STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 03307

UNDZER YUBILEY BUKH

Workmen's Circle (US)

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

זיגמאַן

אונדזער יובילײ־בוך

ארויסגעגעבן פון

מעדעם

װלאַדימיר מעדעם–מאָריס זיגמאַן
בר. 124 אַ. ר.

לכבוד דעם צװאנציק־יאָריקן יובל פון ברענטש

WITHDRAWN FROM
DUPLICATE COLLECTION

באאמטע:
מ. שאפּיראָ, פּאָרזיצער
פון יובילײ־קאָמיטעט
ס. טראַכטמאַן, סעקרעטאַר
דזש. ל. גראָס, טשערמאַן
פון זשורנאַל־קאָמיטעט

רעדאַקציע:
פּ. סיימאָן
ח. ש. קאזדאן

פילאדעלפיע 20 9טן מאַי, 1943

אינהאַלט

זייט

עדיטאָריעל — רעדאַקציע — 5
וולאַדימיר מעדעם־מאָריס זיגמאַן בר 124 א. ר. — ס. טראַכטמאַן—מ. שאַפּירא — 7
באַגריסונג צום ברענטש — אַב. קאַהאַן — 21
זיגמאַן און זיין ראָל אין יידישער אַרבעטער־באַוועגונג — ה. לאַנג — 23
שטאָלץ מיט אייער אַרבעט — נאַצ. עקזעקוטיוו פון א. ר. — 32
מיינע האַרציקע ברכות — י. באַסקין — 32
מיין ערשטע באַגעגעניש מיט וולאַדימיר מעדעם — ר. אַבראַמאָוויטש — 33
דער אַנטרונענער — ב. ביאַלאָסטאָצקי — 36
וולאַדימיר מעדעם און מאָריס זיגמאַן — נ. כאַנין — 37
אין גוטע הענט — ר. לעווין־שאַצקעס — 43
דאָס בלוט פון מיין פריינד — מאַני־לייב — 45
צו אַ וועלט פון פרייהייטלעכן סאָציאַליזם — ש. מענדעלסאָן — 46
מען מעג שטאָלץ זיין מיט אַזאַ רעקאָרד — ב. געבינער — 48
מיר טאָרן נישט פאַרלירן אונדזער מוט! — דוד מייער — 51
דער סינטעז פון פּראַקטיק און טעאָריע — עזריאל נאַקס — 54
אַ ליכטיקער שטראַל אין די פינצטערע צייטן — פּ. בלאַק — 56
איך בענטש דעם ברענטש — כמעט אַ גאַליציאַנער — 57

באַגריסונגען:

רעספּעקט און פריינדשאַפט — פילאַ. „פאָרווערטס" — 59
מיר שטאָלצירן מיט אַזאַ אָרגאַניזאַציע — ה. בערגער — 59
פילאַ. דיסטריקט קאָמיטעט פון אַרב.־רינג — א. שאַרף — 60
אַ שיינע קאָמבינאַציע — ה. סיגל — 60
אַ גלענצנדער רעקאָרד — ד. בראַגינסקי — 61
אייער שמחה איז אונדזער שמחה — ז. עטינגער — 62
אַ לעבעדיקער שול ברענטש — לערער ראַט — 62
פון אַ סאָציאַליסטישן ברענטש צו אַן א. ר. ברענטש — ס. ברעסלי — 63
מיין גרעסטע באַלוינונג — י. שעכטמאַן — 63
אַ שטראָם פון געדאַנקען און געפילן — ה. דאָרדיק — 64
אַ ליכטיקע זון וועט אויפגיין — וו. בלושטיין — 65
דער ברענטש איז מיין פאַמיליע — לואיס פּראָטאַס — 66
אַ פיינע טראַדיציע — ה. טווער — 66
דער „מעדעם־גייסט" פון אונדזער ברענטש — א. טראָפּאַוער — 67
אַ וויכטיקער צווייג פון דער אָרגאַניזאַציע — אַנאַ שעכטמאַן — 68
אַ האַרמאָנישע קאָאָפּעראַציע — הילדע בלושטיין — 68
אונדזער דערפאָלג—אונדזער אָנשטרענגונג — דזשוליוס ל. גראָס — 69
אַ באַשיידענע אַרבעט — מרס. טווער — 69

באַאַמטע פון ברענטש — 70
נר תמיד — 72
אונדזער דאַנק — מ. שאַפּירא—ס. טראַכטמאַן — 73
האָנאָר ראָל — 75

PRINTED IN U. S. A.

Published by
MID-CITY PRESS
9TH & SPRUCE STREETS
PHILADELPHIA, PA.

צו אונדזער יום-טוב

אין א גרויזאמער צייט קומט אונדז אוים צו פייערן דעם צוואנציקסטן יובילײ פון אונדזער בראַנטש. די וועלט איז מיט בלוט פארפלייצט; אונדזערע ברידער און שוועסטער ווערן אין די טויזנטער געפּייניקט און געמאָרדעט דורך די צעווילדעוועטע נאצי-הענקער; די שענסטע מענטשלעכע אידעאַלן און האָפנונגען ווערן מיט די פיס געטראָטן ... עס יום-טובט זיך ניט אין אזא צייט. שווער ארויסצורופן פייערלעכע שטימונגען, ווען דאָס הארץ איז פול מיט צער און ווייטיק . . .

דאָך מאכן מיר אן אָנשטרענגונג צו באהערשן אונדזערע געפילן. מיר קענען ניט און טאָרן ניט דורכלאָזן אזא וויכטיקן עטאַפּ אין דעם אנטוויקלונגס-גאנג פון אונדזער אָרגאַניזאַציע. מיר מוזן, כאָטש אויף א ווייל, זיך אָפּרייסן פון אונדזערע טרויעריקע איבערלעבונגען, כדי ווי געהעריק אָפּצושאַצן דעם דורכגעגאנגענעם וועג און כדי אָנצומערקן ריכט-ליניעס פאר אונדזער ארבעט אין דער נאָענטער צוקונפט.

דער יום-טוב פונעם בראַנטש איז דאָך אויך דער יאָרצייט פון וולאדימיר מעדעם, דעם גרויסן לערער און קעמפער, וואָס זיין נאָמען האָבן מיר די זכיה צו טראָגן. ווילן מיר זיין לעבנס-געשיכטע ברענגען צו אונדזערע מיטגלידער, אלס א ביישפּיל פון עקשנותדיקן קאמף און ניט-געבראָכענעם גלויבן אין די אידעאַלן פון סאָציאַליזם און פרייהייט.

אויך די אידייען און דער לעבנס-וועג פון מאָרים זיגמאן, וואָס ווערט אין דעם בוך באשריבן, וועט פארשטארקן אונדזער אייגענעם אידעאַליזם און גרייטקייט צום קאמף פאר א וועלט אָן פארשקלאפונג און אָן אונטערדריקונג.

די איצטיקע באפרייאונגס-מלחמה פאָדערט די גרעסטע מאטעריעלע און גייסטיקע אָנשטרענגונגען פון אלע פּראָגרעסיווע כוחות

אויף דער וועלט. אויך דעם צוועק דארף אונדזער יום-טוב דינען: ער דארף אויסדריקן אונדזער טיפע איבערצייגונג אין דעם ענדגילטיקן נצחון פון אמעריקע און אירע פארבינדעטע; ער דארף דינען אלס א רוף צו אונדזערע מיטגלידער צו ברענגען די גרעסטע קרבנות אויף צו שטארקן די הענט פון די קעמפער פאר א נייער וועלט, געבויט אויף די יסודות פון דעמאָקראטיע און סאָציאלן יושר.

אונדזער יום-טוב האָט ארויסגערופן אינטערעס אין די פארשידענע צווייגן פון דער ארבעטער-באוועגונג. א גאנצע ריי אָרגאניזאציעס און אָנגעזעענע פירער האָבן אונדז אריינגעשיקט ווארעמע באגריסונגען און באגייסטערטע אָפּשאצונגען פון אונדזער ביז-איצטיקער ארבעט. דאָס וועט, האָפן מיר, צוגעבן אונדזערע מיטגלידער פרישע כוחות און באגייסטערונג פאר נאָך גרעסערע קולטור-געזעלשאפטלעכע דערגרייכונגען אין דער צוקונפט.

דער יום-טוב דארף נאָך ענגער פארבינדן דעם ברענטש מיט אונדזער מוטער-אָרגאניזאציע, דעם ארבעטער-רינג, וואָס האָט אין די איצטיקע טראגישע צייטן זיך אזוי דערהויבן מיט זיין אידעאליזם, ענערגיע און איניציאטיוו אין די פיל-פארצווייגטע טעטיקייטן, וואָס זיינען פארבונדן מיט דער מלחמה און מיט דער הילפס-ארבעט פאר די קרבנות פון נאציזם. דאָס וועט ארויסרופן ביי אונדזערע מיטגלידער נאָך מער ווילן און גרייטקייט צו פארגרעסערן דעם ברענטש און דערמיט פארשטארקן אונדזער באליבטן ארבעטער-אָרדן.

דער יום-טוב דארף אָפּפרישן אונדזערע כוחות, אויסוואָרצלען די יאוש- און אפאטיע-שטימונגען און אָנהויבן אונדז אלעמען מיט געפילן פון דערמוטיקונג און האָפנונג. זאָל דער יום-טוב באפעסטיקן אונדזער אלעמענס הייליקן גלויבן אין דעם זיג פון אמת, יושר און פרייהייט אויף דער וועלט!

א יום-טוב פון הערלעכע דעראינערונגען, א יום-טוב פון האָפנונג און גלויבן, א יום-טוב פון קאמפס-לוסטיקייט און קאמפס-גרייטקייט, א יום-טוב פון דערמוטיקונג צו נייע פארשטארקטע געזעלשאפטלעכע אקציעס,—אזא יום-טוב מעג געפייערט ווערן אויך אין אונדזערע אומעטיקע טעג . . .

ס. טראַכטמאַן און מ. שאַפּירא

וולאַדימיר מעדעם־מאָרים זיגמאַן ברענטש 124 פון אַרבעטער־רינג

מיר האָבן די היימישע פלאַמען
שוין צענדליקע יאָרן געהיט . . .
זיי האָבן אונדז גלוטיק צוזאַמען
אין רינג פון אַן אָרדן געשמידט.

—א. ליעסין

20 יאָר לעבן און טעטיקייט

ווען מען בלעטערט די געשיכטע פון אונדזער אַרבעטער־אָרדן, קען מען לייכט באַמערקן, אַז אַ גרויסע צאָל ברענטשעס זיינען אויסגעוואַקסן פון אַמאָליקע לאַנדסמאַנשאַפטן. און דאָס איז גאַנץ פאַרשטענדלעך. פאַרלאָזן די איינגעזעסענע היימען, פאַרוואָרפן אין אַ ווילד־פרעמדער וועלט, האָבן די אַמאָליקע יידישע אימיגראַנטן מיט בענקשאַפט אין האַרצן זיך געטוליעט איינע צו די אַנדערע, געגאַרט נאָך אַביסל נייעס אָדער דעראינערונגען פון דער אַלטער היים, און אויפן פרעמדן באָדן גאָר נאָענטע פריינד, כמעט קרובים געוואָרן. און האָט מען אָנגעהייבן אָרגאַניזירן זיך געזעלשאַפטלעך, איז אַזוי נאַטירלעך געווען אַז די גאַנצע „היימישע“ משפחה זאָל אַריינגיין אין איין אַרבעטער־רינג ברענטש, וואָס זאָל טאַקע דעם „היימישן“ נאָמען אָננעמען. און מיר געפינען איצט אין אַרבעטער־רינג אַ גרויסע צאָל ברענטשעס מיט אַזעלכע נעמען, ווי: „ווילנער“, „מינסקער“, „פּאָלאָצקער“, א. אַז. וו.

גאַנץ אַנדערש איז פאָרגעקומען די אַנטשטייאונג פון אַרבעטער־רינג ברענטש 124. ניט דער פלאַץ פון אָפּשטאַמונג האָט פאַראייניקט די גרינדער און טוער פון דעם ברענטש, נאָר אַ נאָמען, אַ נאָמען פון אַ זעלטענער פערזענלעכקייט, אַ נאָמען פון אַ גרויסן אַרבעטער־פירער און קולטור־טוער, אַ נאָמען פון אַ מענטשן, וואָס איז ביי די יידישע מאַסן געוואָרן „די לעגענדע פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג“. ניט קיין „אָקאָרשט אַראָפּגעקומענע“ זיינען געווען די גרינדער און די ערשטע מיטגלידער פון דעם ברענטש. די גרעסטע צאָל פון זיי זיינען געקומען אַהער שוין מיט יאָרן צוריק, אָנגעהויכטע מיטן גייסט פון דער יידישער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג און מיט די דערהויבענע אידעאַלן פון פרייהייט און גלייכהייט. תושבים אין אַמעריקע, האָבן זיי שוין באַוויזן אויך אין דער נייער היים אויף פאַרשידענע

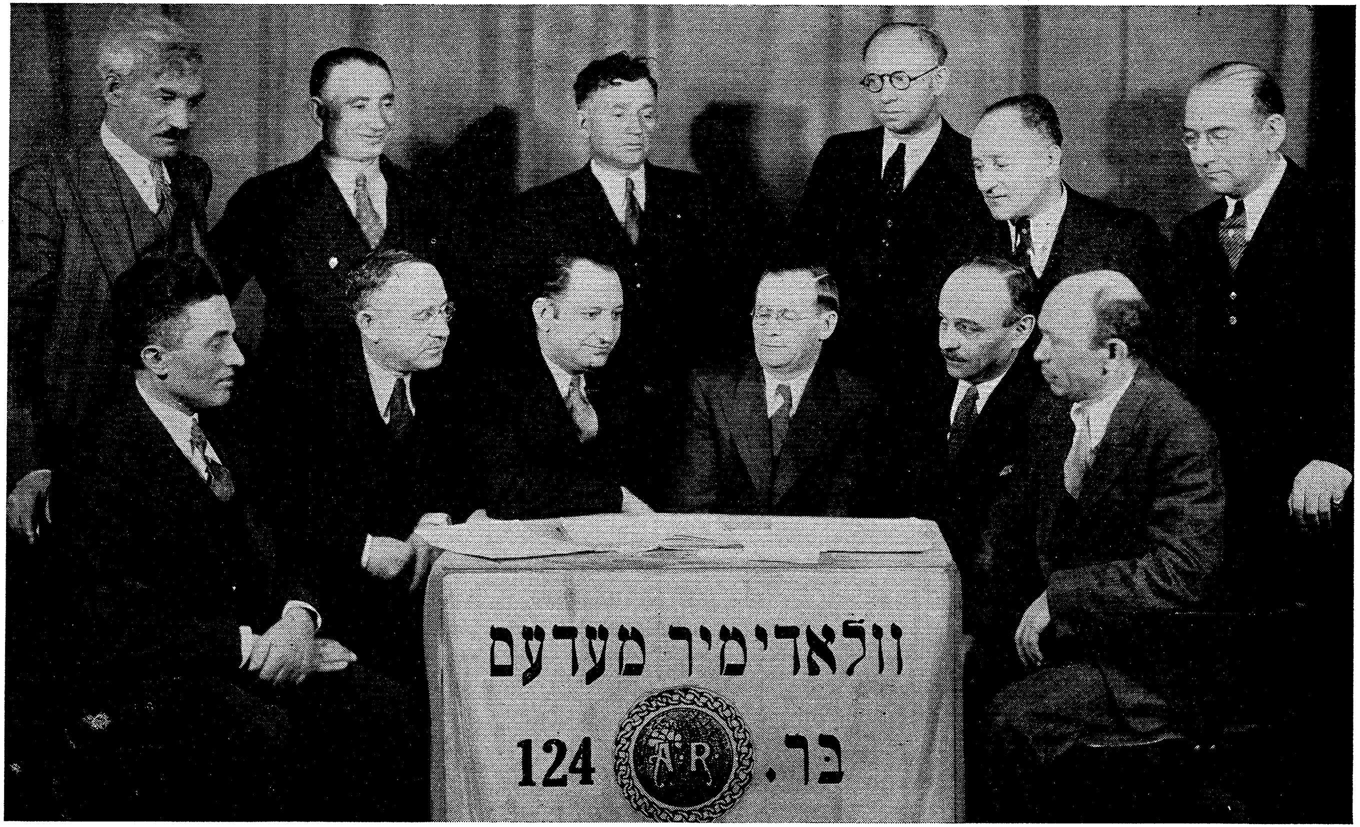

וולאַדימיר מעדעם
בר. 124
AR

די גרינדער פון וולאַדימיר מעדעם בר. 124 א. ר.—ערשטע רייע, זיצנדיק: דזש. באַדאַוו, וו. רייזבאַרד, מ. שאַפּירא, ס. טראַכטמאַן, ל. פּראַטאַס, ל. בילער.
צווייטע רייע—י. פאקס, וו. ס. ווײלער, דזשייקאַבינאָף, וו. פּראַטאַס, י. פּראַטאַס, א. לאַקסשטיין (שוין טויט)

אופנים פאָרצוזעצן זייער סאָציאַליסטישע אַרבעט. און ווען די טרויעריקע ידיעה וועגן דעם פּריצייטיקן טויט פון זייער באַליבטן לערער, וולאַדימיר מעדעם, האָט זיך צו זיי דערטראָגן, איז עפּעס פון זיך אַליין אויפגעשוואומען דער געדאַנק צו אָרגאַניזירן אויף זיין נאָמען אַ ברענטש פון אַרבעטער־רינג.

דער נאָמען פון וולאַדימיר מעדעם, וואָס האָט דאַן פאַראייניקט אַ גרופּע חברים אין איין ברענטש, איז מער ווי אַ נאָמען—דאָס איז אַ סימבאָל פון ליכטיקע אידעאַלן, פון אומדערמידלעכער טעטיקייט און פון האַרציקער איבערגעבנקייט. דער סימבאָל האָט אונדז פאַראייניקט, און פאַר די 20 יאָר פון אונדזער עקזיסטענץ האָבן מיר זיך באַמיט צו טאָן אַלץ, וואָס איז אין אונדזערע כוחות, ראוי צו זיין דעם פיינעם נאָמען צו טראָגן.

❖ ❖ ❖

צוואַנציק יאָר שוין פאַרבייגעלאָפן—און עס זיינען נאָך פריש אין זכרון די געפילן פון טיפן טרויער און ווייטיק, וואָס די ידיעה וועגן מעדעמס טויט האָט אַרויסגערופן ביי די הונדערטער בונדיסטן, זיינע תּלמידים און פאַרערער. די גראַנדיעזע טרויער־פאַרזאַמלונג, וואָס איז דעם 21טן יאַנואַר, 1924, אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין אַרטש סטריט טעאַטער, האָט איבערגעלאָזן אַ טיפן איינדרוק אויף אַ טויזנט־קעפּיקן עולם. דער ליכטיקער גייסט פון פאַרשטאָרבענעם האָט געשוועבט אין דער לופט, ווען דער שול־כאָר האָט בונדישע לידער געזונגען, ווען ב. וולאַדעק האָט אַ הספד געמאַכט, ווען אַ שול־קינד האָט די טרויער־רעזאָלוציע פאָרגעלייענט. און דאָ אויפן אָרט איז דאָס געבוירן געוואָרן דער געדאַנק צו פאַראייביקן דער אָנדענק פון וולאַדימיר מעדעם דורך אַן אָרגאַניזאַציע, וואָס זאָל פירן אַ ברייטע קולטור־געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט אין גייסט פון די אידעאַלן און פּרינציפּן, פאַר וועלכע דער פאַרשטאָרבענער האָט געקעמפט זיין גאַנצן לעבן.

מיט באַגייסטערונג האָבן זיך די היימישע בונדיסטן פון פילאַדעלפיע אַריינגעוואָרפן אין דער אַרבעט—און אין אַ גאַנץ קורצער צייט אַרום איז „וולאַדימיר מעדעם ברענטש 124 פון אַרבעטער רינג“ געוואָרן אַ ווירקלעכקייט. עס איז כדאַי צו פאַרצייכענען, אַז ביי דעם אינסטאַלירונג יום־טוב פון דעם נייעם ברענטש זיינען די צוויי הויפּט־רעדנער געווען מעדעמס חברים און מיטקעמפער, ביינוש מיכאַלעוויטש און ברוך וולאַדעק . . . מיט יראת הכבוד דערמאַנען מיר איצט זייערע נעמען צוזאַמען מיט די נעמען פון די צוויי יינגערע פירער פון „בונד“, די נאָך גאָר פרישע קרבנות פון קאָמוניסטישן טעראָר, הענריק ערליך און וויקטאָר אַדלער, וואָס זייער מאַרטירערטויט פייניקט אונדז אַזוי איצט, ווען מיר שרייבן די שורות.

וואוקס פון ברענטש

דער ענטוזיאַזם, מיט וועלכן די ערשטע גרינדער האָבן אונטערנומען אַ גאַנצע ריי טעטיקייטן, ווי נאָר דער יונגער ברענטש האָט זיך אויף די פּים

געשטעלט, האָט אָנגעשטעקט אַ סך פֿרײַנד פֿון דער באַוועגונג, און איינציקווײַז אָדער אין גאַנצע גרופּעס האָבן זיי אָנגעהייבן צו שטראָמען אין ברענטש. אַרום הונדערט מיטגלידער האָבן צוליב דער קאָמוניסטישער שפּאַלטונג־פּאָליטיק פֿאַרלאָזן דעם מינסקער ברענטש 305 און גאָר אין אָנהייב זיך אָנגעשלאָסן אָן דעם מעדעם־ברענטש. אָבער אויך אַ טייל פֿון די פֿאַרבליבענע מיטגלידער פֿון בר. 305 האָבן זיך גאָר גיך אַנטוישט אין די קאָמוניסטישע משיחים און זײַנען אין יאָר 1926 צוגעשטאַנען צו אונדזער ברענטש, וואו זיי זײַנען האַרציק אויפֿגענומען געוואָרן פֿון זייערע אַמאָליקע פֿרײַנד און חברים.

אַ דאַנק די באַמיאונגען פֿון פֿרײַנד ס. טראַכטמאַן, איז דער גאַנצער ברענטש 193 אין יאָר 1934 אַרײַן אין די רייען פֿון מעדעם־ברענטש. אין 1937 האָט פֿר. ה. דאָרדיק דערפֿאָלגרייך דורכגעפֿירט די פֿאַראייניקונג פֿון מאָרים זיגמאַן ברענטש 91 מיטן מעדעם־ברענטש און פֿון דאַן אָן טראָגט אונדזער ברענטש דעם נאָמען: „וולאַדימיר מעדעם־מאָרים זיגמאַן ברענטש 124 פֿון אַרבעטער־רינג“.

די אָרגאַניזאַציאָנס־אַרבעט פֿון ברענטש האָט זיך פּאַקטיש קיינמאָל ניט אָפּגעשטעלט. אין יעדער קאַמפּאַניע פֿאַר נײַע מיטגלידער אין אַרבעטער־רינג פֿאַרנעמט אונדזער ברענטש איינעם פֿון די ערשטע פּלעצער. און מיט דעם דערקלערט זיך דער פֿאַקט, וואָס אָנגעהייבן מיט אַ מיטגלידערשאַפֿט פֿון 25 אין 1923, קומען מיר צום צוואַנציקסטן יובילײ, אַלס איינער פֿון די גאָר גרויסע ברענטשעס אין שטאָט, מיט 418 מיטגלידער.

אַקטיוויטעטן פֿון ברענטש

פֿאַר די טוער פֿון אונדזער ברענטש איז תּמיד געשטאַנען פֿאַר די אויגן די ליכטיקע געשטאַלט פֿון אונדזער לערער, וואָס זײַן נאָמען האָט אונדז באַגײַסטערט, דערמונטערט און געלײַכט ווי אַן עמוד האש אין די שווערע מאָמענטן פֿון אונדזער אָרגאַניזאַציאָנס לעבן. בײַם אָנמערקן נײַע אַקטיוויטעטן, בײַם דורכפֿירן געוויסע אונטערנעמונגען, בײַם באַהאַנדלען שווערע געזעלשאַפֿטלעכע פּראָבלעמען האָבן מיר זיך געדאַרפֿט שטעלן בלויז איין פֿראַגע: איז אונדזער צוגאַנג צו דעם אָדער יענעם פֿאַל אין איינקלאַנג מיט וולאַדימיר מעדעמס גײַסט און אידעאַלן? — און אַלע פֿראַגעס זײַנען אַזוי ווי פֿון זיך אַליין געלייזט געוואָרן. אַזאַ אָפּשאַצונג פֿון יעדער געשעעניש אין ברענטש־לעבן האָט אונדז געהאָלפֿן איינצוהאַלטן אונדזער גאַנצקייט, אויסצומײַדן אינערלעכע סכסוכים און צו אָריענטירן זיך אין פֿאַרשידענע פּראָבלעמען, וואָס דאָס קאָמפּליצירטע געזעלשאַפֿטלעכע לעבן האָט אונדז גאַנץ אָפֿט צוגעטראָגן פֿאַר די פֿאַרגאַנגענע יאָרן.

ווען מיר לייענען די פּראָטאָקאָלן פֿון אונדזער ברענטש פֿאַר די לעצטע צוואַנציק יאָר, שווימען אויף אין זכּרון געשעענישן און פּאַסירונגען, וואָס

האָבן אונדז אָפּטמאָל ביז צו די הימלען דערהויבן און אויך אַזעלכע, וואָס האָבן אונדז פאַרשאַפט ערגערנישן און צער. מיר האָבן שטאָלצירט מיט די מאָמענטן פון פרייד, לעבן און קאַמף און זיינען ניט אָפּהענטיק געוואָרן אין די צייטן פון ירידה און אַנטוישונג. מיר האָבן שטענדיק זייער גוט פאַרשטאַנען, אַז אַזוי איז דאָס לעבן פון אַן אָרגאַניזאַציע, וואו אַ גרופּע מענטשן, באַהערשט פון די זעלבע אידעאַלן, קענען ניט אַלעמאָל איינשטימיק זיין אין פּרטים, אין טאַקטיק, אָבער זיינען שטענדיק גרייט צו שליסן זייערע רייען און אַרבעטן ווי איין מענטש, ווען עס קומט אַ סכנה פאַר די עצם אידעאַלן, וואָס האָבן זיי לכתחילה פאַראייניקט.

זאָל דאָ מיט צופרידנקייט אונטערשטראָכן ווערן, אַז אונדזער ברענטש איז געבענטשט מיט אַ גרויסער גרופּע אידעאַליסטישע טוער, וואָס גיבן באהבה אָפּ זייער צייט, ענערגיע און אייגענע ביסל רו אין כסדרדיקער דינסט און שליחות פון דער אָרגאַניזאַציע. אויך די ברייטע מיטגלידערשאַפט איז דורכגעדרונגען מיטן גייסט פון לאָיאַליטעט, איבערגעבנקייט און קאָאָפּעראַציע. דערמיט דערקלערט זיך אונדזער פיינער רעקאָרד פון אַקטיוויטעטן און אויפטואונגען אויף אַלע געביטן פון קולטור־געזעלשאַפטלעכער אַרבעט.

שול־ און קולטור־טעטיקייט

וולאַדימיר מעדעם איז ניט נאָר אַ רעוואָלוציאָנער און סאָציאַליסט געווען, נאָר אויך אַ קולטור־טוער, אַ לערער און דערציער פון די מאַסן. ער האָט קלאָר פאַרשטאַנען, ווי וויכטיק און נייטיק עס איז בילדונג, אויפקלערונג און דערציאונג פון יידישן אַרבעטער. זיין קאַמף פאַר די רעכט פון דער יידישער שפּראַך, פאַר דער יידישער קולטור, פאַר דער יידיש־סאָציאַליסטישער שול איז אַלעמען גוט באַקאַנט. ער איז געווען איינער פון די וויכטיקסטע טעאָרעטיקער און גרינדער פון דער יידישער שול אין פּוילן, וואו אונטער די שווערסטע אומשטענדן אין דער צייט פון אָקופּאַציע און מלחמה־נאָכווייענישן האָט זיך אים און זיינע חברים איינגעגעבן אַוועקצולייגן דעם גרונטשטיין פון דעם הערלעכן און וואונדערבאַרן בנין, וואָס איז שפּעטער אַזוי באַרימט געוואָרן אונטערן נאָמען „ציש״אָ־שולן“ אין פּוילן. און גייענדיק אין זיינע דרכים, האָבן מיר גלייך פון אָנהייב אַוועקגעשטעלט די קולטור־ און שול־אַרבעט אויף דעם אויבן־אָן פון אונדזער טעטיקייט.

די אַרבעטער־רינג שולן האָבן אָקאָרשט געהאַט אַוועקגעשטעלט די ערשטע אומזיכערע טריט אויפן פילאַדעלפיער באָדן. זיי האָבן זיך שטאַרק גענייטיקט הן אין מאָראַלישער הן אין מאַטעריעלער שטיצע, און ברענטש 124 האָט גלייך אַוועקגעשטעלט די שול־פראַגע אויפן טאָג־אָרדנונג. עס אָרגאַניזירן זיך גרופּעס אַרויסצוהעלפן אין פּאָפּולער מאַכן דעם שול־געדאַנק אויף דער יידישער אַרבעטער־גאַס; אַ גרויסע צאָל מיטגלידער שליסט זיך אָן אָן די עקזיסטירנדיקע שול־פאַרוואַלטונגען; מען נעמט אַן אַקטיוון אנטייל אין

די שול־אונטערנעמונגען, קענוועסינג אַקציעס און געלט זאַמלונגען. ווען אין יאָר 1925 איז דער פינאַנציעלער קריזיס פון די שולן געוואָרן זייער אַ שאַרפער, האָט ברענטש 124 אַרויפגעלייגט אַ יערלעכן 40־סענטיקן טעקס אויף יעדן מיטגליד אויף 2½ יאָר. און שפּעטער, ווען עס איז קלאָר געוואָרן, אַז די נאַציאָנאַלע סובסידיע קען ניט פאַרזיכערן די עקזיסטענץ פון אונדזערע שולן אָן אַ לאָקאַלער אונטערשטיצונג, האָט אונדזער ברענטש איינגעפירט אַ ספּעציעלן אָפּצאָל פון 25 סענט אַ קוואַרטאַל פאַר יעדן מיטגליד,—אַן אָפּצאָל, וואָס ווערט פּינקטלעך געזאַמלט און איבערגעגעבן צו די שולן ביזן היינטיקן טאָג.

צו אונדזער קולטור־אַרבעט דאַרף אויך צוגערעכנט ווערן אונדזער באַטייליקונג אין אַלע קולטור־אונטערנעמונגען פון אַרבעטער־רינג ביי אונדז אין שטאָט און איבערהויפּט די בילדונג־ און אויפקלערונג־אַרבעט, וואָס ווערט סיסטעמאַטיש געפירט פון ברענטש גופא. עס גייט כמעט ניט אַוועק קיין איין מיטינג פון ברענטש, אויף וועלכן עס זאָלן ניט אויפגענומען ווערן פּראָבלעמען פון יידישן און אַלגעמיינעם לעבן. דעבאַטן און דיסקוסיעס זיינען אַ גאַנץ אָפטע דערשיינונג אויף אונדזערע מיטינגען. אַחוץ דעם, ווערן פון צייט צו צייט ביי אונדז דורכגעפירט לעקציעס פון פּראָמינענטע מענטשן, סיי שטאָטישע סיי איינגעלאַדענע געסט. בלויז פאַר אַן אילוסטראַציע ברענגען מיר דאָ אַ פאַרקירצטן צעטל פון אונדזערע לעקטאָרס פאַר די לעצטע יאָרן: ב. צביון, א. ליטוואַק, ש. מענדלסאָן, א. זיגלבוים, פּראָפ. גאַלאַצקי, דר. אייסוראָוויטש, ה. בערגער, אייניקע באַוואוסטע פילאַדעלפיער דאָקטוירים, לאָיערס און כמעט אַלע לערער פון די אָרטיקע אַרב.־רינג שולן (אייניקע פון זיי צו 4 און 5 מאָל). אויך אונדזערע ברענטש יום־טובים און פאַרוויילונגען צייכנען זיך אַלעמאָל אויס מיט זייער פיינעם קולטורעלן כאַראַקטער.

סאָציאַליסטישע טעטיקייט

דער נאָמען—וולאַדימיר מעדעם—האָט גלייך פון אָנהייב זיין שטעמפּל אַרויפגעלייגט אויף דעם כאַראַקטער פון אונדזער געזעלשאַפטלעכער אַרבעט. מיר האָבן געפילט ווי דער גרויסער קעמפער פאַר סאָציאַליסטישע אידעאַלן וואָלט אַליין צווישן אונדז געווען, גערופן, געמאָנט און געוועקט: „יאָ, דאָס איז דער וועג; סאָציאַליזם איז דער אידעאַל; סאָציאַליסטישע טעטיקייט אויפן ערשטן פּלאַן.“ און מיר האָבן געפאָלגט. ניט געווען קיין איין סאָציאַליסטישע אונטערנעמונג אין שטאָט, וואו מיר זאָלן ניט האָבן גענומען קיין אַנטייל; קיין סאָציאַליסטישע אַקציע איז ניט דורכגעפירט געוואָרן אָן אונדזער וואַרעמען אָפּרוף. אונדזערע פאַרטרעטער זיינען אָפטע געסט געווען אויף די קאָנווענשאָנס פון יידישן סאָציאַליסטישן פאַרבאַנד. מיר האָבן זיך באַטייליקט אין די אויפנאַמעס, וואָס זיינען אַראַנזשירט געוואָרן פאַר די

גענאָסן: י. וו. דעבס, מ. הילקוויט, דזש. מאַוער, אַבראַמאָוויטש, ערליך, נח, ווען זיי פֿלעגן מיט סאָציאַליסטישע שליחות צו אונדז אין שטאָט קומען. מיר האָבן געשטיצט די סאָציאַליסטישע פרעסע („וועקער“, „פֿאָלקס־צייטונג“, „ניו־לידער“). מיר האָבן אַנטייל גענומען אין סאַקאָ־וואַנזעטי קאָנפֿערענץ, אין קאָנפֿערענצן פֿון סטייט פֿעדערײשאָן אָוו לייבאָר, אין סאָציאַליסטישע און אַרבעטער יום־טובים, פראָטעסט־ און טרויער־פֿאַרזאַמלונגען צו פֿאַרשידענע געלעגנהייטן. סאָציאַליסטישע אַרבעט גייט דורך, ווי אַ רויטער פֿאָדעם, דורך אַלע אַקטיוויטעטן פֿון ברענטש און פֿאַרנעמט אַ גאָר אָנגעזעענעם פלאַץ אויף אַלע אונדזערע מיטינגען און צוזאַמענקונפֿטן.

הילפֿס־אַרבעט

ברענטש 124 האָט צו פֿאַרצייכענען גרויסע אויפֿטואונגען אויפֿן געביט פֿון הילפֿס־אַרבעט פֿאַר סאָציאַליסטישע צוועקן, פֿאַר אַרבעטער־און קולטור־אינסטיטוציעס, פֿאַר רעטונגס־אַקציעס צו לינדערן די נויט פֿון אונדזערע געפלאָגטע ברידער און שוועסטער אויף יענער זייט ים און פֿאַר פֿאַרשידענע הומאַניטאַרע צוועקן. קיין אַפֿילו פֿון דער אָדער יענער אינסטיטוציע איז ניט צוריקגעוויזן געוואָרן. הילף איז אַלעמאָל געגעבן געוואָרן מיט אַ ברייטער האַנט און אין דער פֿאָרמע פֿון אַ האַרציקן ברודערלעכן אָפרוף אויף די נויטן פֿון דער צייט. עס וואָלט פֿאַרנומען צופֿיל פלאַץ אויסצורעכענען די אַלע אַקציעס, סיי זעלבסטשטענדיקע סיי אַלגעמיינע, אין וועלכע דער ברענטש האָט אַן אַנטייל גענומען. עס וועט גענוג זיין אָנצורופֿן אייניקע פֿון זיי. אין די צייטן פֿון „פיפלס־רעליף“ האָט זיך דער ברענטש באַטייליקט מיט באַדייטנדיקע ביישטייערונגען און מיט אַקטיווער אַרבעט אין די געלט־זאַמלונגען. דער ברענטש איז שטענדיק געקומען צו הילף פֿאַרשידענע יוניאָנס אין זייער קאַמף אויסצובעסערן די לאַגע פֿון די אַרבעטער און אין די סטרייקס וואָס זיי האָבן אָנגעפֿירט (למשל: קלאָוקמאַכער—אין 1926, ווירדזשיניאַ קוילן־מיינערס—1931, פעינטערס און פייפער־הענגערס, א. אז. וו.). דער „בונד“ אין פוילן, ציש“א־שולן, מעדעם־סאַניטאַריום, ייוואָ, יידישע ענציקלאָפעדיע, יידישער אַרבעטער קאָמיטעט, באָיקאָט־קאָונסיל, רויטער קרייץ, וואָר־טשעסט, היאַס, אָרט, סאַניטאַריומס, קאָנוואַלעסענט האָום, האָספיטאַלס—די שטיצע אין פֿאַרשידענע צייטן צו די אַלע דערמאָנטע אָרגאַניזאַציעס דערגרייכט לויט אונדזערע גאַנץ קאָנסערוואַטיווע אויסרעכענונגען די סומע פֿון אַרום 39 טויזנט דאָלער.

אַ באַזונדער קאַפיטל שטעלט מיט זיך פֿאָר אונדזער אַנטייל אין דער „פֿאַראייניקטער אַקציע פֿאַר הילף און אויפֿקלערונג“, וואָס האָט זיך אָנגעהייבן ביי אונדז אין שטאָט אין יאָר 1937 און האַלט אָן ביז היינט־צו־טאָג אין דער פֿאָרמע פֿון „אַרבעטער דיוויזיע ביי דעם עלאַיד דזשואיש אַפֿיל“. פֿאַר די 6 יאָר האָט אונדזער ברענטש בייגעטראָגן צו דער אַקציע העכער

7 טויזנט דאלער, ווי עס איז צו זען פון די פאָלגנדיקע ציפערן:

1937	$1,231.00	1940	$1,091.00
1938	$1,012.00	1941	$1,201.00
1939	$1,023.00	1942	$1,535.00

קעמפ־אַרבעט

דער אינטערעס, וואָס איז אין ברענטש געשאַפן געוואָרן צו דער יידיש־סאָציאַליסטישער קינדער־דערציאונג, האָט אַרויסגערוקט צום פאָדערגרונט די פראַגע וועגן זומער־וואַקאַציע פאַר די קינדער. עס איז ניט שווער געווען איינצוזען צו וועלכע געפאַרן די קינדער ווערן אויסגעשטעלט אין די זומער־חדשים, ווען די שולן זיינען געשלאָסן און די קינדער ווערן איבערגעלאָזן אויף גאָטס באַראַט, אָן השגחה און אויפפאַסונג, אין די שטויביקע און שמוציקע גאַסן פון דער גרויסער שטאָט. עס איז באַשלאָסן געוואָרן צו קויפן אַ פאַסיקן פלאַץ פאַר אַ זומער־היים און פאַרקויפן באַזונדערע טיילן אויף קאָאָפעראַטיווע יסודות צו אַרבעטער־רינג מיטגלידער, איבערלאָזנדיק אַ שטיק לאַנד אין גאַנצן פריי פאַר אַ קינדער־קאָלאָניע. מען האָט זיך גלייך אַוועקגעלאָזט זוכן אַ פלאַץ פאַרן קומענדיקן קעמפ. איבער 100 מיטגלידער האָבן זיך פאַרשריבן אין קאָאָפעראַטיוו—און אין פאַנטאַזיע האָט זיך שוין געזען אַ שיינע מוסטער־קאָלאָניע אויף מעדעמס נאָמען. אַ פלאַץ איז גיך געפונען געוואָרן, מען האָט שוין געהאַלטן ביים צוטרעטן צו דער בויאונגס־אַרבעט, אָבער דער חלום צו שאַפן אַן אייגענע זומער־היים איז סוף כל סוף פאַרבליבן אַ חלום . . .

גראַד אין יענער צייט האָט זיך דער דיסטריקט קאָמיטעט צוזאַמען מיט דער צענטראַלער שול־פאַרוואַלטונג פאַראינטערעסירט מיט דער פראַגע פון בויען אַ קעמפ פאַר דעם גאַנצן אַרבעטער־רינג. אונדזער אַרבעט וואָלט אין אַ געוויסער מאָס געקענט שטערן די אַלגעמיינע אונטערנעמונג פון גאַנצן אָרדן. ווי לאָיאַלע מיטגלידער פון אַרבעטער־רינג, האָבן מיר אויפגעגעבן אונדזער אָנגעהייבענע אַרבעט און מיט גרויס איבערגעבנקייט געהאָלפן בויען דעם אַרבעטער־רינג קעמפ פון פילאַדעלפיע, וואָס איז איצט באַוואוסט אונטערן נאָמען „קעמפ האָפנונג“. ווען דעם 24טן יוני 1927 איז פאָרגעקומען דער יום־טוב פון דער אָפיציעלער דערעפענונג פון קעמפ „האָפנונג“, איז אויך אויף אַ געהעריקן אופן געפייערט געוואָרן די דערעפענונג פון מעדעם־באָנגאַלאָ, וואָס איז דאָרט אויפגעבויט געוואָרן אויף די מיטלען פון אונדזער ברענטש.

פון דאַן אָן האָט דער פילאַדעלפיער קעמפ דורכגעמאַכט אַ לאַנגע געשיכטע פון דערפאָלגן, ירידות, אַנטוישונגען און ווידער אַמאָל דערפאָלגן, אָבער אונדזער ברענטש האָט אָנגעהאַלטן זיינע וואַרעמע באַציאונגען צום קעמפ אפילו אין די ערגסטע יאָרן. מיר האָבן אַנטייל גענומען אין דער

„דאָלאַר־קופּאָן“ אַקציע און אין אַנדערע געלט־זאַמלונגען לטובת דעם קעמפּ. מיר האָבן ניט איין מאָל צוגעשטעלט צום קעמפּ־קאָמיטעט אונדזערע מיטגלידער, אַלס באַאַמטע און וויכטיקע טוער. מיר האָבן מיט ראַט און טאַט געהאָלפן פאַרשענערן און פאַרבעסערן אָט די וויכטיקע אַרבעטער־רינג דערציאונגס־אינסטיטוציע. און מיר זיינען שטאָלץ, וואָס צו דעם איצטיקן בליענדיקן צושטאַנד פון קעמפּ האָט מעדעם־ברענטש צוגעטראָגן אַ גאַנץ באַדייטנדיקן חלק.

דער ברענטש און די לייסעאום־באַוועגונג

גלייך ווי דער מעדעם־ברענטש האָט זיך אָנגעהויבן איינצובירגערן אין דעם אָרטיקן געזעלשאַפטלעכן לעבן, האָט ער זיך אָנגעשלאָסן אָן דער אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט זיך געשטעלט פאַר אַ ציל צו שאַפן אַן אייגענע היים פאַר אַלע צווייגן און אַקטיוויטעטן פון דער פילאַדעלפיער אַרבעטער־באַוועגונג. די פּראָטאָקאָלן פון אונדזערע מיטינגען פאַר יאָרן און יאָרן גיבן אַ גענויעם באַגריף וועגן דעם, ווי דער ברענטש איז געווען פאַרטאָן אין דער לייסעאום־באַוועגונג און ווי ברידערלעך ער האָט אונטערשטיצט יעדן שריט אויף דעם לאַנגן און שווערן וועג צו שאַפן אַן אַרבעטער־צענטער אין שטאָט. אונדזער לייסעאום־באַוועגונג האָט דורכגעמאַכט פאַרשידענע עטאַפּן, וואָס ווערן טרעפלעך געשילדערט פון פר. ה. בערגער, דעם איצטיקן פּרעזידענט פון אונדזער צענטער, אין זיין גלענצענדן אַרטיקל: „די אַנטוויקלונג פון דער לייבאָר לייסעאום־באַוועגונג אין פילאַדעלפיע“ („קינדער־רינג“ פון 1940). אָט ווי ער סומירט די געשיכטע פון דער לייסעאום־באַוועגונג ביי אונדז אין שטאָט:

„אַרום און אַרום האָט דער שפּאַציר פון די פילאַדעלפיער לייסעאום פּיאָנערן און בויער, וועלכער האָט זיך געצויגן פון ראָיאַל האָל צו 1514 ס. 6טע סטריט, פון דער 6טער צו 505 ריד, פון ריד סטריט צו 1019 אַרטש סט., פון אַרטש צו 810 לאָקוסט און פון דאָרטן ביז 415 סאָוט 19טע סטריט, — אָט דער דאָזיקער אָפטמאָל פייניקער און אָפטמאָל פריידיקער שפּאַציר האָט זיך געצויגן גענויע 25 יאָר . . .“

אונדזער ברענטש האָט זיך אָנגעשלאָסן אָן דעם שפּאַציר, ווען מען האָט שוין געהאַלטן ביי 505 ריד סטריט, און האָט צוזאַמען מיט דער גאַנצער באַוועגונג איבערגעלעבט מאָמענטן פון פרייד און באַגייסטערונג און מאָמענטן פון אַנטוישונג, ווען מען האָט געמוזט מיט גרויסע פאַרלוסטן אויפגעבן אַ צענטער, אויף וועלכן מען האָט פיל האָפענונג געלייגט. יעדער נייער פּרואוו צו שאַפן אַ צענטער איז געווען פאַרבונדן מיט אַרבעט, מיט גרויסע הוצאות און אָפטמאָל ניט מיט קיין קלענערע האַרץ־קלעמענישן. ברענטש 124 איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אָנגעשלאָסן אָן דער באַוועגונג, שטענדיק גרייט צו קומען אַנטקעגן מיט געלט, אַרבעט און איבערגעבנקייט. מיר זיינען

גליקלעך, וואָס צוזאַמען מיט די אַנדערע „באַרג־קלעטערער" האָבן מיר אויך, אַ דאַנק אָנגעשטרענגטע באַמיאונגען, דערגרייכט דעם „שפיץ באַרג"—דעם איצטיקן לייבאָר עדיוקיישאָנאַל צענטער, די פראַכטפולע אַרבעטער־היים, וואו עס קאָנצענטרירן זיך אַלע פאַרצווייגטע קולטור־געזעלשאַפטלעכע טעטיקייטן פון אונדזער באַוועגונג.

מיר האָבן פאַר דער צייט אויך געהאָלפן אין דעם אויפבוי פון די לאָקאַלע צענטערס, וואָס זיינען אויפגעוואַקסן אין פאַרשידענע טיילן פון שטאָט אין צוזאַמענהאַנג מיט דער אַנטוויקלונג פון די אַרבעטער־רינג שולן.

אונדזער ליידיס אָקזילערי

פאַר איינער פון אונדזערע וויכטיקע דערגרייכונגען דאַרף פאַררעכנט ווערן די אָרגאַניזירונג פון אונדזער ליידיס אָקזילערי. די פרויען פון אונדזערע מיטגלידער האָבן שוין פון לאַנג אַרויסגעוויזן אַן אינטערעס צו געזעלשאַפטלעכער אַרבעט און פלעגן אָפט קומען צוזאַמען מיט זייערע מענער צו די מיטינגען פון ברענטש. מיט דער אַלגעמיינער אַנטוויקלונג פון דער פרויען־באַוועגונג אין אַרבעטער־רינג האָט זיך אויך ביי אונדז דערפילט אַ נויטווענדיקייט צו אָרגאַניזירן די פרויען אין אַ ספעציעלער קערפערשאַפט, וואָס האָט זיך אַ נאָמען געגעבן „ליידיס אָקזילערי פון מעדעם־זיגמאַן ברענטש 124". דאָס האָט אַריינגעטראָגן אַ נייעם אינטערעס אין לעבן פון די פרויען און האָט זיי געגעבן אַ מעגלעכקייט אָפצורייסן זיך אויף אַ ווייל פון די שטורביקע זאָרגן און שווערער הויז־אַרבעט און אָפפרישן זיך אין אַן אַטמאָספערע פון העכערע שטרעבונגען און פון געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט. אונדזער ליידיס אָקזילערי איז ניט נאָר אַן „אָקזילערי" פאַרן ברענטש, אַרויסהעלפנדיק אים אין זיינע אונטערנעמונגען און טעטיקייטן, נאָר פירט אויך אָן אַ זעלבסטשטענדיקע געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט אויף פאַרשידענע געביטן. איבערהויפט איז כדאַי צו פאַרצייכענען די אַרבעט פון די פרויען אין די שול־פאַרוואַלטונגען, זייער אַנטייל אין די געלט־זאַמלונגען און זייערע באַמיאונגען צו שאַפן יעדן יאָר ספעציעלע פאָנדן אויף צו שיקן קינדער פון ניט־פאַרמעגלעכע עלטערן אויף אַ וואַקאַציע אין קעמפ „האָפנונג". ווען אין פילאַדעלפיער אַרבעטער־רינג האָט זיך געשאַפן אַ ספעציעלער פרויען־קאָמיטעט צו קאָאָרדינירן די אַרבעט פון אַלע ליידיס אָקזילערים, זיינען אונדזערע פרויען געוואָרן טעטיק אין דער נייער אָרגאַניזאַציע און אייניקע פון זיי האָבן מיט כבוד פאַרנומען העכערע אַמטן אין דעם קאָמיטעט.

מיר שאַצן אָפ די פיינע אַרבעט פון אונדזער ליידיס אָקזילערי און צו דעם 20־יאָריקן יובילײ, וואָס אויך זיי העלפן אַזוי טעטיק צו אָרגאַניזירן, האָט דער ברענטש באַשלאָסן אויסצודריקן זיין אַנערקענונג דורך ספעציעלע מתנות צו אַלע פרויען פון אונדזער אָרגאַניזאַציע.

קעגנזייטיקע באַציאונגען צווישן די מיטגלידער

אין אונדזער אָרדן איז אָנגענומען צו רופן די מיטגלידער מיטן נאָמען: פריינד. אויף וויפל עס איז נאָר מעגלעך געווען, האָבן מיר זיך באַמיט, אַז דער נאָמען זאָל ניט זיין בלויז אַ וואָרט, נאָר זאָל אָפּשפּיגלען די אמת־וואַרעמע באַציאונגען און פריינדלעכע געפילן, וואָס הערשן צווישן די מיטגלידער פון ברענטש. עס ווערט ניט דורכגעלאָזן קיין איין געלעגנהייט אַרויסצוצייגן יעדן מיטגליד אַנערקענונג פאַר אַרבעט, באַטייליקן זיך אין זיינע אייגענע אָדער פאַמיליע־יום־טובים און אין אַן עת־צרה אויסצושטרעקן אַ האַנט פון ברודערלעכער הילף.

דער „הילף־און־ליי־פאָנד" פון ברענטש העלפט אַרויס אונדזערע מיטגלידער אין צייט פון נויט אָדער קראַנקהייט. דער פאָנד ווערט פאַרוואַלטעט פון אַ קאָמיסיע פון 3 מיטגלידער און קיינער אין ברענטש ווייס ניט ווער עס באַקומט הילף. מתן בסתר—די העכסטע און שענסטע פאָרמע פון שטיצע—איז געוואָרן אַן אינסטיטוציע אין אונדזער ברענטש. מיט הונדערטער דאָלאַרן האָט מען אין דעם אָדער יענעם פאַל געשטיצט אַ יורד אָדער אַ קראַנק־געוואָרענעם מיטגליד, און גליקלעך איז מען געווען, ווען דער פריינד האָט זיך אויף די פיס געשטעלט און זיך צוריקגעקערט צו דער אַרבעט אין ברענטש.

אונדזער ברענטש און דער אַרבעטער־רינג

דער אַרבעטער־רינג דיסטריקט אין פילאַדעלפיע ווערט מיט רעכט אַנערקענט, אַלס איינער פון די חשובסטע און טעטיקסטע אין דעם גרויסן אַרבעטער־אָרדן, און יעדער צווייג זיינער האָט אויף אַזאַ אָדער אַן אַנדער אופן בייגעטראָגן צו דעם גוטן נאָמען, וואָס דער פילאַדעלפיער אַרבעטער־רינג האָט זיך דערוואָרבן. אויך אונדזער ברענטש האָט זיין חלק צוגעטראָגן אין גאָר אַ באַדייטנדיקער מאָס. אין אַלע אונטערנעמונגען און אַקציעס פון דעם דיסטריקט קאָמיטעט זיינען מיר אַלעמאָל געווען לאָיאַלע און אַקטיווע מיטהעלפער. אונדזערע פאַרטרעטער האָבן פיל מאָל פאַרנומען פירנדיקע פּאָזיציעס סיי אין דיסטריקט קאָמיטעט גופא סיי אין זיינע פאַרשידענע אינסטיטוציעס. ביים אַראַנזשירן אַרבעטער־רינג קאָנווענשאָנס און שול־צוזאַמענפאָרן ביי אונדז אין שטאָט, ביים אויספּלאַנירן און אָרגאַניזירן נייע אינסטיטוציעס, ביים אַרויסגעבן ביכער און זשורנאַלן אין נאָמען פון דער גאַנצער באַוועגונג האָבן זיך מיטגלידער פון אונדזער ברענטש זייער שטאַרק אָנגעזען.

דריי פון אונדזערע מיטגלידער זיינען פאַר דער צייט אויסגעקליבן געוואָרן אַלס פאָרשטייער פון פּענסילווייניאַ אין דעם „נאַציאָנאַלן באָרד פון דירעקטאָרן" פון אַרבעטער־רינג. דאָס זיינען די פריינד וו. רייזבאָרד, מ. שאַפּיראָ און ה. דאָרדיק. אויף די אַרבעטער־רינג שול־צוזאַמענפאָרן איז

שטענדיק געווען אַ צאָל דעלעגאַטן פון אונדזערע מיטגלידער, וואָס זיינען טעטיק אין די צענטראַלע און לאָקאַלע שול־פאַרוואַלטונגען.

אונדזער ברענטש האָט אויך געהאַט די פריווילעגיע צו שיקן דעלעגאַטן צו אַלע אַרבעטער־רינג קאָנווענשאָנס, וואָס זיינען אָפגעהאַלטן געוואָרן פאַר די לעצטע 20 יאָר. אָט איז די רשימה פון אונדזערע דעלעגאַטן צו די אַרבעטער־רינג קאָנווענשאָנס: 1) מ. שאַפּיראָ און וו. רייזבאָרד — 1925, ניו־יאָרק; 2) ס. טראַכטמאַן—1927, קליוולאַנד; 3) ה. דאָרדיק—1929, שיקאַגאָ; 4) ל. פּראָטאַס — 1931, וואַשינגטאָן; 5) דזש. בוש — 1932, באָסטאָן; 6) ה. טווער, מ. שאַפּיראָ, ס. טראַכטמאַן און וו. רייזבאָרד—1935, ניו־יאָרק; 7) י. שעכטמאַן און וו. פּראָטאַס—1937, פילאַדעלפיע; 8) י. טראָפּאַוער—1939, באַלטימאָר; 9) ה. דאָרדיק און י. שעכטמאַן (ערן־דעלעגאַטן)—1941, שיקאַגאָ; 10) ס. טראַכטמאַן און י. שעכטמאַן (ערן־דעלעגאַטן)—1943, ניו־יאָרק.

אונדזער צוואַנציק־יאָריקער יוביליי

דער 10־יאָריקער יוביליי פון אונדזער ברענטש איז געפייערט געוואָרן אין אַפּריל 1933 און איז פאַקטיש פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ מעמאָריעל־פייערונג פון אומפאַרגעסלעכן וולאַדימיר מעדעם, צו דעם צענטן יאָרצייט פון זיין פריצייטיקן טויט. אָט ווי אַזוי דר. ל. קעסנער כאַראַקטעריזירט די פייערונג אין זיין אַריינפיר צו דעם „מעדעם־בוך“, וואָס מיר האָבן צו דער געלעגנהייט אַרויסגעגעבן:

„אונדז קומט אויס צו פייערן **אונדזער צענטן** געבורטסטאָג גלייכצייטיק מיט מעדעמס צענטן יאָרצייט. און אַזוי אַרום איז דער יוביליי פון ברענטש 124 פון פילאַדעלפיע געוואָרן דער מעדעם־יוביליי פון דער גאַנצער אַרבעטער־באַוועגונג. אויף זיין נאָמען האָבן מיר דורכגעפירט אַ גראַנדיעזן מעמאָריעל קאָנצערט און צו זיין אָנדענק אַרויסגעגעבן אַ שיינעם אינהאַלטסרייכן בוך, וואָס איז פון טאָוול ביז טאָוול אָנגעפילט מיט ליבע צו דעם גרויסן פירער און ווייטיק אויף זיין יונגן טויט . . . די שענסטע נעמען פון „בונד“ און פון דער גאַנצער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג געפינט איר דאָרט . . . גאַנצע באַשרייבונגען, שילדערונגען, ביאָגראַפיעס, הספדים, טרויער־געזאַנגען, תפילות און הלליות צו דער גרויסער פאַרהייליקטער נשמה האָט מען אונדז אַריינגעשיקט פאַר אונדזער „מעדעם־בוך“. מען זעט באַשיינפערלעך, אַז אַלע גרויסע פירער פון אַלוועלטלעכן „בונד“ האָבן זיך ממש אָנגעכאַפּט אָן דער געלעגנהייט, וואָס אונדזער ברענטש האָט זיי געגעבן צו קענען אַלע צוזאַמען, אויף איין אָרט, קדיש זאָגן נאָך דעם פאַרשטאָרבענעם פירער און לערער.“

צוטרעטנדיק צו אָרגאַניזירן דעם 20־יאָריקן יוביליי פון אונדזער ברענטש האָבן מיר גלייך באַשלאָסן צו גיין אויף דעם זעלבן וועג און פאַרבינדן דעם יום־טוב פון ברענטש מיט אַ מאָנומענט צום אָנדענק פון אונדזער באַליבטן

לערער. דער צופֿאַל האָט אונדז צוגעשפּילט. מיר האָבן זיך דערוואוסט, אַז אין ניו־יאָרק האָט זיך אָרגאַניזירט אַ קאָמיטעט אַרויסצוגעבן אַ מאָנומענטאַלע ווערק, וואו עס זאָל זיך אין אַ פֿולער מאָס אָפּשפּיגלען מעדעמס לעבן, טעטיקייט און שאַפֿונגען. מיר האָבן זיך אָנגעכאַפּט אָן דער געלעגנהייט און געקומען צו אַ פֿאַרשטענדיקונג מיטן „מעדעם־קאָמיטעט“, אַז מיר זאָלן זיך באַטייליקן אין אַרויסגעבן דאָס בוך און דערפֿאַר באַקומען אַ געוויסע צאָל עקזעמפּלאַרן, וואָס זאָלן ספּעציעל פֿאַר אונדז צוגעגרייט ווערן. דאָס בוך ליגט איצט פֿאַר אייך. וולאַדימיר מעדעם, זיין פּערזענלעכקייט, זיין לעבנס־וועג, זיינע פּרינציפּן און אידעאַלן, זיינע שאַפֿונגען און קאַמפֿן, געשילדערט מיט ליבע פֿון זיינע מיטקעמפֿער און תּלמידים, — אַ הערלעכער מאָנומענט פֿאַר אַן אײדעלער נשמה און גרויסן קעמפֿער פֿאַר פֿרייהייט און גערעכטיקייט. אין דער צווייטער אָפּטיילונג פֿון בוך געפֿינט זיך אויך אַן אָפּהאַנדלונג וועגן לעבן און טעטיקייט פֿון מאָרים זיגמאַן, געשריבן פֿון ה. לאַנג, און אויך אַ צאָל אַרטיקלען און באַגריסונגען צו אונדזער ברענטש.

אונדזער יובל־קאָמיטעט באַמיט זיך צו מאַכן דעם יום־טוב פֿון ברענטש אינטערעסאַנט און איינדרוקספֿול. אין פֿאַרבינדונג מיט דעם יובילײ פֿירן מיר אויך אָן אַ קאַמפּאַניע צו פֿאַרגרעסערן דעם ברענטש. מיר האָבן פֿאַר דעם צוועק אַרויסגעגעבן צוויי בראָשורן מיט אַ רייכן מאַטעריאַל פֿון אינפֿאָרמאַציע און פּראָפּאַגאַנדע פֿאַרן אַרבעטער־רינג און פֿאַר אונדזער ברענטש. די אַרבעט האָט שוין געגעבן גאַנץ פֿיינע רעזולטאַטן: ביז היינט האָט זיך אונדז איינגעגעבן אַריינצונעמען אין ברענטש אַרום 75 נייע מיטגלידער. דער יובילײ פֿון אונדזער ברענטש האָט אַרויסגערופֿן גרויס אינטערעס ניט נאָר אין אונדזערע רייען, נאָר אין דער גאַנצער אַרבעטער־רינג משפּחה פֿון פֿילאַדעלפֿיע.

❖ ❖ ❖

אין די טרויעריקע און גרוזאַמע צייטן, וואָס מיר לעבן איצט דורך, וואַרפֿן מיר אָפּט אַ בענקענדיקן בליק אויף דעם אָנפֿאַנג פֿון אונדזער לעבנס־וועג, אויף אונדזער יוגנטלעכער באַגייסטערונג, אויף אונדזערע גאָר גרויסע פֿאַרמעסטונגען און אָפּטמאָל גאַנץ באַשיידענע דערגרייכונגען. מיר פֿילן אָבער אַז, אויף וויפֿל אונדזערע כּוחות און פֿאַרשטאַנד האָבן דערלויבט, האָבן מיר זיך באַמיט ערלעך צו דערפֿילן די גרויסע פֿליכטן, וואָס דער נאָמען—וולאַדימיר מעדעם—האָט אויף אונדז אַרויפֿגעלייגט. מיטן אָנקומען פֿון די פֿינצטערע יאָרן פֿון פֿאַשיזם און היטלעריזם האָבן מיר אונדזער טעטיקייט אויסגעברייטערט און צוגעפּאַסט צו די פֿאָדערונגען פֿון דער צייט. אַחוץ אונדזער אַנטייל אין די פֿאַרשידענע הילפֿס־אַקציעס, האָבן מיר זיך אָנגעשטרענגט צו שטאַרקן די הענט פֿון די קעמפֿער קעגן דער נאַצישער מגפֿה,

שטיצנדיק סיי די אונטערערדישע באַוועגונג אין אייראָפּע סיי די מיליטערישע כוחות פון אַמעריקע און אירע פאַרבינדעטע.

שיקנדיק אונדזער ברודער־גרוס צו אַלע העלדן און מאַרטירער אין דעם נאַצי־גהנום, גיבן מיר אַ פייערלעכע שבועה ניט צו באַרואיקן זיך און צוזאַמען מיט אונדזער מוטער־אָרגאַניזאַציע און אַלע פּראָגרעסיווע כוחות אין יידישן לעבן פאָרצוזעצן דעם קאַמף פאַר מענטשלעכע רעכט און חשיבות, פאַר אַ פרייער און יושרדיקער וועלט, פאַר אַ ברידערלעכן צוזאַמענלעבן פון אַלע פעלקער.

מיר קומען צו אונדזער 20־יאָריקן יוביליי מיט אַ שווערן געמיט, אָבער מיט אַן עקשנותדיקן גלויבן אין אַנטשידענעם זיג פון די הויכע אידעאַלן, וואָס זיינען פאַרקערפּערט אין דער פּערזענלעכקייט פון דעם גרויסן לערער, וולאַדימיר מעדעם, און פון דעם אַרבעטער־פירער, מאָרים זיגמאַן.

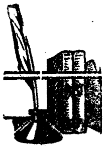

צו די גענאָסן פֿון וולאַדימיר מעדעם־מאָריס זיגמאַן ברענטש 124 פֿון אַרבעטער־רינג, פֿילאַדעלפֿיע:

מיינע בעסטע ווּאונטשן און האַרציקע גרוסן צו אייער מעדעם־זיגמאַן יום־טוב.

וולאַדימיר מעדעם איז איינער פֿון די פּרעכטיקסטע נעמען אין דער געשיכטע פֿון אונדזער באַוועגונג אין דער אַלטער היים און דאָ אין אַמעריקע. דער וואָס האָט געטראָגן דעם נאָמען איז ניט נאָר געווען אַ מערקווירדיקע פּערזענלעכקייט, נאָר איינער פֿון די שענסטע העלדן אין דער געשיכטע פֿון דעם רוסישן פֿרייהייטס־קאַמף.

אין דעם טעמפּעל פֿון אונדזערע באַרימטהייטן, פֿון אונדזערע מאַרטירער, פֿאַרנעמט ער אַן ערן־פּלאַץ.

אין אַ געווּיסן זין האָט מעדעם מיט דער געשיכטע פֿון זיין אָפּשטאַמונג, פֿון זיינע קינדער־יאָרן און פֿון זיין שפּעטערדיקן אומקערן זיך צום יידישן פֿאָלק, מיך אַלעמאָל דערמאָנט אָן „אוריאל אַקאָסטאָ“. אַ באַזונדערן צויבער האָט זיך געפֿילט אין דעם אומפֿאַרגעסלעכן מאַן.

דער נאָמען מאָריס זיגמאַן איז מיר אויך ליב. איך האָב אים גוט געקענט און ביי געווּיסע העכסט וויכטיקע געלעגנהייטן האָבן מיר געאַרבעט צוזאַמען. איך האָב צו אים געהאַט רעספּעקט. זיין ערלעכקייט און אויפֿריכטיקייט האָבן אין מיין זכרון איבערגעלאָזן אַ סימפּאַטישן פּאָרטרעט.

קיין שענערע נעמען קען אַן אָרגאַניזאַציע ניט טראָגן.

נאָך אַמאָל: מיינע בעסטע צו־ווּינטשונגען!

מיט גענאָסנשאַפֿטלעכן גרוס,

אב. קאַהאַן

מאריס זיגמאן אין קאמף
פאַר ארבעטער-רעכט

ה. לאנג

מאָריס זיגמאַן
און זיין ראָל אין דער אַרבעטער־באַוועגונג

ניט קיין פּאָליטישער מענטש, אידייאיש געריכטעט צום אַנאַרכיזם, האָט דוקא ער, מאָריס זיגמאַן, אין די קריזיס־טעג פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, מיטגעזאָרגט מיט די פּאַרטיי־פירער.

מיטגעזאָרגט און מיטגעשטריטן פאַר אַ ווייטערער איינוואָרצלונג פון סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּרינציפּן און מעטאָדן אין דער אַרבעטער־באַוועגונג.

נאָך מער. פון אַלע אַרבעטער־פירער, אויפגעוואַקסענע אין דער גייסטיקער וואַרעמקייט פון די אידעאַליסטישע באַוועגונגען אין דער יידישער אימיגראַציע, איז ער געווען דער איינציקער גורלדיקער, אויף וועמען עס איז, אין אַ געוויסער צייט, געפאַלן דער גאַנצער קאָמוניסטישער שטיין־און־בלאָטע האָגל, וואָס האָט געצילט צו פאַריאָגן יעדן שאַפנדן מענטשן פון דער סאָציאַליסטישער סביבה. האָט ער עס פאַרטראָגן מיט ווירדע און מיט דער אונבויגזאַמקייט פון אַ זעלאָט, ווי דער לעצטער, אויסגעקליבן פונעם שיקזאַל, צו פאַרהיטן די אמונה פון זיין דור. ס'איז דעמאָלט געווען די פּראָבע־צייט פאַר אַלע, וואָס האָבן ווען אַריבערגעטראָטן די שוועל פון סאָציאַליסטישע טעמפּלען, און ער האָט די פּראָבע אויסגעהאַלטן.

דאָס האָט געשטימט מיט זיין באַציאונג צו דער אַרבעטער־באַוועגונג, מיט דעם אויפנאַם פון אירע אידעאַלן, און דער עיקר, מיט זיין כאַראַקטער, וואָס איז אין יענעם פּעריאָד געקומען צו אַ פולן אויסדרוק, און וואָס איז געוואָרן אַ טעמע פאַר יעדן באַאָבאַכטער, און וואָס צוליב דעם גייט אויף זיין נאָמען מער ווי איין קאַפּיטל געשיכטע פון דער אַמעריקאַניש־יידישער אַרבעטער וועלט.

געוויינלעך האָט מען געזען נאָר די שטאַרקייט פון זיין כאַראַקטער, די שטייפקייט; און מ'פלעגט אים פאַרגלייכן צו אייזן, וואָס דאָס האָט זיך אָפּגעשפּיגלט אויך דורך זיין אויסערלעכער געשטאַלט, זיין אייזן־גראָען פּנים, און שווער־אייזנדיקן בליק פון זיין בעלמע־אויג; אָבער עס זיינען געווען אויך אַנדערע שטריכן אין זיין כאַראַקטער.

איינס — באַשיידנהייט. פאַר אַן אילוסטראַציע קען גענומען ווערן פאָלגנדער עפּיזאָד פון יענע טעג:

ס'איז די נאַציאָנאַלע קאָנווענשאָן פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי אין יאָר 1922, אין קליוולאַנד. די פּאַרטיי איז שוין קוים אַ שאָטן פון דעם,

וואָס זי האָט פאַרגעשטעלט צוריק מיט געציילטע יאָרן. דורכגעמאַכט עטלעכע שפּאַלטונגען, געבליבן מיט אַן אומבאַדייטנדער צאָל מיטגלידער, פאַרלוירן יעטווידן פּרעסטיזש אויסערהאַלב איר אייגענעם קרייז, און וואָס נאָך ערגער—אַ צאָל פון די פאַרבליבענע וואָרט־פירער זיינען נאָך געווען ווי אונטער אַ טשאַד, און האָבן גערעדט ווי פון אַ שווערן שלאָף, אַ וויסטן חלום, אַז די פּאַרטיי דאַרף זיך אָנשטרענגען געפעלן־צו־ווערן דעם קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל און זיך אָנשליסן אין אים. דורך אַ רעפערענדום־אָפּשטימונג פון די פאַרבליבענע פּאַרטיי־מיטגלידער איז דאָס אַפילו געוואָרן אַ פאָרמעלער באַשלוס. ס'האָט זיך הויפּטזעכלעך געהאַנדלט וועגן די „איין־און־צוואַנציק פּונקטן", וואָס דער קאָמוניסטישער אינטערנאַציאָנאַל האָט אַרויסגעשטעלט אַלס אַ פאָר־באַדינג פאַר אַלע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. לויט די דאָזיקע גזרות, ווי די סאָציאַליסטישע ליטעראַטור האָט זיי באַצייכנט, האָבן געמוזט זיך פירן אַלע אָנגעשלאָסענע אָרגאַניזאַציעס. די פּונקטן האָבן באַפוילן יעדער פּאַרטיי צו שאַפן אַרום זיך אַ געהיימע קערפּערשאַפט מיט אַ ציל צוצוגרייטן „די פּאַרטיי־פליכטן צו דער רעוואָלוציע", וואָס האָט באַדייטעט, אַז אויך די פּאַרטיי אין אַמעריקע „מוז אַרויסרופן אַ רעוואָלוציע". צוליב דעם וואָלט די פּאַרטיי באַדאַרפט זיך נעמען צו אַן „ענערגישער פּראָפּאַגאַנדע אין דער אַרמיי", און צו אָרגאַניזירן „צעלן" אין די יוניאָנס, „אויפצורייסן זיי פון אינעווייניק".

נאָך אַ דעקרעט האָט געגאָלטן: אויסצושליסן מאָרים הילקוויטן פון דער פּאַרטיי, ווי עס איז געפאָדערט געוואָרן פון דער פּאַרטיי אין איטאַליע צו פאַרשטויסן טוראַטין און מאָדיליאַני, און פאַר דער פּאַרטיי אין דייטשלאַנד צו באַזייטיקן קאַאוטסקין און הילפערדינגען, און פון דער פּאַרטיי אין פראַנקרייך פאַרלעגן אין חרם לאָנגעין, און פון דער פּאַרטיי אין ענגלאַנד צו פאַרטריבן מעקדאָנאַלדן. געפירט פון וויזיעס, וואָס די באָלשעוויסטישע רעוואָלוציע אין רוסלאַנד האָט אַרויסגערופן, האָט אַ מאַיאָריטעט פון דער קליינער צאָל געבליבענע מיטגלידער אין דער אַמעריקאַנער פּאַרטיי געשטימט פאַר דינגען זיך מיטן אינטערנאַציאָנאַל אין מאָסקווע, וואָס זאָל פירן צו אַן „אָנשלוס". די פּאַרטיי־פירער זיינען נאָכגעקומען דעם וואונטש, און זיך געווענדט קיין מאָסקווע, אָבער מאָסקווע האָט צוריקגעוויזן. מ'האָט צונויפגערופן די קאָנווענשאָן אין קליוולענד אויסצוהערן דעם באַריכט דערפון, צוגעגרייט פון הילקוויטן. אָבער שוין אין אַזאַ חורבן איז די פּאַרטיי געווען, אַז ס'האָט אַפילו ניט אַרויסגערופן אַ וועלכן־עס־איז אינטערעס. נעכטיקע בראַנד־פירערן ביי פּאַרטיי־קאָנווענשאָנס זיינען איצט געלעגן שטיל אין זייערע היימען. עס זיינען זיך צונויפגעקומען קליינע אָפּהענטיקע דעלעגאַציעס. זייער ווייניק שטאָטישע סאָציאַליסטן זיינען געקומען בייוואוינען די זיצונגען. דער קאָנווענשאָן זאַל איז געווען פּוסטלעך. ניט געווען קיין

שום שפּאַנונג אין דער אַלגעמיינער פּרעסע, איז דער פּרעס־טיש געשטאַנען ליידיק. הילקוויטס אַרגומענטאַציע, אין פיינסטן געבוי יורידיש, און געדאַנקען־רייך, און מיטן פּאַטאָס פון אַ פול האַרץ, האָט טראַגיש אַריבערגעקלונגען די געציילטע קעפּ אין דער פּוסטקייט פון זאַל. ס'איז פון זיך אַליין געוואָרן אַ הספּד־מאָטיוו. מ'האָט זיך, אָבער, געכאַפּט, אַז זיין קול בייט זיך, קריגט אַ מונטערן טאָן, און אַז זיין בליק איז געווענדט צו דער גאַלעריע אין זאַל. ערשט, ער האָט דערזען אויף דער אינגאַנצן־פּוסטער גאַלעריע מאָרים זיגמאַנען.

אין קליוולאַנד איז די זעלבע טעג פאָרגעקומען אויך די קאָנווענשאָן פון דער אינטערנעשאָנאַל ליידיס גאַרמענט וואָירקערס יוניאָן. מאָרים זיגמאַן איז דעמאָלט געווען איר ערשטער וויים־פּרעזידענט, און דער הויפּט־מענעדזשער פונעם קלאָוקמאַכערס דזשאָינט באָרד. ס'איז נאָך געווען פאַר דער צייט פונעם גאָר גרויסן קאָמוניסטישן שטורעם קעגן אים. אומבאַמערקט פון אַלעמען ביי זיין אייגענעם אָרגאַניזאַציע־צוזאַמענפאָר, איז ער אַוועק צום סאָציאַליסטישן צוזאַמענפאָר, און אומבאַמערקט פון אַלעמען אויף דער סאָציאַליסטישער קאָנווענשאָן איז ער אַרויף אויף דער גאַלעריע צו זיין סתם אַ צוהערער און מיטצולעבן שטילערהייט די שווערע מאָמענטן פון דער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי.

האָט מען אים שוין דערזען, האָבן אָנגעהויבן גיין שלוחים צו אים, אַז ער זאָל אַראָפּקומען פון דער גאַלעריע און זיין דער קאָנווענשאָנס אָנגעלעגטער גאַסט. ער האָט זיך אַנטזאַגט. הילקוויט האָט אים געלאַדן בקול רם. האָט ער פון דער גאַלעריע געענטפערט: „אַנשולדיקט, איך בין ניט געקומען זיין אַ פּלאַטפאָרמע־מענטש; איך בין געקומען הערן, לערנען.“

און מאָרים זיגמאַן האָט פון דער גאַלעריע מיט הומאָר אַ זאָג־געטאָן: „די קאָמוניסטן וועלן דאָך מאָרגן פאַרשרייבן אין זייער זלזול־פּרעסע, אַז די גאַלעריע איז געווען ליידיק, בין איך געקומען זיין אַן אַרגומענט, אַז זיי שרייבן ליגנס . . .“

דער מאָמענט־געלעכטער האָט זיך אָפּגעהאַקט מיט אַן אומעט, און ס'איז געווען אַ פּאַטעטישע סצענע. די קאָנווענשאָן איז אָנגעגאַנגען מיט אַ פאַרזאָרגטער פּאָלעמיק, און פון דער גרויסער ליידיקער גאַלעריע האָט אַראָפּגעקוקט איין איינציקער מענטש, דער אייזן־גראָער און אייזן־שטייפער פּנים פון זיגמאַנען.

דאָס אילוסטרירט דעם שטריך באַשיידנהייט אין זיין כאַראַקטער און אַ סך מער. אויך זיין געטריישאַפט צו אַ צענטער פון זיינע אידעאַלן און זיין וועלן לערנען זיך.

דראַנג צו דערגיין זאַכן פון דער ערשטער האַנט, פון אַליין דורכלעבן דערשיינונגען, פון באַגעגענען פאַקטן פּנים אל פּנים, איז געווען אַ טייל פון

זיין נאַטור, פּונקט אַזוי ווי די באַשיידנהייט, און פּונקט אַזוי ווי די פעסטקייט פון זיין כאַראַקטער, וואָס איז געווען דער תּמצית פון זיין פּערזענלעכקייט און ממילא זיך אָנגעזען אין אַלע זיינע לעבנס־קאַפּיטלעך.

איז זיגמאַן געווען אַ פּשוטער יוניאָן־אָרגאַניזאַטאָר, האָט ער ניט געשריבן קיין פּאַמפּלעטן, און ניט געשפּרייט קיין צירקולאַרן, און ניט אַדרעסירט קיין פאַרזאַמלונגען. ער איז געגאַנגען פון שאַפּ צו שאַפּ און פון אַרבעטער צו אַרבעטער, און האָט געטענהט צו זיי. און דורך דעם איז ער דערגאַנגען די גענויע אַרבעטס־לאַגע און אַרבעטער־נויטן, אַלע עקאָנאָמישע שאַפּ־פאַקטן, און וועלכע עלעמענטן ס'געפינען זיך אין די שעפּער.

און ווען ער האָט דערגרייכט דעם שטאַפּל פונעם הויפּט־אָרגאַניזאַציע־פירער, און זיך פאַרנומען צו ענדערן גרינדלעך שאַפּ־פאַרהאַנדלונגען, האָט ער זיך ניט פאַרלאָזן בלויז אויף באַריכטן פון אויספאָרשער און סטאַטיסקער. ער איז אַליין געגאַנגען איבער די מינדסטע שעפּער אויסצוציילן די מאַשינען.

ניט פון אַ פּלאַטפאָרמע־טריבון און ניט פון אַ סטראַטעגיקער ביים פאַרהאַנדלען מיט באַלעבאַטים זיינען געווען די ראָלעס זיינע. פון דער בימה האָט ער ניט אימפּאָנירט, און אויף צו זיין אַ סטראַטעג, האָט אים געפעלט די פייאיקייט פון אָנשטעל. ער איז געווען צו־ערלעך פאַר דעם אויך מיטן שונא, מיטן אַרבעטס־געבערשן עלעמענט. אין באַקאַנטשאַפט מיט די פאַקטן פון דער אינדוסטריע איז ער געווען אומפאַרגלייכלעך. דאָס איז געווען אַן אייגנשאַפט זיינע ווי באַשיידנהייט און ווי שטייפקייט פון כאַראַקטער.

* * *

כאַראַקטער־פעסטקייט האָט זיך ביי זיגמאַנען אויסגעדריקט דורך פיזישן קוראַזש און מאָראַלער גבורה.

אין אויטאָביאָגראַפישע נאָטיצן, וואָס ער האָט מיר אַמאָל איבערגעגעבן, זיינען פאַראַן אַזעלכע שורות:

„דאָס יאָר 1902. איך בין ערשט אַרויס פון די יינגל־יאָרן. איך הער אינעם בעסאַראַבישן דאָרף, וואו איך זוך מיטצוהעלפן אין דער פּרנסה פון מיינע עלטערן, אַז די פּויערים זיינען געוואָרן איבערגעקערטע; געווען פריינדלעך מיט יידן, און געוואָרן פיינטלעך. ס'איז אָנגעטראָגן געוואָרן אַ רוסישע אַגיטאַציע קעגן די יידן אין בעסאַראַביע. געציילטע טעג שפּעטער הער איך פון אַ גרויל. פּויערים האָבן אַריינגעוואָרפן צוויי יידן אין אַ טייך, און זיי זיינען שיער ניט דערטרונקען געוואָרן. ס'קומט מיר דאָס בלוט אין פּנים. איך פאַרשווער זיך צו נעמען נקמה, וואָס זאָל זיין אַ וואָרנונג דעם דאָרף. איך פאַרפיר אַ געשלעג מיט אַ „שגץ“, פיל עלטער פון מיר, און קעמף מיטן קאָפּ און מיט די עלנבויגנס, און בין אַ זיגער. דער געשלאָגענער העלד ברענגט צונויף דעם גאַנצן דאָרף פּויערים. מ'גייט מיך ממיתן. איך כאַפּ

אַ שטאַנג און שטעל זיך זיי אַנטקעגן. דער דאָרף אויף איין זייט, איך אויף דער צווייטער זייט. עטלעכע יידן זיינען אָנגעלאָפן מיט אַ געבעט, אַז איך זאָל זיך אונטערגעבן. זיי פאַרהאַנדלען מיט די פויערים, אַז ווען זיי וועלן אַוועקגיין, וועט מען זיי באַפרידיקן. די פויערים זיינען אַוועק, און מיינע קרובים האָבן זיך פאַרלייגט אויף מיר, אַז איך מוז באַלד פאַרלאָזן דעם דאָרף, אַוועק פון בעסאַראַביע, אַוועק פון רוסלאַנד. איך האָב גערייזט קיין ענגלאַנד. אַ יאָר שפעטער איז פאָרגעקומען דער היסטאָרישער קישינעווער פאָגראָם, און איך האָב אָנגעהויבן בעסער באַגרייפן וואָס עס איז געווען הינטער מיין יינגלשער דורכלעבונג אין בעסאַראַביע.“

אין זעלבן יאָר האָט ער אַרויסגעוויזן אויך גייסטיקן קוראַזש. געוואָרן אַ שאַפ־אַרבעטער ביי שניידעריי אין לאָנדאָן, האָט ער באַזוכט פאַרזאַמלונגען. ס'האָט זיך פאַר אים אויפגעעפנט אַן אידייען־וועלט, פאַנאַנדערגעוויקלט פון אַנאַרכיסטן. ער האָט דערשפירט אַ נייעם זין אין לעבן. דער אַנאַרכיזם האָט אים געצויבערט, אָבער גלייכצייטיק אַרויסגערופן טענות פון אים: כסדר שלאָגן זיך אַנאַרכיסטן מיט גאָט! וואָס ווילן זיי האָבן פון רבונו של עולם? ניט דאַווענען איז טאַקע לייכטער; און עסן אַלץ, טרפה זאַכן אויך, איז גאָרניט שלעכט; אָבער צוליב דעם דאַרף מען ניט שרייען, אַז „גאָט איז אַ רויבער“, און „גאָט איז אַ ליגנער“, און „גאָט האַלט די אַרבעטער פאַרשקלאַפט“. אָט ווייסט ער דאָך פון זיך אַליין, דער יונגער זיגמאַן, אַז ניט גאָט פאַרשקלאַפט אים, נאָר דער באַלעבאָס. דער יונגער זיגמאַן האָט רעוואָלטירט קעגן דעם סאָרט אַגיטאַציע, וואָס איז דעמאָלט אָנגעגאַנגען ביי די פאַראָרעמטע יידישע אימיגראַנטן־אַרבעטער אין לאָנדאָן. ער האָט געשטעלט שווערע קשיות יענע אַנאַרכיסטישע „לעקטשורערס“; און הגם ס'האָט געמיינט, אַז די „לעקטשורערס“ זאָלן אים אָנרופן „פינצטערלינג“, און אַז עס זאָל אים זיין גאָרניט באַקוועם צווישן די אַנדערע פאַרזאַמלטע, האָט ער זיך געהאַלטן ביי דאָס זייניקע, ביז ער איז אַוועק אין אַמעריקע.

און גלייך, אין יאָר 1903, הייבט זיך אָן זיין יוניאָן־קאַמף.

ער קומט־אָן אין אַ שאַפ, און פרעגט ביי די באַלמעלאָכעס, צי זיי געהערן צו דער יוניאָן. זיי ענטפערן אים: „ניין, אָבער שולדיק זיינען די באַאַמטע פון דער יוניאָן; זיי ווילן אַ צו־הויכן איינטריט־געלט כדי צו קענען לעבן אַ גוטן טאָג“. זאָגט זיגמאַן: „נו, דאָס דאַרף מען ערשט אויסגעפינען; און וועגן דעם הויכן איינטריט־געלט, לאָמיר פרואוון“. און ער נעמט צונויף די אַרבעטער פונעם שאַפ און גייט מיט זיי צו דער יוניאָן. מ'האָט געוואָלט פינף דאָלער פער קאָפ, האָט זיגמאַן, מיט זיינע שאַפ־קאָלעגן אַרום אים, געשטעלט זיך דינגען: „אויב די יוניאָן האָט באַשלאָסן פינף דאָלער, זאָל עס אַזוי זיין, אָבער די באַלמעלאָכעס דאַרפן קריגן די מעגלעכקייט עס אויסצוצאָלן ביסלעכווייז“. מ'האָט עס אים צוריקגעוויזן, אָבער אַ יוניאָן אין זיין

שאַפּ האָט ער דאָך געוואָלט האָבן, האָט ער אָרגאַניזירט אַ נייע יוניאָן; און בלויז פאַר צען סענט איינטריט. און אַזוי ווי עס איז דאָך ניט קיין ענין פון קרעמעריי; אַ יוניאָן מוז זיין אין אַ באַוועגונג פאַרן הויכן אידעאַל פון אַרבעטער־באַפרייאונג; און אין דער ניו־יאָרקער יידישער אימיגראַנטן־וועלט איז אָנגעגאַנגען אַ קאַמף אַרום דער „סאָשעליסט טרייד ענד לייבאָר אַלייענס", געגרינדעט פונעם סאָציאַליסטן־פירער, דעליאָן, וואָס האָט באַקעמפט די יוניאָנס אָן אַ סאָציאַליסטישער אידעאָלאָגיע; האָט „זיגמאַנס יוניאָן" זיך אָנגעשלאָסן אין דעליאָנס לאַגער, און נאָכדעם צוזאַמען מיט דער „אַלייענס" אַריין אין דער א. וו. וו., וואו ער איז עטלעכע יאָר געווען פון די סאַמע שטורמער קעגן די דעמאָלסטדיקע „אַלטע יוניאָנס".

זיין קעמפערישקייט האָט אים כסדר געבראַכט פּאָליציי־צרות. זיין גיין דירעקט אין שעפּער אַרויסצונעמען די אַרבעטער אין אַ סטרייק און זיין גיין נאָכדעם „פּיקעטן" צוזאַמען מיט די סטרייקער האָבן אים געפירט פון אַרעסט צו אַרעסט. ער איז אין זיין קאַריערע פון אַ יוניאָן־פירער געווען מער מאָל אַרעסטירט ווי אַלע אַנדערע יוניאָן־אַגיטאַטאָרס פון זיין דור. יעדער אַרבעטער־קאַמף אינעם משך פון די יאָרן ביז דעם גרויסן קלאָוקמאַכער־רעוואָלט אין יאָר 1910 האָט געשיכטע־בלעטער פון זיגמאַן־אַרעסטן. און זיי זיינען געווען ווי פאָרשפּילן צום סענסאַציאָנעלן אַרעסט און מאָרד־בילבול קעגן מאָריס זיגמאַן און אַ גרופּע יוניאָן־טוער. דאָס איז געווען איינער פון די דראַמאַטישסטע קאַפּיטלעך אין דער געשיכטע פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג אין אַמעריקע. מאָריס הילקוויט, דער הויפּט־אַדוואָקאַט אין יענעם פּראָצעס, באַצייכנט די אַפּערע אין זיינע מעמואַרן: „דער מאָרד־משפּט מיט אַ געזעלשאַפטלעכן הינטערגרונד". און אַזוי איז דאָס ווירקלעך געווען. ס'האָט זיך ניט געהאַנדלט דוקא וועגן דעם טויט־געפאַלענעם סטרייק־ברעכער אויף איין זייט און דעם בילבול אויף זיגמאַנען און זיינע קאָלעגן אויף דער צווייטער זייט; אויך ניט דוקא וועגן דער אָנשטרענגונג צו ראַטעווען די אָנגעקלאָגטע פון טויט־שטראָף, און אַפילו ניט צו באַשיצן די יוניאָן קעגן אַ פאַרזוך צו באַפלעקן זי מיט אַ קרימינאַל־בלאַט אין איר געשיכטע. ס'האָט זיך געהאַנדלט וועגן פיל מער.

אין קאָן איז געשטאַנען די ווירדע פון אַלע אידעאַליסטישע באַוועגונגען אין דער יידישער אימיגראַציע, וואָס האָבן געבויט אַ נייעם יידישן לעבן אין דער נייער וועלט. דאָס גאַנצע בייז צו זיי וואָס האָט זיך אָנגעזאַמלט אין דער פּאָליטישער אונטערוועלט פון ניו־יאָרק, האָט זיך געשטעלט מיט אַ ווייסטער גבורה ביז מ'האָט עס צובראָכן. און סאַי די באַשיידנהייט, סאַי די שטייפקייט פון זיגמאַנס כאַראַקטער האָט זיך דאָ אָנגעזען אין אַלע אַנטוויקלונגען פון דעם אַרעסט און פון דעם משפּט, ביז דעם לעצטן דראַמאַטישן מאָמענט, דער דזשורים אורטייל: ניט שולדיק.

און ס'איז געקומען צום אויסדרוק אויך שפּעטער. ער האָט ניט געזוכט קיין עקסטראַ פּאָפּולאַריטעט פאַר זיין מאַרטירער־קרוין; ער איז באַלד נאָך זיין באַפרייאונג צוריק אַריין אין אָרגאַניזאַציע־אַרבעט. דורך די פילע פאַרוויקלונגען אין אַרעסטן, האָט זיך כסדר געצויגן צו אים דער טונקעלער וועג פון תפיסה־געשטאַלטן און כל'ערליי פּאָליציי־טיפּן, און זיין נאָמען און זיין געוויסן און זיין אידעאַליזם זיינען געבליבן ליכטיק.

זיגמאַנס כאַראַקטער־פעסטקייט האָט פאַרמאָגט נאָבלקייט, אַ גרייטקייט צו לאָזן זיך פולשטענדיק אָפּפערן, טאַקע ביז טויט אויפגעאָפּפערט ווערן, פאַר זיין אמונה, פאַרן גערעכט לעבן, וואָס די פרייהייטס־אידעאַלן האָבן פאַרשפּראָכן; אָבער האָט אויך פאַרמאָגט באַהערשונג, דיקטאַטאָרישעס, אַ גרייטקייט צו שטראָפן און באַשטראָפן יעדן איינציקן, וואָס האָט ניט פאַרמאָגט די זעלבע נאָבלקייט.

עס זיינען פאַראַן צוויי מאָסן אין פרומקייט, מאָראַל, עטיק, און עס איז שווער צו אַנטשיידן וועלכע איז אַ העכערע.

איין צדיק־טיפּ זאָגט: איך דאַרף זיין ריין פון שלעכטס, צושטעלן לויטער גוטס פאַר אַלעמען; און טאָמער קען אַ צווייטער ניט זיין ווי איך, וועל איך אים אויך מקרב זיין. מיין לעבן קען איך אַוועקגעבן; אַ צווייטנס לעבן טאָר איך ניט משפּטן.

אַ צווייטער צדיק־טיפּ זאָגט: אויב איך האָב דערגרייכט אַ זין פאַר גוטס, קענען עס אַלע דערגרייכן. איך בין ניט קיין אויסגעקליבענער. און ווער עס זעט ניט דעם ריכטיקן וועג, דעם וועל איך פירן. און איך וועל קיינעם ניט לאָזן זיך אַוועקדרייען. און ווער עס וועט פּרואוון טאָן, וועל איך אים שטראָפן. מיט מיר הייבט זיך ניט אָן און ענדיקט זיך ניט די וועלט. אַלע מוזן זיין גוט.

פאַראַן נשמה־שיינקייט אין ביידע טיפּן. זיגמאַן איז געווען פון צווייטן טיפּ. ס'האָט אים געפעלט די גוטע איינזעעניש, אַז קיינער קען ניט משפּטן אַ צווייטנס לעבן. ער איז געווען אַ „קרוסעידער“ און אַ „מאָקרעיקער“, אַ שטורמישער פאָדערער פון געזעלשאַפטלעכער ערלעכקייט און אַן אויפדעקער פון געזעלשאַפטלעכער זינד אין דער יוניאָן־וועלט גופא, ניט געקוקט צי עס פאַלן קרבנות. האָט ער געהאַט שונאים, אָבער מיט אַ שנאה, וואָס מינדערט ניט זיין מאָראַלע פערזענלעכקייט, וואָרעם די צוימען, וואָס ער האָט געשטעלט פאַר אַנדערע, האָט ער פריער געשטעלט פאַר זיך אַליין.

* * *

אין די זיגמאַן־קאַפּיטלעך פון דער אַרבעטער־באַוועגונג קומען אַריין פאַרמעסטונגען פון אַ גרויסן פאַרנעם. ער האָט מיט אַ ליידנשאַפט געשטריטן פאַר וואָך־אַרבעט, און פּרובירט אַריינטאָן דערין אַ כאַראַקטער פון מצוה. ס'האָט ביי אים געהייסן, אַז אַחוץ וואָס עס וועט עקאָנאָמיש בעסערן

דאָס אַלגעמיינע אינדוסטריעלע לעבן, און דער אַרבעטער וועט דערפון האָבן אַ בעסערן עקאָנאָמישן צושטאַנד אין זיין אייגענעם לעבן, וועט עס אַרויסנעמען דעם עלעמענט פון קרעמעריי, וואָס דאָס דינגען זיך פאַר שטיק־אַרבעט באַשאַפט. און ער איז געווען פון די שאַרפסטע קעמפער פאַרן אינדוסטריעלן פּרינציפּ, אַז יעדער אַרבעטער איז באַרעכטיקט צו אַן אַרבעטס־פּלאַץ אין זיין פאַך; ממילא טאָר אַן אונטערנעמער ניט נעמען זיך די פרייהייט צו אַנטזאָגן וועמען פון דער אַרבעט. דורך אַזעלכע פאַרמעסטונגען גייען אויף זיין נאָמען גרויסע פאַרדינסטן פאַרן ווירדיקן לעבנס־סטאַנדאַרד ביי אַ גרויסן טייל יידישע אַרבעטער. און ס'קומען באַזונדערס אַריין גרויסע פאַרמעסטונגען אין אָרגאַניזאַציע־פירונג, סאַי ביים אויסשטעלן פּראָגראַמען פון נוצן, וואָס אַרבעטער זאָלן האָבן פון אַ יוניאָן, סאַי ביים האַלטן די יוניאָן גופא אין געהעריקער אָרדנונג, ווי אַ געזעלשאַפט פאַר זיך אַליין מיט אייגענע ווירטשאַפטן. ער האָט דערמיט זיך פאַרנומען אויף אַלע זיינע יוניאָן־פּאָזיציעס, פון אַ לאָקאַלן סעקרעטאַר ביז דעם פּרעזידענט־אַמט פון דער אינטערנעשאָנאַל. און אויך ביי די אַלע פאַרמעסטונגען האָט די הויפּט־ראָל געשפּילט זיין אייזערנער כאַראַקטער. ער האָט געמוזט זיך ראַנגלען מיט די יוניאָן־מיטגלידער, אַז זיי זאָלן צושטימען צו די און יענע פון זיינע פאָרשלאָגן. און ער איז דערמיט געווען אַ פירער אין דער דעמאָקראַטיע. אַ פירער פאַר און פון דעמאָקראַטיע איז לייכט צו זיין; אין דעמאָקראַטיע איז טויזנט מאָל שווערער.

און פאַראַן אַ דראַמאַטישער זיגמאַן־קאַפּיטל, אין וועלכן ס'קומען אַריין נעמען, וואָס לויכטן אין דער איצטיקער אַמעריקע. זיגמאַן איז געווען פון די ערשטע אויפברעכער פון „קאָרט־אינדזשאָנקשאָנס“ אין די יידישע אַרבעטער־קאַמפן. פאַראַן אַן עפּיזאָד פונעם קלאָוקמאַכער־רעוואָלט אין יאָר 1910. ס'האָבן זיך ניט איינגעגעבן די ערשטע באַמיאונגען פון לואיס ד. בראַנדעיס (שפּעטער יונייטעד סטייטס סופּרים קאָורט ריכטער) צו פאַרענדיקן דעם קאַמף דורך זיין פאָרגעשלאָגענעם „פּראָטאָקאָל“, אַ סדר פון פּאַרלאַמענטאַריזם אינעם שאַפּ־לעבן, און דער סטרייק איז פאָרגעזעצט געוואָרן. אויף אַ מאָמענט האָבן די אַרבעט־געבער געוואונען די עפּנטלעכע מיינונג אויף זייער זייט, און די פּרעסע איז פול געוואָרן מיט העצע קעגן דעם סטרייק. די אַרבעטס־געבער האָבן זיך געווענדט צום געריכט פאַר אַ פאַרבאָט צו פּיקעטן; מ'האָט דערוואַרטעט אַ צוזאַמענשטויס אויף די גאַסן צווישן סטרייקערס און סטרייק־ברעכערס, האָט דער ריכטער אַרויסגעגעבן אַ צייטווייליקן פאַרבאָט. דער ריכטער איז געווען דזשאָסטים אוירווינג לעהמאַן (אַ ברודער פון דעם שפּעטערדיקן גאָווערנאָר פון ניו־יאָרק). אויספאָלגן דעם פאַרבאָט וואָלט געמיינט צוזאַמענברוך פונעם גאַנצן קאַמף. דער סטרייק־קאָמיטעט האָט זיך פאַרזאַמלט צו אַנטשיידן. ס'איז געווען

שפאַנונג אויס גרויסער פאַראַנטוואָרטלעכקייט, און ס׳איז געווען צושראָקנקייט טאָמער וועט אַ ניט־פאָלגן דעם ריכטער רעפלעקטירן אויפן נאָמען פון אַלע אימיגראַנטן, אַז זיי זיינען „ווילדע רעבעלן“. ס׳איז דערין געווען דער קאַמף צווישן „יאַהודים“ און יידן. זיגמאַן, דער פאָרזיצער פונעם פיקעט־קאָמיטעט האָט באַריכטעט, אַז ער קען דורך דער נאַכט צוגרייטן די גרעסטע פיקעט־דעמאָנסטראַציע פון סטרייק, ממש טויזנטער. עס זיינען געווען קעגנער. ער האָט איבערגעוואונען דעם סטרייק־קאָמיטעט, און אויף מאָרגן האָט ער געפירט אַזוי פיל טויזנטער איבער אַלע שאַפ־גאַסן, און דערמיט געבראָכן דעם ריכטערס פאַרבאָט, אַז פאָליציי איז געווען הילפלאָז, און גראָד איז דאָס זיגמאַן געווען, וועלכער האָט אַ צוועלף יאָר שפעטער דערנענטערט די לעהמאַן־פאַמיליע צו יוניאָן־צילן. ווי אַ מיטגליד אין אַ קאָמיסיע צו פאָרשן די קלאָוק־אינדוסטריע, איז הערבערט לעהמאַן ממש פאַרכאַפט געוואָרן פון זיגמאַנס אייגנשאַפטן, אַלס אַרבעטער־פירער, און געוואָרן אַ מיטשטרייטער פאַר די צילן פון דער אַרבעטער־באַוועגונג. אין דעם גרויסן בייטראָג פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג צום סאָציאַל־פאָליטישן פראגרעס אין לאַנד האָט זיגמאַן אַ ווערטפולן חלק.

און מיט אַ קלאָרן ציל־באַוואוסטזיין האָט ער זיין חלק געשאַפן, גלייכצייטיק נאָכקומענדיק אַן אַנדער אייגנשאַפט זיינע—אַז ניט געקוקט אויף זיין פאַרנעמען זיך מיט אָביעקטיווע פאַקטן, און ניט געקוקט וואָס די פעסטקייט פון זיין כאַראַקטער טרייבט אים דורכצוזעצן דערגרייכטע איבערצייגונגען אַפילו ווען עס זיינען דערביי פאַראַן קרבנות, זאָל ער ניט פאַרזען דעם איינצלנעם אַרבעטער, וואָס קען זיך נויטיקן אין פערזענלעכער הילף. דער אייזן־שטאַרקער זיגמאַן איז געווען פון די פיינסטע רחמנות־מענטשן. ער איז זעלטן אַהיים געגאַנגען מיט זיינע פולע שכירות. ער האָט עס צעטיילט צו נויטבאַדערפטיקע. אַן אַלטער אַרבעטער, אַ קראַנק־געוואָרענער אַרבעטער, יעדער הילפלאָזער פון בייזע שיקזאַלן האָט געוואוסט, אַז זיגמאַנס האַנט איז ברודעריש.

אַ טיף־מענטשלעכע נאַטור, באַהויכט פון די אידעאַלן, צו וועלכע ער האָט זיך באַהעפט דורך דער אַרבעטער־באַוועגונג, האָט ער ממש מיט אַ פערזענלעכער שנאה געהאַסט דעם קאָמוניזם. ער האָט געזען אין קאָמוניזם דעם גרעסטן אומגליק פאַר די אידעאַלן פון דער אַרבעטער־באַוועגונג, אַ צינישן חוזק אויף דער מאָראַל, וואָס די אידעאַלן האָבן געטראָגן. זיי זיינען דאָך געווען זיין אמונה, האָט ער דערקלערט מלחמה די משחיתים, וואָס זיינען געקומען זי פאַרדאָרבן. און ווען די סאָציאַליסטישע פאַרטיי איז געוואָרן זייער הויפט־פאַרניכטונגס־ציל, האָט ער מיט איר מיטגעקעמפט מיט לייב־און־לעבן, הגם אַליין ניט קיין מיטגליד פון דער פאַרטיי. און דערפאַר האָבן זיי אים אַזוי ביטער געהאַסט, די קאָמוניסטן—וואָס דאָס איז צו זיין כבוד.

נאציאָנאלע עקזעקוטיווע
פון ארבעטער־רינג

שטאָלץ מיט אייער אַרבעט

מיר שטאָלצירן מיט דער אַרבעט, וואָס איר האָט אין משך פון 20 יאָר אזוי דערפאָלגרייך אָנגעפירט.

מיר ווינטשן אייך, אַז אייער יוביליי זאָל סטימולירן אייערע טוער און מיטגלידער און אין גייסט פון דער טעטיקייט, וואָס איר האָט אָנגעפירט ביז איצט, זאָלט איר די אַרבעט נאָך מער אויסברייטערן פאַרן וואוקס פון אייער ברענטש און דער גאַנצער אָרגאַניזאַציע. זייט געגריסט.

נאציאָנאלע עקזעקוטיוו־קאָמיטע, ארבעטער רינג
י. וויינבערג, פּרעזידענט
י. באַסקין, גענעראַל סעקרעטאַר
נאציאָנאלע אָרגאַניזאַציאָנס קאָמיטע ארב. רינג
י. פישמאַן, פאָרזיצער

י. באַסקין,
גענעראַל־סעקרעטאַר פון אַרבעטער־רינג

מיינע האַרציקע ברכות

עס זיינען פאַרבליבן בלויז עטלעכע טעג צו אונדזער 43טער ארב.־רינג קאָנווענשאָן אין ניו־יאָרק. דער גאַנצער אָפּיס־אַפּאַראַט איז פאַרנומען מיט דער וויכטיקער צוגרייטונגס־אַרבעט. דעריבער איז מיר ליידער ניט מעגלעך צו שרייבן אַ לענגערן באַגריסונגס־אַרטיקל צו דעם 20־יאָריקן יוביליי פון וולאַדימיר מעדעם ־ מאָרים זיגמאַן ברענטש 124 פון אַרבעטער־רינג. דערלויבט אָבער כאָטש אין געציילטע ווערטער אייך איבערצוגעבן מיינע וואַרעמע און האַרציקע ברכות צו אייער יום־טוב.

מיר שעצן זייער די אַרבעט פון אייער ברענטש פאַר אייער איבערגעבנהייט צו אונדזער אַרבעטער־רינג און זיינע אינסטיטוציעס, פאַר אייער פיינעם בייטראָג צו אַלע טעטיקייטן פון אונדזער באַוועגונג. נעמט אָן מיין חברשע אָנערקענונג.

ר. אבראמאָוויטש

מיין ערשטע באַגעגעניש מיט וולאַדימיר מעדעם

(קאַפּיטל פון זכרונות)

איך האָב זיך צום ערשטן מאָל באַגעגנט מיט מעדעמען אויף דער זשענעווער באַראַטונג פון אויסלענדישן קאָמיטעט פון בונד, אין זומער 1903, מיט 40 יאָר צוריק. די באַראַטונג איז פאָרגעקומען פאַקטיש אונטער דער אָנפירונג פון אַלעקסאַנדער (ארקאדי קרעמער), דעם באַגרינדער און הויפט־טוער פון בונד.

אַלעקסאַנדער איז געווען אַ מערקווירדיקע פיגור, דער באַדייטנדיקסטער און אינטערעסאַנטסטער מענטש צווישן די אַלטע פירער.

פונקט אַזאַ באַזונדערע שטעלונג, ווי אַלעקסאַנדער צווישן די „אַלטע“, האָט צווישן די יינגערע פאַרנומען וולאַדימיר מעדעם.

וועגן אים האָב איך שוין פריער געהערט. מען האָט אין די שווייצאַרישע סטודענטן־קאָלאָניעס דערציילט נסים וועגן זיין גרויסן רעדנער־טאַלאַנט, וואָס האָט אים געמאַכט פאַר דעם געפערלעכסטן קעגנער פון די ציוניסטן און די איסקראָווצעס אויף די סטודענטן־פאַרזאַמלונגען אין בערן. אָבער נאָך אינטערעסאַנטער זיינען געווען די ביאָגראַפישע איינצלהייטן, וואָס מען האָט וועגן אים דערציילט: אַז ער איז אייגנטלעך אַ מין בונדיסטישער „אוריאל אַקאָסטאַ“, אַ געטויפטער און אינגאַנצן אַסימילירטער רוס, אַ זון פון אַ גענעראַל, וואָס איז צוריקגעקומען צום יידנטום און צו דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג. עס איז פאַרשטענדלעך, אַז ווען איך האָב זיך געטראָפן מיט מעדעמען אין זשענעווע, האָב איך זיך צו אים צוגעקוקט מיט באַזונדערן אינטערעס.

דער ערשטער איינדרוק איז געווען אַ באַצויבערנדיקער, און מיט יעדן טאָג האָט זיך דער צויבער פון זיין פערזענלעכקייט פאַרשטאַרקט. ער האָט זיך אויסגעטיילט פון אונדז אַלעמען אין זשענעווע שוין ריין אויסערלעך. מיר אַלע זיינען געווען מער ווייניקער אויסגעשפראָכן יידיש לויט אונדזער טיפ. מעדעם אָבער איז אויסערלעך געווען דער טיפ פון דעם ריינסטן אַריער, און עס איז געווען אונמעגלעך צו אַנטדעקן אין זיין פיגור און אין זיין פנים אַפילו די קלענסטע שפורן פון „יידישקייט“: אַ הויכער, אַ שלאַנקער, מיט

אַן אַריסטאָקראַטישער ניט־יידישער פיגור, לאַנגע גראָדע פּיס, העל־בלאָנדע כמעט פלאַקסענע האָר, גראָ־בלויע אויגן, אַ לענגלעכן, „נאָרדישן“ קאָפּ מיט אַ גראָדער „קריסטלעכער“ נאָז. צווישן אונדז זיינען געווען עטלעכע בלאָנדע. אָט אויף דער זעלביקער פאַרזאַמלונג אין זשענעווע איז געווען עזרא (ראָזען), דער „בלאָנדער מעפיסטאָפעל“, ווי מען האָט אים ביי אונדז גערופן שפּעטער, מיט אַ שיין בלאָנד בערדל און בלויע אויגן, אָבער ביי יעדן בלאָנדן יידן קען מען געפינען עפּעס יידישס אָדער אין דער נאָז אָדער, נאָך עפּטער, אין די אויגן. מעדעמס אויגן זיינען געווען הונדערט־פּראָצענטיק סלאַוויש און מען האָט ניט געקאָנט אַנטדעקן ניט אין זייער שניט, ניט אין זייער אויסדרוק אַפילו אַ שפּור פון יענער „יידישער מעלאַנכאָליע“, וואָס איז אַזוי כאַראַקטעריסטיש פּאַר „יידישע אויגן“. שפּעטער, ווען איך האָב זיך מער באַפריינדט מיט מעדעמען, פּלעג איך אים אָפט פאַרזיכערן, אַז זיינע סלאַווישע אויגן זיינען ריכטיקע „בלעכענע קנעפּלעך“. אָבער ווער עס האָט געזען ווי איך, ווי די דאָזיקע „קנעפּלעך“ פּלעגן אַרויסלאָזן פון זיך בליצן, פּלעגן ווערן טיף און טונקל־בלוי אין מאָמענטן פון אויפרעגונג, יענער האָט שוין פאַרשטאַנען, פאַרוואָס מעדעם מאַכט אַזאַ געוואַלדיקן איינדרוק אויף מענטשן, ניט געקוקט אויף זיינע אויסדרוקסלאָזע גראָע אייגעלעך.

אָבער מער פון אַלץ האָט מיך צוגעצויגן אין מעדעמען ביי דער ערשטער באַגעגעניש די אומגעוויינלעכע נאָבלקייט, וואָס איז געווען אַזוי ווי צעגאָסן אין זיין גאַנצער פיגור, אין זיין גאַנצער האַלטונג, אין זיינע זשעסטן און אין זיין שטים. דאָס איז ניט געווען קיין „אַריסטאָקראַטישקייט“, וואָס קומט אויף ביי קינדער פון רייכע עלטערן דורך דערציאונג, דורך פראַנצויזישע און ענגלישע גואוורנאַנטקעס. ניין, ביי מעדעמען איז דאָס ניט געווען קיין רעזולטאַט פון דערציאונג, נאָר אַ טיפּע, נאַטירלעכע באַגאַבונג, עפּעס אַן איינגעבוירענער טאַלאַנט, ווי פיזישע שיינקייט אָדער אַ שיינע שטים ביי מענטשן. ער איז דערמיט געבוירן געוואָרן און די דאָזיקע נאַטירלעכע, עכטע און זעלטן שיינע נאָבלקייט איז ביי אים געגאַנגען צוזאַמען מיט זייער פיל באַשיידנקייט, גוטמוטיקייט און אַפילו פאַרלעגנהייט אין פאַרקער מיט אַנדערע מענטשן.

אַן אַנדערער כאַראַקטעריסטישער שטריך פון מעדעמען איז געווען— קלוגשאַפט מיט זייער אַ גרויסן געפיל פון הומאָר. ער איז ניט געווען קיין פּראָפעסיאָנעלער וויצלינג, ווי טימאָפּעי, אָבער ער האָט זייער ליב געהאַט אַ גוטן וויץ, פּלעגט אַליין אויסגעצייכנט דערציילן רוסיש־סאָלדאַטישע אַנעקדאָטן און וויצן און פּלעגט זייער גערן לאַכן. „מעדעם לאַכט ווי אַ האָז“, האָט פּלוצלונג דערקלערט טימאָפּעי ביי איינעם פון אונדזערע געמיינזאַמע פריילעכע מאָלצייטן בשעת דער באַראַטונג אין זשענעווע. מיר האָבן זיך אַלע צעלאַכט און מעדעם העכער פאַר אונדז אַלעמען. „און פון וואַנען ווייסט

איר ווי אַ האָז לאַכט?“ האָט נאַאיוו געפֿרעגט איינער פֿון אונדז טימאָפֿעיען. דער געלעכטער איז געוואָרן נאָך העכער און טימאָפֿעי האָט באַפֿרידיקט געפֿינטלט מיט די קליינע אייגלעך, געצויגן לופֿט דורך דער לאַנגער נאָז און געשאָקלט מיט די לאַנגע וואָנצן. דער אויסדרוק, אַז „מעדעם לאַכט ווי אַ האָז“ איז געבליבן אין אונדזער קרייז אַ שטענדיקער עפּיטעט, וואָס האָט אָנגעהאַלטן ביז צום סאַמע סוף.

אָט די מעדעמס סימפּאַטישע נאָבלקייט און זיין אָפֿענער, פֿריילעכער קינדערשער געלעכטער האָט מיך פֿון אָנהייב אָן שטאַרק צוגעצויגן צו אים. און אַזוי ווי מען האָט מיר דערציילט ווי אַ גרויסן טראַגישן סוד, אַז מעדעם, ניט געקוקט אויף זיין יוגנט איז דורך אַ שווערער נירן־קראַנקהייט פֿאַרמשפּט צום טויט, איז ביי מיר גלייך פֿון אָנהייב אָן דאָס געפֿיל פֿון ליבע און אַכטונג צו מעדעמען פֿאַרבונדן געוואָרן מיט אַ פֿאָטערלעכן געפֿיל פֿון רחמנות צו אַ קראַנק קינד. אויך מיט מעדעמען, פּונקט אַזוי ווי מיט ליבערן, האָבן מיר גלייך פֿון ערשטן טאָג אָן געשלאָסן קעגנזייטיקע פֿריינדשאַפֿט. אָבער אונדזער פֿריינדשאַפֿט, וואָס האָט געדויערט ביז צום סאַמע טויט פֿון מעדעמען, האָט געטראָגן אַ באַזונדערן כאַראַקטער: צוליב זיין קראַנקהייט און צוליב זיין אומבאַהאָלפֿנקייט אין פּראַקטישע ענינים, האָב איך צו אים זיך שטענדיק באַצויגן ווי אַן עלטערער צו אַ ייִנגערן, ווי צו איינעם, וועגן וועלכן מען דאַרף זאָרגן און וועלכן מען דאַרף אָפּהיטן, הגם אין דער אמתן איז ער געווען עלטער פֿאַר מיר מיט אַ יאָר־אַנדערהאַלבן. און איך בין שפּעטער ניט געווען איבעראַשט, ווען איך האָב זיך דערוואוסט נאָך זיין טויט, אַז ער האָט אויך צו מיר געהאַט דאָס געפֿיל, ווי פֿון אַ ייִנגערן צו אַן עלטערן, צו וועמען מען קען זיך ווענדן, ווען מען דאַרף האָבן אַן עצה אָדער הילף.

ב. ביאלאסטאצקי

דער אַנטרונענער

(אין די טעג פון 1943)

•

וועט קומען אַ מאַן מיט געבויגענעם נאַקן
פון ווייטן, פאַרהונגערטן לאַנד.
—אָ, אייגענער־פרעמדער, צי האָסטו באַגעגנט
מיין טאַטן אין חרובן לאַנד?

וועט נעמען דער פרעמדער אַ ליידיקע טאָרבע,
און אויסשטרעקן וועט ער זיין האַנט . . .
—אָ, ברודער, אַנטרונענער, צי האָסטו געטראָפן
מיין מאַמען אין חרובן לאַנד?

און שטיל ביי מיין שוועל וועט ער שטיין, נאָר זיין שאָטן
וועט ציטערן קוים אויף דער וואַנט . . .
—אָ, אייגענער־פרעמדער, צי האָסטו געזען
מיין שוועסטער אין חרובן לאַנד?

און אויסשטאַרצן וועט ער פאַרלאָפענע אויגן,
און בויגן דעם פנים אין שאַנד . . .
—אָ, פרעמדער, איך ווייס שוין וואָס ס'האָט זיך געטראָפן
אין ווייטן, אין חרובן לאַנד . . .

ניטאָ מער! אַ יתום בין איך איצט געבליבן,—
טאָ לאָמיר אין צוויי—זאלבעאנד,
איך, יתום, און דו, וואָס דו ביסט איצט פאַרטריבן,
באַוויינען דאָס חרובע לאַנד . . .

נ. כאנין

וולאַדימיר מעדעם און מאָריס זיגמאַן

די מיטגלידער פון ברענטש 124 האָבן געטאָן אַ גוטע זאַך, וואָס זיי האָבן זייער אָרגאַניזאַציע באַשענקט מיט די נעמען פון אַזוינע צוויי וויכטיקע פערזענלעכקייטן, ווי וולאַדימיר מעדעם און מאָריס זיגמאַן.

די צוויי מענטשן האָבן געדינט דער יידישער און סאָציאַליסטישער אַרבעטער־באַוועגונג אויף געביטן, וואָס זיינען פאַר יעדן איינציקן פון זיי געווען באַזונדער צוגעפאַסט. ביידנס נעמען זיינען אַריין אין דער געשיכטע פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג אויף ביידע זייטן ים. דער נאָמען וולאַדימיר מעדעם איז גרויס און באַרימט געוואָרן אין רוסלאַנד, פוילן און ליטע דורך דער ראָלע, וואָס ער האָט געשפילט אין דעם אַלגעמיינעם יידישן אַרבעטער בונד פון ליטע, פוילן און רוסלאַנד. מאָריס זיגמאַנס נאָמען איז פאַראייביקט געוואָרן אין דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג פון אַמעריקע ספעציעל אין דער טרייד־יוניאָן באַוועגונג, אין וועלכער ער איז געווען איינער פון די ערשטע פיאָנערן.

וולאַדימיר מעדעם און מאָריס זיגמאַן זיינען געקומען צו דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג פון צוויי באַזונדערע וועלטן: איינער—פון דער העכערער יידישער אינטעליגענץ, דער צווייטער—פון פאַבריק, פון טאָג־טעגלעכער שווערער אַרבעט. און ניט קוקנדיק אויף דעם, וואָס זיי זיינען צו דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג געקומען פון צוויי באַזונדערע וועלטן, האָט יעדער איינציקער אויף זיין וועג טריי און איבערגעגעבן געדינט דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג, און זייערע נעמען זיינען פאַרבונדן מיט די שענסטע מאָמענטן פון אַרבעט און קאַמף.

וולאדימיר מעדעם

מעדעם איז געבוירן געוואָרן אין אַ יידיש־אַסימילירטער משפחה. ער האָט זיינע קינדער יאָרן פאַרבראַכט אין אַ סביבה, וואו דאָס יידישע לעבן איז ניט נאָר געווען פרעמד, נאָר מען האָט געטאָן אַלץ וואָס עס איז נאָר מעגלעך—פון דעם יידישן לעבן צו דערווייטערן זיך. די שטאָט, וואו מעדעם

האָט זיינע פריסטע קינדער־יאָרן פאַרבראַכט, איז געווען אַ טראַדיציאָנעל יידישע. דאָס איז די שטאָט מינסק.

זיינע עלטערן, וועלכע האָבן אָנגענומען דעם קריסטלעכן גלויבן, האָבן מעדעמען דערצויגן אין אַ רעליגיעז־קריסטלעכן גייסט. דער קלויסטער און די רוסישע שול זיינען געווען די ערטער, וואו דער יונגער מעדעם האָט איינגעזאַפּט אַ טיפן רעליגיעזן גלויבן. אָבער אויף די מינסקער גאַסן האָט ער אויך באַגעגנט שטענדיק יידן, וועלכע האָבן געאַרבעט שווער, וועלכע זיינען אויך טיף רעליגיעז און גלויביק געווען, און אַלעמאָל האָבן די פרעמדע מענטשן אויף אים אַ גרויסן איינדרוק געמאַכט. זיין קינדערשע ליבע צו די יידן און יידישע קינדער האָט אים קיינמאָל ניט געלאָזט גלויבן, אַז מיט צוויי טויזנט יאָר צוריק האָבן זיי דערמאָרדעט דעם קריסטלעכן גאָט—יעזוסן. מיט זיין קינדערשער טיף־פילנדער נשמה האָט ער ניט געוואָלט צוגעבן אַז דאָס, וואָס מען דערציילט וועגן יידן אין קלויסטער און אין שול, איז אמת. און וואָס מער ער האָט גענומען פילן, אַז יידן זיינען מענטשן מיט אַלעמען גלייך, אַלץ שטאַרקער איז געוואַקסן זיין ליבע צו יידן, אַלץ קרעפטיקער האָט אין אים געלעבט און געשטאַרקט זיך דער אינערלעכער פראָטעסט קעגן די, וואָס פאַרשפּרייטן אויף יידן אַ בילבול. אַזוי זיינען זיינע קינדערשע יאָרן געגאַנגען.

אין גימנאַזיע זיינען זיינע נאָענטסטע חברים און פריינט געווען יידישע קינדער, ניט קוקנדיק אויף דעם, וואָס זייער צאָל איז געווען קליין, ווייל מען האָט נאָר דערלויבט 10 פּראָצענט יידישע קינדער אַריינצוגיין אין גימנאַזיע. אָט האָט ער פאַרענדיקט גימנאַזיע און איז געוואָרן אַ סטודענט, אָנגעקומען אין קיעווער אוניווערסיטעט. דאָרט האָט ער זיך שוין באַגעגנט מיט סטודענטן־סאָציאַליסטן און איז אַ סאָציאַליסט געוואָרן. דאָרטן האָט ער זיך באַגעגנט אויך מיט סטודענטן־בונדיסטן, און ער איז געוואָרן אַ בונדיסט. דער בונדיזם האָט אים געבראַכט צוריק צו זיין פאָלק, צו דעם פאָלק, פון וועלכן זיין טאַטע דער אַסימילאַטאָר איז אַוועק און געפּרובירט איבערצורייסן אַלע פעדים, וועלכע האָבן אים מיטן פאָלק פון דורות פאַרבונדן. אין פאַרלויף פון אַ פּאָר יאָר איז מעדעם געוואָרן דער גייסטיקער פירער פון יידישן סאָציאַליזם אין צאַרישן רוסלאַנד. ער איז געווען דער פאַרפאַסער פון די בונדישע נאַציאָנאַלע פּראָגראַמען. אין אַ פּאָר יאָר האָט ער זיך אויסגעלערנט יידיש רעדן און יידיש שרייבן, און איז געוואָרן איינער פון די גלענצנדסטע יידישע רעדנער און אַ מערקווירדיקער שרייבער. אין דער

סאָציאַליסטישער באַוועגונג האָט מעדעם געהערט צו דער שול פון קאַרל מאַרקס, אָבער סאָציאַליזם איז פאַר מעדעמען נישט נאָר געווען אַן אידיי, וועלכע דאַרף ברענגען דער מענטשהייט עקאָנאָמישע גלייכהייט און פּאָליטישע פרייהייט. ער איז אויך געווען אַן עטישער סאָציאַליסט. ער האָט באמת שטאַרק געגלויבט, אַז דער סאָציאַליזם וועט דערהויבן די מענטשהייט צו גייסטיקער גרויסקייט, דער סאָציאַליזם וועט דער מענטשהייט ברענגען אַ נייע מענטשלעכע מאָראַל, אַ נייע עטיק, און ביי אים האָבן די צוויי באַגריפן פון סאָציאַליזם האַרמאָנירט. זיי זיינען קיינמאָל נישט געווען אין ווידערשפּרוך.

פאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה איז מעדעם אַרעסטירט געוואָרן, פאַרמשפּט געוואָרן צו פיר יאָר קאַטאָרגע, און ער האָט די שווערע שטראָף געטראָגן ווי אַ גבור, הגם פיזיש איז ער אַלעמאָל געווען שוואַך און דאָס טורמע־לעבן האָט אים פיזיש נאָך שוואַכער געמאַכט. אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט־מלחמה האָט ער אויף זיך דעם שווערן יאָך פון קאַטאָרגע געטראָגן. ווען די מלחמה האָט זיך געענדיקט, איז ער אין וואַרשעווער טורמע געזעסן. פּוילן איז פריי געוואָרן, פּאָליטיש זעלבסטשטענדיק געוואָרן, און מען האָט אים באַפרייט. מיט דעם זעלביקן יוגנט־ברען האָט ער זיך אויף מאָרגן נאָך זיין באַפרייאונג ווייטער אַוועקגעשטעלט אין די רייען פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג און איז געוואָרן דער פירער פון פּוילישן „בונד“. מעדעם מיט פּרצן און דינעזאָנען האָבן אין וואַרשע די ערשטע יידישע שולן געבויט, זיי האָבן אַוועקגעלייגט דעם פונדאַמענט פאַר דער מאָדערנער יידיש־וועלטלעכער שול.

מעדעם איז די שענסטע לעגענדע אין דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג. פריינד און קעגנער דערמאָנען זיין נאָמען מיט גרויס דרך־ארץ. און ווען ברענטש 124 האָט זיין אָרגאַניזאַציע געגעבן דעם נאָמען מעדעם־ברענטש, האָט ער גענומען אויף זיך אַ גרויסע מענטשלעכע אחריות, און עס קומט גרויס קרעדיט צו די טוער פון ברענטש פאַר דעם, וואָס זיי היטן דעם כבוד פון מעדעמען אַזוי שטאַרק, אַזוי הייליק.

מאָרים זיגמאַן:

ווען מאָרים זיגמאַן איז געשטאָרבן, האָט דער זעלבער ברענטש 124 אויך באַשלאָסן צוצוגעבן דעם ברענטש נאָך איין נאָמען. און דער ברענטש

טראָגט איצט דעם נאָמען: וולאַדימיר מעדעם ־ מאָרים זיגמאַן ברענטש 124 אַרבעטער־רינג.

מאָרים זיגמאַן איז געקומען אַהער אין לאַנד, ווען עס האָט זיך נאָר־וואָס אָנגעפאַנגען די צווייטע יידישע מאַסן־עמיגראַציע. דער יידישער קוואַרטאַל פון ניו־יאָרק, אין וועלכן ער איז אַריינגעקומען, איז געווען אַ קוואַרטאַל פון אָרעמקייט, פון נויט, פונעם טרויעריק באַרימטן סוועט־שאַפּ־סיסטעם. מ. זיגמאַן איז געקומען נאָך גאָר אַ יונגער מיט ווייניק לעבנס־דערפאַרונג. אַ קינד פון ניט רייכע יידישע עלטערן, איז ער אין דער אַלטער היים נאָר אין אַ חדר געגאַנגען. זיין בילדונג איז געווען אַ באַגרענעצטע, און ער—אַזוי ווי טויזנטער יידישע אימיגראַנטן אין זיין צייט—איז אַוועק אין שאַפּ, געוואָרן אַ פּרעסער ביי קלאָקס. זיין שווערע אַרבעט האָט אים ניט געשראָקן און האָט אים ניט געשטערט צוצוקוקן זיך צום שווערן לעבן פון די אַרבעטער אין שאַפּ. ער איז פאַרכאַפּט געוואָרן פון דער אַנאַרכיסטישער באַוועגונג, וואָס איז געווען אין יענער צייט זייער שטאַרק אויף דער יידישער גאַס; צו אים האָט זייער שטאַרק אַפּעלירט דער אוממיטלבאַרער פּראָטעסט פון די אַנאַרכיסטן קעגן דער עקספּלואַטאַציע, קעגן דעם אומרעכט און אומגלייכהייט, וואָס הערשט אין לעבן צווישן אָרעם און רייך. ער איז געוואָרן איינער פון די אַקטיווסטע טוער צו אָרגאַניזירן יוניאָנס.

אָבער ניט נאָר מיטן קאַמף פאַר אַ בעסערן לעבן האָט ער זיך אָפּגעגעבן. ביינאַכט, נאָך די שווערע שעהן פון אַרבעט, איז ער געגאַנגען אין דער אָווענט־פּאָבליק־סקול, שפּעטער אין היי־סקול. ער האָט זיך אויסגעלערנט די ענגלישע שפּראַך, האָט אַ סך געלייענט, האָט דערוואָרבן אַ סך אַלגעמיינע בילדונג, און זיין געבוירענע אינטעליגענץ האָט פאַר אים מעגלעך געמאַכט, אַז דעם וויסן, וואָס ער האָט געצויגן פון די ביכער, זאָל ער קענען אָנווענדן אין קאַמף פאַר אַרבעטער־רעכט. די יידישע באַלעבאַטים פון דער איסט־זייט זיינען געווען גרויזאַם, אומברחמנותדיק אין קאַמף קעגן די, וואָס האָבן געוואָלט די אַרבעטער אָרגאַניזירן. די קאַפּיטאַליסטישע פּרעסע, די יידישע און ניט־יידישע פון יענער צייט, האָבן פאַרשריגן די אַרבעטער־פירער אַלס גענגסטער, אויסוואורפן און פאַרברעכער. דאָס האָט זיגמאַנען ניט אָפּגעשטעלט; אַ מוטיקער פון דער נאַטור, האָט ער דעם טשאַלענדזש פון די באַלעבאַטים בראַוו אויפגענומען.

איין מאָל האָט זיך די באַלעבאַטים איינגעגעבן אויף אים און אַנדערע אַרבעטער־פירער צו מאַכן אַ בילבול פון מאָרד. דער פּראָצעס קעגן זיגמאַנען

און אַ גאַנצער ריי אַנדערע אַרבעטער־פירער האָט אויפגעשטורעמט דאָס לאַנד. די פאַרטיידיקונג, געפירט פונעם סאָציאַליסט מאָרים הילקוויט, איז געווען אַזוי שטאַרק, אַז דער געריכט, וואָס איז געווען דורכגעדרונגען מיט פאַראורטיילן קעגן די אַרבעטער־פירער, האָט זיגמאַנען און זיינע חברים באַפרייט. דאָס איז געווען ניט נאָר זיגמאַנס טריאומף, נאָר דאָס איז געווען דער טריאומף פון דער גאַנצער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג. נאָך לאַנגע חדשים זיצן אין טורמע, איז זיגמאַן אַרויס אויף דער פריי און האָט נאָך מיט מער מוט ווייטער געקעמפט פאַר די אַרבעטער און געבויט די קלאָוק־מעיקערס יוניאָן. איך האָב זיגמאַנען זייער גוט געקאָנט, אַ סך טעג און נעכט מיט אים פאַרבראַכט. און ווי איינגעעקשנט ער איז געווען קעגן די באַלעבאַטים, ווי אומקאָמפראָמיסלעך ער איז געווען אין קאַמף, אַזוי איז ער געווען צאַרט צו זיינע חברים און מיטמענטשן. זיגמאַנען איז געווען פרעמד דאָס שפילן די ראָל פון אַ גרויסן פירער. ער איז מיט די אַרבעטער געגאַנגען האַנט אין האַנט אויף די פיקעט־ליינס. ער האָט מיט זיי געטיילט דאָס לעצטע, וואָס ער האָט געהאַט. ער איז צווישן די אַרבעטער געווען באַטראַכט פאַר אַן עלטערן ברודער מיט אַ סך לעבנס־דערפאַרונג, צו וועמענס רייד מען דאַרף זיך צוהערן און אין וועמענס וועגן מען דאַרף גיין, ווייל ער וועט קיינעם פון זיינע פריינד קיינמאָל ניט איבערלאָזן.

עס זיינען געווען מאָמענטן אין זיגמאַנס לעבן, ווען ער האָט געפילט, אַז די אַרבעטער פאַרשטייען אים ניט, אַז זיי זיינען קעגן אים; ער האָט טיף געגלויבט, אַז זיי זיינען אומגערעכט, אָבער ער האָט זיין גלויבן ניט געוואָלט מיט גוואַלט אַרויפצווינגען. אין אַזעלכע מאָמענטן פלעגט ער זיך ברענגען פאַר אַ קרבן און פלעגט שטילערהייט פון דער באַוועגונג אַוועק און וואַרטן, ביז וואַנען מען וועט אים רופן צוריק צו העלפן די אַרבעטער אין זייער קאַמף. און אַלעמאָל, ווען ער איז אין אַזוינע פאַלן אַוועק פון דער באַוועגונג, האָט ער ניט געהאַט מיט וואָס דעם טאָג איבערצולעבן, ווייל אַלץ וואָס ער האָט פאַרדינט האָט ער געטיילט מיט די, וועלכע האָבן געהאַט נאָך ווייניקער פאַר אים. אָרעם און צעבראָכן פלעגט ער די באַוועגונג פאַרלאָזן, אָבער— מיט טיפן גלויבן, אַז בעסערע צייטן וועלן קומען, אַז יושר און גערעכטיקייט וועט זיגן.

ווען עס האָט זיך אָנגעפאַנגען דער קאַמף פון די קאָמוניסטן אין דער יידישער טרייד־יוניאָן־באַוועגונג, איז זיגמאַן געווען פאַררעכנט פאַרן גרעסטן

קעגנער פון קאָמוניזם. זיין קעגנערשאַפט איז געווען געבויט אויף דעם, וואָס דער קאָמוניזם און זיין טאַקטיק שפּאַלט און דעמאָראַליזירט די יידישע אַרבעטער־באַוועגונג. די קאָמוניסטן האָבן קעגן אים געפירט די זעלבע טאַקטיק, וואָס מיט יאָרן צוריק האָבן קעגן אים געפירט זיינע בלוטיקע קעגנער —די קאַפּיטאַליסטן. זיי האָבן אין זייערע צייטונגען טאָג־איין און טאָג־אויס געהאַמערט, אַז זיגמאַן איז אַ גענגסטער, אַ פאַררעטער, אַ פאַרקויפטער צו די באַלעבאַטים. זיגמאַנען האָט דאָס ניט אָפּגעשראָקן. יאָ, אים האָט עס וויי געטאָן, וואָס מאַנכע אַרבעטער, מיט וועלכע ער האָט צוזאַמען אַ לעבן אָפּגעלעבט, מיט וועמען ער האָט זיך מיטן ביסן געטיילט, זיינען פון די קאָמוניסטן פאַרבלענדט געוואָרן און אָנגעהויבן גלויבן אין די ליגנס און בילבולים, וואָס די קאָמוניסטן האָבן וועגן אים געשריבן.

ניט איין מאָל פלעגט ער מיר זאָגן: „ווי פאַרדאָרבן די מענטשן דאַרפן זיין צו ריידן וועגן מיר אַזוי! זיי ווייסן, אַז איך האָב דער אַרבעטער־באַוועגונג אַלץ געגעבן און גאָרניט פון איר פאַר זיך פערזענלעך גענומען!“ און ער האָט פאַרענדיקט מיט דעם, אַז צו די פאַרדאָרבענע קאָמוניסטן, צו זייער פאַרברעכערישער מאָראַל האָט ער קיין טענות ניט. וואָס אים פאַרדריסט איז וואָס אַ סך מענטשן דערשרעקן זיך פאַרן קאָמוניסטישן טעראָר און חנפהנען זיך צו זיי, כדי די קאָמוניסטישע צייטונגען זאָלן זיי ניט אַטאַקירן, זאָלן זיי ניט בלעקמעילן.

ווען איך טראַכט וועגן זיגמאַנען, אַנטפּלעקט זיך פאַר מיינע אויגן אַ געשטאַלט אַ זויבערע, אַ מענטש מיט אומבאַגרענעצטע געפילן צו אָרנטלעכקייט און גערעכטיקייט; אַ מענטש, וועלכער האָט אַלעמאָל געהאַסט די פאַלשקייט און דעמאַגאָגיע, וואָס האָט די אַרבעטער־באַוועגונג געבראָכן און דעמאָראַליזירט. די וואָס האָבן זיגמאַנען געקענט וועלן אים געדענקען פאַר איינעם פון די הערלעכסטע געשטאַלטן אין דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג פון אַמעריקע.

ברענטש 124 אַרב.־רינג האָט דורך די נעמען וולאַדימיר מעדעם־מאָרים זיגמאַן פאַרקערפּערט אין זיך דעם גייסט פון צוויי פירער פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג, וועלכע זיינען געקומען פון פאַרשידענע וועלטן, אָבער וועלן מיט ליבשאַפט דערמאָנט ווערן, ווען מען וועט נאָר ריידן און שרייבן וועגן די העלדן און פירער פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג.

ר. לעווין־שאַצקעס,
סעקרעטאַר פון יידישן סאָציאַליסטישן פאַרבאַנד

אין גוטע הענט

מיט צוואַנציק יאָר צוריק, ווען דער אַרבעטער־רינג ברענטש 124 איז געשאַפן געוואָרן, בין איך נאָך אין אַמעריקע נישט געווען. אין 1923 בין איך נאָך געווען אין מיין אַלטער היים, באַטייליקנדיק זיך אין דער דאָרטיקער יידישער סאָציאַליסטישער, בונדישער באַוועגונג. איך האָב אַפילו נישט געחלומט וועגן דעם, אַז מיר וועט באַשערט זיין צו זיין אַקטיוו אין דער יידישער סאָציאַליסטישער באַוועגונג אין אַמעריקע.

ווער האָט זיך דאָס דאַן געקאָנט פאָרשטעלן, אַז אַזאַ בלוטיקער געוויטער וועט אויסברעכן, אַז אַזאַ חורבן וועט אויף אונדז קומען און אַז איינע פון די כוואַליעס פון דעם צעשטורעמטן געזעלשאַפטלעך־פּאָליטישן ים וועט דערטראָגן מיך צו די ברעגן פון אַמעריקע?! . . .

איך האָב געהאַט געהערט און אַפילו פיל־ווייניק געהאַט געוואוסט וועגן אַמעריקע: פון לערן־ביכער פריער, פון לייען־ביכער שפּעטער, און אויך פון געוויסן געזעלשאַפטלעכן קאָנטאַקט, וואָס מיר האָבן געהאַט מיט אונדזער אַמעריקע . . .

וועגן אַרבעטער־רינג זיינען מיר געווען גאַנץ גוט אינפאָרמירט, הויפּטזעכלעך צוליב דעם, וואָס דער אַרבעטער־רינג האָט אָפטמאָל געלאָזט אונדז הערן וועגן זיך אין גאַנץ קאָנקרעטע פאָרמען . . .

מיר האָבן אָבער געוואוסט וועגן אַרבעטער־רינג ווי וועגן אַ קאָלעקטיוו. פון זיינע פאַרשידענע צווייגן האָבן מיר כמעט קיין באַגריף נישט געהאַט. דער נאָמען „ברענטש“ איז פאַר אונדז געווען נישט נאָר אַ פרעמדוואָרט, נאָר אויך אַ פרעמד וואָרט.

ערשט קומענדיק אַהער, האָב איך זיך גענומען צוקוקן צו די פאַרשידענע טיילן, פון וועלכע עס ווערט געשאַפן דאָס גאַנצע—צו די פאַרשידענע ברענטשעס פון דעם בוים, וואָס הייסט אַרבעטער־רינג. פריער האָב איך, איבעראַנדערשנדיק דעם באַקאַנטן שפּריכוואָרט, צוליב דעם בוים נישט געזען די

צווייגן . . . שפּעטער, אין מיין אַרבעט, וועלכע האָט מיר געגעבן די גליקלעכע מעגלעכקייט צוצוקוקן זיך צו די באַזונדערע ברענטשעס, האָב איך אויסגעפונען, אַז דער פּרעסטיזש, דער אָנזען, דאָס געזעלשאַפטלעכע געוויכט און אידעאָלאָגישער ווערט פון דעם אַרבעטער־רינג איז באַזירט אויף די דאָזיקע אייגנשאַפטן פון זיינע באַזונדערע ברענטשעס און אַז נאָר דאַן, ווען יעדער ברענטש וועט אָפּהיטן זיין טייל פון דעם גרויסן אוצר, וועט קענען אָפּגעהיט ווערן דער גאַנצער אוצר . . . און איך מיין נישט דוקא די געלט־טרעזשורי פון אַרבעטער־רינג . . .

דער אַרב.־רינג ברענטש 124, ווייס איך, געפינט זיך אין גוטע הענט, אין זיכערע הענט, און איך גלויב, אַז דער בעל־היובל וועט זיכער שטיין אויף דער וואַך, אויסגעהאַלטן און אַנטשלאָסן, טראָץ אַלע שטורעמס און אַטאַקעס; אויף דער וואַך פון סאָציאַליסטישן אידעאַל, מיט וועלכן עס איז דורכגעדרונגען די יידישע אַרבעטער־באַוועגונג; אויף דער וואַך פון דעם אידעאַל פון די שענסטע און נאָבלסטע קעמפּער אין אונדזער אַלטער און נייער היים, וועלכע ווערן אַזוי הערלעך סימבאָליזירט אין דעם סינטעטישן נאָמען, וואָס דער ברענטש 124 טראָגט: וולאַדימיר מעדעם - מאָריס זיגמאַן.

מאַני לייב

דאָס בלוט פון מיין פריינד

(אין אַנדענק פון ערליך און אַלטער)

מיין פריינד איז געווען אַזוי ליכטיק און צאַרט
און שיין ווי די ליכטיקע זון.
נאָר זיי האָבן בייזע געלוגט און געוואַרט
אויף דעם בלוט פון מיין פריינד.

זיי פלעגן אין חגאות מיט זעק און מיט העק
פאַרבייגיין די שיכורע גאַס;
און שפרייטן, ווי וועלף אין די נעכט, זייער שרעק
אויף דעם בלוט פון מיין פריינד.

מיר האָבן געהיט זיינע איידעלע טריט,
ווי אונדזער שווארצאַפל פון אויג.
נאָר אונדז איז באַשערט, האָבן מיר ניט פאַרהיט
דאָס געשריי פון מיין פריינד.

זיי זיינען געקומען פאַרגנבעטערהייט
אין שיין פון לבנה און שניי,
אין שטילקייט פון שניי, און זיי האָבן ביים פלויט
בייז געקוילעט מיין פריינד.

מיר האָבן פאַרשלאָפן זיין לעצטן געשריי.
אונדז האָט נאָר באַוויזן די זון
אַ צלם פון בלוט ביי דעם פלויט אויפן שניי,—
פון דעם בלוט פון מיין פריינד.

מיר האָבן אין טרויער די קעפ מיט די בערד
באַשאָטן מיט אַש און געוויינט.
. . . נאָר מיר האָבן אַלע געזען ווי די ערד
האָט דאָס בלוט פון מיין פריינד—

דעם צלם פון בלוט דאָ פאַר אונדז אויפגעשטעלט
אַרויף ביז דער אייביקער זון,
צו מאָנען ביי זיי און דערמאנען דער וועלט
מיין פאַרלאָרענעם פריינד.

ש. מענדעלסאָן

צו אַ וועלט פון פרייהייטלעכן סאָציאַליזם

עס איז נישט היינט קיין צייט אויף באַגריסונגען. כדי צו באַגריסן דאַרף מען זיך פילן יום־טובדיק; מען דאַרף אַביסל יום־טוב פילן אין דער אייגענער נשמה. ווי איז דאָס מעגלעך היינט אַרויסצובאַקומען פון זיך אַביסל פרייד? אַלץ אַרום איז פינצטער, פון אַלע ווינקלעך פון יידישן לעבן קומען אָן שחיטות־גרוסן—טויט, פיין, הונגער. ווי קען מען דעריבער היינט פאַרמאָגן שטימונגען אויף יום־טוב? מעג עס אַפילו זיין אַ יובילײ פון אַזאַ וויכטיקער אינסטיטוציע ווי דער מעדעם ברענטש אין פילאַדעלפיע; אַן אינסטיטוציע, וועלכע האָט אַ גרונד צו זיין שטאָלץ אויף איר רעקאָרד.

האָבן מיר אָבער אויך אַ יאָרצייט—20 יאָר נאָך וולאַדימיר מעדעמס טויט. איז אַזוי שווער צו ווידמען היינט דעם געדאַנק איין מענטשן—ווען מיליאָנען קומען אום. אָבער מיר ווענדן דאָך אונדזער געדאַנק נישט צום פיזישן טויט פון מעדעמען—נאָר מיר פרואוון זיך אומקערן צו דעם אומשטערבלעכן, וואָס מעדעם האָט אונדז איבערגעלאָזן. און דאָס האָט גראָד אַ גרויסן ווערט היינט; דאָס גראַד קען אונדז שטאַרקן אַפילו אין די איצטיקע מואַמדיקע טעג.

איך האָב נישט בדעה זיך אָפּצושטעלן געננוי אויף דער גייסטיק־פּאָליטישער ירושה פון וולאַדימיר מעדעמען—דאָס ווערט געטאָן אין דעם בוך אויף אַ געהעריקן אופן. דעריבער בלויז אַ פּאָר באַמערקונגען.

וולאַדימיר מעדעם האָט זיין גאַנצן באַוואוסטזיניקן לעבן געווידמעט דעם סאָציאַליזם. ער האָט ביי אַלע מעגלעכע געלעגנהייטן קלאָר, מוטיק און דייטלעך—אַזוי מייסטערהאַפט, ווי נאָר ער האָט געקענט—אַרויסגעבראַכט, אַז סאָציאַליזם איז ביי אים אָרגאַניש געבונדן מיט הומאַניזם, מיט מענטשלעכקייט, מיט אמתער פאָלקס־הערשאַפט. אין צייטן, ווען די וועלט איז פאַרשכורט געוואָרן פון דעם ריזיקן פאַרנעם פון דער גרויסער רוסישער רעוואָלוציע, האָט מעדעם דערזען די געפאַר פון באָלשעוויסטישער דיקטאַטור, וואָס רוקט זיך אָן אויף דער וועלט—און—פול מיט פּאַטאָס פאַר די שעפערישע כוחות, וואָס די רעוואָלוציע האָט אַרויסגערופן ביים רוסישן פאָלק—האָט ער גלייכצייטיק געוואָרנט פאַר דער פולשטענדיקער פאַרקריפּלונג פון דער רעוואָלוציע דורך איינפירן דיקטאַטור פון איין פאַרטיי—און ער האָט פאָראויסגעזאָגט, אַז די דיקטאַטור פון דער פאַרטיי וועט סוף כל סוף פאַרוואַנדלט ווערן אין דיקטאַטור פון איין מענטשן.

מעדעם האָט פאַרלאָזן זיין היים, זיין שטוב־טראַדיציע און איז אָן וואַקלעניש אַוועק צו דעם גערודפסטן פּראָלעטאַריאַט—דעם יידישן—ווייל ער האָט געזוכט אין סאָציאַליזם די אויסלייזונג פון דער געזעלשאַפט און פון יחיד. ער האָט אין סאָציאַליזם דערזען די העכסטע פאָרם פון מענטשלעכקייט און פרייהייט!

היינט צו טאָג, ווען די וועלט גייט אויס אין בלוט פון מיליאָנען, ווען מיר האָבן שוין די דערפאַרונג פון צענדליקער יאָרן קאָמוניסטישער פּאָליטיק פון מאָרדן, ווען די סאָוועט־רעגירונג האָט שוין דער פּאַרטיי פון מעדעמען—דעם „בונד“—אונטערגעטראָגן די געקעפּטע ערליכן און אַלטערן—פּאַרטיפן מיר זיך ווידער אין די קרישטאַל־ריינע און דערהויבענע געדאַנקען פון מעדעמען וועגן תוך פון סאָציאַליזם, וועגן דער גרויסער באַפרייערישער ראָל פון אַרבעטער־קלאַס און וועגן די הייליקע רעכט פון מענטשן צו זיין באמת פריי.

און נאָך אַ זאַך. מעדעם האָט טיף געגלויבט אין דער יידישער מאַסע, אין איר לעבנספייאיקייט, אין איר קאַמפסמעגלעכקייט.

דער שווערסטער עקזאַמען איז געקומען. די היטלער־באַנדע האָט איר גאַנצן כוח געוואָרפן אויף די שוצלאָזע יידן אין נאַצי־אייראָפּע.

דער מאָנומענט—וואָס די יידישע אַרבעטער האָבן אויפגעבויט אויף מעדעמס נאָמען—די סאַניטאַריע—איז בלוטיק פאַרניכטעט, אָבער—פאַראַן נאָך איין מאָמענט אין דער טראַגעדיע—אַ מאָמענט, וואָס פילט אונדז אָן מיט שטאָלץ, די אונטערערדישע באַוועגונג פון „בונד“ און דער ווידערשטאַנד, וואָס יידישע אַרבעטער האָבן געשטעלט אין וואַרשעווער געטאָ. די יורשים פון מעדעמען האָבן אין דער פולער מאָס באַרעכטיקט זיין גלויבן אין דעם העראָאיזם פון די יידישע מאַסן.

מיר גייען צו אַ נייער וועלט. די צענדליקער מיליאָנען קרבנות, וואָס די מלחמה וועט קאָסטן דער מענטשהייט—מוז אויסגעקויפט ווערן מיט אַ וועלט פון פרייהייטלעכן סאָציאַליזם.

אין מעדעמען און ביי מעדעמען וועלן מיר געפינען אוצרות פון געדאַנקען, ווי אַזוי צו פאַרבינדןווירטשאַפטלעכע און עקאָנאָמישע גלייכהייט מיט מענטשלעכער פרייהייט.

— — —

דער מעדעם ברענטש האָט אַ גרויסע פּריווילעגיע, אָבער אויך אַ גרויסע אחריות. דער נאָמען מעדעם פאַרפליכטעט צו גרויסער געטריישאַפט צום סאָציאַליזם, צו גרייטקייט צו קעמפן פאַר אונדזער באַפרייאונג, צו טיפער ליבע צו דער יידישער קולטור און שפּראַך.

איך ווינטש אייך, טייערע פריינד, צו זיין ווירדיקע טרעגער פון דעם רומפולן נאָמען—וולאַדימיר מעדעם.

ב. געבינער,
געהילפס־סעקרעטאַר פון אַרב.־רינג

מען מעג שטאָלץ זיין מיט אַזאַ רעקאָרד

כאָטש לויט דער צאָל יאָרן, וואָס אייער ברענטש עקזיסטירט, קען ער ניט פאַררעכנט ווערן צווישן די עלטסטע, דאָך איז דער גייסט פון זיינע טעטיקייטן אין פאַרלויף פון די פאַרגאַנגענע 20 יאָר אַ באַשטעטיקונג פון אַ שיינעם און גלענצנדן רעקאָרד.

עס זיינען דאָ אָרגאַניזאַציעס, לאָקאַלע און נאַציאָנאַלע, וואָס טראָגן קלינגנדיקע נעמען בכלל, אָדער נעמען פון וויכטיקע פערזענלעכקייטן. טראַכט איר זיך אָבער אַריין אין דעם אינהאַלט פון דער אַרבעט פון אייניקע אַזעלכע אָרגאַניזאַציעס, זעט איר, אַז דער נאָמען פון דער אָרגאַניזאַציע האָט גאָרניט צו טאָן מיט דעם תוך פון איר אַרבעט.

גאָר אַנדערש איז עס מיט אייער ברענטש. ווען אייער ברענטש האָט באַשלאָסן אויפצושרייבן אויף זיין פאָן די נעמען פון וולאַדימיר מעדעם און מאָריס זיגמאַן, האָט איר פראָקלאַמירט פאַר דער עפנטלעכקייט, אַז איר נעמט אויף זיך גרויסע און פאַראַנטוואָרטלעכע פליכטן, ווייל די נעמען אי פון מעדעמען אי פון זיגמאַנען זיינען ניט נאָר וויכטיקע קאַפיטלען אין דער געשיכטע פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג אין אייראָפע און אין אַמעריקע, נאָר זיינען אויך נעמען, וואָס טראָגן מיט זיך אַן אידיי.

זייענדיק באַקאַנט מיט אייערע טוער און מיטגלידער, נאָכפאָלגנדיק יעדע אַרבעט פון אייער ברענטש, פיל איך, אַז אייער ברענטש מעג באמת באַטראַכט ווערן אַלס אַ פראַכטפולער רינג אין דער אַרבעטער־רינג משפחה בכלל און אין פילאַדעלפיע בפרט.

אין די פאַרגאַנגענע 20 יאָר האָט דער אַרבעטער־רינג, פונקט ווי די יידישע אַרבעטער־באַוועגונג אין אייראָפע און אַמעריקע, דורכגעמאַכט שטורמישע פעריאָדן. צייטנווייז האָט זיך געדאַכט, אַז די שונאים וועלן אָט די באַוועגונג צעברעכן. מאָמענטווייז האָט זיך אויסגעדאַכט, אַז עס וועלן ניט זיין גענוג כוחות אין אונדזערע רייען, וועלכע זאָלן דעם אָנגריף קענען ביישטיין. אָבער דער גרויסער גייסט פון מעדעמס פערזענלעכקייט, וועלכער איז שוין געווען אַ לעגענדע ביי זיין לעבן, די גראַדליניקייט און דער אידעאַליזם פון דעם בראַוון קעמפער אויפן טרייד־יוניאָניסטישן געביט, מאָריס זיגמאַן, און אין אונדזערע רייען דער אומאויסשעפבאַרער אידעאַליזם און

דער געזונטער חוש פון די טוער און מיטגלידער פון אַרבעטער־רינג, האָבן מעגלעך געמאַכט, אַז דער אָנגריף פון די אינערלעכע און אויסערלעכע שונאים אויף די פּאָזיציעס פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג אין אייראָפּע און אַמעריקע, איינשליסנדיק דעם אַרבעטער־רינג, זאָל אָפּגעשלאָגן ווערן און געשטאַרקטע, מיט מוט באַקרעפטיקטע, מיט אַ טיפן גלויבן באַהערשטע און באַזעלטע, האָט אייער ברענטש צוזאַמען מיט אַלע אַנדערע טיילן אין דעם אַרבעטער־רינג און אין דער יידיש־סאָציאַליסטישער באַוועגונג אין אַמעריקע, די וויכטיקע אַרבעט פאָרגעזעצט.

זייענדיק באַקאַנט מיט יעדער פאַזע פון אייער אַרבעט, ווייס איך ווי באַדייטנד עס איז אייער בייטראָג אויף יעדן געביט פון טעטיקייט פון דעם אַרבעטער־רינג אין פילאַדעלפיע און דאָס מיינט דאָך אויך ממילא אויף יעדן געביט פון טעטיקייט פון אַרבעטער־רינג אַלס אַ גאַנצן.

מיר אימפּאָנירט אין אייער ברענטש אָט די שטענדיקע אומצופרידנהייט מיט די שוין־דערגרייכטע רעזולטאַטן, סיי אויפן געביט פון מיטגלידערשאַפט, סיי אויפן געביט פון פאַרשידענע טעטיקייטן. געבענטשט זאָל זיין דער פאַרמעסט פון אייערע טוער און מיטגלידער, וואָס אַ דאַנק אים וואַקסט אייער ברענטש אין צאָל און ברייטערט אויס זיין אַרבעט.

מיר לעבן היינט־צו־טאָג אין אַ צייט פון פּיין, יאוש און פאַרלוירנקייט. אין אַזאַ צושטאַנד ווערן מענטשן אָפּהענטיק, איבערהויפּט אויפן געביט פון געזעלשאַפטלעכער אַרבעט. אָבער גראָד אין אַזאַ צייט איז זייער געפערלעך, ווען מען ווערט פּאַסיוו. פּאַסיווקייט איז דער גרעסטער שונא און דראָט מיט אונטערגאַנג. אָבער דער שטריך איז פרעמד אייער ברענטש. דער רעקאָרד, מיט וועלכן איר קומט צו אייער יובילײ־פייערונג, באַשטעטיקט עס.

דער אַרבעטער־רינג אַלס אַ גאַנצער עקזיסטירט שוין עטלעכע און פערציק יאָר. פאַלש איז די מיינונג פון די, וואָס דענקען, אַז אַזוי ווי דער אַרבעטער־רינג איז געבויט געוואָרן דורך טוער און מיטגלידער, וואָס זיינען געקומען פון יענער זייט ים, און אַזוי ווי דער אימיגראַנטן־שטראָם איז איצט אָפּגעשטעלט, קען מען שוין ניט טראַכטן וועגן אַ גרויסער און באַדייטנדספולער צוקונפט פאַרן אַרבעטער־רינג אויפן געביט פון וואוקס פון זיין מיטגלידערשאַפט.

אַ טעות מאַכן די וואָס דענקען אַזוי. סיי די פּראַקטישע זייט פונעם אַרבעטער־רינג, סיי זיין קולטור־געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט, איבערהויפּט דער גייסט, מיט וועלכן אַלץ אין אַרבעטער־רינג איז דורכגעפלאָכטן, מאַכן דעם אַרבעטער־רינג פאַר אַן אמת אַמעריקאַנער אָרגאַניזאַציע. די ברייטע מאַסן, די בעסערע אַמעריקע אָטעמט היינט־צו־טאָג אָט מיט די אידעאַלן, אויף וועלכע דער אַרבעטער־רינג און זיין גאַנצע אַרבעט איז געבויט און טאַקע צוליב דעם האָבן מיר אין אונדזער אָרגאַניזאַציע מיט וואָס צו קומען

צו די ברייטע יידישע מאַסן, אַפילו צו די הי־געבוירענע און זיי באַווירקן, אַז אויך זיי זאָלן ווערן אַ טייל פון אונדזער גרויסער משפחה.

דער אַרבעטער־רינג האָט היינט גרויסע אויפגאַבן. דאָס יידישע לעבן מאָנט פון יעדן איינצלנעם פון אונדז מער און מער און דאָס מוז געטאָן ווערן. דאָס איז אונדזער פליכט צו זיך אַליין, צו די קומענדיקע דורות און צו דער יידישער מאַסע פון די יאָמער־טאָלן פון יענער זייט ים.

דער אַרבעטער־רינג און יעדער ברענטש זיינער האָט היינט־צו־טאָג גרויסע אויפגאַבן,—אויפגאַבן, וואָס מיינען פליכטן צו אונדזער לאַנד, וואו מיר זיינען שוין טיף איינגעוואָרצלט און זיינען אַ וויכטיקער באַשטאַנדטייל פון דער באַפעלקערונג; מיר האָבן אויפגאַבן נאַציאָנאַלע, אויפגאַבן פאָליטישע, אויפגאַבן געזעלשאַפטלעך־קולטורעלע; זיי טאָרן ניט פאַרנאַכלעסיקט ווערן. די פליכטן מוזן דערפילט ווערן אין דער פולער מאָס און מיט פולער אחריות.

לאָמיר אין דעם היינטיקן טאָג פון קאַמף קעגן די ווילדע כוחות, וואָס האַלטן אין צעשטערן און אומברענגען דאָס בעסטע פון דער מענטשהייט, זאָגן מיט די ווערטער פון דעם יידישן דיכטער אברהם רייזען:

„זאָל ווי ווייט נאָך זיין די צייט
פון ליבע און פון שלום,

דאָך קומען וועט,
צו פרי צו שפעט,

די צייט,
עס איז קיין חלום.“

זאָל אין אָט דער שטימונג אייער יום־טוב דורכגעפירט ווערן; זאָל מיט אָט דעם גייסט דורכגעפלאָכטן ווערן אייער אַלזייטיקע אַרבעט און זאָל דורך אָט דער אַרבעט אייערע, צוזאַמען מיט אַלע אַנדערע טיילן אין דעם אַרבעטער־רינג און אין דער יידיש־סאָציאַליסטישער אַרבעטער־באַוועגונג, דערנענטערט ווערן דער טאָג פון אמתער מענטשלעכער ליבע, פון פרייהייט און שלום, וואָס רייזען באַזינגט אַזוי שיין אין זיין אויבנדערמאַנטן ליד.

דוד מייער

מיר טאָרן נישט פאַרלירן אונדזער מוט!

ס'איז פאַר מיר אַן אמתער פאַרגעניגן צו באַגריסן די פילאַדעלפיער יידישע אַרבעטער־באַוועגונג און ספּעציעל דעם וולאַדימיר מעדעם־מאָריס זיגמאַן ברענטש 124 פון אַרב. רינג מיט זייער אידיי יעדעס יאָר אַרויסצוגעבן אַן ערנסטן זאַמלבוך וועגן אַ געוויסער אַרבעטער־פּראַגע. ס'וואָלט זיכער געבראַכט פיל נוצן פאַר אונדזער באַוועגונג, ווען דאָס זעלבע ווערט דורכגעפירט אויך פון אַנדערע שטעט, פון אַנדערע טיילן פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג אין אַמעריקע. די יידישע ליטעראַטור און קולטור וואָלט דערפון פיל געוואונען.

מיר האָבן נאָך נישט קיין צענטראַליזירטע אינסטיטוציע מיט אַ רעכטלעכן אָדער אַ גענוג מאָראַלישן און פינאַנציעלן כוח צו זאַמלען, רעגיסטרירן און אַרויסברענגען פאַר דער עפנטלעכקייט די וויכטיקע און ערנסטע פּראָבלעמען פון אונדזער געזעלשאַפטלעכן אַרבעטער־לעבן.

בכלל איז אונדזער יידישע אַרבעטער־באַוועגונג אין אַמעריקע נישט צענטראַליזירט, האַנדלט נישט איינהייטלעך, פּלאַנירט נישט געמיינזאַם אירע צילן און אויפגאַבן. דאָס איז זיכער אַ נעגאַטיווע דערשיינונג, איבער וועלכע מיר מוזן זיך גאָר ערנסט פאַרטראַכטן. דאָס ביסל ענערגיע און כוחות, וואָס די יידישע אַרבעטער־באַוועגונג אין אַמעריקע פאַרמאָגט (און דאָס איז גאָר נישט אַזוי קליין ווי אַנדערע מיינען!) וואָלט געקאָנט אויסגענוצט ווערן פיל פּרוקטבאַרער און מיט מער דערפאָלג ווי ביז איצט, וואָלט געקאָנט ברענגען אַ סך מער נוצן פאַר די יידישע אַרבעטער און פאָלקס־מאַסן אין אַמעריקע און פון יענער זייט אַטלאַנטיק, ווען אונדזער געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט וואָלט געווען מער צענטראַליזירט און פאַראייניטלעכט. ווי דאָס איז איצט, פירט יעדע גרופּע ביי אונדז איר טעטיקייט אויף איר אייגענעם חשבון און אחריות.

דעריבער דאַרפן מיר מיט גרויס צופרידנהייט און פרייד באַגריסן יעדע גוטע אונטערנעמונג, וואָס אַ טייל פון אונדזער באַוועגונג פירט דורך. אפשר וועלן דעם זעלבן ביישפּיל אויך אַנדערע נאָכטאָן.

דאָס אַרויסגעבן איצט דעם מערדעם־בוך, צו וועלכן די יידישע אַרבעטער־באַוועגונג אין פילאַדעלפיע האָט פיל בייגעטראָגן, איז זיכער אַ וויכטיקע און נויטיקע אַרבעט. זי האָט שוין אייגנטלעך לאַנג באַדאַרפט דורכגעפירט ווערן —ס'איז שוין אַריבער 20 יאָר זינט מערדעם איז געשטאָרבן.

די מלחמה קעגן היטלערן און קעגן היטלעריזם צווינגט אונדז אַוועקצוגעבן אונדזער גאַנצע ענערגיע און כוחות פאַר דעם טאָטאַלן קריג קעגן פאַשיזם און נאַציזם. **אלץ פאַרן קריגס־פראָנט, אלץ פאַר אונדזערע קעמפנדע אַרמייען!** — דאָס איז איצט אונדזער אַלגעמיינער לאָזונג, ווייל נאָר אויף אַזאַ אופן קאָנען מיר דערגרייכן אַ זיג איבער די פינצטערע כוחות פון היטלעריזם, וועלכע האָבן זיך געשטעלט פאַר אַ ציל צו באַהערשן די וועלט, מיט די דייטשן אַלס הערשנדיקע הערן־פאָלק, פאַרניכטן די באַוואוסטזיניקע קלאַסן־באַוועגונג פון די אַרבעטער־מאַסן און קודם־כל פאַרניכטן דאָס גאַנצע יידישע פאָלק.

היטלער וועט די וועלט נישט באַהערשן. ער און זיינע מיט־שותפים וועלן צובראָכן און פאַרניכטעט ווערן. דאָס איז שוין איצט אַ זיכערער פאַקט, כאָטש מען וועט נאָך פאַר דעם צוועק פיל קרבנות מוזן ברענגען.

טיילווייז אָבער, זיין ציל צו פאַרניכטן גרויסע טיילן פון יידישן פאָלק האָט זיך אים איינגעגעבן. אונדזערע גרעסטע יידישע ישובים אין אייראָפּע, ווי וואַרשע, ווילנע, לאָדזש, ביאַליסטאָק און אַנדערע, עקזיסטירן שוין פּאַקטיש נישט. די יידישע באַפעלקערונג פון פוילן, דייטשלאַנד, פראַנקרייך און רומעניע איז דורך די בלוטיקע און צעווילדעוועטע פאַשיסטישע הענקער דערמאָרדעט געוואָרן. איינצלנע קלענערע גרופּן, לאָמיר האָפן, האָט זיך איינגעגעבן צו ראַטעווען זיך פון הונגער, מגפה און דייטשע קוילן.

צוזאַמען מיט זיי זיינען פאַרניכטעט געוואָרן גאַנצע אוצרות פון די אָנגעזאַמלטע דורך יאָרן יידישע קולטור־ווערטן פון אונדזער פאַרגאַנגענהייט. די יידישע וועלט, דאָס יידישע לעבן האַלט חלילה ביים אונטערגיין. דאָס בלוט פון די יידישע פאָלקס־מאַסן רינט ווי וואַסער אין די גאַסן.

מיר זיינען פול מיט צער און ווייטיק איבער אונדזער גרויסן אומגליק, איבער דער טראַגעדיע פון די יידן אין אייראָפּע, וואָס איז גלייכצייטיק דער אומגליק און די טראַגעדיע פון די יידן אין אַמעריקע.

הילפלאָז און שוואַך שטייען מיר פאַר דער גרעסטער יידישער טראַגעדיע, וואָס די וועלט האָט נאָר געזען. מיר קאָרטשען זיך פון ווייטיק און

יסורים, פאַר פאַרדרוס און חרפה פון אונדזער הילפלאָזער און שווידערלעכער לאַגע. דאָס גאַנצע יידישע פאָלק זיצט שבעה נאָך די מיליאָנען דערמאָרדעטע און געשענדטע.

אין אַזאַ צייט איז באמת צו באַוואונדערן דעם פאַקט, וואָס געוויסע חברים קאָנען זיך נאָך באַהערשן און אָפּרייסן צייט און ענערגיע כדי אַרויסצוברענגען פאַר דער וועלט אונדזערע קולטור אוצרות, דערמאָנען דער וועלט אונדזער העראָאישע פאַרגאַנגענהייט, ווידער שפינען די גאָלדענע קייט פון אונדזער העלדישן רעוואָלוציאָנערן עבר, אַרויסברענגען פאַר דער וועלט אונדזערע גרויסע העלדן, אָפּפרישן זייער לערע און אידייען, דערמאָנען זייערע צילן און קאַמפן.

צוזאַמען מיט דעם וועלט־באַרימטן פיזיקער און מאַטעמאַטיקער גאַליליי, שרייען מיר אויס מיט אַלע אונדזערע כוחות: „די ערד דרייט זיך פאָרט!“ **די אמתן פון אונדזער סאָציאַליסטישער לערע, פון אונדזער גלויבן בלייבן דאָך לעבעדיק און פעסט.**

מעג איצט זיין פינצטער — ס’וועט ליכטיקער ווערן. ווען אפילו דער היינט איז פול מיט פיין און ליידן, וועט זיכער דער מאָרגן אַ בעסערער זיין. די צוקונפט געהערט צו אונדז, צו די אַרבעטער און פאָלקס־מאַסן—דאָס איז די לערע פון אונדזערע גרויסע פירער און וועג־ווייזער: וולאַדימיר מעדעם, נח פאָרטנאָי, וולאַדימיר קאָסאָווסקי, און ביניש מיכאַלעוויטש.

מיט דעם געדאַנק מוזן מיר זיך דורכדרינגען, דעם גלויבן דאַרפן מיר איצט איינפלאַנצן אין די הערצער פון די יידישע אַרבעטער און פאָלקס־מאַסן, און דאָס מעדעם־בוך איז אַ גרויסער בייטראָג דערצו. מעדעמס לערע איז נאָך איצט אַזוי פריש און ריכטיק ווי זי איז געווען מיט 25 אָדער 30 יאָר צוריק, ווען ער האָט זי אַרויסגעבראַכט פאַר דער אַרבעטער עפנטלעכקייט אין רוסלאַנד און אין פוילן. זיין לעבנס געשיכטע דאַרף אונדז דינען אַלס מוסטער ווי אַזוי צו קעמפן פאַר דעם אמת, אין וועלכן מיר גלויבן, וואָס פאַרא קרבנות מ’מוז פאַר אים ברענגען. ער האָט אונדז געלערנט קיינמאָל נישט אַריינצופאַלן אין פאַרצווייפלונג, קיינמאָל נישט ווערן אַנטמוטיקט, נאָר כסדר קעמפן פאַר דעם אמת, פאַר אונדזער אמת, פאַר אַ בעסערער און מער יושרדיקער וועלט, פאַרן סאָציאַליזם.

לאָמיר בלייבן זיינע געטרייע תלמידים און נאָכפאָלגער!

עזריאל נאַקס,
דירעקטאָר פון די אַרב.־רינג יוגנט־ברענטשעס

דער סינטעז פון פּראַקטיק און טעאָריע

נעמט צו מיין האַרציקסטע באַגריסונג לכבוד דער דערשיינונג פון אייער „מעדעם בוך". איך האַלט אַז עס איז געווען אַ וואונדערלעכער איינפאַל פון אייער זייט אין דער איצטיקער קריטישער צייט אין אונדזער יידיש לעבן אַרויסצוגעבן אַ ווערק, וואָס איז געווידמעט דעם ליכטיקן אָנדענק פון איינעם פון די שענסטע פּערזענלעכקייטן אין דער יידיש־סאָציאַליסטישער באַוועגונג. וולאַדימיר מעדעם איז געווען אַ קלאָרער דענקער און אַ פּראַכטפולער שרייבער און אַזוי ווי ער האָט געהאַט אַ טיף־פילנדיק האַרץ איז גאַנץ נאַטירלעך, אַז זיינע אָפּהאַנדלונגען, אַרטיקלען און עסייען זאָלן האָבן פּאַר אונדז איצט אַ גרויסן און אַ טייערן ווערט.

אייער ברענטש טראָגט דעם נאָמען פון מאָריס זיגמאַן. ווי מיר אַלע ווייסן, איז זיגמאַן געווען אַ פּראַקטישער אַרבעטער־טוער. ס'איז פּאַסיק, אַז דווקא אייער ברענטש, וואָס טראָגט דעם נאָמען פון אַ פּראַקטישן אַרבעטער־פירער, זאָל אויך וועלן העלפן פּאַראייביקן דעם נאָמען פון אַ סאָציאַליסטישן טעאָרעטיקער, פון אַ גייסטיקן פירער. אין מעדעמס אויטאָביאָגראַפיע איז פאַראַן אַ וואונדערלעכער עפּיזאָד אין וועלכן ער שילדערט זיין געמיט־צושטאַנד, זיינע איבערלעבונגען בשעת ער האָט געלייענט אין דער שווייץ, צום ערשטן מאָל, ספּינאָזאס „עטיק". אים איז אויסגעקומען צו לייענען אָט־דעם גראַנדיעזן ווערק אויף אַ הויכן באַרג און ער האָט געהאַט דעם געפיל, שרייבט ער, אַז ניט נאָר האָט זיין קערפּער זיך דעמאָלט געפונען ערגעץ־וואו אויף אַ הויכן באַרג, נאָר זיין גייסט האָט עפּעס אָנגערירט די שפּיצן פון ליכטיקע און זוניקע בערג. מעדעם האָט געהאַלטן, אַז די גאַנצע מענטשלעכע קולטור געהערט דעם אַרבעטס־מענטשן, אַז ער איז ניט נאָר דער יורש פון די אָנגעזאַמלטע מאַטעריעלע רייכטימער, נאָר אויך פון די גייסטיקע עשירות פון דער מענטשהייט, און ניט אין גאווה נאָר אין באַשיידנ־

קייט האָט ער זיך אַליין קודם כל באַוואָפנט מיט אָט־די כלי־זין פון דעם מענטשלעכן גייסט.

מיר נויטיקן זיך אין די זיגמאַנס און די מעדעמס אין אונדזער אַרבעטער־באַוועגונג. פֿאַראַפֿראַזירנדיק די ווערטער פון אַ באַרימטן פילאָזאָף וואָלט איך געזאָגט, אַז די אַרבעטער־באַוועגונג, וואָס באַנוגנט זיך נאָר מיט פּראַקטישע טוער און פֿאַרמאָגט ניט קיין טעאָרעטישע אָריענטאַציע און זעלבסט־דערקענטעניש, איז בלינד; און די באַוועגונג, וואָס פּוצט זיך אויס אין די פֿאַרביקע און דעקאָראַטיווע מלבושים פון לויטערער טעאָריע און לאָזט זיך ניט פֿאַרווירקלעכן אין דעם טאָג־טעגלעכן קאַמף פון דער אַרבעטער־באַוועגונג, איז פּוסט. אונדזער האָפֿנונג ליגט אין דעם סינטעז פון פּראַקטיק און טעאָריע. אייער איצטיקער טאַט: אָט־דאָס וואָס אַ ברענטש, וואָס טראָגט דעם נאָמען פון אַ פּראַקטישן טוער, שאַפֿט און גיט אַרויס אַ ווערק לכבוד דעם הייליקן אָנדענק פון אַ סאָציאַליסישן דענקער, טריבון און נביא, איז אַ געזונטער און אַ טרייסטנדיקער צייכן פון דער צייט.

לאָמיר האָפֿן און קעמפֿן און גלויבן צוזאַמען, טאַקע אין דעם נאָמען פון מעדעמען און פון די אַנדערע קעמפֿער און נביאים פון פֿרייהייט, אַז די שעה איז ניט ווייט, ווען אונדזער חלום וועט ווערן ווירקלעכקייט און עס וועט איינגעפֿירט ווערן אָט־יענע געזעלשאַפֿטלעכע אָרדנונג, וואָס איר וואָרצל וועט זיין זיכערקייט פֿאַרן יחיד, און איר שענסטע פּרי וועט זיין די פֿרייהייט פון מענטשלעכן גייסט.

פ. בלאק,
פאָרזיצער פון אַרב.רינג בילדונגס קאָמיטעט

אַ ליכטיקער שטראַל אין די פינצטערע צייטן

ווען איך האָב דערהאַלטן די איינלאַדונג זיך צו באַטייליקן מיט אַ באַגריסונג אין אייער יובל־בוך, האָב איך עס אָפגעלייגט פון טאָג צו טאָג ניט ווייל איך האָב חלילה ניט געוואָלט אָננעמען די איינלאַדונג. פאַרקערט, איך בין אַלעמאָל דאַנקבאַר צו די גענאָסן פון פילאַדעלפיע פאַרן איינלאַדן מיך. איך האָב אָפגעלייגט, ווייל איך האָב בשום אופן ניט געקאָנט אָנהייבן שרייבן אַ וואָרט. עפעס זיינען די אויגן פאַרוואָלקנט געוואָרן און אַרום האָט זיך געפילט אַ תוהו ובוהו. מעדעם. ליכטיקע געשטאַלטן פון דער ניט־לאַנגער פאַרגאַנגענהייט. אונדזערע לערער, אונדזערע קעמפער, צו וועמען מיר האָבן אַלעמאָל אַרויסגעקוקט פאַר בטחון און האָפנונג. און ווען עס איז געוואָרן שווער אויפן האַרצן, אָדער ווען עפעס האָט אַ גריזשע געטאָן דאָס האַרץ פון ספיקות, האָבן מיר אַלעמאָל געהאַט אין זינען אונדזערע קעמפער און אונדזערע פירער. היינט—די קינדער פון מעדעם סאַניטאַריום אויסגעשאָכטן צוזאַמען מיט זייערע לערער. דאָס יידישע לעבן אויסגעוואָרצלט, און מיליאָנען ראַנגלען זיך פאַר זייער עקזיסטענץ. אָט אַרומטראָגנדיק זיך מיט אַזעלכע געדאַנקען שרייבט זיך ניט.

אָבער איך ווייס דאָך אַז עס איז דאָ אַ מעדעם־זיגמאַן אַרבעטער־רינג ברענטש 124, וואָס איז אַקטיוו, לעבעדיק, און קעמפט צוזאַמען מיט אונדז קעגן די אכזריות און רציחות וואָס ווערן באַגאַנגען קעגן אונדזער פאָלק.

פאַר די 20 יאָר עקזיסטענץ פון דעם ברענטש האָט איר אויפגעטאָן פיל גוטע זאַכן. און ווען איך טראַכט וועגן די טויזנטער פון אונדזערע פריינד, וועלכע גלויבן אַז די וועלט וועט ענדלעך באַפרייט ווערן, ווערט גרינגער אויפן האַרצן, און דער האָריזאָנט ווערט ליכטיקער, און פאַר אונדז באַווייזן זיך ווידער די הערלעכע געשטאַלטן פון אונדזערע לערער און פירער, פון וועמען מיר האָבן געירשנט די אידעאַלן פון גערעכטיקייט און יושר, וועלכע מיר דאַרפן טראָגן ווייטער צווישן די יידישע פאָלקסמאַסן.

איך באַגריס דעם ברענטש 124, און ווינטש אייך פון טיפן האַרצן מוט, כוח און געזונט פאַר ווייטערע דערגרייכונגען.

כמעט א גאליציאנער

איך בענטש דעם ברענטש

מיין ברענטש, מיין גוטער ברענטש,
איך וויל דיך טאָן אַ בענטש,
און דיר קיין ברכות שפּאָרן
צו דיינע צוואנציק יאָרן.

איך ווייס, דו ביסט עס ווערט
צו ווערן היינט געערט.
דו האָסט געגוג געשוויצט,
געדונערט און געבליצט,
געקראָכן אויף די ווענט,
געריסן פון די הענט,
געזוכט מעמבערס, ווי—מ׳זוכט אין טייך אַ פיש,
געכאַפּט שיריים פון יעדן טיש,
ביז דו ביסט געוואָרן (איך זאָג עס מיט פרייד)
אַ שטאַרקער רינג אין דער גאָלדענער קייט.

אויך דאָס וואָס הונדערט פיר און צוואנציק
האָט געטאָן פאַר אַנדערע, איז גלענצנד און גלאַנציק.
דו האָסט צו יעדן נייעם בנין
צוגעלייגט הענט אַ גאַנצן מנין.
דו האָסט געאַרבעט מיט די זייטן
סיי פאַר נאָנטע און סאַי פאַר ווייטע.
ס׳איז גאָרנישט דאָ קיין אונטערנעמונג,
וואָס זאָל דיר נישט קאָסטן סיי געלט, סיי קלעמונג,
און פאַר יענער צרה, וואָס איז געקומען,
האָט געוויייטיקט דיין האַרץ און געשטראָמט דיין מזומן.

ווינטש איך דיר דערפאַר, מיין גוטער ברענטש,
סיי אַלס מעמבער און סיי אַלס מענטש,
הצלחה און ברכה גאָר אָן אַ מאָס—
אָבער דער עיקר ווינטש איך דיר דאָס:

אַזוי ווי, מיין ברענטש, דו פֿאַרמאָגסט אַן עולם
פֿון לויטער פֿירער און גאָלע גדולים,
קיין „פּראָסטע פֿאָלק" איז ביי דיר גאָרנישט דאָ,
נאָר יעדער איינער וואַרט אויף דער שעה
צו ווערן ביי דיר עפּעס אַ כלי־קודש,
אַ רב, אַ גבאי, אַ פּרנס־חודש,
אַ טשערמאַן, אַ דעלעגאַט, אַ גאַנצער האַר,
אָדער כאָטש אַ רעקאָרדינג סעקרעטאַר.

טאָ פֿאָלג מיך, ברענטש, וועט דיר גוט זיין און וואויל:
כאַפּ זיך אַריין אין אַ „פייער־סעיל",
און האַנדל זיך איין אַ טראָק אַ גאַנצן
מיט שמאַטעס, וואָס טאָן מיט גדלות גלאַנצן:

סויבלנע ספּאָדיקס, רבנישע קאַפּאָטעס,
ארבע־כנפות׳ן, וואָס גרייכן ביז צו די בלאָטעס,
רויטע פאַטשיילעס פֿון אַלטע מגידים,
זיידענע זשופּעצעס פֿון היימישע נגידים,
אַלטע האַמערס און צעבראָכענע שטולן,
פֿון אַמאָליקע טשערלייט, וואָס פֿלעגן זיך קהלן,
מלמדישע טייטלען, פּאותן פֿון בני־תורה,
און ענלעכע וואַזשנע און יחסנישע סחורה—
צעטייל דאָס אַלעם צווישן דיין עולם,
און זאָלן זיי אַלע זיין פֿירער און גדולים!

פֿאַרוואָס זאָל נאָר שאַפּירא, טראַכטמאַן און דאָרדיק,
פֿירן די גרענדע און דרייען אַ ספּאָדיק? . . .

באַגריסונגען

פארוואלטונג און רעדאקציע
פון פילאדעלפיער „פאָרווערטס“

רעספעקט און פריינדשאַפט

דער „פאָרווערטס“ אין פילאַדעלפיע באַגריסט האַרציק דעם מעדעם־זיגמאַן ברענטש 124 פון אַרבעטער־רינג צו זיין איצטיקן יום־טוב.

דער ברענטש האָט זיך פאַרדינט די פריינדשאַפט און דעם רעספעקט נישט נאָר פון אַרבעטער־רינג און פון דער „פאָרווערטס“ משפחה, נאָר פון דער גאַנצער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג.

ברענטש 124, וועלכער טראָגט די נעמען פון צוויי פון די נאָבלסטע פירער פון דער יידישער סאָציאַליסטישער און טרייד־יוניאָן באַוועגונג, האָט זיך דורך אַלע צוואַנציק יאָר באַמיט צו פאַרדינען דעם כבוד צו טראָגן אויף זיין פאָן אַזעלכע צוויי לייכטנדע שטערן.

מיר באַגריסן אים מיט אַ געפיל פון אויפריכטיקער פריינדשאַפט און מיר ווינטשן אים צו גיין ווייטער אויף דעם זעלבן וועג, וועלכן ער האָט פאַר זיך אָנגעצייכנט.

ה. בערגער,
פרעזידענט פון לייבאָר עדיוקיישאָנאַל צענטער

מיר שטאָלצירן מיט אַזאַ אָרגאַניזאַציע אין אונדזער צענטער

צווישן די ברענטשעס, וואָס האָבן זייער היים אין לייבאָר עדיוקיישאָנעל צענטער,—צווישן די וואָס פירן דאָרטן אָן אַן אַקטיווע און שיינע טעטיקייט, געפינט זיך דער וולאַדימיר מעדעם ־ מאָריס זיגמאַן ברענטש 124 פון אַרבעטער־רינג.

מיר זיינען שטאָלץ צו האָבן אַזאַ אָרגאַניזאַציע אונטער אונדזער דאַך און מיר באַגריסן האַרציק ברענטש 124 פון אַרבעטער־רינג צו זיין 20־יאָריקן יוביליי.

לאָמיר אַלע צוזאַמען אָנפירן נאָך פאַר צענדליקע יאָרן יענע שיינע טעטיקייט, וועלכע פאַרנעמט אַ גרויסן פלאַץ אין דער געשיכטע פון אייער ברענטש.

א. שאַרף, פאָרזיצער

באַגריסונג פון פילאַדעלפיער דיסטריקט קאָמיטעט פון אַרבעטער־רינג

דער פילאַדעלפיער אַרבעטער־רינג שטאָטישער און דיסטריקט קאָמיטעט שיקט זיין וואַרעמען גרוס צו דעם 20־יאָריקן יובל פון ברענטש 124. צווישן די אַרבעטער־רינג ברענטשעס אין אונדזער דיסטריקט ווערט דער ברענטש פאַררעכנט אַלס איינער פון די אַקטיוויסטע אויף אַלע געביטן פון סאָציאַליסטישער און געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט. ווינטשן מיר טאַקע, אַז דער ברענטש זאָל דעם זעלבן גייסט אויך אָנהאַלטן אויף ווייטער.

ביי דער געלעגנהייט איז איבערהויפט ווערט צו דערמאָנען די גוטע אַרבעט פון ברענטש אויפן געביט פון מיטגלידערשאַפט־קאַמפּיין. אייער ברענטש, וועלכער האָט געוואונען אַלע פרעמיעס פון דעם דיסטריקט קאָמיטעט, איז אויך היי־יאָר באַרעכטיקט צו אַן ערן־דעלעגאַט צו דער 43טער אַרבעטער־רינג קאָנווענשאָן אין ניו־יאָרק.

פאַר דעם אַלץ דאַנקען מיר אייך און שיקן אייך אונדזערע האַרציקע ברכות.

ה. סיגל,
מיטגליד פון אַרב.־רינג באָרד פון דירעקטאָרן

אַ שיינע קאָמבינאַציע

עס איז ניט קיין צופאַל, וואָס ברענטש 124 פון אַרבעטער־רינג האָט צונויפגעבונדן די נעמען מעדעם און זיגמאַן. עס איז אַ פיינע קאָמבינאַציע: וולאַדימיר מעדעם—דער פירער פון דער יידישער סאָציאַליסטישער באַוועגונג; און מאָריס זיגמאַן—דער פירער פון דער יידישער טרייד־יוניאָן באַוועגונג. צום קרעדיט פון אייער ברענטש דאַרפן צוגעשריבן ווערן אייערע פיל־פאַרצווייגטע אַקטיוויטעטן, וואָס זיינען געפירט געוואָרן אין די וועגן פון די ביידע קעמפער פאַר אַ שענערער און יושרדיקער וועלט.

עס איז פאַר מיר אַן אמתער פאַרגעניגן צו באַגריסן אייך צו אייער 20־יאָריקן יובילײ און ווינטשן אייך נאָך פיל־פיל יאָרן פון פרוכטבאַרער געזעלשאַפטלעכער אַרבעט פאַרן אַרבעטער־רינג און פאַרן סאָציאַליסטישן אידעאַל.

ד. בראגינסקי,
סעקרעטאר פון די פאראייניקטע יידישע געווערקשאפטן

אַ גלענצנדער רעקאָרד

ווען דער גרויזאַמער טויט האָט פּריצייטיק אַרויסגעריסן פון די רייען פון דער יידישער אַרבעטער באַוועגונג איר באַליבטסטן פירער—וולאַדימיר מעדעם, האָט איר באַשלאָסן צו פאַראייביקן זיין נאָמען דורך דער גרינדונג פון אייער ברענטש.

מיט יאָרן שפּעטער, ווען מאָריס זיגמאַן, דער פירער פון דער אינטערנעשאָנאַל לײדיס גאַרמענט וואָירקערס יוניאָן, איז געשטאָרבן, האָט איר באַשלאָסן אַדאָפּטירן אויך זיין נאָמען און איצט הייסט איר „וולאַדימיר מעדעם־ מאָריס זיגמאַן ברענטש 124.“ אַ שיינע קאָמבינאַציע פון נעמען!

וולאַדימיר מעדעם, וועלכער איז געקומען צו אונדז פון אַ ניט־יידישער און אַריסטאָקראַטישער וועלט און איז געוואָרן דער פּאָליטישער און אידעאָלאָגישער פירער פון „בונד“—און מאָריס זיגמאַן, דער פאָלקס מענטש, וועלכער האָט זיך דערהויבן מיט זיינע אייגענע כוחות צו ווערן איינער פון די וויכטיקסטע און באַליבטסטע פירער פון דער יידישער טרייד יוניאָן באַוועגונג אין אַמעריקע!

די נעמען פון די צוויי פירער האָבן אַרויפגעלייגט אויף אייער ברענטש אַ גרויסע אחריות; אַן אחריות הויך צו האַלטן די פאָן פון אַרבעטער־קאַמף; אַן אחריות צו שטיין אַלעמאָל און אין אַלע צייטן אין די פאָדערשטע רייען פון דער אַרבעטער באַוועגונג, אין איר קאַמף אויפן פּאָליטישן און עקאָנאָמישן שלאַכט־פעלד. צו אַ גרויסער און פאַראַנטוואָרטלעכער פּראָבע זייט איר געשטעלט געוואָרן.

דורך די 20 יאָר פון אייער עקזיסטענץ האָט איר די פּראָבע גלענצנד אויסגעהאַלטן און איר קומט צו אייער יובל מיט אַ גלענצנדן רעקאָרד פון אַרבעט.

זייט־זשע געגריסט צו אייער יום־טוב; איר האָט פאַרדינט, אַז אייער יום־טוב זאָל ווערן דער יום־טוב פון דער גאַנצער אַרבעטער־באַוועגונג!

ז. עטינגער,
סעקרעטאַר פון דער צענטראַלער שול־פאַרוואַלטונג

אייער שמחה איז אונדזער שמחה

מיר פרייען זיך צוזאַמען מיט אייך צו אייער שיינעם יום־טוב „צוואַנציק יאָר מעדעם־זיגמאַן ברענטש פון אַרבעטער־רינג“. איר האָט כשר פאַרדינט דעם שיינעם נאָמען, וואָס איר טראָגט פאַר די לעצטע 20 יאָר. אונדזער שול־באַוועגונג איז אַן עדות פון אייער לעבן און טעטיקייט: איר זייט איינער פון די זיילן, אויף וועלכע אונדזער שול־בנין האַלט זיך. די מערסטע פון אייערע טוער זיינען אויך אונדזערע טוער. דערפאַר איז אייער שמחה אויך אונדזער שמחה.

מיר באַגריסן אויך אייער באַטייליקונג אַלס שותפים אין דעם היייאָריקן „יאָרבוך“ (קינדער־רינג). עס איז אַ זייער פאַסיקע מתנה צו אייער יום־טוב.

זייט געגריסט, חברים! זעצט פאָר אייער וואונדערבאַרע אַרבעט. בויט דעם אַרבעטער־רינג! בויט אַלע זיינע קולטור־אינסטיטוציעס! העלפט גרעסער און שטאַרקער מאַכן אונדזער שול!

לערער־ראַט פון די פילא. אַרב.־רינג שולן

אַ לעבעדיקער שול־ברענטש פון אַרבעטער־רינג

די לערער פון די פילאַדעלפיער אַרבעטער־רינג שולן באַגריסן האַרציק דעם וולאַדימיר מעדעם און מאָריס זיגמאַן א. ר. ברענטש 124 צו זיין 20־יאָריקן יובילײ.

אין דער גאַנצער צייט פון זיין עקזיסטענץ האָט דער ברענטש זיך אויסגעצייכנט מיט אַ גרויסער מאָס פון לעבעדיקער און אינטענסיווער טעטיקייט אויף אַלע געביטן פון געזעלשאַפטלעכן לעבן. אין דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג, אין לעיבאָר צענטער, אין די יוניאָנס, אַרום די שולן—אומעטום האָט דער ברענטש געהאַט פאַרטרעטער, וועלכע האָבן זיך קונה שם געווען מיט זייער טעטיקייט און איבערגעבנקייט. אויך דער ברענטש, אַלס אַ גאַנצער, האָט זייער פיל בייגעטראָגן צו דעם וואוילזיין פון אַלע אונדזערע אינסטיטוציעס.

ביי דער געלעגנהייט איז באַזונדערס אַנגענעם צו דערמאנען די וואַרעמע און פריינדלעכע באַציאונג, וואָס דער ברענטש האָט אַלעמאָל אַרויסגעוויזן צו אונדזערע שולן. סיי אין דער צענטראַלער פאַרוואַלטונג, סיי

אַרום די לאָקאַלע שולן האָט מען שטענדיק געפונען אַ גרויסע צאָל מיטגלידער פון ברענטש 124.

מיר ווינטשן דעם ברענטש גרויס דערפאָלג אין זיין ווייטערדיקער אַרבעט. זאָל ער אויך אין דער צוקונפט ווי אין דער פאַרגאַנגענהייט האָבן כשר פאַרדינט דעם כבוד צו טראָגן די נעמען פון די צוויי אָנגעזעענע אַרבעטער פירער—וולאַדימיר מעדעם און מאָריס זיגמאַן.

ס. ברעסלי,
סעק. פון סענטראַל ברענטש פון ייד. סאָצ. פאַרבאַנד

פון אַ סאָציאַליסטישן ברענטש צו אַן אַרב.־רינג ברענטש

דער סענטראַל ברענטש פון יידישן סאָציאַליסטישן פאַרבאַנד באַגריסט דעם מעדעם־זיגמאַן ברענטש 124 פון אַרבעטער־רינג צום 20 יאָריקן יוביליי.

דער נאָמען מעדעם איז פאַר אַ גרויסער צאָל מיטגלידער פון ברענטש ניט בלויז אַן אַבסטראַקטער נאָמען פון אַ מענטשן, וועלכער האָט געשפילט אַזאַ גרויסע ראָל אין דער יידישער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג. אַ גרויסע צאָל מיטגלידער האָבן צוזאַמען מיט מעדעמען געטרוימט, געאַרבעט און געשטרעבט צו אַ שענערער, בעסערער וועלט. און דערפאַר איז ניט קיין צופאַל, וואָס אייער ברענטש האָט פאַר אַלע יאָרן פון זיין עקזיסטענץ אָנגעפירט מיט וויכטיקע סאָציאַליסטישע טעטיקייטן און האָט הייליק אָנגעהאַלטן דעם אָנדענק פון וולאַדימיר מעדעם.

י. שעכטמאַן,
קאַסירער פון ברענטש

מיין גרעסטע באַלוינונג

מיט ליבע, שטאָלץ און פרייד באַגריס איך אייך, מיטגלידער פון וולאַדימיר מעדעם־מאָריס זיגמאַן ברענטש 124 א.־ר. צום 20־יאָריקן יוביליי.

פון דעם ערשטן טאָג, וואָס איך בין געוואָרן אַ מיטגליד פון ברענטש, האָב איך דערפילט די נאָענטע גענאָסנשאַפטלעכע באַציאונגען, וואָס הערשן אין אונדזער אָרגאַניזאַציע. דאָס איז געווען די הויפט־אורזאַך, וואָס איך בין געוואָרן אַקטיוו אין די טעטיקייטן און אונטערנעמונגען פון ברענטש. מיין גרעסטע באַלוינונג איז, וואָס מען האָט מיר געגעבן אַ געלעגנהייט צו אַרבעטן פאַרן אַרבעטער־רינג און זיינע אינסטיטוציעס.

איך גיב אַוועק מיין גאַנצע צייט און ענערגיע פאַר דער אַרבעט, ווייל דאָ האָב איך געפונען אַ טייל פון מיין משפחה, אַ טייל פון מיין לעבן. איך בין גליקלעך, וואָס אין די אַלע וויכטיקע אויפטואונגען פון ברענטש האָב איך געהאַט די מעגלעכקייט צוצוטראָגן אויך מיין חלק.

זייט האַרציק געגריסט!

ה. דאָרדיק,

פאָרזיצער פון ברענטש־עקזעקוטיווע

אַ שטראָם פון געדאַנקען און געפילן

באַגריסן אונדזער ברענטש צו אַזאַ גרויסן יום־טוב איז פאַר מיר אַן אויסערגעוויינלעכער פאַרגעניגן, הגם ניט גאָר קיין לייכטע אַרבעט: אַ שטראָם פון געדאַנקען און געפילן רופט ביי מיר דער יום־טוב אַרויס. יעדע פייערונג אין ברענטש וועקט ביי מיר דעראינערונגען פון אַ פערזענלעכן כאַראַקטער, ווייל איך בין געווען געקניפּט און געבונדן מיט יעדער געשעעניש, מיט יעדער אַקטיוויטעט, אָנהייבנדיק נאָך מיט דער לאַנג־פאַרגאַנגענער, שיינער, כמעט פיאָנערן־אַרבעט פון אונדזער אָרגאַניזאַציע.

ווען איך קוק צוריק אויף די פאַרגאַנגענע 20 יאָר פון ברענטש 124, בין איך שטאָלץ מיט אונדזער אַרבעט און דערגרייכונגען. אונדזער ברענטש האָט אַ רייכע און שעפערישע געשיכטע הינטער זיך. צו איר דאַרף פאַקטיש אויך צוגערעכנט ווערן די געשיכטע פון מינסקער ברענטש 305, כאָטש זיין נאָמען איז שוין אַ פאַרגעסענער אין פילאַדעלפיע, אָבער פון אים זיינען דאָך אַרויסגעקומען אַזוי פיל גרינדער און מיטגלידער פון דעם מעדעם ברענטש. פאַר מיר, אַלס אַן אַמאָליקער מיטגליד פון ברענטש 305, זיינען נאָך אַלץ פריש אין זכרון יענע שיינע יאָרן, יענע זיסע חלומות און פרוכטבאַרע טעטיקייט פון דער ווייטער פאַרגאַנגענהייט . . .

דאָס יאָר, ווען מעדעם ברענטש איז צום לעבן געקומען, איז געווען איינער פון די שטורעמדיקסטע אין דער געשיכטע פון אַרבעטער־רינג. די קאָמוניסטן האָבן אָנגעפירט זייער צעשטערונג־אַרבעט אין אונדזער אָרגאַניזאַציע. אָבער אַ דאַנק אונדזער אויסגעהאַלטנקייט און פעסטן גלויבן אין איינִיקייט, איז דער אַרבעטער־רינג גאַנץ געבליבן.

די נעמען—וולאַדימיר מעדעם און מאָריס זיגמאַן—זיינען פאַר אונדזערע מיטגלידער געוואָרן סימבאָלן פון שטרעבונגען צו אַ שיינער און גליקלעכערער וועלט. מיר קענען מיט אַ ריינעם געוויסן זאָגן, אַז אונדזער ברענטש האָט אָפּגעהיט די פיינע אידעאַלן, וואָס מעדעם און זיגמאַן האָבן פאַרקערפערט.

אַלס פאָרזיצער פון אונדזער עקזעקוטיווע, שיק איך דעם ברענטש מיין האַרציקע באַגריסונג צו זיין און מיין יום־טוב! פריינד, אונדזערע ליכטיקע האָפנונגען אויף דער צוקונפט קענען פאַרווירקלעכט ווערן בלויז ווען מיר וועלן זיך אַלע האַלטן פאַראייניקט.

מיין וואונטש איז אַלעמענס וואונטש: לאָמיר אין דער נאָענטער צוקונפט דערלעבן די פאַרניכטונג פון היטלעריזם און פאַשיזם און לאָמיר בויען אַ נייע, אַ פרידלעכע און גליקלעכע וועלט!

וו. בלושטיין,
פינאַנס־סעקרעטאַר

אַ ליכטיקע זון וועט אויפגיין

צוזאַמען מיט מיינע האַרציקע באַגריסונגען צו אַלע אונדזערע מיטגלידער וויל איך, אַלס סעקרעטאַר פון ברענטש, פעסטשטעלן אַז דער פינאַנציעלער צושטאַנד פון דעם ברענטש איז אַ גוט־פאַרזיכערטער. פאַר די 20 יאָר פון זיין עקזיסטענץ זיינען דורכן ברענטש דורכגעגאַנגען העכער 142 טויזנט דאלער, פון וועלכע עס זיינען זייער פינקטלעך אויסגעצאָלט געוואָרן אַלע פאַרפליכטונגען צו די מיטגלידער און פון וועלכע אַרום 39 טויזנט דאלער זיינען אויסגעגעבן געוואָרן אויף פאַרשידענע הילף־ און שטיצע־אַקציעס.

עס וואָלט פאַרנומען צופיל פּלאַץ אויסצורעכנען אַלע אַקציעס, אין וועלכע דער ברענטש האָט זיך באַטייליקט, אין צוזאַמענהאַנג מיט דער איצטיקער מלחמה. מיט אַ ברייטער האַנט האָבן מיר צוגעטראָגן אונדזער חלק צו די זאַמלונגען פאַרן רויטן קרייץ און וואָר־טשעסט. ווען די שורות ווערן געשריבן, האָט שוין דער ברענטש פאַרקויפט פאַר העכער 35 טויזנט דאלער מלחמה־באָנדס.

מיר קענען אויך שטאָלצירן מיט דער צאָל מיטגלידער פון ברענטש, וואָס האַלט אין איין שטייגן. אונדזער אַנטייל אין אַלע מיטגלידער־קאַמפּאַניעס פון אַרבעטער רינג איז געווען אַזוי באַדייטנד, אַז ניט איין מאָל האָבן מיר פאַרדינט דעם כבוד צו שיקן ערן־דעלעגאַטן צו די אַרבעטער־רינג קאָנווענשאָנס.

מיר פייערן אונדזער יובילײ אין דער שרעקלעכער צייט פון מלחמה, שחיטות און פאַרניכטונג. אָבער מיר גלויבן אַז נאָך דעם גרויסן שטורעם וועט אַ ליכטיקע זון אויפגיין, אַז אין דעם פייער פון היינט ווערט געשמידט אַ נייער מאָרגן פון זיכערקייט, פרייהייט און יושר.

לאָמיר אַלע אַרבעטן צוזאַמען און צוטראָגן אונדזער חלק צו דעם אויפבוי פון דעם נייעם ליכטיקן מאָרגן. לאָמיר פאַרשטאַרקן אונדזער אַרבעטער־רינג און אויסברייטערן אַלע זיינע וויכטיקע טעטיקייטן.

זייט אַלע האַרציק באַגריסט!

לואיס פּראָטאס,
האָספּיטעלער פון ברענטש

דער ברענטש איז מיין פאַמיליע

שוין העכער דרייסיק יאָר, ווי איך בין אַ מיטגליד פון אַרבעטער־רינג. איינער פון די גרינדער פון ברענטש 305, בין איך געווען פון די ערשטע אַריבערצוקומען אין דעם מעדעם ברענטש 124. פון דאַן אָן איז דער ברענטש געוואָרן מיין פאַמיליע אין אמתן זין פון וואָרט, ווייל כמעט אַלע מיטגלידער פון מיין משפּחה, אַפילו דער יינגערער דור, באַלאַנגען צו אונדזער ברענטש. יעדער יום־טוב פון ברענטש איז אויך געוואָרן דער יום־טוב און רעיוניאָן פון אונדזער גאַנצער פאַמיליע.

אַלס האָספּיטאַלער פון ברענטש פאַר פיל יאָרן שטיי איך אין אַ דירעקטער פאַרבינדונג מיט די מיטגלידער און איך בין שטאָלץ מיט דעם אופן, ווי אַזוי אונדזער ברענטש באַהאַנדלט די קראַנקע מיטגלידער, ווי אַזוי דער קראַנקן־בענעפיט ווערט אויסגעצאָלט און איבערהויפּט ווי אַזוי עס ווערן געשטיצט מיטגלידער, וועלכע נויטיקן זיך אַמאָל אין עקסטראַ הילף.

ליבע פריינד, זייט אַלע געגריסט צו אונדזער גרויסן יום־טוב!

ה. טווער,
פּראָטאָקאָל־סעקרעטאַר

אַ פיינע טראַדיציע

ווען מיין אַמאָליקער ברענטש 193 האָט זיך פאַראייניקט מיטן וואָלאַדימיר מעדעם ברענטש, האָב איך פון ערשטן מאָמענט אָן ניט געפילט זיך ווי אַ פרעמדער אין דער פאַראייניקטער אָרגאַניזאַציע. די וואַרעמע חברשע באַציאונגען, וואָס איך האָב באַגעגנט פון מיינע נייע פריינד, האָט מיר געגעבן אַ געלעגנהייט גאָר גיך איינצולעבן זיך אין ברענטש און צוצוטראָגן מיין חלק צו זיין אַרבעט. די פיינע טראַדיציע פון וואָלאַדימיר מעדעם ברענטש מקרב צו זיין יעדן נייעם מיטגליד און דערמוטיקן אים צו אַקטיווער אַרבעט האָב איך דערפילט אויף זיך אַליין. שוין גלייך נאָך דער פאַראייניקונג בין איך פון ברענטש געשיקט געוואָרן אַלס דעלעגאַט צו דער 35טער אַרבעטער־רינג קאָנווענשאָן אין ניו־יאָרק. אַביסל שפּעטער בין איך דערוויילט געוואָרן פאַר פאָרזיצער פון דער ברענטש עקזעקוטיווע און פאַר די לעצטע פיר יאָר בין איך דער פּראָטאָקאָל־סעקרעטאַר פון ברענטש.

איך וויל באַדאַנקען אַלע מיינע פריינד פאַר געבן מיר אַ געלעגנהייט צו זיין טעטיק אין ברענטש. לאָמיר אַלע צוזאַמען העלפן מאַכן אונדזער ברענטש נאָך שטאַרקער און גרעסער.

א. טראָפֿאוער,
פֿאָרזיצער פון באַנקעט־קאָמיטעט

דער „מעדעם־גייסט“ פון אונדזער ברענטש

עס איז פאַר מיר אַ כבוד צו באַגריסן די מיטגלידער פון מעדעם־זיגמאַן ברענטש 124, ווי אויך די חשובע געסט, וואָס באַטייליקן זיך אין אונדזער יום־טוב. מיר ציען היינט אונטער אַ סך־הכל פון צוואַנציק יאָר ווירקזאַמע און קאָליר־רייכע אַרבעטער־רינג טעטיקייטן, געפירט אין דעם גייסט פון די אַנערקענטע און געשעצטע אידייען פון דעם מענטשן, וועמענס נאָמען מיר טראָגן,—וולאַדימיר מעדעם.

אין פאַרלויף פון די צוואַנציק יאָר האָבן מיר אין אַלע אונדזערע אַקציעס און אַקטיוויטעטן שטענדיק אונטערשטראָכן דעם „מעדעם־גייסט“. מיר האָבן געמאַכט אַ פאַרזוך (לויט מיין מיינונג, אַ גאַנץ געלונגענעם) צו ווערן איינער פון יענע ברענטשעס, וואָס באַנוגענען זיך ניט מיט דעם מינימום אַרבעט, נאָר וואָס שטרעבן צו דערגרייכן דעם מעגלעכן מאַקסימום. אַלע פריינד, וואָס קענען אונדז, וועלן איינשטימען, אַז מיר האָבן הויך געהאַלטן די פאָן, אויף וועלכער עס איז אָנגעשריבן: „דערפאָלגרייכע דערגרייכונגען אויף די געביטן פון סאָציאַליסטישע, קולטורעלע און געזעלשאַפטלעכע אַקטיוויטעטן.“

מיר זיינען פעסט אַנטשלאָסן אָט די פאָן פון די הענט ניט אַרויסלאָזן אויך אין דער צוקונפט.

מיר קומען צום היינטיקן ברענטש יום־טוב מיט אַ פיינעם רעקאָרד, אין וועלכן עס איז אַריינגעשריבן געוואָרן ניט נאָר דער שיינער נאָמען, נאָר אויך קאָלירפולע מעשים, וואָס סיי אין קוואַליטעט סיי אין קוואַנטיטעט פאַרנעמען זיי אַן אָנגעזעענעם פלאַץ אין דעם לעבן און ווירקן פון אונדזער וואונדערבאַרן אַרבעטער־רינג.

זייט געגריסט!

אנא שעכטמאַן,
פּרעזידענטין פֿון דער לײדיס אָקזילערי

אַ װיכטיקער צװײג פֿון דער אָרגאַניזאַציע

די לײדיס אָקזילערי פֿון װלאַדימיר מעדעם ־ מאָריס זיגמאַן ברענטש 124 פֿון אַרבעטער־רינג באַגריסט דעם ברענטש צו זײן 20־יאָריקן יובילײ און װינטשט אים דערפֿאָלג אין זײן װײטערדיקער אַרבעט.

בײ דער געלעגנהײט דריקן מיר אױס אונדזער האַרציקן דאַנק צו די מיטגלידער און טוער פֿון ברענטש פֿאַר העלפֿן אָרגאַניזירן די פֿרויען פֿון ברענטש פֿאַר דער װיכטיקער אַרבעט אױף יעדן געביט פֿון אונדזער געזעלשאַפֿטלעכן לעבן.

פֿאַר דער צײט װאָס אונדזער אָקזילערי עקזיסטירט האָבן מיר באַװיזן ניט נאָר העלפֿן דעם ברענטש אין אַלע זײנע אונטערנעמונגען, נאָר מיר האָבן זיך דערפֿילט װי אַ װיכטיקער צװײג פֿון אונדזער אָרגאַניזאַציע, װאָס איז געװאָרן אַ טײל פֿון אונדזער לעבנס־אינטערעס.

מיר פֿאַרזיכערן אײך, אַז די לײדיס אָקזילערי װעט װײטער פֿאָרזעצן די געזעלשאַפֿטלעכע אַרבעט אין אײנקלאַנג מיט די אידעאַלן און פּרינציפּן פֿון דעם אַרבעטער־רינג.

הילדע בלושטײן,
סעקרעטאַרין פֿון דער לײדיס אָוקזילערי

אַ האַרמאָנישע קאָאָפּעראַציע

ס׳פֿרײט מיר זײער, װאָס איך האָב באַקומען די געלעגנהײט צו באַגריסן אונדזער ברענטש צו זײן 20־יאָריקן יובילײ. דער יום־טוב פֿון ברענטש איז גלײכצײטיק אױך דער יום־טוב פֿון אונדזער לײדיס אָוקזילערי, װײל עס האָט שטענדיק געהערשט אַ האַרמאָנישע קאָאָפּעראַציע צװישן די צװײ אָרגאַניזאַציעס. אין אַלע טעטיקײטן פֿון ברענטש האָט די לײדיס אָוקזילערי גענומען אַן אַקטיװן אַנטײל און האָט בײגעטראָגן אַ געװיסן חלק צו די דערפֿאָלגן און דערגרײכונגען פֿון ברענטש.

מיר רופֿן אַלע פֿרויען פֿון אונדזערע מיטגלידער זיך אָנצושליסן אָן דער לײדיס אָוקזילערי כדי צו קענען אין אַ גרעסערער מאָס אַרויסהעלפֿן דעם ברענטש אין זײן װיכטיקער געזעלשאַפֿטלעכער אַרבעט.

זײט באַגריסט, מיטגלידער פֿון ברענטש 124. לאָמיר האָפֿן, אַז דער 25־יאָריקער יובילײ װעט געפֿײערט װערן אין אַ צײט פֿון פֿרידן און פֿרײהײט פֿאַר אַלעמען.

דזשוליוס ל. גראָס,
פּאָרזיצער פון זשורנאַל־קאָמיטעט

אונדזער דערפאָלג—אונדזער אָנשטרענגונג

עס איז פאַר מיר אַ גרויסער כבוד צו באַגריסן די מיטגלידער און טוער פון וולאַדימיר מעדעם־מאָריס זיגמאַן ברענטש 124 פון אַרבעטער־רינג צום היינטיקן יום־טוב.

אונדזער דערפאָלג איז ניט קיין צופעליקער. עס האָט זיך געפאָדערט אָנשטרענגונג, וואַכזאַמקייט און פּינקטלעכקייט צו דערגרייכן, אַז אונדזער זשורנאַל זאָל זיין דאָס וואָס ער איז. מיר דוכט זיך, אַז אונדזער ברענטש איז דער איינציקער אין אַרבעטער־רינג וואָס האָט צוגעטראָגן אַזאַ מתנה צו דער יידישער קולטור.

איך שטאָלציר מיט מיין מיטגלידערשאַפט אין אַזאַ אָנגעזעענעם אַקטיוון ברענטש, וואו עס איז פאַראַן אַזוי פיל אינספּיראַציע און טעטיקייט.

צו זיין דער פּאָרזיצער פון אַזאַ וויכטיקן קאָמיטעט איז גאָר אַ גרויסע פּריווילעגיע און אַן אויסערגעוויינלעכער כבוד, און דערפאַר דאַנק איך די מיטגלידער און די באַאַמטע פון ברענטש פאַר צוטיילן מיר דעם כבוד צו זיין דער פּאָרזיצער פון זשורנאַל־קאָמיטעט און פאַר אַרויסהעלפן אין דער וויכטיקער אונטערנעמונג.

זייט געגריסט מיטגלידער, צום היינטיקן יום־טוב. איך ווינטש אייך נאָך לאַנגע—לאַנגע יאָרן פון פרוכטבאַרער טעטיקייט פאַר די אינטערעסן פון אונדזער באַוועגונג.

מרס. טווער,
קאַסירערין פון דער ליידים אָקזילערי

אַ באַשיידענע אַרבעט

צום 20־יאָריקן יובילעי פון אונדזער ברענטש בין איך גליקלעך וואָס איך האָב אַ לאַנגע צייט מיין באַשיידענע אַרבעט געטאָן לויט מיינע כוחות, מיט ליבע און איבערגעבנקייט. איך בין גליקלעך, וואָס אונדזער ליידיס אָקזילערי האָט ביי פילע געלעגנהייטן אַרויסגעהאָלפן דעם ברענטש אין זיינע פאַרשידענע טעטיקייטן.

לאָמיר ווייטער טאָן אונדזער אַרבעט און לאָמיר האָפן אויף בעסערע, ליכטיקערע צייטן פאַר אַלעמען.
זייט אַלע האַרציק געגריסט!

באאמטע פון
װלאַדימיר מעדעם־מאָריס זיגמאַן ברענטש 124 פון א. ר.

ס. טראכטמאַן, טשערמאַן

ו. בלושטיין, פינאַנץ־סעקרעטאַר י. שעכטמאַן, קאַסירער
ה. טוװער, רעקאָרדינג סעקרעטאַר ל. פּראָטאַס, האָספּיטעלער
ה. דאָרדיק, טשערמאַן פון דער עקזעקוטיװ

❖ ❖ ❖

באאמטע פון ליידיס אָקזילערי

מר. אנא שעכטמאַן, טשערליידי מרס. הילדא בלושטיין, סעקרעטאַרין
מרס. ראָוז טוװער, קאַסירערין

❖ ❖ ❖

באאמטע פון יובילײ־קאָמיטעט

מ. שאַפּיראָ, טשערמאַן ס. טראכטמאַן, סעקרעטאַר
י. שעכטמאַן, קאַסירער
דזשוליוס ל. גראָס, טשערמאַן פון דער בוך־קאָמיטע
ה. דאָרדיק, טשערמאַן פון מיטגלידערשאַפט־קאַמפּיין
מרס. שעכטמאַן, טשערליידי פון מתנות־קאָמיטע
י. טראָפּאַוער, טשערמאַן פון באַנקעט־קאָמיטע

❖ ❖ ❖

עקזעקוטיװ און יובילײ־קאָמיטעט

ט. ביק
דזש. בוש
ל. בילער
י. גאַרדנער
מרס. דאָרדיק
ה. פּישלאָװ
ה. פרידמאַן
ב. קאַופמאַן

א. ליסאַנסקי
װ. רייזבאָרד
מרס. מאַטוסאָװ
דזשיי. סאַלטצמאַן
מרס. שאַפּיראָ
מרס. שענקער
מרס. טראָפּאַוער
מ. טוװער

מרס. סיזער
מרס. דאָראַ װיימאַן
מרס. ס. פּראָטאַס
מרס. איידע פּראָטאַס
לאה װעװעצעס
ל. קאָהן
מרס. קרעימער
מר. און מרס. י. קאָלטאָף
מ. ציטלין

יובילײ-קאמיטעט און באאמטע פון ברענטש

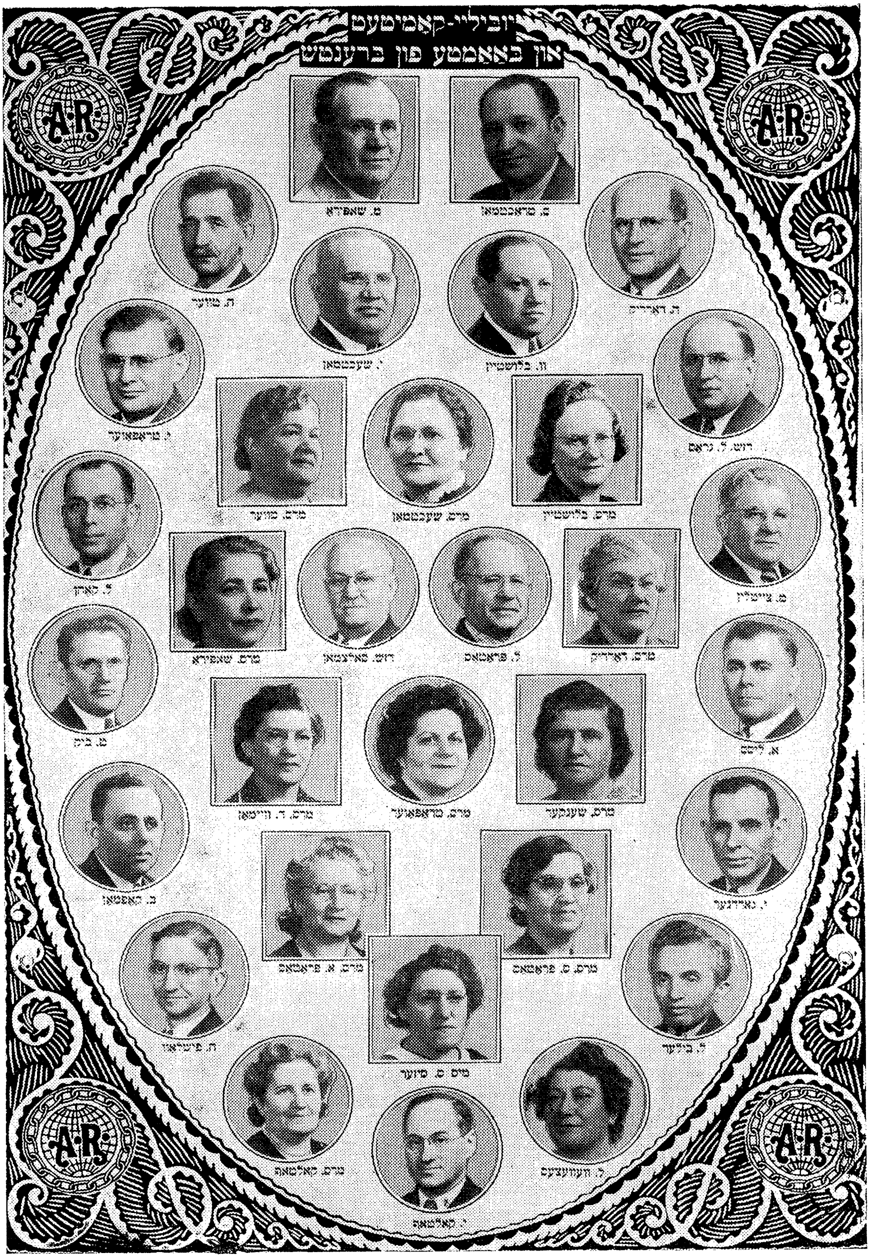
ב. טראכטמאן
מ. שאפירא
ה. דאריק
ה. מױער
װ. בלושטײן
י. שעכטמאן
רוש. ל. גראס
י. טראפּאױער
מרס. בלושטײן
מרס. שעכטמאן
מרס. מױער
מ. ציטלין
ל. קארן
מרס. דאריק
ל. פראטאס
רוש. פארצמאן
מרס. שאפירא
א. ליטס
ש. בים
מרס. שענקער
מרס. טראפּאױער
מרס. ד. װײמאן
י. גארדנער
ב. האפמאן
מרס. ס. פראטאס
מרס. א. פראטאס
ל. בילער
ה. פישראן
מיס ס. מױער
ל. הערויצעס
מרס. קאלמאן
י. קאלמאן
A.R.

נר תמיד

צו ערע דעם אנדענק פון אונדזערע געשטאָרבענע פריינד

בענדזשאמין אייקאָוו
מ. אנסקי
סאָפיא באראָוו
פעני באיער
לואיס בוכמאן
דאָרא בילער
נ. בונין
היימאן באריסקין
סעמועל ברייען
נייטעל ביל
היימאן גאלאָוו
נייטען גרינוואלד
פעני גורעוויטש
איזראעל געלט
הערי וואלד
שיינע ב. הארניק
סילוויא וויינבערג
דאָרא טוטשין
וויליאם טרייגער
רעבעקא טרייגער
בעסי טאנקין
סעם מאלזאָף
אהרן נארין

סערע סיים
מרס. סיערינג
סעם סטיינבערג
לואיס סניטצער
בערטא פרידמאן
ענע פעלדשער
דייוו פעלדשער
איזידאָר פראָטאס
ב. פראָטאס
דזש. פייקוס
סעם קראנטיץ
מעקס קאָהן
סעמועל קאָהן
היימאן קאָטלער
אלבערט קלארפיעלד
פעני רודאָלף
איזידאָר ריטשמאן
מאָרים רודין
גוסטאוו ראבערטס
מאקס שעכטעל
סעם שערמאן
דוד שווארץ

מיט טיפן באַדויערן דערמאנען מיר אונדזערע חברים, וועלכע זיינען פריצייטיק אַוועקגעריסן געוואָרן פון אונדזערע רייען. דער גרויזאַמער טויט האָט זיי אַוועקגענומען אין זייער רעכטן בליען, אין זייער בעסטער יוגנט־צייט. צוזאַמען מיט אונדז האָבן זיי געקעמפט פאַר אַ בעסערער צוקונפט; צוזאַמען מיט אונדז געליטן און געהאָפט. זייער לעבן איז אונדזער געווען, און זייער טויט האָט פאַרוואונדעט אונדזער האַרץ. מיר דערמאנען זיי ביי פרייד און לייד.

אונדזער דאַנק

אונטערן נאָמען „וולאַדימיר מעדעם־מאָריס זיגמאַן בראַנטש 124 פון אַרב.־רינג ווערט אין דעם בוך געגעבן אַן איבערבליק איבער דעם לעבן און דער פאַרצווייגטער טעטיקייט פון בראַנטש פאַר די פאַרגאַנגענע 20 יאָר. דער אַרטיקל—הגם אַ גאַנץ לאַנגער—האָט אָבער ניט געקענט אין זיך איינשליסן אַלע וויכטיקע פּאַסירונגען און איבערלעבונגען, וואָס זיינען פאָרגעקומען אין פאַרלויף פון די פאַרגאַנגענע יאָרן, ווי למשל די פאַרשידענע צוזאַמענקונפטן און יום־טובים פאַר איבערגעבענע און אַקטיווע טוער, וואָס זיינען דורכגעפירט געוואָרן געמיינשאַפטלעך פון בראַנטש מיט דער פרויען אָקזילערי.

עס וואָלט אויך אפשר געווען נויטיק איבערצוגעבן מער איינצלהייטן וועגן דעם 10־יאָריקן יובל פון בראַנטש, וועלכער איז געווען אַ וויכטיקע פּאַסירונג אין דעם אַרב.־רינג לעבן אין פילאַדעלפיע: די פיינע פּראָגראַם פון דעם מעמאָריעל־מיטינג אין אָנדענק פון וולאַדימיר מעדעם צו זיין 10־יאָריקן יאָרצייט; דער גרויסער פאָלקס־באַנקעט און די אַלע חשובע געסט פון אַמעריקע און אייראָפּע, וואָס האָבן באַגריסונגען צוגעשיקט צו דעם 10־יאָריקן יובל־זשורנאַל.

עס וואָלט אויך געווען נויטיק צו האָבן אַ דעטאַליזירטן פינאַנץ־באַריכט פון די פאַרגאַנגענע 20 יאָר, — וואָס איז אַ פיינער און אינטערעסאַנטער קאַפּיטל פאַר זיך אַליין, און זיכער וואָלט ניט געשאַדט צו דערמאָנען אַ צאָל יחידים, איבערגעבענע טוער פון בראַנטש און אָקזילערי, וועלכע האָבן פיל בייגעטראָגן צום לעבן פון אונדזער אָרגאַניזאַציע.

אָט פאַר דעם אַלץ בעטן מיר אַנטשולדיקונג. מיר האָפן, אַז אַלע וועלן פאַרשטיין, אַז ביי אונדזער בעסטן ווילן איז געווען אוממעגלעך צו פאַרנעמען נאָך מער פּלאַץ אין דעם שוין אַזוי אויך לאַנגן אַרטיקל. מיר פאַרצייכנען אָבער מיט אַ באַזונדער פאַרגעניגן די נעמען פון די באַאַמטע פון די פאַרשידענע קאָמיסיעס, אויסגעטיילט פון יובל־אַראַנזשיר־קאָמיטעט, וועלכע האָבן צוגעשטעלט זייער חלק צום דערפאָלג פון אונדזער יום־טוב: 1) מעמבערשיפּ קאָמיסיע, מיט ה. דאָרדיק אַלס טשערמאַן; 2) אונדזער יובילײ־בוך קאָמיסיע מיטן טשערמאַן, דזשוליוס ל. גראָס; 3) באַנקעט קאָמיסיע מיט איזידאָר טראָפּאַוער, אַלס טשערמאַן; 4) פרויען מתנות קאָמיסיע, מיט פריינדין שעכטמאַן אַלס טשערליידי. צוזאַמען מיט זיי דערמאַנען מיר אויך די באַאַמטע פון בראַנטש: ס. טראַכטמאַן, טשערמאַן; וו. בלושטיין, פינאַנץ־סעקרעטאַר; ה. טווער, רעקאָרדינג־סעקרעטאַר; איזידאָר שעכטמאַן, קאַסירער און ל. פּראָטאַס, האָספּיטעלער.

דאָס אַרויסגעבן פון דעם פיינעם און אינהאַלטסרייכן מעדעם־זיגמאַן יוביליי־בוך איז מעגלעך געוואָרן נאָר אַ דאַנק אונדזער פאַרבינדונג מיטן מעדעם־קאָמיטעט פון ניו־יאָרק, און דער פרייוויליקער באַטייליקונג פון די אַנערקענטע יידישע שרייבער, פירער און וואָרט־זאָגער פון אונדזער באַוועגונג, די גענאָסן: אַב. קאַהאַן, ר. אַבראַמאָוויטש, ש. מענדעלסאָן, ה. לאַנג, י. וויינבערג, י. באַסקין, נ. כאַנין, ב. געבינער, דר. נאַקס, לעווין־שאַצקעס, דוד מייער, ביאַלאָסטאָצקי, מאַני לייב, ה. בערגער, און דר. קעסנער. פאַר זייערע באַגריסונגען, לידער און אָפּהאַנדלונגען שיקן מיר זיי אונדזער עפנטלעכן דאַנק.

מיר שעצן באַזונדערס די אַרבעט פון דער רעדאַקציע, די ליבע פריינד פּ. סיימאָן און ה. ש. קאַזדאַן, וועלכע האָבן זייער פיל בייגעטראָגן צו אונדזער יובל־בוך. זייער אַרבעט וועלן מיר חבריש געדענקען פאַר יאָרן־לאַנג.

אַ באַזונדערן דאַנק ווילן מיר אויסדריקן דעם פילאַדעלפיער „פאָרווערטס“ פאַר דער פיינער קאָאָפּעראַציע, וואָס ווערט שטענדיק געגעבן אונדזער ברענטש און דעם גאַנצן אַרבעטער־רינג ביי אונדז אין שטאָט.

מיר זיינען צוגעטראָטן צו אונדזער 20־יאָריקער יובל־אונטערנעמונג אין אַ צייט, ווען די גאַנצע אַרבעטער־באַוועגונג איז פאַרטאָן אין פאַרשידענע הילפס־אַקציעס, וואָס זיינען פאַרבונדן מיט דער מלחמה־פירונג און רעטונגס־אַרבעט פאַר דעם געפייניקטן יידישן ישוב אין אייראָפּע. מיר האָבן זיך דעריבער שטאַרק געשראָקן, צי מיר וועלן זיין בכוח דורכצופירן די אַלע אָנגעמערקטע פאַרן יוביליי פּלענער, איבערהויפּט דאָס אַרויסגעבן פון אונדזער יובל־בוך, וואָס האָט געפאָדערט באַדייטנדע הוצאות. זיינען מיר איצט גליקלעך צו אָנערקענען דעם וואַרעמען אָפּרוף פון די אַרבעטער־רינג ברענטשעס, אינסטיטוציעס, טרייד־יוניאָנס און יחידים, וואָס האָבן מיט זייערע באַצאָלטע באַגריסונגען און אַנאָנסן מעגלעך געמאַכט דורכצופירן אונדזער יוביליי־פּראָגראַם.

מיר דריקן אויס אונדזער דאַנק און אַנערקענונג צו אַלעמען פאַר זייער חברשקייט. מיר בעטן אונדזערע מיטגלידער, פריינד און לייענער, צו פּאַטראָניזירן די פירמעס, וואָס האָבן אונדז די אַנאָנסן געגעבן.

אויף אַ באַזונדערן אופן שעצן מיר די וואַרעמע קאָאָפּעראַציע פון דעם פילאַדעלפיער פּאַראייניקטן קאָמיטעט פון „אונדזער יאָרבוך“ (קינדער־רינג), מיט וועמען מיר האָבן צוזאַמען דערפאָלגרייך די אַרבעט דורכגעפירט.

לאָמיר אַלע אויך אויף ווייטער זיין אייניק, שמידן אונדזערע כוחות, און מיט נאָך מער מוט און ענערגיע פאָרזעצן דעם קאַמף פאַר אַ ליכטיקערן מאָרגן, פאַר דעמאָקראַטיע און פרייהייט אויף דער גאַנצער וועלט.

מ. שאַפּיראָ, טשערמאַן פון יוביליי־קאָמיטעט

ס. טראַכטמאַן, סעקרעטאַר

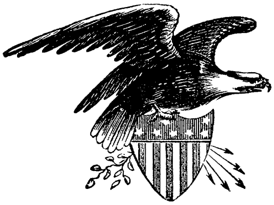

HONOR ROLL

OF

MEMBERS AND SONS

Serving in U. S. Armed Forces

★ ★ ★

We Send Them Our Greetings and Wishes
For a Victorious and Safe Return

★ ★ ★

Bernard Alterman
Dr. Abe Ackerman

Louis Belsky
Ben Bloom
Max Bloom
Philip B. Basser
Milton Brucker
Max Blumstein
Sidney Becker
Manuel Blumfield

Samuel Cohen
Jack Cohen
Nathan Cohen

Nathan P. Dordick
Sidney Dash
Leon Dandy

Ellick Edelstein

Sonia Freedman
(WAAC)
Harry Fishlow

David Jaffe

William Kellem
Ben Kellem
Albert Kremer
Irving Kauffman
Henry S. Kassner
Daniel E. Koch

Leonard Lissansky
Sam Lemberg
Harold Lippin
Leon Leopold
Louis Lehrer

Robert Meltzer
Irving Matusow
Joe Mednick
Herman Miller

Martin Pikus
Max Pustin
Harry Pustin

Elliott D. Real
Max Russeck

Eugene Shore
Louis Schwartz
Herman Saltzman
Daniel Shechtman
Herman Shechtman
Buddy Shenker
Nisson Sher
Eugene Sharf

Samuel Trachtman
Louis Trachtman
Dave Twer
Lester Trachtenberg

Ralph Umansky

וולאַדימיר מעדעם

צום צוואַנציקסטן יאָרצייט

E. Laub Printing Co.
געדרוקט: א. לאוב
270 לאַפֿאַיעט, ניו־יאָרק

PTD. IN U. S. A.
Bellemir Press, New York
129

װלאַדימיר מעדעם

צום צװאַנציקסטן יאָרצײַט

אַרויסגעגעבן
פֿון דער אַמעריקאַנער רעפּרעזענטאַנץ פֿון אַלגעמיינעם
יִדישן אַרבעטער-בונד („בונד”) אין פּוילן
ניו-יאָרק 1943

אַרויסגעגעבן מיט דער מיטהילף פֿון
מעדעם־בוך־קאָמיטעט, ניו־יאָרק

Copyright 1943

VLADIMIR MEDEM
ON THE TWENTIETH ANNIVERSARY OF HIS DEATH

Published
By American Representation of the General
Jewish Workers' Union of Poland
175 East Broadway, New York, N. Y.

אינהאַלט

הקדמה 7

I דאָס לעבן און ווירקן פֿון וולאַדימיר מעדעם

סאָפֿיע דובנאָוו־ערליך:

דאָס לעבן פֿון וולאַדימיר מעדעם.......... 25

דזשאָן מיל:

וולאַדימיר מעדעם אין אויסלענדישן קאָמיטעט פֿון „בונד“........ 124

וו. קאָסאָווסקי:

וו. מעדעם און די נאַציאָנאַלע פֿראַגע.......... 130

וו. שולמאַן:

מעדעם אין פוילן.......................... 141

ח. ש. קאַזדאַן:

וו. מעדעם און די ייִדיש־וועלטלעכע שול.......... 160

II פֿון מעדעמס ליטעראַרישער ירושה

וו. מעדעם:

די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און די נאַציאָנאַלע פֿראַגע.......... 173
נאַציאָנאַלע באַוועגונג און נאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע פאַרטייען
אין רוסלאַנד און פוילן.......... 220
די ייִדן־פֿראַגע אין רוסלאַנד.......... 280
ווי אַזוי אַוועקשטעלן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אין רוסלאַנד.......... 297
דעמאָקראַטיע און ראַטנמאַכט.......... 327
„חבר, אײַל זיך צו!“.......... 335
די פֿאַרבלאָנדזשעטע.......... 337
ייִדיש 340
פרץ און מיר.......... 344
יעקב דינעזאָן.......... 346
טורמע־זכרונות 350
דער „בונד“ 359

וו. שולמאַן:

פֿון מעדעמס פען.......... 363

בילדער:

מעדעם אין פוילן; מעדעם ווי אַ קינד מיט זײַן מוטער; מעדעמס פֿאָטער און די משפחה; מעדעם ווי אַ סטודענט; מעדעם בעת זײַן אָנקומען אין אַמעריקע; מעדעם אין אַמעריקע, 1922.

הקדמה

דאָס דאָזיקע בוך וואָס דערשיינט צו מעדעמס 20טן יאָרצייט, האָט פֿאַר זיך אַ טאָפלטן ציל: ווייזן די געשטאַלט מעדעם אין איר גאַנצער קאָליר־פֿולער רייכקייט און ברענגען פֿאַר אַ ברייטערער עפֿנטלעכקייט כאָטש אַ טייל פֿון וולאַדימיר מעדעמס גייסטיקער ירושה.

אין בוך גייען אַריין: אַ ביאָגראַפֿיע־כאַראַקטעריסטיק וועגן מעדעמען, געשריבן דורך ס. דובנאָוו־ערליך; אַ קאַפיטל זכרונות וועגן מעדעמען פֿון וו. קאָסאָווסקי; קאַפיטלען וועגן מעדעמען פֿון דזשאָן מיל, וו. שולמאַן און ח. ש. קאַזדאַן, וואָס זענען געווידמעט פֿאַרשידענע געביטן פֿון מעדעמס פֿרוכטבאַרער טעטיקייט.

פֿון מעדעמס ירושה ווערט דאָ איבערגעדרוקט קודם־כּל זיין גרונט־אַרבעט: „די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און די נאַציאָנאַלע פֿראַגע", וואָס איז געווען און פֿאַרבליבן אין דער ייִדישער סאָציאַליסטישער ליטעראַטור די טאַלאַנט־פֿולסטע באַגרינדונג פֿון דער פֿאָדערונג פֿון נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע. די דאָזיקע אַרבעט האָט מעדעם געשריבן אין 1904, און זי איז דערשינען מיט עטלעכע יאָר פֿריִער איידער אָט אָ באַוער איז אַרויסגעטראָטן מיט זיין גרינטלעך בוך, וואָס באַהאַנדלט די נאַציאָנאַלע פֿראַגע פֿון מאַרקסיסטישן קוקווינקל און ווי דער אַלגעמיינער צוגאַנג און אויספֿירן זענען אומגעפֿער די זעלבע וואָס ביי מעדעמען. די ראָלע פֿון מעדעמס בראָשור פֿאַר דער אַנטוויקלונג פֿון נאַציאָנאַלן געדאַנק אין די רייען פֿון ייִדישן סאָציאַליזם איז נישט אָפצושאַצן. זי האָט דערפֿילט אַ געשיכטלעכע פֿונקציע, און ביז היינט טאָר די דאָזיקע אַרבעט נישט פֿעלן אין ביכער־שאַנק פֿון יעדן איינעם, וואָס אינטערעסירט זיך מיט סאָציאַליסטישע און ייִדיש־נאַציאָנאַלע פראָבלעמען. עס איז דעריבער מער ווי רעכט איבערצודרוקן אָט די אַרבעט אינם בוך, וואָס איז געווידמעט מעדעמען.

אויסער דעם ווערן דאָ פֿאַרעפֿנטלעכט פֿון מעדעמס ירושה דריי אויסשעפנדיקע אַרטיקלען וועגן דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. איינער פֿון זיי: „נאַציאָנאַלע באַוועגונג און נאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע פאַרטייען אין רוסלאַנד", איז געשריבן געוואָרן אין 1908, און ער איז דערשינען אין זאַמלבוך: „פֿאָרמען פֿון דער נאַציאָנאַלער באַוועגונג אין דער היינטצייטיקער מלוכה" (רוסיש, 1910), אַרויסגעגעבן פֿון אַ. י. קאַסטעלאַנסקי. דאָס זאַמלבוך איז באַלד נאָך זיין דערשיינען קאָנפֿיסקירט געוואָרן. דאָס בוך איז געוואָרן אַ יקר־המציאות,

און גאָר ווייניק מענטשן האָבן געהאַט די געלעגנהייט ווען עס איז צו לייענען די אַרבעט, וואָס ווערט איצט איבערגעגעבן דער ברייטער עפֿנטלעכקייט.

מעדעמס אַרבעט: „די ייִדן־פֿראַגע אין רוסלאַנד” איז געווען געדרוקט אין רוסישן חודש־זשורנאַל „וויעסטניק יעווראָפּי” אין 1911. מעדעמס דריטע אַרבעט, וואָס ווערט דאָ געדרוקט: „ווי אַזוי אַוועקצושטעלן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אין רוסלאַנד”, איז געווען געדרוקט אין „וויעסטניק יעווראָפּי” אין 1912. אַלע דריי דערמאָנטע אַרבעטן דערשיינען צום ערשטן מאָל אויף ייִדיש.

אויסער דעם ווערן אין דאָזיקן בוך איבערגעדרוקט אַרטיקלען און עסייען פֿון דעם פּעריאָד „לעבנספֿראַגן”, ווען מעדעם האָט שוין נישט בלויז געשריבן ייִדיש, נאָר איז געוואָרן איינער פֿון די בעסטע מייסטערס פֿון ייִדישן סטיל. מעדעמס עסייען וואָלטן געקאָנט באַשיינען יעדע כרעסטאָמאַטיע מיט געקליבענע מוסטערן פֿון שיינעם סטיל. פֿון דעם אוצר, וואָס עס שטעלן מיט זיך פֿאָר מעדעמס אַרטיקלען און עסייען, זענען אַרייַנגעפֿירט געוואָרן אין דאָזיקן בוך עטלעכע מוסטערן.

וואָס שייך די גרעסערע אַרבעטן, וואָס ווערן דאָ ווייטער פֿאַרעפֿנטלעכט, איז נייטיק צו באַגלייטן זיי מיט עטלעכע באַמערקונגען.

די בראָשור „די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און די נאַציאָנאַלע פֿראַגע” ווערט דאָ געדרוקט אַזוי ווי זי איז אַרויס פֿון מעדעמס פֿעדער. פֿאַר די אָבער, וואָס זענען גרייט און, מיט רעכט, זי צו באַטראַכטן ווי מעדעמס אַני־מאמין אָדער ווי דעם אויסדרוק פֿון דער נאַציאָנאַלער אידעאָלאָגיע פֿון „בונד”, איז נייטיק צו האָבן אין אויג איין וויכטיקע באַוואָרעניש: דער טייל אין וועלכן מעדעם באַגרינדעט דעם אַזוי גערופֿענעם „נייטראַליזם”, איז אינטערעסאַנט בלויז ווי אַן אויסדרוק פֿון געוויסע פּאָליטישע און פּסיכאָלאָגישע שטימונגען, וועלכע האָבן באַהערשט אַ טייל וואָרטפֿירער פֿון ייִדישן סאָציאַליזם אין די אָנהייב־טעג פֿון זיין טעאָרעטישן פֿאַרוואָרצלען זיך. דער „בונד” איז אין זיין פּראַקטיק נישט געווען באַאיינפֿלוסט פֿון „נייטראַליזם”; דער „נייטראַליזם” איז שפּעטער געבליבן לעבן אויסשליסלעך אין דער קריטיק פֿון די קעגנער פֿון „בונד”. מעדעם אַליין איז קיין מאָל נישט געווען קיין „נייטראַליסט” אין דעם זינען, ווי דאָס האָבן געוואָלט טייַטשן די קעגנער פֿון „בונד”, ד״ה אין זינען פֿון גלייכגילטיקייט צום גורל פֿון דער ייִדישער נאַציע. און די עצם טעזע וועגן „נייטראַליזם”, וועלכע דער 25יאָריקער מעדעם האָט מיט אַזוי פֿיל פּובליציסטישן טאַלאַנט באַגרינדעט אין דער דערמאָנטער בראָשור, האָט דער רייפֿערער מעדעם שפּעטער אַליין אָפּגעפֿרעגט מיט וואָרט און טאַט, מיט זיין גאַנצן לעבנסווערק.

וולאַדימיר קאָסאָווסקי דערציילט אין זיין אַרטיקל וועגן מעדעמען, ווי אַזוי דער נייטראַליזם איז אויפֿגעקומען. לויט קאָסאָווסקין איז „דער

נייטראַליזם אַרויסגעשפּרונגען פֿון די באַזונדערע אומשטאַנדן פֿון יענעם מאָמענט, פֿון די באַדינגונגען, ביי וועלכע דעם „בונד“ איז אויסגעקומען צו קעמפֿן אויף צוויי פֿראָנטן — קעגן דעם ייִדישן נאַציאָנאַליזם און קעגן דעם אַסימילאַטאָרישן איסקריזם“. און עס איז גאַנץ פֿאַרשטענדלעך: דער „בונד“ האָט אָנגעהויבן זיין טעטיקייט אין אַ צייט, ווען אויפֿן באָדן פֿון רוסלאַנד האָבן גענומען קריגן ברייטערע פֿאַרשפּרייטונג די אידעען פֿונם מאָדערניזירטן ייִדישן נאַציאָנאַליזם. באַפֿרייט פֿון דער ריין רעליגיעזער שאָל, האָט דער ייִדישער נאַציאָנאַליזם לייכט אַסימילירט די מעטאַפֿיזישע אידעען וועגן נאַציע, וועלכע די פֿילאָזאָפֿיע פֿון אָנהייב 19טן יאָרהונדערט האָט ברייט אַנטוויקלט און געשטעלט צו דינסט פֿון די שטרעבונגען אויפֿצושטעלן גרויסע נאַציאָנאַלע מלוכות. אינם יאָרהונדערט, ווען עס האָט זיך צעבליט דער נאַציאָנאַליזם, האָט אויך דער ייִדישער נאַציאָנאַליזם פֿיבערהאַפֿט גענומען זוכן זיינע אייגענע וועגן. די כוואַליע פֿון אַזעלכע זוכענישן האָט אין די לעצטע יאָרן פֿון פֿאָריקן יאָרהונדערט שוין הויך געשלאָגן אין רוסלענדער תחום־המושב. די ייִדישע נאַציאָנאַלע אידעע איז געפֿלאָסן אין פֿאַרשידענע שטראָמען. אָבער וואָס פֿאַר אַ פֿאָרמען דער אויפֿגעפֿרישטער ייִדישער נאַציאָנאַליזם האָט נישט אָנגענומען, — צי ער האָט גערעדט וועגן „אייביקן ירושלים“, וואָס שטייט אַנטקעגן דער „גוייִשער“ וועלט, צי וועגן נאַציאָנאַלער „אויטאָעמאַנציפּאַציע“, אָדער ער האָט אַנטפּלעקט אַ געשיכטלעכע מיסיע פֿונם ייִדישן פֿאָלק און געוואָלט מאַכן די ייִדן באַוווסטזיניק וועגן זייער וועלט־שליחות, — האָט ער אין אַלע זיינע געשטאַלטן אויסגעפֿירט אין אַ גרעסערער אָדער קלענערער מאָס אַ קאָנסערוואַטיווע ראָלע. אין די אויסגעפֿילטע מיט עלנט און פּיין טיפֿענישן פֿון ייִדישן לעבן האָבן שוין אָבער געשלומערט נייע אידעען, עס האָבן געצייטיקט אומקלאָרע חלומות אָנגעגליט מיט אומרו; עס האָבן געריזלט שטילע שטראָמען, וואָס דאַרפֿן שפּעטער פֿרילינגדיקע פֿאַרפֿלייצונג ברענגען; עס זענען געוואַקסן און אויפֿגעגאַנגען פֿרישע כּוחות. די רעוואָלוציאָנערע אידעע, וואָס האָט דער יונגער באַוועגונג הייסן אָטעם געגעבן, איז אויבנאויפֿיק געווען אַ פֿיל שמעלערע ווי — פֿון דער נאַציע. דאָס איז געווען די אידעע וועגן „קלאַס“, „פּראָלעטאַריאַט“, „ברידער און שוועסטער פֿון אַרבעט און נויט“. אין דער אמתן האָט זי אָבער געעפֿנט די ברייטסטע האָריזאָנטן: אויסלייזונג נישט פֿאַר איין פֿאָלק, נאָר פֿאַר וועלט און מענטשהייט: „נייער משיח“, וואָס וועט „די וועלט באַפֿרייען, דערלייזן“. אינטערנאַציאָנאַליזם, וועלט און מענטש — דאָס זענען געווען די כּשוף־רינגען, וועלכע האָבן געעפֿנט פֿאַרריגלטע טויערן, וואָס האָבן ביז דעמאָלט אָפּגעשלאָסן און פֿאַרשטעלט די ברייטע וועלט. די נייע אידעען האָבן באַטייט אַ טיפֿן ריס אין די ראַמען פֿון דער נאַציע; זיי האָבן באַטייט ביטערער קאַמף קעגן אַלע פֿאָרמען פֿון נאַציאָ־

נאַליזם, וועלכע האָבן געזען בלויז אין טיילונג פֿון דער געזעלשאַפֿט, — אויף דער ליניע פֿון נאַציעס.

די יונגע ייִדישע אַרבעטער־באַוועגונג, וואָס ברענגט צו די אָפּגעשטאַנענסטע און פֿאַרחושכטסטע שיכטן פֿון ייִדישן פֿאָלק די רעוואָלוציאָניזירנדיקע אידעען פֿון ברייטסטן הומאַניזם און אוניווערסאַליזם, שטויסט זיך צונויף ביי אירע ערשטע טריט מיטן ייִדישן נאַציאָנאַליזם; עס קומען פֿאַר די ערשטע ביטערע צוזאַמענשטויסן צווישן די צוויי וועלט־אַנשויונגען, וואָס האָבן צוזאַמען אין לעצטן האַלבן יאָרהונדערט באַפֿרוכפּערט דאָס ייִדישע לעבן מיט אַ שלל נייע אידעען. געלייגט זייער חותם אויף דער גאַנצער ייִדישער געזעלשאַפֿטלעכקייט און אויסגעפֿילט זי מיט אַ נייעם אינהאַלט. בכדי שאַרפֿער אָפּצוגרענעצן זיך פֿון דעם קעמפֿערישן נאַציאָנאַליזם, וואָס שטיצט זיך אויף טיף פֿאַרוואָרצלטע אין פֿאָלק געוווינהייטן און פֿאָרשטעלונגען, עקספּלואַטירט צווייטויזנטיאָריקע חלומות און בענקשאַפֿטן, און רוקט אַרויס פֿאַרן ציל פֿון אַלע צילן: אויסלייזן דאָס ייִדישע פֿאָלק! ווערט אין קאַמף קעגן אים געשאַפֿן אַ וואָפֿן — די אידעע וועגן נייטראַליזם: דער שיקזאַל פֿון דעם אייגענעם פֿאָלק ליגט פֿאַרבאָרגן אין די פֿינצטערע תהומען פֿון דער צוקונפֿט; אויסלייזן דאַרף מען וועלט און מענטש און — וועט דאָס געשען, —וועלן די פֿעלקער, וועמען דער גורל האָט באַשערט אַריכת־ימים, במילא שוין זיין אויסגעלייזט.

דאָס וואָפֿן איז לאַנג נישט באַנוצט געוואָרן. דער נייטראַליזם איז קיין מאָל נישט געוואָרן אַ באַשטאַנד־טייל פֿון דער בונדישער אידעאָלאָגיע. ער האָט זיך בלויז אַ קורצע צייט אויסגעוויזן פֿאַר אייניקע פֿון די, וואָס האָבן געפֿירט די אידעיִשע מלחמות פֿון „בונד”, ווי אַ באַקוועמער קאַמף־וואָפֿן און ווי אַ מיטל צו קלאָרער פֿונאַנדערגרענעצונג און צו באַפֿרייען די מאַסן פֿון קאָנסערוואַטיווע סענטימענטן. דאָס וואָפֿן האָט געשיינט צו זיין נאָך נוצלעכער, ווייל עס האָט געהאַט, ווי מאַנכע האָט זיך געדוכט, די אייגנשאַפֿט פֿון אַ צוויישאַרפֿיקער שווערד. איין שאַרף האָט געזאָלט זיין געווענדט קעגן ייִדישן נאַציאָנאַליזם, פֿאַר וועמען דער קיום האומה איז געוואָרן דער ציל איבער אַלע צילן, דער צווייטער — קעגן די ייִדישע סאָציאַליסטן־אַסימילאַטאָרן, און די חברים פֿון דער ר. ס. ד. אַ. פּ., וואָס האָבן מיט אַ לייכט און רויִק האַרץ אָפּגעזאָגט דעם ייִדישן פֿאָלק דאָס לעבן, און זיי האָבן נאָך געוואָלט צואיילן דעם פּראָצעס פֿון צונויפֿגעשמאָלצן ווערן מיטן אַרום.*

דער „נייטראַליזם” האָט געשיינט צו זיין אַ פּאָזיציע, פֿון וועלכער מען

---

* אין אַ היציקער דעבאַטע אין קאַרלסרוע אין 1903 האָט מעדעם, למשל, געפֿרעגט זיין אָפּאָנענט טראָצקי: „בנוגע זיך גופֿא קאָנט איר דאָך ניט איגנאָרירן דעם פֿאַקט פֿון צוגעהעריקייט צו אַ באַשטימטער נאַציע; איר באַטראַכט זיך, ווי איך פֿאַרשטיי, ענטוועדער

קאָן פֿירן דעם געפֿעכט אויף צוויי זייטן. אין דער אמתן איז דאָס געווען אַ פּאָזיציע, וועלכע איז אָפֿן געווען פֿאַר אַטאַקעס פֿון אַלע זייטן: פֿאַר די נאַציאָנאַל געשטימטע מאַסן האָט „נייטראַליזם" באַטייט אַ קאָנצעסיע צו דער אַסימילאַציע; פֿאַר די „איסקראָוועצעס" איז יעדע נאַציאָנאַלע פֿאָדערונג, ווי „נייטראַליסטיש" זי איז נישט געווען באַגרינדעט, געווען אַ קאָנצעסיע דעם נאַציאָנאַליזם. נאָך מער: מעדעמס טאַלאַנטפֿולסטע באַגרינדונג פֿון „נייטראַליזם" האָט זיך גיך אַרויסגעוויזן אין סתּירה מיטן גאַנצן בונדישן אַרט פֿילן. די ייִדישע סאָציאַליסטישע אינטעליגענץ און פֿאָרגעשריטענע אַרבעטער, וואָס האָבן לכתּחילה זיך געשטעלט דעם באַשיידענעם ציל צו ברענגען אין דער ייִדישער סביבה די אידעען פֿון סאָציאַליזם, האָבן דערזען אַזעלכע פֿרוכטן פֿון זייער פֿאַרזיי, וועלכע זיי האָבן נישט געקאָנט פֿאָרויסזען אין זייערע דרייסטסטע טרוימען. עס האָט זיך פֿונאַנדערגעוויקלט איינער פֿון די אינטערעסאַנטסטע פּאַראַדאָקסן פֿון געזעלשאַפֿטלעכן לעבן. די אידעע, וואָס האָט געטראָגן אין זיך די געוואַגטסטע אַרויספֿאָדערונגען צו דער נאַציע, וואָס האָט געלייקנט איר בכורה און געשפּאָלטן איר גאַנצקייט, — אָט די אידעע איז געוואָרן די נאַציאָנאַל־פֿרוכטבאַרסטע אויפֿן שטח פֿון פֿיל דורות; זי האָט אַריינגעצויגן אין געזעלשאַפֿטלעכן, און במילא אין נאַציאָנאַלן לעבן, נייע, ביז איצט סאָציאַל פֿאַרשטויסענע שיכטן, אין וועלכע עס האָבן געדרימלט ריזן־כּוחות; זי האָט אַרויסגעכּשופֿט אוצרות פֿרישע נאַציאָנאַלע ענערגיע, זי האָט בוכשטעבלעך איבערגעפֿורעמט די נאַציע.

דער ייִדישער סאָציאַליזם האָט געקראָגן פֿליגל. די ייִדישע אַרבעטער־באַוועגונג האָט דערפֿילט אינסטינקטיוו, אַז זי שטעלט מיט זיך פֿאָר דעם שעפֿערישסטן טייל פֿון דער נאַציע, און די פּראָבלעם נאַציע איז געוואָרן נישט אַ זייטיקער ענין, נאָר האָט זיך פֿאַרפֿלאָכטן מיטן אייגענעם היינט און מאָרגן. דער ייִדישער סאָציאַליזם האָט זיך דערפֿילט ווי דער פּאָטענציעלער טרעגער פֿון דער צוקונפֿט פֿון דער נאַציע. די אידעע וועגן „נייטראַליזם" האָט געמוזט צערונען ווערן ווי רויך.

ווי געזאָגט פֿריִער, האָט די בונדישע פּראַקטיק קיין מאָל נישט געוווּסט פֿון „נייטראַליזם". ווען אין 1901 איז צום ערשטן מאָל געשטעלט געוואָרן די פֿראַגע וועגן נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע, האָט דאָס אין תּוך שוין דעמאָלט באַטייט, אַז דער ייִדישער סאָציאַליזם וויל נישט זיין קיין זייטיקער צושויער פֿון דער געשיכטע פֿון דער נאַציע. נאָך קלאָרער איז אָט די שטרע־

ווי אַ רוס אָדער ווי אַ ייִד". דערויף ענטפֿערט גלייך טראָצקי: „ניין! אַ טעות: איך בין אַ סאָציאַל־דעמאָקראַט—און דאָס איז אַלץ".

אַזעלכע ביישפּילן פֿון באַוווּסטזיניקן פֿאַרלייקענען די אָנגעהעריקייט צום ייִדישן פֿאָלק מצד ייִדישע סאָציאַליסטן פֿון דער אַלגעמיינער פּאַרטיי וואָלט מען געקאָנט ברענגען אַ סך.

בונג געקומען צום אויסדרוק מיט עטלעכע יאָר שפּעטער אין דער רעזאָלוציע פֿון זעקסטן צוזאַמענפֿאָר, אָקטאָבער 1905.

דער אויבנאויפֿיקסטער אַנאַליז פֿון דער בונדישער פּראַקטיק לאָזט נישט איבער קיין שום ספֿקות, אַז ווייניקער ווי אַלץ קאָן אַט די פּראַקטיק באַצייכנט ווערן ווי „נייטראַליסטיש״. בונדישע לערער האָבן זיך שוין אין 1908 באַטייליקט אין דער אומלעגאַלער קאָנפֿערענץ, וואָס האָט זיך פֿאַרענדיקט אין דער ווילנער לוקישקער תּפֿיסה, און וואָס האָט זיך געשטעלט ווי דעם פּראָגראַמאַטישן ציל אַ פֿאָלקסשול אין ייִדיש. אין 1910 האָט די אַכטע קאָנפֿערענץ פֿון „בונד״ אָנגענומען אַ רעזאָלוציע וועגן ייִדיש ווי וועגן דער שפּראַך פֿון דער פֿאָלקסשול. אין 1911 האָבן בונדישע טוער פֿון מפֿיצי־השׂכּלה אָנגעהויבן דעם קאַמף פֿאַר דער ייִדישער אונטערריכט־שפּראַך אין די מפֿיצי־השׂכּלה־שולן. אַזעלכע ביישפּילן קאָן מען ברענגען פֿיל מער. די אַלע דערמאָנטע באַשלוסן און האַנדלונגען פֿון „בונד״ אָדער פֿון בונדיסטן זענען געווען וויכטיקע עטאַפּן אין דער געשיכטע פֿון דער נייער ייִדישער קולטור־בויונג. און קיין איינער פֿון זיי וואָלט נישט געווען מעגלעך, ווען דער „נייטראַליזם״ וואָלט געווען אַ ווירקלעכקייט.

מיט רעכט האָט מעדעם אַליין שפּעטער געשריבן וועגן אַט דער פּראַקטיק („לעבנספֿראַגן״ 1916): „פֿאַקטיש האָבן מיר זיך נישט אָפּגעצאַמט פֿון לעבן און פֿון זיינע פֿראַגן. פֿאַקטיש האָבן מיר... אַפֿילו פֿאַרבלייבנדיק אין דער טעאָריע נייטראַליסטן, דורך אונזערע פּראַקטישע פֿאָדערונגען געשטופּט דאָס לעבן אין אַ גאַנץ באַשטימטער ריכטונג. מיר זענען נישט געבליבן נייטראַל, נישט געבליבן שטרענג אין דער מיט, און דער באַוועולהטער צד איז געווען די אַסימילאַציע״.

עס האָט אָבער געדויערט אַ געוויסע צייט ביז מעדעם אַליין האָט אָפֿן און אומצוויידייטיק זיך אָפּגעטרייסלט פֿון „נייטראַליזם״. דעם ערשטן שטאָפּל צו אַט דער טעאָרעטישער רעוויזיע מאַכט ער אין 1910 אין אַ גרינטלעכן אַרטיקל אין „צייט־פֿראַגן״ אונטערן קעפּל „נאַציאָנאַליזם אָדער נייטראַליזם״. שוין אין דעם אַריינפֿיר צו דעם אַרטיקל שרייבט מעדעם: „אונזער פּאָזיציע אין דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע האָט מען אָנגערופֿן מיטן נאָמען „נייטראַליזם״. ווען עס וואָלט זיך געהאַנדלט וועגן אויסקלייבן אַ נייעם נאָמען, וואָלט איך פּערזענלעך אויסגעקליבן אַ וועלכן איר ווילט, נאָר נישט דעם, ווייל ער פּאַסט לחלוטין נישט און האָט קיין מאָל נישט געפּאַסט צום עצם ענין״.

וועגן עצם ענין מאַכט מעדעם אויפֿמערקזאַם, אַז די פּראָבלעם באַשטייט פֿון צוויי טיילן: ערשטנס, וואָס טוט זיך מיט דעם ייִדנטום, וואָס וואַרט אויף אים אין דער צוקונפֿט — די פֿראַגע פֿון פּראָגנאָז (פֿאָרויסזאָגן); און צווייטנס, צו וואָס דאַרפֿן מיר שטרעבן — די פֿראַגע פֿון אונזערע צילן?״

מעדעם באַווייזט, אַז אַלֿע פראָגנאָזן שטיצן זיך אויף וואַרשיינלֿעכקייטן און גוטע ווונטשן. אָבער — זאָגט ער שפעטער — „די ייִדישע נאַציע עקסיסטירט, דאָס נאַציאָנאַלֿע לֿעבן אַנטוויקלט זיך און ווערט שטאַרקער, ווי עס זאָלֿן נישט אויסזען די ווייטערע פערספעקטיוון; דאָס איז שוין נישט קיין פראָגנאָז־פֿראַגע, נאָר אַ פֿאַקט. די נאַציאָנאַלֿע באַדערפֿענישן וואַקסן, — זיי ווערן רעאַלֿע לֿעבנס־באַדערפֿענישן פֿון אונזער קולטור־לֿעבן. קאָן מען זיך דען אָפזאָגן פֿון צו באַפֿרידיקן די דאָזיקע באַדערפֿענישן און צו קעמפֿן פֿאַר זייער באַפֿרידיקונג נאָר דערפֿאַר, וואָס מיר ווייסן איצט נישט, וואָס עס וועט זיין אין דער ווייטער צוקונפֿט? זענען מיר דען בכלֿל זיכער, אַז אַלֿע איבעריקע נאַציעס וועלֿן אייביק עקסיסטירן?"...

אָט דעם אַרטיקלֿ מעדעמס וועגן „נייטראַלֿיזם" מוז מען באַטראַכטן, ווי זיין ערשטן צוריקציִען זיך פֿון די נייטראַלֿיסטישע פאָזיציעס. דער לֿעצטער זאַץ, וואָס שפרייט אויס די גלֿייכע נישט־זיכערקייט אויף אַלֿע פֿעלֿקער, באַטייט פֿאַקטיש פֿולשטענדיק אָפוואַרפֿן יעדע הנחה, אַז ייִדן שטייען אויסנאַמווייז אויפֿן שוועלֿ פֿון פֿאַרשווינדן.

און אויב מעדעם באַנוצט נאָך דאָ אָדער דאָרטן דעם אַלֿטן טערמין „נייטראַלֿיזם", מאַכט ער גענוג קלֿאָר, אַז נייטראַלֿקייט באַטייט לֿגמרי נישט גלֿייכגילֿטיקייט. אויף דער פֿראַגע, וואָס ער שטעלֿט צו זיך אַליין און צו אַנדערע בונדיסטן: „וואָלֿט אייך נישט גערירט, ווען איר ווערט געווויר, אַז דאָס ייִדנטום איז פֿאַרמשפט צו פֿאַרשווינדן אַלֿס אַ באַזונדערע נאַציע?", ענטפֿערט ער: „וואָס פֿאַר אַ מאָדנע פֿראַגע! נאַטירלֿעך וואָלֿט דאָס אונז גערירט. ווער קאָן דערין צווייפֿלֿען? יעדער נאָרמאַלֿער מענטש איז צוגעבונדן צו אייגנס, אַלֿץ איינס, צי דאָס איז אַן אייגן הויז, אַן אייגן לֿאַנד, אָדער אַן אייגענע נאַציע".

מעדעם וויל נישט צוזאַמען מיט די נאַציאָנאַלֿיסטן „שוועבן אין די נעפלדיקע הויכקייטן פֿון מעטאַפֿיזישע וועזנס", אָבער ער שטרייכט דערביי אונטער, אַז דאָס הייסט לֿגמרי נישט פריידיקן פֿאַטאַלֿיזם. „מיר ווייסן זייער גוט, אַז אין קאָמפלעקס פֿון די קרעפֿטן, פֿון וועלֿכע די געשיכטע וועט צוזאַמענגעשטעלֿט ווערן, וועלֿן אונזערע באַמיִונגען אויך פֿאַרנעמען אַ געוויסן פלאַץ". דורך דעם אויספֿיר שטעלֿט זיך שוין מעדעם צום ערשטן מאָלֿ באַוווסטזיניק אויפֿן באָדן פֿון אַקטיווער נאַציאָנאַלֿער פאָליטיק מיטן צילֿ צו באַאיינפֿלֿוסן אין אַ געוויסער מאָס דעם פסק־דין פֿון דער געשיכטע, — דער בפֿירושער קעגנזאַץ פֿון „נייטראַלֿיזם".

די אויפֿגאַבן, וועלֿכע ער פֿאָרמולירט אין דעם דאָזיקן אַרטיקלֿ זענען:

„די מאַסן האָבן קולטורעלֿע אינטערעסן, די מאַסן דאַרפֿן אַ שולֿ, אַ נאַציאָנאַלֿע שולֿ — שטרעבן מיר זיי דאָס צו געבן. די מאַסן דאַרפֿן אַ נאַציאָנאַלֿע לֿיטעראַטור, די מאַסן דאַרפֿן די מוטער־שפראַך אין דעם געזעלֿ־

שאַפֿטלעכן און פּאָליטישן לעבן — שטרעבן מיר צו שיצן די רעכט פֿון דער דאָזיקער שפּראַך און צו דערשלאָגן זיך, אַז מען זאָל זי אָנערקענען (אָנערקענען נישט נאָר דרויסן אין פּאָליטישן זינען, נאָר אויך אינעווייניק אין דער ייִדישער סביבה גופֿא)".

אָט די אויפֿגאַבן פֿאַר דרויסן, און דער עיקר אין דער ייִדישער סביבה גופֿא, וואָס מעדעם האָט אַזוי קלאָר פֿאָרמולירט נאָך אין 1910, אַנטשפּרעכן לגמרי נישט יענער לעגענדע וועגן „נייטראַליזם", וועלכע מען האָט פֿאַרבונדן מיט מעדעמס נאָמען.

נאָך ווייטער פֿון „נייטראַליזם" גייט דער אַרטיקל וועגן דער „ייִדן־פֿראַגע אין רוסלאַנד", וועלכן מעדעם האָט פֿאַרעפֿנטלעכט מיט אַ יאָר שפּעטער אין 1911 אין „וויעסטניק יעוראָפּי".

ער שטעלט דאָ פֿעסט, אַז „די נייע שטרעמונגען, וועלכע האָבן זיך ברייט פֿונאַנדערגעגאָסן אין דער ייִדישער געזעלשאַפֿט צום סוף פֿון די ניינציקער יאָרן פֿון פֿאַריקן יאָרהונדערט, האָבן געגעבן דעם שטאַרקסטן שטויס דער קולטור־אויפֿלעבונג: עס האָט זיך אָנגעהויבן אַ מאַסן־באַוועגונג, און אַ מאַסן־באַוועגונג האָט נישט געקאָנט נישט זיין קיין נאַציאָנאַלע באַוועגונג". „לויט די רעזולטאַטן — שרייבט ער ווייטער — האָט זי באַטייט דעם ערשטן עטאַפּ פֿון נאַציאָנאַלער דערוואַכונג, ווייל זי האָט אַוועקגעשטעלט אין מיטלפּונקט פֿון קולטור־לעבן דעם מאַסן־מענטש מיט זיין מוטער־שפּראַך, מיט זיין נאַציאָנאַלער פּסיכאָלאָגיע, מיט זיין אייגנאַרטיקן לעבנס־שטייגער... די קולטור־אַרבעט איז געוואָרן אַ נאַציאָנאַלע, ס'איז געוואָרן אַ לאָזונג: נאַציאָנאַלע קולטור". און דער אויספֿיר פֿון מעדעמען איז: „די ייִדן־פֿראַגע שטייט ווי אַ נאַציאָנאַלע פֿראַגע". די מלוכה מוז אויף זיך נעמען „די פֿליכט צו באַדינען די קולטורעלע אינטערעסן פֿון דער זעקסמיליאָניקער ייִדישער מאַסע, וואָס לעבט אין רוסלאַנד". עס איז נישט נייטיק צו באַווייזן, אַז די פֿאָדערונג אַקטיוו צו העלפֿן פֿלעגן די ייִדישע נאַציאָנאַלע קולטור איז הימלווייט פֿון דעם, וואָס די קעגנער פֿון „בונד" האָבן אַריינגעטייטשט אין מעדעמס כּלומרשטן „נייטראַליזם".

אויב דער באַגרינדעטער דורך מעדעמען „נייטראַליזם" האָט זיך קיין מאָל נישט איינגעוואָרצלט אין דער בונדישער טעאָריע און איז געשטאַנען אין סתירה מיט דער בונדישער פּראַקטיק, האָט קיינער אָבער מיט אים נישט געמאַכט אַזאַ ענדגילטיקן און שאַרפֿן חשבון ווי... מעדעם אַליין. אין 1916 פֿאַרענדיקט מעדעם זיינע זוכענישן און שטעלט זיך אויך אויפֿן געביט פֿון טעאָרעטישער פּראָפּאַגאַנדע פֿעסט אויפֿן באָדן פֿון יענע אידעען, וועלכע האָבן באַגייסטערט זיין פּראַקטישע טעטיקייט.

אונטערן קעפּל „טיפֿער אין לעבן" שרייבט מעדעם אין 1916 אין די „לעבנספֿראַגן" אַן אַרטיקל, וואָס שטעלט זיך קלאָר און שאַרף אויפֿן באָדן

פֿון אַקטיוויזירן די דערוואַכטע נאַציאָנאַלע ענערגיע. ער שטעלט די פֿראַגע, צי איז אמת, אַז דער איינציקער דראַנג, וואָס די ייִדן ווייזן אַרויס, איז דער דראַנג צו רוסישער אָדער פּוילישער בילדונג, און ער שרייבט:

„מוז מען זאָגן: וואָלט דאָס געווען אַזוי, וואָלט טאַקע די נאַציאָנאַל־קולטורעלע אויטאָנאָמיע נישט געפּאַסט, נישט ווייל זי וואָלט געווען איבעריק. מען קעמפֿט נישט פֿאַר אַזעלכע מעגלעכקייטן, מיט וועלכע מען וויל זיך נישט באַנוצן; מען בויט נישט אַ פּאַרקאַן אַרום אַ ליידיק אָרט, וואָס מען וויל אים סיי ווי פֿאַרלאָזן. וואָלט דאָס נאַציאָנאַלע לעבן פֿון די ייִדן טאַקע געגאַנגען באַרג־אַראָפּ, וואָלט די היסטאָרישע נויטווענדיקייט אין דער אמתן אָנגעצייכנט פֿאַר ייִדן דעם וועג פֿון אַסימילאַציע, — וואָלט די נאַציאָנאַלע פּראָגראַם געבליבן הענגען אין דער לופֿטן. פֿאַר לוקסוס־זאַכן קעמפֿט מען נישט“.

און ער מאַכט דעם אויספֿיר:

„די נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע קאָן פֿאַרווירקלעכט ווערן נאָר אַלס רעזולטאַט פֿון נאַציאָנאַלע שטרעבונגען, וואָס זענען דערוואַכט געוואָרן אינעם ייִדישן געזעלשאַפֿטלעכן לעבן. די פּאָפּולאַריטעט וואָס זי האָט געפֿונען איז אַ סימן פֿון טיפֿער לעבנסקראַפֿט, וואָס די דאָזיקע שטרעבונגען האָבן אין זיך“.

מעדעם באַגנוגנט זיך נישט מיט אָט דעם פּראַקטישן אויספֿיר, נאָר ער מאַכט גלייכצייטיק דעם ענדגילטיקן חשבון מיט דער טעאָריע פֿון „נייטראַליזם“:...

„יעדער וועג איז גלייך גערעכט — האָט געזאָגט דער נייטראַליסט, — יעדער וועג פֿאַרדינט גלייך אָפּגעהיט צו ווערן; זאָל די מאַסע אַליין אויסקלייבן“.

„זייער גוט — זאָגט ער ווייטער — אָבער מיר זענען דאָך נישט נאָר שומרים, וואָס שטייען פֿון דרויסן און היטן אָפּ די מאַסע, מען זאָל איר נישט אָנטאָן פֿון דרויסן קיין עוולה. מיר אַליין זענען דאָך אויך די מאַסע; אויב נישט די גאַנצע מאַסע, איז אַלנפֿאַלס איר אַוואַנגאַרד... און דעריבער קענען מיר נישט זאָגן בלויז: זאָל די מאַסע קלייבן. אַז די מאַסע קלייבט, קלייבן מיר“.

„די שול־ און שפּראַך־פֿראַגן זענען ברענענדיק. דער נייטראַליסט וועט זאָגן: טוט, ווי עס פֿאָדערן אייערע באַדערפֿענישן, אייערע אינטערעסן“.

— „געוויס — וועט אונז ענטפֿערן די מאַסע — געוויס וועלן מיר האַנדלען לויט אונזערע אינטערעסן, אָבער גראָד אין דעם באַשטייט די פֿראַגע: ווי אַזוי אויסצוטייטשן די דאָזיקע אינטערעסן און באַדערפֿענישן... לאָמיר צוזאַמען בשותּפֿות אַ טראַכט טאָן וועגן דער שווערער און פֿאַראַנטוואָרטלעכער אויפֿגאַבע“.

מיר האָבן געבראַכט אַזאַ לאַנגע ציטאַטע פֿון מעדעמען, ווײַל זי איז זײַער כאַראַקטעריסטיש. זי צעשטערט אַלע בריקן צום „נייטראַליזם״, וועלכן מעדעם אַליין האָט אַמאָל באַגרינדעט. און מען קאָן נישט אָפּפֿרעגן טרעפֿלעכער דעם „נייטראַליזם״, ווי מעדעם אַליין אין דער אויבן געבראַכטער ציטאַטע, ווײַל וואָס מער די ווײַטע פּרינציפּן הערן אויף צו זײַן אַבסטראַקטע לאָזונגען, וואָס מער זיי פֿאַרפֿלעכטן זיך מיטן רעאַלן לעבן, וואָס מער די באַוועגונג וואַקסט אַרום מיט בלוט און פֿלייש, — אַלץ מער וואַקסן דאָס באַוווסטזײַן און געפֿיל, אַז „מיר אַליין זענען די מאַסע״, און די סאָציאַליסטישע אַרבעט דרינגט אַרײַן טיפֿער אין לעבן. און וואָס טיפֿער די בונדישע אַרבעט דרינגט אַרײַן אין לעבן, אַלץ נייטיקער ווערט, אַז אַ קאָנקרעטער אײַנהאַלט און קאָנקרעטע שטרעבונגען זאָלן באַלײַכטן דעם פּרינציפּיעלן ציל. פּראַקטיש פֿירט דאָס דאָזיקע פֿאַרטיפֿן זיך אין לעבן צו פֿונאַנדערבויען די נאַציאָנאַלע פּראָגראַם, צו אַקטיווער נאַציאָנאַלער טעטיקייט.

אַזוי זעען מיר, אַז די אויבנאויפֿיקע כּלומרשטע סתּירה צווישן מעדעמען דעם באַגרינדער פֿון „נייטראַליזם״ און מעדעמען דעם באַגייסטערטן פֿאָנאַטיקער פֿון אַקטיווער ייִדישער קולטור־בויונג איז אין גרונט גענומען נישט געווען קיין סתּירה, נאָר באַזונדערע עטאַפּן פֿון דעם זעלבן וועג באַרג־אַרויף. מיר האָבן דאָ צו טאָן מיט אַ דערשײַנונג, וואָס סימבאָליזירט דעם פּראָצעס פֿון נאַציאָנאַלער דערוואַכונג פֿון די ייִדישע אַרבעטנדיקע מאַסן, וואָס גיט אַ בילד פֿון דעם וואַקסן און רײַף ווערן פֿונם ייִדישן סאָציאַליסטישן געדאַנק און צייכנט דעם וועג, וואָס פֿירט פֿונם פּראָפּאַגאַנדע־קרײַזל אין די טיפֿסטע טיפֿענישן פֿונם ייִדישן פֿאָלקס־לעבן. מעדעם אַליין, וואָס האָט, לויט זײַן אייגענעם אויסדרוק, געשטרעבט צו אַ „העכערן סינטעז, וואָס זאָל ענג און פֿעסט פֿאַרקניפּן די גרונט־יסודות פֿון אינטערנאַציאָנאַלן סאָציאַליזם מיט דעם וואַרעמען, טיפֿן און לעבעדיקן אינטערעס צו די פּראָבלעמען פֿון ייִדישן פֿאָלקס־לעבן״, איז געווען אַ פֿירער און אַ וועגווײַזער און אַליין אַ געפֿירטער און אַ פּשוטער גייער אויף דעם דאָזיקן וועג. און באַהעפֿטנדיק זיך אויף אַזאַ אופֿן מיט דער מאַסע האָט ער זײַן ציל דערגרייכט. ער האָט דעם סינטעז צווישן דעם אינטערנאַציאָנאַלן סאָציאַליזם און דעם וואַרעמען, צאַפּלדיקן פֿאָלקס־לעבן געשאַפֿן.

*

אויבנאויף זענען אויס פֿאַרעלטערט אויך די אַנדערע אַרבעטן מעדעמס וועגן דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, וואָס ווערן דאָ ווײַטער צום ערשטן מאָל פֿאַרעפֿנטלעכט אויף ייִדיש. אין אַ געוויכטער מאָס איז דאָס טאַקע אַזוי: פֿון די יאָרן 1911 — 1912, ווען מעדעם האָט פֿאַרעפֿנטלעכט אָט די אַרבעטן, טיילט אונז אָפּ אַ געשיכטלעכע תּקופֿה, אין וועלכער די וועלט איז צעטרייסלט געוואָרן אין אירע פֿונדאַמענטן. מלוכות זענען איבערגעבויט געוואָרן, אַנ־

דערע זענען דורך דער צייט אויפֿגעשטאַנען תּחית־המתים און ווידער חרוב געוואָרן; מעדעמס סטאַטיסטישע דאַטעס וועגן נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל פֿון דער באַפֿעלקערונג אין רוסלאַנד זענען איצטער אַלע פֿאַרעלטערט און אַנטשפּרעכן נישט אין קיין מאָס די היינטיקע צאָלן; מעדעם מערקט אָן אין זיינע אַרבעטן די וועגן פֿון לייזן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אין רוסלאַנד, אָבער דורך דער צייט האָט דער סאָוועטן־פֿאַרבאַנד דורכגעמאַכט אויפֿן וועג פֿון פּרווון לייזן די נאַציאָנאַליטעטן־פֿראַגע אַ רייכע און אינטערעסאַנטע דערפֿאַרונג, וואָס מען מוז האָבן אין אויג ביים באַהאַנדלען די נאַציאָנאַלע פֿראַגע. אָבער נישט געקוקט אויף די אַלע וויכטיקע ענדערונגען און גייעסן, פֿאַרבלייבט דער ווערט פֿון מעדעמס אַרבעטן פֿיל מער ווי אַ היסטאָריש־ביבליאָגראַפֿישער. אָט די אַרבעטן פֿאַרבלייבן ווערטפֿול פֿאַר יעדן, וואָס אינטערעסירט זיך מיט דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע און מיט די מעגלעכע אופֿנים צו געבן אויף זיי אַן ענטפֿער.

עס בלייבט אַקטועל מעדעמס אַנאַליז וועגן די סיבות פֿון אַנטיסעמיטיזם; עס בלייבן אַלס אַ ווערטפֿולע ירושה זיינע גייסטרייכע שאַפֿונגען, דורך וועלכע ער האָט געהאָלפֿן אַריינפֿירן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אין דער סאָציאַליסטישער וועלט־אָנשויונג ווי אירן אַן אָרגאַנישן באַשטאַנדטייל, און עס קריגט אין די היינטיקע צייטן פֿרישע אַקטואַליטעט דער געדאַנק, וועלכן ער האָט פֿאַרטיידיקט מיט אַזוי פֿיל לאָגישע ראַיות, טאַלאַנט און ליידנשאַפֿט, אַז עקסטעריטאָריאַלע נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע מוז אין די ראַמען פֿון דער מלוכה דערגאַנצן די טעריטאָריאַלע אויטאָנאָמיע פֿון באַזונדערע געגנטן, אויב מען וויל באַפֿרידיקן די מינימאַלסטע באַדערפֿענישן פֿון די נאַציאָנאַליטעטן.

אָט די פּראָבלעם, וועלכע מעדעם באַהאַנדלט אויספֿירלעך אויף ביישפּילן פֿון אַמאָליקן רוסלאַנד, וועט זיך בקרוב שטעלן פֿאַר דער וועלט אין דער פֿולער שאַרפֿקייט. דער וועלט־קריג פֿלאַקערט נאָך היינט, אָבער זיין סוף מערקט זיך שוין אָן, און די פֿראַגע ווי אַזוי איינצואָרדענען די וועלט נאָכן היינטיקן בלוטיקן מבול ווערט אַן ענין נישט בלויז פֿאַר מלוכה־לייט און פּאָליטיקער, — דאָס איז אַן ענין פֿון דער גאַנצער געזעלשאַפֿט. מען דערוואַרט מיט האָפֿענונג, אַז דער פֿאַשיזם וועט אין רעזולטאַט פֿון קריג צעבראָכן ווערן, און צוזאַמען מיט אים וועט ווערן אויס באַלעבאָס איבער אַ באַדייטיקן טייל פֿון דער וועלט די אידעע וועגן העכערע און נידעריקערע ראַסעס. וואָס פֿאַר אַ פּאָליטישער און סאָציאַלער סדר ס׳וועט הערשן אין אייראָפּע נאָכן צוזאַמענברוך פֿון פֿאַשיזם, וועגן דעם קענען זיין פֿאַרשידענע אָפּשאַצונגען, אָבער עס איז קיין צווייפֿל נישט, אַז אין אַלע באַדינגונגען וועט די נאַציאָנאַלע פֿראַגע פֿאַרבלייבן אַ זאַך פֿון ערנסטע באַטראַכטונגען; ווי מען זאָל נישט פֿירן די גרענעצן אין אייראָפּע, וועט אין איר דאָך פֿאַר־

בלייבן אַן אַנגעוויטיקטע פֿראַגע פֿון נאַציאָנאַלע מינדערהייטן. אַפֿילו ביי דער אידעאַלסטער פֿאָרם — ביי אַן אַלגעמיינער אייראָפּעיִשער פֿעדעראַציע, וועט יעדע מלוכה אין דער פֿעדעראַציע האָבן אירע אַדמיניסטראַטיווע גרענעצן, וואָס קענען אין קיין שום לאַנד נישט דערפֿירט ווערן צו ריין עטנאָגראַפֿישע גרענעצן. אין דער זעלבער מאָס איז דאָס גילטיק, אויב אייראָפּע זאָל באַשטיין פֿון עטלעכע פֿעדעראַציעס, און נאָך שאַרפֿער וועט זיין די פֿראַגע, אויב אייראָפּע וועט באַשטיין, ווי פֿאַרן קריג, פֿון אַ פּאָר צענדליק אין גאַנצן אָפּגעזונדערטע מלוכות. קיין איין מלוכה קאָן נישט זיין קיין מאָנאָליטישע נאַציאָנאַלע מלוכה. מעדעמס אַנאַליז פֿון אַמאָליקן רוסלאַנד ווו ער באַווייזט אויף די ביישפּילן פֿון ווייסרוסלאַנד און ליטע, קאָווקאַז א״אַ, ווי ווייט עס איז אוממעגלעך אויסצוטיילן נאַציאָנאַל־איינהייטלעכע אויטאָנאָמע געגנטן, פּונקט ווי שפּרינגערס אַנאַליז פֿון די פֿאַרהעלטענישן אין אַמאָליקן עסטרייך־אונגאַרן, האָבן נישט פֿאַרלוירן זייער באַדייטונג: זיי האָבן אַרויסגערוקט אין פֿאָדערגרונט פּראָבלעמען, וועלכע וועלן אויך מאָרגן זיין צאַפּלדיק אַקטועל פֿאַר אַ גרויסן טייל פֿון אייראָפּע.

עס איז גענוג צו נעמען דעם ערשטן בעסטן ביישפּיל: עס איז, למשל, אַבסאָלוט אוממעגלעך דורכצופֿירן אַ ריין עטנאָגראַפֿישע גרענעץ צווישן פּוילן און דייטשלאַנד. פּוילישע ישובים־אינזלען שניידן זיך אַריין טיף אין דער טעריטאָריע פֿון דייטשלאַנד און פֿאַרקערט. אַ פּוילישער שריפֿטשטעלער מעלכיאָר וואַנקאָוויטש האָט אין לעצטן יאָרצענדליק פֿאַרן קריג פֿאַרעפֿנטלעכט אַ רירנדיק בוך אונטערן נאָמען: „אויף די שטעגן פֿון אומעט". — אַ רייזע־באַשרייבונג איבער מזרח־פּרייסן, ווו ער האָט זיך אויף יעדן שריט אָנגעשטויסן אויף שפּורן פֿון דערשטיקטער פּוילישער פֿאָלקס־קולטור, דענאַציאָנאַליזירונג פֿון ברייטע שיכטן, גוואַלטזאַמער אַסימילאַציע, דורכגעפֿירט מיט די ברוטאַלסטע מעטאָדן. מזרח־פּרייסן איז נישט געווען קיין אויסנאַם. אַזעלכע „שטעגן פֿון אומעט" האָבן זיך פֿאַרן קריג געשלענגלט איבער באַדייטיקע טיילן פֿון אייראָפּע: שלעזיע, סודעטן, גאַליציע, בוקאָווינע, קאַרפּאַטן־רוסלאַנד, בעסאַראַביע טראַנסילוואַניע, דאָברודזש, מאַקעדאָניע, קראָאַטיע, שלעזוויג, עלזאַס־לאָטרינגען און נאָך און נאָך — אומעטום האָבן געפּלאַקערט נאַציאָנאַלע קאַמפֿן; אומעטום האָט זיך געמערט אומרעכט, און עס האָט זיך געזאַמלט אויפֿרייס־שטאָף. און פֿאַלש וואָלט געווען צו גלייבן, אַז די צרה איז געלעגן אין דעם, וואָס מען האָט שלעכט דורכגעפֿירט די נאַציאָנאַלע גרענעצן. ווי מען זאָל, למשל, נישט צעטיילן מזרח־פּרייסן, וועט מען נישט אויסמיידן, אַז אויף איין טעריטאָריע זאָלן נישט פֿאַרבלייבן לעבן צוזאַמען דייטשן און פּאָליאַקן, און פֿאַר יעדן טייל קאָן אויף אַ באַשטימטן געביט דאָס צוזאַמענלעבן ווערן אַ טרעטן איבער „שטעגן פֿון אומעט". און פּונקט אַזוי זענען אוממעגלעך ריין עטנאָגראַפֿישע גרענעצן אין דרום־מיטל־

אייראָפע, אָדער צווישן די דוניי־מלוכות. די באַפֿעלקערונג לעבט דאָ אומעטום אויסגעמישט, און נאַציאָנאַלע מינדערהייטן וועלן שטענדיק בלייבן. מען קאָן זיך אויך נישט טרייסטן, אַז דאָס נאַציאָנאַלע אומרעכט איז געווען אויסשליסלעך אַ פראָדוקט פֿון רעאַקציע, און ביי אַ דעמאָקראַטישן רעזשים וועט אַלץ זיין אַנדערש. דאָס דעמאָקראַטישע טשעכאָסלאָוואַקיע האָט קיין מאָל נישט אָנגעווענדט קיין היטלערישע ברוטאַליטעט, אָדער „פאַציפֿיקאַציע־מעטאָדן” פֿון דער פוילישער רעאַקציע, אָבער די סלאָוואַקישע און רוטענישע מינדערהייטן אין לאַנד פֿלעגן מיט אַ גוטן גרונד שטענדיק טענהן, אַז זיי ווערן באַעוולהט דורך דער טשעכישער מערהייט.

קלאָר, אַז אויף מאָרגן נאָכן קריג מוז זיך שטעלן ווי איינע פֿון די דרינגנדסטע פֿראַגן: דאָס איינאָרדענען אַ פֿרידלעך און פֿריינדלעך צוזאַמענלעבן און צוזאַמענאַרבעט פֿון די פֿעלקער, אומאָפהענגיק פֿון די ריין אַדמיניסטראַטיווע טעריטאָריאַלע גרענעצן, וואָס וועלן דורכגעפֿירט ווערן. שוין היינט ווערט רייף די זאָרג וועגן אַזאַ צוזאַמענלעבן, און דער פרעזידענט פֿון טשעכאָסלאָוואַקיע בענעש לייגט אַפֿילו פֿאָר צו לייזן די פֿראַגע דורך אַ קייזערשניט: דורך איבערטראַנספֿערירן אַלע מינדערהייטן צו די לענדער, ווו עס וווינט זייער מערהייט, און שאַפֿן אויף אַזאַ אופֿן ריין נאַציאָנאַלע מלוכות. נישט דאָ איז דער אָרט צו באַווייזן, אַז אָט דער פלאַן לאָזט זיך נישט דורכפֿירן. צום כאַאָס, וואָס עס וועט הערשן אין אייראָפע נאָכן קריג, פֿעלט נאָך אַקוראַט אַ פרווו איבערצוּוואַרפֿן אַ ריי מיליאָניקע באַפֿעלקערונגסמאַסן פֿון די ערטער, ווו זיי איז אין פֿייער פֿון קריג געלונגען צו פֿאַרבלייבן ביז היינט. און וואָלט מען טאַקע דעם פרווו געמאַכט, וואָלט ער מסתמא ערשט באַטייט אַ פרווו צו פֿאַרשפאַרן דעם ים מיט אַ שפענדל. די נאַטירלעכע מיגראַציע־טענדענצן אין דער היינטיקער געזעלשאַפֿט זענען שטאַרקער פֿון דעם ווילן פֿון דעם אָדער יענעם מלוכה־מאַן. אָבער דאָס עצם דערשיינען פֿון אַזאַ פלאַן באַווייזט, אַז עס ווערט רייף די פֿאַרשטענדעניש, אַז איינע פֿון די סאַמע ערנסטסטע פראָבלעמען פֿון צוקונפֿטיקן אייראָפע איז די נאַציאָנאַלע פראָבלעם, — און דאָס איז זיכער אַ גרויסע מעלה.

עס איז וויכטיק אין אַזאַ צייט צו ציִען די אויפֿמערקזאַמקייט פֿון דער געזעלשאַפֿט אויף די ענטפֿערס אויף דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, וועלכע עס האָבן געגעבן אָטאָ באַוער אין עסטרייך און דער „בונד” אין אַמאָליקן רוסלאַנד, און שפעטער אין פוילן. און מעדעמס ביז איצט ווייניק באַקאַנטע אַרבעטן זענען אין אָט דעם פרט אַ וואָגיקער צושטייער.

צו די פֿריש פֿאַרעפֿנטלעכטע אין יִדיש מעדעמס אַרטיקלען פֿאָדערט זיך צו מאַכן נאָך אַ פאָר קורצע באַמערקונגען: ביים באַטראַכטן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אין רוסלאַנד און ביים אָפשאַצן די אַנטוויקלונג פֿונם פוילישן סאָציאַליזם שטעלט זיך מעדעמס אויפֿן באָדן פֿון דער פֿאָדערונג פֿון אויטאָנאָמיע

פֿאַר פּוילן. דער דאָזיקער צוגאַנג דאַרף ניט אַריינפֿירן קיינעם אין קיין טעות לגבי דעם היינטיקן מלחמה־ציל, צוריק אויפֿצושטעלן די אומאָפּהענגיקייט פֿון פּוילן. דאָס וואָס מעדעם האָט געשריבן אין 1908 איז אַרויסגעפֿלאָסן פֿון אַ ניכטערער אָפּשאַצונג פֿון דער דעמאָלטיקער ווירקלעכקייט: „די אידעע פֿון אומאָפּהענגיקייט — האָט ער געשריבן — איז... פֿאַרבונדן מיט דער אידעע פֿון אויפֿשטאַנד — ריכטיקער: נישט אויפֿשטאַנד, נאָר מלחמה: מלחמה צווישן פּוילן און רוסלאַנד. גאַנץ מעגלעך, אַז נישט נאָר פֿון פּוילן אַליין אָדער מיט רוסלאַנד אַליין״. סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, ווי דער „בונד״, וועלכע האָבן זייערע חשבונות געבויט נישט אויף וועלט־קריג, נאָר פֿאַרקערט, זיי האָבן זיך אָריענטירט אויף צו קעמפֿן מיט אַלע כּוחות נישט צו דערלאָזן צו קיין קריג, זיי האָבן נישט געקאָנט שטיצן קיין נאַציאָנאַלע פּראָגראַם, וואָס קאָן פֿאַרווירקלעכט ווערן אויפֿן וועג פֿון קריג. ווען דער קריג איז אָבער סיי־ווי נישט אויסגעמיטן געוואָרן, איז די איבעראָריענטירונג אויף אומאָפּהענגיקייט פֿון פּוילן געוואָרן אַ זעלבסטפֿאַרשטענדלעכע זאַך אין גאַנצן „בונד״ און, נאַטירלעך, אויך ביי מעדעמען.

*

די עטלעכע באַמערקונגען און באַוואָרענישן איז נייטיק געווען צו מאַכן, ווען מען ברענגט מעדעמס שריפֿטן פֿון מיט קנאַפּע פֿערציק יאָר צוריק צום היינטיקן לייענער. דורך די פֿערציק יאָר, וואָס זענען אַוועק זינט מעדעם האָט אויפֿגעגלאַנצט אין „בונד״, און אַפֿילו דורך די צוואַנציק יאָר זייט ער רוט אויפֿן ניו־יאָרקער בית־עולם, — האָבן געבליט און עס זענען פֿאַרוועלקט געוואָרן אָן אַ שיעור חלומות; עס האָבן זיך דורכגעטראָגן איבער אונז די בלוטיקסטע אין דער געשיכטע שטורעמס; עס זענען אונטערגעגאַנגען וועלטן. און אויב דורכן געדיכטן שלייער פֿון אַזאַ צייט רייסן זיך נאָך אַדורך און ס'פֿינקלען ליכטער פֿון מעדעמס גייסטיקער ירושה, אויב איבער אַזעלכע אָפּגרונטן און קאַטאַסטראָפֿעס דערהייבט זיך נאָך היינט טרייסטנדיק מעדעמס פֿאַרבנרייכע און נאָבעלע געשטאַלט, — באַווייזט דאָס נאָך קלאָרער, וואָס מעדעם האָט באַטייט פֿאַרן „בונד״, פֿאַרן ייִדישן סאָציאַליסטישן געדאַנק און פֿאַר דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג.

ניו־יאָרק, אַפּריל 1943.

די אַרויסגעבער

וולאַדימיר מעדעם אין אַמעריקע, 1922

I

דאָס לעבן און ווירקן פֿון וולאַדימיר מעדעם

סאָפֿיע דובנאָוו־ערליך

דאָס לעבן פֿון וולאַדימיר מעדעם

אינם וואַרעמען נעסט

אָרעם און איינטאָניק איז די לאַנדשאַפֿט פֿון דער געגנט אין דער גרויסער רוסישער אימפּעריע, וועלכע האָט זיך אין 19טן י״ה אָפֿיציעל גערופֿן צפֿון־מערבֿדיקער קאַנט: מאָגערע פֿעלדער מיט נידעריק־געוואַקסענעם קאָרן, שמאָלע דאָרף־וועגן מיט בלאָטעס און זאַמדן; בײַ די ברעגן פֿון די שמאָלע מוטנע טײַכן — נידעריקע כאַטעס — די היימען פֿון די אָנגעכמורעטע דערדריקטע פֿון נויט ווײַסרוסישע פּויערים. די זעלביקע נויט, נאָר אַ מער שרײַענדיקע און מער אומרויִקע — אין די געדיכט באַפֿעלקערטע שטעט און שטעטלעך פֿון דעם ייִדישן תּחום המושב. דעם באַאָבאַכטער פֿון דער זײַט האָט זיך געקאָנט דוכטן, אַז די ייִדישע באַפֿעלקערונג פֿון דעם תּחום אין סוף פֿון 19טן י״ה, וואָס איז געווען אָפּגעצאַמט פֿון דער אַרומיקער וועלט מיט אַ כינעזישער וואַנט, שטעלט מיט זיך פֿאָר אַן איינהייטלעכע צונויפֿגעשמאָלצענע מאַסע; אין דער אמתן אָבער האָט די דאָזיקע אָפּגעזונדערטקייט, וואָס איז אונטערגעהאַלטן געוואָרן פֿון דרויסן דורך די אַדמיניסטראַטיווע באַגרענעצונגען, און פֿון אינעווייניק — דורך די רעליגיעז־שטייגערישע טראַדיציעס, נישט געשטערט די טיפֿע עקאָנאָמישע דיפֿערענצירונג פֿון ייִדנטום; זי האָט בלויז פֿאַרקריפּלט איר סאָציאַלע סטרוקטור.

איינער פֿון די גרעסטע צענטערס פֿונס צפֿון־מערבֿ־קאַנט איז געווען די גובערניאַלע שטאָט מינסק, וואָס געפֿינט זיך בײַ אַ גרויסן אײַזנבאַן־קנופּ. ס׳איז געווען אַ טיפּיש־רוסישע גובערניאַלע שטאָט פֿון סוף פֿאָריקן י״ה: כאַטיש־אָנגעוואָרפֿענע נידעריקע הײַזקעס, דאָס רובֿ הילצערנע מיט גאַניקלעך און פֿאַרקאַנעס; אין צענטער דער גרויסער מויער פֿון דעם גובערנאַטאָר מיט די ברייטע פֿאָרטאַלן, דער שווערער מאַסיווער סאָבאָר מיט די באַגילדטע קופּאָלן, דער שטאָט־גאָרטן מיט דעם מיליטערישן אָרקעסטער. אין די הינטערגעסלעך — האַלב אײַנגעזונקענע בלינדע הײַזקעס און עפּושדיקע קאַלוזשעס.

דער רויך און עפּוש פֿון די הינטערגעסלעך פֿלעגט קיינמאָל נישט דערגיין צום ברייט־פּריצישן הויז מיטן הויכן פֿאַרקאַן, וווּ ס׳האָט געלעבט דער סטאַטסקי סאָוועטניק און מיליטערישער דאָקטער דאַוויד מעדעם מיט

זיין משפחה און דינערשאַפֿט. דאַוויד מעדעם, געבוירן אין יאָר 1836 איז געווען איינער פֿון די ערשטע ייִדן, וואָס האָט געהאַט געענדיקט די מיליטעריש־מעדיצינישע אַקאַדעמיע. נאָך אין די יונגע יאָרן זיינע, ביים אָנקומען אין דער רוסישער גימנאַזיע — האָט ער זיך אָפגעריסן פֿון דער ייִדישער סביבה און דערנאָך אינגאַנצן פֿאַרכאַפט געוואָרן פֿון די אַסימילאַציע־שטימונגען, וואָס האָבן זיך פֿאַרשפרייט אין דער ליבעראַלער עפאָכע פֿון די „גרויסע רעפֿאָרמען“. אָפרייסנדיק זיך פֿון די רעליגיעז־שטייגערישע טראַדיציעס — האָט די ייִדישע אינטעליגענץ פֿון די זעכציקער און די זיבעציקער יאָרן פֿון פֿאָריקן י״ה אינגאַנצן זיך אָפגעריסן פֿון דער היימישער סביבה. אייניקע פֿון זיי האָבן עס אַפֿילו געטאָן פֿאָרמעל — זיי האָבן זיך געשמדט.

פֿאַר די עלטערע קינדער פֿון דעם סטאַטסקי סאָוויעטניק דאַוויד מעדעם איז דאָס איבערשרייבן אין זייערע פעסער די רעליגיע געווען נישט מער, ווי אַ פשוטע פֿאָרמאַליטעט: מיטן ייִדנטום האָבן זיי ניט געהאַט קיין שום געמייזאַמעס. דאַוויד מעדעם אַליין האָט זיך באַשלאָסן אויף דעם שריט ערשט אויפֿן 56טן יאָר פֿון זיין לעבן, קורץ פֿאַרן טויט, און דאָס אויך אויס מורא צו פֿאַרלירן דעם פאָסטן. די אַלמנה האָט נאָכגעטאָן זיין ביישפיל נישט גערן, אויפֿן פֿאַרלאַנג פֿון די עלטערע קינדער. זיי זענען אַלע געוואָרן לוטעראַנער; און נאָר דער מוזיניק וולאַדימיר, אָדער וואָליאַ, ווי מען פֿלעגט אים רופֿן אינדערהיים, געבוירן אין ליבאַווע אין יולי 1879 איז פֿייערלעך געטויפֿט געוואָרן אין דער פראַוואָסלאַוונער צערקווע.

אין די קינדער־יאָרן, און אין די ערשטע יוגנט־יאָרן איז וואָליאַ געווען זיכער, אַז ער און אַלע זיינע אַרומיקע זענען קריסטן. די דערוואַקסענע האָבן שטענדיק אויסגעמיטן צו באַרירן נאַציאָנאַלע טעמעס, און רעדנדיק וועגן ייִדן — פֿלעגן זיי באַנוצן דעם מטושטשן טערמין: „פֿון די אונזעריקע“. דער פֿאָטער פֿלעגט שטענדיק זיין אומצופֿרידן, ווען די מוטער פֿלעגט רעדן ייִדיש מיט די ייִדישע הענדלערקעס.

די קריסטלעכע ימים טובים פֿלעגן ביי די מעדעמס שטענדיק אָפגעריכט ווערן מיט גרויס פֿייערלעכקייט און אין די אָפֿיציעלע פאַראַד־טעג — פֿלעגט די גאַנצע משפחה גיין אין סאָבאָר צום גאָטעסדינסט.

אין משך פֿון לאַנגע יאָרן האָט מעדעמס משפחה געוווינט אין אַ רחבותדיק־פריצישן הויז מיט אַ סך צימערן און קאָרידאָרן, מיט אַ פאַראַדנעם זאַל און אַ וועראַנדע, וואָס איז אַרויס צו אַ גרויסן געדיכטן סאָד. פֿרילינגצייט פֿלעגן די עפלביימער זיך פֿונאַנדערבליִען מיט ווייס־ראָזע בליִעכץ און דער בלאָנדער בלוי־אויגיקער ייִנגל האָט ליב געהאַט אַריינצואָטעמען אין זיך זייערע צאַרטע ריחות; ער האָט ליב געהאַט צו לויפֿן מיט חברים אָדער מיט אַ גאַנצער טשאַטע הינט איבער די גאָרטן־אַלעען, וואָס האָבן געפֿירט צום טייך, און דערנאָך זיך אַ לאָז טאָן מיט אַ שמעקעדיק צווייגל אין דער האַנט

צו דער מוטער, דער שטילער און פֿאַרטראַכטער, וואָס איז געווען צוגעשמידט צו איר שטול אויף רעדלעך.

די מאָדערנע פסיכאָלאָגיע זוכט אין די איבערלעבונגען פֿון דער קינדהייט און יוגנט, וואָס פֿאַרמירן דעם הינטערבאַוווסטזיין, דעם שליסל צו דער פסיכיק פֿון דעם דערוואַקסענעם. צי דער גרונט־טאָן פֿון דער פסיכיק איז דאָס ציִען זיך צו די פֿריידן פֿון די קינדער־יאָרן אָדער דער בונט קעגן ליידן — די ראָל פֿון די קינדערישע איבערלעבונגען בלייבט די דעצידירנדיקע.

אין דער אַטמאָספֿער פֿון האַרמאָניע און ליבע, פֿון נאַטור און קונסט וואַקסט און שטאַרקט זיך די פאָזיטיווע, לעבנס־פֿריידיקע נשמה־סטרוקטור, וואָס איז דער יסוד פֿאַר יעדן שאַפֿן און בויען.

וואָליאַ מעדעם האָט געהאַט אַ גליקלעכע און האַרמאָנישע קינדהייט. די משפחה איז געווען אַ צונויפֿגעלעבטע, גאַסטפֿריינדלעכע און קולטורעלע. אין הויז איז שטענדיק געווען פֿול מיט יוגנט; מען האָט אַ סך געזונגען, דעקלאַמירט און געשפילט טעאַטער. אַ באַזונדערס וויכטיקן אָרט האָט פֿאַרנומען מוזיק; וואָליאַס עלטערע ברידער זענען געווען אויסגעצייכנטע מוזיקער, און איינער פֿון זיי אַ באַרימטער פיאַניסט איז שפעטער געוואָרן פראָפֿעסאָר פֿון דער פעטערבורגער קאָנסערוואַטאָריע. דער עלטסטער ברודער האָט ליידנשאַפֿטלעך ליב געהאַט טעאַטער און ער האָט שיִער נישט געוואָרפֿן צוליב דעם זיין מיליטערישע קאַריערע.

אַן אומעטיקן שאָטן האָט געוואָרפֿן אויף דעם לעבן פֿון דעם רוישיקן גאַסטפֿריינדלעכן הויז די אומהיילבאַרע קרענק פֿון דער מוטער — פאַראַליז פֿון די ענד־גלידער. די שטילע פֿרוי האָט זיך באַמיט מיט אַלע כוחות נישט צו פֿאַראומערן די שטימונג אין הויז, און זי האָט מיט גרויס זעלבסטבאַהערשונג איבערגעטראָגן די ליידן. איר פֿיזישע שוואַכקייט האָט נישט פֿאַרניכטעט איר גייסטיקן כוח, און דער שטול צו וועלכן זי איז געווען צוגעשמידט אין משך פֿון לאַנגע יאָרן איז געווען דער מיטלפונקט אין לעבן פֿון דער משפחה. די דערוואַקסענע קינדער פֿלעגן שטענדיק קומען צו איר נאָך עצות און הילף, און דער ליבלינג פֿון הויז — וואָליאַ — פֿלעגט זיך אין ערגעץ ניט פֿילן אַזוי געמיטלעך ווי אונטער דער מאַמעס פֿליגלען. דער דאָזיקער צאַרטער און פֿיינפֿילנדיקער פֿרוי האָט ער שפעטער געווידמעט די האַרציקסטע שורות פֿון זיינע מעמואַרן.

די גרויסע קריסטלעכע ימים־טובים — קריסטמעס און פאַסכאַ — פֿלעגן דורכגיין טומלדיק און פֿריילעך אין אַ קרייז פֿון אַ סך געסט. צו דעם ריטואַל פֿון אָט די ימים טובים פֿלעגן די דערוואַקסענע זיך באַציִען פֿאָרמעל אָן שום התפעלות; אַנדערש אָבער פֿלעגט עס אויפֿנעמען דאָס עמפֿינדלעכע ייִנגל. עס האָבן אים טיף גערירט די אומעטיקע תפֿילות אין די טעג פֿון גרויסן „פֿאַסט״, און נאָך מערער — די פאַסכאַ־נאַכט מיטן פֿייכטן פֿריילינג־ווינט, אומאויפֿהערלעכן גלעקער־געקלאַנג און פֿייערלעכן גאָטעס־

דינסט. וואָליאַ איז אַלט געווען פֿינף יאָר ווען זייער דענשטשיק האָט אים צום ערשטן מאָל גענומען אין צערקווע. פֿון דעמאָלט אָן פֿלעגט מען שוין דעם ייִנגל סיסטעמאַטיש פֿירן אין צערקווע, און שפּעטער פֿלעגט ער שוין אַליין אַהין גיין. ס'האָבן זיך אויף אייביק איינגעקריצט אין זיין זכּרון די הויך־געוועלבטע קלויסטער־ווענט, די געהיימנישפֿולע טונקלקייט אָנגעפֿילט מיט ווייִרעך און דורכגעדרונגען מיט דעם וואַרעמען שימער פֿון אומצייליקע ליכט, די טונקעלע געשטאַלטן פֿון די הייליקע אונטער די גאָלדענע קרענצלעך, און דער כאָר־געזאַנג, וואָס קומט פֿון געהיימנישפֿולע וויטן.

אין די קינדער־יאָרן האָט אויף וואָליאַס פֿאַנטאַזיע צום שטאַרקסטן געווירקט די דעקאָראַטיווע און עסטעטישע זייט פֿון דעם גאָטעסדינסט; שפּעטער האָט ער איבערגעלעבט אַ פּעריאָד פֿון פֿאַרטיפֿטער עקסטאַטישער פֿרומקייט; דעם ייִנגל האָט נישט צורו געלאָזן דער גרויסער זינד־באַוווסטזיין לגבי גאָט — דעם שטרענגן ריכטער. אין די דאָזיקע טעג איז דאָס באַזוכן די ערב־זונטאָגדיקע ליטורגיעס אין דעם שכנותדיקן קליינעם און האַלבפֿינצטערן קלויסטערל געוואָרן פֿאַר אים אַ נשמה־נויטווענדיקייט. וואָליאַ פֿלעגט אַרויסקומען אַ גערייניקטער און אַ געלייטערטער.

זומער, אין דאָרף, האָט וואָליאַס רעליגיעז געפֿיל אָנגענומען אַן אַנדער פֿאָרם. פֿאַרטאָג פֿלעגט דאָס ייִנגל אַוועקגיין טיף אין וואַלד און דאָרטן מתפּלל זיין מיט אייגענע ווערטער. ער פֿלעגט אָבער זעלטן געפֿינען אַ באַפֿרידיקונג: אים פֿלעגט זיך דוכטן, אַז די ווערטער זיינע זענען אַרויסגעקומען צו שוואַך אויף אויסצודריקן דעם אויפֿברויז פֿון זיין נשמה, און דאָס האָט וואָליאַן געפּייניקט. נאָך מער האָט אים געפּייניקט דער באַוווסטזיין, וואָס זיינע משפּחה־לייט, וועלכע ער האָט אַזוי שטאַרק ליב געהאַט, האָבן נישט קיין שום באַדערפֿעניש תּפֿילה צו טאָן, תּשובה צו טאָן. ער פֿלעגט זיך צוקוקן מיט שרעק, ווי זיי ווערן פֿאַרזונקען אין די קלייניקייטן פֿון לעבן נישט טראַכטנדיק וועגן גאָט, זייערע נשמות און יענער וועלט.

דערמאָנענדיק זיך שפּעטער דעם דאָזיקן פּעריאָד פֿון זיין לעבן — שרייבט מעדעם:

„אַזוי האָב איך געקלערט מיט 30 יאָר צוריק. איצט געהער איך פֿאָרט צו יענער מחנה אומגלייביקע, אויף וועלכער עס האָט געקוקט מיט אַזאַ שרעק דער 12יאָריקער ייִנגל. אין איין הינזיכט איז אָבער דער ייִנגל געווען גערעכט. ער האָט זיך פֿאָרט ניט געלאָזט אַריינציִען אין בלאָטע, און אויב ער האָט אָנגעוואָרן זיין קינדערשן גלויבן אין אַ הימלישן גאָט — איז ער אויך דערוואַקסענערהייט ניט געבליבן אָן אַ גלויבן" („פֿון מיין לעבן", ערשטער באַנד, ז' 22).

דאָס לעבן פֿונם קינד איז רייך מיט קאָנטראַסטן. וואָליאַ פֿלעגט לייכט איבערגיין פֿון זאָרגלאָזיקייט צו קאָנצענטרירטער פֿאַרטראַכטקייט, פֿון רוישיקע פֿריילעכע שפּילן מיט חברים צו אַ שאַרפֿן רחמנות־געפֿיל לגבי

אַלץ וואָס איז שוואַך, אָרעם און אוממעכטיק. דאָס דאָזיקע געפֿיל פֿלעגט אויפֿקומען אין זיין נשמה באַזונדער אין די יום־טובדיקע טעג, ווען אַלע אַרום פֿלעגן זיין פֿריילעך און צופֿרידן: אַ מאָל איז עס געווען רחמנות צו אַ שוואַכן זקן, אַ צופֿעליקן שכן אויף אַ באַנק אין שטאָט־גאָרטן, אַ מאָל צום דענשטשיק, וועלכער האָט צוליב יום־טוב אַרויפֿגעשלעפּט אויף זיך עפּעס אַ מיאוסן שאַל. אָט דאָס דאָזיקע אומגעריכטע, קרענקלעכע רחמנות־געפֿיל צו גאַנץ אומבאַקאַנטע מענטשן איז פֿון דעם קליינעם וואָליאַן אַריבער צו דעם דערוואַקסענעם; דערמאָנענדיק זיך שפּעטער אין דער פֿאַרגאַנגענהייט, קומט מעדעם צו דעם באַשלוס, אַז אָט דער רחמנות איז שיִער נישט געווען ביי אים דאָס סאַמע שאַרפֿסטע פֿון אַלע זיינע געפֿילן.

זומערדיקע וואָלקנס פֿאַרשטעלן נישט לאַנג די זון. די סאַמע גליקלעכסטע צייט פֿון דער קינדהייט איז געווען דער זומער. די מעדעמס פֿלעגן געווינטלעך אַוועקפֿאָרן אויף עטלעכע חדשים אין אַ שכונותדיקן דאַטשע־אָרט, אָדער צום ברעג פֿונם באַלטישן ים. באַזונדער רייך מיט איינדרוקן איז געווען דער זומער אין דרוסקעניק פֿאַרן אָנקומען אין גימנאַזיע. וואָליאַ פֿלעגט דאָרטן גאַנצע טעג פֿאַרברענגען ביי די ברעגעס פֿון ניעמען, פֿלעגט זיך באָדן, מאַכן גימנאַסטיק און איין מאָל אַפֿילו באַקומען אַ פּריז פֿאַר זיין בריהשקייט און פֿלינקייט.

אַן עפּיזאָד פֿון יענעם זומער אין דרוסקעניק האָט זיך אויף אייביק איינגעקריצט אין זיין זכרון. איין מאָל האָט ער אויפֿן צווייטן ברעג פֿון ניעמען באַמערקט אַ גרופּע קאָזאַקן, שלאַנקע פֿון זון פֿאַרברענטע זענען זיי געריטן איבער דעם גרינעם גראָז אויף שטאַרקע, פֿלינקע פֿערד און דערנאָך געפֿאָרן איבערן טייך מיטן פּאַראָם. דאָס ייִנגל האָט נישט אַראָפּגענומען פֿון זיי דאָס אויג און מיט האַרץ־קלאַפּעניש האָט ער געוואַרט, אַז אָט באַלד וועלן זיך אויפֿן האָריזאָנט באַוויזן געדיכטע רייען קאָזאַקן, וואָס וועלן פֿאַרפֿולן דעם ברעג, אָבער די רייטער פֿלעגן זיך באַוויזן אין קליינע גרופּן, אָדער איינציקווייז, און דערנאָך זענען זיי אין גאַנצן פֿאַרשוווּנדן, און דאָס קינדישע האַרץ האָט זיך אָנגעפֿילט מיט ביטערער אַנטוישונג. אין דרייסיק יאָר אַרום, דערמאָנענדיק זיך יענעם זומערדיקן נאָכמיטאָג ביים ניעמען, שרייבט מעדעם:

„ביזן היינטיקן טאָג שפּיר איך נאָך דאָס געפֿיל, וואָס איך האָב דעמאָלט געהאַט: דער דורשט נאָך דער גרעסטער מאָס, נאָך דער פֿולקייט אָן אַ שיִער, און די מורא, אַז אָט־אָט וועט זיך דער שטראָם אויסשעפּן, און דער ביטערער פֿאַרדרוס, ווען ער פֿלעגט טאַקע באַלד זיך איבעררייסן. אַזאַ מורא און אַזאַ אַנטוישונג פֿלעג איך אויך אין די שפּעטערע יאָרן איבערלעבן אַ סך מאָל“ („פֿון מיין לעבן“, ערשטער באַנד, ז׳ 53).

אין אַ שטענדיקן טוישן זיך פֿון געפֿילן זענען פֿאַרביי די קינדעריאָרן. אין עס־צימער צווישן אייגענע, אָדער אין קיך, ווו דאָס ייִנגל האָט ליב געהאַט צו פֿאַרברענגען גאַנצע שעהן, זיך צוהערנדיק צו די שמועסן פֿון די

דינסטן און דינער — אומעטום האָט אים אַרומגערינגלט אַ וואַרעמע האַרציקע אַטמאָספֿער. און אויפֿן גאַנצן לעבן איז אין זיין נשמה פֿאַרבליבן אַ באַדערפֿעניש נאָך וואַרעמקייט, געמיטלעכקייט און היימישקייט. די ליבע פֿון די אַרומיקע, די נאָענטקייט צו דער נאַטור און מוזיק האָבן אין אים אַנטוויקלט אַן אויסערגעוויינטלעכע עמפֿינדלעכקייט — אַן עמאָציאָנעלע און עסטעטישע.

אָבער די יונגע נשמה וואָס האָט געבענקט נאָך האַרמאָניע איז געווען געפייניקט פֿון אַ דורשט נאָך גלויבן און שאַרפֿן רחמנות־געפֿיל, פֿון דער באַדערפֿעניש נאָך מאָראַלישער שלמות. זי איז אַריינגעשליידערט געוואָרן אין אַ גרויזאַמער וועלט, וואָס איז צעריסן פֿון היפוכים און אָנגעפֿילט איבער די ברעגעס מיט אומגערעכטיקייט און אַכזריות. דאָס האָט באַשטימט מעדעמס גורל: דאָס קינסטלערישע אין אים וועט אַ לעבן לאַנג זיך בונטעווען קעגן דאָס העסלעכע, דאָס עמאָציאָנעל־עטישע — קעגן אומגערעכטיקייט, און ווען דאָס טרוימערישע יינגל וועט ווערן אַ סאָציאַליסט — וועט עס קומען נישט צופֿעליק, נאָר מיטן כוח פֿון אַ טיפֿן אָרגאַנישן מוז.

אויפֿן שוועל

דער ערשטער צוזאַמענשטויס מיט דער גראָבקייט און העסלעכקייט פֿון דער אַרומיקער וועלט איז פֿאָרגעקומען אין דער גרויער קאַזאַרמע־געביידע פֿון דער מינסקער שטאַטישער גימנאַזיע. ווען מען האָט וואָליאַן אַריינגעגעבן אין דער גימנאַזיע איז ער אַלט געווען 9 יאָר. ס׳האָט זיך פֿאַר אים אָנגעהויבן אַ ניי לעבן אין צוויי באַזונדערע וועלטן. וואָס עלטער ער איז געוואָרן, אַלץ שטאַרקער האָט ער געפֿילט דעם קאָנטראַסט צווישן דער גימנאַזיע און זיין היים.

מיט אומווילן האָט דער מאָגערער גימנאַזיסט אין זיין גרויען אוניפֿאָרם מיט די זילבערנע קנעפ געשפרייזט איבער די הילצערנע טראָטואַרן צו דעם מרה־שחורהדיקן בנין: ער האָט פֿיינט געהאַט זיין גימנאַזיע מיטן גאַנצן האַרצן. אין די ניינציקער יאָרן פֿון פֿאַריקן יאָרהונדערט איז די גימנאַזיע געווען אַן אמתע טורמע, ווו די שילער פֿלעגן זיך שטיקן אין דער אַטמאָספֿער פֿון לאַנגווייליקייט און קאַזיאָנער דיסציפלין. דער דורכשניט־טיפ פֿון אַ דעמאָלטיקן פעדאַגאָג, באַזונדער נאָך אין דעם צפֿון־מערב־קאַנט, איז געווען דער פֿאַראייביקטער ביי טשעכאָוון „מענטש אין פֿוטליאַר״, אַ גאַליקער שלימזל. די טעמפע פעדאַנטן האָבן זיך באַמיט מיט אַלע כוחות צו דערשטיקן ביי דער יוגנט יעדן אינטערעס צום לעבן און צו דער וויסנשאַפֿט און צו אַנטוויקלען גלייכגילטיקייט און פאַסיווקייט.

מינסק האָט געהערט צו דעם ווילנער שול־קרייז, וואָס איז געווען איינער פֿון די רעאַקציאָנערסטע. ווען ס׳איז געקומען דער נייער גימנאַזיע־

אינספעקטאָר קאָסקאָווסקי, איז וואָליאַ געווען אין דריטן קלאַס. דער דאָזיקער מענטש מיט זיינע קעצישע גענגלעך און גנבישער שטימע איז געוואָרן אַ שרעק־בילד פֿאַר אַלע גימנאַזיסטן; אַן אמתע גאָטס שטראָף ביי זייערע עקזאַמענס. די סיבה פֿון אינספעקטאָרס גרויזאַמקייט איז אויפֿגעקלערט געוואָרן ערשט נאָך זיין טויט. דער דאָקטער, וואָס האָט אים געהיילט — אַ באַוווסטער פסיכיאַטער — האָט פֿעסטגעשטעלט, אַז דער מענטש, וועמען מען האָט אָנגעטרויט הונדערטער יונגע לעבנס איז געווען אַ פסיכיש־קראַנקער, אַ געפֿערלעכער סאַדיסט.

דעם צאַרטן עמפֿינדלעכן יינגל, וואָס האָט זיך אויפֿגעהאָדעוועט אין דער אָראַנזשעריע־וואַרעמקייט פֿון אַ זאָרגפֿעלטיקער משפחה, האָט די גימנאַזיע געגעבן די ערשטע געזעלשאַפֿטלעכע אַנלאָדונג. זי האָט אים אויסגעלערנט זיך אַנטקעגנשטעלן עוולות און אַנטוויקלט אין אים דאָס געפֿיל פֿון סאָלידאַריטעט. דער גייסטיקער ניוואָ פֿון דער גימנאַזיסטישער יוגנט איז ניט געווען קיין הויכער און די שנאה צו נאַטשאַלסטווע פֿלעגט זיך אויסדריקן אין קליינינקייטן, אָבער דאָס געפֿיל פֿון חברשאַפֿט איז געוואָרן אַ וויכטיקער עלעמענט ביים פֿאָרמירן דעם כאַראַקטער פֿון עמפֿינדלעכן יינגל.

דעם איבערגאַנג פֿון דער קינדהייט צו דער יוגנט איז געווינטלעך שווער צו באַמערקן; אין וואָליאַס לעבן איז דער גרענעץ פֿון אָט די צוויי פעריאָדן דעם פֿאָטערס טויט. קינדוויז איז וואָליאַ געווען מער צוגעבונדן צו דער מוטער און האָט זיך אַ ביסל געהאַלטן פֿונדערווייטנס פֿון דעם פֿאַרזאָרגטן, שווייגעוודיקן, שטענדיק־פֿאַרנומענעם פֿאָטער. נאָר אין די לעצטע חדשים פֿון זיין לעבן, האָט דער דאָקטער מעדעם אָנגעהויבן צו פֿאַרברענגען דעם גרעסטן טייל פֿון טאָג אין דער היים, און צווישן פֿאָטער און זון איז אַנטשטאַנען אַ שטילע פֿריינדשאַפֿט. אין די לאַנגע ווינטערדיקע אָוונטן פֿלעגט דער הענגענדיקער קעראָסין־לאָמפּ אין עס־צימער באַלייכטן מיט זיין רויִקן ליכט דעם מידן, קראַנקן קאָפּ פֿון פֿאָטער און דאָס בלאָנדע קעפּל פֿון דעם גימנאַזיסט, איבערגעבויגן איבער אַ בוך. דאַוויד מעדעם האָט אין די דאָזיקע חדשים זייער אַ סך געלייענט; אויף זיין טיש פֿלעגט מען אָפֿט זען אַ קאָנסטאַנטינאָפּאָלער אויסגאַבע פֿון דער ביבל מיט צוויי טעקסטן: העברעיִש און פֿראַנצייזיש. איינמאָל האָט ער צוגערופֿן צו זיך זיין זון און אים אָנגעהויבן פֿאָרלייענען אין פֿראַנצייזיש אויסצוגן פֿון ישעיה, אָנווייזנדיק אים אויף דער שיינקייט פֿון דעם טעקסט.

וואָליאַ האָט איניקע ציטאַטן פֿון די נביאים געקאָנט פֿון די לעקציעס פֿון „זאַקאָן באָזשי״, אָבער איצט, האָבן זיי זיך אים אויסגעוויזן טיפֿער און פֿאַרכאַפּנדיקער. דערמאָנענדיק זיך שפּעטער די דאָזיקע מינוטן — האָט מעדעם געשריבן:

„אין יענעם אָוונט בין איך געזעסן לעבן מיין פֿאָטער און אַריינגעקוקט אין דעם יִדישן תּנך, און צום ערשטן מאָל האָבן זיך די ווערטער

> פֿון דעם אַלטן נביא צונויפֿגעפֿלאָכטן אין מיין פֿאַנטאַזיע מיט די מאָדנע, אומבאַקאַנטע, אומפֿאַרשטענדלעכע אותיות פֿון דעם העברעיִשן ספֿר... יאָרן זענען אַריבער, איך בין געוואָרן אַ דערוואַקסענער יונגערמאַן און ס׳האָט דערוואַכט אין מיר דער אינטערעס צו דער ייִדישקייט. האָט דאָ דער אַלטער תּנך פֿון מיין פֿאָטער געשפּילט אַ גרויסע ראָלע. עס האָט זיך מיר פֿאַרוואָלט צו לייענען דעם טעקסט פֿון דעם אַלטן בוך... דווקא אין דעם העברעיִשן אָריגינאַל...״ („פֿון מיין לעבן״. ערשטער באַנד, זייט 81).

דעם טאַטנס טויט איז פֿאַר וואָליאַן געווען אַ שווערער קלאַפּ. ס׳האָט אים געפּייניקט נישט נאָר דער פֿאַרלוסט, נאָר אויך אַ שולד־געפֿיל לגבי דעם פֿאָטער: צוליב זיין איינגעבוירענער שעמעוודיקייט איז דאָס ייִנגל אַפֿילו אין די לעצטע חדשים געווען צוריקגעהאַלטן אין זיינע באַציִונגען מיטן פֿאָטער, און דער פֿאָטער האָט די דאָזיקע צוריקגעהאַלטנקייט געקאָנט אָננעמען פֿאַר טרוקנקייט. אונטערן דרוק פֿון זיין ערשטן שווערן אומגליק איז וואָליאַ געוואָרן מער ערנסט און קאָנצענטרירט. דעם פֿאָטערס טויט האָט געענדערט אויך די אויסערלעכע באַדינגונגען: פֿון דעם ברייט־פּריצישן הויז האָט מען זיך אַריבערגעקליבן אין אַ באַשיידענער וווינונג, וואָס איז געווען אויך גענוג גרויס און געמיטלעך. אין דער דאָזיקער וווינונג האָט זיך באַלד באַוויזן אַ נייער מענטש — דאָס איז געווען דער מאַן פֿון וואָליאַס שוועסטער — פּאַוול זשאַבאַ, אַ רוסיפֿיצירטער פּאָליאַק, וואָס האָט געאַרבעט אין דעם אייזנבאַן־דעפּאָ. דאָס איז געווען אַן ענערגישער, אינטעליגענטער מענטש מיט אַ גרויסן געזעלשאַפֿטלעכן טעמפּעראַמענט. ער האָט וואָליאַן צוגעצויגן צו זיך מיט זיין יוגנטלעכער לעבנסלוסטיקייט און זיי האָבן זיך באַפֿריינדעט. שפּעטער, אין 1905 איז זשאַבאַ געוואָרן דער אָנפֿירער פֿון דעם אייזנבאַן־שטרייק אין מינסק; אין די 90ער יאָרן איז ער נישט געגאַנגען ווייטער פֿון אַ קאָנסטיטוציאָנעלן מאָנאַרכיזם. זיין איינשטעלונג האָט האַרמאָנירט מיט דער שטימונג אין הויז: אין דער פֿאַמיליע פֿון די מעדעמס, הויפּטזעכלעך, ווען דער פֿאָטער האָט נאָך געלעבט, האָט געהערשט דער קולט פֿאַר דער ליבעראַלער עפּאָכע פֿון די „גרויסע רעפֿאָרמען״, פֿאַרבונדן מיטן נאָמען פֿון אַלעקסאַנדער דעם צווייטן. אין קאַבינעט איז געהאַנגען אַ גרויסער פּאָרטרעט פֿון דעם דאָזיקן צאַר אין וועלכן וואָליאַ האָט געזען די פֿאַרקערפּערונג פֿון נאָבלקייט. צו רעוואָלוציאָנערן האָט מען זיך באַצויגן זייער נעגאַטיוו, זעענדיק אין זיי די מערדער פֿונעם צאַר. די יונגע מעדעמס — דערצויגן אינעם גייסט פֿון שטרענגער לאָיאַלקייט — האָבן זיך מיט פּאָליטיק ווייניק אינטערעסירט. זשאַבאַ איז געווען דער ערשטער מענטש, וואָס האָט אָנגעהויבן לערנען דעם יונגן גימנאַזיסט זיך פֿונאַנדערצוקלייבן אין געזעלשאַפֿטלעכע פּראָבלעמען און לייענען אַ צייטונג. קריטיקירנדיק דעם זעלבסטהערשערישן רעזשים, פֿלעגט ער אָבער נישט אָנרירן די פּערזאָן פֿון מאָנאַרך. ווען אַלעקסאַנדער דער דריטער איז געוואָרן (1894) שווער קראַנק, האָבן ביידע פֿריינד — זשאַבאַ און וואָליאַ — מיט האַרצקלאַפּעניש נאָכגעפֿאָלגט די

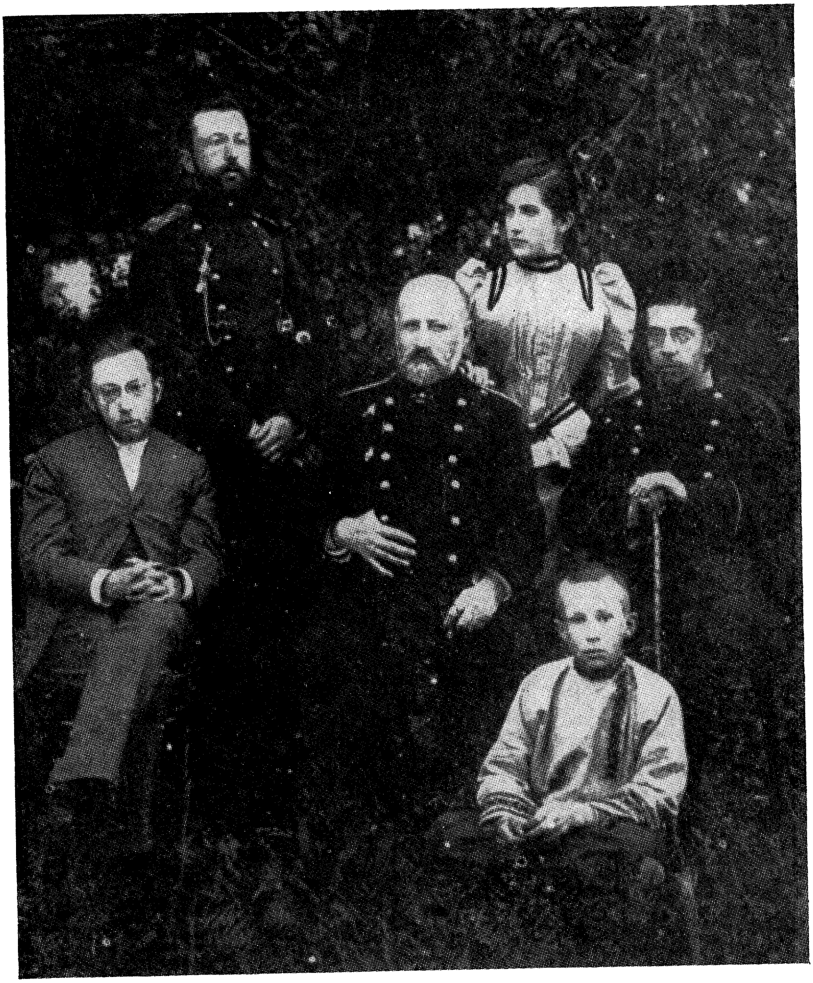

ד״ר דאַוויד מעדעם, וולאַדימיר מעדעמס פֿאָטער, און די משפחה;
דאָס קינד אין העמדל איז דער קליינער וולאַדימיר מעדעם.

בולֿעטינס וועגן דעם צאַרס געזונט־צושטאַנד. טיילמאָלֿ פֿלעגט וואָלֿיאַ מיט שרעק זיך כאַפּן, אַז ער זינדיקט אין געדאַנק: אים האָט זיך אין געהיים געוואָלֿט, אַז דער צאַר זאָלֿ שטאַרבן און אין לאַנד זאָלֿ זיך אָנהויבן אַ נייע תּקופֿה. ווען ס׳האָט זיך אָבער געהאַט באַוויזן אויף די גאַסן די טרויער־מעלֿדונג, איז ער געווען שטאַרק דערשיטערט און האָט בשום אופֿן ניט געקאָנט פֿאַרשטיין, ווי קאָנען די גימנאַזיסטן שטיפֿן אין דער צייט פֿון אַ פּאַניכידע און ווי קאָנען די דערוואַקסענע זיך פֿאַרנעמען מיט זייערע געוויינטלֿעכע אַרבעטן?

ביי די מעדעמס האָט געהערשט די פּרימיטיווע פֿאָרשטעלֿונג וועגן אַ רעוואָלֿוציאָנער, ווי וועגן אַ מענטשן מיט אַ באָמבע אין קעשענע. מינסק אָבער איז שוין פֿון לאַנג געווען איינער פֿון די צענטערס פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג אין דעם צפֿון־מערב־קאַנט; ס׳האָבן דאָ געאַרבעט די פּראָפּאַגאַנדיסטישע קרייזלעך, וואָס זענען אָרגאַניזירט געוואָרן דורך עמילֿ אַבראַמאָוויטש, כורגין און דורך דעם פּאָרפֿאָלֿק גורוויטש; אָנהויבנדיק פֿון די זיבעציקער יאָרן זענען דאָ פֿאָרגעקומען גרויסע שטרייקן פֿון ייִדישע אַרבעטער; אָבער די אָפּקלאַנגען פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג האָבן ניט דורכגעדרונגען די ווענט פֿון דער געמיטלעכער וווינונג אויף דער סקאָבעלֿיעווער גאַס. דער גימנאַזיסט מעדעם האָט געלֿעבט מיט די באַגריפֿן פֿון זיין סביבה און דערציִונג. זיין נייגונג צו דעקאָראַטיוויקייט, פֿאַרביקייט און אויסערלֿעכער האַרמאָניע, וואָס האָט געשפּילט אַזאַ גרויסע ראָלֿע אין די רעלֿיגיעזע איבערלֿעבונגען פֿון דעם קלֿיינעם וואָלֿיאַ, האָט געצווונגען דעם יונגן בחור זיך אַנטציקן מיט מילֿיטערישע פּאַראַדן, קאָראָנאַציע־פֿייערלֿעכקייטן און מיט דער גאַנצער טעאַטראַלֿישער פּראַכט פֿון דער מאָנאַרכיע.

די זומער־וואַקאַציעס האָט וואָלֿיאַ עטלֿעכע יאָר נאָך אַנאַנד פֿאַרבראַכט ביי זיין ברודער דעם אָפֿיציר אין דעם מילֿיטערישן לאַגער הינטער באָברויסק. אינאיינעם מיט זיין ברודערס באַטערייע האָט ער צוויי מאָלֿ דורכגעמאַרשירט דעם מאַרש צווישן באָברויסק און מינסק, וואָס האָט געדויערט צען טעג. רייטנדיק אויף אַ שיינעם שלאַנקן פֿערד — פֿלֿעגט דאָס ייִנגלֿ פֿון אויבן אַראָפּ קוקן אויף די אויסגעדאַרטע קלֿיאַטשעס איינגעשפּאַנטע אין די פּויערישע וועגענער. ער האָט זיך געפֿילֿט שטאָלֿץ, וואָס ער איז אַן אָרגאַנישער טיילֿ פֿון דער גרויסער מענטשן־מאַסע, וואָס באַוועגט זיך פֿאָרויס אין גלֿייכע געדיכטע רייען. פּונקט ווי אַ סך אַנדערע איבערלֿעבונגען פֿון דער קינדהייט און יוגנט, האָט אויך די דאָזיקע זיך איבערגעחזרט שפּעטער ביי אַנדערע געלֿעגנהייטן.

אין דער יוגנט געשעט אָפֿט, אַז אַ גאַנץ צופֿעלֿיקער שטויס גיט אַן עפֿן אין דעם באַוווסטיין אַ געהיימע טיר, און די אומרויִקע געדאַנקען פֿאַרפֿלֿייצן די נשמה מיט אַ פֿרילֿינג־געוויטער. ניט די גימנאַזיע מיט איר אָפּטויטנדיקן שאַבלֿאָן און ניט אַפֿילו דאָס געמיטלֿעכע

טראַדיציאָנעל־ליבעראַלע הויז האָט נישט געקאָנט געבן וואָליאַן דעם דאָזיקן שטויס. דאָס האָט געמאַכט דאָס בוך — בעלינסקיס ווערק. דאָס דאָזיקע בוך איז ניט געווען קיין פּשוטע זאַמלונג פֿון ליטעראַטור־קריטישע אַרטיקלען, נאָר אַן אמתע ענציקלאָפּעדיע. דער ליידנשאַפֿטלעכער טאָן פֿון דעם בוך האָט וואָליאַן דערשיטערט: ער האָט געהאַט דאָס געפֿיל, ווי ס׳וואָלט זיך פּלוצלינג געעפֿנט די טיר צו אַ נייער וועלט. הונדערטער „פֿאַרשאָלטענע פֿראַגעס" האָבן זיך אַ ריר געטאָן אין זיין מוח. ער האָט זיך מיט גרויס זשעדנעקייט אַ וואָרף געטאָן אויף ביכער לייענענדיק אָן אַ סיסטעם, איבערגייענדיק פֿון דרעפּערס „די געשיכטע פֿון דער גייסטיקער אַנטוויקלונג פֿון אייראָפּע" צו די רוסישע קלאַסיקער, פֿון נאַטור־וויסנשאַפֿט צו געזעלשאַפֿטלעכע פּראָבלעמען. אין דעם דאָזיקן פּעריאָד זענען די טיף־רעליגיעזע שטימונגען פֿון די קינדער־יאָרן בלאַסער געוואָרן און די לעקציעס פֿון „זאַקאָן באָזשי" און די אָפֿיציעלע גאָטעס־דינסטן אין גימנאַזיע, זענען געוואָרן אַ לאַסט. דאָס איינציקע, וואָס איז אים פֿאַרבליבן פֿון יענע יאָרן — איז געווען די נייגונג צו אַסקעטיזם: אים פֿלעגט זיך דוכטן, אַז ער האָט נישט קיין רעכט צו פֿאַרברענגען; וויבאַלד נאָר געציילטע קאָנען דאָס טאָן. צו דער גרויסער פֿאַרוווּנדערונג פֿון די אַרומיקע, פֿלעגט ער זיך אָפּט קאַטעגאָריש אָפּזאָגן פֿון אַ וועטשערינקע אָדער טעאַטער.

אין דער צייט פֿון גייסטיקן אומרו ווערט די באַדערפֿעניש נאָך פֿריינדשאַפֿט באַזונדערס שטאַרק. וואָליאַ, פֿון דער נאַטור אַ געזעלשאַפֿטלעכער, האָט שטענדיק פֿאַרבראַכט אין דער סביבה פֿון חברים; נאָר אין דעם 6טן קלאַס גימנאַזיע האָט ער געפֿונען דעם ערשטן אמתן פֿריינד — אַ באַגלייטער סיי אין גייסטיקע זוכענישן, סיי אין שטיפֿערייען געווענדט קעגן דער שולנאַטשאַלסטווע. דאָס איז געווען סאַשאַ (אַלעקסאַנדער) עליאַסבערג* — אַ זון פֿון אַ יידישן באַנקיר, אַ לעבעדיקער, זעלבסטשטענדיקער און ענערגישער יונג, וואָס האָט אַ סך ביכער דורכגעלייענט און אַ סך גערייזט. אין די פֿרייע שעהן פֿלעגן זיי זיך קיינמאָל נישט שיידן; דאָס באַליבטסטע אָרט פֿאַר שפּאַצירן איז געווען דער שטילער לוטעראַנישער בית־עולם פֿאַרוואַקסן מיט גרינס. דאָרטן, אויף דער שטיינערנער באַנק נעבן דער מצבה פֿון דאַוויד מעדעם, וועלכע איז געווען אַרומגעצאַמט מיט אַ געשניצטן פּאַרקנדל, פֿלעגן די חברים שמועסן אויף פֿאַרשידנאַרטיקע טעמעס — וויסנשאַפֿטלעכע, פֿילאָזאָפֿישע און רעליגיעזע. סאַשאַ, וואָס האָט גוט געקענט אייראָפּעישע שפּראַכן, האָט פֿאַר וואָליאַן געעפֿנט נייע וועלטן אין דער ליטעראַטור און קונסט. זיין באַליבטער פּאָעט איז געווען היינע און ער האָט זיין חבר אָנגעשטעקט מיט דער דאָזיקער ליידנשאַפֿט. איינמאָל, פֿאַר וואָליאַס אָפּפֿאָרן אויף דאַטשע, האָט אים סאַשאַ געבראַכט „איליאַדע" אין אַ פּרעכטיקער

---

* שפּעטער אַ באַקאַנטער דייטשער שריפֿטשטעלער.

רוסישער איבערזעצונג, און אין משך פֿון דעם גאַנצן זומער האָט דער בחור ליגנדיק אין געדיכטן גראָז אַריינגעזאַפּט אין זיך די אומשטערבלעכע שיינקייט פֿון די אַלטע העקזאַמעטרען.

אינם הויז פֿון די עליאַסבערגס האָט וואָליאַ צום ערשטן מאָל דערזען דייטשע זשורנאַלן געווידמעט דער קונסט. אין זיינע מעמואַרן כאַראַקטעריזירט מעדעם דעם דאָזיקן פּעריאָד אויף אַזאַ אופֿן:

„די טיר, וואָס האָט זיך פֿאַר מיר געעפֿנט, האָט געפֿירט אין אַ נייער וועלט: אַ וועלט פֿון אויסגעפֿיינערטע קינסטלערישע איבערלעבונגען. עס איז אַ העכסט־וויכטיקער עטאַפּ אינם לעבן פֿון אַ יונגן מענטשן. גלייך ווי ס'וואָלטן זיך געעפֿנט נייע אויגן, גלייך ווי עס וואָלטן זיך באַשאַפֿן נייע חושים. די נשמה ווערט רייכער און אויפֿנאַמפֿעיִקער... זי הייבט אָן אַריינצוזויגן אין זיך דורך די ניי־געעפֿנטע פֿענצטער די פֿילפֿאַרביקייט און שיינקייט פֿון אַ יונגער, פֿרישער, צאַפּלדיקער, קינסטלערישער שאַפֿונג. עס הייבן אָן צו קלינגען נייע סטרונעס, פֿיינע, טיף באַהאַלטענע, אינטימע סטרונעס. עס איז די בליִונגס־צייט פֿון דער נשמה" („פֿון מיין לעבן", ערשטער באַנד, זייט 117).

דער פֿעיִקער און אינטעליגענטער סאַשאַ איז גלייכצייטיק געווען אַ געפֿערלעכער שטיפֿער. די נאַטשאַלסטווע פֿון דער גימנאַזיע האָט געקוקט קרום אויף מעדעמס פֿריינדשאַפֿט מיט עליאַסבערגן: אַ שטיפֿער, אַ פֿוילער און דערצו נאָך אַ ייִד! אַגב, וואָס עלטער ס'איז געוואָרן וואָליאַ — אַלץ מער האָט אים געצויגן צו חברים־ייִדן: זיי זענען אין קלאַס געווען די פֿעיִקסטע און אינטעליגענטסטע. ער האָט אויך געהאַט פֿריינד פֿון אַן אַנדער סביבה — די קינדער פֿון דעם קרעמער אין שכנות, אָפּגעריסענע חדר־ייִנגלעך, וועלכע ער האָט געלערנט רוסיש און די יסודות פֿון היגיענע. אָבער פֿאַר קיין ייִד האָט ער זיך צו יענער צייט ניט געהאַלטן; דער אַנטיסעמיטיזם האָט ביי אים אַרויסגערופֿן עמפּערונג, פּונקט ווי אַלע אַנדערע עוולות. אַ יאָר פֿאַרן ענדיקן די גימנאַזיע איז אים אויסגעקומען צו זיין אַן עדות פֿון אַ גאַסן־צוזאַמענשטויס צווישן אַ ייִדישן קרעמער מיט אַ גרופּע סאָלדאַטן. ער איז געווען דערשיטערט זעענדיק די צום טויט איבערגעשראָקענע אומבאַהאָלפֿענע מענטשן וואָס לויפֿן אין פּאַניק פֿאַר די אויסגעשטרעקטע ביקסן. אַ צווייטער קאָנפֿליקט האָט געטראָגן אַ מער פֿרידלעכן כאַראַקטער און האָט זיך אָפּגעשפּילט אין די ווענט פֿון דער גימנאַזיע ביי די אַרויסלאָז־עקזאַמענס. אויך דאָ, פֿאַרטיידיקנדיק די חברים ייִדן קעגן דער מערהייט פֿון קלאַס, האָט מעדעם פּשוט אויסגעפֿאָלגט דעם באַפֿעל פֿון זיין געוויסן: אומגערעכטיקייט האָט אים שטענדיק אויפֿגעבראַכט ביז אין די טיפֿענישן פֿון זיין נשמה.

דער פֿרילינג פֿון 1897 איז פֿאַרבליבן אין זיין לעבן אַ וויכטיקע דאַטע. ס'זענען פֿאַרביי די אַרויסלאָז־עקזאַמענס, וועלכע מעדעם האָט גלענצ-

דיק אויסגעהאַלטן באַקומענדיק אַ גאָלדענעם מעדאַל. די גימנאַזיע־קאַטאָרגע האָט זיך פֿאַרענדיקט. מיט ציטערדיקע הענט האָבן די גימנאַזיסטן אַרונטערגעריסן פֿון זייערע צעקנייטשטע היטלעך דעם גימנאַזיע־הערב — דעם סימבאָל פֿון 8יאָריקער קנעכטשאַפֿט. ס׳האָט זיך אָנגעהויבן אַ נייע תּקופֿה אין זיין לעבן.

אַ פֿרילינג־פֿאַרפֿלייצונג

ערב האַרבסט 1897. איבער די זון־באַגאָסענע גאַסן פֿון קיִעוו שפּרייזט אַזוי ווי אַ פֿאַרלאָרענער אַ הויכער יונגערמאַן אין אַ נייער סטודענטישער טוזשורקע. אין דער דאָזיקער טומלדיקער שטאָט זעט אים אַלץ אויס פֿרעמד און מאָדנע: די בלענדנדיק־ווייסע ווענט פֿון די הויכע מויערן, די גרינע זשאַליוזן איבער די פֿענצטער און די וועגענער מיט קאַװענעס אויפֿן אָנגעבערענטן ברוק. זיין סטודענטיש צימערל זעט אים אויס פֿרעמד און נישט געמיטלעך, און מיט ווייטאָג און בענקשאַפֿט דערמאָנט זיך אים די וואַרעמקייט פֿון דער היים, וואָס ער האָט אָקערשט פֿאַרלאָזט . . . נאָך אומעטיקער ווערט אים אין אוניוורסיטעט: גרויסע, קאַלטע אוידיטאָריעס, עלטערע סטודענטן מיט זייער אומפֿאַרשטענדלעכן פֿאַר אים לעבנס־שטייגער, נודנע לעקציעס אויפֿן מעדיצי׳נישן פֿאַקולטעט, וועלכן ער האָט צופֿעליק אויסגעקליבן, און דאָס איינציקע אָרט, וווּ מען קאָן אַ ביסל קומען צו זיך און אַ פּלוידער טאָן מיט אַלטע באַקאַנטע — איז די לאַנדסמאַנשאַפֿט פֿון די מינסקער סטודענטן. אמת, אויך דאָ האַלט זיך דער יונגער סטודענט פֿאַרלייפֿיק באַשיידן אין אַ ווינקל, נישט באַטייליקנדיק זיך אין די שמועסן וועגן די לויפֿנדיקע סטודענטישע ענינים, אָבער די אַטמאָספֿער איז דאָ אַ וואַרעמערע, שמעקט מיטן היימישן מינסק.

דאָס ערשטע אוניוורסיטעט־יאָר איז פֿאַר דעם יונגן סטודענט געווען זייער אַ שווערס. ווינטער־צייט איז ער קראַנק געוואָרן אויף אַ טיפֿוס אין אַ גאַנץ שאַרפֿער פֿאָרעם. די פֿאָלגן פֿונם טיפֿוס זענען געווען אַ נירן־קראַנקייט, וואָס האָט אים שוין דערנאָך געמאַטערט זיין גאַנץ לעבן. ווען מעדעם איז נאָך אַ שוואַכער נאָך דער קראַנקייט געקומען אויף די זומער־וואַקאַציעס אַ היים איז שווער קראַנק געוואָרן זיין מוטער. ס׳איז באַלד קלאָר געוואָרן, אַז איר קראַנקייט איז נישט היילבאַר. דער זון איז נישט אָפּגעטראָטן פֿון דער מוטערס בעט ביז דער לעצטער מינוט. ער שרייבט וועגן דעם אין זיינע מעמואַרן: „דער שטילער טויט פֿון אַ געליבטן מענטשן — דאָס איז ווי אַ פֿייערלעכער גאָטסדינסט, און דער וואָס שטייט אַלס שטומער עדות ביים טויטנבעט — דער שפּירט די הייליקייט פֿון טויט, און די גאַנצע ליבע פֿון גאַנצן לעבן הייבט זיך אויף, ווי אַ כוואַליע פֿון האַרצן, די גרויסע ליבע און די גרויסע אייביקע דאַנקבאַרקייט.

„און דאַן קומט די גרויסע טעמפּע מידקייט, וואָס לאָזט זיך

> אַראָפּ אויפֿן מוח, ווי אַ גרויע כמאַרע, די טעמפּע מידקייט פֿון אַ גרויסן אומגליק: די מאַמע איז ניטאָ!
>
> ס'איז געשען. מען האָט פֿאַרלאָרן דאָס טייערסטע, וואָס מען האָט געהאַט אויף דער וועלט — און מען לעבט ווייטער...״ („פֿון מיין לעבן״, ערשטער באַנד, זז׳ 148־149).

דאָס לעבן גייט ווייטער, און די יונגע יאָרן פֿאַרהיילן די ווונדן. ס'גייען אַריבער חדשים און דער יונגער בחור, וואָס פֿלעגט זיך פֿריִער בעת סטודענטישע פֿאַרזאַמלונגען באַהאַלטן אין אַ ווינקל, איז איצט געוואָרן אַ טיפּישער סטודענט, וואָס פֿילט זיך שוין היימיש אין די אוידיטאָריעס און אויף די סטודענטישע דיסקוסיעס. צו יענער צייט איז די סטודענטנשאַפֿט געווען אַרומגערינגלט מיט אַן אַטמאָספֿער פֿון אַלגעמיינער סימפּאַטיע, און יעדער סטודענט האָט זיך באַמיט צו פֿאַרציִען וואָס לענגער זיינע פֿרייע סטודענטישע יאָרן.

מעדעם האָט געוואָרפֿן דעם מעדיצינישן פֿאַקולטעט און איז אַריבער אויפֿן יורידישן; מען האָט דאָרטן אַ חוץ די יורידישע לימודים געלערנט אויך סאָציאַלע וויסנשאַפֿטן, צו וועלכע עס האָט מעדעמען וואָס ווייטער אַלץ מער געצויגן. דער אוניווערסיטעט איז אין יענע יאָרן געווען אַ נעסט פֿון ראַדיקאַליזם און אַ לאַבאָראַטאָריע פֿון געזעלשאַפֿטלעכן געדאַנק. די ליידנשאַפֿטלעכע וויכוחים צווישן די „נאַראָדניקעס״ און די מאַרקסיסטן האָבן לעבעדיק אינטערעסירט די דעמאָלטיקע סטודענטנשאַפֿט. מעדעם האָט באַזוכט די דיסקוסיעס, אַ סך געלייענט און געזוכט זיין אייגענעם וועג. דאָס געפֿיל האָט אים געצויגן צו די „נאַראָדניקעס״: ער האָט זיך דאָך דערצויגן אויף דער רוסישער ליטעראַטור, וועלכע האָט געוועקט מיטגעפֿיל צום גרויען רוסישן פּויער. אָבער ביסלעכווייז, שטודירנדיק די געזעלשאַפֿטלעכע וויסנשאַפֿטן, צוהערנדיק זיך צו די אַרגומענטן פֿון די דיסקוטאַנטן, לייענענדיק די אַרטיקלען פֿון פּלעכאַנאָוו־בעלטאָוו און לענין־אילין, הייבט אָן דער יונגער מעדעם אַלץ מער צו שפּירן דעם כּוח פֿון דער אייזערנער לאָגיק פֿון מאַרקסיזם. די אַמאָליקע נאַיִווע פֿאָרשטעלונגען וועגן סאָציאַליזם און רעוואָלוציע זענען פֿאַרשוווּנדן און זיין באַציִונג צו סאָציאַלע פּראָבלעמען איז געוואָרן אַלץ מער רייף און פֿאַרטיפֿט.

אייניקע פֿון מעדעמס חברים האָבן זיך באַטייליקט אין דער אונטערערדישער אַרבעט. יאַשאַ קאַפּלאַן, זיין חבר נאָך פֿון דער גימנאַזיע, וואָס האָט איצט געוווינט מיט אים צוזאַמען, האָט געהאַט געוויסע פֿאַרבינדונגען אין די רעוואָלוציאָנערע קרייזן. זייער באַשיידן סטודענטיש צימערל אויף קרעשטשאַטיק, פֿול פֿאַרלייגט מיט ביכער און צייטונגען, האָט אָפֿט געדינט אַלס אָרט אויף צו באַהאַלטן אומלעגאַלע ליטעראַטור און אויף איבערצונעכטיקן פֿאַר געהיימפֿולע, שווייגנדיקע געסט, וועגן וועלכע מען האָט קיין מאָל נישט געוווּסט פֿון וואַנען זיי קומען און וווּהין זיי פֿאַרשווינדן. איין מאָל האָט ביי זיי גענעכטיקט איינער אַן ערנסטער מענטש

מיט אַ געדיכטער שוואַרצער באָרד, וואָס האָט געהאַלטן אין איין סודען זיך מיט קאַפלאַנען. ביי איינעם אַזאַ מין געהיימען שמועס האָט ער אַרויסגערעדט דאָס וואָרט „בונד“, וואָס האָט פֿאַר מעדעמען געקלונגען דעמאָלט מאָדנע אומבאַקאַנט. ערשט אין עטלעכע יאָר אַרום האָט זיך מעדעם דערוווּסט, אַז יענער געהיימנישפֿולער גאַסט איז געווען מאַרק ווילטער, וואָס האָט אַ געוויסע צייט געאַרבעט אין דער אומלעגאַלער בונדישער דרוקעריי. נאָכן דורכפֿאַל אין יאָר 1898 האָט ער זיך באַהאַלטן ערגעץ ווו הינטער קיִעוו אונטער אַן אַנדער נאָמען, און געאַרבעט אין דער אומלעגאַלער דרוקעריי פֿון דער רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער־פאַרטיי. דאָס צימערל פֿון די צוויי יונגע סטודענטן איז געווען פֿאַר אים דאָס אָרט, ווו ער פֿלעגט זיך באַגעגענען מיט פֿאָרשטייער פֿון קיִעווער קאָמיטעט. דער דאָזיקער קאָמיטעטשיק — אַ קליינוווּקסיק מענטשל, וואָס פֿלעגט געוויינלעך זיך שושקען מיט ווילטערן, איז אין יאָרן אַרום געוואָרן באַרימט: דאָס איז געווען דער באָלשעוויסטישער טוער אוריצקי, וועלכן מען האָט אין 1918 דערהרגעט אין פעטראָגראַד.

קאַפלאַן האָט זיך באַמיט אַריינצוציִען מעדעמען אין דער פראָפאַגאַנדיסטישער אַרבעט, אָבער מעדעם האָט זיך פֿון דעם קאַטעגאָריש אָפגעזאָגט: ער האָט געפֿילט, אַז ער אַליין איז נאָך ווייט נישט פֿאַרטיק מיט אַ סך וויכטיקע פראָבלעמען, אַז ער מוז נאָך אַ סך שטודירן. גאַנץ אַנדערש אָבער איז געווען מיט דער סטודענטישער באַוועגונג: דאָרטן האָט זיך נישט געפֿאָדערט קיין טעאָרעטישע צוגרייטונג. האָט זיך מעדעם מיט לייב און לעבן אַריינגעוואָרפֿן אין דער דאָזיקער סטיכיע, וואָס האָט געברויזט אין די אוניווערסיטעט־אוידיטאָריעס און געדראָט זיך אַרויסצורייסן אין דרויסן.

די רעגירונגס־קרייזן האָבן מיט גרויס אומרו נאָכגעשפירט דעם וווּקס פֿון די רעוואָלוציאָנערע שטימונגען צווישן דער סטודענטנשאַפֿט. צום סוף פֿון די ניינציקער יאָרן איז פֿאָרגעקומען אַ שאַרפֿע ענדערונג פֿון קורס: מען האָט ליקווידירט די אוניווערסיטעט־אויטאָנאָמיע און מען האָט איינגעפֿירט ספעציעלע אינספעקטאָרס, וואָס האָבן געדאַרפֿט נאָכשפיאָנירן די „קראַמאָלניקעס“. דאָס האָט נאָך מער אויפֿגערעגט די סטודענטנשאַפֿט. דער לעצטער טראָפן, וואָס האָט פֿאַרפֿולט דעם בעכער איז געווען דאָס, וואָס מען האָט אין פעטערבורג, דעם 8טן פֿעברואַר 1899 פֿונאַנדערגעטריבן אַ פֿרידלעכע סטודענטישע דעמאָנסטראַציע און אַכזריותדיק צעשלאָגן די אָנטיילנעמער. די ערשטע וואָס האָבן זיך אָפגערופֿן אויף דער דאָזיקער געשעניש, זענען געווען די סטודענטן פֿון קיִעווער אוניווערסיטעט: זיי האָבן דערקלערט אַ שטרייק. ס'איז געווען דער ערשטער פֿאַל אין דער געשיכטע פֿון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג, אַז אַ געזעלשאַפֿטלעכער פראָטעסט זאָל אָננעמען די פֿאָרעם פֿון אַ שטרייק. דאָס גאַנצע אוניווערסיטעט־לעבן איז גע־

וואָרן פֿאַראַליזירט; די פראָפֿעסאָרן זענען געווען געצוווּנגען אָפצושטעלן די לעקציעס. דער קיִעווער אוניווערסיטעט איז געווען דער סיגנאַל־געבער פֿאַר דער גאַנצער באַוועגונג, וואָס האָט אַרומגעכאַפּט אַלע העכערע לעראַנשטאַלטן פֿון רוסלאַנד. דער שטרייק האָט געדויערט עטלעכע חדשים; ס׳האָט מיט אים אָנגעפֿירט דער סטודענטישער קאָמיטעט; אין דעם דאָזיקן קאָמיטעט איז אויסגעוויילט געוואָרן דער סטודענט פֿון צווייטן קורס וולאַדימיר מעדעם.

צום ערשטן מאָל אין זיין לעבן האָט דער יונגער מעדעם דערשפירט אין זיך די פֿרייד פֿון קענען אַריינוואַרפֿן זיך אין דער ברויזנדיקער געזעלשאַפֿטלעכער סטיכיע. דער באַוווּסטזיין, אַז אין רוסלאַנד שטרייקן דרייסיק טויזנט סטודענטן, איז געווען אַן אומאויסשעפלעכער קוואַל פֿון מוט און דערהייבונג. ס׳האָט אַלץ אויסגעזען יום־טובדיק: סיי די טאָג־טעגלעכע זיצונגען פֿון קאָמיטעט, סיי דאָס דרוקן אויף אַ העקטאָגראַף די בולעטענס, און באַזונדערס — די רוישיקע פֿאַרזאַמלונגען פֿון די סטודענטן אין דער גרעסטער אודיטאָריע. אין דער סטודענטישער סביבה האָבן זיך דעמאָלט אַרויסגערוקט אַ גאַנצע ריי אויסגעצייכנטע רעדנער און ענערגישע אָרגאַניזאַטאָרן; אָבער דאָס ווערטפֿולסטע אין דעם איז געווען, וואָס טויזנטער יונגע הערצער איבערגעפֿולטע מיט ענטוזיאַזם האָבן געקלאַפט צוזאַמען.

איין מאָל, ווען די מיטגלידער פֿון קאָמיטעט זענען געקומען צום אוניווערסיטעט — האָבן זיי געפֿונען די טירן פֿאַרמאַכט, לויט דער פֿאַראָרדענונג פֿון דער אַדמיניסטראַציע. דעמאָלט האָט דער קאָמיטעט באַשטימט צו מאַכן אַ פֿאַרזאַמלונג אונטערן פֿרייען הימל אויפֿן פלאַץ ביים אוניווערסיטעט. דער באַשלוס איז אָנגענומען געוואָרן אין אָוונט, אויף מאָרגן אין דער פֿרי, ווען עס האָבן זיך אויפֿן פלאַץ פֿאַרזאַמלט עטלעכע הונדערט סטודענטן, האָבן זיך באַלד באַוויזן סאָלדאַטן מיט די בלויזע שווערדן, האָבן אַרומגערינגלט דעם עולם, און די בונטאָווּשטשיקעס אָפגעפֿירט אין טורמע אַריין.

מיט אַ געפֿיל פֿון שטאָלץ האָט מעדעם אַריבערגעטראָטן דעם שוועל פֿון טורמע־קאָמער. די טורמע איז פֿול געוואָרן מיט יוגנט. יעדן טאָג פֿלעגן צוקומען נייע אַרעסטירטע. דער אומעטיקער, אָפגעלאָזענער טורמע־בנין האָט זיך פֿאַרוואַנדלט אין אַ סטודענטישער היים, פֿאַרפֿולט מיט אַ טומלדיקן זינגעדיקן המון. דער אַרעסט איז געווען אַ קורצטערמיניקער: מען האָט די יונגע בונטאָווּשטשיקעס געמאָלדן, אַז זיי ווערן אויסגעשלאָסן פֿון אוניווערסיטעט און מען שיקט זיי צוריק אין זייערע היימשטעט אונטער פּאָליציייִשער אויפֿזיכט. מיט אַ טשעמאָדאַן אָנגעשטאָפט מיט ביכער איז מעדעם אַריין אין צוג, וואָס האָט געפֿירט צו דער צפֿון־מערב־געגנט, צו מינסק . . .

אין די געטאָ־געסלעך

ווידער אין מינסק, ווידער אין דער היים. אַלץ איז דוכט זיך ווי געווען: די זעלבע קלויסטער־גלעקער קלינגען יעטוועדן זונטיק, די זעלבע מיליטערישע מאַרשן שפילט דער אָרקעסטער אין שטאָטישן גאָרטן. מערנישט דער בלאָנדער יונגער מאַן מיטן בלייכן לענגלעכן געזיכט איז שוין ניט מער יענער זאָרגלאָזער יִנגל פֿון אַ מאָל. עפעס אַ געהיימע קראַפֿט ציט אים אַלץ אָפֿטער און אָפֿטער פֿון זיין געמיטלעכער דירה צו די שטוביקע אָרעמע געסלעך פֿון יִדישן קוואַרטאַל. ער שפרייזט פֿאַרטראַכטערהייט איבער די צעבראָכענע און דורכגעפֿוילטע טראָטואַרן — פֿאַרביי די קרומע איינגעהויקערטע הייזקעס. מאָגערע, בלאַסע יִדישע קינדער שפילן זיך אויף דער שטוביקער גאַס, ציגן מיט איינגעפֿאַלענע זייטן צופֿן פֿויל דעם געלבלעכן גראָז. די בלינדלעכע פֿענצטערלעך שטייען אויפֿגעפראַלטע; מאַטערנדיק לאַנג איז דער זומערדיקער אַרבעטס־טאָג אין דעם קעלער־שטיבל פֿון אַ שוסטער, וואָס זיצט איינגעהויקערט איבער זיין קאָפול, אין דעם ענגן בוידעם־שטיבל, ווּ עס קלאַפט טעמפ אַ זאָקן־מאַשין, אין אַ פֿאַבריק־געביידע, פֿון וואַנעט עס טראָגט זיך דער שטינקנדיקער ריח פֿון געווייקטן לעדער און פֿון די אויפֿגעהאָנגענע צום טריקענען בינטלעך חזיר־האָר.

פֿון איינעם אַ פֿענצטער טראָגט זיך אַ ליד: דאָס ציִען די שניידער־געזעלן די מעלאָדיע פֿון דער אַלטער „שבועה“. דער יונגער מאַן מיטן אויסגענייטן העמדל אונטער זיין סטודענטישער טוזשורקע פֿאַרשטייט בלויז געציילטע ווערטער, אָבער וואָס פֿאַר אַ כוח עס פֿילט זיך אין אָט דעם פֿייערלעכן „שבועה“־ליד! פֿון דעם צווייטן אַנטקעגנדיקן פֿענצטערל הערט זיך אַ מאָנאָטאָנער, אומעטיקער געזאַנג: דאָס לערנען יִדישע קינדער אין אַ חדר אַ פרשה חומש מיט רשי. און עס גיסן זיך צוזאַמען די ביידע ניגונים פֿונם ווייטן אַמאָל און פֿון דער צוקונפֿט און דרינגען אַריין אין דער נשמה.

לאַנג נאָך האַלבער נאַכט ברענט דעמאָלט אויפֿן שרייבטיש אין מעדעמס איינזאַמען צימער דער לאָמפ מיטן גרינעם אַבאַזשור. דאָס ליכט פֿאַלט אויפֿן אויפֿגעעפֿנטן באַנד פֿון „קאַפיטאַל“. מיט טיפֿער אינערלעכער התפעלות לייענט מעדעם דאָס בוך, וואָס פֿאַרכאַפט אים נישט בלויז מיט זיין אינטעלעקטועלער נאָר אויך מיט זיין קינסטלערישער שיינקייט.

> „ס'איז געווען אַן אמתע הנאה — שרייבט מעדעם אין יאָרן אַרום — נאָכצוגיין דעם גאַנג פֿון דעם דאָזיקן געניאַלן געדאַנק, זען ווי עס לייגט זיך אַ שטיין אויף אַ שטיין, ווי איין טייל וואַקסט אַרויס פֿון דעם צווייטן, פֿלעכט זיך צוזאַמען, שפרייט זיך פֿונאַנדער און הייבט זיך אויף אַלץ העכער און העכער צום נייטיקן אויספֿיר“ (זע „פֿון מיין לעבן“, ערשטער באַנד, זייט 190).

לאַנגזאַם און שטיל ציִען זיך די זומערדיקע טעג, איבערלאָזנדיק אין דער נשמה דעם אומעטיקן ניגון פֿון אַ פֿאָלקסליד, די גלענצנדיקע פֿאָרמולירונגען פֿון אַ דענקער־סאָציאַליסט. די קערנדלעך, די דעמאָלט פֿאַרזייטע, וועלן זיך אויסוואָרעמען אין דער טיף און וועלן שפעטער אויסשפּראָצן אין דער קלאָרער ריטמישער שפראַך פֿון די צוקונפֿטיקע אַרטיקלען און רעדעס...

צו גלייך מיטן „קאַפּיטאַל” פֿון קאַרל מאַרקס האָט זיך באַוויזן אויף מעדעמס שרייבטיש נאָך אַ בוך, וועלכער איז געווען ביי אים פֿאַרבונדן מיט אַזוי פֿיל קינדערשע דערינערונגען — זיין טאַטנס ביבל. נאָך זייענדיק אין גימנאַזיע האָט שוין מעדעם געהאַט גוט אָפּגעשאַצט דעם גרויסן קינסטלערישן ווערט פֿון אָט דעם בוך, אָבער איצטער האָט זיך אים פֿאַרגלוסט איבערצולייענען די ביבל אין אָריגינאַל. זיין רבי איז געוואָרן דעם קרעמערס זון מיט וועלכן ער האָט זיך געהאַט געהברט אין די קינדער־יאָרן, דער פֿלינקער בחורל איז אָבער געווען אַ גאַנץ שוואַכער פעדאַגאָג און מעדעם האָט בלויז באַוויזן אויסצולערנען זיך ביי אים דעם אַלף־בית.

אין זיינע וואַנדערונגען דורך די אָרעמע ייִדישע גאַסן פֿון מינסק פֿלעגט מעדעמען אָפֿט באַגלייטן זיין נייער פֿריינד איסאַק טיומין, אַ מענטש מיט אַ געזעלשאַפֿטלעכער רוטין און אַ גוט באַהאַוונטער אין פֿראַגן פֿון ייִדישן לעבן. איין מאָל אין אַ פֿייכטן אָקטאָבער־אָוונט זענען ביידע פֿריינד אַריין אין אַ שול, וואָס איז געווען איבערגעפֿולט מיט מתפללים. ס'איז געווען יום כיפּור. מעדעם, וועלכער איז געוווינט געוואָרן צו די האַרמאָנישע און דעקאָראַטיווע קריסטלעכע ליטורגיעס, איז איבערראַשט געוואָרן פֿון דער אָריענטאַלישער ליידנשאַפֿטלעכקייט און אינטימקייט פֿון דעם ייִדישן תפֿילה־טון. יעדער איינער האָט אויף זיין אייגענעם שטייגער זיך אויסגעטענהט מיטן רבונו של עולם, פֿירנדיק מיט אים אַ וויכוח, בעטנדיק און מאָנענדיק, און די אַלע טענות און תפֿילות האָבן זיך צונויפֿגעגאָסן אין איין שטורמישן און אויפֿטרייסלענדיקן כאָר. מעדעם איז געוואָרן שטאַרק דערשיטערט. אַ מאַסן־עקסטאַז פֿלעגט אים שטענדיק פֿאַרכאַפּן. די אויסטערלישע מזרח־ניגונים פֿון די ייִדישע תפֿילות האָבן נאָך געקלונגען אין זיינע אויערן, ווען ער האָט אויפֿן שוועל פֿון זיין הויז געטראָפֿן די זשאַנדאַרמען, וואָס זענען געקומען אים אַרעסטירן און אַריבערשיקן אין דער קיִעווער לוקיאַנאָווער טורמע. דער אַרעסט איז געווען אַ קורצער. אין צוויי וואָכן אַרום איז ער געקומען אַהיים.

דערמאָנענדיק זיך שפעטער אין דעם דאָזיקן פעריאָד פֿון זיין לעבן האָט מעדעם געהאַלטן, אַז דעמאָלט האָט זיך אָנגעהויבן זיין דערנענטערונג צו דער ייִדישער סביבה. דאָס איז פֿאָרגעקומען ביי אים בהדרגה, טאָג נאָך טאָג, אָן שום אויפֿטרייסלונגען, אומפֿאַרמיידלעך, ווי פֿון זיך אַליין. ווען מעדעם האָט פרובירט אין 1906 אויפֿקלערן לעסינגען,

און אַפֿשר אויך זיך אַליין, די סיבות וואָס האָבן אים דערפֿירט צום ייִדנטום, האָט זיך ביי אים אַרויסגעכאַפּט אַ פֿראַזע: „ס׳האָט זיך פֿאַרבענקט אַהיים“.

מעדעם אַליין איז, ווי אַלע זיינע חברים פֿון יענער צייט, געווען קאָסמאָפּאָליטיש געשטימט, אָבער זיין שעפֿערישער אינסטינקט האָט אַלץ געזוכט אַ באָדן, ווו ער זאָל זיך קאָנען פֿאַרוואָרצלען. אַזאַ מין באָדן האָט ער געפֿונען אין די הינטערגעסלעך פֿונם ייִדישן געטאָ.

אין די גאַסן צו די מאַסן

די געזעלשאַפֿטלעכע אומצופֿרידנקייט מיטן צאַרישן רעזשים איז צום סוף פֿון די ניינציקער יאָרן געגאַנגען מיט צוויי שטראָמען: פֿון איין זייט — די ראַדיקאַלע רוסישע אינטעליגענץ און פֿון דער צווייטער זייט — די אַרבעטערשאַפֿט. די ביידע שטראָמען פֿלעגן פֿון צייט צו צייט זיך קרייצן ביז זיי האָבן זיך אין יאָר 1905 צונויפֿגעגאָסן אין איינעם.

דער גרעסטער נעסט פֿון דער ראַדיקאַל־אינטעליגענטישער אָפּאָזיציע אין מינסק איז געווען דער קרייז, וואָס האָט זיך גרופּירט אַרום דעם יונגן כעמיקער גריגאָרי גערשוני. שפּעטער איז גערשוני געוואָרן איינער פֿון די פֿירער ביי די סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן; אין יענע יאָרן האָט ער זיך פֿאַרנומען, דער עיקר, מיט לעגאַלער קולטור־אויפֿקלערערישער אַרבעט. אַן אויסגעצייכנטער אָרגאַניזאַטאָר — איז ער געווען בכוח צו גרופּירן אַרום זיך מענטשן פֿון פֿאַרשידענע טיפּן: אין זיין הויז פֿלעגן אַריינקומען ליבעראַלן, נאַראָדניקעס, מאַרקסיסטן, טאָלסטאָווצעס. מעדעם איז געווען דאָרטן אַ היימישער מענטש. באַזונדערס שטאַרק האָבן אים אימפּאָנירט מיט זייער ענטוזיאַזם, מסירת־נפֿש און עקשנות די אַלטע „נאַראָדאָוואָלצעס“, ווי ברעשקאָווסקאַיאַ אָדער קאָוואַליק, וועלכע האָבן שוין געהאַט דורכגעמאַכט קאַטאָרגע; אים פֿלעגט זיך אָבער אָפּט דוכטן, אַז זייער אופֿן דענקען איז צו קאָנסערוואַטיוו און צו פֿאַראיינפֿאַכט.

אין גערשוניס עס־צימער פֿלעגן ביי אַ גלעזל טיי פֿאָרקומען הייסע דיסקוסיעס. מען פֿלעגט שמועסן וועגן דער ראָלע פֿון דער אינטעליגענץ אין דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג, וועגן די פֿאַרשידענע שטרעמונגען פֿון געזעלשאַפֿטלעכן געדאַנק. אָבער די גרעסטע וויכוחים פֿלעגט אַרויסרופֿן די פּראָבלעם פֿון טעראָר. גערשוני אַליין איז געווען אַ שטאַרקער אָנהענגער פֿון טעראָר; די עלטערע חברים פֿלעגן זיין אויף זיין זייט. מעדעם פֿלעגט תמיד אַרויסטרעטן קעגן אינדיווידועלן טעראָר און אַנטקעגנשטעלן אים די ברייטע מאַסן־באַוועגונג. אין זיין מוח האָט געקלונגען די באַרימטע פֿראַזע פֿון פּלעכאַנאָוו: „די רוסישע רעוואָלוציע וועט זיגן בלויז ווי אַ רעוואָלוציע פֿונם אַרבעטער־קלאַס...“

ס׳האָט אים שטאַרק געצויגן צו אַ מאַסן־באַוועגונג; ס׳האָט אים אָבער נישט צו רו געלאָזט די פֿראַגע, וועלכע איז געווען טיפּיש פֿאַר יעדן

יונגן אינטעליגענט: ווי דערנעענטערט מען זיך צום אַרבעטער־קלאַס ? פֿון וואָס זאָל מען אָנהייבן? די זעלבע פֿראַגע האָט אויך געמאַטערט די צוויי נאָענטסטע חברים זיינע — יאַשאַ קאַפלאַן און איליאַ ווילענקין.

דער פֿאַרטרעטער פֿון דער מינסקער בונדישער אָרגאַניזאַציע, צו וועמען זיי האָבן זיך געווענדט וועגן דעם, איז געווען אין גרויס פֿאַרלעגנהייט; כדי צו קאָנען טעטיק זיין צווישן די ייִדישע אַרבעטער־מאַסן מוז מען דאָך קענען ייִדיש. איז אויפֿגעשווומען דער געדאַנק אַריינצופֿירן מעדעמען אין אַ קרייז פֿון קריסטלעכע אַרבעטער. אין מינסק זענען געווען גרויסע אייזנבאַן־וואַרשטאַטן און אייניקע זאַוואָדן, ווו ס׳האָבן געאַרבעט אויסשליסלעך פאָליאַקן און ווייסרוסן. דאָס איז געווען אַ זייער אָפגעשטאַנענער עלעמענט. זייער פאַסיווקייט האָט שטאַרק געשטערט די ייִדישע אַרבעטער אין זייער קאַמף פֿאַר בעסערע אַרבעטס־באַדינגונגען. דער „בונד“ האָט נישט איין מאָל געהאַט פרובירט צו פֿירן מיט אייגענע כוחות אַ וועלכע נישט איז פאָליטישע און קולטור־אויפֿקלערערישע אַרבעט צווישן די קריסטלעכע אַרבעטער. אויף אַלע בונדישע קאָנפֿערענצן איז שטענדיק באַהאַנדלט געוואָרן די פֿראַגע וועגן דער אַרבעט אין דער ניט־ייִדישער אַרבעטער־סביבה. דער סטודענט־סאָציאַליסט, וואָס האָט אַזוי גוט באַהערשט די רוסישע שפראַך, האָט געדאַרפֿט זיין זייער צוגעפאַסט פֿאַר אַזאַ מין טעטיקייט. אין דער אמתן אָבער האָט זיך אויסגעלאָזט פונקט פֿאַרקערט: די אַרבעט צווישן די אָפגעשטאַנענע און פאַסיווע קריסטלעכע אַרבעטער, וואָס האָט געפֿאָדערט אַ ספעציעלן צוגאַנג צו זיי, איז געווען איבער די כוחות פֿון דעם יונגן מעדעמען. ער האָט זיך געהאַט פֿאַרמאָסטן צו פֿירן זיין פראָפאַגאַנדע־אַרבעט לויט דעם ראָמאַנטישן שאַבלאָן פֿון די ביכער, אָבער ער האָט זיך אָנגעשטויסן אויף אַ טויבער וואַנט. די אַרבעטער זענען געווען גלייכגילטיק צו די גרויסע וועלט־פראָבלעמען, זיי זענען געווען פֿאַרטאָן אין זייערע קליינלעכע טאָג־טעגלעכע אינטערעסן, און מעדעם האָט מיט גרויס פֿאַרדראָס זיך געמוזט אָפזאָגן פֿון זיין ברייט פֿאַרטראַכטן פלאַן.

צו יענער צייט געהער מעדעמס ערשטער ליטעראַרישער אויפֿטריט. דער בונדישער קאָמיטעט האָט ערב דעם ערשטן מאַי 1900 אים פֿאָרגעלייגט אָנצושרייבן אין רוסיש אַן אויפֿרוף צו די קריסטלעכע אַרבעטער. דער אויפֿרוף איז אָנגעשריבן געוואָרן מיט טעמפעראַמענט, בילדעריש אין אַ פשוטן פֿאָלקס־רוסיש, און דער בונדישער קאָמיטעט האָט אים אָפגעדרוקט אין נאָמען פֿון אַנאָנימען „מינסקער אַרבעטער קאָמיטעט“: די איניציאַטאָרן האָבן מורא געהאַט אָפצושרעקן דעם פאָליטיש אָפגעשטאַנענעם אַרבעטער־עולם. קיין ריכטיקע אומלעגאַלע דרוקעריי איז נאָך דענסטמאָל אין מינסק נישט געווען. אַרויסגעהאָלפֿן האָט גערשוני, וועלכער האָט אויסגעמייסטרעוועט אַ גוטן העקטאָגראַף. שפעט ביינאַכט האָט דער יונגער מחבר אַרויסגעטראָגן פֿון גערשוניס וווינונג אַ פעקל פֿרישע פראָקלאַמאַציעס, וועלכע ער האָט

באַלד איבערגעגעבן צו איינעם אַ חבֿר, וואָס האָט זיי געדאַרפֿט פֿאַרשפּרייטן. תּיכף נאָך דעם, ווי ס׳האָט זיך געהאַט באַוויזן דער דאָזיקער אויפֿרוף האָט די רעדאַקציע פֿון „וועקער" — אָרגאַן פֿון בערשטער־בונד — זיך געווענדט צו מעדעמען, ער זאָל אָנשרייבן אַן אַרטיקל פֿאַר זייער ערשטן־מאַי־נומער. מעדעם האָט אָנגעשריבן צוויי אַרטיקלען (אין רוסיש, פֿאַרשטייט זיך), וואָס איינער פֿון זיי האָט געהייסן: „דער ערשטער מאַי און דער סאָציאַליזם", דער צווייטער — „דער ערשטער מאַי און דער פּאָליטישער קאַמף". מיט גרויס האַרצקלאַפּעניש האָט דער יונגער מחבר געהאַלטן אין האַנט דעם פֿרישן אומלעגאַלן נומער „וועקער", אָפּגעדרוקט אויף רויטן פּאַפּיר: ער איז געוואָרן אַ פּאַרטיי־שרייבער! אין אַ קורצער צייט אַרום איז מעדעם אָפֿיציעל אַריין אין דער בונדישער אָרגאַניזאַציע.

אין איינעם אַ צעשטראַלטן מאַי־טאָג האָבן צוויי יונגע לייט געשפּריזט מיט די שפּאַלן פֿון דער אייזנבאַן־ליניע אין דער ריכטונג פֿון אַ וועלדל הינטער מינסק: איינער פֿון זיי — אַ הויכער, אַ בלאָנד־האָריקער און בלויאויגיקער, דער צווייטער — אַ קליינינקער, אַ באַוועגלעכער מיט שאַרפֿע פּנים־שטריכן. דאָס זענען געווען מעדעם און קאָפּלאַן. די ביידע חבֿרים זענען געווען אין אַ געהויבענער שטימונג. זיי זענען צום ערשטן מאָל אין זייער לעבן געגאַנגען אויף אַן אָפֿיציעלער זיצונג פֿון דער בונדישער אָרגאַניזאַציע. די גרופּע, וווּ מעדעם האָט צום ערשטן מאָל אָנגעהויבן זיין פּאַרטיי־קאַריערע, האָט געהייסן אין מינסק „ראַזבאָרקאַ", אין אַנדערע שטעט פֿלעגט עס הייסן „אַגיטאַטאָרישע סכאָדקע" אָדער „צענטער", אין די שפּעטערדיקע יאָרן האָט מען עס אַ נאָמען געגעבן „קאָלעקטיוו". אין די „ראַזבאָרקעס" פֿלעגן זיך באַטייליקן דעלעגאַטן פֿון פֿאַרשידענע פּראָפֿעסיאָנעלע גרופּעס; מעדעם מיט קאָפּלאַנען זענען אַהין קאָאָפּטירט געוואָרן. די העכערע פּאַרטיי־אינסטאַנץ אין שטאָט איז געווען אַ שטרענג־קאָנספּיראַטיווער שטאָטישער קאָמיטעט, וואָס פֿלעגט שיקן צו די זיצונגען פֿון דער „ראַזבאָרקע" זיינעם אַ פֿאַרטרעטער. אַרומגערינגלט מיט אַן אָרעאָל פֿון סודותדיקייט האָט דער קאָמיטעט פֿאַר אַ געוויינלעכן מיטגליד פֿאַרגעשטעלט מיט זיך עפּעס לעגענדאַריש.

די ערשטע קאָנספּיראַטיווע פֿאַרזאַמלונג אין וועלכער מעדעמען איז אויסגעקומען זיך צו באַטייליקן, האָט זיך אויף לאַנג איינגעקריצט אין זיין זכרון. ס׳איז באַהאַנדלט געוואָרן די ברענענדיקע פֿראַגע וועגן דער באַדייטונג פֿון אַגיטאַציע און פּראָפּאַגאַנדע. דער יונגער בונדיסט האָט צום ערשטן מאָל זיך געהאַט דערוווּסט, אַז אין די רייען פֿון „בונד" קומען פֿאָר רייבונגען צווישן צוויי פֿאַרשידענע שטרעמונגען. מעדעמען איז שטאַרק געפֿעלן געוואָרן די רויִקע און אינהאַלטסרייכע רעדע פֿון אַלבערט זאַלקינד, וואָס איז געווען אויף יענער פֿאַרזאַמלונג דער אָפֿיציעלער פֿאַרטרעטער פֿון דעם

בונדישן קאָמיטעט: זאַלקינד האָט געהאַלטן, אַז די וויכטיקסטע אויפֿגאַבע פֿון טאָג — איז די מאַסן־אַגיטאַציע.

דער ניי צוגעקומענער אַגיטאַטאָר האָט זיך באַלד מיט ליב און לעבן אַריינגעוואָרפֿן אין דער פּאַרטיי־אַרבעט. אומלעגאַלע טוער האָבן געמוזט האָבן אַן אַנדער נאָמען, אַ „צונעמעניש" — האָט מעדעם אויסגעקליבן דעם פּסעוודאָנים: „מיכאַיל וויניצקי". (אַזוי אַרום האָט ער איינגעהאַלטן די איניציאַלן פֿון זיין נאָמען און פֿאַמיליע: מ. און וו.). ער האָט זיך זייער גיך איינגעלעבט אין דער נייער סביבה. די באַדינגונגען פֿון דער אַרבעט, דאָס געפֿיל פֿון שטענדיק דראָענדיקער געפֿאַר, האָבן געשאַפֿן די פּסיכאָלאָגיע פֿון אַ געהיימען רעליגיעזן אָרדן, פֿון אַ סעקטע: די פֿאַרבינדונג צווישן איין חבר און דעם צווייטן איז געווען אַן אינטימע, אַן אמת ברידערלעכע. באַזונדער נאָענט האָט זיך מעדעם באַפֿריינדעט מיט דריי חברים פֿון דער „ראָזבאָרקע", וואָס זענען שפּעטער מיט אים אין איינעם אַריין אין דעם שטאָטישן קאָמיטעט. דאָס זענען געווען: דער פֿלאַמיקער אַגיטאַטאָר פּסח (מעזשעוויצקי), דער פֿאָרשטייער פֿון די שוסטער הלל (ראָזענבוים), וואָס האָט זיך אויסגעצייכנט מיט זיין אויסערגעוויינלעכער גוטסקייט און באַשיידנקייט, און דער פֿאָרשטייער פֿון די בערשטער — מיישקע, אַן אויסגעצייכנטער אָרגאַניזאַטאָר. מעדעם, אַ זון פֿון אַ בורזשואַז־אינטעליגענטער משפּחה, האָט זיך צום ערשטן מאָל באַגעגנט פּנים אל פּנים מיט יידישע פֿאָלקס־מענטשן, און ער איז נתפּעל געוואָרן פֿון זייער גרויסער גייסטיקער אויסגעהאַלטנקייט, פֿון זייער מסירת־נפֿשדיקער איבערגעגעבנקייט צו דער אַלגעמיינער זאַך און פֿון זייער פֿעיִקייט צו קאָנען אַריבערטראָגן שווערע לעבנס־לאַסטן. אַ סך פֿון זיי — בחורים און מיידלעך — האָבן פֿאַרמאָגט אין זיך אַן אייגנאַרטיקן אַסקעטיזם, וואָס האָט געוועקט אין מעדעמען דערינערונגען וועגן זיינע אייגענע יוגנט־איבערלעבונגען. אָבער אין דעם דאָזיקן אַסקעטיזם איז נישט געווען קיין שום טרוקנקייט און דאָקטרינערישקייט. פֿון צייט צו צייט פֿלעגט מען איינאָרדענען געמיינזאַמע שפּאַצירן אויף שיפֿלעך און ליאַמעס מיט אָרעמען כּיבוד, אָבער מיט אַ סך לידער און מיט רעדעס. מעדעם האָט זייער ליב געהאַט די דאָזיקע ליאַמעס מיט זייער האַרציקער אַטמאָספֿער. ער האָט ליב געהאַט די לידער, וואָס פֿלעגן דאָרטן געזונגען ווערן, באַזונדערס — די אַלטע „שבועה" מיט איר נאַיִוון טעקסט, געמישט יידיש מיט רוסיש, און אויך דאָס פּאָפּולערע ליד: „אין די גאַסן צו די מאַסן"... די ליאַמעס פֿלעגן, געוויינלעך, פֿאָרקומען אין איינער אַן אַלטער קרעטשמע הינטער מינסק. דאָס הויז איז געווען ענג, דער נידעריקער באַלקן פֿון בערווינעס איז געלעגן איבערן קאָפּ, אַ קליין קעראָסין־לעמפּל פֿלעגט קוים־קוים באַלייכטן די צעפֿלאַמטע פּנימער פֿון די פֿאַרזאַמלטע. גאַנץ אָפֿט פֿלעגט מעדעם האַלטן רעדעס; אין די דאָזיקע רעדעס זענען תּמיד געקומען צום אויסדרוק מעדעמס געדאַנקען וועגן די טאָג־טעגלעכע פֿראַגן פֿון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג.

להיפּוך צו די מערהייט חברים־פּראַקטיקער, האָט מעדעם שוין אין די ערשטע יאָרן פֿון זיין טעטיקייט געפֿילט די באַדערפֿעניש צו באַנעמען די ווירקלעכקייט, אונטערצופֿירן סך־הכּלען. און דורך אַלע זיינע טראַכטונגען איז ווי אַ רויטער פֿאָדעם דורכגעגאַנגען דער נאָך נישט אין גאַנצן בולטער, אָבער עקשנותדיקער געדאַנק וועגן די באַזונדערע אייגנאַרטיקע וועגן פֿון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג.

מיטן אייגענעם וועג

באַלד נאָך דעם, ווי מעדעם איז אַריין אין „בונד” האָט מען אים באַשטימט פֿאַר אַ מיטגליד פֿונם שטאָטישן קאָמיטעט. די הויפּט־טוער פֿונם קאָמיטעט זיינען דעמאָלט געווען זשעניע גורוויטש, אַלבערט זאַלקינד און באָריס פֿרומקין. אין אַ געוויסער צייט אַרום האָט זיך דער באַשטאַנד פֿונם קאָמיטעט געענדערט. ס׳איז פֿאַרבליבן פֿון דער „אַלטער גוואַרדיע” נישט מער, ווי באָריס פֿרומקין — אַ גוטמוטיקער, קרענקלעכער מענטש, וואָס האָט באַלד צוגעצויגן צו זיך די יונגע חברים מיט זיין שׂכל און מיט זיין גוטסקייט.

מעדעם אַליין האָט אין דער מאַסן־אַרבעט זיך ניט געקאָנט באַטייליקן ווייל ס׳האָט אים נאָך געפֿעלט די ייִדישע שפּראַך. און אַחוץ דעם האָט ער צוליב קאָנספּיראַטיווע טעמים זיך ניט געדאַרפֿט וואַרפֿן צופֿיל אין די אויגן. דערפֿאַר אָבער איז ער געווען טעטיק אויף אַנדערע געביטן. אין האַרבסט 1900 האָט די מינסקער אָרגאַניזאַציע אָנגעהויבן אַרויסצוגעבן אַ צייטונג „דער מינסקער אַרבעטער”. מעדעם איז געוואָרן אַ מיטגליד פֿון דער רעדאַקציע. בעת מען האָט באַהאַנדלט דעם אינהאַלט פֿונם ערשטן נומער, איז פֿאָרגעקומען אַ כאַראַקטעריסטישער עפּיזאָד. פֿרומקין האָט אָנגעשריבן אַן אַרטיקל וועגן די אויפֿגאַבן פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג און אירע אָרגאַניזאַציאָנעלע פֿאָרמען. מעדעם האָט זיך אַרויסגעזאָגט קעגן דער דאָזיקער טעמע, ווייל לויט זיין מיינונג, וואָלט זי אָפּגעשראָקן דעם מאַסן־לייענער, וואָס נייטיקט זיך אין אַ פּשוטן דורכשמועסן זיך וועגן זיינע טאָג־טעגלעכע נויטן און אויפֿגאַבן. האָט ער אָנגעשריבן אַ פּאָפּולערן אַרטיקל „דער ווינטער קומט”, אין וועלכן ער האָט געשילדערט די גרויסע נויטן און זאָרגן, וואָס דער ווינטער ברענגט פֿאַר דעם אַרבעטער. פֿאַר דעם צווייטן נומער „דער מינסקער אַרבעטער” האָט ער אָנגעשריבן נאָך איינעם, אַ פּאָפּולערן און האַרציקן אַרטיקל וועגן אַרבעטס־טאָג. די ביידע אַרטיקלען מעדעמס האָבן באַלד געפֿונען אַ הייסן אָפּקלאַנג אין די אַרבעטער־קרייזן.

אַן איינגעדריקטע אין שרויף פֿון די רעפּרעסיעס האָט די באַוועגונג געברויזט, צעשטערנדיק די מניעות און שאַפֿנדיק אירע אייגנאַרטיקע פֿאָרמען. גייענדיק אין די אָוונטן איבער דער הויפּטגאַס פֿון שטאָט האָט מעדעם געקוקט מיט קנאה אויף די מאַסאָוויקעס־אַגיטאַטאָרן, וואָס פֿלעגן אַרומלויפֿן הין און צוריק איבערן ברייטן טראָטואַר, וואָס איז אָנגעפֿילט געווען

מיט אַ געדיכטער גרויער מאַסע פֿון ייִדישע אַרבעטער. דאָס איז געווען די בונדישע „בירזשע", דער אייגנאַרטיקער גאַסן־קלוב, אָדער טרעפֿפּונקט, וווּ מ׳האָט זיך פֿון מויל צו מויל איבערגעגעבן פֿאַרשידענע ידיעות, וווּ עס זענען פֿאַרשפּרייט געוואָרן אויפֿרופֿן, וווּ מען האָט זיך דערוווּסט די ערטער און טערמינען פֿון די אומלעגאַלע פֿאַרזאַמלונגען און עס זענען אין קליינע גרופּן באַהאַנדלט געוואָרן די לויפֿנדיקע געשעענישן. פֿאַר אַן אינטעליגענט און נאָך מיט אַזאַ סלאַווישן אויסזען ווי מעדעם איז צוליב קאָנספּיראַטיווע טעמים נישט מעגלעך געווען צו באַווייזן זיך אויף דער בירזשע צווישן המון פֿון אָפּגעריסענע מענטשן און אויסגעמאַטערטע פּנימער. אָבער בעת מעדעם פֿלעגט מיט אַ געמאַכטער גלייכגילטיקייט פֿאַרבייגיין פֿאַרביי דער דאָזיקער אויפֿגערודערטער מאַסע פֿלעגט אים יעדעס מאָל אַרומכאַפּן איר הייסער אָטעם.

צוקוקנדיק זיך צו דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג, פֿלעגט זיך מעדעם אָפֿט פֿאַרטראַכטן וועגן אירע אייגנאַרטיקע וועגן. ער האָט געזען, אַז די אַרבעט פֿון דער רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי, וועלכע האָט זיך ניט לאַנג צוריק (מערץ 1898) געגרינדעט, האָט געליטן פֿון דעם וואָס די אינטעליגענץ איז געווען אָפּגעריסן פֿון די מאַסן. ער האָט גוט נאָכגעפֿאָלגט דעם קאַמף צווישן די אַזוי גערופֿענע „עקאָנאָמיסטן" מיט די אָנהענגער פֿון אַקטיוון פּאָליטישן קאַמף. די ייִדישע אַרבעטער־באַוועגונג איז זיך געגאַנגען מיט איר אייגענעם וועג און דער טיפּישער רוסיפֿיצירטער אינטעליגענט מעדעם האָט עס געפֿילט מיט אַלע זיינע חושים.

זומער־צייט 1900, ווען די מיטגלידער פֿון דער „ראַזבאָרקע" האָבן געמאַכט אַ שפּאַציר אויף אַ שיפֿל, האָט מעדעם, שטייענדיק און אָנהאַלטנדיק זיך אין דעם רודער, געהאַלטן אַ רעדע אויף אַ טעמע, אויף וועלכער ער האָט דעמאָלט אַ סך געטראַכט. ער האָט געזאָגט: „די רוסישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע באַוועגונג ווערט היינט צו טאָג פֿאַרשפּרייט „פֿון אויבן אַראָפּ". זי שטאַמט פֿון די אויבערשטע פֿון שטויסל... די אינטעליגענץ לאָזט זיך אַרונטער צו די מאַסן און וויל איר איבערגעבן אירע אידעען, ווי זיי גייען און שטייען. דאָס איז אָבער ניט דער ריכטיקער וועג. אַן אַרבעטער־באַוועגונג קאָן ניט באַשאַפֿן ווערן פֿון אויבן אַראָפּ. זי מוז אַליין אויסוואַקסן פֿון אונטן אַרויף. פֿון די טיפֿענישן פֿון די אַרבעטער־מאַסן און פֿון דעם אַרבעטער־לעבן! אָט דאָס איז די אמתע, די קערנדיקע, די ממשותדיקע באַוועגונג. די אויפֿגאַבע פֿון די אינטעליגענטע אָנפֿירער איז נאָר צו באַלייכטן אָט דעם דאָזיקן גרויסן שטראָם, מאַכן אים קלאָרער, אָפּרייניקן דעם וועג, העלפֿן, דינען" (זע „פֿון מיין לעבן", ערשטער באַנד, זז׳ 219־220).

מעדעם האָט מיט פֿרייד קאָנסטאַטירט, אַז אין דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג איז נישט פֿאַראַן קיין ריס, נישט צווישן דער אינטע־

ליגענץ און דער מאַסע און נישט צווישן דעם עקאָנאָמישן און פּאָליטישן קאַמף. דער „בונד" האָט זיך טיף איינגעוואָרצלט אין דער סאַמע געדיכטעניש פֿון דער ייִדישער אַרבעטער־מאַסע און האָט געשטרעבט צו אָרגאַניזירן זי אויפֿן באָדן פֿון אירע נויטן, די צווייטע אויפֿגאַבע איז געווען צו אַנטוויקלען ביי די מאַסן דעם סאָציאַלן באַוווסטזיין. דאָס לעבן אַליין האָט בולט באַוויזן, ווי ענג ס'איז פֿאַרבונדן די עקאָנאָמיק מיט דער פּאָליטיק. דער מאַסן־כאַראַקטער פֿון דער באַוועגונג איז געווען די כאַראַקטעריסטישע אייגנאַרטיקייט פֿון „בונד". די צווייטע אייגנאַרטיקייט איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס דער „בונד" איז געווען אַ ייִדישע באַוועגונג. אין יענער צייט האָט נאָך דער „בונד" נישט געהאַט זיין נאַציאָנאַלע פּראָגראַם. ס'איז נאָך געווען די צייט פֿון זוכענישן און בלאָנדזשענישן אין דער פֿינצטער. דער ערשטער פּרוּוו צו פֿאָרמולירן אַ נאַציאָנאַלע פּראָגראַם איז געמאַכט געוואָרן אויף דעם 4טן צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד" אין אַפּריל 1901. מעדעם איז דעמאָלט געזעסן אין טורמע, און מיט די רעזאָלוציעס פֿון צוזאַמענפֿאָר האָט ער זיך באַקענט ערשט אין אויסלאַנד. אין האַרבסט 1900 האָט נאָך מעדעם געהאַט אַ סך ספֿקות וואָס שייך דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. ווען קאַפּלאַן האָט אים איין מאָל אַ פֿרעג געטאָן, צי ער האַלט די ייִדן פֿאַר אַ נאַציע, האָט ער אויף דעם ניט געקאָנט געבן קיין באַשטימטן ענטפֿער. ערשט אין עטלעכע חדשים אַרום, ווען ער איז צוזאַמען מיט חברים געזעסן אין מינסקער טורמע, האָט ער דאָרטן פּרובירט באַגרינדן די אייגנאַרטיקייט פֿון דער בונדישער באַוועגונג דורך דער ספּעציפֿישער עקאָנאָמישער סטרוקטור פֿון די ייִדישע מאַסן, שטיצנדיק זיך דערויף, וואָס דער ייִדישער אַרבעטנדיקער עלעמענט באַשטייט דאָס רוב פֿון אַרבעטער אין קליינע פֿאַבריקן און וואַרשטאַטן, אָדער פֿון זעלבשטענדיקע האַנטווערקער. צוויי כּוחות, האָט מעדעם געזאָגט, טרייבן דעם ייִדישן אַרבעטער צום „בונד", פֿון איין זייט — דער קלאַסן־באַוווסטזיין און פֿון דער צווייטער זייט — די אָנגעהעריקייט צום ייִדישן פֿאָלק.

צו יענער צייט האָט שוין מעדעם פֿאַרקערט אויסשליסלעך אין דער ייִדישער סביבה. ער פֿלעגט שרייבן זיינע אַרטיקלען אין רוסיש, אָבער די ייִדישע שפּראַך פֿלעגט אים ווערן אַלץ מער פֿאַרשטענדלעכער און נעענטער. ס'איז אים איין מאָל אויסגעקומען צו הערן פֿאַרלייענען פּרצעס דערציילונג „דאָס קראַנקע ייִנגל", וואָס האָט געמאַכט אויף אים אַ שטאַרקן איינדרוק. אין די פֿרייטיקדיקע אָוונטן פֿלעגט ער ליב האָבן צו שפּאַצירן מיט טיומינען אין די אָרעמע הינטער־געסלעך און צוקוקן זיך צום וואַרעמען אָפּגלאַנץ פֿון די שבת־ליכט אין די עלנטע הייזקעט. דערמאָנענדיק זי ךמיט יאָרן שפּעטער אָן דעם דאָזיקן פּעריאָד פֿון זיין לעבן, האָט מעדעם געשריבן: „איך האָב שטאַרק געפֿילט דעם אייגנאַרטיקן חן פֿון דעם שטילן פֿרייטיק־צו־נאַכט, און כ'האָב דערשפּירט אין זיך יענע ראָמאַנטישע צוגע־

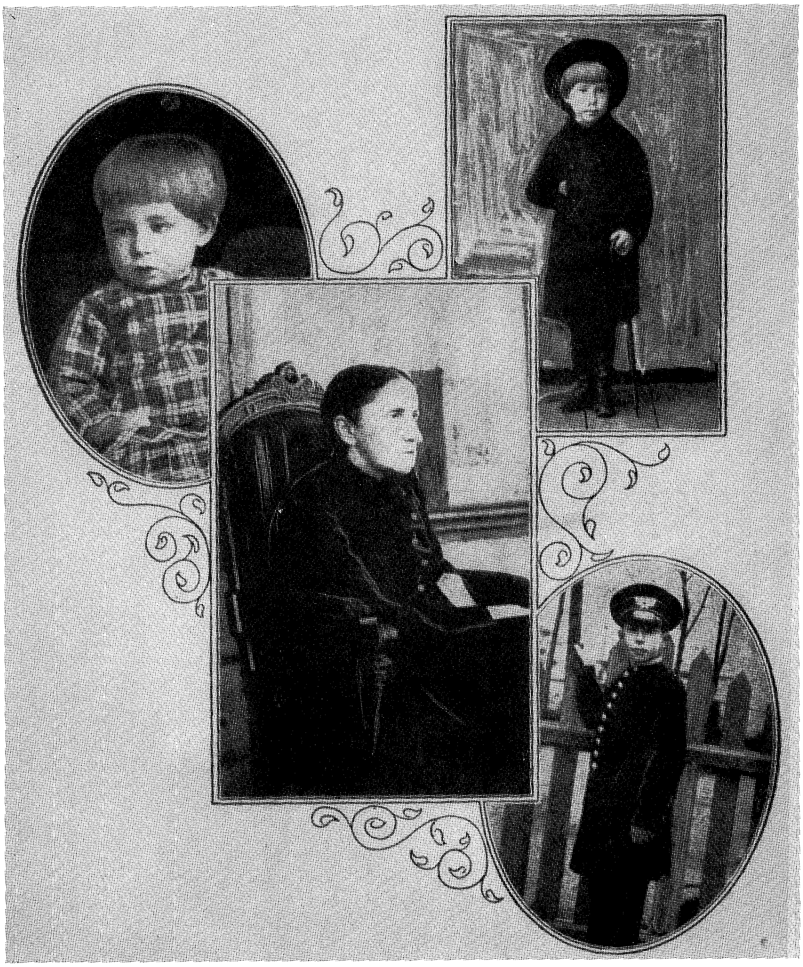

אויבן רעכטס: מעדעם צו 6 יאָר; לינקס: מעדעם אַלס 3יאָריק קינד;
צענטער: מעדעמס מוטער; רעכטס אונטן: מעדעם אַלס יונגער גימנאַזיסט.

בונדנקייט צו דער גרויער ייִדישער פֿאַרגאַנגענהייט, יענע וואַרעמע אינטימע נאָענטקייט, וואָס מען האָט נאָר צו אַן אייגענער פֿאַרגאַנגענהייט... אָבער דאָס דאָזיקע געפֿיל איז ביי מיר שטענדיק געבליבן צונויפֿגעוואַקסן מיט אָט די קליינע הייזלעך אין די שטילע גאַסן פֿון אַ ליטווישן שטעטל. מיין סענטימענט צו דעם ייִדנטום איז שטענדיק געווען... אַ „גלות”־געפֿיל... און איך מיין, אַז דאָס איז גראָד אַ סימן דערפֿון, וואָס מיין ייִדישקייט איז טאַקע אַ קערנדיקע לעבנס־ייִדישקייט און ניט קיין ליטעראַרישע איינריידעניש” (זע „פֿון מיין לעבן”, ערשטער באַנד, ז׳ 233).

דער פּראָצעס וואָס האָט זיך אָנגעהויבן מיט יאָרן צוריק האָט זיך פֿאַרענדיקט. בעת מען האָט אים אין דער „אָכראַנע” געגעבן אויספֿילן אַ פֿרעגבויגן, האָט מעדעם אָן שום וואַקלעניש אין דער רובריק „נאַציאָנאַליטעט” אַריינגעשריבן דאָס וואָרט „ייִד”.

אַ ריי נסיונות

קורץ פֿאַר זיין אַרעסט, סוף 1900, האָט מעדעם אָנגעשריבן אויף דער צווייטער זייט פֿון זיין פֿאָטאָגראַפֿיע, וואָס ער האָט געשענקט זיינער אַ יוגנט־חברטע, די ערשטע שורה פֿון אַ ליד, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן מיט די ווערטער: „אין די דאָזיקע ליכטיקע טעג”... און ווירקלעך איז די מינסקער תקופה, ניט געקוקט אויף די אַלע געפֿאַרן, פֿאַרבליבן ביי אים אין זכרון, ווי די ליכטיקע צייט פֿון יונגע זוכענישן. אויך דעמאָלט פֿלעגט זיך טרעפֿן, אַז ער פֿלעגט אַריינפֿאַלן אין מעלאַנכאָלישע געדאַנקען: אין איינעם פֿון אַזעלכע מאָמענטן האָט מעדעם גערעדט אויף אַ „ליאַמע” וועגן דעם שווערן גורל פֿון אַ רעוואָלוציאָנער, וועלכער איז געגליכן צו אַ קראָט: ער גראָבט אין דער פֿינצטער אונטערערדישע גענג, בעת ביים אַרויסגאַנג פֿון דעם לאַנגן פֿינצטערן קאָרידאָר דערזעט ער נישט מער, ווי דאָס בלינצלען פֿון אַ קליינעם נצחון פֿייערל... דאָס זענען אָבער געווען ביי אים ניט מער, ווי צופֿעליקע שטימונגען. דער גרונט־טאָן פֿון זיין לעבן איז געווען דער גלויבן אין דער צוקונפֿט. מעדעם איז געווען יונג צו יענער צייט און יונג זענען געווען זיינע פֿריינד און יונג די באַוועגונג, וועלכער ער האָט אָפּגעגעבן זיינע כּוחות. דעריבער האָט יעדע זיצונג אין דעם היינטערשטאָטישן וועלדל, יעדער ניי איבערגעלייענט בוך, יעדע פֿריש־אָפּגעהעקטאָגראַפֿירטע פּראָקלאַמאַציע אָנגעפֿילט זיין נשמה מיט נייעם מוט. דער פֿאַרגעפֿיל פֿון די נסיונות, וואָס האָבן געשוועבט איבער זיין קאָפּ, האָבן אים געצוווּנגען איבערצולעבן נאָך שאַרפֿער און אינטענסיווער דאָס אַלץ, וואָס דאָס לעבן האָט אים געשאָנקען...

אין נאָוועמבער 1900 האָט זיך מעדעם גענאָרפֿט שטעלן צום פּריזיוו. די דאָקטוירים האָבן אויסגעפֿונען, אַז ער ליידט אויף אַ כראָנישער נירן־

קרענק, וועלכע איז אים פֿאַרבליבן בירושה פֿון דעם דורכגעמאַכטן טיפֿוס. מעדעם האָט געמוזט פֿאַרברענגען צען שווערע טעג אין דעם מיליטערישן לאַזאַרעט צווישן עפילעפטיקער און ווילדע משוגעים. ענדלעך האָט די מעדיצינישע קאָמיסיע אָפגעלייגט זיין מיליטער־דינסט אויף אַ יאָר צייט.

ס'איז געווען דענסטמאָל אַן אומרויִקע צייט. די זשאַנדאַרמעריע פֿלעגט אַרעסטירן אויף רעכטס און אויף לינקס. מעדעם האָט פֿאַרשטאַנען, אַז זיינע פֿרייהייטס־טעג זענען געציילטע. ער האָט זיך דעריבער ניט געוווּנדערט, ווען ער האָט איינמאָל שפעט בייגאַכט, אומקערנדיק זיך אַהיים, געטראָפֿן ביי זיך פאָליציי. פֿון דער מינסקער טורמע האָט מען אים אַריבערגעפֿירט קיין מאָסקווע, ווו ס'איז דעמאָלט געווען דער צענטראַלער זאַמלפונקט פֿאַר אַלע אַרעסטירטע אין דער צפֿון־מערב־געגנט, און אַריינגעזעצט אין דער טאַגאַנקער טורמע.

ביז דעמאָלט איז מעדעמען אויסגעקומען צו זיצן קליינע טערמינען אין די אַלגעמיינע קאַמערן מיט נאָך אַנדערע חברים. דאָ אָבער, אין טאַגאַנקע, האָט מען אים אַריינגעזעצט אין אַן איינצל־קאַמער. אַן אַרעסטירטער, וואָס טרעט איבער דעם שוועל פֿון דער פֿינצטערער טאַגאַנקער טורמע — דערשפירט זיך גלייך ווי אַ פֿליג, וואָס איז אַריינגעפֿאַלן אין אַ ריזיקן שפינוועבס... די שמאָלע אייזערנע לייטערלעך, וואָס שלענגלען זיך, ווי שרויפֿן, די הענגנדיקע גאַלערייען און בריקלעך האָבן געמאַכט אַן אומהיימלעכן איינדרוק. אויף יעדער גאַלעריקע זענען פֿאַראַן אַ סך קליינע אייזערנע טירן מיט קיילעכדיקע לעכער אין דער מיט — דאָס „אייגל" („גלאַזאָק"). דאָס זענען געווען די טירן פֿון די איינצל־קאַמערן. מעדעמס קאַמער איז געווען זייער קליין. פֿינף טריט אין דער לענג, דריי טריט אין דער ברייט. צו איין וואַנט איז געווען צוגעשרויפֿט אַ שמאָל מעטאַלן ברעטל, וואָס איז געווען דער טיש, ביי דער צווייטער וואַנט — אַ לענגער ברעט — דאָס בעט. אין ווינקל איז געשטאַנען דער ברודיקער עמער די אַזוי גערופֿענע „פּאַראַשע".

ערשט דאָ — דערציילט מעדעם אין זיינע מעמואַרן — האָב איך זיך צום ערשטן מאָל געפֿילט ווי אַן אמתער אַרעסטאַנט, אַ מענטש אָן אַ נאָמען. אַפֿילו דער וועכטער, וואָס שטייט ביי מיין טיר, ווייס נישט, ווי איך הייס. נומער 249 — און מער קיין זאַך ניט! און ס'האָט זיך אָנגעהויבן דער נודנער אַרעסטאַנטישער רעזשים: דער גלאָק, וואָס וועקט אויף אין דער פֿרי, דער טשייניק מיטן הייסן וואַסער, וואָס ווערט אַריינגערוקט דורכן קליינעם פֿענסטערל אין דער טיר, די „פּראָווערקע" (קאָנטראָל), די גרויסע טויטע שטילקייט און די לאַנגע נעכט — דאָס גאַנצע לעבן, ווי אַ לאַנגזאַמער גאַנג פֿון אַ קאָלאָסאַלער פֿעסט איינגעאָרדנטער מאַשין. דער מענטש ווערט פֿאַרוואַנדלט אין אַ שרייפֿל פֿון דער דאָזיקער מאַשין. דער מענטש איז ניטאָ! ס'איז געבליבן דער נומער, איינער צווישן הונדערטער, אָבער אָפגעטיילט

פֿון די דאָזיקע הונדערטער מיט די גראָבע שטיינערנע מויערן פֿון זיין שטייג" (זע „פֿון מיין לעבן“, ערשטער באַנד, ז׳ 255).

ווי שווער ס׳האָט ניט געדריקט דער גאַנצער אַרום — איז אָבער דער רעזשים אין טורמע גופֿא געווען פֿאַרהעלטנישמעסיק אַ ליבעראַלער. ווי נאָר מעדעם האָט זיך געהאַט אויסגעלערנט דעם טורמע אַלף־בית, האָט ער תּיכף אָנגעהויבן איבערקלאַפּן זיך מיט די שכנים פֿון די איינצל־קאַמערן. נאַטשאַלסטווע האָט בכּיוון אַריינגעזעצט אין שכנות מיט די פּאָליטישע — קרימינעלע פֿאַרברעכער, כּדי אַזוי אַרום צו שטערן דעם קאָנטאַקט צווישן די פּאָליטישע, אָבער מען פֿלעגט קלאַפּן אַזוי שטאַרק און ענערגיש, אַז מען פֿלעגט עס דערהערן אַפֿילו אין די ווייטסטע קאַמערן און די וועכטער פֿלעגן זיך מאַכן ניט־הערנדיק. מעדעם האָט זיך שטאַרק באַפֿריינדעט מיט איינעם אַ רוסישן סאָציאַל־דעמאָקראַטישן טוער פֿון יעקאַטערינאָסלאַוו, וועלכער איז געזעסן ניט ווייט פֿון אים. ער פֿלעגט פֿירן מיט אים לאַנגע שמועסן, קלאַפּנדיק אין וואַנט מיט אַ הילצערנעם קליידער־בערשטל. פֿרילינג־צייט, ווען מען האָט אין די קאַמערן געעפֿנט די פֿענצטערלעך — האָבן די אַרעסטירטע תּיכף אָרגאַניזירט אַ לעבעדיקן בריוו־אויסטויש.

אויפֿן פֿאַרהער איז אויפֿגעקלערט געוואָרן, אַז די באַשולדיקונג איז געווען אַן אומזיניקע: אין באַשולדיקונגס־אַקט איז געווען, אַז מעדעם האָט זיך באַטייליקט אין אַן אַוואַנטורע, וואָס די מינסקער בונדיסטן האָבן געמאַכט אויף איינער אַ ציוניסטישער פֿאַרזאַמלונג. אין דער ווירקלעכקייט האָט טאַקע אַ גרופּע בונדיסטן געמאַכט איין מאָל אַ שטורמישע אָבסטרוקציע אויף אַ ציוניסטישער פֿאַרזאַמלונג, אָבער מעדעם האָט צו דעם קיין שייכות ניט געהאַט. די איבעריקע פּונקטן פֿון דער באַשולדיקונג זענען אויך געווען שוואַך באַגרינדעט. דאָך האָט דער אויספֿאָרשונגס־ריכטער געגעבן דעם אַרעסטאַנט אָנצוהערעניש, אַז עס דראָט אים אַ שווערע שטראָף: סיביר.

מעדעם האָט זיך אומגעקערט אין זיין קאַמער אַ צעבראָכענער. אַלע זיינע פּלענער, וואָס ער האָט געהאַט אויסגעאַרבעט אין די לאַנגע שלאָפֿלאָזע נעכט וועגן זיין ווייטערדיקער טעטיקייט נאָך דער באַפֿרייונג, זענען פּלוצעם צערונען געוואָרן. פֿאַרשיקט ווערן קיין סיביר האָט דאָך באַטייט אָפּגעריסן ווערן פֿון דער משפּחה, פֿון חברים און פֿון דער גאַנצער פֿאַרגאַנגענהייט... ביסלעכווייז אָבער האָט זיך מעדעם איינגעלעבט מיטן געדאַנק וועגן סיביר, אין זיין מוח האָבן געקלונגען די ווערטער פֿון פּאָעט: „ס׳איז דער וועג פֿון די בראַווע“... ווי גרויס אָבער איז געווען מעדעמס איבערראַשונג, ווען אין אַ געוויסער צייט אַרום האָט מען אים אַרויסגערופֿן אין דער מאָסקווער „אָכראַנקע“ צו דעם באַרימטן זובאַטאָוו, וועלכער האָט אים געמאָלדן, אַז ער ווערט באַפֿרייט ביזן פּראָצעס אויף ערבֿות־געלט. ס׳האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז מעדעמס ברידער האָבן אויסגענוצט אַלע זייערע

פֿאַרבינדונגען און זיי האָבן זיך דערשלאָגן, אַז מען זאָל אים באַפֿרייען צוליב זיין שלעכטן געזונט־צושטאַנד.

באַלד נאָך דעם, ווי מעדעם האָט זיך אומגעקערט אַהיים, האָט ער אָנגעהויבן זוכן זיינע חברים. ער האָט זיך דורכגעשפּאַצירט פֿאַרביי דער „בירזשע״, געטראָפֿן מיישקע דעם בערשטער און אָפּגערעדט צו טרעפֿן זיך מיט אים ערגעץ אין אַ שטילן ווינקל. די נייס זענען געווען גאַנץ טרויעריקע: די מער אָנגעזעענע טוער זענען געווען אַרעסטירט, די איבעריקע האָבן זיך געמוזט באַהאַלטן. זובאַטאָוו איז געלונגען אין מינסק צו דעמאָראַליזירן די אַרבעטער־קרייזן.

מעדעמען האָט שטאַרק געצויגן צו דער אומלעגאַלער אַרבעט, אָבער די שפּיאָנען פֿלעגן אים נאָכגיין פֿוסטריט. אינגיכן האָט דער זשאַנדאַרמסקער פּאַלקאָווניק וואַסיליעוו אַרויסגערופֿן צו זיך מעדעמס שוואָגער און אים געמאַכט שווערע פֿאַרוואָרפֿן. פֿול מיט גרימצאָרן האָט ער אים געמאָלדן, אַז ער ווייסט בפּירוש, אַז דער הולה אַנשטאָט צו היילן זיך, פֿאַרנעמט זיך גאָר מיט פֿאַרברעכערישער טעטיקייט. וואַסיליעוו האָט קאַטעגאָריש געפֿאָדערט, אַז מעדעם זאָל באַלד אַוועקפֿאָרן צו זיין ברודער, דעם אָפֿיציר אין אָראַן. דערוויל האָט מען ווייטער געפֿירט די אויספֿאָרשונג, און עס האָט זיך באַשטעטיקט, אַז מעדעמען דראָט טאַקע די געפֿאַר פֿאַרשיקט צו ווערן אויף פֿינף יאָר אין דער ווייטער געגנט פֿון יאַקוטסק.

אין דעם ענגן פֿאַמיליע־קרייז און צווישן די חברים האָט מען אָפּט באַטראַכט דעם פּלאַן וועגן אַנטלויפֿן קיין אויסלאַנד. דאָס אָבער וואָלט געשטעלט אין געפֿאַר די מעדעם־משפּחה, וועלכע האָט פֿאַר אים גאַראַנטירט. ס'איז נישט געווען קיין שום אויסוועג. אַרויסגעהאָלפֿן האָט אַ צופֿאַל.

קורץ פֿאַר מעדעמס אַרעסט, האָט די מיליטערישע מעדיצינישע קאָמיסיע אים באַפֿרייט צוליב זיין שוואַכן געזונט אויף אַ גאַנצן יאָר. איצט איז געקומען די צייט, ווען מעדעם האָט זיך ווידער אַמאָל געדאַרפֿט צושטעלן צו דער קאָמיסיע. ער האָט וועגן דעם געמאָלדן דעם זשאַנדאַרמעריע־פּאַלקאָווניק. אַזוי אַרום האָט זיך געשאַפֿן אַן אויסוועג. מעדעמס משפּחה האָט נישט געקאָנט טראָגן קיין פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט פֿאַר דעם, וואָס עס וואָלט געשען אין די ווענט פֿון מיליטערישן שפּיטאָל. מיט פֿאַרווירקלעכן דעם פּלאַן האָט זיך פֿאַרנומען דער ענערגישער שוואָגער זשאַבאַ. ער האָט דעם קראַנקן אַוועקגעפֿירט אין שפּיטאָל און אים איבערגעגעבן צו דער וואַך. דער וועכטער, נישט באַקומענדיק קיינע ספּעציעלע אינסטרוקציעס וועגן דעם נייעם „פּאַציענט״, האָט געהייסן מעדעמען וואַרטן אויפֿן פֿעלטשער, און האָט נישט פּראָטעסטירט בעת מעדעם האָט אים געזאָגט, אַז ער וויל אַרויסגיין זיך עפּעס קויפֿן. ווען מען האָט זיך געכאַפּט אין שפּיטאָל, אַז דער נייער פּאַציענט איז פֿאַרשווונדן געוואָרן — איז שוין מעדעם געזעסן אין אַ באַן, וואָס האָט אים געפֿירט צו דער גרענעץ...

דער געטרייער פֿריינד זשאַבאַ האָט אויסגעצייכנט דורכגעפֿירט די קאָמעדיע ביזן סוף. אויף מאָרגן, נאָך מעדעמס פֿאַרשווינדן, איז ער צוגעפֿאָרן מיט אַ פּאַק זאַכן צום מיליטערישן שפּיטאָל און האָט זיך, ווי ווייט מעגלעך באַמיט צו שפּילן די ראָל פֿון אַן איבערגעשראָקענעם קרוב. גלייך פֿון שפּיטאָל איז ער מיטן פּאַק זאַכן אַוועקגעפֿאָרן צו וואַסיליעוון און דאָרטן האָט ער געשטורעמט און באַשולדיקט די פּאָליציי, אַז זי האָט ערגעץ פֿאַרשלעפּט זיין קראַנקן שוואָגער. דער זשאַנדאַרמעריע־פּאָלקאָווניק האָט חושד געווען, אַז די זאַך איז דאָ נישט גאָר גלאַט, ער האָט אָבער נישט געהאַט קיין שום באַווייזן. זשאַבאַ האָט ווירקלעך דורכגעפֿירט דעם ספּעקטאַקל ווי אַן ערשט־קלאַסיקער אַרטיסט. מען האָט דעם אַנטלאָפֿענעם „פּאַציענט“ אומזיסט אַרומגעזוכט איבער גאַנץ מינסק.

אין דער זעלבער צייט, ווען זשאַבאַ האָט געמאָנט ביים זשאַנדאַרמעריע־פּאָלקאָווניק זיין קראַנקן שוואָגער, האָט זיך שוין דער אַנטלאָפֿענער דערנעענטערט צו דער גרענעץ. מיט מעדעמען איז מיטגעפֿאָרן אַ ייִדישער קאָנטראַבאַנדיסט, וואָס האָט צוגעזאָגט ברענגען זיין קליענט ביז לייפּציג. פֿון לייפּציג האָט מעדעם געדאַרפֿט זיך אַליין דערקלייבן צו דער שווייץ. די גרעסטע געפֿאַרן זענען געווען די קאָנטראָל־פּונקטן ביי דער גרענעץ, ווו די דייטשן פֿלעגן סאַניטאַריש קאָנטראָלירן אַלע עמיגראַנטן, וואָס פֿאָרן דורך האַמבורג קיין אַמעריקע. מעדעם האָט נישט געהאַט ביי זיך קיין שום פּאַס, און ס'האָט אים געדראָט די געפֿאַר אַרעסטירט צו ווערן.

מעדעם אַליין פֿלעגט דערמאָנען זיין אַנטלויפֿן פֿון רוסלאַנד, ווי אַ שווערן חלום: צוערשט אַ נאַכט אין אָסטראָלענקע ביים קאָנטראַבאַנדיסט אין שטוב. אַ נאַכטלעגער פֿול מיט וואַנצן און שמוץ. נאָך דעם אַ צווייטע שוידערלעכע נאַכט פֿון וואַנדערן מיט אַ גאַנצער גרופּע עמיגראַנטן דורך וועלדער און בלאָטעס פֿון גרענעץ־געביט, וואָס איז געהיט געוואָרן דורך מיליטערישע פּאַטרולן. האַסטיק האָט אָנגעהויבן קלאַפּן דאָס האַרץ פֿון אַנטלויפֿנדיקן, בעת אויף דער צווייטער זייט גרענעץ האָבן אין פֿייכטן טומאַן אויפֿגעשיינט די פֿייערלעך פֿון אַ כאַטע ערגעץ אין דער ווייט. די פּויערים האָבן אַ קאָמאַנדעווע געטאָן: לויפֿן! און גליטשנדיק זיך איבערן נאַסן ליים און פֿאַלנדיק אין גריבער, האָבן מענטשן, אויסגעמאַטערטע פֿון הונגער, שלאָפֿלאָזיקייט, און אָנשטרענגונג זיך אַ לאָז געטאָן אין דער נאַכטיקער פֿינצטערניש צו די ווייטע פֿייערן.

נאָך דעם איז געווען די פֿרייהייט. אַ צוג, מיט ריינע וואַגאָנעס, וואָס האָט זיך געטראָגן פֿאָרויס, מאָדנע סטאַציעס מיט נעמען, וואָס קלינגען פֿרעמד. איבערזעצנדיק זיך כסדר, בייטנדיק די ריכטונג, כדי אויסצומיידן די קאָנטראָל־פּונקטן, איז אַ בלאַסער, נישט־ראַזירטער יונגער מאַן אין אַ צעקנייטשטן מאַנטל, אָן אַ טשעמאָדאַן און אָן אַ פּאַס אין קעשענע געפֿאָרן אין אומבאַקאַנטן וועג.

אין דער פֿרעמד

שמאָלע, האַלב־פֿינצטערע געסלעך־טונעלן, אַלטערטימלעכע הייזער מיט געשניצטע אָרנאַמענטן, גאָטישע מיטלאַלטערלעכע קלויסטערס: ס׳איז די שטילע אַלטע שטאָט בערן. דער הערב פֿון שטאָט איז אַ שוואַרצער בער, און די מענטשן, וואָס שפּרייזן פּאַוואָליע אויף די שמאָלע טראָטואַרן זענען אַליין ענלעך אויף שווערע, זאַטע און גוטמוטיקע בערן. און אויפֿן האָריזאָנט, איבער דער שטילער שטאָט — די אייביקע פּראַכט פֿון די שטראַלנדיקע אַלפּן־בערג.

די אַלטע שטאָט איז דורך אַ שמאָלן אייזערנעם בריק פֿאַראייניקט מיט די נייע קוואַרטאַלן. אין איינעם פֿון די דאָזיקע קוואַרטאַלן האָט זיך באַזעצט די רוסישע סטודענטן־קאָלאָניע, וואָס איז באַשטאַנען כּמעט דורכויס פֿון ייִדן, קינדער פֿון תּחום המושב: אייניקע פֿון זיי האָט געבראַכט אַהער די שטרעבונג צו העכערער בילדונג, אַנדערע זענען געקומען צוליב פּאָליטישע פֿאַרפֿאָלגונגען. די ניי־געקומענע האָבן פֿון די שטעט און שטעטלעך פֿון זייער אַלטער היים מיטגעבראַכט מיט זיך זייערע אייגנאַרטיקייטן, וואָס האָבן אַרויסגערופֿן פֿאַרוווּנדערונג ביי די אָרטיקע איינוווינער — זייערע לעבהאַפֿטע זשעסטיקולאַציעס, זייער גאַסטפֿריינדלעכקייט און זייער חברישער צוזאַמענלעבן.

מעדעם וואָס האָט פֿון אייביק אָן געהאַט אַ שטאַרקע באַדערפֿעניש אין וואַרעמקייט און היימישקייט, האָט זיך זייער צוגעבונדן צו דער רוסישער קאָלאָניע. הויפּטזעכלעך די ערשטע צייט. די קאָלאָניע האָט אים אויסגעזען ווי אַ היימיש אינזעלע אין פֿרעמדן קאַלטן ים.

די בערנער קאָלאָניע האָט געלעבט זייער טומלדיק: בייטאָג פֿלעגט מען זיך אַרומפּלאָנטערן אין דער רוסישער סטודענטן־קיך, ביינאַכט פֿלעגן פֿאָרקומען פֿאַרזאַמלונגען פֿון די פֿאַרשידענע זעלבסטהילף־אָרגאַניזאַציעס, רעפֿעראַטן און גלאַט אַזוי „ליאַמעס” לויטן אַלט היימישן שטייגער — מיט אַ באַשיידענעם צובייסן און מיט לידער ביז שפּעט אין דער נאַכט אַריין. די פּאָליטישע עמיגראַנטן פֿון עלטערן דור, ווי ד״ר חיים זשיטלאָווסקי, אַנ־סקי (ראַפּאָפּאָרט), וויקטאָר טשערנאָוו און די צוויי שרייבערינס — סאָציאַל־דעמאָקראַטקעס — די שוועסטער אַקסעלראָד, האָבן געשפּילט אַ גרויסע ראָלע אין לעבן פֿון דער קאָלאָניע. אָפֿט פֿלעגן קומען מיט רעפֿעראַטן אויך פּאַרטיי־טוער פֿון אַנדערע שטעט. צווישן אַלע פּאַרטיי־גרופּירונגען — איז די בונדישע גרופּע אין בערן געווען די אַקטיווסטע. איר אָפֿיציעלער פֿאַרטרעטער איז געווען אברהם מוטניק (גליעב). די גרופּע, וואָס צוליב קאָנספּיראַטיווע טעמים האָט געהייסן אָפֿיציעל „הילפֿס־קרייז”, האָט זיך באַמיט אויסצוברייטערן איר השפּעה צווישן דער סטודענטן־מאַסע — דעם רעזערוואַר פֿון יונגע כּוחות. מעדעם איז גלייך נאָך זיין קומען קיין בערן

אַריינגעטראָטן אין דער בונדישער גרופע און איז באַלד געוואָרן דער אַקטיווסטער אָנטיילנעמער פֿון אַלע פֿאַרזאַמלונגען און דיסקוסיעס. דער 4טער צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד“ האָט באַשלאָסן צו פֿאַרשטאַרקן די פראָפאַגאַנדע־אַרבעט צווישן דער אינטעליגענץ און די אויסלענדישע קאָלאָניעס זענען געווען אַ גוטער באָדן פֿאַר דער דאָזיקער אַרבעט. די אַקציע פֿון ווערבירן נייע אָנהענגער און מיטגלידער פֿון „בונד“ האָט זיך אָבער אָנגעשטויסן אויף אַ שטאַרקן ווידערשטאַנד מצד די אַנדערע פאַרטייען און גרופירונגען, וואָס האָבן געשטרעבט צו אַ העגעמאָניע צווישן דער סטודענטנשאַפֿט. באַזונדערס אַגרעסיוו איז געווען די גרופע „איסקראַ“, וואָס אין איר פאַרטיי־אָרגאַן האָבן זיך באַטייליקט די בעסטע כוחות פֿון דער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פאַרטיי. מעדעם האָט זיך צום ערשטן מאָל אין זיין לעבן באַגעגנט פנים אל פנים מיט די גרינדער פֿון רוסישן מאַרקסיזם, וועמעס ווערק ער האָט מיט אַ פֿאַרכאַפנדיקן אָטעם געלייענט אין זיינע גאָר ייִנגע יאָרן אין קיִעוו. זיינע ערשטע באַגעגענישן מיט די אָנגעזעענע פאַרטיי־טעאָרעטיקער האָבן אים אַ ביסל אַנטוישט. לענין, וואָס איז געקומען קיין בערן מיט אַ רעפֿעראַט, האָט אין מעדעמס אויגן אויסגעזען צו גרוי, צו וואָכעדיק; ערשט שפעטער האָט מעדעם פֿאַרשטאַנען, אַז דער הויפט־כוח פֿון אָט דעם קליינגעוויקסיקן נישט־אָנזעעוודיקן מענטשן ליגט נישט אין זיינע אָראַטאָרישע פֿעיִקייטן, נאָר אין זיין פראַקטישן חוש און אין דער אייזערנער עקשנות זיינער. פלעכאַנאָוו, וועלכן מעדעם האָט צום ערשטן מאָל דערזען אויף אַן ערשטן־מאַי־מיטינג, האָט געמאַכט אויף אים דעם איינדרוק פֿון אַ ראַפֿינירטן טרוקענעם דזשענטלמען. אומזיסט האָט מעדעם געזוכט אין זיין קלוגער און רויִקער רעדע דעם פֿייערדיקן פאַטאָס. אין דעם קרייז פֿון „איסקראַ“ איז פלעכאַנאָוו געווען דער בעסטער קאָפ, אָבער די נשמה פֿון קרייז איז געווען לענין. שוין דענסטמאָל האָט לענין פֿאָרמולירט זיינע באַרימטע טעזיסן, וואָס זענען געוואָרן די ווינקלשטיינער פֿונם באָלשעוויזם. די טעזיסן וועגן דער נייטיקייט אויסצובויען די פאַרטיי פֿון אויבן אַראָפ מיט דער הילף פֿון אַ קאַדער פראָפֿעסיאָנעלע רעוואָלוציאָנערן, וועלכע זאָלן אָנגעפֿירט ווערן פֿון דעם צענטער אין אויסלאַנד. לויט דער דאָזיקער סכעמע האָט מען אָנגעהויבן צו בויען די פאַרטיי אויף ס׳ניי. אין עטלעכע ערטער ווו די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציעס האָבן ערשט געהאַלטן ביים אויפֿקומען — האָבן לענינס אָנהענגער דורכגעפֿירט די צענטראַליסטישע סכעמע. די דאָזיקע נייע אָרגאַניזאַציאָנעלע פרינציפן האָבן אָבער אָנגעהויבן צו באַדראָען די עצם עקסיסטענץ פֿון „בונד“, וואָס איז שוין געווען צו יענער צייט אַ לעבעדיקער און דינאַמישער אָרגאַניזם מיט אייגענע פרינציפן און איינשטעלונגען. אין דעם יאָר 1898 האָט דער „בונד“ געהאָלפֿן שאַפֿן די רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אַרבעטער־פאַרטיי און ער איז אין איר אַריינגעטראָטן, ווי

אַן אויטאָנאָמער באַשטאַנדטייל. אויף דעם 4טן צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד“ זענען אָנגענומען געוואָרן צוויי רעזאָלוציעס, וואָס באַווייזן דעם אידעישן און אָרגאַניזאַציאָנעלן וווּקס פֿון דער בונדישער באַוועגונג. איין רעזאָלוציע האָט געזאָגט, אַז די רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אַרבעטער־פּאַרטיי דאַרף זיין געבויט אויף פֿעדעראַטיווע יסודות, די צווייטע רעזאָלוציע האָט פֿעסטגעשטעלט, אַז די יידן זענען אַ נאַציע, וואָס מוז ווי אַ נאַציאָנאַלע מינדערהייט באַקומען איר נאַציאָנאַל־קולטורעלע אויטאָנאָמיע אין די ראַמען פֿון דער מלוכה.

אַרום אָט די צוויי רעזאָלוציעס איז אויסגעבראָכן אַ שטורמישע פּאָלעמיק. די פֿירער פֿון „איסקראַ“ האָבן באַשולדיקט די בונדיסטן אין נאַציאָנאַליזם און סעפּאַראַטיזם. מעדעם האָט זיך אַריינגעוואָרפֿן אין קאַמף מיט אויסערגעוויינלעכן ברען. אונטערן פֿייער זענען געווען די פּאָזיציעס, וואָס זענען אים פֿון לאַנג געווען באַזונדער טייער. די אויפֿגאַבע איז געווען אַ שווערע, ווייל די אַטאַקע איז געפֿירט געוואָרן פֿון אַזעלכע פּאַרטיי־זיילן, ווי פּלעכאַנאָוו, לענין, מאַרטאָוו און אַקסעלראָד. אין פֿלאַם און פֿייער פֿון דער דאָזיקער פּאָלעמיק איז ביי מעדעמען אויסגעוואַקסן און רייף געוואָרן יענער געפֿיל, וועלכן ער האָט שפּעטער אַליין אָנגערופֿן „בונדישער פּאַטריאָטיזם“. אין דער שטילקייט פֿון דער אַלטער שווייצאַרישער שטאָט האָט מעדעם פֿאַראייניקט די צעוואָרפֿענע טיילן פֿון דער נאָענטער פֿאַרגאַנגענהייט און ער האָט דערזען פֿאַר זיך דאָס בילד פֿון אַ באַוועגונג, וואָס האָט פֿאַרווירקלעכט יענע אויפֿגאַבע, וועגן וועלכער ער האָט גערעדט אין מינסק אויף זיינע ביינאַכטיקע שפּאַצירגענג. נאָך דענסטמאָל איז שוין ביי אים צייטיק געוואָרן די איבערצייגונג, וועלכע ער האָט מיט יאָרן שפּעטער פֿאַרמולירט אין זיינע מעמואַרן אויף אַזאַ מין אופֿן:

„די גרויסע פֿראַגע, ווי אַזוי צונויפֿצוגיסן די צוויי שטראָמען פֿון וועלכע עס מוז געשאַפֿן ווערן די סאָציאַליסטישע באַוועגונג — דאָס „פֿון אויבן אַראָפּ“ און „פֿון אונטן אַרויף“ — די דאָזיקע פֿראַגע האָט דער „בונד“ געלייזט. דער „בונד“ איז שוין דעמאָלט געווען אַ פּאַרטיי און נישט קיין אינטעליגענטיש קרייזל. פֿון אויבן ביז אַראָפּ און פֿון די אונטערשטע מאַסן־שיכטן ביז אַרויף צום צענטער — האָט זיך געפֿילט אין אים דער דופּק פֿון אמתדיקן, קערנדיקן אַרבעטער־לעבן. ס'איז געווען איין גרויסער גוף און איין גרויסע נשמה. אין די אומלעגאַלע באַדינגונגען פֿון יענע יאָרן איז דער „בונד“ געווען די איינציקע אמתע אָרגאַניזאַציע פֿון ברייטע אַרבעטער־מאַסן... און גלייכצייטיק... איז ער געווען, ווי איין גרויסע משפּחה. . . . די זאַך . . . באַשטייט אין עפּעס אַ געהיימניספֿולן ספּעציפֿישן גייסט, וואָס פֿלעגט הערשן אין די בונדישע רייען. און אַ דאַנק דעם אייגנאַרטיקן גייסט איז דער בונד געוואָרן . . . נישט גלאַט אַ מאַסן־אָרגאַניזאַציע, נאָר באמת אַ לעבעדיקע באַשעפֿעניש מיט זיין באַזונדערן פּנים... און מען האָט

טאַקע ליב געהאַט די דאָזיקע קאָלעקטיווע פערזענלעכקייט . . . ס׳איז געוועזן מער, ווי אַן איבערגעגעבנקייט צו אַן אידעע אָדער צו אַ זאַך; ס׳איז געוועזן ממש אַ פערזענלעכע פֿאַרליבטקייט״ (זע „פֿון מיין לעבן״, ערשטער באַנד, זז׳ 299־300).

דער דאָזיקער פֿלאַמיקער „בונדישער פאַטריאָטיזם״ האָט זיך גענערט מיט די זאַפֿטן פֿון דער טיפֿער בענקשאַפֿט זיינער נאָך דער היים. אויף אַלע זיינע וועגן האָבן אים נאָכגעפֿאָלגט די אַלט־היימישע בילדער פֿון די קרומע מינסקער געסלעך אין אַ שבתדיקן פֿאַרנאַכט, פֿון די מאָגערע ווייסרוס׳ישע סאָסנעס אויף אַ בערגל הינטערן טייך... אָבער וועגן אומקערן זיך צוריק אַהיים האָט מען נישט געקאָנט טראַכטן. האָט מעדעם גענאָסן אין דער פֿרעמד פֿון דעם אַלעם, וואָס די שווייץ האָט אים געקאָנט געבן: ער האָט געהערט לעקציעס אויפֿן פֿילאָזאָפֿישן פֿאַקולטעט, געאַרבעט אין דער ביבליאָטעק, שטודירט די סאָציאַליסטישע ליטעראַטור פֿון אייראָפע, און אין דער זעלבער צייט אויך איינגעזאַפט אין זיך די שיינקייט פֿון דער אַרומיקער נאַטור. זיינע פֿרילינג־ און זומער־וואַקאַציעס פֿלעגט ער, נאַטירלעך, פֿאַרברענגען אָדער צווישן די וויינגערטנער פֿון קלאַראַן, וואָס האָבן אים באַצויבערט מיט זייער צאַרטן זילבערדיק־נעפלדיקן קאָלאָריט, אָדער — ערגעץ־ווו אין אַ דערפֿל אין די בערג פֿון בערנער אויבערלאַנד. איין זומער האָט ער פֿאַרבראַכט הויך אין די בערג, אין אַ קליינעם הייזל, אַ צוגעקלעפטן צו אַ פֿעלז, צוזאַמען מיט זיין שוועסטער, וואָס איז געקומען פֿון מינסק, און זיין פלימעניק סעריאָזשע, וועלכן ער האָט ליב באַקומען, ווי אַן אייגענעם זון. באַוואָפֿנטע מיט די בערג־שטעקנס — פֿלעגן זיי פֿריילעך און מונטער מאַרשירן דורך די צעשלענגלטע בערג־סטעזשקעס איבער די משופעדיקע פֿעלזן און הנאה האָבן פֿון דער זון, פֿון ווינט, פֿונם פֿינקלדיקן שניי אויף די בערג און פֿון דעם גלעקל־געקלאַנג אויף די העלדזער פֿון די קי אין די סאַמעט־גרינע טאָלן. אין משך פֿון דעם זומער האָט מעדעם איבערגעלייענט אַ בוך, וואָס האָט זיך טיף איינגעשניטן אין זיין זכרון: ס׳איז געוועזן די „עטיק״ פֿון שפינאָזאַ. אויך איצטער, פונקט ווי ביים לייענען „קאַפיטאַל״, האָט אים פֿאַרכאַפט די אייזערנע לאָגיק, די האַרמאָנישע גאַנצקייט פֿון דער סטרוקטור, די פֿיינקייט און גענויקייט פֿון דעם אָנגעשטרענגטן מענטשלעכן געדאַנק. און מען האָט נישט געדאַרפֿט האָבן קיין בעסערע אומגעבונג פֿאַר אָט דעם בוך, וועלכן מעדעם האָט אָנגערופֿן „די סימפֿאָניע פֿון לאָגיק״, ווי די פֿייערלעכע רויִקייט פֿון די אייביק פֿאַרשנייטע בערג.

חדשים זענען געגאַנגען און מעדעם איז געוואָקסן. ביכער, קונסט, נאַטור, אינטימע פערזענלעכע איבערלעבונגען, געזעלשאַפֿטלעכקייט — צו דעם אַלעם האָט זיך מעדעם אָפגעגעבן אין גאַנצן מיט יענער באַדערפֿעניש פֿון פֿולקייט, פֿון העכסטער אָנשטרענגונג, וואָס האָט געלעבט אין זיין נשמה נאָך אין די קינדערשע יאָרן.

אינם פּאַרטיי־קעכל

מיט אַ געשפּאַנטן אינטערעס פֿלעגט מעדעם וואַרטן אויף ידיעות פֿון רוסלאַנד. נישט געקוקט אויף די פֿאַרפֿאָלגונגען, האָט די רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג געהאַלטן אין איין וואַקסן. אַ כוואַליע פֿון סטודענטישע שטרייקן און גאַסן־דעמאָנסטראַציעס האָט פֿאַרכאַפּט דאָס לאַנד. דעם 1טן מאַי 1902 זענען אין די שטעט פֿון ווייסרוסלאַנד, ליטע און פּוילן פֿאָרגעקומען אַ גאַנצע ריי בלוטיקע צוזאַמענשטויסן מיט דער פּאָליציי. אין ווילנע האָט דער גענעראַל־גובערנאַטאָר פֿאָן־וואַל זיך שענדלעך נוקם געווען אין די דעמאָנסטראַנטן, און דאָס האָט באַלד אַרויסגערופֿן לעקערטס אַטענטאַט. די ידיעה וועגן דער ווילנער טראַגעדיע האָט אויפֿגעטרייסלט אַלע אויסלענדישע קאָלאָניעס. אונטער דעם פֿרישן איינדרוק פֿון לעקערטס תּליה — האָט די בונדישע קאָנפֿערענץ, וואָס איז פֿאָרגעקומען (אין בערדיטשעוו) אין אויגוסט 1902, אָנגענומען אַ רעזאָלוציע, וועלכע לעגאַליזירט די אַזוי גערופֿענע „אָרגאַניזירטע נקמה". די דאָזיקע רעזאָלוציע איז געשטאַנען אין אַן אָפֿענער סתּירה מיט דער איינשטעלונג פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי וועגן טעראָר. מעדעמען האָט שטאַרק געריִרט לעקערטס העלדישע טאַט און זיין טראַגישער טויט, אָבער אין די סאַמע שווערסטע מאָמענטן פֿון זיין פֿילן און דענקען איז מעדעם געוווינט געווען איינצוהאַלטן זיין גלייכגעוויכט און די קלאָרקייט פֿון געדאַנק. פֿאַרטיפֿנדיק זיך אין דער געשיכטע פֿון דער טעראָריסטישער באַוועגונג אין רוסלאַנד, האָט ער געפֿונען אַ באַשטעטיקונג פֿון זיין פֿריִערדיקער באַציִונג צום טעראָר: די אָנערקענונג פֿון אינדיווידועלע נקמה־אַקטן האָט אומפֿאַרמיידלעך געפֿירט צו פֿאַרוואַנדלען דעם טעראָר אין איינעם פֿון די מעטאָדן פֿון געזעלשאַפֿטלעכן קאַמף. מעדעם איז געווען זייער צופֿרידן, ווען ער האָט זיך דערוווּסט, אַז אויף דעם זעלבן שטאַנדפּונקט האָט זיך אויך געשטעלט דער אויסלענדישער קאָמיטעט פֿון „בונד". אין אַ יאָר אַרום, איז פֿאָרגעקומען דער 5טער צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד" (יוני 1903, אין ציריך), וואָס האָט אָפּגעשאַפֿט די רעזאָלוציע וועגן „אָרגאַניזירטער נקמה".

באַלד נאָך דעם, ווי מען האָט אין ווילנע געהאַנגען לעקערטן — האָט די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע גרופּע אין ציריך אָרגאַניזירט אַ גרויסן פּראָטעסט־מיטינג. ס'האָבן געדאַרפֿט אַרויסטרעטן פּלעכאַנאָוו און וואַרסקי (איינער פֿון די פֿירער פֿון דער פּוילישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי). די מיטגלידער פֿון דעם אויסלענדישן קאָמיטעט פֿון „בונד" — גליעב און דזשאָן מיל — האָבן פֿאַרגעלייגט מעדעמען, ער זאָל זיך באַטייליקן אין דעם דאָזיקן מיטינג. מעדעם האָט זיך לכתּחילה געהאַט אָפּגעזאָגט. אים האָט געשראָקן די פּערספּעקטיוו אַרויסצוטרעטן אויף איין טריבונע מיט פּלעכאַנאָוו. ענדלעך האָט ער מסכּים געווען, און זיין רעדע האָט געהאַט אַן אוי־

סערגעוויינלעכן דערפֿאָלג. דער 23יאָריקער יונגער מאַן איז נאָך נישט געווען קיין רייפֿער רעדנער, אָבער די קלאָרקייט פֿון זיין געדאַנק, די טיפֿקייט און אויפֿריכטיקייט פֿון זיין געפֿיל, די פֿיינקייט פֿון דער פֿאָרעם האָבן שוין דעמאָלט באַגייסטערט די פֿילבאַרע יונגע אוידיטאָריע.

און בעת די בונדישע גרופּעס אין אויסלאַנד האָבן אין אָקטאָבער 1902 באַשלאָסן צו פֿייערן דעם 5יאָריקן יובילײ פֿון „בונד“, איז מעדעמען איבערגעגעבן געוואָרן די מיסיע אַרומצופֿאָרן מיט אַ יובילײ־רעפֿעראַט איבער אַ גאַנצער ריי אוניווערסיטעט־שטעט פֿון דער שווייץ און פֿון דרום־דייטשלאַנד.

אין בערן גופֿא פֿלעגט זיך מעדעם באַטייליקן אין אַלע גרויסע דיסקוסיעס מיט די „איסקראַווצעס“ און מיט די ציוניסטן. די ציוניסטן האָבן איין מאָל געהאַט אָרגאַניזירט אַ מאָנסטער־דיסקוסיע, וואָס האָט געדויערט דריי אָוונטן נאָך אַנאַנד. דער הויפּט־אָפּאָנענט קעגן מעדעמען איז דעמאָלט געווען חיים ווייצמאַן.

סוף דעצעמבער 1901 איז פֿאָרגעקומען דער ערשטער צוזאַמענפֿאָר פֿון אַלע בונדישע גרופּעס אין אויסלאַנד. דער צוזאַמענפֿאָר איז פֿאָרגעקומען אין בערן, ווו עס האָט זיך געפֿונען די עלטסטע און אַקטיווסטע גרופּע פֿון „בונד“. צום צוזאַמענפֿאָר איז געקומען פֿון לאָנדאָן דער פֿאָרטרעטער פֿון דעם אויסלענדישן קאָמיטעט — וולאַדימיר קאָסאָווסקי. ס'איז באַשלאָסן געוואָרן צו גרינדן אַ פֿאַראייניקטע אויסלענדישע אָרגאַניזאַציע פֿון „בונד“ און מען האָט איבערגעגעבן דעם בערנער „הילפֿס־קרייז“ אויסצוטיילן פֿון זיך אַ „צענטראַל־ביוראָ“. מעדעם איז אויסגעקליבן געוואָרן פֿאַר דעם ערשטן סעקרעטאַר פֿון דער נייער אָרגאַניזאַציע. זי האָט פֿונקציאָנירט ביז דער רעוואָלוציע פֿון 1917.

צו יענער צייט איז אין די בונדישע קרייזן פֿאָרגעקומען אַ הייסע דיסקוסיע אין צוזאַמענהאַנג מיט דער רעזאָלוציע פֿון 4טן צוזאַמענפֿאָר וועגן דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. די דאָזיקע רעזאָלוציע האָט אַרויסגערופֿן אַ גרויסע אויפֿרעגונג אין די קרייזן פֿון „איסקראַ“, און זי האָט אויך געשטעלט אין פֿאַרלעגנהייט אַ סך בונדיסטן. די רעזאָלוציע איז ניט געווען גענוג קלאָר פֿאָרמולירט און שוואַך באַגרינדעט. מעדעם האָט זיך באַמיט צו געפֿינען אַ נייע אַרגומענטאַציע און אויספֿירלעכער צו באַגרינדן די נאַציאָנאַלע פֿאָדערונגען פֿון 4טן צוזאַמענפֿאָר. צוליב דעם איז אָבער נייטיק געווען דורכצופֿירן אַ פּיאָנער־אַרבעט. מען האָט זיך געדאַרפֿט פֿאַרטיפֿן אין אַ ווינציק אויסגעפֿאָרשטן געביט. אין בערן גופֿא וואָלט זיך מעדעם ניט געקאָנט גענוג קאָנצענטרירן ביי אַזאַ מין אַרבעט ווייל די סטודענטן־קאָלאָניע איז שטענדיק געווען טומלדיק און פֿול מיט קאָנפֿליקטן פֿון געזעלשאַפֿטלעכן און פּערזענלעכן כאַראַקטער. איז ער אַוועקגעפֿאָרן קיין מינכען, אין דער שטילער שטאָט פֿון מוזייען און ביבליאָטעקן. ער פֿלעגט שעהן לאַנג אָפּזיצן אין דער רייכער שטאָט־ביבליאָטעק איבער די ביכער. עס האָט זיך אים זייער גוט געאַרבעט.

אין די פֿרייע שעהן פֿלעגט ער באַזוכן די מוזייען. פּלוצלינג אָבער איז געקומען די ידיעה וועגן פּאָגראָם אין קישינעוו (אַפּריל 1903).

די ידיעה וועגן קישינעווער פּאָגראָם האָט געווירקט, ווי אַ קלאַפּ פֿון אַ דונער. ווען עס איז אַריבער די ערשטע בהלה־שטימונג, האָט זיך צווישן דער עמיגראַנטישער יוגנט אָנגעהויבן אַ שטאַרקע אידעיִשע צערודערונג. די ציוניסטישע יוגנט האָט אָנגעהויבן זוכן אַ סינטעז צווישן ציוניזם און סאָציאַליזם. די אַסימילירטע יוגנט האָט זיך פֿאַראינטערעסירט מיט ייִדישע פּראָבלעמען. כמעט יעדן אָוונט פֿלעגט פֿאָרקומען אַ מיטינג. דער אויסלענדישער קאָמיטעט פֿון „בונד” האָט פֿאָרגעלייגט מעדעמען ער זאָל באַזוכן אַ ריי שטעט מיט אַ רעפֿעראַט וועגן די לעצטע געשעענישן. האָט זיך מעדעם אַוועקגעזעצט שטודירן די ליטעראַטור וועגן אַנטיסעמיטיזם. אין זיין רעפֿעראַט האָט מעדעם געגעבן דעם אַנאַליז פֿון די סיבות פֿון אַנטיסעמיטיזם און אַן אָפּשאַצונג פֿון די קאַמף־מעטאָדן קעגן אים. אין קאַרלסרוע האָט מען פֿאַר מעדעמס רעפֿעראַט געהאַט דורכגעפֿירט אַ דיסקוסיע וועגן דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע אין אַן ענגן קרייז. די חברים האָבן אים געוואָרנט, אַז אין דער דיסקוסיע וועט זיך באַטייליקן איינער אַ יונגער רעדנער — אַן „איסקראָוויִעץ”, וועמען מען זאָגט פֿאַר אַ גרויסע צוקונפֿט. מעדעמס אָפּאָנענט איז געווען... טראָצקי! מעדעם האָט גוט אָפּגעשאַצט דעם אויסגעצייכנטן רעדנער־טאַלאַנט פֿון זיין קעגנער, אָבער ס'איז אים געווען שווער צו פֿאַרטראָגן דעם שאַרפֿן בייזן טאָן פֿון זיין פּאָלעמיק. שפּעטער איז שוין מעדעמען אויסגעקומען צו דיסקוטירן מיט טראָצקין פֿאַר אַ ברייטן עולם. מעדעם האָט אין זיין רעפֿעראַט אָנגעוויזן, אַגב, אויך אויף דעם, וואָס די רוסישע סאָציאַליסטן האָבן נישט גענוג אָפּגעשאַצט די באַדייטונג פֿונם אַנטיסעמיטיזם און נישט געהאַלטן פֿאַר נייטיק צו פֿירן קעגן אים אַ סיסטעמאַטישן קאַמף. טראָצקי האָט אויף דעם געענטפֿערט, אַז דער איינציקער און ריכטיקער קאַמפֿמיטל קעגן אַנטיסעמיטיזם קאָן נאָר זיין — אויפֿהייבן דעם גייסטיקן ניוואָ פֿון די רוסישע פֿאָלקס־מאַסן. דער דאָזיקער געדאַנק איז ניט געווען קיין אָריגינעלער. די מערהייט פֿון די רוסישע סאָציאַליסטן האָט געהאַלטן פֿאַר איבעריק צו קעמפֿן מיטן אַנטיסעמיטיזם, ווי מיט אַן אָפּגעזונדערטער דערשיינונג.

אין די קרייזן פֿון דער רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער־פּאַרטיי האָט מען זיך ענערגיש געגרייט צום צווייטן צוזאַמענפֿאָר, וואָס האָט געדאַרפֿט פֿאָרקומען אין אויגוסט 1903 אין בריסל. דער „בונד” האָט באַשלאָסן צונויפֿצורופֿן זיין 5טן צוזאַמענפֿאָר ערב דעם פּאַרטיי־צוזאַמענפֿאָר. דער בונדישער צוזאַמענפֿאָר האָט געדאַרפֿט פֿאָרקומען אין אויסלאַנד. צונויפֿרופֿן אים אין רוסלאַנד, ווו ס'זענען פֿאָרגעקומען אַלע פֿריִערדיקע צוזאַמענפֿאָרן און קאָנפֿערענצן, איז ניט געווען מעגלעך, ווייל די רוסישע „אָכראַנקע” האָט געהאַלטן אַן אויג אויף די טוער פֿון „בונד”. אַ

באַראַטונג פֿון די בונדישע טוער אין אויסלאַנד האָט באַפֿולמעכטיקט מעדעמען ער זאָל אויף דעם צוזאַמענפֿאָר האַלטן אַ רעפֿעראַט וועגן דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. צום ערשטן מאָל איז מעדעמען אויסגעקומען זיך צו באַטייליקן אין אַ צוזאַמענפֿאָר פֿון דער אייגענער פּאַרטיי, זיך צוזאַמענטרעפֿן מיט איר אַקטיוו און מיט גרויס נייגעריקייט האָט ער זיך צוגעקוקט צו די דעלעגאַטן, וואָס זענען זיך צונויפֿגעקומען פֿון אַלע עקן. בכלל, האָט זיך מעדעם שטענדיק אינטערעסירט מיט דעם מענטשן אַליין און פֿאַר זיך, מיט זיין גייסטיקן „קלימאַט״ און מיט זיינע אינדיווידועלע אייגנאַרטיקייטן. אין איינעם פֿון זיינע אַרטיקלען האָט מעדעם, ווי צופֿעליק געמאַכט אַ באַמערקונג, אַ כאַראַקטעריסטישע באַמערקונג, אַז דאָס וויכטיקסטע ביים מענטשן איז „נישט דאָס, וואָס ער האָט געטאָן, נאָר דאָס, וואָס ער איז געווען...״

צוקוקנדיק זיך צו איינעם אַ הויכן, דאַרן, געל־בערדיקן גאַסט, וואָס איז געקומען צו דער קאָנפֿערענץ — האָט זיך מעדעם דערמאָנט, אַז ער האָט שוין דעם דאָזיקן חבר געהאַט געזען אַמאָל ביי גערשונין אין מינסק. גערשוני האָט אים באַזאָרגט דענסטמאָל מיט אַ פֿאַלשן פּאַס און מעדעם האָט זיך אויף אים אונטערגעשריבן, ווי דער סטאַראָסטע... דער גאַסט מיט דער געלער באָרד איז געווען חבר נח. וועגן דעם דאָזיקן אומדערמידלעכן קאָנספּיראַטאָר, וואָס איז צו יענער צייט שוין געווען די צענטראַלע פֿיגור פֿון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג, האָט זיך מעדעם געהאַט אָנגעהערט אַ סך לעגענדעס. די צווייטע לעגענדאַרע פֿיגור איז געווען דער חבר אַלעקסאַנדער (אַרקאַדי קרעמער), אַ ברייט־פּלייציקער געזעצטער מענטש מיט קלוגע דורכדרינגנדיקע אויגן. צוקוקנדיק זיך נעענטער צו חבר אַלעקסאַנדער — האָט מעדעם באַלד באַמערקט, אַז הינטער זיין אויסערלעכער כלומרשטער שטרענגקייט ליגט באַהאַלטן אַ קינדערישע שעמעוודיקייט און אַ רירנדיקע באַשיידנקייט.

אַחוץ די צוויי „וועטעראַנען״ פֿון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג — האָט זיך שוין צו יענער צייט געהאַט אַרויסגערוקט אַ גאַנצע פּלעיאַדע יונגע פּאַרטיי־טוער, וואָס אייניקע פֿון זיי זענען נישט נאָר געוואָרן מעדעמס לאַנגיעריקע פּאַרטיי־חברים, נאָר אויך טאַקע — די נאָענטסטע פּערזענלעכע פֿריינד זיינע. פֿריינדשאַפֿט האָט ביי מעדעמען פֿון תמיד אָן געשפּילט אַ גרויסע ראָלע. אַפֿילו אין די שפּעטערדיקע יאָרן פֿלעגט פֿריינדשאַפֿט זיין ביי אים איבערגעפֿלאָכטן מיט זיין אַלגעמיינער אַרבעט.

זיין רעפֿעראַט וועגן דער קולטור־נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע האָט אויף דעם צוזאַמענפֿאָר אַרויסגערופֿן הייסע וויכוחים. אייניקע האָבן געטענהט, אַז ס'ייִדישע פֿאָלק איז נישט קיין נאַציע און אַז „אויטאָנאָמיע״ באַטייט סעפּאַראַטיזם. ביי דער אָפּשטימונג האָט זיך דער צוזאַמענפֿאָר צעטיילט אויף צוויי העלפֿטן. האָט מען דעריבער באַשלאָסן ניט אָנצונעמען קיין שום רעזאָלוציע וועגן דער קולטור־נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע. דערפֿאַר אָבער האָט די אָרגאַניזאַציאָנעלע פֿראַגע נישט אַרויסגערופֿן קיין שום מיינונגס־פֿאַרשיי־

דנהייטן. די רעזאָלוציע האָט פֿעסטגעשטעלט, אַז דער „בונד“ איז אַן אויטאָנאָמער טייל פֿון דער רוסלענדישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער־פּאַרטיי, וועלכע דאַרף זיין אויפֿגעבויט אויף פֿעדעראַטיווע יסודות. כדי אויסצומיידן אַ ריס מיט דער פּאַרטיי — האָט דער צוזאַמענפֿאָר אויך צוגעגרייט אַ מינימום־פּראָיעקט. אין דער דעלעגאַציע פֿון „בונד“ צום אַלפּאַרטייִשן צוזאַמענפֿאָר זענען אַריין: נח, אַרקאַדי קרעמער, יודין־אייזנשטאַט, ליבער, קאָסאָווסקי און מעדעם.

דער צוזאַמענפֿאָר, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן אין בריסל, האָט, צוליב פּאָליציייִשע טעמים, זיך געמוזט אַריבערטראָגן קיין לאָנדאָ. די שטימונג איז געווען אַ שווערע. עס האָט זיך געשפּירט אין דער לופֿטן, אַז ס׳וועלן פֿאָרקומען גרויסע קאָנפֿליקטן. די בונדישע דעלעגאַציע האָט זיך פֿון אָנהויב אָן געהאַט אָנגעשטויסן אויף אַ טויבער וואַנט. אַלע אַרגומענטן פֿון ליבערן, וועלכער איז אַרויסגעטראָטן אין נאָמען פֿון דער בונדישער דעלעגאַציע האָבן נישט געפֿונען קיין שום אָפּקלאַנג. אַנטקעגן דער פֿאָרמולע פֿון אַ נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע האָט דער צוזאַמענפֿאָר אַרויסגעשטעלט די נעפּלהאַפֿטע פֿאָדערונג פֿון „נאַציאָנאַלער זעלבסטבאַשטימונג“. מיט דער אויסבעסערונג פֿון דער גרוזינישער דעלעגאַציע וועגן דעם רעכט צו באַנוצן זיך מיט דער אייגענער שפּראַך. עס איז בלויז געווען איין מאָמענט ווען די בונדישע דעלעגאַציע האָט געהאַט אַ געפֿיל פֿון באַפֿרידיקונג: בעת נאָך אַ ריי פֿון קאַרגע און אָרעמע באַריכטן פֿון די ערטער האָט ליבער איבערגעלייענט זיין רעפֿעראַט וועגן דער פֿילזייטיקער קאָכיקער טעטיקייט פֿון דער בונדישער אָרגאַניזאַציע, האָט דער צוזאַמענפֿאָר איינשטימיק רעאַגירט מיט הייסע, שטורמישע אַפּלאָדיסמענטן.

די אמתע שלאַכט האָט זיך אָנגעהויבן ביים באַהאַנדלען די אָרגאַניזאַציאָנעלע פֿראַגע. די בונדישע דעלעגאַציע האָט גאַנץ גוט געוווּסט, אַז די ייִדישע אַרבעטער ווילן זיין ענג פֿאַרבונדן מיט דער אַלרוסישער סאָציאַליסטישער באַוועגונג און דעריבער איז זי גרייט געווען איינצוגיין אויף געוויסע הנחות, אַבי נאָר אויסצומיידן אַ שפּאַלטונג. אָבער אין קאָן איז געשטאַנען די עצם עקסיסטענץ פֿון „בונד“, ווי אַ זעלבסטשטענדיקע אָרגאַניזאַציע. ליבער, וואָס האָט פֿאַרטיידיקט דעם טעזיס, אַז דער „בונד“ גייט אַריין אין דער רוסלענדישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער־פּאַרטיי, ווי דער איינציקער פֿאָרשטייער פֿון דעם ייִדישן פּראָלעטאַריאַט — האָט באַקומען אַ שאַרפֿן ענטפֿער פֿון מאַרטאָוון. די בונדישע רעזאָלוציע איז דורכגעפֿאַלן מיט אַ גרויסער מערהייט. דעמאָלט האָט ליבער געמאָלדן אַז דער „בונד“ טרעט אַרויס פֿון דער פּאַרטיי. די זעקס דעלעגאַטן פֿון „בונד“ האָבן ביי אַ טויטער שטילקייט פֿאַרלאָזן דעם זאַל.

ס׳איז געווען אַ דראַמאַטישער מאָמענט. מעדעם האָט זיך אומגעקערט אין דער שווייץ, ווי נאָך אַ לוויה. אויפֿן וועג קיין בערן האָט זיך מעדעם

אָפגעשטעלט אין באַזל. גראָד דענסטמאָל איז דאָרטן פֿאָרגעקומען דער 6טער ציוניסטישער קאָנגרעס. מעדעמען האָט זיך פֿאַרגלוסט אַ קוק טאָן נעענטער, ווי עס זעט אויס דער ציוניסטישער פאַרלאַמענט. פֿון דער גאַלעריע פֿון דעם עלעגאַנטן באַזעלער „קאַזינאָ“־זאַל האָט ער זיך צוגעקוקט צו דעם טומלדיקן, בונטן און צעהיצטן עולם דעלעגאַטן. ד״ר הערצל, וואָס איז געווען דער אָפגאָט פֿון דער דעלעגאַטן־מאַסע, האָט זיך אויפֿגעפֿירט, ווי אַן אמתער „פֿירער“. דער קאָנגרעס האָט דורכגעמאַכט אַ סך דראַמאַטישע מאָמענטן. די פֿראַגע פֿון קאָלאָניזירן אוגאַנדע האָט באַגעגנט אַ שטורמישע אָפאָזיציע. מעדעם איז אַוועק פֿון באַזל אין אַ שווייצערישן דערפֿל און אין דער דאָרטיקער שטילקייט האָט ער אָנגעשריבן אַ בראָשור וועגן ציוניסטישן קאָנגרעס. (דער אויסלענדישער קאָמיטעט פֿון „בונד“ האָט זי שפעטער אַרויסגעגעבן). ער האָט דעמאָלט אויך אָנגעשריבן אַן אַרטיקל וועגן ציוניזם פֿאַר דער „אַרבעטער־שטימע“. אין איינעם מיט ליבערן האָט ער אויך צונויפֿגעשטעלט דעם באַריכט פֿון 5טן צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד“.

אין האַרבסט 1903 איז מעדעם קאָאָפטירט געוואָרן אין אויסלענדישן קאָמיטעט פֿון „בונד“ און ער האָט זיך באַזעצט אין זשענעווע. דאָס איז געווען פֿאַר אים אַ מאָראַלישע באַפֿרידיקונג: אין משך פֿון די צוויי יאָר וואָס ער איז געווען אין אויסלאַנד, איז ער פֿאָרמעל נישט געווען אַפֿילו קיין פאַרטיי־מיטגליד. זשענעווע איז מעדעמען געפֿעלן געוואָרן. אים איז געפֿעלן געווען דער פֿראַנצייזישער סטיל פֿון דער שטאָט, די באַלעבטע גאַסן, די מאַסן בלומען און די רחבותדיקע בלויקייט פֿון דער זשענעווער אָזערע. אָבער די איינזאַמקייט האָט ער דאָ געפֿילט אַ סך מער ווי אין דעם גאַסטפֿריינדלעכן, פראָווינציעלן בערן. דער איינציקער געמיטלעכער ווינקל איז געווען די אַזוי גערופֿענע „קאַרוזשקע“, די דירה פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט פֿון „בונד“ אויף דער גאַס קאַרוזש. דאָ איז געווען די רעדאַקציע פֿון די פאַרטיי־אָרגאַנען אין ייִדיש און אין רוסיש, דאָ פֿלעגן זיך אויך צונויפֿקומען אַלע פֿעדעם פֿון דעם אַפאַראַט, וואָס פֿלעגט זיך פֿאַרנעמען מיטן פֿאַרשפרייטן די פאַרטיי־ליטעראַטור.

די „קאַרוזשקע“ איז געווען דאָס בונדישע מיניסטעריום פֿאַר אויסערלעכע ענינים. פֿון דאַנען פֿלעגט מען זיך פֿאַרבינדן מיט די אַנדערע פאַרטייען, מיטן ביוראָ פֿון אינטערנאַציאָנאַל, ווי אויך — מיט די אויסלענדישע גרופעס פֿון אייראָפע, אויסטראַליע, דרום־אַפֿריקע און מיט די אַרבעטער־רינג־„ברענטשעס“ פֿון אַמעריקע. אין דער „קאַרוזשקע“ פֿלעגן זיך אויך אָפֿט באַווייזן געסט, וואָס פֿלעגן קומען צו פֿאָרן פֿון אַנדערע קאָלאָניעס אָדער פֿון רוסלאַנד. איינעם פֿון אָט די געסט, וואָס האָט זיך ווי אַ מעטעאָר באַוויזן אויפֿן שווייצאַרישן האָריזאָנט, האָט מעדעם שפעטער אין זיינע מעמואַרן וועגן זשענעווער פעריאָד אָפגעגעבן אַ ספעציעלן פלאַץ. ס׳איז געווען בראָניסלאַוו גראָסער. שוין ביי דער ערשטער באַגעגעניש מיט דעם

19יאָריקן און נאָך נישט אויסגעפֿורעמטן יונגן מאַן, האָט מעדעם דערשפּירט, אַז ער האָט פֿאַר זיך ניט בלויז אַ צוקונפֿטיקן גרויסן פּאַרטיי־טוער, נאָר בכלל אַ מענטשן פֿון אויסערגעוויינלעכן טעמפּעראַמענט, אימפּעט און גייסטיקער רייכקייט.

אָנהייב 1904 האָט דער אויסלענדישער קאָמיטעט אָנגעהויבן אַרויסצוגעבן אַ טעאָרעטישן אָרגאַן אין דער רוסישער שפּראַך אונטערן נאָמען „וועסטניק בונדאַ״. די הויפּטטעמע פֿון די אַרטיקלען איז געווען די נאַציאָנאַלע פֿראַגע. זומער־צייט 1904 האָט מעדעם אין דעם וווּנדערלעכן באַרגיקן דערפֿל שפּיץ, צו פֿוסנס פֿון די אַלפּן בערג, אָנגעשריבן אויף אָט דער טעמע צוויי גרויסע אַרטיקלען. אין צוויי יאָר אַרום זענען די ביידע אַרטיקלען דערשינען אין רוסלאַנד אין דער פֿאָרם פֿון אַ בראָשור אין רוסיש און אין ייִדיש. די בראָשור האָט געהייסן: „די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און די נאַציאָנאַלע פֿראַגע״. די דאָזיקע בראָשור האָט מען אין משך פֿון לאַנגע יאָרן געהאַלטן פֿאַר דעם „קרעדאָ פֿון „בונד״. ער האָט די בראָשור געשריבן זייער לאַנגזאַם מיט גרויסע הפּסקות. אין יענע יאָרן פֿלעגט מעדעם שרייבן זײַנע פּובליציסטישע אַרטיקלען זייער שווער, בפֿרט נאָך ווען די טעמע איז געווען אַ גאַנץ שווערע. אין דער סאָציאַליסטישער ליטעראַטור פֿלעגט מען דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע אָפּגעבן זייער ווייניק אָרט. ביי די מחברים פֿון אַזעלכע אַרטיקלען האָט געפֿעלט דער אייגענער אָריגינעלער צוגאַנג צו דער נאַציאָנאַלער פּראָבלעם. אייניקע פֿלעגן בלינדערהייט נאָכפֿאָלגן די בורזשואַזע אַסימילאַטאָרן, אַנדערע פֿלעגן זיך געפֿינען אונטער דער ווירקונג פֿון דעם בורזשואַזן נאַציאָנאַליזם. מעדעם האָט זיך באַמיט צו געפֿינען אַן אייגענעם סאָציאַליסטישן צוגאַנג צו דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. אין די שפּעטערדיקע יאָרן האָט ער זיין בראָשור איבערגעאַרבעט און פֿאַרגרעסערט. ווען עס איז אין דריי יאָר אַרום דערשינען דאָס באַרימטע בוך פֿון אָטאָ בויער, האָט מעדעם מיט גרויס באַפֿרידיקונג געפֿונען אין אים אַ באַשטעטיקונג פֿון אַ סך פֿון זיינע אייגענע געדאַנקען.

די גרעסטע געשעעניש פֿון דעם זומער 1904 איז געווען דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער קאָנגרעס אין אַמסטערדאַם, אין וועלכן מעדעם האָט זיך באַטייליקט. אַמסטערדאַם האָט מעדעמען באַצויבערט מיט זיינע שטילע קאַנאַלן, מיטן מעלאַדישן קלאַנג פֿון די גלעקער, און דער ייִדישער קוואַרטל, דער טומלדיקער, שמוציקער, מיט זיינע רוישיקע האַנדלס־געסלעך האָט אים דערמאָנט אין זיין היימישן מינסק.

צום אינטערנאַציאָנאַלן קאָנגרעס איז געקומען „דאָס אייבערשטע פֿון שטויסל״ פֿון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג אין אַלע עקן וועלט. מעדעמען, וואָס איז געווען געוווינט צו דער אָנגעהיצטער אַטמאָספֿער פֿון די ייִדישע און טיילווייז אויך רוסישע צוזאַמענפֿאָרן — האָט שטאַרק געוווּנדערט די רויִקייט און געלאַסנקייט פֿון די אייראָפּעער. די דאָזיקע

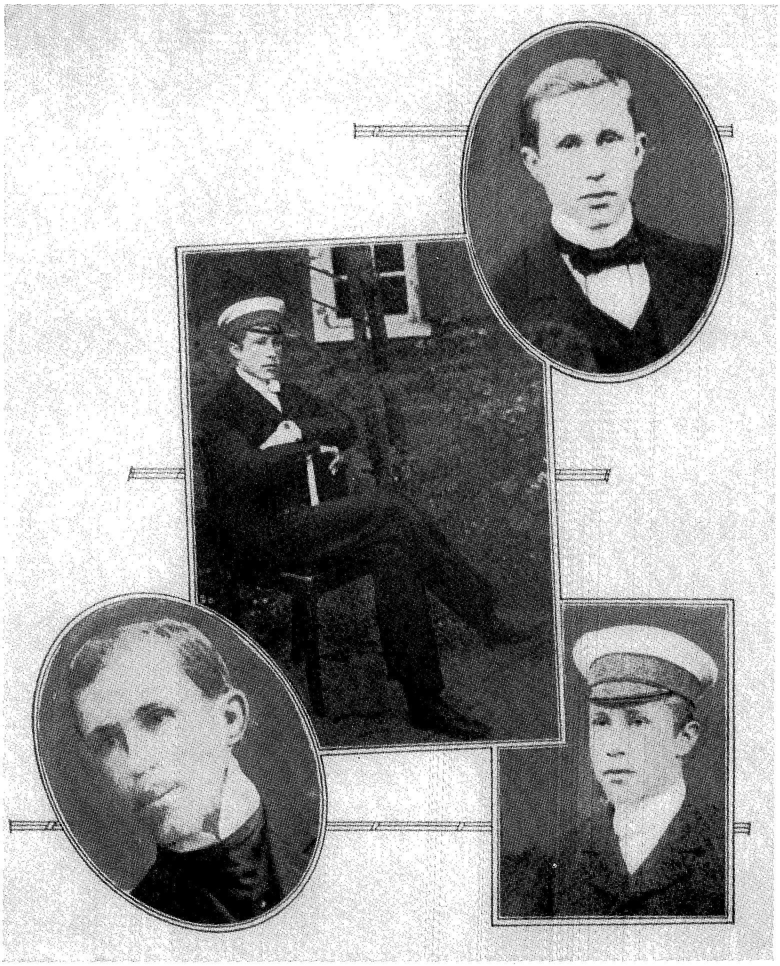

אויבן רעכטס: מעדעם צו 17 יאָר; צענטער: מעדעם אַלס סטודענט אין קיִעוו; אונטן רעכטס: מעדעם אַלס אויסגעשלאָסענער סטודענט; אונטן לינקס: מעדעם אַלס עמיגראַנט אין בערן,שווייץ.

איינגעהאַלֿטנקייט זייערע האָט אים צייטנווייז אויסגעזען ווי אַ מין טרוקנקייט, און ער האָט זיך אויפֿריכטיק דערפֿרייט ווען די טעמפעראַטור איז פלוצעם געשטיגן; דאָס האָט פאַסירט ווען פלעכאַנאָוו און דער יאַפאַנישער דעלֿעגאַט סען־קאַטאַיאַמאַ, וועלֿכע זענען געזעסן פֿון ביידע זייטן פֿונם פרעזידענט טרולסטראַ (דער קאָנגרעס איז פֿאָרגעקומען אין דער צייט פֿון דעם רוסיש־יאַפאַנישן קריג) האָבן זיך געגעבן אַ הייב אויף פֿון די ערטער און דעמאָנסטראַטיוו זיך דערלאַנגט די הענט, ברענגענדיק דערמיט צום אויסדרוק די אינטערנאַציאָנאַלֿע אַחדות פֿון פראָלֿעטאַריאַט.

בעת דער דיסקוסיע זענען געווען אַ סך אינטערעסאַנטע מאָמענטן. דער שטאַרקסטער מאָמענט איז געווען די רעדע פֿון זשאָרעסן. מעדעם, וואָס איז אַלֿיין געווען אַ רעדנער אַ קינסטלֿער, איז שטאַרק פֿילֿבאַר געווען צו דער שיינקייט פֿון וואָרט. מיט גרויס ענטוזיאַזם שרייבט ער אין זײַנע זכרונות וועגן דער שטים פֿון זשאָרעסן, וואָס קלינגט ווי אַ מעכטיקער הייסער דונער, וועגן דער אויסערגעוויינלֿעכער פֿיינקייט און גייסטיקן אַריסטאָקראַטיזם פֿון זיין פערזענלֿעכקייט. אויך וויקטאָר אַדלֿער — דער פֿירער פֿון דער עסטרייכישער סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטיע — האָט געמאַכט אויף מעדעמען אַן אומפֿאַרגעסלֿעכן איינדרוק. אַדלֿערס רויִקע רעדע האָט נישט פֿאַרמאָגט קיין אָראַטאָרישן גלֿאַנץ, אָבער יעדעס וואָרט זיינס האָט געאָטעמט מיט חכמה. מעדעם פֿלֿעגט אָפֿט זאָגן, אַז ער האָט אין משך פֿון זיין גאַנצן לֿעבן ניט באַגעגנט קיין קלֿיגערן מענטשן פֿון אַדלֿערן.

די אָפקלאַנגען פֿון שטורעמס

די ידיעות פֿון רוסלֿאַנד פֿלֿעגן פֿון טאָג צו טאָג ווערן אַלֿץ מער אומרויִק. ענדלֿעך האָט אַ קלאַפ געטון דער ערשטער דונער: ס׳זענען געקומען די יאַנואַר־טעג פֿון 1905. אַ סך האָבן געגלֿייבט אַז ס׳איז געקומען די צייט צו קאָאָרדינירן אַלֿע רעוואָלֿוציאָנערע כוחות און פֿאַרגעסן די פאַרטיי רייסענישן. אין רוסלֿאַנד איז פֿאָרגעקומען אַ באַראַטונג פֿון אַ ריי סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציעס. אין אויסלֿאַנד האָבן די סאָציאַלֿיסטן־רעוואָלֿוציאָנערן פרובירט צו אָרגאַניזירן אַ קאָנפֿערענץ פֿון אַלֿע סאָציאַלֿיסטישע ריכטונגען. אין דער קאָנפֿערענץ האָט זיך אויך געדאַרפֿט באַטייליקן דער העלֿד פֿון די יאַנואַר־טעג אין פעטערבורג — דער גלח גאַפאָן, וואָס איז דעמאָלֿט געקומען קיין אויסלֿאַנד. די קאָנפֿערענץ איז געווען אַ דורכפֿאַלֿ. דער „לֿידער" גאַפאָן האָט געמאַכט אויף מעדעמען דעם איינדרוק פֿון אַ פֿאַרלֿאָרענעם נעבעכדיקן, אומוויסנדן מענטשן, און ס׳איז געווען פֿאַר אים ניט פֿאַרשטענדלֿעך, ווי אַזוי אַזאַ איינער האָט געקאָנט פֿירן נאָך זיך די מאַסן.

מעדעם האָט פֿאַרשטאַנען, אַז דער 9טער יאַנואַר איז ניט געווען קיין רעוואָלֿוציע, ער האָט אָבער געקאָנט ווערן דער פראָלֿאָג אירער. אין אַ רעדע

אויף אַ גרויסן מיטינג אין ציריך האָט מעדעם געזאָגט: רעוואָלוציעס מאַכט מען נישט מיט הייליקע בילדער און אונטער דער אָנפֿירונג פֿון גלחים. דער 9טער יאַנואַר באַווייזט אונז, אַז די רעוואָלוציע איז נאָך ניט גענוג צייטיק, אָבער די פֿאָלקס־סטיכיע איז שוין אַרויס פֿון די ברעגן און עס איז שוין נישטאָ קיין וועג אויף צוריק.

אין די עמיגראַנטן־קרייזלעך און גרופּעס האָט געקאָכט, ווי אין אַ קעסל. ס׳זענען אָנגעגאַנגען הייסע דיסקוסיעס וועגן דעם כאַראַקטער פֿון דער רעוואָלוציע, וועגן דער צוקונפֿטיקער רעגירונג, וועגן דער ראָלע פֿון פּויערטום, וועגן באַוואָפֿנטע אויפֿשטאַנדן. מעדעם האָט פֿאַרטיידיקט דעם שטאַנדפּונקט פֿון די מענשעוויקעס: ער האָט געהאַלטן, אַז די אָנגעהויבענע רעוואָלוציע טראָגט אַ בורזשואַזן כאַראַקטער און אַז די סאָציאַל־דעמאָקראַטן דאַרפֿן זיך ניט באַטייליקן אין אַ רעגירונג, וואָס וועט געשאַפֿן ווערן דורך די בורזשואַזע פּאַרטייען. און טייל מאָל פֿלעגט זיך מעדעמען דוכטן, אַז די אַלע טעאָרעטישע דיסקוסיעס וועגן דער צוקונפֿטיקער רעגירונג זענען בכלל פֿריצייטיק און אַבסטראַקט. ס׳איז שווער צו גלייבן — האָט ער געטראַכט — אַז די אַרבעטער־מאַסן, וואָס האָבן אויף זייערע אייגענע פּלייצעס דורכגעטראָגן די גאַנצע משא פֿון דער איבערקערעניש, זאָלן דערלויבן די אַנדערע שיכטן פֿון דער באַפֿעלקערונג צו ווערן די באַלעבאַטים פֿון זייער ווייטערדיקן גורל. די רעוואָלוציע וועט אומבאַדינגט אַרויסרופֿן ביי די מאַסן אַ סטיכישן דראַנג צו דער מאַכט.

„איך האָב פֿאָרויסגעזען — שרייבט מעדעם — אַז אַפֿילו אַ זיגרייכע רעוואָלוציע וועט מוזן פֿירן אַ ביטערן קאַמף מיט די פֿינצטערע כוחות... דער קאַמף וועט פֿירן צו אַ רעוואָלוציאָנערער דיקטאַטור — אפֿשר נאָכן מוסטער פֿון דעם פֿראַנצייזישן קאָנווענט. אַ טעראָריסטישע דיקטאַטור האָט אָבער אַזאַ טבע, וואָס איין טייל פֿון די רעוואָלוציאָנערע כוחות הייבט אָן צו הערשן איבער די איבעריקע טיילן...” (זע „פֿון מיין לעבן”, צווייטער באַנד, ז׳ 79).

עס איז שווער געווען אין אַזעלכע געשפּאַנטע טעג צו לעבן ווייט פֿון דער היים, צו כאַפּן שטיקלעך נייעס, אָפּצושטיין האַלבע נעכט ביי די רעדאַקציעס, וואַרטנדיק אויף די טעלעגראַמעס פֿון רוסלאַנד און מיט אומרו זיך שטעלן איינע און די זעלבע פֿראַגע: וואָס, אייגנטלעך, קומט פֿאָר אין רוסלאַנד? ווען ס׳איז אָבער אויסגעבראָכן דער אָקטאָבער־שטרייק — איז שוין ניט געווען מער קיין ספֿק, אַז דאָס איז די רעוואָלוציע.

די דאָזיקע שטורמישע טעג האָט מעדעם פֿאַרבראַכט אין אַ קרייז פֿון פֿריינד און פּאַרטיי־חברים, וואָס זענען זיך צונויפֿגעפֿאָרן אין ציריך אויף דעם 6טן צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד”. מען האָט זיך צו דעם דאָזיקן צוזאַמענפֿאָר לאַנג און טיכטיק געגרייט. אויף דער טאָג־אָרדענונג זענען געשטאַנען אַ סך וויכטיקע פֿראַגן. די דעלעגאַטן האָבן געמוזט מאַכן אַ סך אָנשטרענגונגען, כדי זיך אַריבערצוקלייבן איבער דער רוסישער גרענעץ. ווי נאָר

מען האָט זיך דערקליבן צו ציריך, איז אָנגעקומען די דערשיטערנדיקע ידיעה, אַז ס'איז אויסגעבראָכן אַן אַלגעמיינער אייזנבאַן־שטרייק. די דעלעגאַטן האָבן זיך אָנגעהויבן רייסן צוריק קיין רוסלאַנד. אַלעמען האָט באַהערשט דער פֿאַרלאַנג: פֿאָרן אַ היים און זיך אַריינוואַרפֿן אין דער סטיכיע... אָבער פֿון דער רוסישער גרענעץ זענען שוין מער קיין צוגן נישט געגאַנגען. זענען שוין די דעלעגאַטן פֿאַרבליבן אין דער שווייץ און מען איז צוגעטראָטן צו דער אַרבעט. כמעט דער גאַנצער פּאַרטיי־אַקטיוו איז געקומען צום צוזאַמענפֿאָר. ס'האָבן נאָר געפֿעלט פֿון צענטראַלן קאָמיטעט נח, וואָס איז דעמאָלט געזעסן אין דער ווילנער טורמע, און אַלעקסאַנדער (אַרקאַדי קרעמער). צום ערשטן מאָל האָט זיך מעדעם דעמאָלט באַגעגנט מיט יעווגעני (גיסער), אַלגין, מיכאַלעוויטש, זאַסלאַווסקי, זאָלאָטאַריאָוו א. אַ.

די אַטמאָספֿער פֿון צוזאַמענפֿאָר איז געווען אַן אָנגעהיצטע. מעדעם, וואָס איז געווען דער פֿאָרזיצער פֿון כמעט אַלע זיצונגען, האָט געהאַט אַ שווערע אויפֿגאַבע. ס'איז פֿאַר אַלעמען קלאָר געווען, אַז פֿאַרנעמען זיך איצט מיט דער פּאָליטישער טאַקטיק פֿון דער פּאַרטיי וואָלט געווען אַן אומזין. די טאַקטיק איז אויסגעשמידט געוואָרן אויף די ערטער אין פֿייער פֿון דער רעוואָלוציע. דער צענטראַלער פּונקט פֿונם צוזאַמענפֿאָר איז געוואָרן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע. פֿאַר די צוויי יאָר צווישן 5טן און 6טן צוזאַמענפֿאָר האָט מען זיך געגעבן אַ רוק פֿאָרויס. די אַרטיקלען, רעפֿעראַטן און דיסקוסיעס האָבן אויפֿגעקלערט אַ סך פֿאַרפּלאָנטערטע פֿראַגן. אין דער דעקלאַראַציע פֿון 1904 אונטערן נאָמען: „וואָס מיר דאַרפֿן ניט פֿאַרגעסן”, האָט דער צענטראַל־קאָמיטעט גאַנץ קלאָר פֿאָרמולירט די פֿאָדערונג פֿון אַ נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע. אויפֿן 6טן צוזאַמענפֿאָר האָט נאָר אַ קליינע גרופּע אָפּאָנירט קעגן עצם פּרינציפּ פֿון דער בונדישער פֿאָדערונג, דערווייזנדיק, אַז ווי נאָר ס'וועט אָפּגעשאַפֿט ווערן דער תּחום, וועט זיך תּיכף אָנהייבן דער פּראָצעס פֿון אַסימילאַציע. מעדעם האָט זייער גרינג בייגעקומען זיינע אָפּאָנענטן, און די דיסקוסיע האָט באַלד אָנגענומען אַ גאַנץ קאָנקרעטן כאַראַקטער: מען איז אַריבער צו באַהאַנדלען די פּראַקטישע פּאָסטולאַטן. דאָ האָבן זיך די מיינונגען צעטיילט: אַבראַמאָוויטש, למשל, איז געווען דערפֿאַר, אַז די גרענעצן פֿון דער אויטאָנאָמיע זאָלן אויסגעברייטערט ווערן. גיסער, פֿאַרקערט, האָט געמיינט, אַז דער קלינגעדיקער טערמין „אויטאָנאָמיע” זאָל פֿאַרביטן ווערן מיטן מער באַשיידענעם טערמין: „שול־פֿאַרבאַנד”. די רעזאָלוציע, אין וועלכער עס איז געקומען צום אויסדרוק די שטימונג פֿון דער מערהייט האָט אין אַ מער קלאָרער, קאָנקרעטער פֿאָרם איבערגעחזרט דעם באַשלוס פֿון 4טן צוזאַמענפֿאָר.

די שטימונג אויפֿן צוזאַמענפֿאָר איז אָבער געווען אַן אומרויִקע. די דעבאַטן האָבן זיך אָפֿט נישט געקלעפּט. די דעלעגאַטן זענען געזעסן ווי אויף שפּילקעס. די שטימונג איז געוואָרן אַ נאָך מער נערוועזע ווען עס

האָבן פֿון רוסלאַנד אָנגעהויבן קומען די ידיעות וועגן די פּאָגראָמען. עס איז קלאָר געוואָרן, אַז די קאָנטררעוואָלוציע איז אַרויסגעטראָטן אין איר ווילדסטער, באַרבאַרישער פֿאָרעם. ס'איז נאָך געווען צו פֿרי צו רעדן וועגן נצחון. מעדעם האָט אין זיין רעדע אויפֿן טראַדיציאָנעלן באַנקעט אויסגעדריקט די געפֿילן, וואָס האָבן איבערגעפֿולט אַלעמענס הערצער. ער האָט פֿאַרגליכן די רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג מיט אַן אויפֿשטייג אויף אַ הויכן משופּעדיקן באַרג; ס'איז שווער און פּיינלעך דער פֿעלזיקער באַרג־אַרויף, אָבער דער באַוווסטזיין, אַז אָט־אָט וועט דערגרייכט ווערן דער העכסטער שפּיץ, באַפֿליגלט צום ווייטערדיקן גאַנג. אָבער דאָס וואָס האָט אונז אויסגעזען ווי דער סוף פֿון וועג איז ערשט דער ערשטער שטאַפּל און וואָס ווייטער אַלץ משופּעדיקער דער וועג, אַלץ דראָענדיקער די תהומים. און פֿונדעסטוועגן דאַרף מען גיין באַרג אַרויף מיט פֿעסטע טריט, טרייסטנדיק זיך מיטן באַוווסטזיין, אַז איינער פֿון די שווערסטע אָפּשניטן איז געבליבן הינטער אונז.

ווי נאָר דער אַלגעמיינער שטרייק האָט זיך פֿאַרענדיקט, האָבן כוואַליעס עמיגראַנטן אַ שטראָם געטאָן צוריק קיין רוסלאַנד. מעדעם האָט געמאָלדן דעם צענטראַל־קאָמיטעט, אַז אויך ער איז גרייט זיך אומצוקערן אַ היים.

דער 4יאָריקער פּעריאָד פֿון מעדעמס לעבן אין אויסלאַנד האָט געהאַלטן ביים סוף. מעדעם האָט פֿאַר די דאָזיקע יאָרן אַ סך איבערגעלעבט און אַ סך געלערנט. פֿון אַ לעבנסלוסטיקן בחור איז ער פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ רייפֿן מאַן, וואָס איז צייטנווייז אַפֿילו געניגט געווען צו מעלאַנכאָליע. ער האָט אַליין אונטערגעפֿירט אַ סך־הכל פֿון דעם ערשטן פּעריאָד פֿון זיין לעבן אין אויסלאַנד:

„דאָס זענען געווען אינהאַלטסרייכע פֿילפֿאַרביקע יאָרן. שוין צוליב דעם אַליין, וואָס איך בין אַ סך אַרומגעפֿאָרן... געהאַט אַ מאַסע איינדרוקן אויפֿן געזעלשאַפֿטלעכן געביט, געהאַט אַ סך פּערזענלעכע איבערלעבונגען... עס איז געווען אַ סך פּערזענלעכעס אין די שיינע בערג, ביי די שיינע שווייצערישע אָזערעס איז געבליבן אַ היפּשער טייל פֿון מיין נשמה... די איינזאַמע שווייצערישע געגנטן זענען געווען פֿאַר מיר, ווי לעבעדיקע באַשעפֿענישן, ווי גוטע אַלטע פֿריינד, וואָס יעדערער פֿון זיי האָט אַ באַשטימטן פּערזענלעכן פּנים... און דאַן — די זאַכן, וואָס זענען באַשאַפֿן געוואָרן פֿון דער מענטשלעכער האַנט. די מוזייען פֿון מינכן, די טעאַטערס... די ווונדערבאַרע מוזיק און די ביכער — נייע אַנטפּלעקונגען פֿון אַ נייער קונסט... מיט אָפֿענע אויגן און מיט אָפֿענע אויערן פֿלעג איך אַריינזאַפּן אין זיך דאָס נייע און דאָס שיינע... די קונסט איז ניט געווען פֿאַר מיר קיין צייט־פֿאַרטרייב. איך האָב זי גענומען טיף און ערנסט, ווי אַ לעבנס־זאַך. און די גאַנצע לעבנס־באַציִונג איז ביי מיר אַדורכגעדרונגען געוואָרן מיט אַ געוויסן קינסטלערישן עלעמענט, וואָס נעמט אַרום אַפֿילו די פּיין און די ליידן מיט אַ ליכטיקן שיין פֿון שיינקייט. און... דאָס וויכטיקסטע: מענטשן, לעבעדיקע,

מענטשלעכע נשמות, וואָס האָבן זיך געעפֿנט פֿאַר מיר און געלעבט מיט מיר און צוזאַמען געשעפּט פֿון די גרויסע אוצרות” (זע „פֿון מיין לעבן”, צווייטער באַנד, זז' 101־102).

מעדעם האָט געוווסט: זיין לעבנס־תּקופֿה וועט זיין שווער און פֿול מיט נסיונות, ער האָט אָבער פֿעסט באַשלאָסן זיך אומצוקערן אַ היים, און בלויז געוואַרט, אַז דער צ. ק. זאָל אים אַרויסרופֿן. וואַרטן צו לאַנג האָט ער נישט געדאַרפֿט. אין מיטן נאָוועמבער 1905 איז אָנגעקומען אַ טעלעגראַמע, וואָס האָט אַרויסגערופֿן קיין רוסלאַנד מעדעמען און קאָסאָווסקין.

די רעוואָלוציע באַרג אַראָפּ

אַ קאַלטע נאָוועמבער נאַכט. איבער דער שלעכט באַלויכטענער פּוסטער פּלאַטפֿאָרם פֿון דער גרענעץ־סטאַנציע ווערזשבאָלאָוואָ שפּרייזן צוויי פּאַסאַזשירן: איינער אַ בלאַסער, אַ דאַרער, דער צווייטער — פֿון מיטעלן וווּקס, אין ברילן. די ביידע טראָגן פֿיינע בערלינער מאַנטלען און נייע האַרטע היט; זיי האָבן זיך באַמיט צו באַקומען אויפֿן וועג אַהיים אַ מער „בורזשואַזן” אויסזען. יעדערער האָט געהאַט אין קעשענע אַ פּאַס, וועלכן מען האָט אויף דער „קאַרוזשקע” אָנגערופֿן „בעלעטריסטיק”. דער אויסלענדישער קאָמיטעט האָט שטענדיק געהאַט אין זיין רשות אַ פּעקל ניט־אויסגעשטעלטע פּעסער, אין וועלכע מען פֿלעגט קאָנען אַריינשרייבן אויסגעטראַכטע פֿאַמיליעס און דאַטעס. דורכפֿאַלן מיט אַזאַ פּאַס איז געווען זייער געפֿערלעך, ווייל מען וואָלט לייכט געקאָנט פֿעסטשטעלן זיין פֿאַלשקייט. מעדעם האָט באַקומען אַ פּאַס אויפֿן נאָמען פֿון איינעם סאָבאָל. די „קאַרוזשקע” האָט די ביידע פּאַסאַזשירן מיטגעגעבן אויף יעדן פֿאַל ברוינינגס. די צייט איז דאָך געווען אַן אומרויִקע. קאָסאָווסקין איז דער דאָזיקער קעגנשטאַנד געווען שטאַרק נישט צום האַרצן. מעדעם אָבער האָט זיך געקענט באַגיין מיט געווער: ער האָט זיך עס אויסגעלערנט נאָך יִנגלווייז ביי זיין ברודער אין מיליטערישן לאַגער.

די ביידע פּעסער פֿון „קאַרוזשקע” האָבן ביי דעם הויכן פֿאַרשלאָפֿענעם זשאַנדאַר ניט אַרויסגערופֿן קיין שום חשד. מעדעם האָט מיט האַרצקלאַפּעניש באַטראַכט די גרענעץ־סטאַנציע: די עטלעכע לאַמטערנעס האָבן קוים באַלויכטן דעם אָפּגעלאָזענעם וואָקזאַל־בנין וואָס האָט אויסגעזען, ווי אַ באַראַק. נאָך די פֿיר יאָר, וואָס מעדעם האָט פֿאַרבראַכט אין מערב־אייראָפּע, האָט זיך אים נאָך מער געוואָרפֿן אין די אויגן די גרויקייט און דער אומעט פֿון רוסלאַנד. אין וואַגאָן פֿון צווייטן קלאַס האָט אונטער דעם סופֿיט געצאַנקט אַ ליכטל. אין דעם שכנותדיקן קופּע האָבן מיליטער־לייט געשאָלטן די „זשידעס”... נישט גאָר גאַסטפֿריינדלעך האָט דאָס היימלאַנד באַגעגנט איר פֿאַרבענקטן זון...

דער ערשטער עטאַפּ פֿון זייער רייזע איז געווען דווינסק, ווו ס'האָט זיך געפֿונען די שטאַב־קוואַרטיר פֿון בונדישן צ. ק. ווען די צוויי פּאַסאַ־

זשירן זענען אַרויס פֿון וואַגאָן איז איינער אַ יונגער מאַן, וואָס האָט אַרומגעשפּאַצירט אויף דער פּלאַטפֿאָרמע צוגעשפּרונגען מיט פֿרייד צו מעדעמען און געזאָגט: „אמת, איר זייט דאָך מעדעם!” מעדעם האָט אויטאָמאַטיש גיך אָפּגעענטפֿערט: „איר האָט אַ טעות”! דאָס האַרץ האָט אים פֿאַרדריקט: עס איז געווען אַן אַלטער גוטער חבר, מיט וועלכן ער האָט צוזאַמען געאַרבעט אין מינסק מיט פֿינף יאָר צוריק און איז געזעסן אין מינסקער טורמע.

דווינסק איז אַן אָפּגעלאָזענע שמוציקע פּראָווינץ־שטאָט: גרויע הייזער, צעלעכערטע טראָטואַרן, פֿאַרשלאָפֿענע מענטשן. אויפֿן שמוציקן ברוק האָבן אָפּגעריסענע ייִדישע ייִנגלעך זיך געשפּילט אין אַ „דעמאָנסטראַציע”. אין שטאָט האָט געהערשט אַ געדריקטע שטימונג. מען האָט מורא געהאַט פֿאַר אַ פּאָגראָם, און ביינאַכט פֿלעגט מען נישט קאָנען אַרויסגיין אין גאַס אָן אַ רעוואָלווער: די כוליגאַנעס האָבן זיך פֿריילעך געמאַכט. דער שטורעם פֿון דער רעוואָלוציע איז געווען פֿאַרביי, און דער פּראָווינציעלער לעבנס־שטייגער איז פֿאַרבליבן דער זעלבער.

ווען דער פּאַרטיי־שטאַב האָט זיך אַריבערגעטראָגן פֿון דווינסק קיין ווילנע, האָט מעדעם לייכטער אָפּגעאָטעמט. אין ווילנע האָט געהערשט אַן אַנדער אַטמאָספֿער: די באַרוישונג פֿון דער פֿרייהייט איז נאָך ניט געווען אין גאַנצן פֿאַרביי. די באַפֿעלקערונג האָט נאָך געלעבט מיט די אָפּקלאַנגען פֿון די אָקטאָבער־טעג, ווען דער „בונד” איז געווען דער באַלעבאָס פֿון שטאָט. די באַוועגונג איז דעמאָלט אַרויס פֿון אירע ברעגן, צעשטערנדיק אַלע צוימען פֿון קאָנספּיראַציע. אין פּאַרטיי־לאָקאַל האָט געהוזשעט, ווי אין אַ בינשטאָק. דער סעקרעטאַר פֿון קאָמיטעט פֿלעגט רעגיסטרירן ניי צוגעקומענע חברים און זיי אַרויסגעבן פּאַרטיי־בילעטן. מעדעם האָט באַגעגנט אַ סך אַלטע גוטע פֿריינד און ער האָט זיך דערשפּירט זייער גוט אין דער היימישער סביבה פֿון געטרייע חברים.

אויף מאָרגן נאָך זיין אָנקומען קיין ווילנע איז אים אויסגעקומען אויפֿצוטרעטן אויף אַ גרויסן מיטינג אין שטאָטישן צירק. ס'האַרץ האָט געקלאַפּט: ס'איז געווען זיין ערשטער עפֿנטלעכער אַרויסטריט אין דער היים. דער ריזיקער צירק איז געווען איבערגעפּולט, קיין פּאָליציי איז ניט געווען. מעדעם האָט גערופֿן צו רעוואָלוציאָנערער וואַכזאַמקייט און צו פֿאַרשטאַרקטע אָנשטרענגונגען. די קאָנטררעוואָלוציע מאָביליזירט אירע כוחות און גרייט זיך צו נייע אָנפֿאַלן. אין אָוונט האָט מען אין שטאָט־טעאַטער אויסגעהערט שטייענדיקערהייט די מאַרסעליעזע, וואָס דער שטאָטישער אָרקעסטער האָט געשפּילט. און מעדעם האָט געגלייבט אַז די רעוואָלוציע לעבט.

די רעוואָלוציע האָט נאָך טאַקע געלעבט. אָבער ס'האָבן זיך שוין באַוויזן אַ סך סימנים פֿון דער ירידה. ווען מען האָט באַלד נאָך מעדעמס ערשטן אַרויסטריט געפּרוווט צונויפֿרופֿן אין צירק אַ צווייטן מיטינג, האָט די פּאָליציי שוין געהאַט אַרומגערינגלט דעם בנין און קיינעם נישט אַריינגעלאָזט. פֿון

די פּראָווינץ־שטעט אינם תחום האָבן אָנגעהויבן אָנקומען ידיעות, אַז די מאַסן ווערן אַנטוישט. דער צענטראַל־קאָמיטעט האָט אָנגעהויבן צו באַקומען ווענדונגען פֿון דער פּראָווינץ — מען זאָל צושיקן מענטשן פֿון צענטער, כדי צו הייבן די שטימונג ביי די מאַסן. מעדעם איז געווען אין אַדעס, ווען דער אויפֿשטאַנד אין מאָסקווע איז דערשטיקט געוואָרן. ס'איז געווען אַ שווערער קלאַפּ. אַלע אָנשטרענגונגען האָבן זיך אויסגעלאָזט מיט גאָרנישט. די רעוואָלוציאָנערע כוואַליעס האָבן אָנגעהויבן אָפּפֿאַלן. פֿירן אַן עפֿנטלעכע רעוואָלוציאָנערע אַרבעט איז געוואָרן שווערער פֿון טאָג צו טאָג. פֿון אַלע רעוואָלוציאָנערע דערגרייכונגען איז פֿאַרבליבן ניט מער, ווי די כלומרשטע פּרעסע־פֿרייהייט.

דעם 28טן דעצעמבער 1905 איז דערשינען אין ווילנע דער ערשטער נומער פֿון דער לעגאַלער בונדישער טעגלעכער צייטונג „דער וועקער”. באַלד אונטערן קאָפּ פֿון דער צייטונג האָבן זיך געזען די ווערטער: „דאָס פּראָגראַם פֿון אונזער צייטונג איז דאָס פּראָגראַם פֿון „בונד”. מען האָט שוין אָבער געמוזט זיין פֿאָרזיכטיקער. דער רעדאַקציע־קאָלעקטיוו פֿלעגט זיך קיין מאָל ניט פֿאַרזאַמלען אין לאָקאַל פֿון דער רעדאַקציע גופֿא, ווייל מען האָט מורא געהאַט פֿאַר אַ דורכפֿאַל. מען פֿלעגט זיך צונויפֿקומען אין פּריוואַטע וווינונגען, יעדעס מאָל — אין אַן אַנדערער. ס'האָט זיך געשאַפֿן אַ פּאַראַדאָקסאַלע לאַגע: אַ לעגאַלע צייטונג ביי אומלעגאַלע באַדינגונגען. אָבער צו יענער צייט זענען אין דעם דעמאָלטיקן רוסלאַנד געווען אַ סך אַזעלכע פּאַראַדאָקסן.

דער רעדאַקציע־קאָלעקטיוו פֿון „וועקער” איז געווען אַ גאַנץ גרויסער, אָבער די מערהייט פֿון די שטענדיקע מיטאַרבעטער (יודין, אַנ־מאַן, קאָסאָווסקי און מעדעם) האָט נישט געקאָנט שרייבן קיין יִדיש, און מען פֿלעגט זיי איבערזעצן. דערפֿאַר אָבער האָבן ליטוואַק, צביון און אַלגין געשריבן אַן אויסגעצייכנטן יִדיש. מעדעם אַליין, אגב, פֿלעגט שרייבן זעלטן: ער איז געווען אין אַ געדריקטער שטימונג. פֿון זיינע פּלענער וועגן אַ ברייטער אינטענסיווער געזעלשאַפֿטלעכער טעטיקייט אין דעם אויפֿגעברויזטן רוסלאַנד האָט זיך גאָרנישט אויסגעלאָזט. ס'איז מיט יעדן טאָג אַלץ קלערער געוואָרן, אַז מען וועט ווידער אַמאָל זיך מוזן באַהאַלטן אונטער דער ערד, דער רעוואָלוציאָנערער פֿרילינג איז געווען אַ קורצער און פֿאַר די דערפֿאַרענע קאָנספּיראַטאָרן איז דאָס אומקערן זיך צו די אַלטע מעטאָדן נישט געווען קיין שווערע זאַך. מעדעמען האָט דער אונטערערד געדריקט. גאָר אַנדערש איז געווען אין די יוגנטלעכע יאָרן אין מינסק, דעמאָלט האָט די קאָנספּיראַציע געפֿרייט, באַפֿרידיקט דעם דראַנג צו ראָמאַנטישע איבערלעבונגען.

פֿאַר די 4 יאָר, וואָס מעדעם האָט פֿאַרבראַכט אין אויסלאַנד, איז ער גייסטיק אויסגעוואַקסן, רייף געוואָרן און זיך צוגעוווינט צו די אייראָפּעיִשע אַרבעטס־מעטאָדן. איצט אין דער אומעטיקער צייט פֿון רעוואָלוציאָנערן אָפּפֿלוס האָט ער זיך נישט געקאָנט אויסגלייכן אין זיין גאַנצער גרויס. שווער

זענען אויך געווען די אויסערלעכע באַדינגונגען פֿון זיין לעבן: מיט אַ שלעכטן סוראָגאַט פֿון אַ פּאַס, האָט ער זיך געפֿילט ווי אַ געיִאָגטע חיה און איז געווען געצווונגען זיך אַרומצובלאָנקען איבער פֿרעמדע, נישט געמיטלעכע ווינקלען. ער האָט נישט איין מאָל אַ טראַכט געטאָן וועגן אומקערן זיך אין זיין היימישן מינסק, און לעגאַליזירן זיך. זיינע פֿריינד האָבן אים אָבער אָפּגערעדט דאָס צו טאָן, ווייל אין מינסק האָט דעמאָלט געבושעוועט דער גובערנאַטאָר קורלאָוו, מעדעמס שוואָגער זשאַבאַ איז געזעסן אין טורמע, און אַלע דערגרייכונגען פֿון די מינסקער רעוואָלוציאָנערע טעג זענען געווען ליקווידירט.

סוף מערץ, 1906, האָט אַ בלאַסער, קרענקלעך אויסזעענדיקער פּאַסאַזשיר זיך ווידער אַריינגעזעצט אין אַ צוג, וואָס האָט געפֿירט קיין אויסלאַנד מיט אַ „בעלעטריסטישן” פּאַס אין קעשענע. מעדעם איז געפֿאָרן צו דער 7טער קאָנפֿערענץ, וואָס האָט געדאַרפֿט פֿאָרקומען אין בערן. נאָך די עטלעכע חדשים פֿון זיין וואַנדער־לעבן, האָט ער שאַרף דערשפּירט דעם גרויסן אונטערשייד צווישן מערב־ און מזרח־אייראָפּע. אָפּשטעלנדיק זיך אויף אַ קורצער צייט אין בערלין, האָט ער זיך דאָרשטיק אַ וואָרף געטאָן אויף טעאַטערס, קאָנצערטן און אויסשטעלונגען, אויף דאָס אַלץ, וואָס עס האָט אים אַזוי אויסגעפֿעלט אין דער דעמאָלטיקער אָרעמער, גרויער ווילנע. ער האָט אָבער געמוזט איילן קיין בערן, ווו ס'האָבן שוין געוואַרט אויף אים די חברים. די בערנער קאָנפֿערענץ האָט געדאַרפֿט באַהאַנדלען די פֿראַגע וועגן אומקערן זיך צוריק צו דער רוסלענדישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער־פּאַרטיי. אונטער דער ווירקונג פֿון די רעוואָלוציאָנערע געשעענישן אין רוסלאַנד, האָט זיך אין די סאָציאַליסטישע קרייזן פֿאַרשטאַרקט דער דראַנג צו אַ פֿאַראייניקונג. דער „פֿאַראייניקטער” צוזאַמענפֿאָר פֿון דער רוס. סאָצ. דעמ. אַרב.־פּאַרטיי אין שטאָקהאָלם האָט געדאַרפֿט פֿאַר אָט די נייע שטימונגען געפֿינען די נייטיקע פֿאָרם. מען האָט געגלייבט, אַז די ביידע צדדים וועלן איצטער איינגיין אויף געוויסע הנחות. אין די בונדישע קרייזן האָט מען דיסקוטירט וועגן דעם, ווי גרויס די דאָזיקע הנחות זאָלן זיין. די וויכטיקייט פֿון אַן ענגערער צוזאַמענאַרבעט האָבן אַלע גאַנץ גוט פֿאַרשטאַנער, אָבער בלויז אַ קליינע מינדערהייט — צווישן זיי אַנמאַן, וואָס האָט זיך נישט לאַנג אומגעקערט פֿון זיין פֿאַרשיקונג, איז גרייט געווען צו גיין אויף צו גרויסע הנחות.

די קאָנפֿערענץ איז געווען זייער אינטערעסאַנט און לעבעדיק. דעם וויכטיקסטן אָרט האָט פֿאַרנומען די אָרגאַניזאַציאָנעלע פֿראַגע. ס'איז באַשלאָסן געוואָרן צו מאַכן אייניקע פֿאָרמעלע ענדערונגען אין דער רעזאָלוציע פֿונם 5טן צוזאַמענפֿאָר. דערביי אָבער האָט מען ווידער אַמאָל באַטאָנט, אַז אַ לעבעדיקע און וואַקסנדיקע פּאַרטיי קאָן נישט און דאַרף נישט באַגיין זעלבסטמאָרד. אין אָט דעם גייסט זענען אויסגעאַרבעט געוואָרן די

דירעקטיוון פֿאַר דער בונדישער דעלעגאַציע, וואָס האָט זיך געדאַרפֿט באַטייליקן אין דעם שטאָקהאָלמער צוזאַמענפֿאָר. אויף דעם באַנקעט, וואָס האָט אָפגעשלאָסן די קאָנפֿערענץ האָט מעדעם געהאַלטן אַן אינהאַלטסרייכע רעדע, וואָס האָט זיך ביי אַלעמען איינגעשניטן אין זכרון.

אויפֿן רוסלענדער פאַרטיי־צוזאַמענפֿאָר (שטאָקהאָלם, אַפריל 1906) האָט זיך געשאַפֿן אַן אייגנאַרטיקע סיטואַציע. ס'האָט זיך געדאַכט, אַז אויף הנחות וועלן קודם־כל גיין די מענשעוויקעס (מען האָט זיי אַ נאָמען געגעבן די „ווייכע", כדי זיי אונטערצושיידן פֿון די „האַרט־שטיינערנע" לעניניסטן), אָבער די מענשעוויסטישע פֿראַקציע האָט זיך קאַטעגאָריש אָפגעזאָגט צו רעווידירן די פֿריִערדיקע פאָזיציעס. די באָלשעוויקעס, פֿאַרקערט, זענען אומגעריכט פֿאַר אַלעמען יאָ געווען גרייט דערויף. די סיבה פֿון דער באָלשעוויסטישער נאָכגיביקייט איז געווען דער צייטווייליקער פֿראַקציאָנעלער מאָטיוו; פֿרילינגצייט, 1906, איז די פאָליטישע ליניע פֿון „בונד" אין אייניקע פונקטן זיך צונויפֿגעפֿאַלן מיט דער ליניע פֿון די באָלשעוויקעס, ווייל דער „בונד" איז דעמאָלט געשטאַנען אויף דעם זעלבן שטאַנדפונקט ווי לענין — פֿאַרן באָיקאָט פֿון דער דומע.

דער אָרגאַניזאַציאָנעלער סטאַטוט, וואָס די באָלשעוויקעס האָבן פֿאַרגעלייגט, האָט נישט אינגאַנצן באַפֿרידיקט די בונדישע דעלעגאַציע, נאָר ער האָט געשאַפֿן דעם באָדן פֿאַר אַ פֿאַראייניקונג. די פֿראַגע וועגן צוריקקער פֿון „בונד" צו דער פאַרטיי, לויט די באַדינגונגען פֿון דעם שטאָקהאָלמער צוזאַמענפֿאָר איז אין די בונדישע קרייזן דיסקוטירט געוואָרן אַ גאַנצן זומער.

אומקערנדיק זיך פֿון אויסלאַנד, איז מעדעם אַריין אין דעם רעדאַקציע־קאָלעקטיוו פֿון דעם נייעם בונדישן זשורנאַל אין רוסיש. דער זשורנאַל, וואָס האָט געהייסן „נאַשע סלאָוואָ" (אונזער וואָרט) איז פֿאַרטראַכט געוואָרן, ווי אַן ערנסטע טעאָרעטישע צייטשריפֿט פֿאַר דער אינטעליגענץ. די מיטאַרבעטער פֿון דעם זשורנאַל האָבן געבילדעט אַ צונויפֿגעלעבטע גרופע פֿון יונגע און טאַלאַנטפֿולע מענטשן. דער פראַקטישער רעדאַקטאָר־אָרגאַניזאַטאָר איז געווען אַבראַמאָוויטש; שטענדיקע מיטאַרבעטער, חוץ מעדעמען, זענען געווען ד. זאַסלאַווסקי, אַ זאָלאָטאַריאָוו (אַלעקסאַנדראָוו) און מ. הייליקמאַן. אין זשורנאַל האָבן זיך געדרוקט פאָליטישע, וויסנשאַפֿטלעכע און ליטעראַרישע אַרטיקלען. מיט גרויס באַפֿרידיקונג קאָנסטאַטירט מעדעם שפעטער אין זיינע מעמואַרן, אַז „דער גאַנצער זשורנאַל האָט געטראָגן אַ שטעמפל פֿון גוטן געשמאַק, ליטעראַרישן גלאַנץ און סאָציאַליסטישער ערנסטקייט" („פֿון מיין לעבן", 2טער באַנד, ז' 123).

די רעדאַקציע האָט זיך געפֿונען אין צוויי קליינינקע, האַלב־ליידיקע צימערלעך. מעדעם האָט געוווינט ביי זיין אַלטיטשקער מומען אין אַן אַלט הילצערן הייזל, וואָס איז געשטאַנען אויפֿן שמאָלן באַרגאַרויפֿיקן באַקשטגעסל. די וווינונג איז געווען ענג און אָרעם, און מעדעם האָט דאָרט קיין

אייגן ווינקל נישט געהאַט, אָבער די באַלעבאַטים זענען געווען גוטע, האַרציקע מענטשן און דער גוטמוטיקער „דוואָרניק" האָט זיך נישט אינטערעסירט מיטן פאַספאָרט פֿון דעם ניי געקומענעם קרוב. דער וועג פֿון באַקשט צו דער רעדאַקציע איז געלעגן דורך דעם ייִדישן קוואַרטל מיט זיינע קרומע געסלעך, זאַווולקעס און פֿאַרשטונקענע רינשטאָקן, מיט זיין ליאַרעמדיקן, גראָשיקן האַנדל און פֿיבערדיקער סומאַטאָכע. דער הויכער, שלאַנקער, בלאָנדהאָריקער פֿוסגייער מיטן געל־בלייכן און מידן געזיכט, אָנגעטאָן איינפֿאַך אָבער פעדאַנטיש־זאָרגעוודיק, האָט אויסגעזען, ווי אַן אויסלענדער צווישן דער אָפגעריסענער, נערוועז־זשעסטיקולירנדיקער מאַסע.

מעדעם פֿלעגט אַ פֿאַרטיפֿטער אין זיך שפרייזן איבער די שפיציקע שטיינער פֿון דער רודניצקער גאַס און טראַכטן: וועלכע רעוואָלוציע וועט עס פֿאַרוואַנדלען אָט די דאָזיקע לופֿט־באַשעפֿענישן אין נאָרמאַלע מענטשן; וועלכע רעוואָלוציע וועט אויסלעשן דעם הונגער־גלאַנץ אין זייערע אויגן?

אין דער רעדאַקציע פֿלעגט זיין אומעט פֿאַרשווינדן. גאַנצע קופעס מיט קאָרעקטורן, אַ געלונגענע פֿאָרמולירונג, אַ פֿריינדלעכער וויץ (מעדעם האָט שטאַרק געהאַלטן פֿון הומאָר), דאָס אַלץ האָט געהויבן די שטימונג. די אַרבעט איז געגאַנגען.

ווען מען האָט צעטריבן די ערשטע „דומע", זענען אויפֿגעשווומען נייע פראָבלעמען, וועלכע האָבן געמוזט באַהאַנדלט ווערן. דער זשורנאַל האָט זייער לעבעדיק רעאַגירט אויף אַלע לויפֿנדיקע פֿראַגן און האָט אָפגעגעבן אַ סך אָרט דער דיסקוסיע וועגן דעם צוריקקער פֿון „בונד" אין דער רוס. סאָצ. דעמ. אַרב.־פאַרטיי. דער „בונד" האָט זיך צעטיילט אין צוויי לאַגערן; איין טייל האָט געהאַלטן, אַז מען דאַרף אָננעמען די באַדינגונגען פֿון דעם „פֿאַראייניקונגס"־צוזאַמענפֿאָר אין שטאָקהאָלם; דער צווייטער טייל האָט נישט געוואָלט מאַכן קיין שום הנחות. צווישן די „יאָ־זאָגערס" האָבן דעם ערשטן פלאַץ פֿאַרנומען יודין, אַנמאַן, קאָסאָווסקי, נח, ליבער און אַבראַמאָוויטש. די לידער פֿון די „ניין־זאָגערס" זענען געווען מיכאַלעוויטש, ליטוואַק, סלאָוועק און ווייטער. אַ ביסל שפעטלעך, נאָך געוויסע וואַקלענישן, איז מעדעם צוגעשטאַנען צו דער ערשטער גרופע, און ער האָט דורך אַ ריי אַרטיקלען אין „נאַשע סלאָוואָ" פרובירט באַגרינדן זיין שטאַנדפונקט. די באַגרינדונג איז געווען אַזאַ: די פֿאַראייניקונג פֿון די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פאַרטייען ווערט עקשנותדיק דיקטירט דורכן גאַנג פֿון די געשעענישן. דער שטאָקהאָלמער סטאַטוט איז ביי אַלע זיינע פֿעלערן אַ טריט פֿאָרויס און ער קאָן שאַפֿן דעם באָדן פֿאַר דער פֿאַראייניקונג. די האָפֿענונגען אויף דעם, אַז די רוס. סאָצ. דעמ. אַרב.־פאַרטיי וועט מיט דער צייט אַליין אָנערקענען די אָרגאַניזאַציאָנעלע פרינציפן פֿון „בונד" זענען מיט קיין זאַך נישט באַגרינדעט. דעם קאַמף פֿאַר די דאָזיקע פרינציפן וועט דער „בונד" קאָנען פֿירן מיט אַ גרעסערן דערפֿאָלג אין דער פאַרטיי גופֿא, איידער פֿון דרויסן.

מען האָט די דאָזיקע פּראָבלעם אַלזייטיק באַהאַנדלט אין אַ ריי אַרטיקלען און רעפֿעראַטן, אָבער באַשליסן האָט געדאַרפֿט דער צוזאַמענפֿאָר. דער 7טער צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד” האָט געדאַרפֿט פֿאָרקומען אין לעמבערג, אין מיטן אויגוסט. אויפֿן צוזאַמענפֿאָר זענען געשטאַנען אַ גאַנצע ריי ערנסטע פֿראַגן וועגן טאַקטיק, ווי למשל די פֿראַגע וועגן דער באַטייליקונג אין די וואַלן צו דער „גאָסודאַרסטווענער דומע”.

ערב דעם צוזאַמענפֿאָר האָט מען מעדעמען געמאָלדן, אַז ס'איז אַרויסגעשטעלט זיין קאַנדידאַטור אין צענטראַל־קאָמיטעט. מעדעם האָט געפּרוּווט פּראָטעסטירן, פֿאַררופֿנדיק זיך אויף דעם, אַז די אויפֿגאַבן פֿון צ. ק. זענען דער עיקר אָרגאַניזאַטאָרישע און אָרגאַניזאַציע־דערפֿאַרונג האָט ער געהאַט נישט פֿיל. די חברים אָבער האָבן זיך געהאַלטן ביי זייערס.

מיטן וואַנדערשטאָק

אויפֿן וועג קיין לעמבערג איז מעדעמען אויסגעקומען זיך אָפּצושטעלן אין וואַרשע. די וואַרשעווער חברים האָבן צוגעזאָגט אים צוצושטעלן אַ פּאַס, מיט וועלכן ער וועט קאָנען אַריבער די גרענעץ. וואַרשע האָט אים איבערראַשט מיט איר מאָדנעם אויסזען: די גאַסן האָבן אויסגעזען, ווי אויסגעשטאָרבן, אויף אַלע ראָגעס האָבן אומהיימלעך געבלינצלט די באַגנעטן פֿון פּאַטרולן. ס'איז געווען אַ טאָג נאָך דעם „בלוטיקן מיטוואָך”, ווען די פּוילישע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי האָט אָרגאַניזירט אַ מאַסן־נקמה אין די פּאָליציי־לייט. דער מאַן מיטן „בעלעטריסטישן” פּאַס האָט זיך געפֿילט אין אַזעלכע באַדינגונגען, ווי אַ חיה אין אַ שטייג. מעדעם האָט לייכט אָפּגעאָטעמט, ווען אַ חבר פֿונם גרענעץ־שטעטל בענדין האָט אים אַריבערגעשמוגלט איבער דער גרענעץ.

דער לעמבערגער צוזאַמענפֿאָר איז געווען איינער פֿון די אימפּאָזאַנטסטע בונדישע צוזאַמענפֿאָרן: די פּאַרטיי איז צו יענער צייט שטאַרק אויסגעוואַקסן. ס'האָבן זיך באַטייליקט אין צוזאַמענפֿאָר 70 דעלעגאַטן מיט באַשטימונגס־רעכט און אַרום 30 מיט באַראַטונגס־רעכט. די היציקסטע דעבאַטן זענען פֿאָרגעקומען ביי דער פֿראַגע וועגן פֿאַראייניקונג. נאָך דער שטורמישער דיסקוסיע האָט מען באַשלאָסן, אַז דער „בונד” קערט זיך אום צו דער פּאַרטיי. די צווייטע צענטראַלע פֿראַגע פֿונם צוזאַמענפֿאָר — די ווייטערדיקע טאַקטיק בנוגע די קומענדיקע וואַלן צו דער דומע, איז באַהאַנדלט געוואָרן אין אַ רויִקער אַטמאָספֿער. ס'איז פֿאַר אַלעמען געווען קלאָר, אַז ביים באַיקאָט פֿון דער ערשטער דומע האָט מען געהאַט פֿאַלש אָפּגעשאַצט די פּאָליטישע סיטואַציע. די ייִדישע אַרבעטער־מאַסן האָבן נאָך דעם דורכגעפֿאַלענעם אָקטאָבער־אויפֿשטאַנד פֿאַרט געגלייבט, אַז באַלד וועט זיך געבן אַ הייב אויף אַ צווייטע גראַנדיעזע רעוואָלוציאָנערע כוואַליע. דער דאָזיקער גלויבן האָט זיך אָבער שנעל אויסגעוועפּט, און דער באַיקאָט פֿון דער דומע איז געווען אַ דורכ־

פֿאַל. ס'איז פֿאַר אַלעמען קלאָר געווען, אַז אין אַ צייט פֿון בין־השמשות פֿון רעוואָלוציע, מוז די דומע ווערן דער צענטער פֿונם פּאָליטישן לעבן אין לאַנד, און אַז די ווייטערדיקע פּאָליטישע געשעענישן וועלן דורכגיין נישט פֿאַרביי דער דומע, נאָר דורך דער דומע. האָט די דעמאָלטיקע פּאָליטישע סיטואַציע געפֿאָדערט, אַז אָט דער נייער פּאָליטישער צענטער זאָל אויסגענוצט ווערן אין די אינטערעסן פֿונם אַרבעטער־קלאַס.

אויף דעם צוזאַמענפֿאָר איז אויך אָנגענומען געוואָרן אַ רעזאָלוציע וועגן דער אויטאָנאָמיע פֿון פּוילן. אין דעם צענטראַל־קאָמיטעט זענען אויסגעקליבן געוואָרן נח, יודין, רחמיאל, קאָסאָווסקי, אַבראַמאָוויטש, עזרא, מעדעם, אַרקאַדי קרעמער און ליבער.

מעדעם האָט זיך אומגעקערט קיין רוסלאַנד מיט זייער אַ סאָלידן פּאַס. דער פּאַס האָט ביי דער רוסישער גרענעץ־וואַך נישט אַרויסגערופֿן קיין שום חשד. איינער פֿון די זשאַנדאַרן, וואָס האָט קאָנטראָלירט די דאָקומענטן, האָט אַ זאָג געטאָן צום פּאַסאַזשיר מיטן בלאַסן, קרענקלעכן געזיכט: „איר זייט דאָך זיכער געפֿאָרן היילן זיך?"

„יאָ, — האָט מעדעם גאַנץ רו:יק געענטפֿערט, — אָבער ס'האָט מיר ווינציק־וואָס געהאָלפֿן".

אין ווילנע האָבן געוואַרט אויף אים נייע זאָרגן. די אָרטיקע מאַכט האָט פֿאַרבאָטן דעם זשורנאַל „נאַשע סלאָווא", און קיין דערלויבעניש אויף אַ נייעם זשורנאַל איז נאָך נישט געווען. דער „בונד" האָט, אַגב, אַרויסגעוויזן די גרעסטע עקשנות און ענערגיע אין זיין קאַמף מיט דער צענזור: ווי נאָר די מאַכט פֿלעגט צומאַכן איין פּאַרטיי־זשורנאַל, פֿלעגט באַלד אָנהייבן צו דערשיינען אַ צווייטער. מען פֿלעגט בייטן נישט נאָר די נעמען, נאָר אויך — דעם כאַראַקטער פֿון זשורנאַל און דעם שטאַב פֿון די מיטאַרבעטער. אַזוי אַרום האָט די בונדישע פּרעסע געקאָנט מיט קליינע הפסקות עקסיסטירן ביז סוף 1907.

וואַרטנדיק אויף דער דערלויבעניש אויף אַ פּאַרטיי־אָרגאַן אין רוסיש, איז מעדעם אַוועקגעפֿאָרן אין דרום־רוסלאַנד, כדי צו לייענען אין אַ רייע שטעט אַ רעפֿעראַט אויף דער טעמע „די פּאָליטישע סיטואַציע און אונזערע נייע אויפֿגאַבן". דער רעאַקציאָנערער קורס פֿון דער רעגירונג איז נישט אומעטום געווען גלייך, ווייל די פּאָליטישע אַטמאָספֿער פֿלעגט געשאַפֿן ווערן דורך דער מאַכט אויף די ערטער. אין די גרויסע שטעט פֿלעגן די איינזעלנע פֿון פּאָליטישער פֿרייהייט זיין די אוניווערסיטעטן. די אוניווערסיטעט־אויטאָנאָמיע האָט מען נאָך נישט ליקווידירט, און די סטודענטישע פֿאַרזאַמלונגען פֿלעגן נישט געשטערט ווערן. אין אַדעס און קיעוו האָט מעדעם געלייענט זיין רעפֿעראַט אין די איבערגעפֿולטע גרעסטע אוניווערסיטעט־זאַלן. אַ סך שווערער פֿלעגט אָנקומען צו אָרגאַניזירן פֿאַרזאַמלונגען אין אַרבעטער־קוואַרטאַלן. באַזונדער שווער איז דאָס געווען אין אַדעס, ווו ס'האָבן

געבושעוועט די כוליגאַנישע באַנדעס, און די רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג האָט זיך געמוזט פֿאַרשטעקן טיף אונטער דער ערד. מעדעמען איז אויסגעקומען צו לייענען זיין רעפֿעראַט אין אַ פוסטער דירה פֿון דער אָרעמער און שמוציקער אַדעסער פֿאָרשטאָט מאָלדאָוואַנקע. עטלעכע צענדליק נאָענטע חברים האָבן זיך צונויפֿגעקליבן אין דער פֿינצטער (אָנצינדן אַ לאָמפ האָט מען מורא געהאַט) און שפעטער זיך שווייגנדיקערהייט פֿונאַנערגעגאַנגען. אין זשיטאָמיר איז מיט גרויס אָנשטרענגונג אָנגעקומען צו אָרגאַניזירן אין אַ פריוואַטן הויז אַ פֿאַרזאַמלונג פֿון 70 מענטשן. ווי נאָר מעדעם האָט אָנגעהויבן צו רעדן, האָט מען געמאָלדן דעם באַלעבאָס, אַז פאָליציי קומט באַלד. האָט מען מעדעמען תיכף אַרויסגעפֿירט דורך אַ הינטער־טיר, און דער עולם איז באַלד צערונען געוואָרן. ווען ס׳איז געקומען די פאָליציי, האָט זי שוין קיינעם נישט געטראָפֿן.

אין האַרבסט 1906, האָט מעדעם אויסגעמאָסטן רוסלאַנד אין דער לענג און אין דער ברייט. די צייט איז געווען אַן אומהיימלעכע: די צוגן פֿלעגן גיין מיט אַ פאָליצייִשער וואַך, אַ כוואַליע פֿון עקספראָפריאַציעס האָט זיך צעגאָסן איבערן לאַנד. מעדעם, וואָס האָט זיך שטענדיק באַצויגן נעגאַטיוו צום טעראָר, האָט יענעם פעריאָד כאַראַקטעריזירט מיט פֿאַרביטערונג אויף אַזאַ אופֿן: „די רעוואָלוציע האָט אָנגעהויבן אויסצובייטן איר גרויסן מאַסן־אוצר אויף אַ בלוטיקן קליינגעלט״.

ס׳האָבן שוין אָנגעהויבן אַרבעטן די מיליטערישע פֿעלד־געריכטן. סטאָליפין האָט זיך געקליבן נאָך ערגער פֿאַרציִען די שטריק אויפֿן האַלדז פֿון אָפּגעשוואַכטן לאַנד. דער „בונד״ האָט זיך באַמיט מיט אַלע כוחות אויסצוניצן די לעגאַלע אַרבעטס־מעגלעכקייטן, וואָס פֿלעגן ווערן קנאַפער פֿון טאָג צו טאָג. אָנהייב ווינטער 1906 האָט מען אין צוזאַמענהאַנג מיט דער וואַל־קאַמפאַניע באַשלאָסן צו באַנייען דעם וואָכנבלאַט אין רוסיש. דער נייער פאַרטיי־אָרגאַן איז אין פֿאַרגלייך מיט דעם פֿריִערדיקן געווען אַ סך אָרעמער און באַשיידענער סיי לויטן אינהאַלט און סיי אויסערלעך: ער איז געווען אין גאַנצן געווידמעט דער וואַל־קאַמפאַניע צו דער דומע. דער זשורנאַל האָט זיך געדרוקט אין ווילנע, אָבער די רעדאַקציע האָט צוליב פאָליצייִשע פֿאַרפֿאָלגונגען זיך געמוזט אַריבערטראָגן קיין קאָוונע.

אין קאָוונע האָבן מעדעם און זאַסלאַווסקי געדונגען צוויי צימערן אין אַ גרויסער און פֿינצטערער ליידיקער דירה. די צימערן זענען געווען קוים מעבלירט. די רעדאַקטאָרן האָט עס קנאַפ וואָס געאַרט. אין דער נישטגעמיטלעכער דירה פֿלעגן זיך אָפֿט הערן געלעכטערס און וויצן. זאַסלאַווסקי איז געווען דער ספעציאַליסט אויף פאָליטישע פֿעליעטאָנען, געשריבן אין אַ טאָן פֿון שאַרפֿער סאַטירע. יעדעס מאָל, ווען זאַסלאַווסקי פֿלעגט זיך אַוועקזעצן שרייבן, פֿלעגט ער פֿאַרקאַשערן די אַרבל און אַ פֿרעג טאָן מעדעמען: „נו, וועמען דאַרף מען היינט אַריינזאָגן?״ אין איין אַרטיקל פֿלעגט זאַס־

לאַווסקי „אַריינזאָגן" די ייִדישע ליבעראַלן, אין אַ צווייטן די ציוניסטן און אין אַ דריטן — די „עסעסאָווצעס". ערב דעם אַרויסלאָז פֿון אַ נייעם נומער, פֿלעגט דערשיינען אין דער דירה אַ דריטער מיטאַרבעטער — יודין. די אַלע דריי פֿלעגן זיך אויכזעצן ביים גרויסן טיש מיטן סאַמאָוואַר אין צענטער, און מען פֿלעגט זיך נעמען פֿאַר דער אַרבעט. ס'איז איינגעשטעלט געוואָרן אין דער רעדאַקציע אַ שטרענגע אַרבעטס־פֿאַרטיילונג: יודין פֿלעגט שרייבן לאַנגע סאָלידע לייט־אַרטיקלען, מעדעם פֿלעגט באַהאַנדלען די פֿראַגן פֿון דער פּאַרטיי־טאַקטיק און זאַסלאַווסקי — מאַכן לייכטע קאַוואַלעריע־אַטאַקעס. יעדער איינער האָט איבערגעלייענט אין דער הויך זיין אַרטיקל, מען פֿלעגט דיסקוטירן און אויסבעסערן. פֿינף פֿאַרטאָג פֿלעגט אַוועקגיין דער צוג קיין ווילנע. דער ווינטער אין יענעם יאָר איז געווען זייער אַ פֿראָסטיקער, און מעדעם, וואָס צוליב זיין נירן־קראַנקייט האָט ער נישט געקענט פֿאַרטראָגן קיין קעלט, האָט פֿאָרנדיק אויף אַ שליטן צום וואָקזאַל שטענדיק אָפּגעפֿראָרן די פֿיס. אָנקומענדיק קיין ווילנע, איז ער פֿון וואָקזאַל גלייך געגאַנגען אין דער דרוקעריי. אַזוי פֿלעגט עס זיין וואָך־איין, וואָך־אויס.

אין דער „צפֿון־מערב־געגנט" איז די וואַל־קאַמפּאַניע געפֿירט געוואָרן זייער לעבעדיק. מעדעמען פֿלעגט גאַנץ אָפֿט אויסקומען אַרויסצוטרעטן אויף פֿאַרזאַמלונגען. אויף איינער אַזאַ פֿאַרזאַמלונג אין גראָדנע האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף דער טריבונע לעבן אים אַ פּריסטאַוו. מעדעמס רעדע, און באַזונדער די וויציקע פּאָלעמישע איינפֿאַלן זיינע זענען דעם פּריסטאַוו שטאַרק געפֿעלן געוואָרן. באַלד נאָכן רעפֿעראַט האָבן די חברים פּרובירט אַרויסצופֿירן מעדעמען דורך אַ הינטער־טיר, און נישט געפֿינענדיק דעם שליסל, האָבן זיי אויפֿגעריסן די טיר. אויף מאָרגן האָט דער פּריסטאַוו געזאָגט צו די אָרגאַניזאַטאָרס פֿון דעם אָוונט: „אייער רעדנער, דער בונדיסט, איז אַ פֿעיִקער מענטש, אָבער צוליב וואָס האָט איר געדאַרפֿט ברעכן טירן? איך האָב גאָרנישט בדעה געהאַט אים צו אַרעסטירן. איך קען דאָך די פֿאַמיליע זיינע, כ'בין אַפֿילו געווען באַפֿריינדעט אַמאָל מיט זיין טאַטן אין מינסק"... ווען מען האָט מעדעמען איבערגעגעבן די דאָזיקע ווערטער, האָט ער זיך דערמאָנט, אַז אויך דער פּריסטאַוו אין מינסק, וועלכער האָט אים אַרעסטירט, האָט זיך באַרימט, אַז ער האָט געקענט דעם טאַטן זיינעם...

ווען די וואַל־קאַמפּאַניע האָט זיך געענדיקט, האָט מען דעם זשורנאַל געמוזט אָפּשטעלן צוליב מאַנגל אין געלט. די טעגלעכע „פֿאָלקסצייטונג", וואָס איז דערשינען אַנשטאָט דעם צוגעמאַכטן „וועקער", האָט געהאַט אַ גרויסן דעפֿיציט. די רעדאַקציע־דירה אין קאָוונע האָט מען באַוויזן באַצייטנס צו ליקווידירן: באַלד נאָך מעדעמס אָפּפֿאָר האָט זיך געמאָלדן אַהין פּאָליציי מיטן באַפֿעל אַלעמען צו אַרעסטירן.

מעדעם איז אַוועקגעפֿאָרן קיין מאָסקווע. איינער אַ גרויסער מאָסקווער

פֿאַרלאַג האָט באַשלאָסן אַרויסצוגעבן אַ גרויסע קאָלעקטיווע אַרבעט „די געשיכטע פֿון רוסלאַנד אין 19טן יאָרהונדערט“, און מען האָט מעדעמען פֿאָרגעלייגט אָנצושרייבן די אַרבעט „ייִדן אין רוסלאַנד“. אין דער אויסגאַבע האָבן זיך באַטייליקט לענין און פּלעכאַנאָוו; די הויפּט־רעדאַקטאָרן זענען געווען די באָלשעוויסטישע היסטאָריקער פּאָקראָווסקי און ראָזשקאָוו. מעדעמען איז די טעמע פֿון זיין אַרבעט געפֿעלן געוואָרן, אָבער ס׳איז אים נישט באַשערט געווען זי אויסצופֿירן. איין מאָל בעת ער איז געזעסן אין דער שטאָטישער ביבליאָטעק איבער די מאַטעריאַלן וועגן דער געשיכטע פֿון ייִדן אין רוסלאַנד, האָט ער באַמערקט אַנטקעגן זיך זיין שוואָגער זשאַבאַ, און האָט באַלד געפֿונען אונטער זיין בוך אַ צעטעלע. ס׳האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די פּאָליציי האָט זיך אויף אים נאָכגעפֿרעגט ביי זייער הויזוועכטער. האָט דער אייביקער וואַנדערער ווידער אַמאָל זיך געמוזט לאָזן אין וועג אַריין. מעדעם איז גלייך פֿון מאָסקווע אַוועקגעפֿאָרן קיין קאָפּענהאַגן, ווו אַהייב מאַי האָט געדאַרפֿט פֿאָרקומען אַ צוזאַמענפֿאָר פֿון דער רוסלענדישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי.

היינטיקן מאָל איז מעדעם געפֿאָרן קיין אויסלאַנד אויף אַן אָנשטענדיקן אויסלענדישן פּאַס. אַזעלכע פּעסער פֿלעגט מען באַקומען דורך די „מאַכערס“, וועלכע מען פֿלעגט רופֿן „גענעראַל־גובערנאַטאָרס“. דער מאַכער פֿלעגט צושטעלן אין דער קאַנצעלאַריע פֿון גובערנאַטאָר אַ געפֿעלשטן פּאַס און האָט באַקומען אַנשטאָט אים אַן אמתן אויסלענדישן פּאַס, מיט אַלע ריכטיקע שטעמפּלען און אונטערשריפֿטן. אַזאַ מין פּאַס האָט אויך מעדעם באַקומען.

דער וועג פֿון מאָסקווע קיין אויסלאַנד איז געלעגן דורך מינסק. ס׳זענען שוין געווען פֿאַרביי פֿינף מיט אַ האַלב יאָר, זינט דער יונגער סטודענט האָט אין אַ פֿייכטער האַרבסט־נאַכט זיך דורכגעגנבעט אָן שום באַגאַזש צו אַ וואַגאָן פֿון דריטן קלאַס... מעדעמען האָט זיך געדאַכט, אַז די דאָזיקע פֿינף מיט אַ האַלב יאָר זענען אַ גאַנצע אייביקייט... אין מינסק איז איצטער פֿון זיין משפחה און פֿון זיינע יוגנט־פֿריינד קיינער מער נישט געווען, אָבער ווען דער צוג האָט זיך דערנעענטערט צו דעם באַקאַנטן וואָקזאַל, האָט דאָס האַרץ אָנגעהויבן שטאַרקער קלאַפּן: אָט איז דער שלאַבאַן, וואָס מאַכט פֿריי דעם וועג, אָט איז דאָס קליינע הייזל פֿון דעם אייזנבאַנוועכטער, ווו דעם וועכטערס ווייב האָט אים אָפֿט מכבד געווען מיט אַ שטיק פֿריש שוואַרץ ברויט מיט אַ גלאָז געבריטע מילך. אָט איז דאָס וועלדל, ווו ס׳פֿלעגן מיט זיבן יאָר צוריק פֿאָרקומען די זיצונגען פֿונם קאָמיטעט, און אָט איז דער ווייכער, זאַמדיקער וועג, וואָס האָט געפֿירט צו דער זומער־ווינונג, ווו עס האָט געלעבט דער קליינער וואָליאַ...

ווען דער צוג האָט זיך אָפּגעשטעלט ביים מינסקער וואָקזאַל, האָט זיך מעדעם נישט געקאָנט איינהאַלטן און ער איז אַרויס אויף דער פּלאַט־

פֿאָרם. דער פעראָן איז געווען פוסט. שווייגנדיקערהייט האָט זיך דער וואַנדערער געזעגנט מיט זיין געבורט־שטאָט. ער האָט איר געזען צום לֿעצטן מאָלֿ אין זיין לֿעבן. אמת, אים איז אויסגעקומען אין עטלֿעכע יאָר אַרום נאָך איין מאָלֿ פֿאַרביי צו פֿאָרן זיין היימשטאָט, אָבער דענסטמאָלֿ האָט ער געקאָנט זען די פלאַטפֿאָרם פֿונם מינסקער וואָקזאַלֿ, נאָר דורך די גראַטעס פֿון דעם אַרעסטאַנטן־וואַגאָן...

פֿון קאָפענהאַגן האָט מעדעם געמוזט באַלֿד איבערוואַנדערן קיין לֿאָנדאָן — די איינציקע שטאָט אין אייראָפע, ווו ס'האָט עקסיסטירט פֿרייהייט פֿון פֿאַרזאַמלונגען. דער צוזאַמענפֿאָר איז געווען אַ צאָלֿרייכער (ס'זענען געקומען אַן ערך 300 דעלֿעגאַטן) און ער האָט געדויערט עטלֿעכע וואָכן נאָך אַנאַנד. ער איז פֿאָרגעקומען אין אַ קלויסטער פֿון עפעס אַ רעלֿיגיעזער געזעלֿשאַפֿט; ביים אַריינגאַנג זענען שטענדיק געשטאַנען ענגלֿישע פאָלֿיסמענס, וואָס האָבן געשיצט דעם צוזאַמענפֿאָר פֿון אַ מעגלֿעכן אָנפֿאַלֿ.

די דעלֿעגאַטן האָבן זיך אויסגעזעצט, ווי אין אַ פאַרלֿאַמענט, לֿויט די פֿראַקציעס. די בונדישע דעלֿעגאַציע האָט פֿאַרנומען דעם צענטער צווישן די באָלֿשעוויקעס און די מענשעוויקעס. די פֿראַקציע־דיסציפלין איז געווען זייער אַ שטרענגע, באַזונדערס ביי די באָלֿשעוויקעס און ביי דער פוילישער ס. ד. פֿראַקציע. אין צוזאַמענפֿאָר האָט זיך באַטייליקט די גאַנצע פֿירערשאַפֿט פֿון דער רוסלֿענדישער סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטיע. צווישן די באָלֿשעוויסטישע דעלֿעגאַטן האָט זיך געוואָרפֿן אין די אויגן דער ערן־גאַסט מאַקסים גאָרקי מיט זיין פֿרוי. די אַטמאָספֿער פֿונם צוזאַמענפֿאָר איז פֿון אָנהייב אָן געווען אָנגעגליטע. אויף יעדער זיצונג פֿלֿעגן צווישן די פֿראַקציעס פֿאָרקומען שאַרפֿע צוזאַמענשטויסן און אַריינזאָגענישן, וואָס פֿלֿעגן שיער־שיער נישט איבערגיין אין געשלֿעגן. אין אַזעלֿכע מאָמענטן איז די ראָלֿע פֿון פֿאָרזיצער געווען באַזונדערס שווער און פֿאַראַנטוואָרטלֿעך. מעדעם, וועלֿכן די בונדישע פֿראַקציע האָט דעלֿעגירט אין פרעזידיום, האָט אָנגעפֿירט מיט אַ סך זיצונגען פֿון צוזאַמענפֿאָר און אין די קריטישע מאָמענטן פֿלֿעגט ער זיך פֿילֿן ווי אַ קאַפיטאַן, וואָס פֿירט זיין שיף דורך צעשטורעמטע כוואַלֿיעס. ער פֿלֿעגט זיך אָבער קיינמאָלֿ נישט פֿאַרלֿירן. ער האָט שוין געהאַט אַ גרויסע דערפֿאַרונג אַלֿס פֿאָרזיצער, און זיין רויִקע, קלֿאָרע שטים פֿלֿעגט באַהערשן די אויפֿגערעגטע דעלֿעגאַטן. דאָס איז אים נישט אַזוי לֿייכט אָנגעקומען: ער האָט אין משך פֿון צוזאַמענפֿאָר באַקומען אַ ידיעה פֿון רוסלֿאַנד, וואָס איז געווען פֿאַר אים פערזענלֿעך אַ שווערער קלֿאַפ. אָבער זיין בלֿאַס פנים און זיין רויִקע שטים האָבן נישט פֿאַרראַטן זיין אינערלֿעכע צערודערונג.

די שטאַרקסטע רייסערייען זענען פֿאָרגעקומען צווישן די באָלֿשעוויקעס און די מענשעוויקעס. די בונדיסטן און דער „נייטראַלֿער" טראָצקי האָבן אין דעם דאָזיקן שאַרפֿן דועט אַריינגעטראָגן זייער באַזונדערע נאָטע.

אויך צווישן די בונדיסטן און דער פוילישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פֿראַקציע פֿלעגן אָפֿט מאָל פֿאָרקומען צוזאַמענשטויסן צוליב פֿאָרמעלע פֿראַגן. די אַטמאָספֿער פֿון צוזאַמענפֿאָר איז געווען אַזאַ אָנגעשטרענגטע, אַז יעטווידע קלייניקייט פֿלעגט אַרויסרופֿן ביי די דעלעגאַטן אַן אויסערגעוויינלעכע צערייצונג. דערמיט דערקלערן זיך די שאַרפֿע אַרויסטרעטונגען פֿון ראָזע לוקסעמבורג און די גיפֿטיקע, סאַרקאַסטישע באַמערקונגען פֿון פלעכאַנאָוו. דער חוצפהדיקסטער פאָלעמיסט פֿונם צוזאַמענפֿאָר איז געווען דער מיטגליד פֿון דער „דומע” אַלעקסינסקי, וואָס איז דעמאָלט געווען אַ הייסער באָלשעוויק. די אַלע רייסערייען, וואָס האָבן געדויערט עטלעכע וואָכן נאָך אַנאַנד, זענען געווען לחלוטין אומזיסטע, ווייל אַלע דעלעגאַטן האָבן שוין געוווסט פֿאָרויס, אַז די רעזאָלוציעס פֿון די באָלשעוויקעס וועלן סיי ווי דורכגיין, מחמת זייערע דעלעגאַטן אין איינעם מיט די פוילישע און לעטישע סאָציאַל־דעמאָקראַטן האָבן געהאַט אויפֿן צוזאַמענפֿאָר אַ מערהייט.

אַ סך באַשלוסן פֿון לאָנדאָנער צוזאַמענפֿאָר האָבן באַלד בכלל פֿאַרלאָרן זייער ווערט, ווייל ס׳האָט זיך געענדערט אין רוסלאַנד די פאָליטישע סיטואַציע: די צווייטע „דומע” האָט מען פֿונאַנדערגעטריבן, די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פֿראַקציע איז אַרעסטירט געוואָרן, און די וואַלן צו דער דריטער „דומע” זענען שוין געבויט געוואָרן אויף אַ גאַנץ אַנדער באַזע. כדי צו באַהאַנדלען די פֿראַגן אין צוזאַמענהאַנג מיט דער געענדערטער לאַגע, האָט מען צונויפֿגערופֿן אַן עקסטרע קאָנפֿערענץ אין קליינעם פֿינלענדישן שטעטל קאָטקאַ, און מעדעם איז ווידער אַריינגעפֿאַלן אין הייסן קעסל פֿון נייע פאָליטישע דיסקוסיעס. דער וויכטיקסטער פונקט פֿון דער קאָנפֿערענץ איז געווען לענינס רעפֿעראַט וועגן די אויפֿגאַבן פֿון איצטיקן מאָמענט. זיין שניידיקע פאָלעמיק איז היינטיק מאָל געווען געווענדט נישט קעגן די מענשעוויקעס, נאָר קעגן דער „לינקער” אָפאָזיציע אין זיין אייגענער פֿראַקציע, קעגן די אַזוי גערופֿענע „באָיקאָטיסטן”, וואָס האָבן געהאַלטן, אַז צו דער דריטער דומע דאַרף מען אָנווענדן די זעלבע טאַקטיק ווי צו דער ערשטער, ד. ה. באָיקאָטירן די וואַלן. לענין האָט מיט רעכט געטענהט, אַז די פאַרטיי־טאַקטיק, וועלכע איז געווען אַ ריכטיקע אין 1906, קאָן ווערן אַ פֿאַלשע אין אַ יאָר אַרום, ווען די לאַגע האָט זיך אין גאַנצן געענדערט, און אַז די פאָליטישע סטראַטעגיע פֿאָדערט פֿון דער פאַרטיי אַ סך בייגעוודיקייט. די קאָנפֿערענץ האָט באַשלאָסן מיט אַ גרויסער מערהייט זיך צו באַטייליקן אין די וואַלן.

עס האָט זיך אָנגעהויבן אַן אומעטיקע גרויע צייט. מעדעם איז שוין ווידער געווען אין ווילנע. ער האָט זיך באַטייליקט אין דער „פֿאָלקסצייטונג”, אין די זיצונגען פֿונם צ. ק., אין דער טאָג־טעגלעכער פאַרטיי־אַרבעט, אָבער די אַרבעט האָט זיך געצויגן, ווי פֿון פעך. די רעאַקציע איז מיט יעדן טאָג געוואָרן שטאַרקער. נאָכן רעוואָלוציאָנערן אויפֿברויז פֿון די יאָרן 1905־1906

איז געקומען אַ תּקופֿה פֿון ירידה, און די וואָס זענען געשטאַנען בראָש פֿון דער באַוועגונג, האָבן שטאַרק געפֿילט אירע סימפּטאָמען. דער טיראַזש פֿון דער צייטונג איז געווען נישט מער, ווי 8,000. די פּאַרטיי־קאָסע איז געווען פּוסט. ס'האָט זיך אָנגעהויבן אַ מאַסן־אָפּפֿלוס פֿון מענטשן אין די אָרטיקע פּאַרטיי־אָרגאַניזאַציעס. אין אַזאַ שווערער צייט האָט זיך די פּאַרטיי געקליבן צו פֿייערן איר 10־יאָריקן יובילֿיי. מען האָט געהאַט בדעה אַרויסצולאָזן אַ יובילֿיי־נומער „פֿאָלקסצייטונג“, און מעדעם האָט געדאַרפֿט שרייבן דעם יובילֿיי־אַרטיקלֿ. ער איז אָבער נישט געווען בכּוח אַזאַ מין יום־טובֿדיקן אַרטיקלֿ אָנצושרייבן.

„איך בין אַוועק אין בערנאַרדינער גאָרטן — שרייבט מעדעם אין זיינע זכרונות — אַ שיינער, שטילֿער גאָרטן... ס'איז געווען אַ שיינער האַרבסט־טאָג. די ביימער זענען געשטאַנען אויסגעסטראָיעט אין זייערע געלֿע און רויטע האַרבסט־בגדים, די לֿופֿט איז געווען קאַלֿט, ריין און דורכזיכטיק... איך בין געזעסן אויף אַ באַנק און האָב זיך געקלֿיבן צונויפֿצוקלֿייבן מיינע געדאַנקען. איך האָב אָבער געפֿילט, אַז יובילֿיי־אַרטיקלען קאָן איך נישט שרייבן. מילא, איך געהער נישט צו די, וואָס פֿאַלן אַריין אין יאוש צוליב אַ שטימונג פֿון אַ מאָמענט... אָבער... איך האָב נישט געהאַט קיין געפֿילֿ פֿון יום־טובֿדיקייט און שרייבן גלאַט אַזוי פֿראַזן, וואָס מען פֿילט נישט — דאָס איז אַ לֿיגן און דערצו בין איך נישט פֿעיִק“... („פֿון מיין לֿעבן“, צווייטער באַנד, ז' 197).

מעדעמס לֿעבנס־באַדינגונגען האָבן צו יענער צייט האַרמאָנירט מיטן אומעטיקן גרויען טאָן פֿון דער אַרומיקער ווירקלֿעכקייט. ער האָט געלֿעבט אין אַ מעבלֿירט צימער אין אַ געדיכט־באַפֿעלקערט הויז אין צענטער שטאָט. און די פֿרעמדע פֿאַרבלאָזע סביבֿה האָט נאָך מער פֿאַרשטאַרקט ביי אים דאָס געפֿילֿ פֿון איינזאַמקייט.

אָפּקלאַנגען פֿון פֿרעמדע לֿעבנס האָבן זיך דורכגעריסן דורך דער נאַכטיקער שטילֿקייט — אַן איינזאַמער געוויין פֿון אַ פֿרוי הינטער דער וואַנט, שיכּורע קולֿות פֿון אָפֿיצירן, וואָס האָבן געהולֿיעט ערגעץ ווייט אין קאָרידאָר און אַ געפֿילֿ פֿון גרויסער און שאַרפֿער בענקשאַפֿט, וואָס איז אים געווען באַקאַנט נאָך פֿון די קינדערשע יאָרן האָט געמאַטערט די נשמה. דער בין־השמשות פֿון זיין אייגן לֿעבן האָט זיך צונויפֿגעגאָסן מיטן בין־השמשות פֿון דער געשיכטע.

די „פֿאָלקסצייטונג“ האָט די פּאָליציי פֿאַרמאַכט, האָט די צייטונג אָנגעהויבן צו דערשיינען אונטערן נאָמען „האָפֿנונג“. דער מונטערער נאָמען פֿון דער נייער צייטונג איז נישט געווען אין איינקלאַנג מיט די דעמאָלטיקע שטימונגען פֿון דער רעדאַקציע. די צייטונג האָט קוים געאָטעמט, די קאָסע איז געווען פּוסט. דער צענטראַלֿ־קאָמיטעט האָט שאַרף אַוועקגעשטעלֿט די

פֿראַגע וועגן דער וויטערדיקער עקסיסטענץ פֿון פּאַרטיי־אָרגאַן. ליבער האָט געהאַלטן, אַז מען דאַרף די צייטונג אָפּשטעלן, מעדעם אָבער איז געווען קעגן דעם דאָזיקן אַקט פֿון יאוש. ענדלעך איז באַשלאָסן געוואָרן אַרויסצוגעבן די צייטונג אין אַ קלענערן פֿאָרמאַט, כדי זי זאָל, סיי לויטן פּרייז, סיי לויטן אינהאַלט ווערן צוגענגלעך פֿאַר דער ברייטער מאַסע. מעדעמען איז דער דאָזיקער פּלאַן געפֿעלן געוואָרן. ער האָט פֿון תמיד אָן געטרוימט וועגן דעם, אַז ער זאָל מיט זיין ליטעראַרישער אַרבעט קענען אַרויס פֿון ענגן קרייז אייגענע מענטשן און זיך טרעפֿן פּנים אל פּנים מיטן מאַסן־לייענער. אין דער נייער רעדאַקציע זענען אַריין נישט מער, ווי דריי מענטשן: מעדעם, ליטוואַק און אסתּר — די בעסטע בונדישע זשורנאַליסטן. ס'איז אָבער נישט באַשערט געווען, אַז די נייע צייטונג זאָל אַרויס. שוין אין ערשטן טאָג, ווען די מיטאַרבעטער האָבן זיך געוואָלט נעמען צו דער אַרבעט, האָט זיך אין דער דירה פֿון דער רעדאַקציע באַוויזן פּאָליציי און האָט אַרעסטירט ליטוואַקן און אסתּרן און דערביי האָבן זיי שוין אויך מיטגענומען אַלעקסאַנדערן און יונהן, וואָס האָבן זיך גראָד געפֿונען אין לאָקאַל. מעדעם האָט אַ דאַנק אַ צופֿאַל אויסגעמיטן דעם אַרעסט.

ס'איז געוואָרן קלאָר, אַז ביי די דעמאָלטיקע פּאָליציייִשע באַדינגונגען וועט נישט זיין מעגלעך אַרויסצוגעבן אַ טעגלעכע צייטונג; האָט דער צ. ק. באַשלאָסן אַרויסצוגעבן, לכל הפּחות, אַ וואָכנבלאַט. אין דער נייער רעדאַקציע זענען אַריין מעדעם, יודין, זאַסלאַווסקי און וויטער. געווינלעך פֿלעגן די בונדישע אָרגאַנען נישט האָבן קיין הויפּט־רעדאַקטאָר; דער גאַנצער רעדאַקציע־קאָלעקטיוו פֿלעגט באַשטימען דעם כאַראַקטער און אינהאַלט פֿון דער צייטונג. איצטער אָבער האָט ליבער פֿאָרגעלייגט, אַז מען זאָל באַשטימען אַ הויפּט־רעדאַקטאָר, וועלכער זאָל אויפֿפּאַסן, אַז די פּאָליטישע ליניע פֿונם זשורנאַל זאָל אויסדריקן די שטימונגען פֿון דער פּאַרטיי־מערהייט (אין „בונד״ זענען דעמאָלט געווען חילוקי דעות וועגן טאַקטישע פֿראַגן און אַ טייל פֿון פּאַרטיי־אַקטיוו איז געווען באָלשעוויסטיש געשטימט). פֿאַרן הויפּט־רעדאַקטאָר איז באַשטימט געוואָרן מעדעם. עס איז באַשלאָסן געוואָרן אָנצונעמען אַלע פֿאָרזיכטס־מיטלען, כדי נישט אַריינצופֿאַלן אין די לאַפּעס פֿון די זשאַנדאַרן: דער אָפֿיציעלער לאָקאַל איז געשטאַנען ליידיק, און די רעדאַקציע פֿלעגט זיך פֿאַרזאַמלען אין דעם קליינעם צימערל פֿון וויטערן.

דער קאַמף איז אָבער געווען נישט קיין גלייכער: עס איז געלונגען אַרויסצוגעבן בלויז דריי נומערן „מאָרגנשטערן״. די פּאָליציי, וואָס איז שפּעט ביינאַכט געקומען אין רעדאַקציע, האָט דאָרט קיינעם נישט געפֿונען, אָבער דאָס וואָכנבלאַט האָט מען געמוזט אָפּשטעלן. דער „מאָרגנשטערן״ איז געווען די לעצטע לעגאַלע פּעריאָדישע אויסגאַבע פֿון „בונד״ אין יענער צייט. די בונדישע פּרעסע האָט זיך אין ווילנע ווי מיט ניסים געהאַלטן צוויי

יאָר צייט. אין פּעטערבורג און אין מאָסקווע האָבן די סאָציאַליסטישע אָרגאַנען שוין לאַנג אויפֿגעהערט צו עקסיסטירן.

ס׳איז פֿאַרבליבן נאָר איין איינציקער אויסוועג: זיך אומקערן צו די אַלטע מעטאָדן פֿון אונטערערדישער אַרבעט. די דאָזיקע פּערספּעקטיוו האָט מעדעמען געשראָקן, ווייל זי האָט אים ווידער אַמאָל פֿאַרמשפּט צו שרייבן פֿאַר אַ באַגרענעצטן קרייז. מעדעם איז געווען אַ פּובליציסט פֿון אייראָפּעישן מאָסשטאַב, און ס׳איז אים שווער געווען זיך אויסצולעבן אין די שמאָלע ראַמען פֿון דער אונטערערדישער אַרבעט. האָט ער פֿאַרגעלייגט אַרויסצוגעבן פֿון צייט צו צייט זאַמלביכער. דאָס פּאָליטישע לעבן אין לאַנד איז כמעט דערשטיקט געוואָרן, די געשעענישן אויף וועלכע מען האָט געמוזט תיכּף רעאַגירן, זענען געוואָרן זעלטענער. איז געקומען די ריכטיקע צייט — האָט מעדעם געמיינט — ווען מען דאַרף זיך פֿאַרנעמען מיט וואָכעדיקע פֿראַגן און שענקען מער אויפֿמערקזאַמקייט די נויטן פֿון די ייִדישע אַרבעטער־מאַסן. די זאַמלביכער „נייע צייט” האָבן געדאַרפֿט דורכפֿירן אין לעבן די דאָזיקע פּראָגראַם.

די שווערע אויפֿגאַבע פֿון צונויפֿשטעלן און רעדאַקטירן דעם זאַמלבוך איז אויסגעפֿאַלן אויף מעדעמען אַליין. די פֿריִערדיקע מיטאַרבעטער פֿון די פּאַרטיי־אָרגאַנען זענען געוואָרן צעזייט און צעשפּרייט, אַ סך פֿון זיי זענען געזעסן אין די טורמעס. זיין איין איינציקער געטרייער אַרויסהעלפֿער איז געווען דער אַלטער חבר זיינער פֿון מינסק — טיומין, וואָס האָט געאַרבעט אַלס איבערזעצער. מעדעם האָט נאָך אויך צוגעצויגן עטלעכע אָרטיקע מיטאַרבעטער, צווישן זיי — די ברידער ראַפּעס, וואָס זענען געווען גוט באַהאַוונט אין די פּראָבלעמען פֿון ייִדיש לעבן. מיט דער הילף פֿון וולאַדעקן (דעמאָלט נאָך — „דער יונגער לאַסאַל”), וועלכער איז געשטאַנען אין צענטער פֿונם דעמאָלטיקן ייִדישן „קולטור־רענעסאַנס”, איז מעדעמען געלונגען צו פֿאַרבינדן זיך מיט דער גרופּע יונגע, טאַלענטירטע פּאָעטן, און ער האָט פֿאַר דעם ערשטן זאַמלבוך באַקומען לידער פֿון דוד איינהאָרן און דניאל טשאַרני. די מוזיקאַליש־דראַמאַטישע געזעלשאַפֿט מיטן אויסגעצייכנטן אַרבעטער־כאָר איז סוף 1907 געוואָרן פֿאַר מעדעמען דאָס אָרט פֿון דערנעענטערן זיך מיט די ייִדישע שרייבער. די געזעלשאַפֿט פֿלעגט איינאָרדענען ליטעראַרישע אָוונטן, און איינער אַזאַ אָוונט האָט זיך פֿאַרענדיקט מיט אַ באַנקעט, אויף וועלכן מעדעם האָט געהאַלטן אַ רעדע וועגן דעם ייִדישן „קולטור־רענעסאַנס”.

מעדעם אַליין האָט וועגן די ספּעציפֿיש־ייִדישע פּראָבלעמען דעמאָלט נאָך נישט געשריבן, אָבער אַ דאַנק זיין אינטויִציע האָט ער געוווּסט וועלכע טעמעס צו באַשטעלן. מעדעם איז געווען איינער פֿון די ערשטע, וואָס האָט אָפּגעשאַצט די באַדייטונג פֿון די קהילות אין ייִדישן לעבן. ער האָט פֿאַרשטאַנען, ווי וויכטיק עס איז צו קעמפֿן מיט די פֿירער פֿון די קהילות פֿאַר

די לעבנס־אינטערעסן פֿון די ברייטע יידישע פֿאָלקס־מאַסן. אין דער בונדישער פּרעסע האָט נאָר איין מיכאַלעוויטש איין מאָל באַרירט אין אַלגעמיינע שטריכן די דאָזיקע טעמע אינעם „מאָרגנשטערן“. אין דער „נייער צייט“ זענען שוין דער דאָזיקער טעמע געווידמעט געוואָרן אַ סך ערנסטע אַרטיקלען.

דער קרייז מענטשן, וואָס האָט זיך גרופּירט אַרום דער אַלטער פֿאָן איז וואָס ווייטער אַלץ שמעלער געוואָרן. מעדעם פֿלעגט עס מיט ווייטאָק קאָנסטאַטירן אין יענע שעהן, ווען ער פֿלעגט זיצן אין דער קאָנספּיראַטיווער דירה, וואָס האָט זיך געפֿונען ערגעץ ווייט פֿאַרוקט אין אַ גרויסן הויף, אַ געדיכט־באַוווינטן מיט אָרעמעלייט. ערשט מיט אַ יאָר צוריק פֿלעגט אין דער זעלבער דירה רוישן, ווי אין אַ בינשטאָק, יעדע ווייל פֿלעגן זיך מעלדן נייע געסט פֿון דער פּראָווינץ מיט באַריכטן. איצטער אָבער פֿלעגט מעדעם אָפּזיצן דעם לאַנגן אָוונט אין דער געזעלשאַפֿט פֿון זיין אַלטן שולחבר יאַשאַ קאַפּלאַן, וואָס איז געוואָרן דער סעקרעטאַר פֿון צ. ק. און זייער זעלטן פֿלעגט זיך אין דעם שטילן ווינקל באַווייזן אַ „פּראָפֿעסיאָנאַל“ פֿון דער פּראָווינץ.

ווינטערצייט 1908, האָט מעדעמען אַ צי געטאָן אין דער הויפּטשטאָט. איינער אַ גרויסער פּעטערבורגער פֿאַרלעגער האָט באַשלאָסן אַרויסצולאָזן אַ קאָלעקטיווע אַרבעט אונטערן נאָמען: „די פֿאָרמען פֿון דער נאַציאָנאַלער באַוועגונג“ און האָט באַשטעלט ביי מעדעמען אַן אַרבעט וועגן די נאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. מעדעם איז צוליב דעם אַוועקגעפֿאָרן קיין פּעטערבורג, וווּ ער האָט געהאַט בדעה צו פֿאַרבלייבן נישט מער, ווי עטלעכע וואָכן. אָבער זיין פֿאַרברענגען דאָרט האָט זיך פֿאַרצויגן און ער האָט עס נישט באַדויערט. מעדעם איז באַרוישט געוואָרן: וואַגנערס אָפּערעס, די ניקיש־קאָנצערטן, דער ווונדערלעכער דראַמאַטישער טעאַטער, די ליטעראַרישע אָוונטן, אויסשטעלונגען און קודם־כל — די אויסערגעוויינלעכע אַטמאָספֿער פֿון ליידנשאַפֿטלעכע זוכענישן, פֿון אָנגעשטרענגטן גייסטיקן לעבן האָבן מעדעמען טיף פֿאַרכאַפּט און באַגייסטערט.

אַ באַרייכערטער און אַ גייסטיק־אָפּגעפֿרישטער האָט זיך מעדעם אומגעקערט צו זיין שטילן וואָכעדיקן לעבן אין ווילנע...

ווידער אין דער פֿרעמד

אין מאַי 1908, איז מעדעם אַוועקגעפֿאָרן קיין זשענעווע. ער האָט בדעה געהאַט צו פֿאַרבלייבן אין אויסלאַנד נישט מער, ווי עטלעכע חדשים. ס׳האָט זיך אָבער אויסגעלאָזט אַנדערש. די ידיעות, וואָס פֿלעגן קומען פֿון רוסלאַנד זענען געווען זייער טרויעריקע. די אַרבעט פֿון דער פּאַרטיי האָט זיך שטאַרק פֿאַרשמעלערט. די פֿינאַנסן זענען געווען אין אַ צרהדיקן צושטאַנד, דער קרייז פֿון „פּראָפֿעסיאָנאַלן“ איז שיטער געוואָרן, די פּרעסע

איז דערשטיקט געוואָרן. וועגן איינאָרדענען פֿאַרזאַמלונגען האָט נישט געקאָנט זיין קיין שום רייד. האָט דער צענטראַל־קאָמיטעט באַשלאָסן, אַז מעדעם זאָל פֿאַרבלייבן אין דער שווייץ. אַלע שטאַבן פֿון די רעוואָלוציאָנערע פּאַרטייען האָבן זיך אַריבערגעפּעקלט קיין אויסלאַנד: די „אָכראַנקע” האָט שטאַרק אָנגעהויבן זוכן די טוער, וואָס זענען אין פּעריאָד פֿון קורצן רעוואָלוציאָנערן „פֿרילינג” אַרויס פֿון זייערע אונטערערדישע באַהעלטענישן.

סוף אויגוסט 1908 איז אין זשענעווע פֿאָרגעקומען אין לאָקאַל פֿון דער „קאַרוזשקע” אַ זיצונג פֿונם צ. ק. פֿון דער רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי, וואָס איז אויסגעקליבן געוואָרן אויפֿן לאָנדאָנער צוזאַמענפֿאָר. די פֿאַרטרעטער פֿון „בונד” אין צ. ק. זענען געווען מעדעם און עזרא. די דאָזיקע זיצונג, וואָס איז פֿאָרגעקומען נאָך אַ לאַנגער הפֿסקה, איז פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַן אַרענע פֿון פֿאַרביטערטע פֿראַקציאָנעלע רייסענישן. די מענשעוויקעס האָבן באַשולדיקט די באָלשעוויקעס, אַז קעגן דעם בפֿירוש באַשלוס פֿון לאָנדאָנער צוזאַמענפֿאָר, פֿאַרנעמען זיי זיך מיטן אָרגאַניזירן באַוואָפֿנטע עקספּראָפּריאַציעס און שעפֿן פֿון דעם דאָזיקן ברודיקן קוואַל מיטלען פֿאַר דער פּאַרטיי־קאַסע. די באָלשעוויקעס פֿון זייער זייט האָבן באַשולדיקט די מענשעוויקעס, אַז זיי זענען געוואָרן „ליקווידאַטאָרן”, דאָס הייסט, זיי ליקווידירן די אונטערערדישע אָרגאַניזאַציעס, און פֿאַרווענדן זייער גאַנצע ענערגיע אויף אויסניצן די לעגאַלע מעגלעכקייטן אויפֿן געביט פֿון דער פּראָפֿעסיאָנעלער באַוועגונג און קולטור־אַרבעט.

אין דער אמתן אָבער איז אין די מענשעוויסטישע קרייזן די צאָל אויסגעשפּראָכענע „ליקווידאַטאָרן” געווען זייער קליין. אין „בונד” מיט זיינע לאַנגיאָריקע טראַדיציעס פֿון אונטערערדישער אַרבעט זענען די ליקווידאַטאָרישע שטימונגען געווען נאָך שוואַכער. אָבער לענין, וועמען עס האָט פֿאַרדראָסן, וואָס דער „בונד” איז לעצטנס געווען מער נאָענט צו די מענשעוויקעס, האָט אויך קעגן „בונד” אַרויסגערוקט די באַשולדיקונג אין ליקווידאַטאָרישע טענדענצן.

מעדעם האָט לענינען זייער שאַרף געענטפֿערט, כאַראַקטעריזירנדיק זיין באַשולדיקונג, ווי אַ „לייכטזיניקע און אומווירדיקע”. לענין, וואָס פֿלעגט זיך שטאַרק באַהערשן ווען מען פֿלעגט אָנרירן אים פּערזענלעך, האָט בלויז שאַרף פֿון אונטן אַרויף אַ קוק געטאָן אויף מעדעמען מיט זיינע טונקעלע, טיף־ליגנדיקע אויגן און גאָרנישט געזאָגט.

אויף דער זיצונג איז באַשלאָסן געוואָרן צו גרינדן אַן אויסלענדישע ביוראָ פֿונם צ. ק. דאָס ביוראָ איז פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַן אַרענע פֿון פֿאַרביסענע פֿראַקציאָנעלע רייסענישן. דער „בונד” האָט זיך שטאַרק באַמיט צו מאַכן אַ וועלכע נישט איז פּשרה צווישן די פֿראַקציעס, אָבער דער ריס צווישן זיי איז געוואָרן אַלץ טיפֿער און דער פּראָצעס פֿון צעשפּליטערונג

שטאַרקער. עס זענען אויפֿגעקומען נייע קרייזלעך, וואָס האָבן גערופֿן צו פֿאַראייניקונג, אָבער האָבן נאָך מער געשפּאָלטן די פּאַרטיי. אַזאַ קרייז האָט אויך געשאַפֿן טראָצקי און האָט אָנגעהויבן אַרויסצוגעבן אַן אייגענע צייטונג. אין דער אַטמאָספֿער פֿון פּאָליטישן באַרגאַראָפּ זענען גרופּעס און קרייזלעך געוואַקסן, ווי שוועמלעך נאָך אַ רעגן.

מעדעם אַליין איז די גאַנצע צייט געשטאַנען אין אַ זייט פֿון די אַלע פּאַרטיי־רייסערייען. ער האָט זיי געהאַלטן פֿאַר לחלוטין פֿרוכטלאָז און שעדלעך. ער האָט געאַרבעט אין אויסלענדישן קאָמיטעט פֿון „בונד" און האָט זיך באַטייליקט אין דעם נייעם זשענעווער אָרגאַן „אָטקליקי בונדאַ", ווי אויך אין די ייִדישע זאַמלביכער, וואָס פֿלעגן ווערן רעדאַקטירט אין זשענעווע און געדרוקט אין רוסלאַנד. פֿון צייט צו צייט פֿלעגט ער שיקן אַרטיקלען אין דעם אומפּאַרטייִשן ייִדיש־רוסישן זשורנאַל „יעווריעיסקי מיר", אין דעם גרויסן רוסישן חודש־זשורנאַל „וועסטניק יעוראָפּי" און אין דער צייטונג „פֿריינד" (די פּאָלעמיק מיט ווייטערן און נאָמבערגן). ער האָט אויך אָנגעשריבן עטלעכע אַרטיקלען פֿאַרן דייטשן זשורנאַל „נייע צייט", וואָס איז רעדאַקטירט געוואָרן פֿון קויטסקין. אַ סך צייט פֿלעגן ביי אים אָפּנעמען צוגרייטונגען צו די רעפֿעראַטן, וואָס זענען געווען באַשטימט פֿאַר די אויסלענדישע סטודענטישע קאָלאָניעס. זיינע טעמעס זענען געווען פֿאָלגנדיקע: „די געזעלשאַפֿטלעכע ריכטונגען אין ייִדישן לעבן", „די מאָדערנע קונסט און די מאַרקסיסטישע קריטיק", „דער פּראָלעטאַרישער ציוניזם", „די נאַציאָנאַלע פֿראַגע און רוסלאַנד".

אין די יאָרן פֿון אַלזייטיקער און פֿאַרטיפֿטער אַרבעט איז מעדעם אויסגעוואַקסן סיי ווי אַ רעדנער און סיי ווי אַ שרייבער. עס איז רייף געוואָרן דאָס, וואָס איז געווען זיין גרעסטע קראַפֿט און דער סוד פֿון זיין ווירקונג: אַ זעלטענע פֿאַראייניקונג פֿון קלאָרקייט פֿון געדאַנק און שאַרפֿקייט פֿון אַנאַליז מיט טיפֿקייט פֿון געפֿיל און קינסטלערישן חוש. דער פֿאַרבאָרגענער ליריזם טריפֿט ביי אים תּמיד אונטערן געביי פֿון די לאָגישע אַרגומענטן. ביי דער שאַרפֿסטער פּאָלעמיק אַפֿילו פֿלעגט ער קיינמאָל נישט פֿאַרלירן דעם געפֿיל פֿון מאָס. אַ דאַנק זיין נאַטירלעכער גאַנצקייט, וואָס האָט נאָך געוואָרצלט אין די קינדערשע יאָרן זיינע, איז מעדעם געוואָרן איינע פֿון די אייגנאַרטיקסטע פֿיגורן נישט בלויז אין דער ייִדישער, נאָר אויך אין דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער באַוועגונג.

אָנהייב האַרבסט 1908 איז מעדעם מיט זיין פֿרוי גינע בירנצווייג אַוועקגעפֿאָרן אויף עטלעכע וואָכן אין דערפֿל אַסקאָנאַ, אויפֿן ברעג פֿון דער אָזערע לאַגאָ־מאַדזשאָרע. אַ סך מאָל האָט מעדעם געטרוימט אין זיין ענגן און איינזאַמען ווילנער צימערל וועגן דער פּראַכט און שטילקייט פֿון די שווייצערישע בערג: איצט האָט ער צום ערשטן מאָל באַזוכט די איטאַליענישע שווייץ און איז פֿאַרכישופֿט געוואָרן פֿון דער דרומדיקער נאַטור־שיינקייט.

„וואָס פֿאַר אַ ווונדערבאַרע צייט און וואָס פֿאַר אַ ווונדערבאַרע געגנט ס'איז געווען דאָרטן! שרייבט ער אין זיינע מעמוארן. אַ מילדע, רויִקע האַרבסטלעכע זון. אַ מילדע, דורכזיכטיקע האַרבסטלעכע לופֿט. וויינגערטנער אַרום און אַרום. אין די וויינגערטנער — שווערע, שוואַרצע צייטיקע טרויבן. די גאַנצע לופֿט איז פֿול מיט זייער אַראָמאַט. אין דער דופֿטיקער לופֿט טראָגט זיך אַרום די מוזיק פֿון דער שיינער, קלינגעוודיקער איטאַליענישער שפּראַך... אַ שיפֿל אויף דער אָזערע מיט די צוויי לאַנגע רודערס... אַ קליין ייִנגל פֿאָרט אין זיין שיפֿל, אַרבעט שטיל און לאַנגזאַם מיט די רודערס און זינגט מיט אַ שטילער, ווייכער שטים אַן איטאַליעניש פֿאָלקסליד. אַ שטילער וועג הויך אין די בערג איבער דער אָזערע. פֿון אויבן גלאַנצט די גרויסע רויטע לבנה, אונטן ליגט דאָס גרויע רויִקע וואַסער און... מען גייט פֿאַרביי דעם קליינעם אַלטן איטאַליענישן בית־עולם... קליינע, ווייסע, פֿאַרחלומטע מצבֿות צווישן די שוואַרצע, הויכע דרומדיקע ביימער... מען קערט זיך אום אין אָוונט צוריק אַהיים און מען זעצט זיך אַוועק ביי דעם שטיינערנעם שרייבטיש פֿון דער קליינער אכסניה, דער הויף איז באַלויכטן פֿון אַן אַלטן אייזערנעם לאַמטערן — איר עסט די איטאַליענישע מאכלים, איר טרינקט דעם טונקל־רויטן ווייַן. ס'איז, ווי אַ חלום...” („פֿון מיין לעבן”, צווייטער באַנד, זז' 225-223).

ס'איז שווער געווען: דער איבערגאַנג פֿון דעם דאָזיקן צויבער־חלום צו דער עמיגראַנטישער ווירקלעכקייט: ווידער אַמאָל די פֿאַרביטערטע ריי־סענישן צווישן די פֿראַקציעס און די טרויעריקע ידיעות פֿון רוסלאַנד. פֿון די אויסגעלאָשענע רעוואָלוציע־פֿלאַמען זענען אויפֿן אויבערפֿלאַך פֿאַר־בליבן טשאַד און סאַזשע: אין 1909 האָט זיך אָנגעהויבן דער טרויע־ריקער פּעריאָד פֿון אַנטדעקן די פּראָוואָקאַטאָרן. ווען מעדעם איז איין מאָל געקומען אין „קאַרוזשקע” האָט ער דאָרטן געטראָפֿן די חברים אין אַ גרויסער אויפֿרעגונג. בורצעוו האָט געגעבן צו וויסן, אַז ס'איז געלונגען צו אַנטדעקן אין „בונד” אַ וויכטיקן פּראָוואָקאַטאָר. ס'איז באַלד קלאָר געוואָרן, אַז ס'האַנדלט זיך וועגן דעם לאַנגיאָריקן פּאַרטיי־טוער ישראל קאַפּלינסקי, דעם אָרגאַניזאַטאָר פֿון די געהיימע בונדישע דרוקערייען. די אַנטדעקונג האָט אַלעמען צעטומלט: מען האָט זיך באַצויגן צו קאַפּלינסקין מיטן גרעסטן צוטרוי, ער איז געווען אין שטענדיקן קאָנטאַקט מיטן צ. ק. און האָט געקאָנט אַרויסגעבן, אויב נאָר ער וואָלט געוואָלט, אַלע טוער פֿון פּאַרטיי־אַקטיוו. קאַפּלינסקי האָט אָבער כמעט נישט געמסרט קיין אייגענע פּאַרטיי־חברים. ער האָט אַרויסגעגעבן אינעם יאָר 1902, ווי די שפּעטערדיקע אויספֿאָרשונג האָט פֿעסטגעשטעלט, די געהיימע דרוקעריי פֿון דער רוס. סאָצ. דעמ. פּאַרטיי, וועלכע ער אַליין האָט געהאָלפֿן אָרגאַניזירן. זובאַטאָוו האָט אים אָפּנים אַריינגעצויגן אין דער דאָזיקער שמוציקער אַרבעט נאָכן דורכפֿאַל פֿונעם יאָר 1898 און פֿון דעמאָלט אָן האָט דער דאָזיקער מענטש געשפּילט אַ

טאָפלטע שפיל. אויפֿן פֿאַן פֿון דער ירידה־צייט האָט די ידיעה וועגן אַ פראָוואָקאַטאָר נאָענט ביים צענטער פֿון דער פאַרטיי, אַלעמען שטאַרק דערשלאָגן, און מעדעם האָט אַ לענגערע צייט נישט געקאָנט קומען צו זיך פֿון דעם דאָזיקן אומגעריכטן קלאַפ.

די יאָרן 1908—1909 זענען געווען די סאַמע שווערסטע קריזיס־יאָרן אין דער געשיכטע פֿון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג, אָבער דער „בונד" האָט אויך אין דער צייט זיין אַרבעט נישט אָפגעשטעלט. אינם יאָר 1910 האָבן זיך באַוויזן די ערשטע סימנים פֿון אויפֿלעבונג. די נייע שטימונגען האָבן זיך אָפגעשפיגלט אויף דער פאַרטיי־קאָנפֿערענץ אין לעמבערג, וועלכע איז צונויפֿגערופֿן געוואָרן נאָך אַ לענגערער הפסקה אינם יאָר 1910. די דאָזיקע קאָנפֿערענץ איז פֿאָרגעקומען אין אַן אַטמאָספֿער פֿון הייסע, שטורמישע דיסקוסיעס, וועלכע האָבן דערמאָנט די אַטמאָספֿער פֿון די רוסישע פאַרטיי־צוזאַמענפֿאָרן. אויך דאָ האָבן זיך די וויכוחים געדרייט אַרום דער זעלבער פֿראַגע, וואָס האָט אַרויסגערופֿן אַזוי פֿיל הייס בלוט ביי די באָלשעוויקעס און מענשעוויקעס — ס'איז געווען די פֿראַגע וועגן די „לעגאַלע מעגלעכקייטן".

די רעוואָלוציע פֿון די יאָרן 1905־1906 איז נישט פֿאַרביי אינגאַנצן שפורלאָז פֿאַרן אַרבעטער־קלאַס: אייניקע דערגרייכונגען זענען פֿאַרבליבן אַפֿילו אין די יאָרן פֿון דער שווערער רעאַקציע. די נייע קאָנסטיטוציע האָט פֿאָרמעל דערלויבט צו בויען לעגאַלע פראָפֿעסיאָנעלע פֿאַראיינען, קאָאָפעראַטיוון, קולטור־ און בילדונגס־געזעלשאַפֿטן. די מאַכט־אָרגאַנען אויף די ערטער פֿלעגן דאָס רוב באַגרענעצן די אַלע אויסגעקעמפֿטע מעגלעכקייטן, דאָך האָבן זיך גענומען פֿאַרשפרייטן אָט די שפראָצונגען פֿון געזעלשאַפֿטלעכער זעלבסטעטיקייט און ס'האָט זיך געשטעלט די פֿראַגע וועגן אויסנוצן זיי. קיין אויסגעשפראָכענע „ליקווידאַציע"־שטימונג איז אין „בונד" ניט געווען. עס האָט עקסיסטירט אַ שטאַרקע ריכטונג, וואָס האָט געהאַלטן, אַז די פאַרטיי־אַרבעט דאַרף גיין אין צוויי שטראָמען און אַז דער שווערפונקט דאַרף אַריבערגעטראָגן ווערן אויף די לעגאַלע אָרגאַניזאַציעס, וואָס גיבן אַ מעגלעכקייט צו פֿירן אַ מאַסן־אַגיטאַציע. די הויפט־אָנהענגער פֿון דעם דאָזיקן שטאַנדפונקט זענען געווען ליבער און אַבראַמאָוויטש; אויך מעדעם, נח און רחמיאל זענען געווען גענייגט צו דער דאָזיקער קאָנצעפציע. דער סאַמע אויסגעהאַלטענער פֿאַרטיידיקער פֿון דער שטרענג אונטערערדישער אַרבעט איז אויף דער קאָנפֿערענץ געווען יודין. דעם זעלבן שטאַנדפונקט האָבן אין דער בונדישער פרעסע פֿאַרטיידיקט א. ליטוואַק און אסתר. די דעבאַטן אויף דער לעמבערגער קאָנפֿערענץ זענען געפֿירט געוואָרן מיט אַן אויסערגעוויינלעכער ליידנשאַפֿט, אָבער דאָך איז די פאַרטיי־איינהייט דורך דעם ניט געבראָכן געוואָרן. די דעלעגאַטן האָבן געשפירט, אַז אין מאָמענט פֿון אַ נייעם געזעלשאַפֿטלעכן אויפֿשטייג וואָלט געווען אַ פֿאַרברעכן צו צעברעקלען די כחות,

און די קאָמפראָמיס־רעזאָלוציע וועגן דעם פאַראַלעליזם פֿון די ביידע שטרעמונגען אין דער פאַרטיי־אַרבעט איז אָנגענומען געוואָרן איינשטימיק. ערנסטע מיינונג־פֿאַרשידנהייטן האָבן אַרויסגערופֿן אויף דער באַראַטונג די פֿראַגן וואָס האָבן געהאַט אַ שייכות צו די ספעציעל ייִדישע פראָבלעמען, ווי די קהילה־פֿראַגע, די פֿראַגע פֿון ייִדיש, שבת־רו און אַנד. מעדעם האָט פֿאַרטיידיקט די פאָזיציע, ביי וועלכער עס האָבן זיך געהאַלטן די מער נאַציאָנאַלגעשטימטע חברים.

די באַוועגונג, וואָס האָט ווידער אָנגעהויבן אַרויסגיין פֿון אונטער דער ערד, האָט זיך גענייטיקט אין אַ טריבונע. די בונדישע באַראַטונג, וואָס איז פֿאָרגעקומען אין יאָר 1911 אין זשענעווע האָט באַשלאָסן צו באַנייען דעם פרוּוו אַרויסצוגעבן אין רוסלאַנד אַ לעגאַלן וואָכנבלאַט. דאָס וואָכנבלאַט האָט געזאָלט דערשיינען אין וואַרשע, אָבער נאָך דער טרויעריקער דערפֿאַרונג אין ווילנע האָט אויסגעזען צו ריזיקאַליש אַריבערצוטראָגן אין וואַרשע אַ רעדאַקציע, וואָס איז כמעט אין גאַנצן באַשטאַנען פֿון אומלעגאַלע מענטשן. איז אַנטשטאַנען אַ פלאַן צו באַזעצן דעם רעדאַקציע־קאָלעקטיוו אין אויסלאַנד נישט צו ווייט פֿון דער רוסישער גרענעץ, און מען האָט זיך אָפגעשטעלט אויף ווין. דעם דאָזיקן פלאַן איז געלונגען צו פֿאַרווירקלעכן ערשט פֿרילינג־צייט 1912. אין רעדאַקציע זענען אַריין: ליטוואַק, אַבראַמאָוויטש, גראָסער (סלאַוועק) און מעדעם, און שפעטער אויך אָלגין און אסתּר.

מעדעם איז שוין עטלעכע מאָל געווען אין ווין און ער האָט ליב באַקומען די דאָזיקע בונטע, פֿילשפראַכיקע שטאָט מיט איר רייכן קולטורלעבן. אויך איצטער האָט ער זיך געפֿילט אין ווין זייער געמיטלעך. די רעדאַקציע האָט מען איינגעאָרדנט אין סלאַוועקס קליינעם, אָרעם־מעבלירטן צימער, וואָס איז געווען פֿול צייטונגען און ביכער. די מיטאַרבעטער פֿלעגן זיך טרעפֿן יעדן טאָג, כדי אַרומצורעדן די טעמעס און רעדאַגירן די אַרטיקלען. דעם פֿאַרטיקן מאַטעריאַל פֿלעגט מען איבערשיקן קיין וואַרשע, ווּ ס'איז געווען די אַדמיניסטראַציע פֿון זשורנאַל.

דער ערשטער נומער „לעבנספֿראַגן" איז אויפֿגענומען געוואָרן מיט גרויס באַגייסטערונג: ס'זענען אָנגעקומען באַגריסונגען פֿון פֿאַרשידענע שטעט און שטעטלעך. די תּקופֿה פֿון אָפהענטיקייט, וועלכע האָט געדויערט איבער 4 יאָר, האָט זיך געענדיקט. די בונדישע פרעסע איז אויפֿגעשטאַנען תּחית המתים. די רעאַקציע האָט אָבער נישט גערוט: דער זשורנאַל איז געוואָרן קאָנפֿיסקירט. דאָס האָט די מיטאַרבעטער נישט אָפגעשראָקן, און מען האָט תּיכף צוגעגרייט מאַטעריאַל פֿאַר אַ צווייטן נומער. פֿאַר דעם דאָזיקן נומער האָט מעדעם אָנגעשריבן זיין אַרטיקל צום ערשטן מאָל אין ייִדיש; אמת, ער האָט נאָך געשריבן מיט לאַטיינישן שריפֿט, אָבער די שפראַך איז געווען אויסגעצייכנט. אויך דער צווייטער נומער האָט נישט געהאַט קיין מזל: די פאָליציי האָט קאָנפֿיסקירט די גאַנצע אויפֿלאַגע און אַרעסטירט

די אַדמיניסטראַציע. איינער פֿון די גוט־באַקאַנטע וואַרשעווער „אָכראַניקעס״ האָט געזאָגט: „מיר ווייסן, אַז די „לעבנספֿראַגן״ איז אַן אָרגאַן פֿון „בונד״, און מיר ווילן נישט דערלאָזן, אַז ער זאָל ביי אונז געדרוקט ווערן״. האָט מען באַשלאָסן אַרויסצוגעבן דעם גאַנצן אָנגעזאַמלטן מאַטעריאַל אין דער פֿאָרם פֿון אַ זאַמלבוך און דעם וואָכנבלאַט אַריבערטראָגן קיין פעטערבורג, ווּ ס׳פֿלעגן אַרויסגיין, הגם נישט אָן שטערונגען, אייניקע לעגאַלע סאָציאַליסטישע אָרגאַנען.

זומער 1912 איז פֿאָרגעקומען אין ווין די 9טע קאָנפֿערענץ פֿון „בונד״. די הויפט־טעמע איז געווען די קומענדיקע וואַלן צו דער 4טער דומע. מען האָט באַהאַנדלט די פֿראַגע וועגן וואַל־בלאָקן און אַלע מעגלעכע קאָמבינאַציעס אין אַ רויִקער אַטמאָספֿער; די ליידנשאַפֿטן האָבן זיך ערשט דאַן צעפֿלאַקערט, ווען אויף דער טאָג־אָרדענונג איז אַרויפֿגעשווומען דער טרויעריקער עפיזאָד פֿון אַרבעטער־לעבן אין וואַרשע: די קריסטלעכע אַרבעטער האָבן אָנגעהויבן מאַסנווייז אַרויסשטופֿן די ייִדישע אַרבעטער פֿון דער מעכאַנישער שיך־פּראָדוקציע. די דאָזיקע געשעעניש איז באַהאַנדלט געוואָרן אין די בונדישע קרייזן נאָך פֿריִער איידער די קאָנפֿערענץ איז פֿאָרגעקומען: דער צ. ק. האָט געהאַלטן, אַז דער איינציקער נאַטירלעכער אויסוועג פֿון אָט דער לאַגע וואָלט געווען אינטערווענץ פֿון די פּוילישע סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס. די פּוילישע סאָציאַליסטישע קרייזן זענען אָבער פֿאַרבליבן לחלוטין פּאַסיוו. דער פֿירער פֿון די פּוילישע סאָציאַל־דעמאָקראַטן וואַרסקי האָט געטענהט, אַז שולדיק אין דעם זענען די ייִדישע אַרבעטער מיט זייער סעפּאַראַטיזם און „זשאַרגאָן״, וואָס איז „אַן איבערבלייבעניש פֿון דעם פֿינצטערן מיטלאַלטער״. ווען די ערשטע ידיעות וועגן דעם דאָזיקן קאָנפֿליקט זענען דערגאַנגען קיין אויסלאַנד, האָט מעדעם אָנגעשריבן פֿאַר איינעם פֿון די זאַמלביכער אַ שאַרפֿן אַרטיקל, אין וועלכן ער האָט גערופֿן די ייִדישע אַרבעטער צו שטעלן אַן אַקטיוון ווידערשטאַנד ביי פּרוּוון אַרויסצוזעצן זיי מיט געוואַלט פֿון די וואַרשטאַטן. דער צ. ק. האָט זיך אַרויסגעזאָגט קאַטעגאָריש קעגן דעם, אַז מען זאָל פּובליקירן מעדעמס אַרטיקל, ווייל ער קאָן אַרויסרופֿן אַנטאַגאָניזם צווישן די אַרבעטער פֿון פֿאַרשידענע נאַציאָנאַליטעטן. מעדעם איז אין דער דאָזיקער פֿראַגע פֿאַרבליבן איינזאַם: קיינער פֿון די אויסלענדישע חברים האָט אים דאָס מאָל נישט אונטערגעהאַלטן. אויף דער קאָנפֿערענץ אָבער האָט מעדעם געפֿונען אָנהענגער פֿאַר זיין שטאַנדפּונקט, און די רעזאָלוציע, וואָס איז אָנגענומען געוואָרן נאָך הייסע און לאַנגע דעבאַטן, האָט אים באַפֿרידיקט.

אין עטלעכע חדשים אַרום איז באַנייט געוואָרן דער פּאַרטיי־אָרגאַן אונטערן נאָמען „די צייט״, וואָס האָט אָנגעהויבן צו דערשיינען אין פּעטערבורג. מעדעם צוזאַמען מיט די איבעריקע חברים האָבן זיך באַמיט אויפֿצוהייבן דעם נייעם אָרגאַן אויף דער געהעריקער הייך, אָבער די אַרבעט האָט זיך נישט געקלעפט: די אַרטיקלען פֿלעגן אָנקומען מיט גרויס פֿאַרשפּעטי־

קונג. דאָס רוב מיטאַרבעטער, וואָס האָבן געלעבט אין אויסלאַנד זענען געווען צו פֿיל אָפּגעריסן פֿון רוסלאַנד, ווו דער פּולס פֿונם געזעלשאַפֿטלעכן לעבן האָט אָנגעהויבן קלאַפּן האַסטיקער. דאָס אַלץ האָט געשטערט דעם זשורנאַל. מעדעם האָט שמערצלעך געפֿילט די נישט־נאָרמאַלקייט פֿון ז׳י באַדינגונגען, ביי וועלכע ס׳איז אויסגעקומען אַרויסצוגעבן דעם זשורנאַל. צו יענער צייט איז מעדעם געוואָרן דער ווינער קאָרעספּאָנדענט פֿון אַ גרויסער פּראָגרעסיווער טעגלעכער צייטונג אין פּעטערבורג — „דיען". ס׳איז געווען אַן אומרויִקע צייט. אויף די באַלקאַנען האָט זיך אָנגעהויבן די מלחמה; מעדעם האָט מיט גרויס אינטערעס נאָכגעפֿאָלגט די דיפּלאָמאַטיש־פּאָליטישע שפּיל. די מער וויכטיקע פּאָליטישע נייעס האָט ער געמוזט איבערגעבן טעלעגראַפֿיש אין אַ לאַקאָניש־קאָנצענטרירטער פֿאָרם. די דאָזיקע אַרבעט איז נישט געווען קיין לייכטע, אָבער מעדעם האָט געהאַלטן, אַז דאָס איז אַ גוטע שול: זי האָט געלערנט קלאָרקייט, לאַקאָנישקייט און זאַכלעכע ערנסטקייט פֿון סטיל.

מיט דער צייט איז קלאָר געוואָרן, אַז דאָס וואָס די רעדאַקציע איז אָפּגעריסן פֿון דער אַדמיניסטראַציע באַגראָבט דעם זשורנאַל, און די „צייט" איז אַריבערגעטראָגן געוואָרן קיין פּעטערבורג. מעדעם האָט מיט גרויס צער זיך געשיידט מיט זיין באַליבטער אַרבעט. ס׳האָבן געווימלט אין מוח אַזוי פֿיל טעמעס, אַזוי פֿיל געדאַנקען האָבן זיך געבעטן אויפֿן פּאַפּיר! און אַלץ אָפֿטער האָט אים אָנגעהויבן צו פֿאַרפֿאָלגן דער געדאַנק: פֿאַרלאָזן דאָס געמיטלעכע אָבער פֿרעמדע ווין, פּרוּוון זיך לעגאַליזירן אינם היימלאַנד, מאַכן אַ סוף מיטן עמיגראַנטישן־לעבן . . . פֿון רוסלאַנד זענען געקומען קלאַנגען, אַז אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם 300יאָריקן יובילײ פֿון דער ראָמאַנאָוו־דינאַסטיע וועט פֿאָרקומען אַ טיילווייזע אַמנעסטיע פֿאַר פּרעסע־פֿאַרברעכנס. אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם האָבן די רוסישע קאָנסולן אין אויסלאַנד באַקומען פֿאָראָרדענונגען אַרויסצוגעבן פּעסער פֿאַר די עמיגראַנטן, וואָס ווילן זיך אומקערן קיין רוסלאַנד. מעדעמס ברודער, פּאַוול, וועלכער איז געווען פּערזענלעך באַקאַנט מיט דעם דירעקטאָר פֿון דעם פּאָליציי־דעפּאַרטעמענט בעלעצקי, האָט זיך מיט אים מישב געווען וועגן צוריקקומען פֿון זיין ייִנגערן ברודער קיין רוסלאַנד. בעלעצקי האָט געגעבן אַן אויסמיידנדיקן ענטפֿער, נאָר מעדעמען האָט זיך אַזוי שטאַרק געוואָלט פֿאָרן אַהיים, אַז ער האָט בעלעצקיס ענטפֿער אויסגעטייטשט צום גוטן. די חברים זענען נישט געווען אַזוי אָפּטימיסטיש; אַבראַמאָוויטש האָט אים האַלב־ערנסט, האַלב־וויציק געראַטן מיטנעמען מיט זיך אַ גרויסן זאַק צו שלעפּן זיך מיטן עטאַפּ. מעדעם האָט געיאָגט פֿון זיך די בייזע געדאַנקען: ס׳האָט זיך אים נישט געוואָלט גלויבן, אַז דער דאָזיקער וויץ קאָן אין גיכן ווערןווירקלעכקייט.

הינטער די קראַטעס

סוף יוני 1913 האָט מעדעם מיט דער פֿרוי זיך געלאָזט אין וועג אַריין. אויף דער סטאַנציע אָדערבערג האָבן זיי זיך צעשיידט: גינע מעדעם איז אַוועק־

געפֿאָרן קיין וואַרשע און וולאַדימיר — צו זיין משפּחה אין קאָוונע. ער האָט געהאָפֿט, אַז זיין ברודער פּאַוול, וועלכער האָט גרויסע פֿאַרבינדונגען וועט אים העלפֿן צו לעגאַליזירן זיך.

די גרענעץ איז ער אַריבערגעפֿאָרן בשלום; אין קאָוונע איז מעדעם אַריין אין אַ וואַרעמער משפּחה־אַטמאָספֿער. דער אָרטיקער פּאָליצמייסטער האָט אים צוגעזאָגט אַרויסצוגעבן אַ צייטווייליקן פּאַס. די דאָזיקע אידיליע האָט געדויערט נישט מער, ווי 5 טעג; זי איז איבערגעריסן געוואָרן דורך דעם נאַכטיקן וויזיט פֿון דער פּאָליציי. די פֿאַראָרדענונג צו אַרעסטירן מעדעמען איז געווען אונטערגעשריבן פֿון דעם וואַרשעווער אויספֿאָרשונגס־ריכטער.

דער אַרעסט גופֿא איז פֿאַר מעדעמען נישט געווען אומדערוואַרט, נאָר אים האָט באַאומרויִקט, וואָס ער איז אַרעסטירט געוואָרן לויט אַ באַפֿעל פֿון וואַרשע. אַ געוויינלעכער אַדמיניסטראַטיווער אַרעסט פֿלעגט זיך ז׳אָס רוב ענדיקן מיט פֿאַרשיקונג אין די צפֿון־געביטן, פֿון וואַנען מען פֿלעגט קאָנען פֿאַרהעלטנישמעסיק לייכט אַנטלויפֿן. אָבער די איניציאַטיוו פֿונם וואַרשעווער אויספֿאָרשונגס־ריכטער האָט געהייסן, אַז ס׳שטייט פֿאַר אַ פּראָצעס, און די וואַרשעווער געריכט־פּאַלאַטע האָט געהאַט אַ שלעכטן שם: זי פֿלעגט כמעט אַלע פּאָליטישע פֿאַרברעכער פֿאַרמשפּטן צו קאַטאָרגע.

שפּעטער איז קלאָר געוואָרן, אַז מעדעמס אַרעסט אין קאָוונע איז געווען פֿאַרבונדן מיטן פּראָצעס וועגן די „לעבנספּראַגן". מיט אַ יאָר פֿריִער איז אַרעסטירט געוואָרן אין וואַרשע די גאַנצע אַדמיניסטראַציע פֿונם זשורנאַל. די אַרעסטירטע האָט געדראָט אַ פֿאַרהעלטנישמעסיק לייכטע שטראָף — לויטן אַרטיקל 129 — אָבער דער וואַרשעווער אויספֿאָרשונגס־ריכטער האָט אָנגעווענדט לגבי זיי דעם אַרטיקל 102, לויט וועלכן ס׳קומט קאַטאָרגע. אַזוי ווי מעדעם האָט אַלע זיינע אַרטיקלען אין די „לעבנספֿראַגן" אונטערגעשריבן מיט זיין פֿולן נאָמען — האָט זיך דער ריכטער זייער פֿאַראינטערעסירט מיטן מחבר פֿון די אַרטיקלען און ער האָט אָנגעהויבן צו פֿאָרשן דעם ענין. ביי דעם אַרעסטירטן פּאַרפּאָלק גאַלאַי, וואָס האָט געאַרבעט אין דער אַדמיניסטראַציע פֿון די „לעבנספּראַגן", האָט מען געפֿונען מערערע בריוו פֿון בערן, ווו ס׳איז געווען גענוי באַשריבן דאָס לעבן פֿון דער בערנער קאָלאָניע, און דער עיקר — מעדעמס טעטיקייט. נאָך דעם, ווי דער ריכטער האָט זיך פֿונאַנדערגעקליבן אין דעם אויספֿאָרשונגס־מאַטעריאַל, האָט ער צעשיקט אין פֿאַרשידענע שטעט אַ פֿאַראָרדענונג וועגן אַרעסטירן דעם געפֿערלעכן פֿאַרברעכער, ווי נאָר ער וועט זיך דאָרט באַווייזן. דער דאָזיקער באַפֿעל איז אָנגעקומען קיין קאָוונע באַלד נאָך דעם, ווי מעדעם האָט זיך אומגעקערט פֿון אויסלאַנד.

הינטער מעדעמען האָבן זיך ווידער אַמאָל פֿאַרקלאַפּט די שווערע טורמע־טויערן. זיין ברודער פּאַוול האָט זיך באַמיט מיט אַלע כוחות צו

באַפֿרייען מעדעמען אויף אַ געלט־קויציע ביזן פּראָצעס, צוליב זיין שווערער כראָנישער קראַנק. אָבער דער וואַרשעווער פּראָקוראָר האָט זיך פֿאַרעקשנט: ער האָט פֿאַרשטאַנען, אַז ער האָט דאָ צו טאָן מיט ווייט נישט קיין געוויינלעכן פּאָליטישן פֿאַרברעכער. מעדעם איז גאַנצע 5 חדשים אָפּגעלעגן אין דעם טורמע־שפּיטאָל פֿון קאָוונע און נאָך דעם האָט מען אים אַריבערגעפֿירט אין דעם באַרימטן „צענטן פּאַוויליאָן” פֿון וואַרשע.

די ווערטער „צענטער פּאַוויליאָן” פֿלעגן אָנוואַרפֿן אַ פּחד אויף די וואַרשעווער איינוווינער: פֿאַר הונדערטער אַרעסטירטע איז די אַלטע פֿינצטערע תּפֿיסה געווען דער לעצטער שטאַפּל צו דער תּליה, און אויף אַ סך קעגנשטאַנדן דאָרטן זענען נאָך געווען אויסגעקריצט געזעגענונגס־ווערטער פֿון די פֿאַרמשפּטע צום טויט. די טורמע אַליין איז נישט געווען קיין שלעכטע, די קאַמערן — ריינע און ליכטיקע, דער רעזשים — אַ ליבעראַלער; די אַרעסטירטע פֿלעגט מען דערלויבן צו נעמען ביכער פֿון דער טורמע־ביבליאָטעק. די טורמע האָט זיך געפֿונען הינטערן שטאָט. דער ברייטער הויף, ווּ מען פֿלעגט פֿירן די אַרעסטאַנטן שפּאַצירן, האָט זומער, ווען די אַקאַציעס און די קאַשטן־ביימער פֿלעגן בליִען — אויסגעזען ווי אַן אמתער גאָרטן.

די ערשטע עטלעכע וואָכן איז מעדעם געזעסן אַליין. ער האָט זיך אָפּט צוגעהערט צום איבערקלאַפּן זיך פֿון די שכנים (דעם פּוילישן טורמע־אַלף־בית האָט ער זיך אויסגעלערנט גאַנץ גיך). איין מאָל איז ער שטאַרק פֿאַרוווּנדערט געוואָרן, ווען ער האָט אין דער טורמע־שטילקייט פּלוצלינג דערהערט אַ גראָבע, מיאוסע זידלעריי. ער האָט זיך באַלד דערוווּסט, אַז אין דער שכנותדיקער קאַמער זיצט דער באַרימטער פּוילישער פּראָוואָקאַטאָר סוקעניק, דער לאַנגיאָריקער טעראָריסט, וואָס האָט הונדערטער חברים איבערגעגעבן אין די הענט פֿון תּלין. אין גיכן איז מעדעמס איינזאַמקייט צעשטערט געוואָרן: ער האָט באַקומען פֿאַר אַ שכן אין זיין קאַמער אַ גוטמוטיקן, פֿריילעכן יונגן מאַן, וואָס האָט זיך פֿאָרגעשטעלט פֿאַר אַ פּוילישן סאָציאַל־דעמאָקראַט, אָבער אין דער אמתן — איז ער גאָר געווען אַ דייטשער שפּיאָן. נאָך אים האָט מעדעם באַקומען פֿאַר אַ שכן אַ סימפּאַטישן סטודענט, אַ פּוילישן סאָציאַליסט, וועלכן מען האָט באַשולדיקט אין אָרגאַניזירן דעם אַטענטאַט אויפֿן וואַרשעווער גענעראַל־גובערנאַטאָר סקאַלאָן. מעדעם האָט זיך זייער באַפֿריינדעט מיט אָט דעם שכן זיינעם. זיי פֿלעגן צוזאַמען שפּאַצירן אונטער די בליִענדיקע אַקאַציעס, קאָרמענען פֿייגל מיט ברויט־ברעקלעך, שפּילן שאָך, לייענען צוזאַמען, קאָרעספּאָנדירן בגנבה מיט די שכנים און האָבן אַפֿילו פּרובירט אַרויסגעבן אַן אילוסטרירטע צייטונג. מעדעמס שכן איז געווען זיכער, אַז עס דראָט אים מער ווי 10 יאָר קאַטאָרגע, אויך מעדעמען האָט געדראָט אַ גאַנץ הויכע שטראָף, אָבער די ביידע פֿלעגן יאָגן פֿון זיך די אומעטיקע געדאַנקען און אין ענגן קאַמערל האָבן זיך אָפּט געהערט וויצן און עס האָט געקלונגען אַ יונגער געלעכטער. מעדעם האָט

געוווסט: מען דאַרף זיך האַלטן פֿעסט אין די הענט, כדי נישט אַרויסצוגיין פֿון טורמע קיין צעבראָכענער.

דער פראָצעס, וואָס איז באַשטימט געווען אויף יוני 1914, איז צוליב פֿאָרמעלע סיבות אָפגעלייגט געוואָרן. דערווייל האָט זיך אָנגערוקט אויף גאַנץ אייראָפע אַ שוואַרצע כמאַרע. מעדעם פֿלעגט זיך דערוויסן וועגן די וועלט־געשעענישן פֿון זיין פֿרוי, וואָס האָט אים באַזוכט צוויי מאָל אַ וואָך, און אויך פֿון זיין אַדוואָקאַט בערנזאָן. די מלחמה־פערספעקטיוון האָבן זיך אין די מוחות פֿון די אַרעסטירטע צונויפֿגעגאָסן מיט נעפלהאַפטע האָפֿענונגען אויף באַפֿרייונג. זייערע דערוואַרטונגען האָבן זיך נישט באַרעכטיקט. זייער צעשיידונג מיטן „צענטן פאַוויליאָן" האָט זייער לאַגע פֿאַרערגערט.

אין איינעם אַ זומערדיקן פֿאַרטאָג זענען צו דער פֿעסטונג צוגעפֿאָרן שוואַרצע טורמע־פֿורגאָנען, כדי אַריבערצופֿירן די אַרעסטירטע אין אַן אַנדער תפֿיסה. אַרומגערינגלט מיט אַ שטאַרקן קאָנוואָי, האָבן די וועגענער־קאַסטנס זיך לאַנגזאַם געשלעפט איבער די פוסטע, פֿאַרשלאָפֿענע גאַסן אין דער ריכטונג פֿון דער ריזיקער ציגל־געביידע — דער מאָקאָטאָווער תפֿיסה. דאָס ערשטע, וואָס האָט מעדעמען איבערראַשט ביים דערנענטערן זיך צו דער נייער תפֿיסה, איז געווען אַן אויסטערלישער קלאַנג: אין דער לופֿט איז אַזוי ווי געהאָנגען אַן אומאויפֿהערלעכער ציטער, ווי עס וואָלטן זיך איבערגעקלונגען טויזנטער זילבערנע גלעקעלעך. מעדעם האָט נישט תיכף פֿאַרשטאַנען, אַז די דאָזיקע טורמע־סימפֿאָניע — איז פשוט דער קלאַנג פֿון קייטן. עס האָט זיך נישט געגלייבט, אַז קייטן קאָנען אַזוי צאַרט קלינגען. ווען מעדעם איז געווען אין דער איבערגעפֿולטער אַרעסטאַנטן־קאַמער, האָט ער שוין דערהערט גאַנץ אַנדערע שווערע, האַרטע קלאַנגען — די ריטמישע קלעפ פֿון שמידס קאַמער: דאָס האָט מען געשמידט אין קייטן די אַרעסטאַנטן, וועלכע מען האָט געשיקט מיטן עטאַפ. מעדעם האָט דורך דער קראַטע פֿון זיין פֿענצטערל דערזען אַ שוידערלעך בילד: מען האָט אויפֿן טורמע־הויף אַרויסגעפֿירט גרופעס אַרעסטאַנטן, צו עטלעכע צענדליק מיט אַמאָל. דער טורמע־וועכטער פֿלעגט פֿון קעלער אַרויסשלעפן אַ גאַנצע קופע פֿאַרזשאַווערטע שווערע קייטן און די אַרעסטאַנטן פֿלעגן זיך ווי ווילדע חיות געבן אַ וואָרף אויף די קייטן, כדי אויסצוקלייבן די גרינגערע. איין גרופע האָט פֿאַרביטן די צווייטע און אין דער לופֿט איז געשטאַנען אַן אומאויפֿהערלעכע קלינגעריי. מעדעם איז געשטאַנען ביי דער קראַטע און האָט אַן אומעטיקער געטראַכט: ווען וועט קומען מיין ריי?

די מאָקאָטאָווער טורמע איז געווען נישט מער, ווי אַ דורכגאַנגפונקט. מען פֿלעגט פֿון דאָרטן די אַרעסטאַנטן פֿאַרשיקן טיף אין רוסלאַנד. די פאָליטישע אַרעסטאַנטן פֿלעגט מען אָנטאָן די קייטן נאָר אויף די הענט. מען פֿלעגט די געשמידטע אויסשטעלן אין גלייכע רייען, און די ריזיקע גרויע פראָצעסיע פֿון מענטשן מיט געגאָלטע קעפ אין גרויע טורמע־כאַלאַטן

פֿלעגט אונטער אַ גרויסן קאָנוואָי געטריבן ווערן דורך די גאַסן פֿון דער גאַנצער שטאָט ביז צום וואָקזאַל. די אַרעסטאַנטן זענען געשיקט געוואָרן קיין אָריאָל.

די וואַגאָנעס מיט די קלייניקע פֿענצטערלעך הינטער קראַטעס, האָבן זיך אַוועקגעלאָזט אין ווייטן וועג. דריי מעת לעת האָט זיך געצויגן די שרעקלעכע נסיעה. די אויגוסט־זון האָט שטאַרק געבר׳ענט און אין די וואַגאָנעס איז נישט געווען מיט וואָס צו אָטעמען. מען פֿלעגט שלאָפֿן אויף דער שמוציקער פּאָדלאָגע צונויפֿגעקוועטשט, ווי הערינג אין אַ פֿאַס. דאָס אָרעמע שטיקל ברויט מיטן קליינעם שטיקל געזאַלצענעם חזיר־פֿעטס פֿלעגט דעם הונגער נישט שטילן. ס׳פֿלעגט נאָך מער פֿאַרשטאַרקן דעם אויסערגעוויינלעכן דורשט. ווען דער צוג פֿלעגט זיך אָפּשטעלן אויף ערגעץ אַ סטאַנציע — פֿלעגן די אַרעסטאַנטן אָנהייבן בעטלען אַביסל וואַסער, אָבער אָרום און אָרום האָט געהערשט אַ טויטע שטילקייט. אַ סך פֿלעגן פֿאַלן אין חלשות, אָדער זיך וואַרפֿן אין קראַמפֿן. אויפֿן וואָקזאַל אין אָריאָל האָבן לעבעדיקע מתים, שוויסיקע, ברודיקע מיט פֿאַרטריקנטע ליפּן זיך צונויפֿגערוקט ווי אַ טשערעדע שאָף און זיך קוים האַלטנדיק אויף די פֿיס געלאָזט גיין צו דער טורמע. די האַרטע הילצערנע נאַרעס זענען שוין איצט געווען פֿאַר זיי אַ באַקוועמער אָפּרו־פּלאַץ.

די אָריאָלער טורמע איז געווען איבערגעפֿולט מיט אַרעסטאַנטן, וואָס מען האָט געהאַט עוואַקויִרט פֿון אַ סך פּוילישע טורמעס. ס׳איז געווען שרעקלעך ענג. די קאַמערן, וואָס זענען באַשטימט געווען פֿאַר דרייסיק אַרעסטאַנטן האָט מען אָנגעשטאָפּט מיט זיבעציק. ס׳האָבן געפֿעלט שעני־קעס און קריגלעך צום טרינקען. דאָס עסן איז געווען קאַרג און שווער צו פֿאַרדייען. קיין אייגן געלט האָט מען נישט געטאָרט האָבן. דער טורמע־פּערסאָנאַל פֿלעגט זיך באַגיין מיט די אַרעסטאַנטן זייער גראָב. די קאַמער אין וועלכער מעדעם איז אַריינגעפֿאַלן, איז געווען איבערגעפֿולט מיט פֿאַרשידענע טיפּן: אַחוץ די פּאָליטישע אַרעסטאַנטן זענען דאָ אויך געווען אַ גרופּע פּראָוואָקאַטאָרן, וואָס מען האָט אויך עוואַקויִרט פֿון דעם „צענטן פּאַוויליאָן" אין וואַרשע, אַ גרופּע באַנדיטן, אַ צענדליק דייטשע און עסט־רייכישע שפּיאָנען. אויסער דעם האָט איינער פֿון די אַרעסטאַנטן סימולירט משוגעת און אַ צווייטער איז טאַקע געווען אַן אמתער משוגענער. אין דער קאַמער איז שטענדיק געווען אַן אויסערגעוויינלעכער טומל און געשריי, און מעדעם, וואָס פֿלעגט געוויינלעך סטאָיִש אַריבערטראָגן יעדן טורמע־רע־זשים — האָט אָנגעהויבן שטאַרק בענקען נאָך אַן איינצל־קאַמער. סוף־כּל־סוף האָבן זיך די פּאָליטישע צעבונטעוועט קעגן דעם שרעקלעכן כאַאָס, וואָס האָט געהערשט אין קאַמער. זיי האָבן אויסגעאַרבעט אַ „קאָנסטיטוציע" און אויסגעקליבן פֿאַר זייער סטאַראָסטע דעם פּוילישן סאָציאַליסט, דעם באָיעוויק פּריסטאָר. דער דאָזיקער סטאַראָסטע, וואָס איז אַמאָל געווען אַן אָפֿיציר

אין דער צאַרישער אַרמיי און וועלכער איז שפּעטער אין אומאָפּהענגיקן פּוילן געוואָרן אַ גרויסע פּאָליטישע פֿיגור, האָט מיט אַן אייזערנער האַנט איינגעפֿירט אין דער טורמע אַ שטיקל אָרדענונג. מען האָט מעדעמען אַריבערגעפֿירט אין אַ בעסערער קאַמער, ווו ס׳זענען געזעסן די חברים פֿון דער אַדמיניסטראַציע „לעבנספּראַגן”. נישט געקוקט אויף זיינע הויכע קולטורעלע באַדערפֿענישן, האָט מעדעם פֿאַרמאָגט אַ זעלטענע פֿעיִקייט זיך צוצופּאַסן צו די שווערסטע באַדינגונגען. מערנישט, איין זאַך פֿלעגט אים פּייניקן — דאָס איז געווען די שרעקלעכע גראָבקייט פֿון דער אַדמיניסטראַציע. אָבער פֿונדעסטוועגן, ווען ער האָט זיך נעענטער באַקאַנט מיט די טורמע־וועכטער, האָט ער אויך ביי זיי געפֿונען אַ פֿונק פֿון מענטשלעכקייט.

„אַפֿילו מיט די ערגסטע געפֿענגעניש־אויפֿזעערס קאָן מען זיך, סוף־כל־סוף, געבן אַן עצה — האָט ער געשריבן אין זיינע מעמואַרן. זיי זענען פֿאָרט מענטשן... דאָס רוב זענען פּשוטע רוסישע פּויערים, אויסגעדינטע סאָלדאַטן, פֿאַמיליען־מענטשן, וואָס זענען אַליין שטאַרק אומצופֿרידן מיט זייער לאַגע. מיט די דאָזיקע מענטשן קאָן מען דורכקומען. נאָך אַ לענגערער שכנהשאַפֿט שטעלן זיך איין מיט זיי גאַנץ פֿריינטלעכע באַציִונגען. מען ווערט אַ שטיקל תּושב, אַן אייגענער מענטש. ס׳איז שווער צו גלויבן, אָבער ס׳איז אַזוי. מען הייבט זיך אָן צו פֿילן אין געפֿענגעניש שיִער נישט היימיש” (זע „פֿון מיין לעבן”, צווייטער באַנד, ז׳ 289).

דאָס וואָרט „היימיש”, מעדעמס באַליבטער אויסדרוק, וואָס האָט אַזוי ווילד געקלונגען אין דער סביבה פֿון דער קאַטאָרזשנער טורמע, האָט אין אַ גרעסערער מאָס כאַראַקטעריזירט די סוביעקטיווע פֿעסטקייט פֿון אַרעסטאַנט, ווי די אָביעקטיווע באַדינגונגען פֿון תּפֿיסה־לעבן אָבער אויך די דאָזיקע פֿעסטקייט האָט געהאַט אירע גרענעצן. דאָס שווערסטע פֿאַר אים איז געווען דאָס שלעפּן זיך מיט עטאַפּן, וואָס מעדעם האָט זייער אָפֿט געמוזט דורכמאַכן. ווי נאָר דער עלטסטער פֿלעגט זיך באַווייזן אין דער קאַמער מיט אַ נייער רשימה פֿון אַרעסטאַנטן, וואָס דאַרפֿן אַריבערגעפֿירט ווערן אין אַן אַנדער שטאָט — פֿלעגט זיך אָנהייבן דער אימהדיקער קאָשמאַר, וועלכן ער מאָלט אַזוי בילדעריש אין זיינע זכרונות:

„דו ווערסט אַ שטויבל, אַ זעמדל, אַ קליין חלקל פֿון אַ גרויסן הויפֿן אָן באַדייטונג, אָן אַ שטים, אָן פּערזענלעכקייט — אַ חלקל אין דעם גרויסן הויפֿן פֿון דעם גרויסן, גרויען מענטשן־שטויב, מענטשן־מיסט, מענטשן־אָפּפֿאַל. גלייך, ווי מיט אַן אומגעהייער־גרויסער שופֿל ווערט דער דאָזיקער הויפֿן שטויב צונויפֿגעקערט אין אַ פֿאָרמלאָזער הורבע, ערגעץ־ווו ווייטער איבערגעשליידערט, פֿונאַנדערגעוואָרפֿן, ווידער צונויפֿגעפּרעסט, אין ברודיקע וואַגאָנעס אַריינגעשטופּט, ווידער אַרויסגעוואָרפֿן... און אַזוי גייט עס ווייטער און ווייטער. נישטאָ קיין רחמנות, נישטאָ קיין מענטשלעכקייט און קיין מענטשן. אַ קאַלטע, טויטע, גרויזאַמע מאַשין כאַפּט אַריין דעם קליי־

נעם יחיד מיט אירע שרעקלעכע אייזערנע לעפֿצן און צעקייט אים און צעמאָלט אים מיט אירע שווערע מילשטיינער. און ווען זי האָט פֿאַרענדיקט איר שטיקל אַרבעט און שפּייט אים אַרויס ערגעץ־ווו, טויזנטער מיילן ווייט — איז דער מענטש צעשמעטערט און צעריבן, פֿיזיש אַזוי גוט, ווי מאָראַליש. דאָס איז דאָס גיין מיטן עטאַפּ" (זע „פֿון מיין לעבן", צווייטער באַנד, ז' 190).

דאָס שלעפּן זיך מיטן עטאַפּ איז אַפֿילו אין די פֿרידלעכע צייטן געווען אַ שרעקלעכע אָפּקומעניש. מלחמה־צייט איז עס שוין געוואָרן איבער די כוחות. די וואַגאָנעס פֿלעגן זיין איבערגעפּאַקט מיט אַרעסטאַנטן. די צוגן האָבן זיך געשלעפּט וואָכן לאַנג דורך די זייטיקע אייזנבאַן־וועגן. די עטאַפּ־טורמעס זענען נישט בכוח געווען אויפֿצונעמען די נייע מאַסן אָפּגעריסענע, אויסגעהונגערטע, שמוציקע און פֿאַרלייזיקטע מענטשן, וואָס פֿלעגן צוליב דעם רויִנירטן טראַנספּאָרט מוזן פֿאַרבלייבן אויף יעדן עטאַפּ־פּונקט אַן אומבאַשטימטע צייט. צום שווערסטן איז מעדעמען אויסגעקומען דורכצומאַכן די אַלע שרעקן פֿון עטאַפּ־לעבן אין דער סמאָלענסקער טורמע, וווּהין ער איז אַריינגעפֿאַלן אויפֿן וועג צוריק פֿון אָריאָל קיין וואַרשע. עס האָט אים אַהין אַרויסגערופֿן דער פּראָקוראָר. דער שרעק פֿון דעם נייעם עטאַפּ איז נאָך גרעסער געוואָרן צוליב דעם, וואָס עס האָט געדראָט די געפֿאַר צו בלייבן שטעקן ערגעץ־ווו אונטערוועגס ביזן סוף פֿון דער מלחמה, אָן געלט, אָן קליידער און אָן אַ וועלכער נישט איז פֿאַרבינדונג מיט דער משפּחה. עס האָבן זיך שוין געטראָגן קלאַנגען, אַז די דייטשן דערנענטערן זיך צו וואַרשע.

דער עלעמענט, וועלכן מען פֿלעגט טרייבן מיטן עטאַפּ און וועלכער פֿלעגט בלייבן שטעקן אויף אַן אומבאַשטימטער צייט אין די עטאַפּ־טורמעס, האָט זיך שטאַרק אונטערגעשיידט פֿון דעם געוויינלעכן טיפּ אַרעסטאַנטן. מעדעם אָבער האָט, אַ דאַנק זיין גרויסן אינטערעס צו יעדן מין מענטש און זיין פֿעיִקייט זיך איינצולעבן מיט די פֿאַרשידנאַרטיקסטע מענטשן, זיך אין טורמע באַפֿריינדעט מיט אַ סך קרימינעלע פֿאַרברעכער. צווישן געוויסע קאַטעגאָריעס אַרעסטאַנטן, דער עיקר צווישן די גנבים־רעצידיוויסטן, האָט ער באַגעגנט מענטשן מיט אַן אייגנאַרטיקן קאָדעקס פֿון מאָראַל און מיט אַ הויך אַנטוויקלט געפֿיל פֿון אחדות און דיסציפּלין. ביי מעדעמען האָט עס שטאַרק אויסגענומען. אין די עטאַפּ־טורמעס אָבער זענען דאָס רוב אַרעסטאַנטן געווען נישט קיין קרימינעלע, נאָר שנאָרערס, שלעפּערס, טרעמפּס, אָפּגעלאָזענע, פֿאַרטעמפּטע, צופֿעליק פֿאַרהאַלטענע דורך דער פּאָליציי, וואָס האָבן שוין אין גאַנצן פֿאַרלוירן זייער מענטשלעך געשטאַלט. מיט אַט די דאָזיקע מענטשן, אָנגעטאָענע אין שמאַטעס פֿול מיט פּאַראַזיטן, איז מעדעמען אויסגעקומען צו שלאָפֿן זייט ביי זייט אויף דער שטיינערנער שמוציקער פּאָדלאָגע, זופּן פֿון דער זעלביקער שיסל דאָס ביסל געקעכץ, אויף וועלכן מען פֿלעגט זיך אַרויפֿוואַרפֿן, ווי פֿאַרהונגערטע חיות. אין די שטיקנדיקע, שוואַרצע נעכט האָט מעדעמען געטרוימט ווי וועגן אַ גן־עדן

וועגן זיין תּפֿיסה־קאַמער אין „צענטן פּאַוויליאָן" און וועגן קליינעם גראָשנדיקן שטיקעלע ווורשט, וועלכן מען האָט געקאָנט האַלטן אין מויל, קייענדיק דאָס קלעפּיקע, ביטערע טורמע־ברויט.

„דאָס זענען געווען קלייניקייטן — שרייבט ער אין זיינע מעמואַרן — אָבער הינטער די דאָזיקע קליינלעכע, נישטיקע גלוסטונגען פֿלעגט פֿינדעסטוועגן שטענדיק לעבן, שטענדיק קלינגען אָן אָן אויפֿהער דער איינציק גרויסער, טיפֿער ווונטש־מאָטיוו: נאָר אויסהאַלטן! און אַז עס האָט זיך מיר טאַקע איינגעגעבן אויסצוהאַלטן און נישט צעבראָכן צו ווערן — איז עס אַן אמתער נס" (זע „פֿון מיין לעבן", צווייטער באַנד, ז' 296).

ווי אַ שליח פֿון יענער וועלט האָט זיך פּלוצלינג באַוויזן ביי אים זיין פֿרוי גינע. זי האָט זיך, ווי דורך אַ נס דערוווסט, אַז מעדעם געפֿינט זיך אין סמאָלענסק און איז צו אים געקומען פֿון וואַרשע. אין עטלעכע טעג אַרום האָט מען מעדעמען צוריק אָפּגעשיקט אין אָריאָלער טורמע, וואָס האָט אים שוין אויסגעזען, ווי אַ גן־עדן. אָבער אין עטלעכע חדשים אַרום האָט אים דער פּראָקוראָר ווידער אַמאָל אַרויסגעפֿאָדערט קיין וואַרשע. דעם צווייטן מאָל איז מעדעם געפֿאָרן קיין וואַרשע אָן ספּעציעלע אָפּהאַלטן און איז אַריינגעזעצט געוואָרן ביזן פּראָצעס אין דער גוט־באַקאַנטער מאָקאָטאָווער טורמע. זיינע שכנים זענען איצט געווען אַרעסטאַנטן פֿון אַ גאַנץ אַנדער מין. דאָס זענען געווען מענטשן פֿון דער העכערער געזעלשאַפֿט, וועלכע מען האָט געהאַט באַשולדיקט אין שפּיאָנאַזש אָדער אין מלוכה־פֿאַרראַט. איבער זיי אַלעמען האָט געשוועבט דער שאָטן פֿון דער תּליה.

דער משפּט איבער מעדעמען איז פֿאָרגעקומען דעם 3טן מאַי, 1915. דער אורטייל איז געווען פֿאָלגנדיקער: צונעמען ביי אים אַלע בירגערלעכע רעכט און 4 יאָר קאַטאָרגע. אין אַ שוואַרצן טורמע־וואָגן, וואָס איז געווען ענלעך צו דער עגלה פֿון אַן אָרעמער ייִדישער לוויה, האָט מען מעדעמען געפֿירט צוריק אין טורמע אַריין דורך די מיט זון פֿאַרגאָסענע, פֿאַרפֿולטע מיט שפּאַצירנדיקע „אויאַזדאָווער אַלייען". צאַרט האָבן זיך געגרינט די אַקאַציעס, יום־טובדיק האָבן אויסגעזען די לייכטע פֿרויען־קליידער און אין מוח האָט געעגבערט דער געדאַנק, אַז דאָס אַלץ זעט ער, אפֿשר צום לעצטן מאָל... און די בונטע פֿרילינגס־וועלט איז געוואָרן גרוי און טרויעריק.

דער אַדוואָקאַט האָט דערלאַנגט אַ קאַסאַציע. דאָס האָט אָפּגערוקט דאָס אויספֿירן דעם אורטייל און געוועקט געפֿלהאַפֿטע האָפֿענונגען. ווען זיין פֿרוי פֿלעגט קומען צו אים אויף זעונגען, פֿלעגט ער זי טרייסטן: „וואַרט נאָר, אין אַ יאָר אָדער אין אַנדערהאַלבן יאָר אַרום וועט אין רוסלאַנד אויסברעכן אַ רעוואָלוציע"... ער פֿלעגט אָבער אָפֿט מאָל צווייפֿלען, צי וועט ער דאָס דערלעבן. ווען אין יולי 1915 האָט זיך אָנגעהויבן די גרויסע דייטשע אָפֿענסיווע, איז די אַטמאָספֿער אין טורמע געוואָרן אַן אומרויִקע. אַלע וויילע פֿלעגט מען אַרויסשלעפּן די אַרעסטירטע, וואָס זענען געמשפּט געוואָרן

דורכן מיליטערישן פֿעלד־געריכט און געפֿירט צו דער עקזעקוציע. די אַנדערע אַרעסטירטע פֿלעגט מען הונדערטערווייז פֿאַרשיקן טיף אין רוסלאַנד אַריין. מעדעם האָט געוואַרט אויף זיין ריי. זיין געזונט־צושטאַנד האָט זיך שטאַרק פֿאַרערגערט און דער טורמע־דאָקטאָר האָט אים איבערגעשיקט אין טורמע־שפּיטאָל. עס איז אים אויסגעקומען צוצוקוקן זיך ווי מען פֿלעגט יעדן טאָג אַרויסשלעפּן פֿון שפּיטאָל קראַנקע, וואָס האָבן זיך קוים געקאָנט האַלטן אויף די פֿיס און אַוועקשיקן זיי מיטן עטאַפּ. עס האָבן זיך געטראָגן קלאַנגען, אַז מען וועט איבערלאָזן אין שפּיטאָל נאָר די שווער קראַנקע און די גוססע. מעדעמס גורל איז געהאָנגען אויף אַ האָר. ער איז אָפּהענגיק פֿונם קאַפּריז פֿון דער טורמע־מאַכט. די גוואַלטיקע נערוועזע אָנשטרענגונג, וואָס איז נאָך פֿאַרגרעסערט געוואָרן צוליב די פֿאַרשידנאַרטיקע קלאַנגען, האָט נאָך מער ווי די פֿיזישע ליידן צעשטערט זיין אָרגאַניזם. מעדעם האָט מיט אַ ביטערער איראָניע שפּעטער געשריבן, אַז די געפֿערלעכסטע זאַך אין אַ טורמע — איז די האָפֿענונג . . . אין גיכן האָבן זיך אויך פֿאַרערגערט די אויסערלעכע באַדינגונגען. מען האָט די אַרעסטירטע אַריבערגעפֿירט אין דער אַלטער, פֿינצטערער אַרסענאַל־געביידע, פֿול מיט מייז, שטשורעס און פּאַראַזיטן. זיי האָבן זייערע אויגן נישט געגלייבט ווען עס האָבן זיך אין פֿינצטערן קאַמער פּלוצלינג באַוויזן צוויי פֿאַרשטייער פֿון בירגער־קאָמיטעט, פּאָפּולערע פּוילישע אַדוואָקאַטן. זיי האָבן דערציילט, אַז די רוסישע מאַכט עוואַקויִרט זיך. דער לעצטער טאָג פֿון דער עוואַקואַציע איז באַשטימט געוואָרן אויף דעם 4טן אויגוסט. די אַרעסטירטע האָבן נאָך נישט געגלייבט, אַז זיי זענען שוין כמעט אויסער געפֿאַר. אין דעם טאָג פֿון 4טן אויגוסט האָט די נערוועזע אָנשטרענגונג דערגרייכט די העכסטע מדרגה: דער וועג צו דער קאַטאָרגע איז דאָך נאָך געווען אָפֿן, עס האָט נאָך יעדע מינוט געקאָנט אָנקומען אַ באַפֿעל צו עוואַקויִרן די טורמע. אַ קראַנקער, אויסגעמאַטערטער, איז מעדעם געלעגן אין זיין בעט אין אַ צושטאַנד פֿון טעמפּער גלייכגילטיקייט, ווען אין דער טורמע האָבן זיך דערהערט דריי קלעפּ ווי פֿון אַ דונער: דאָס האָט די אָפּטרעטנדיקע רוסישע אַרמיי אויפֿגעריסן די בריקן איבער דער ווייסל. די תּפֿיסה־קאַמער, וואָס איז ענלעך געווען אויף אַ קבֿר, איז פֿאַרהילכט געוואָרן מיט פֿריידיקע געשרייען: די דאָזיקע אויפֿרייסן האָבן באַטייט דעם סוף פֿון טורמע־קאַשמאַר.

אין טורמע האָבן זיך באַוויזן פֿאַרשטייער פֿון בירגער־קאָמיטעט — דער גראַף ליובאָמירסקי מיט זיין סעקרעטאַר. מען האָט באַפֿרייט די פּאָליטישע אַרעסטירטע; די טורמע־טויערן האָבן זיך ברייט פֿונאַנדערגעעפֿנט — דער אַרעסטאַנט איז אַרויס אין גאַס. איצט איז שוין אַלץ געווען ווי אין אַ חלום: די פֿיגור פֿון דער פֿרוי ביי דער וואַנט, די פּוסטע גאַס, דאָס פֿריילעכע קלאַפּן פֿון די פֿערדישע קאָפּיטעס איבערן ברוק און די געמיטלעכע,

גאַסטפֿריינדלעכע היים פֿון די קרובים, וואָס האָבן דעם באַפֿרייטן אויפֿגענומען מיט אָפֿענע אָרעמס.

אין פֿענצטער, וואָס האָט שוין איצט נישט געהאַט קיין קראַטעס, האָט אַריינגעקוקט די זומערדיקע נאַכט. אַ טויבע שיסעריי האָט זיך דערטראָגן פֿון דער ווייט. אין מעדעמס לעבן האָט זיך אָנגעהויבן אַ נייע תקופֿה.

אין דער געדיכטעניש פֿון פֿאָלקס־לעבן

ווען די ערשטע באַרוישונג מיט דער פֿרייהייט איז פֿאַרביי, האָט מעדעם זיך אָנגעהויבן צוקוקן צום אַרומיקן לעבן. ס'איז געווען אַ טרויעריק בילד: דאָס אָקופּירטע לאַנד האָט געטראָגן אויף זיך די שפּורן פֿון מלחמה־חורבן; די נויט האָט זיך נאָך מער פֿאַרשטאַרקט, ווען די אָקופּאַנטן האָבן אָנגעהויבן אומברחמנותדיק צו רעקוויזירן די פֿאַרבליבענע סחורות און פּראָדוקטן פֿאַר דער אַרמיי. די מלחמה האָט געבראַכט מיט זיך אַרבעטסלאָזיקייט, הונגער און שווערע עפּידעמיעס. איבער די גאַסן האָבן זיך אַרומגעשלעפּט פֿאַרוואָרלאָזטע מענטשן, ביי די בילִיקע קיכן פֿלעגן פֿון גאַנץ פֿרי זיך אויסשטעלן לאַנגע רייען נאָך דעם וואַסערדיקן געקעכץ. באַזונדערס שטאַרק האָט געליטן די ייִדישע באַפֿעלקערונג, וואָס האָט פֿאַרלאָרן כמעט יעדע מעגלעכקייט פֿון פּרנסה.

אין משך פֿון דעם ערשטן מלחמה־יאָר איז דאָס געזעלשאַפֿטלעכע לעבן אין פּוילן אין גאַנצן אָפּגעשטאָרבן: דער פּאָליציייִשער מלחמה־טעראָר האָט פֿאַרטריבן די אומלעגאַלע פּאָליטישע פּאַרטייען נאָך טיפֿער אונטער דער ערד. די אָקופּאַנטן האָבן בנוגע די פּאָליטישע פּאַרטייען אָנגענומען די זעלבע פּאָליטיק, וואָס די רוסישע מאַכט... זיי האָבן אָבער פֿאַרשטאַנען, אַז גובר זיין דעם עקאָנאָמישן חורבן און איינשטעלן אָרדענונג אין דעם פֿאַראָרעמטן לאַנד, קאָן מען נאָר שטיצנדיק זיך אין אַ געוויסער מאָס אויף געזעלשאַפֿטלעכער זעלבסטעטיקייט. די אַדמיניסטראַציע אונטער דער אָנפֿירונג פֿון גענעראַל־גובערנאַטאָר בעזעלער האָט דעריבער נישט געשטערט דאָס אַנטשטיין פֿוןווירטשאַפֿטלעכע, פּראָפֿעסיאָנעלע, פֿילאַנטראָפּישע און קולטורעלע אָרגאַניזאַציעס. אַזוי אַרום האָבן פֿון אונטער דער ערד, דער צעגראָבענער פֿון האַרמאַטן־קוילן און אָנגעזאַפּטער מיט בלוט, דורכגעשלאָגן עקשנותדיק שפּראָצונגען פֿון מאַסן־באַוועגונג.

מעדעם איז אַרויס פֿון טורמע נאָך קראַנקער ווי ער איז געווען, אָבער מיט אַ גרויסן זאַפּאַס פֿון ענערגיע און אַ חשק צו אַרבעט. ביי די ערשטע באַגעגענישן מיט נחן און אַנדערע חברים, איז אים קלאָר געוואָרן דאָס גאַנצע בילד פֿון דעם גרויסן חורבן, וואָס די מלחמה האָט אָנגעמאַכט. ער האָט פֿאַרשטאַנען: נישט אויפֿגעבנדיק די אונטערערדישע אַרבעט, דאַרף מען פּרווון אויסניצן די עקסיסטירנדיקע לעגאַלע מעגלעכקייטן און פֿאַראייניקן די צעשפּליטערטע כוחות. צוליב דעם איז קודם־כל נייטיק געווען

אַ פאַרטיי־אָרגאַן, וואָס זאָל קאָנען דערגרייכן צו די פֿאַרוואָרפֿנסטע ווינקעלעך פֿון לאַנד.

איראָניע פֿון גורל: גראָד אין דער גרויער תקופֿה פֿון דער דייטשער אָקופאַציע, איז מעדעמען געלונגען אין אַ געוויסער מאָס צו פֿאַרווירקלעכן דאָס, וועגן וואָס ער האָט געטרוימט יאָרן לאַנג, סיי אויף דער עמיגראַציע, סיי אין די לאַנגע שלאָפֿלאָזע טורמע־נעכט: אַריינדרינגען טיף אין ייִדישן מאַסן־לעבן און ווערן דער טריבון פֿון דער אַרבעטערשאַפֿט. די אַרבעטס־באַדינגונגען זענען געווען ווייט נישט קיין לייכטע. דער דאַמאָקלעס־שווערד פֿון קאָנצענטראַציע־לאַגער איז שטענדיק געהאָנגען איבערן קאָפ, די מיליטערישע צענזור האָט פֿאַרשטאָפט דאָס מויל פֿון דער פרעסע, און נישט געקוקט אויף דעם אַלעמען, האָט מעדעם אין דער דאָזיקער צייט באַקומען זיין פֿולע גייסטיקע קראַפֿט און אין ענגן קאָנטאַקט מיט די ברייטע פֿאָלקס־מאַסן געפֿונען זיך אַליין.

אויספועלן ביי דער אָקופאַציע־מאַכט אַ דערלויבעניש אַרויסצוגעבן אַן אַרבעטער־זשורנאַל אין ייִדיש, איז נישט געווען פֿון די גרינגע זאַכן. בעזעלער, וואָס האָט דערלויבט אַרויסצוגעבן אַן אַרבעטער־צייטונג אין פויליש, האָט געטענהט, אַז די דייטשע מאַכט ווייס נישט פֿון דעם, אַז פֿאַר דער אָקופאַציע זאָל האָבן עקסיסטירט אין פוילן אַ לעגאַלע פאַרטיי מיטן נאָמען „בונד“. אַזוי אַרום איז פֿון דעם פראָיעקט אַרויסצוגעבן אַ טעגלעכע צייטונג אונטערן נאָמען „אַרבעטער־שטימע“ גאָרנישט געוואָרן. דענסטמאָל האָט מעדעם זיך געווענדט צו דעם פראָפאַגאַנדע־שעף, זשורנאַליסט קליינאָוו, און האָט אויסגעפועלט אַ דערלויבעניש צו באַנייען דאָס וואָכנבלאַט „לעבנס־פֿראַגן“, וואָס איז דערשינען אין פוילן פֿאַר דער מלחמה.

אין פֿעברואַר 1916 איז דערשינען דער ערשטער נומער „לעבנס־פֿראַגן“ מיטן אונטערקעפל: „וועכנטלעכע אַרבעטער־צייטונג“. דער הויפט־רעדאַקטאָר איז געווען מעדעם; צו דער רעדאַקציע האָבן געהערט די חברים נח, שולמאַן, דוד מייער און מושקאַט. דאָס וואָכנבלאַט האָט געהאַט איבער זיך אַ שטרענגע צענזור. דער מיליטערישער צענזאָר פֿלעגט יעדע וואָך צוריקשיקן אַ גאַנצן באַרג מאַטעריאַלן — אַרטיקלען, קאָרעספאָנדענצן, נאָטיצן מיט דער לאַקאָנישער אויפֿשריפֿט „געשטראָכן“. אין דעם ערשטן־מאַי־נומער פֿון 1916 איז געלונגען אַריינצוגעבן אַן אונטערקעפל: „סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אַרבעטער־צייטונג“, אָבער דעם לאָזונג: „פראָלעטאַריער פֿון אַלע לענדער פֿאַראייניקט אייך!“ האָט די צענזור אַרויסגעוואָרפֿן. ערשט אין אָקטאָבער 1918, ווען דער דייטשער אָקופאַציע־רעזשים איז שוין געווען אין גסיסה־צושטאַנד — האָט דער דאָזיקער לאָזונג זיך אָנגעהויבן באַווייזן צוזאַמען מיטן אונטערקעפל: „די פראָגראַם פֿון די „לעבנספֿראַגן“ איז די פראָגראַם פֿון „בונד“.

ווען ס'איז דערשינען דער ערשטער נומער פֿון די „לעבנספֿראַגן", האָט די רעדאַקציע פֿאַרמאָגט אין איר קאַסע נישט מער, ווי 36 רובל, נאָר די מיטאַרבעטער האָבן זיך דערמיט נישט איבערגענומען; זיי האָבן מיט גלויבן געקוקט אין דער צוקונפֿט. דאָס באַווייזן זיך פֿון אַן אַרבעטער־אָרגאַן איז מיט פֿרייד אויפֿגענומען געוואָרן פֿון דעם לייענער־עולם: ס'האָט זיך אַ שאָט געטאָן פֿון אַלע עקן לאַנד באַגריסונגען, בריוו, קאָרעספאָנדענצן און באַשיידענע באַשטייערונגען. די באַשטייערונגען פֿלעגן אָנקומען פֿון די סאַמע פֿאַרוואָרפֿנסטע ווינקעלעך פֿונם אַזוי גערופֿענעם „עטאַפן־געביט", ווי אויך פֿון דייטשלאַנד, וווהין מען האָט אַ סך ייִדישע אַרבעטער פֿאַרשיקט אויף צוואַנגסאַרבעט. די דאָזיקע רירנדיקע אָפרופֿן זענען פֿאַר מעדעמען געווען אַ קוואַל פֿון מוט. מעדעם איז געווען די נשמה פֿון זשורנאַל. ער פֿלעגט שרייבן לייט־אַרטיקלען אונטערגעשריבן מיטן פֿולן נאָמען, אַ סעריע אַרטיקלען „פֿון מיין נאָטיץ־בוך", ווי אויך אַקטועלע פאָלעמישע נאָטיצן אונטערן נאָמען „שטריכן", אונטערגעשריבן מיט זיינע איניציאַלן. דער אינהאַלט פֿון זיינע אַרטיקלען איז געווען פֿאַרשידנאַרטיק. אין זיי פֿלעגט ער באַרירן די פֿראַגן פֿון דער אייראָפעיִשער און רוסלענדישער אַרבעטער־באַוועגונג, ייִדישע פראָבלעמען (קהילה, שולוועזן, ייִדישע געזעלשאַפֿטלעכע באַוועגונגען). וועגן דעם אַלעמען האָט מען געדאַרפֿט שרייבן פֿאָרזיכטיק, מיט רמזים, האָבנדיק אין זינען די שטרענגע צענזור. מעדעמען איז געווען פיינלעך צו רעדן פֿאַרשטעלט.

„גיי רייד מיט אַ פֿאַרשטאָפטן מויל — שרייבט ער וועגן דעם דאָזיקן פעריאָד — גיי שרייב מיט געבונדענע פינגער... מיר האָבן געשריבן האַלבע ווערטער! דער לעזער האָט אָבער פֿאַרשטאַנען דעם גאַנצן זין, געלייענט צווישן די שורות... מיר און די לעזער האָבן געהאַט געמיינזאַמע סודות. מיר האָבן געהאַט אַ חלום וועגן אַ טעגלעכער צייטונג. אַפֿילו דער חלום איז געווען אַן אומלעגאַלער. מען האָט אונז נישט דערלויבט אַפֿילו שרייבן וועגן אַזאַ פראָיעקט" (זאַמלבוך „אונזער גרוס", וואַרשע, 1919).

די רעדאַקציע האָט זיך געפֿונען אין צענטער פֿון דער ייִדישער געגנט — אויף דער שמאָלער נאָוואָליפיע גאַס, מיט אירע אַלטע, כמורנע הייזער. אין דעם זעלבן הויז האָט זיך אויך געפֿונען די דרוקעריי. אַ דירה פֿון צוויי באַשיידענע צימערן, ספאַרטאַניש מעבלירט, איז געווען דער אָרגאַניזאַציאָנעלער צענטער פֿון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג אין לאַנד. פֿון פֿרי ביז שפעט אין דער נאַכט האָט דאָ געקאָכט, ווי אין אַ קעסל. אומאויפֿהערלעך האָבן זיך געשטופט מענטשן — אָרטיקע און פראָווינצער, פאַרטייִשע, פראָפֿעסיאָנעלע און קולטור־טוער, און דער אומגעלומפערטער שרייב־טיש מיט דער אָפגעריסענער צעראַטע, פֿלעגט קוים אויסהאַלטן דעם דראַנג פֿון די באַזוכער. מעדעם פֿלעגט זיך טיף איינקוקן אין זייערע פנימער, אויסהערן זייערע רעדעס, צייטנווייז נאַיִווע און פֿאַרפלאָנטערטע, און מיט

אומרו לייענען די בריוו פֿון די פֿאַרוואָרפֿנסטע ווינקעלעך. ער האָט פֿאַרשטאַנען: די „לעבנספֿראַגן‟ דאַרפֿן געבן אַן ענטפֿער די אומרויִקע יוגנטלעכע, וואָס האָבן זיך אַרויסגעריסן פֿון דער פּראָווינץ צו דעם גרויסן קולטור־צענטער אין וואַרשע, די אומלעגאַלע טוער וואָס אַרבעטן אונטער דער שטענדיקער סכּנה פֿון קאָנצענטראַציע־לאַגער און יענע ווייטע לייענער, פֿאַרשיקטע אויף צוואַנגאַרבעט, וואָס פֿלעגן אָרגאַניזירן קרייזן פֿון פֿריינד פֿון זשורנאַל אין ווייטן דאָרטמונד, עסען און סאַאַר־געביט. אין די דאָזיקע יאָרן האָט זיך מעדעמס סטיל ענדגילטיק אויסגעפֿורעמט און רייף געוואָרן. ער פֿלעגט שרייבן קורץ און קלאָר, איינפֿאַך און צוטריטלעך, נישט אַריינפֿאַלנדיק אָבער קיינמאָל אין ווולגאַריזאַציע. זיין פּאָלעמיק, וועלכע איז געווען שאַרף, האָט נישט געטראָגן קיין פּערזענלעכן כאַראַקטער. אין מאָמענטן פֿון גייסטיקן אויפֿשווונג, פֿלעגט זיין לאַקאָנישער זאַץ, געשריבענער אָדער גערעדטער, באַקומען אַן אייגנאַרטיקן ריטם און אָנפֿילן זיך מיט לירישער קראַפֿט. דער פּנים חדשות אין דער ייִדישער פּובליציסטיק איז באַלד געוואָרן איינער פֿון די בעסטע ייִדישע סטיליסטן. די קריטיקער פֿלעגן נישט זעלטן באַווונדערן די פֿיינקייט און רייכקייט פֿון זיין שפּראַך, פֿול מיט העברעיִשע ווערטער.

די פּובליציסטישע טעטיקייט פֿלעגט ביי אים אָפּנעמען אַ סך צייט, אָבער נישט איין מאָל פֿלעגט ער דערפֿילן די באַדערפֿעניש צו קומען אין קאָנטאַקט נישט בלויז מיט דעם אַנאָנימען לייענער, נאָר מיט אַ לעבעדיקער, אָנגערעגטער אוידיטאָריע. די דאָזיקע אוידיטאָריע פֿלעגט מעדעם געפֿינען סיי אין די באַשיידענע קלובן, סיי אויף די גרויסע מיטינגען אין וואַרשע און אויף דער פּראָווינץ.

באַלד נאָכן אַרויסגיין פֿון תּפֿיסה, אויף אַ פֿאַרזאַמלונג פֿון ייִדישע לערער, איז ער אַרויסגעטראָטן מיט אַ פֿלאַמיקער רעדע וועגן דער ייִדישער פֿאָלקס־שול. אין אָקטאָבער 1915 איז קאַמינסקיס טעאַטער — איינער פֿון די גרעסטע לאָקאַלן אין וואַרשע — פֿול געוואָרן מיט מאַסן, וואָס זענען געקומען הערן מעדעמען; זיין רעדע, געהאַלטן אין אַ לעבעדיקן, קאָלירפֿולן, רייכן ייִדיש, האָט אַרויסגערופֿן גרויס ענטוזיאַזם.

די טעמעס פֿון זיינע ערשטע רעפֿעראַטן זענען געווען: „ייִדן און אַסימילאַציע‟, „די ייִדישן פֿאָלקס־שולן‟, „אין די רוסישע געפֿענגענישן אין דער צייט פֿון מלחמה‟. אָפֿט פֿלעגט ער זיך באַטייליקן אין די קאָלעקטיווע שמועסן, איינגעאָרדנט דורכן קלוב אויפֿן נאָמען פֿון בראָניסלאַוו גראָסער (דער דאָזיקער לעגאַלער קלוב איז פּאַקטיש געווען אַ בונדישע אינסטיטוציע) אויף דער טעמע: „דאָס קינד און די געזעלשאַפֿט‟. אין דעם ייִדישן קולטור־לעבן פֿון וואַרשע פֿלעגט מעדעמס אַן אַרויסטריט זיין אַ געשעעניש, וועגן וועלכער מען פֿלעגט לאַנג שמועסן. מעדעם פֿלעגט מיט גרויס פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט גרייטן זיינע רעפֿעראַטן. צוגעוווינט פֿון אויס־

לאַנד צו אַ ריין־אינטעליגענטישער סטודענטן־אוידיטאָריע, האָט ער איצט צום ערשטן מאָל זיך באַגעגנט מיטן מאַסן־צוהערער. דער אויסזען פֿון די מענטשן אין די אויסגעריבענע קליידער, מיט די מידע פּנימער, מענטשן, וואָס קומען צום רעפֿעראַט גלייך פֿון וואַרשטאַט און הערן דעם לעקטאָר מיט טיפֿער ערנסטקייט און קאָנצענטרירטקייט, פֿלעגט אים רירן ביז אין דער טיפֿעניש פֿון זיין נשמה. ער פֿלעגט אָבער קיינמאָל נישט אַריינפֿאַלן אין ביליקער פּאָפּולאַריזאַציע און דעמאַגאָגישע עפֿעקטן; ער פֿלעגט זיך נישט אַראָפּלאָזן צום ניוואָ פֿון דעם מאַסן־צוהערער, נאָר פֿלעגט אים דערהייבן צו זיך.

דער דורשט נאָך קולטור האָט זיך באַזונדערס שטאַרק געפֿילט אין דער פּראָווינץ, און מעדעמס באַווייזן זיך אין דעם אומעטיקן פּראָווינציעלן שטעטל, פֿלעגט פֿאַר די יידישע מאַסן זיין אַן אמתער יום־טוב. די פּלאַקאַטן, וואָס פֿלעגן צעקלעפּט ווערן אויף די אָפּגעקראָכענע ווענט און אויף די גרויע פּאַרקאַנעס, פֿלעגן אויפֿרודערן הונדערטער הערצער. מאַסן יוגנטלעכע פֿלעגן זיך פֿאַרזאַמלען אָפּצוואַרטן דעם גאַסט אויף דעם וואָקזאַל אָדער אויפֿן מאַרק, ווו ס'פֿלעגט זיך אָפּשטעלן דער טרייסלענדיקער אויטאָבוס. דער אָרעם באַלויכטענער זאַל פֿון אָרטיקן קינעמאַטאָגראַף אָדער „פּאַזשאַרנע קאָמאַנדע” פֿלעגט קוים אַריינגעמען דעם עולם. דאָס איידעלע, בלאַסע געזיכט פֿון דעם רעדנער אויף דער טריבונע איז געווען ערנסט. ערנסט און אויפֿמערקזאַם — האָבן געקוקט די מידע אויגן. פֿון די מענטשן, צונויפֿגעשטיקטע אין זאַל, אָפּגעריסענע מיט פֿאַרמאַזאָלעטע הענט, איז צו אים דערגאַנגען אַ הייסער אָטעם. די דאָזיקע מענטשן, וואָס האָבן איינגעזאַפּט אין זיך דעם אומעט אָן אַן אויסוועג פֿון זייערע איינגעבויגענע הייזקעס, צעלעכערטע פּאַרקאַנעס און פֿינצטערע, קרומע געסלעך, פֿלעגן קומען אַהער מיט זייער גלויבן און ווייטאָג, מידקייט און האָפֿענונג. און מעדעם האָט געפֿילט: מען דאַרף טיף אַריינקוקן אין זיך, מען דאַרף געפֿינען די איינפֿאַכסטע, אמתע ווערטער, כדי צו ענטפֿערן אויף דער שווייגנדיקער פֿראַגע פֿון די דאָזיקע מידע אויגן. און וועגן וואָס ער זאָל נישט האָבן גערעדט — וועגן קולטור אָדער רעוואָלוציע, וועגן דער מוטער־שפּראַך אָדער וואַלן — איז זיין רעדע, אין וועלכער ערנסטע לאָגיק האָט זיך שטענדיק געפּאָרט מיט עמאָציאָנעלער שפּאַנונג, געווען אַן ענטפֿער אויף דער דאָזיקער פֿראַגע.

דורך אַלע זיינע רעדעס און אַרטיקלען פֿלעגט, ווי אַ רויטער פֿאָדעם, זיך דורכשלענגלען דער גרונט־געדאַנק: די יידישע האָרעפּאַשנע מאַסן דאַרפֿן בויען זייער צוקונפֿט דאָ אויף דער ערד, און דער „בונד” דאַרף אָנפֿירן מיט אָט דער אויפֿבוי־אַרבעט. פֿון דעם איז אַרויסגעדרונגען די פֿאַרשידנאַרטיקייט פֿון די אויפֿגאַבן, וואָס איז געוואָרן אַ כאַראַקטעריסטישער שטריך פֿון „בונד” אין פּוילן. מעדעם איז געווען איינער פֿון די איבערגע־

געבנסטע פיאָנערן פֿונם ייִדישן קולטור־רענעסאַנס, איינער פֿון די ערשטע, וואָס האָבן די קולטור־אַרבעט אַוועקגעשטעלט אין איין ריי מיט דער פּאָליטישער טעטיקייט.

די פֿאָלקסשול אין ייִדיש איז געוואָרן דער גרונטשטיין פֿון דער ייִדיש־וועלטלעכער קולטור, און מעדעם האָט אָפגעגעבן אַ סך פֿון זיין ענערגיע ביים אויפֿבויען די נעץ פֿון ייִדישע פֿאָלקסשולן און קינדערהיימען. די ערשטע קינדער־היימען האָבן אין אָנהייב פֿון דער מלחמה אויסגעבויט פּרץ און דינעזאָן פֿאַר די פֿאַרוואָרלאָזטע קינדער פֿון די „בעזשענצעס”. אין אָקטאָבער 1915 האָבן די ייִדישע אַרבעטער געעפֿנט אין וואַרשע אַ קינדערהיים אויפֿן נאָמען פֿון בראָניסלאַוו גראָסער. צום סוף פֿון דער אָקופּאַציע זענען שוין אין וואַרשע געווען 13 ייִדישע פֿאָלקסשולן, ווו ס'האָבן זיך געלערנט איבער 2,500 קינדער. מעדעם האָט געהאָלפֿן אויסבויען דעם פֿונדאַמענט, אויף וועלכן ס'איז שפעטער אויסגעוואַקסן די צענטראַלע ייִדישע שול־אָרגאַניזאַציע („צישאָ”).

די טעטיקייט פֿון „בונד” אין פוילן איז געגאַנגען מיט צוויי שטראָמען: אַ לעגאַלער און אַן אונטערערדישער. מעדעם איז געווען דער מחבר פֿון אַ סך אומלעגאַלע אויפֿרופֿן, וואָס פֿלעגן פֿאַרשפרייט ווערן אין טויזנטער עקזעמפּלאַרן. אין די דאָזיקע פּראָקלאַמאַציעס האָט מעדעם אויסגעלאָדן זיין צער און צאָרן, וואָס האָט זיך אָנגעזאַמלט אויף דער נשמה און האָט נישט געקאָנט קומען צום אויסדרוק אין די אַרטיקלען, וואָס זענען געווען אונטערגעוואָרפֿן דער צענזור. דער שעף פֿון דער דייטשער פּאָליטישער פּאָליציי איז געוואָרן שרעקלעך אויפֿגעבראַכט פֿון דעם שאַרפֿן טאָן פֿון די אומלעגאַלע בונדישע פּראָקלאַמאַציעס. ער האָט באַלד חושד געווען מעדעמען, אַז דאָס איז ער דער מחבר, און האָט באַפֿוילן אים צו אַרעסטירן. ביי דער אויספֿאָרשונג האָט דער פּאָליציי־שעף, פֿאָכנדיק מיט אַ פֿרישער פּראָקלאַמאַציע, געשריִען: „מיר ווייסן, אַז איר זענט דער פֿירער פֿון „בונד”, דאָס איז אייער אַרבעט, מיר וועלן אייך אַריינוואַרפֿן אין אַ קאָנצענטראַציע־לאַגער!” קיין דירעקטע באַווייזן זענען אָבער נישט געווען און מעדעם איז באַלד באַפֿרייט געוואָרן.

אָנהייב מערץ 1917, איז דורך די גרענעצן צעפֿלאַקערטע אין מלחמה־פֿייער דערגאַנגען קיין פוילן די בשורה וועגן דער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד. דער איינדרוק איז געווען אַ דערשיטערנדיקער: אַלע האָבן געפֿילט, אַז עס האָט זיך אָנגעהויבן אַ נייע תקופֿה. מעדעם איז אַריינגעוואַקסן אין דער אַרבעט אין פוילן; אָבער איצט האָט אין אים מיט אַ גרויסער קראַפֿט אויפֿגעפֿלאַמט די בענקשאַפֿט נאָך זיין פֿאָטערלאַנד. דער דראַנג זיך אַריינצוּוואַרפֿן אין פֿייער פֿון דער רעוואָלוציע און אין איינעם מיט זיינע אַלטע חברים פרווון פֿאַרווירקלעכן זיין לעבנס־טרוים, איז ביי אים געוואָרן שטאַרקער פֿון טאָג צו טאָג. מיט גרויסע שוועריקייטן איז געלונגען איינצושטעלן

אַ פֿאַרבינדונג מיט דעם צ. ק. פֿון „בונד“ אין רוסלאַנד און מיט דער בונדישער פֿראַקציע פֿון פעטראָגראַדער ראַט פֿון אַרבעטער־דעפוטאַטן. די חברים פֿון רוסלאַנד האָבן גערופֿן מעדעמען צו זיך: זיי האָבן זיך גענייטיקט אין אים גראָד איצט אין די אַנטשיידנדיקע מינוטן. די ערשטע לעגאַלע קאָנפֿערענץ פֿון „בונד“, וואָס איז פֿאָרגעקומען אין באַפֿרייטן רוסלאַנד, האָט ווידער אַמאָל אויסגעקליבן מעדעמען אין צענטראַל־קאָמיטעט; אָבער דאָס אַריבערפֿאָרן די גרענעץ אין דער צייט פֿון דער מלחמה איז געווען זייער אַ שווערער ענין. ס׳איז אויסגעקומען צו ווענדן זיך צום אינטערנאַציאָנאַלן רויטן קרייץ אין זשענעווע. די דאָזיקע אָרגאַניזאַציע האָט געפֿירט אונטערהאַנדלונגען מיט דער דייטשער מאַכט, און דער פלאַן, וואָס האָט לכתחילה אויסגעזען צו זיין פֿאַנטאַסטיש, האָט אָנגעהויבן צו באַקומען רעאַלע פֿאָרמען: די דייטשן האָבן מסכים געווען אויסצובייטן מעדעמען אויף אַ דייטשן גענעראַל, וואָס געפֿינט זיך אין דער רוסישער געפֿאַנגענשאַפֿט. מען האָט פֿאַרגעלייגט מעדעמען צו קומען קיין בערלין און וואַרטן דאָרטן אויף דער דערלויבעניש אַריבערצופֿאָרן קיין רוסלאַנד.

ס׳איז געווען פֿאַר אים נישט לייכט צו שיידן זיך מיט זיין באַליבטער אַרבעט, מיט זיין שרייבטיש, וואָס איז געווען פֿאַרוואָרפֿן מיט מאַנוסקריפטן, מיט די מאַסן געטרייע צוהערער, מיט דער חברישער סביבה. אָבער דאָרטן, אויפֿן ווייטן צפֿון, איז געשאַפֿן געוואָרן געשיכטע, דאָרטן האָבן זיך געעפֿנט אומענדלעכע מעגלעכקייטן, און מעדעם האָט זיך נישט געקאָנט וואַקלען. אין אָנהייב סעפטעמבער 1917, איז ער געווען גרייט צו דער רייזע. אין זיין אַרטיקל „צו די לעזער און פֿריינט“, וואָס האָט געקלונגען ווי אַ צוואה, האָט זיך דער רעדאַקטאָר פֿון די „לעבנספֿראַגן“ געזעגנט מיט זיינע פֿריינט און חברים.

„צייט איך שטיי אין אייערע רייען — האָט ער געשריבן — האָב איך מיך שטענדיק באַמיט צו אַנטוויקלען און צו פֿאַרטיפֿן יענעם ליכטיקן און גרויסן געפֿיל, וואָס אָן אים קאָן מען זיך נישט פֿאָרשטעלן קיין לעבעדיקע געזעלשאַפֿטלעכע באַוועגונג און וואָס מען רופֿט, געוויינלעך, מיטן נאָמען „פאַרטיי־פאַטריאָטיזם“... מיר איז אויסגעקומען נישט איין מאָל צו קעמפֿן פֿאַר מיינע פערזענלעכע מיינונגען מיט אַנדערע חברים, קעמפֿן און בלייבן אין דער מינדערהייט... חילוקי דעות מוזן פֿאָרקומען אין אַ לעבעדיקער פאַרטיי, אָבער העכער פֿון זיי אַלע שטייט די איינִיקייט און פֿעסטקייט פֿון אונזער גרויסער משפחה... פֿעלערן קאָנען פֿאָרקומען... מיין טיפֿע איבערצייגונג איז אָבער: בעסער איז, אַז מען פֿאַרבלאָנדזשעט צוזאַמען, איידער אַז מען ראַטעוועט זיך אויף אייגענער אחריות. איבער אַלע פרטים און איינצלנע פֿראַגן, מוז שטיין די איינִיקייט און פֿעסטקייט פֿון דער באַוועגונג, פֿון דער פאַרטיי“.

ווי אַן ענטפֿער אויף דעם דאָזיקן אַרטיקל האָט די פֿאַריתומטע רע־

דאַקציע געשריבן: „מיר אַלע, דער גאַנצער היינטיקער אַרבעטער־דור, זענען זיינע תּלמידים... אָבער אין די לעצטע צוויי יאָר, זייט חבר מעדעם איז מיט אונז, זייט ער האָט מיט אונז צוזאַמען געקעמפּט, געפּרייט זיך און געטרויערט, זייט די צוויי יאָר, בעת וועלכע ער האָט צו אונז וואָך־איין, וואָך־אויס גערעדט אין די „לעבנספֿראַגן“ — איז ער אונז אַלעמען געוואָרן נאָך טייערער, נאָך ליבער. ער האָט אונז אַלעמען פֿאַראייניקט, ער האָט דעם צעזייטן און צעשפּרייטן יידישן אַרבעטער־שטויב אין די גרויסע פּוילישע שטעט און אין די קליינע פֿאַרוואָרפֿענע שטעטלעך געגעבן די מעגלעכקייט צו ווערן אַ פֿעלזן־פֿעסטער שטיין, אָן וועלכן ס'האָט זיך ווייט אָפּגעשלאָגן יעדע רעאַקציאָנערע און נאַציאָנאַליסטישע כוואַליע“.

רירנדיק האָבן זיך געזעגנט מיט מעדעמען דעלעגאַציעס און איינצלנע חברים אין דעם ענגן רעדאַקציע־צימער. אויף איינעם אַ רויטן בלומען־באַנד איז געווען אַ קורצער אויפֿשריפֿט: „דער נשמה פֿון בונד“. אויף די באַשיידענע מתּנות זענען געווען אויסגעקריצט ציטאַטן פֿון מעדעמס אַרטיקלען. די בונדישע משפּחה האָט שמערצלעך געפֿילט דעם גרויסן פֿאַרלוסט.

מעדעם מיט דער פֿרוי און מיט אַ האַלב־יאָריק מיידעלע האָבן זיך באַזעצט אין בערלין אין אַ באַשיידענעם מעבלירטן צימער און געוואַרט אויף דער דערלויבעניש. ס'זיינען אַוועק טעג נאָך טעג, און די דערלויבעניש איז נישט געקומען. מעדעם האָט זיך געפֿילט אין בערלין זייער שלעכט: די אַטמאָספֿער איז געווען אַ שווערע, אויף די גאַסן פֿלעגן אַרומבלאָנדזשען ווי שאָטנס פֿאַרהונגערטע און פֿאַרביטערטע מענטשן, וואָס האָבן געקוקט מיט שנאה אויף די אויסלענדער. די באָלשעוויסטישע איבערקערעניש פֿון נאָוועמבער 1917 האָט געבראַכט נייע קאָמפּליקאַציעס: די פֿאַרהאַנדלונגען וועגן אויסטוישן מעדעמען אויף אַ געפֿאַנגענעם גענעראַל זענען איבערגעריסן געוואָרן, און מעדעם האָט געמוזט זיך אומקערן קיין וואַרשע. ער האָט זיך אומגעקערט קראַנק און דעפּרימירט. באַלד נאָך זיין אומקערן זיך האָט ער איבערגעלעבט אַ גרויסן אומגליק: ס'איז געשטאָרבן פֿון אַ מעניגגיט זיין טעכטערל נאַטאַשע, מיט וועלכער ער פֿלעגט זיך אַ סך פֿאַרנעמען און אָפּט פֿאַרוויגן איר מיט אַלט־היימישע רוסישע לידער.

אין 1917 איז אין דעם וואַרשעווער פֿאַרלאַג „אידיש“ דערשינען אַ זאַמלונג פֿון מעדעמס אַרטיקלען מיט אַ קורצער ביאָגראַפֿיע, געשריבן פֿון דוד קאַסעל. אין דעם ערשטן טייל פֿון דער זאַמלונג זענען אַריינגעקומען זיינע „טורמע־זכרונות“, אין דעם צווייטן טייל — אַרטיקלען וועגן דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, וועלכע ער האָט פּובליקירט אין די יאָרן 1906—1916. אין זיין קורצן פֿאָרוואָרט צום צווייטן טייל כאַראַקטעריזירט מעדעם זיין צוגאַנג צו דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע אויף אַזאַ מין אופֿן:

> „די נאַציאָנאַלע פֿראַגע איז פֿאַר מיר קיינמאָל נישט געווען אַזאַ זאַך, וואָס קאָן אַרויסגעריסן ווערן פֿון דער אַלגעמיינער ראַם פֿון אַן איינהייטלעכער וועלט־אַנשויונג. אין דער צייט, ווען דער נאַציאָנאַליסטישער לאַגער האָט געוואָלט מאַכן פֿון נאַציאָנאַליזם אַן אָפּגאָט... אין דער צייט, ווען דער אַסימילאַטאָרישער לאַגער — און ספּעציעל די סאָציאַל־אַסימילאַטאָרן פֿון דער רוסישער און פּוילישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע — האָבן געוואָלט בכלל אַוועקמאַכן דעם גאַנצן ענין מיט דער האַנט — האָב איך געשטרעבט צו אַ העכערן סינטעז, וואָס זאָל ענג און פֿעסט פֿאַרקניפּן די גרונט־יסודות פֿון אינטערנאַציאָנאַלן סאָציאַליזם מיט דעם וואַרעמען, טיפֿן און לעבעדיקן אינטערעס צו דעם פּראָבלעם פֿון ייִדישן פֿאָלקס־לעבן” („זכרונות און אַרטיקלען”, ז' 69).

די אַרטיקלען, געדרוקט אין כראָנאָלאָגישן סדר, שפּיגלען אין זיך אָפּ די גאַנצע עוואָלוציע, וואָס דער מחבר האָט דורכגעמאַכט אויפֿן געביט פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. דער ערשטער אַרטיקל, וואָס שטעלט מיט זיך פֿאַר אַ קיצור פֿון דער בראָשור „די נאַציאָנאַלע פֿראַגע און די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע”, דערשינען אין יאָר 1906, איז כאַראַקטעריסטיש, ווי איינער פֿון די ערשטע פּרווון צו באַגרינדן די פּראָגראַם פֿון נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע. אין יענע יאָרן האָט מעדעמען אינטערעסירט ניט אַזוי דער אינהאַלט פֿון די נאַציאָנאַל־קולטורעלע פֿאָדערונגען, ווי די פֿאָרמעל־רעכטלעכע באַגרינדונג זייערע. אָפּגרענעצנדיק זיך פֿון וועלכע נישט איז פּראָגנאָזן בנוגע דעם ווייטערדיקן גורל פֿונם ייִדישן פֿאָלק, פֿאָרמולירט מעדעם די טעאָריע פֿון דעם אַזוי גערופֿענעם נייטראַליזם. דער תּוך פֿון דער דאָזיקער טעאָריע איז פֿאָלגנדיקער: ס'איז נישט זיכער, צי דער היסטאָרישער פּראָצעס וועט דערפֿירן דערצו, אַז דאָס ייִדישע פֿאָלק זאָל איינגעהאַלטן ווערן, אָדער ס'זאָל זיך פֿונאַנדערפֿאַלן. איינס אָבער איז קלאָר: דער דאָזיקער פּראָצעס דאַרף פֿאָרקומען אָן קיין שום דרוק פֿון דרויסן. דעריבער איז נייטיק צו קעמפֿן פֿאַר דעם פּרינציפּ פֿון נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע, וואָס גאַראַנטירט יעדער נאַציע די פֿרייהייט פֿון איר אייגענער קולטור־אַנטוויקלונג. אונטערשטרייכנדיק די קולטור־נאַציאָנאַלע אינטערעסן אין די גרענעצן פֿון יעדער מלוכה באַזונדער, וואַרפֿט ער אָפּ דעם באַגריף פֿון אַן אַלוועלטלעכער ייִדישער נאַציע.

מעדעמס צוגאַנג צו דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע באַקומט אַ גאַנץ אַנדער כאַראַקטער, ווען ער באַגעגנט זיך אין דעם אָקופּירטן פּוילן פּנים אל פּנים מיטן ייִדישן מאַסן־לעבן: ס'ענדערט זיך ניט אַזוי די פּרינציפּיעלע באַגרינדונג פֿון דער פֿראַגע, ווי דער עמאָציאָנעלער אונטערשלאַק אירער. אין די „לעבנספֿראַגן” האָט מעדעם געווידמעט דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע אַ גאַנצע ריי אַרטיקלען אונטערן נאָמען „פֿון מיין נאָטיץ־בוך”. אין די דאָזיקע אַרטיקלען אינטערעסירט זיך שוין דער מחבר ניט אַזוי מיט דער פֿאָרמעל־רעכטלעכער זייט פֿון דער פֿראַגע, ווי מיטן אינהאַלט פֿון דער נאַציאָנאַלער קולטור.

> „ביי דער אָרעמקייט פֿונם ייִדישן קולטור־לעבן, ביי דעם כראָנישן קריזיס, וואָס זי לעבט איבער קאָן מען קלערן וועגן אַ דערפֿאָלג נאָר דעמאָלט, ווען אַלע כּוחות פֿון דער קולטור־באַוועגונג וועלן פֿאַראייניקט ווערן אין איין אויפֿגאַבע... ס'איז נייטיק אַ מאָניזם... עס פֿאָדערט זיך אַ פֿאַנאַטיזם פֿון קולטור־אַרבעט, אַ קאַמף־פֿאַנאַטיזם, וואָס שלאָגט אַלץ, וואָס שטעלט זיך איר קעגן אין וועג" („זכרונות און אַרטיקלען", ז' 107).

דער דאָזיקער קעמפֿערישער טאָן קלינגט אומגעריכט ביי דעם נישטלאַנג געוועזענעם „נייטראַליסט". מעדעם אָבער לייקנט נישט, אַז זיין באַצײַונג צו די צוויי היסטאָרישע פּראָגנאָזן, וועלכע ער האָט פֿריִער געהאַלטן פֿאַר גלייכוואַרטיקע, האָט זיך אין תּוך געענדערט. וואָס איז נוגע דעם פּראָגנאָז פֿון די נאַציאָנאַליסטן (אַז די ייִדישע נאַציע וועט בלייבן אויף אייביקע יאָרן אַ נאַציע, נישט געקוקט אויף קיין שום מניעות), — איז עס אַ זאַך פֿון דער צוקונפֿט, אָבער אַז די אידעע פֿון דער אַסימילאַציע איז ביים היינטיקן טאָג שוין לחלוטין באַנקראָט — זעט מען באַשיימפּערלעך. און בלויז דער דערפֿאָלג פֿון דער אַסימילאַציע היינט צו טאָג וואָלט געקאָנט דינען אַלס סטימול אָפּצוטרעטן פֿון די נאַציאָנאַל־קולטורעלע פּאָזיציעס. אויף אונזערע אויגן, זאָגט מעדעם, אַנטוויקלט זיך דאָס ייִדישע פֿאָלק אין רוסלאַנד און פּוילן ווי אַ לעבעדיקער אָרגאַניזם. עס וואַקסן די קולטור־באַדערפֿענישן פֿון די פֿאָלקס־מאַסן, און עס וואָלט געווען אַן אומזין אָפּצוזאָגן זיך פֿון באַפֿרידיקן זיי בלויז צוליב דעם, וואָס ווען עס איז אין דער צוקונפֿט קאָנען די דאָזיקע באַדערפֿענישן פֿאַרשווינדן. די אויפֿגאַבן פֿון דער ייִדישער אַרבעטער־פּאַרטיי זענען, ווי באַלד אַזוי, קלאָר: „די מאַסן דאַרפֿן אַ שול, אַ נאַציאָנאַלע שול — שטרעבן מיר זיי דאָס צו געבן. די מאַסן דאַרפֿן אַ נאַציאָנאַלע ליטעראַטור, די מאַסן דאַרפֿן די מוטער־שפּראַך אין געזעלשאַפֿטלעכן און פּאָליטישן לעבן — שטרעבן מיר צו שטיצן די רעכט פֿון דער דאָזיקער שפּראַך און דערשלאָגן זיך — מען זאָל זי אָנערקענען... נישט נאָר דרויסן, אין פּאָליטישן זין, נאָר אויך אינעווייניק, אין דער ייִדישער סביבה גופֿא" („זכרונות און אַרטיקלען", ז' 133).

מעדעמס פּאָליטישער טעמפּעראַמענט שטופּט אים אָפּ אַלץ ווייטער פֿון דעם פּרינציפּיעלן נייטראַליזם. אין זיין אַרטיקל אונטער דעס כאַראַקטעריסטישן קאָפּ „טיפֿער אין לעבן" דערקלערט ער דאָס גאַנץ אָפֿן: אינם פּראָגראַם פֿון נייטראַליזם — שרייבט ער — זענען טאַקע נישטאָ קיין לאָגישע סתירות, אָבער אַחוץ דער לאָגיק פֿון שׂכל איז דאָך אויך נאָך פֿאַראַן די לאָגיק פֿון געזעלשאַפֿטלעכן לעבן. די דאָזיקע לאָגיק איז שטאַרקער פֿון טעאָרעטישע סבֿרות, כאָטש איר שטים ווערט נישט תּמיד דערהערט. דער נייטראַליזם איז צוליב זיין מטושטשקייט נישט גענוג, כּדי פֿאַרוואַנדלט צו ווערן אין אַ פּראָגראַם פֿון דירעקטע אַקציעס. ס'איז אויך ווינציק די ריין פֿאָרמעלע באַגרינדונג פֿון די פֿאָדערונגען פֿון דער נאַציאַ־

נאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע: מיר קאָנען זיך נישט באַנוגענען דערמיט, וואָס די מלוכה וועט אונז געבן פֿולע פֿרייהייט אויפֿן קולטור־געביט, מען מוז קודם־כל פֿעסטשטעלן, ווי אַזוי מיר וועלן די דאָזיקע פֿרייהייט אויסנוצן. דער אינדיפֿערענטיזם אויפֿן קולטור־געביט שטייט אין אַ שאַרפֿן ווידערשפרוך מיט דער אַקטיווקייט אויפֿן פֿעלד פֿון פאָליטיק. ס׳איז דעריבער נאַטירלעך, אַז דער „בונד”, ווי אַ מאַסן־פאַרטיי האָט אין משך פֿון לעצטן יאָרצענדליק דורכגעמאַכט אַן עוואָלוציע, איבערגייענדיק פֿון דעם אַבסטראַקטן נייטראַליזם צו דער קאָנקרעטער לעבעדיקער אַרבעט אויפֿן געביט פֿון דער נאַציאָנאַלער קולטור.

די אַרטיקלען פֿון דעם וואַרשעווער פעריאָד זענען די רייפֿסטע פֿאָרמולירונג פֿון מעדעמס צוגאַנג צו דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. אין זיין פאָלעמיק מיט די פֿאַרטרעטער פֿון די פֿאַרשידענע שטרעמונגען אין דער פוילישער און ייִדישער געזעלשאַפֿט האָט מעדעם נאָך מער פֿאַרפֿעסטיקט און אַנטוויקלט זיין אייגענעם שטאַנדפונקט. אין דער דאָזיקער פאָלעמיק האָט ער זיך אָנגעשטויסן אויף דער פֿראַגע פֿון אַ טעריטאָריע און ער איז געצווונגען געווען זיך אָפֿט אומצוקערן צו דער באַגרינדונג פֿון די פֿאָדערונגען פֿון די עקסטעריטאָריאַלע נאַציעס. נאָך מיט יאָרן צוריק האָט מעדעם אין איינער אַ גרויסער אַרבעט זיינער, וואָס איז געווען געדרוקט אין רוסישן זאַמלבוך „די פֿאָרמען פֿון דער נאַציאָנאַלער באַוועגונג אין די איצטיקע מלוכות” (פעטערבורג, 1910)* גרינטלעך אַנאַליזירט די דאָזיקע פֿראַגע, ווי זי איז פֿאָרמולירט געוואָרן אין די פּראָגראַמען פֿון אַ גאַנצער ריי נאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע פאַרטייען. אין פוילן פֿלעגט אים אויסקומען אָפֿט זיך אָנצושטויסן אויף דער עקסטרעמסטער ריכטונג פֿון טעריטאָריאַליזם — אויף דעם פאָליטישן ציוניזם. אין זיין פאָלעמיק מיט די ציוניסטן האָט זיך מעדעם נישט באַגנוגנט מיט די טעאָרעטישע אַרגומענטן אַליין; ער פֿלעגט זיך נישט איין מאָל באַמיִען צו ווירקן אויף דער פֿאָרשטעלונגס־קראַפֿט פֿון לייענער. אויף לאַנג האָט זיך איינגעקריצט אין זכרון אַ בילד פֿון איינעם פֿון זיינע אַרטיקלען: אַ הונגעריקער און אָפגעריסענער וואַרשעווער ייִד פֿאַלט אַנידער ביים שוועל פֿון אַ געביידע, איבער וועלכער עס פֿלאַטערט אַ בלוי־ווייסע פֿאָן מיט דער אויפֿשריפֿט: „שענקט עפעס פֿאַר די ייִדן פֿון ארץ ישראל”...

זייענדיק אַ הייסער גלות־פאַטריאָט, האָט מעדעם נאָך אין יאָר 1908 געזאָגט צו די ציוניסטן: „פֿאָרט געזונטערהייט און קוקט זיך נישט אום. איר האָט דאָ נישט וואָס צו זוכן, איר זייט דאָ פֿרעמדע, איר זייט דאָ געסט — איר האָט דאָס אַליין געזאָגט. מיר אָבער, מיר וועלן דאָ בלייבן, אַרבעטן און קעמפֿן, און דאָס לעבן וועט בלייבן מיט אונז”.

---

* זע אַרטיקל: „נאַציאָנאַלע באַוועגונג און נאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע פאַרטייען אין רוסלאַנד” זז׳ 220־279.

דער צוגאַנג צו דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, ווי זי איז פֿאָרמולירט געוואָרן אין מעדעמס אַרטיקלען, האָט ביי זיינע חברים נישט אַרויסגערופֿן קיין חילוקי־דעות. דער פּעריאָד פֿון די טעאָרעטישע דיסקוסיעס איבער דער דאָזיקער פֿראַגע איז שוין אין „בונד״ לאַנג געווען פֿאַרביי. די פּאַרטיי האָט געווידמעט אַ סך כוחות דער קולטור־אַרבעט. אָבער גראָד אין דעם דאָזיקן פּעריאָד האָבן זיך אָנגעמערקט ערנסטע מיינונגס־פֿאַרשידנהייטן צווישן מעדעמען און דער פּאַרטיי־מערהייט — סיי אין פֿראַגן פֿון דער טאַקטיק, סיי אין ערנסטע פֿראַגן פֿון אַלגעמיינעם כאַראַקטער. דער עיקר פֿון די חילוקי־דעות, וואָס זענען אַמבולטסטן געקומען צום אויסדרוק אין די יאָרן 1918—1920 איז געווען די אָפּשאַצונג פֿון דער אָקטאָבער־רעוואָלוציע מיט אירע פֿאָלגן. מעדעם האָט מיט גרויס באַגייסטערונג באַגריסט די פֿעברואַר־רעוואָלוציע, וואָס האָט איינגעפֿירט אין רוסלאַנד אַ דעמאָקראַטישע אָרדענונג. ער האָט זיך אָבער באַצויגן קריטיש צום פּרווו פֿון איר פֿאַרטיפֿונג. זיין סקעפּטיציזם האָט ער באַגרינדעט דערמיט, וואָס אייראָפּע איז נאָך נישט גענוג רייף פֿאַר דער סאָציאַלער רעוואָלוציע. אין זיין אַרטיקל אונטער דעם כאַראַקטעריסטישן נאָמען „אָן אילוזיעס״ (פֿונם ציקל „פֿון מיין נאָטיץ־בוך״) אַנטוויקלט ער דעם געדאַנק, אַז דער רייטוואָגן פֿון דער געשיכטע באַוועגט זיך נישט אַזוי שנעל, ווי מיר וואָלטן וועלן. ער ווייזט דערביי אָן אויף דייטשלאַנד, וואָס האָט נישט באַרעכטיקט אונזערע דערוואַרטונגען. נאָך טיפֿער איז זיין פּעסימיזם בנוגע דער לאַגע אין פּוילן. „דער אַרבעטער־קלאַס אין פּוילן — שרייבט ער אין 1918 — איז שוואַך נישט נאָר אויסערלעך, נאָר אויך אינערלעך, און אַ שוואַכער קלאַס קאָן נישט איבערנעמען די מאַכט״. און אין אַ צווייטן אַרטיקל: „ביים היינטיקן טאָג שטייט נישט די פֿראַגע — דעמאָקראַטיע אָדער דיקטאַטור. אַזאַ פֿראַגע וועט שטיין שפּעטער. איצט שטייט די פֿראַגע: דעמאָקראַטיע אָדער רעאַקציע״.

מעדעם האָט נישט געגלייבט, אַז אין אַזאַ אָפּגעשטאַנענען לאַנד ווי רוסלאַנד, וואָס האָט אָקערשט דורכגעמאַכט דעם גרויסן מלחמה־חורבן, זאָל זיין מעגלעך אַ זיגרייכע רעוואָלוציע. „מען קאָן נישט סאָציאַליזירן דעם דלות!״ — שרייבט ער מיט פֿאַרביטערונג. די מעגלעכקייט צו אינדוסטריאַליזירן אין אַ קורצער צייט דאָס חרוב געוואָרענע לאַנד און דערצו נאָך אונטער אַ דיקטאַטור האָט פֿאַר אים אויסגעזען, ווי אַ פֿאַנטאַזיע. אַ פּאַרלאַמענטאַרישע דעמאָקראַטיע — האָט זיך אים געדוכט — קאָן אַ סך בעסער פֿאַרזיכערן די רעכט פֿון דער פֿאָלקס־מערהייט, איידער די סאָוועטישע סיסטעם. צוקוקנדיק זיך צו דער פּראַקטיק פֿונם באָלשעוויזם, האָט מעדעם געפֿונען אין איר אַ באַשטעטיקונג פֿון זיינע אַמאָליקע פֿאַרבאַהאַלטן: נאָך זייענדיק אין דער עמיגראַציע, האָט ער נישט איין מאָל קריטיקירט דעם לעניניזם. דאָך אָבער, ווען ס׳איז אָרגאַניזירט געוואָרן אין אייראָפּע דער קרייצצוג קעגן סאָוועט־רוסלאַנד, האָט מעדעם געהאַלטן,

וולאַדימיר מעדעם בעת זיין אָנקומען אין אַמעריקע

אַז ס'איז דער חוב פֿון אַלוועלטלעכן פּראָלעטאַריאַט צו באַקעמפֿן אַלע פּרוּוון פֿון דער קאָנטערעוואָלוציע צו דערשטיקן די יונגע ראַטן־רעפּובליק. אין יאָר 1919, ווען יודעניטש איז געגאַנגען אויף פּעטראָגראַד, האָט מעדעם געשריבן: „די סאָציאַליסטישע קריטיק איז אַרויסגערופֿן געוואָרן דורך דער גערעכטער מורא, אַז די פֿעלערן פֿון דעם באָלשעוויזם וועלן ברענגען אַ שאָדן דעם אַלגעמיינעם סאָציאַליסטישן ציל. די בורזשואַזע אָפֿענסיווע אָבער ווענדט זיך קעגן באָלשעוויזם ניט צוליב זיינע פֿעלערן, נאָר פּונקט פֿאַרקערט — דווקא צוליב זיין סאָציאַליסטישן ציל. די בורזשואַזע וועלט באַקעמפֿט די באָלשעוויקעס... צוליב דעם, וואָס זי קוקט אויף זיי, ווי אויף אַ פֿאַרקערפּערונג פֿונם סאָציאַליזם".

די יִדישע פֿאָלקס־מאַסן, וואָס זענען געווען אויסגעמאַטערט פֿון דער מלחמה, האָבן ליידנשאַפֿטלעך געגלייבט אין דעם, אַז נאָך דער וועלט־שחיטה וועט מוזן קומען אַ טיפֿע סאָציאַלע איבערקערעניש אין גאָר דער וועלט. ס'איז זיי דעריבער פֿרעמד געווען מעדעמס פּעסימיסטישער צוגאַנג צום באָלשעוויסטישן פּעריאָד פֿון דער רוסישער רעוואָלוציע. דער „בונד" האָט אָפּגעשפּיגלט די שטימונגען פֿון די מאַסן: נישט באַרעכטיקנדיק אַ סך מעטאָדן פֿון באָלשעוויזם, האָט ער געהאַלטן, אַז די סאָציאַלע רעוואָלוציע אין רוסלאַנד איז אַ פּאָזיטיווע דערשיינונג. אויף די בונדישע צוזאַמענפֿאָרן פֿון די יאָרן 1919 און 1920, וואָס זענען שוין פֿאָרגעקומען אין דעם אומ־אָפּהענגיקן פּוילן, איז מעדעם מיט זיין אָפּשאַצונג פֿון די געשעענישן געבליבן אין דער מינדערהייט.

די פּראָקלאַמירונג פֿון אַן אומאָפּהענגיק פּוילן האָט אַרויסגעפֿירט פֿון אונטער דער ערד די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען און האָט געעפֿנט פֿאַר זיי נייע ברייטע פּערספּעקטיוון. אָבער אין דער יונגער מלוכה האָט זיך באַלד אָנגעהויבן אַן עקשנותדיקער קאַמף פֿון די דאָזיקע פּאַרטייען מיט דער פֿאַרביסענער נאַציאָנאַליסטישער רעאַקציע, — אַ קאַמף מיט וועלכן עס זענען פֿול געווען די גאַנצע צוואַנציק יאָר פֿון פּוילנס אומאָפּהענגיקער עקסיסטענץ. מעדעם האָט איבערגעלעבט די ערשטע פֿאַזן פֿון אָט דעם קאַמף אויפֿן פּאָסטן פֿון אַ רעדאַקציע־מיטגליד פֿונם צענטראַלן בונדישן אָרגאַן. אין נאָוועמבער 1918 זענען שוין די „לעבנספֿראַגן" דערשינען ווי אַן אָפֿיציעלער אָרגאַן פֿון „בונד" און אין אָנהייב דעצעמבער איז, ענדלעך, מקוים געוואָרן מעדעמס טרוים: דאָס וואָכנבלאַט איז פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ טעגלעכער צייטונג. די פֿרייד האָט אָבער נישט לאַנג געדויערט. ס'האָט זיך באַלד אָנגעהויבן אַ סיסטעמאַטישער קאַמף מיט דער נייער צענזור. אויף דער צייטונג, וואָס האָט שאַרף קריטיקירט די רעגירונג האָט זיך אַ שאָט געטאָן אַ מבול פֿון קאָנפֿיסקאַציעס. די אַלע פּרוּוון אַרויסצוגעבן אַ טעגלעכע צייטונג אונטער פֿאַרשידענע נעמען פֿלעגן זיך ענדיקן מיט אַן אַרעסט פֿון די רעדאַקטאָרן. נאָך שווערער איז געוואָרן די לאַגע אין דער צייט פֿונם פּויליש־סאָוועטישן

קריג. נישט געקוקט אָבער אויף די אַלע מניעות האָט די בונדישע פּרעסע עקשנותדיק געקעמפֿט פֿאַר איר עקסיסטענץ און אויסגעברייטערט איר לייענער־קרייז.

מעדעם האָט אין דעם אומאָפּהענגיקן פּוילן פֿאָרגעזעצט די אַרבעט, וואָס ער האָט אָנגעהויבן אין דער צייט פֿון דער אָקופּאַציע. אין יאָר 1920 איז דערשינען אַ זאַמלונג פֿון זיינע אַרטיקלען אונטערן נאָמען: „פֿון מיין נאָטיץ־בוך". אין דער זאַמלונג זענען אַריין די אויסגעקליבענע אַרטיקלען פֿאַר די לעצטע יאָרן. אין דער הקדמה האָט מעדעם אָנגעוויזן, אַז די אַלע אַרטיקלען וואָס באַרירן פֿאַרשידענע טעמעס זענען פֿאַראייניקט דורך איין געדאַנק און דורך איין שטימונג. „יעדעס בוך — שרייבט ער — האָט זיין נשמה, און די נשמה פֿון בוך איז מינדסטנס אַזוי וויכטיק, ווי דער קאָנקרעטער אינהאַלט פֿון די איינצלנע אַרטיקלען". אַ סך אַרטיקלען פֿון זאַמלבוך האָבן אַרויסגערופֿן שטאַרקע חילוקי דעות, אָבער אויך די לייענער, סיי אין דער פּאַרטיי, סיי אויסער איר, וואָס זענען נישט געווען מסכים מיטן מחבר, האָבן הויך געשעצט דעם ליטעראַרישן ווערט פֿון די אַרטיקלען, די אויפֿריכטיקייט און מוט, מיט וועלכע ער האָט פֿאַרטיידיקט זיין נישט־פּאָפּולערע איינשטעלונג.

אין די אַלע יאָרן פֿון דער אָקופּאַציע, ווי אויך אין די ערשטע יאָרן פֿון אומאָפּהענגיקן פּוילן, איז מעדעם געווען דער פֿאַקטישער אידעיִשער אָנפֿירער פֿון דער פּאַרטיי, און ער האָט זיך אויך אַקטיוו באַטייליקט אין דער פּראַקטישער אָרגאַניזאַציאָנעלער אַרבעט. אָבער אין די יאָרן 1919—1920 האָט זיך די לאַגע געענדערט. מעדעם איז פֿאַרבליבן אַ מיטגליד פֿונם צענטראַל־קאָמיטעט און פֿון דער רעדאַקציע, אָבער ער פֿלעגט זייער זעלטן שרייבן אויף אַלגעמיין־פּאָליטישע טעמעס: ס׳פֿלעגט אים שטערן דער ביטערער באַוווסטזיין, אַז ער קאָן נישט אויסדריקן די שטימונגען פֿון זיין פּאַרטיי. דער גרעסטער טייל פֿון זיינע אַרטיקלען אין יענער צייט איז געווען געווידמעט די פֿראַגן פֿון דעם אינערלעכן ייִדישן לעבן. זיין באַליבטסטע טעמע איז געווען די ייִדישע פֿאָלקסשול. אין יאָר 1919 איז געגרינדעט געוואָרן די געזעלשאַפֿט „אונזערע קינדער", וואָס האָט זיך געשטעלט פֿאַר אַ ציל אויסצוברייטערן די נעץ פֿון ייִדישע פֿאָלקשולן און קינדערהיימען. מעדעם האָט מיט גרויס חשק זיך אָפּגעגעבן מיט דער דאָזיקער אַרבעט. ער האָט אויך מיט גרויס אינטערעס נאָכגעפֿאָלגט דעם וווּקס פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור און נאָך די ערשטע טריט פֿונם ייִדישן טעאַטער. די ערשטע אויפֿפֿירונג פֿונם „דיבוק" צו די שלושים פֿון אַנסקיס פּלוצעמדיקן טויט איז פֿאַר מעדעמען געווען אַ גרויסע געשעעניש. אַ לאַנגע צייט נאָך דער פּרעמיערע האָט ער סיי אין פּערזענלעכע שמועסן, סיי עפֿנטלעך אַנטוויקלט פּלענער וועגן שאַפֿן אַ ייִדישן טעאַטער, וואָס זאָל שטיין אויף אַ הויכן קינסטלערישן ניוואָ.

אין די דאָזיקע יאָרן האָט מעדעם געלעבט אויפֿן פֿינפֿטן שטאָק פֿון אַ גרויס פֿינצטער הויז אויף נאַוואָליפּיע, וווּ עס איז אויך געווען די דרוקעריי און די רעדאַקציע פֿון דער צייטונג. זיין דירה איז געווען אַ קאַלטע, אַ נישט־געמיטלעכע. די קעלט פֿלעגט אַרויסרופֿן ביי אים שאַרפֿע ווייטאָגן. אין די נעכט פֿלעגט זיך מעדעם אַראָפּלאָזן אין דער דרוקעריי, כּדי אָפּצוהיטן דעם אַרויסלאָז פֿון נומער, צו מאַכן די לעצטע אויסבעסערונגען און צו פֿירן אונטערהאַנדלונגען מיט דער צענזור. אין דער דרוקעריי איז געווען נאָך קעלטער ווי אויבן. ביי מעדעמען פֿלעגן פֿרירן די הענט און די פֿיס. ער פֿלעגט אָבער פֿעסט פֿאַרבייסן די ציין און מיט דער אָנשטרענגונג פֿון זיין ווילן דערשטיקן די ווייטאָגן. די צייטונג האָט געמוזט אַרויסגיין.

נישט אַלע מאָל פֿלעגט זיין אָרגאַניזם אויסהאַלטן; אַ שווערער אָנפֿאַל פֿלעגט אים אָפֿט מאָל אַוועקלייגן אויף עטלעכע טעג אין בעט. אָבער אויך ליגנדיק האָט ער נישט אויפֿגעהערט צו אַרבעטן. אויף זיין טישל ביים בעט האָבן זיך געזאַמלט מאַנוסקריפּטן, ביכער און רעדאַקציע־מאַטעריאַלן. ער האָט אָפּגעהאַלטן באַראַטונגען מיט מיטאַרבעטער, געמאַכט נאָטיצן. די דאָקטוירים פֿלעגן שאַרף פּראָטעסטירן קעגן מעדעמס גרינגשאַצנדיקער באַציִונג צו זיין אַלטער שווערער קראַנקייט. זיי האָבן פֿון אים געפֿאָדערט, ער זאָל ענדערן דעם קלימאַט און דעם גאַנצן אָרט לעבן, ווייל עס דראָט אים די געפֿאַר אין גאַנצן צו פֿאַרלירן זיין אַרבעטס־פֿעיִקייט.

ביסלעכווייז האָט זיך מעדעם איינגעלעבט מיטן געדאַנק וועגן אַוועקפֿאָרן: די פֿיזישע שוואַכקייט און די גייסטיקע דעפּרעסיע, וואָס איז געווען אַ רעזולטאַט פֿון די מיינונגס־פֿאַרשידנהייטן צווישן אים און די פּאַרטיי־חברים, האָבן געטאָן זייערס. אָבער ווערן אַן אינוואַליד, וואָס פֿאַרענדיקט אויסלעבן זיינע יאָרן ערגעץ וווּ אין אַ קוראָרט, האָט ער נישט געקאָנט און נישט געוואָלט: דער איינציק מעגלעכער אויסוועג האָט זיך אים אויסגעוויזן דאָס אַוועקפֿאָרן אין אַ לאַנד, וווּ ס'עקסיסטירט אַ ייִדישע אַרבעטער־באַוועגונג, וווּ ס'איז מעגלעך אַ סיסטעמאַטישע ליטעראַרישע אַרבעט. אַזאַ לאַנד איז געווען אַמעריקע. צום סוף פֿון 1920 איז דער פּלאַן וועגן אַוועקפֿאָרן אויף יענער זייט אָקעאַן פֿולשטענדיק צייטיק געוואָרן. אָנהייב ווינטער, אין דער געמיטלעכער דירה פֿון ד״ר אַנאַ העלער, די אַקטיווע טוערין פֿון דער געזעלשאַפֿט „אונזערע קינדער״, האָט אַ גרופּע פֿריינד זיך געזעגנט מיט מעדעמען. מעדעם האָט געזאָגט ביי דער געלעגנהייט, אַז זיין בונד מיט דעם פּוילישן ייִדנטום איז צו שטאַרק, אַז די צעשיידונג זאָל אים קענען צערייסן: אין דער ווייטער אַמעריקע וועט ער אָנשטרענגען אַלע זיינע כּוחות און אַרבעטן לטובֿת די ייִדישע מאַסן אין פּוילן, און פֿריִער פֿאַר אַלץ לטובֿת די ייִדישע קינדער, וואָס וואַקסן אין די פֿינצטערע געסלעך פֿון די פּוילישע שטעט. די דאָזיקע האָפֿענונג העלפֿט אים גובֿר זיין דעם ווייטאָג פֿון דער צעשיידונג.

די זעלבע גרופּע מענטשן האָט זיך אין עטלעכע טעג אַרום צונויפֿגעקליבן אויפֿן פּעראָן פֿון וואַרשעווער וואָקזאַל. שווייגנדיק און טרויעריק איז געווען די געזעגענונג. און ווען דאָס מידע, בלייכע געזיכט איז דאָס לעצטע מאָל פֿאַרבייגעשווומען אין פֿענצטער פֿון וואַגאָן, האָט זיך ביי די פֿריינד צונויפֿגעקלעמט דאָס האַרץ פֿון אַ שווערן פֿאָרגעפֿיל.

די לעצטע יאָרן פֿון לעבן

נאָך דעם ווי מעדעם האָט זיך אויף אַ קורצער צייט פֿאַרהאַלטן אין בערלין און אין פּאַריז, האָט ער זיך אין האַווער געזעצט אויף דער שיף. די שיף איז געקומען קיין ניו־יאָרק אין מיטן יאַנואַר 1921 און איז באַגעגנט געוואָרן דורך אַ דעלעגאַציע מיט וולאַדעקן בראָש. בעת מעדעם איז אין עטלעכע שעה אַרום געקומען אין דער רעדאַקציע פֿון „פֿאָרווערטס” האָט אין דעם גרויסן בנין געזשומעט ווי אין אַ בינשטאָק: מאַסן געזעלשאַפֿטלעכע און קולטור־טוער זענען זיך צונויפֿגעקומען באַגריסן דעם מענטשן, וועמענס נאָמען עס איז אַרומגערינגלט געווען מיטן אָרעאָל פֿון אַ לעגענדע. דער „פֿאָרווערטס” האָט פֿאַרעפֿנטלעכט אַ הייסן באַגריסונגס־אַרטיקל, אין וועלכן ער רופֿט אָן מעדעמען „דער סאָציאַליסטישער „אוריאל אַקאָסטאַ”. אין די ערשטע טעג פֿון זיין קומען האָט מעדעם באַזוכט אַ גאַנצע ריי גרויסע פּראָפֿעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס, און אומעטום האָט זיין אָנוועזנהייט אַרויסגערופֿן באַגייסטערונג: פֿאַר מענטשן, וואָס זענען אַריינגעטאָן אין דער האָכעדיקער פּראַקטישער אַרבעט איז ער געווען אַ שליח פֿון אַן אַנדער וועלט, פֿון אַ וועלט פֿון מסירת־נפֿשדיקן העראָישן קאַמף. אַלע צייטונגס־באַריכטן וועגן מעדעמס ערשטע אַרויסטרעטונגען האָבן אונטערגעשטראָכן די זעלטענע פֿיינקייט און איידלקייט פֿון זיין אויסערלעכער און אינערלעכער געשטאַלט.

איינע פֿון זיינע ערשטע צוזאַמענקונפֿטן מיט די אַמעריקאַנער געזעלשאַפֿטלעכע טוער איז פֿאָרגעקומען דעם 20טן יאַנואַר אין לאָקאַל פֿון „פּיפּלס רעליף” און איז געווען געווידמעט די יִדישע פֿאָלקסשולן אין וואַרשע און ווילנע. מעדעם האָט זיך תּמיד אויסגעצייכנט מיט זיין צוריקגעהאַלטנקייט, און האָט אויסגעמיטן גוזמאות און סענטימענטאַליטעט, אָבער אין זיין רעדע האָבן געקלונגען פּאַטעטישע טענער, בעת ער האָט דערציילט וועגן דער מסירת־נפֿשדיקער אַרבעט פֿון די ווילנער יִדישע לערער: זיי פֿלעגן פֿאַלן אין חלשות פֿון נישט דערעסן און זיך דערנאָך באַהערשן און צוריק אומקערן צו זייער אַרבעט. אין אַמעריקע האָט מען ווייניק געוווּסט וועגן די העראָישע אָנשטרענגונגען, וואָס עס איז אויסגעקומען צו מאַכן אין הונגעריקן פּוילן, כדי די קינדער זאָלן נישט פֿילן קיין מאַנגל נישט אין שפּייז און נישט אין לערנען. מעדעמס רעדע האָט געמאַכט זייער אַ שטאַרקן איינדרוק.

אין גיכן איז געשאַפֿן געוואָרן אַ קאָמיטעט, וואָס האָט זיך געשטעלט פֿאַר אַ צילֿ צו שטיצן די יִדישע שולֿן אין פּוילֿן. אין דעם דאָזיקן קאָמיטעט זענען אַריין — וולאַדעק, שלום אַש, צביון און אַ ריי אָרטיקע טוער. דעם 30טן יאַנואַר איז פֿאָרגעקומען דער פֿייערלֿעכער קבלת־פּנים אין איבערפֿולֿטן זאַלֿ פֿון לֿעקסינגטאָנער אָפּערע־טעאַטער. מעדעמס רעדע האָט אַרויסגערופֿן אַ געוואַלֿדיקע באַגייסטערונג און איז אַ סך מאָלֿ איבערגעריסן געוואָרן מיט שטורמישע אַפּלאָדיסמענטן און מיטן געזאַנג פֿון דער שבועה. מעדעם האָט אונטערגעשטראָכן, אַז ער איז אַ שליח פֿון אַ פּאַרטיי, וואָס האָט אין די שווערסטע צייטן נישט איינגעוויקלט איר פֿאָן און וואָס האָט פֿאַרשפּרייט איר השפּעה אויף אַלֿע געביטן פֿון יִדישן פֿאָלקסלֿעבן. באַזונדערס ריִרנדיק זענען געווען די ווערטער, מיט וועלֿכע ער האָט זיך געווענדט צו די אָנוועזנדיקע חברים־בונדיסטן: „דער „בונד" איז פֿאַר אייך נישט בלֿויז אַ באַוועגונג. דאָס איז אייער שיינע פֿאַרגאַנגענהייט, אייער יוגנט („פֿאָרווערטס" דעם 31טן יאַנואַר 1921). ביי די דאָזיקע ווערטער האָבן זיך באַוויזן טרערן אין די אויגן פֿון מענטשן, וואָס האָבן זיך דערמאָנט די שוין לאַנג־פֿאַרלאָזענע קרומע געסלֿעך פֿון ווייסרוסישע און פּוילֿישע שטעטלֿעך, וואָס האָבן זיך דערמאָנט דאָס לֿעגענדאַרע יאָר 1905.

עס זענען אַוועק די טעג פֿון פֿייערלֿעכע אויפֿנאַמעס און מעדעם האָט זיך גענומען צו לֿיטעראַרישער אַרבעט. זיינע לֿעבנס־באַדינגונגען זענען איצט געווען בעסערע ווי אין פּוילֿן, אָבער דער פֿיזישער צושטאַנד האָט זיך נישט פֿאַרבעסערט: די קראַנקייט איז צו טיף אַריינגעדרונגען אין אָרגאַניזם. לֿאַנגזאַם איז אויך געגאַנגען די צופּאַסונג צום נייעם לֿעבן: עס האָט אָפֿט געמאַטערט די בענקשאַפֿט נאָך דער ווייטער היים פֿון יענער זייט ים. די דאָזיקע בענקשאַפֿט האָט געוועקט דערינערונגען, האָט געצוווּנגען זיך אומצוקוקן אויף צוריק, אונטערצופֿירן סך־הכּלען. אַזוי איז אַנטשטאַנען דער געדאַנק וועגן שרייבן זכרונות. דער דאָזיקער געדאַנק האָט פֿאַרכאַפּט מעדעמען מיט אַן אויסערגעוויינלֿעכער קראַפֿט: אין דער געמיטלֿעכער וואַרעמקייט פֿון דער אַמעריקאַנער וווינונג זענען אַזוי ווי לֿעבעדיקע אויפֿגעשטאַנען פֿאַר אים די געשטאַלֿטן פֿון די נאָענטע, לֿאַנג־פֿאַרלאָזענע מענטשן און ערטער — דער סאָד אין ווייסן עפּל־בלֿיִעכץ, דער שטילֿער שמייכל פֿון דער קראַנקער מוטער, די יִנגלֿשע שמועסן וועגן ביכער, די ערשטע פּאַרטיי־פֿאַרזאַמלֿונגען אין הינטערשטאָטישן וועלֿדלֿ...

אין זיינע פּובלֿיציסטישע אַרטיקלֿען איז מעדעם תּמיד געווען זייער קלֿאָר, זייער גענוי, האָט אָפּערירט מיט פֿאַקטן און מיט לֿאָגישע אַרגומענטן. איצט, ווען עס איז אים שוין נישט אויסגעקומען צו שרייבן די פֿאַראַנטוואָרטלֿעכע לֿייט־אַרטיקלֿען, אָפּצורופֿן זיך מיט אַ פֿיבערהאַפֿטער איילֿיקייט אויף יעדער גרעסערער פּאָלֿיטישער געשעעניש, האָט זיך אַרויסגעריסן אויף דער אויבערפֿלֿאַך די טיף־באַהאַלֿטענע באַדערפֿעניש קינסטלֿעריש צו שילֿ־

דערן דאָס לעבן. ספעציעל געלונגען אין קינסטלערישן זין זענען אַרויסגעקומען די קינדער־יאָרן מיט זייער וואַרעמער האַרציקער אַטמאָספֿער, אייניקע כאַראַקטעריסטיקעס פֿון מענטשן, דער קאָלירפֿולער שווייצערישער פּייזאַזש. ביי זייער גאַנצער לעבעדיקייט און בילדערישקייט זענען די זכרונות, איבערהויפּט אין זייער צווייטן טייל, זייער איינגעהאַלטן און פֿאַרמאָגן נישט קיין אינטימע פּרטים: וועגן טיפֿע פּערזענלעכע איבערלעבונגען רעדט מעדעם מיט קוים פֿאַרשטענדלעכע רמזים. אָבער ער קאַרגט נישט קיין פּרטים ווען מען דאַרף שילדערן אַ תּקופֿה און אַ געזעלשאַפֿטלעכע אַטמאָספֿער. מעדעמס אויטאָביאָגראַפֿיע גיט אונז מחמת דעם נישט בלויז אַ געשיכטע פֿון אַ מענטשן, נאָר אויך אַ געשיכטע פֿון דער עפּאָכע. מעדעם האָט דערפֿירט זיינע זכרונות ביז יולי 1915. וועגן דעם לעצטן פּעריאָד פֿאַר זיין קומען קיין אַמעריקע איז אים שווער געווען צו שרייבן: צו פֿריש און צו אויפֿרעגנדיק זענען געוועזן די איבערלעבונגען פֿון די לעצטע יאָרן.

מעדעם האָט אָנגעהויבן דרוקן זיינע דערינערונגען אין פֿעברואַר 1921. זיין פֿאַרטיפֿן זיך אין דער פֿאַרגאַנגענהייט האָט אים נישט געשטערט פֿון צייט צו צייט זיך אָפּצורופֿן אויף די געשעענישן פֿון דער קעגנוואָרט: זיינע פּובליציסטישע אַרטיקלען פֿלעגן זיך סיסטעמאַטיש באַווייזן אין „פֿאָרווערטס". זייערע הויפּט־טעמעס — דער „בונד", יִדישע פֿאָלקס־שולן, באָלשעוויזם און ראַטן־פֿאַרבאַנד, די סאָציאַליסטישע באַוועגונג אויף ביידע קאָנטינענטן. נישט איין מאָל איז מעדעמען אויסגעקומען צו פּאָלעמיזירן אויף די שפּאַלטן פֿון „פֿאָרווערטס" מיט איר רעדאַקטאָר אב. קאַהאַן וועגן יִדיש און וועגן דער אָפּשאַצונג פֿון ציוניזם. אונטערשטרייכנדיק, אַז דער רענעסאַנס פֿון יִדיש איז פֿאַרבונדן מיטן אויפֿשטייג פֿון די פֿאָלקס־מאַסן, האָט מעדעם אין זיין פּאָלעמיק דורכגעפֿירט דעם געדאַנק, אַז די אַסימילאַטאָרישע טענדענצן אין געביט פֿון דער שפּראַך, זאָגן עדות וועגן אַ נישט־בכּיוונדיקער גרינגשאַצנדיקער באַציִונג צום יִדישן פֿאָלקס־מענטש. בכלל, האָט מעדעם אין זיין פּובליציסטישער טעטיקייט אויפֿן אַמעריקאַנער באָדן איינגעהאַלטן זיין אומאָפּהענגיקייט און די פֿרייהייט פֿון קריטיק. אין איינעם פֿון זיינע אַרטיקלען, האָט ער כאַראַקטעריזירנדיק דעם „פֿאָרווערטס" ווי אַ ספּעציפֿישע אַמעריקאַנער דערשיינונג און אָנערקענענדיק זיינע פֿאַרדינסטן, פֿאַרגעוואָרפֿן דער רעדאַקציע, אַז זי פּאַסט זיך צו צום לייענער, אַנשטאָט צו פֿירן אים נאָך זיך. ווייל אַ סאָציאַליסטישער אָרגאַן מוז תּמיד זיין כאָטש מיט איין טריט פֿאָרויס פֿאַר דער מאַסע. אויסמיידנדיק אין זיין פּאָלעמיק פּערזענלעכע מאָמענטן, האָט מעדעם געהאַלטן פֿאַר זיין חוב צו זאָגן דעם ביטערן אמת אַפֿילו דעמאָלט, ווען מען האָט געדאַרפֿט זינגען שבחים. הגם ער האָט הויך געשעצט ליעסינס פֿאַרדינסטן, האָט ער אין צוזאַמענהאַנג מיטן דרייסיקיאָריקן יובילייִ פֿון דער „צוקונפֿט" אָנגע־

וויזן ווי אויף אַ פֿעלער פֿון זשורנאַל אויף זיין אידעיִשער צעשוווּמענקייט און אומבאַשטימטקייט.

דער ערשטער אַרטיקל, וואָס מעדעם האָט אָנגעשריבן אין אַמעריקע איז געווידמעט דער כאַראַקטעריסטיק פֿון „בונד“: ער איז געווען אַן ענטפֿער אויף דער גרויסער צאָל פֿראַגן מינדלעכע און שריפֿטלעכע, וואָס מען האָט געשטעלט מעדעמען אויף מיטינגען און דיסקוסיע־פֿאַרזאַמלונגען. אומקערנדיק זיך צו זיינע באַליבטע פֿאָרמולירונגען, האָט מעדעם געשריבן: „דער „בונד“ איז מער ווי אַ פּאָליטישע פּאַרטיי. ער איז דער אויסדרוק, די פֿאַרקערפּערונג און די טרייב־קראַפֿט פֿון דער גאַנצער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג אויף אַלע געביטן פֿון לעבן, אין אַלע צווייגן פֿון בויען און פֿון קאַמף“. אָנווייזנדיק דערויף, אַז דער „בונד“ איז אין פּוילן אַן ערנסטער פּאָליטישער פֿאַקטאָר, מיט וועלכן עס מוזן זיך רעכענען די קעגנער, הערט מעדעם נישט אויף אונטערצושטרייכן, אַז דער כוח פֿון „בונד“ איז אין זיין אייניקייט און גאַנצקייט. דאָס איז כמעט ווי די איינציקע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי, וואָס האָט זיך אין משך פֿון דער מלחמה נישט געשפּאָלטן, האָט זיך נישט אונטערגעגעבן דעם נסיון פֿון „בורגפֿרידן“, האָט אָפּגעהיט די איינהייטלעכקייט און די ריינקייט פֿון דער ליניע. די סיבה פֿון דער דאָזיקער אויסגעהאַלטנקייט באַשטייט אין דעם, וואָס דער „בונד“ איז אַן אמתע מאַסן־פּאַרטיי מיט פֿאַרשידנאַרטיקע פֿונקציעס. אין זיינע רייען עקסיסטירן חילוקי דעות, אָבער דאָס שטערט נישט דער גאַנצקייט. עקשנותדיק חזרט איבער מעדעם דערביי זיין באַליבטן געדאַנק, אַז „עס איז בעסער צו זינדיקן צוזאַמען, איידער צו ראַטעווען די אייגענע נשמה אויפֿן חשבון פֿון אַ צעברעקלונג.“

צו דער טעמע פֿון „בונד“ קערט זיך מעדעם אום אין אַן אַנדער אַרטיקל נישט לאַנג פֿאַר זיין טויט. דער אַרטיקל, וואָס איז געווידמעט דעם פֿינפֿאונצוואַנציקיאָריקן יובל פֿון „בונד“ איז אָנגעשריבן מיט גרויס שוווּנג. די אויפֿגאַבע פֿון אַ רעוואָלוציאָנערער פּאַרטיי, זאָגט ער, איז נישט אַזוי דאָס צעשטערן, ווי דאָס בויען. דער „בונד“ איז אַ שאַפֿנדיקע פּאַרטיי: זי קעמפֿט צו באַשאַפֿן אַ נייעם מענטשן פֿאַרוואַנדלענדיק דעם דערשלאָגענעם, פֿאַריאָגטן יידישן פּאַריער אין אַ קעמפֿער און אַ טרעגער פֿון דער מאַסן־קולטור. וועגן דעם דאָזיקן אַספּעקט פֿון דער אַרבעט פֿון „בונד“ איז שווער צו רעדן אין ריין פּאָליטישע טערמינען. באַלייכטן אין גאַנצן פֿאַרנעם די איבערקערעניש, וואָס דער „בונד“ האָט געמאַכט אין יידישן לעבן, וואָלט געקאָנט בלויז אַן אמתער קינסטלער.

מיט אַ גרויסער פּאָליטישער ליידנשאַפֿטלעכקייט צייכענען זיך אויס די אַרטיקלען, אין וועלכע עס ווערן באַהאַנדלט די פּראָבלעמען פֿון באָלשעוויזם, ראַטן־פֿאַרבאַנד און פּאָליטיק פֿון „קאָמינטערן“. מעדעמען האָט געווינלעך אויפֿגערעגט דער באַלעבאַטיש גלייכגילטיקער און גוטמוטיקער

טאָן פֿון דער אַמעריקאַנער פּרעסע און געזעלשאַפֿטלעכער מיינונג אין שייכות מיט דעם אַלעם, וואָס איז פֿאָרגעקומען אין רוסלאַנד. ער האָט זיך פּרובירט דאָס דערקלערן מיט דער ווייטקייט פֿון רוסלאַנד און מיט דעם נישט קענען די רוסישע ווירקלעכקייט. ער האָט געהאַלטן, אַז די באָלשעוויסטישע מאַכט האַלט זיך אין לאַנד נישט בלויז אַ דאַנק אירע טעראָריסטישע מעטאָדן, נאָר דערפֿאַר, ווייל זי האָט גענומען אין אַכט די אינטערעסן פֿון פֿאָלק און האָט פֿאַרווירקלעכט אַ גאַנצע רייע בורזשואַז־דעמאָקראַטישע רעפֿאָרמען מיט אַזאַ אַנטשיידנקייט און אויסגעהאַלטנקייט, אויף וועלכע עס וואָלט נישט פֿעיִק געווען קיין שום אַנדער מאַכט („פֿאָרווערטס", דעם 16טן פֿעב., 1921). אָבער אויפֿבויען דעם סאָציאַליזם איז זי נישט ביכולת: דער „נעפּ" איז לויט מעדעמס קאָנצעפּציע אַ דירעקטער אומקערן זיך צום קאַפּיטאַליזם. בכלל האָט מעדעם יעדן זיגזאַג פֿון דער באָלשעוויסטישער רעגירונג אין דער אינערלעכער און אויסערלעכער פּאָליטיק, באַטראַכט אַלס עפּעס ענדגילטיקעס. באַזונדערס שאַרף האָט ער קריטיקירט די פּאָליטיק פֿון „קאָמינטערן" פֿאַר זינאָוויעווס צייטן, וואָס איז דערפֿירט געוואָרן צו דער קורצער פֿאָרמול — באַהערשן די מאַסן, אָרגאַניזירן דעם אַוואַנגאַרד. דאָס אָפּטיילן דעם אַוואַנגאַרד פֿון דער מאַסע, דאָס שאַפֿן די מחיצה צווישן זיי, האָט מעדעם פֿאַראורטיילט שוין אין די ערשטע יאָרן פֿון זיין געזעלשאַפֿטלעכער טעטיקייט. און באַטראַכטנדיק פֿון דעם קוקווינקל די קאָמוניסטישע באַוועגונג אין אַמעריקע, קריטיקירט ער שאַרף אַלע אירע טריט.

די קריטישע באַציִונג צום קאָמוניזם האָט אָבער מעדעמען נישט געשטערט צו זען די פֿעלערן און שוואַכקייטן פֿון רעפֿאָרמיסטישן פֿליגל אין דער אַרבעטער־באַוועגונג. צוקוקנדיק זיך צום אָרטיקן לעבן, האָט מעדעם נישט איין מאָל אויסגעדריקט די מורא, אַז די אַמעריקאַנער אַרבעטער־באַוועגונג קאָן זיך לייכט אַראָפּגליטשן אין זומפּ פֿון אָפּאָרטוניזם און פֿאַרלירן דאָס אייגענע פּנים. ער האָט דערביי אָנגעוויזן, אַז די גרינגשאַצנדיקע באַציִונג צו דער מאַסע איז אויך כאַראַקטעריסטיש פֿאַר די רעכטע סאָציאַליסטן, וועלכע זענען אומעטום געניגט צו שאַפֿן אַ קאַסטע פֿון פּאַרטיי־ביוראָקראַטן.

מעדעמס האַרציקסטע שורות פֿאַר זיין טויט זענען געווידמעט זיין באַליבט ווערק — די ייִדישע פֿאָלקס־שולן אין פּוילן. איינער פֿון די פֿלאַמיקסטע אַרטיקלען וועגן דער פֿראַגע, איז אָנגעשריבן געוואָרן אין יולי, 1922 אין צוזאַמענהאַנג מיט דער ידיעה, אַז די פּוילישע רעגירונג האָט פֿאַרמאַכט די געזעלשאַפֿט „אונזערע קינדער" און די שולן, וואָס די דאָזיקע געזעלשאַפֿט האָט געשאַפֿן. „אין דעם טאָג — שרייבט ער — ווען עס איז געלייגט געוואָרן דער פֿונדאַמענט פֿון דער נייער ייִדישער קינדער־שול, האָט זיך געעפֿנט אַ ניי בלאַט אין דער ייִדישער געשיכטע. . . . די ייִדישע קינדער־שולן האָבן געראַטעוועט קינדער פֿון גייסטיקן און פֿון

פֿיזישן אונטערגאַנג". מיט טיפֿער עמפּערונג פּראָטעסטירט ער קעגן דער פּוילישער רעאַקציאָנערער רעגירונג, וואָס האָט מיט איין שטריך פֿון דער פֿעדער צוגענומען ביי טויזנטער קינדער זייער וואַרעמע, ליכטיקע היים.

אין יובילײ־נומער פֿון „פֿאָרווערטס" (אַפּריל 1922) האָט מעדעם פֿאַרעפֿנטלעכט אַן אַרטיקל אונטערן נאָמען „ווי אַזוי קומט אַ מענטש צו ווערן אַ רעוואָלוציאָנער". דער דאָזיקער אַרטיקל אַנטהאַלט אין זיך אַ כאַראַקטעריסטיק פֿון פֿיר טיפּן רעוואָלוציאָנערן: די מענטשן פֿון ערשטן טיפּ קומען אין דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג צוליב הומאַניטאַרע מאָטיוון און מיטגעפֿיל צו די ליידנדיקע, די מענטשן פֿון צווייטן טיפּ — אין נאָמען פֿון אַן אַבסטראַקטער אידעע, דער דריטער טיפּ צוליב דער פּראַקטישער געזעלשאַפֿטלעכער אַרבעט, די מענטשן פֿון דער פֿערטער קאַטעגאָריע, וועלכע מעדעם האָט באַנוצנדיק גאָרקיס אויסדרוק, אָנגערופֿן „די קינדער פֿון דער זון", קומען אין דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג צוליבן איבערפֿלוס פֿון גייסטיקע כוחות. מעדעם שרייבט וועגן זיי: „אין דער באַוועגונג וואַרפֿן זיי זיך נישט צוליב דעם, וואָס זיי האָבן ליב די מענטשן, אָדער די זאַך גופֿא. און אפֿשר . . . האָבן זיי דאָס אַלץ אויך אין זייער האַרצן, אָבער נישט דאָס אַליין. די הויפּט־טרייבקראַפֿט זייערע איז אינערלעכער איבערפֿלוס, די אינערלעכע רייכקייט פֿון דער נאַטור. דאָס זענען יענע גלענצנדיקע פֿילפֿאַרביקע נאַטורן . . . וואָס זענען ווי אַ גרויסער שטראָם מיט אַ שטורמישן אימפּעט, וואָס גייט אַרויס פֿון די ברעגן, וואָס מוז אויסגיסן זיין איבערגרויסע פֿולקייט אין טאַטן, אין אַרבעט, אין קאַמף, אין מסירת נפֿש. דאָס זענען יענע מענטשן, וואָס נעמען אַ סך פֿון דעם לעבן און וואָס גיבן אַ סך דעם לעבן, וואָס שאַפֿן מיט דער פֿולער האַנט, מענטשן, וואָס האָבן אַ לעבן פֿול מיט שטאַרקע און טיפֿע איבערלעבונגען, אַ געזעלשאַפֿטלעך לעבן און אַ פּערזענלעך לעבן, קאַמף און שאַפֿונג, שיינקייט, קרבנות און פֿרויען־ליבע. דאָס זענען מענטשן, וואָס לעבן גיך און שטאַרבן יונג" (דער יובילײ־נומער פֿון „פֿאָרווערטס", דעם 24טן אַפּריל, 1922).

כאַראַקטעריזירנדיק דעם טיפּ רעוואָלוציאָנערן, צו וועלכע ער האָט אַליין געהערט, האָט מעדעם אפֿשר נאָך דעמאָלט נישט חושד געווען, אַז אין אַ האַלב יאָר אַרום וועלן די דאָזיקע ווערטער ווערן אַ טייל פֿון זיין טרויער־נעקראָלאָג. ער האָט אָבער געפֿילט, אַז זיין קראַנקייט איז זייער אַן ערנסטע. דאָס האָבן נישט פֿאַרשטאַנען אַ סך פֿון די אַרומיקע: מעדעם איז געווינט געווען זיך צו באַהערשן און ער האָט מוטיק אַריבערגעטראָגן די יסורים. די לעצטע חדשים פֿון זיין לעבן, האָט ער פֿאַרבראַכט ערגעץ הינטער ניו־יאָרק, ווייט פֿון שטאָטישן טומל. דעם אייביקן וואַנדערער האָט זיך מיט אַ מאָל פֿאַרוואָלט צו האָבן אַן אייגן ווינקל מיט אַ געמיטלעכן לאָמפּ, מיט אַ ביכער־פּאָליצע, מיט אַ באַליבט בילד אויף דער וואַנט. עס איז אים געפֿעלן געוואָרן אַ קליין הייזל אין אַ זומער־אָרט, עס איז אים

געפֿעלן געוואָרן דער רייך־רוסישער שטילער פּייזאַזש — דער יונגער נאָדלוואַלד, די שמאָלע שטעגן באַוואָקסענע מיט מאָך. איבער די דאָזיקע וואַלד־שטעגן האָט לאַנגזאַם געוואַנדערט דער קראַנקער מעדעם אין דער באַגלייטונג פֿון זיין טרייען הונט. אין זומער 1922, האָט ער אַ סך געלייענט אין זיין איינזאַמקייט, האָט שטודירט די ענגלישע שפּראַך, געמאַכט פּלענער וועגן אַרבעט אויף ווינטער און האָט זיך באַמיט נישט צו באַמערקן זיין פֿיזישע שוואַכקייט. אָבער די סמנים פֿון פֿאַרשאַרפֿונג פֿון דער כראָנישער קרענק האָבן זיך געמערט: טייל מאָל אין דער צייט פֿון דער אַרבעט, אָדער אויפֿן וועג אין דער רעדאַקציע פֿלעגט אים ווערן נישט גוט און ער פֿלעגט כמעט פֿאַרלירן דעם באַוווסטזיין. די דאָקטוירים האָבן פֿאַרזאָרגטע געשאָקלט מיט די קעפּ און דעם פּאַציענט איז אויסגעקומען זיי צו טרייסטן. אָבער אַליין האָט ער וואָס ווייטער אַלץ ווייניקער געגלייבט אין דער מעגלעכקייט זיך אויסצוהיילן. עס איז פֿאַרבליבן איין זאַך: מוטיק וואַרטן אויפֿן סוף.

דער קריזיס איז געקומען אין נאָוועמבער, אין אַ גרויען, נעפּלדיקן פֿרימאָרגן, ווען עס איז אים פּלוצלינג געוואָרן שווער צו אָטעמען. מעדעם האָט מיט גרויס מי אַרויסגערעדט דאָס וואָרט „ס'איז שווער” און האָט זיך קוים דערקליבן צום בעט. עס האָט זיך אָנגעהויבן דאָס טיפּישע פֿאַר דער אורעמיע־קראַנקייט — דאָס לעבן צווישן חלום און וואָר. קומענדיק צום באַוווסטזיין איז דער חולה געווען אַפּאַטיש און שווייגנדיק און אין היץ האָט ער פֿון דאָס ניי איבערגעלעבט די פֿאַרגאַנגענהייט — צוזאַמענפֿאָרן, תּפֿיסות, באַגעגענישן מיט מענטשן. אָפֿט האָט ער אַ צערודערטער גערעדט: יעדעס קינד, וואָס וואַקסט אין ברוד און ענגשאַפֿט אויף דער סמאָטשע און קראַכמאַלנע גאַס דאַרף האָבן אַ ריינע, זוניקע היים...

אייניקע נאָענטע מענטשן פֿלעגן אים קומען באַזוכן. דער אָפּטסטער גאַסט איז געווען וולאַדעק, מיט וועלכן מעדעם האָט זיך דערנעענטערט פֿאַרן טויט. די דאָקטוירים פֿלעגן זיך האַלטן אין איין באַראַטן און אומעטיק שאָקלען מיט די קעפּ: עס איז געווען קלאָר, אַז דעם חולהס טעג זײַנען געציילטע. ביי דער קראַנקן־שוועסטער פֿלעגן זיך נישט איין מאָל טרייסלען די הענט ווען זי פֿלעגט מיט אַ געפֿיל פֿון האָפֿענונגלאָזיקייט אַריינשטעכן די נאָדל אין דעם אויסגעמאַטערטן, בלוטלאָזן קערפּער. עטלעכע שעה פֿאַרן טויט האָט מעדעם זי אָפּגעשטעלט מיט אַ שוואַכן זשעסט: „מען דאַרף נישט. מער דאַרף מען נישט”. ער האָט פֿאַרשטאַנען, אַז ער שטאַרבט.

ער איז געשטאָרבן דעם 9טן יאַנואַר, 1923. זיינע לעצטע ווערטער זענען געווען: „איך גיי אַהיים”.

די לוויה איז פֿאָרגעקומען דעם 11טן יאַנואַר. עס האָט געבושעוועט אַ ווילדער שניי־שטורעם און אונטערן ווינט און שניי האָבן זיך אומענדלעכע מענטשן־מאַסן געצויגן פֿון בראָדוויי צום ווייטן בית־עולם, באַגלייטנדיק

דעם מענטשן, וואָס איז פֿאַר דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג געוואָרן די לעבעדיקע לעגענדע.

די ידיעה וועגן מעדעמס טויט איז געווען אַ שרעקלעכער קלאַפּ פֿאַר די ייִדישע מאַסן אין פּוילן. דער גרויסער קאַמינסקי־טעאַטער אין וואַרשע האָט נישט געקאָנט אַרײַננעמען די מאַסן, וואָס האָבן געשטראָמט פֿון אַלע עקן שטאָט אויפֿן טרויער־מיטינג. ערליך האָט אָנגעהויבן זײַן רעדע: „מעדעם איז געשטאָרבן מיטן געדאַנק וועגן די ייִדישע אַרבעטער, זאָלן זשע די ייִדישע אַרבעטער לעבן מיטן געדאַנק וועגן מעדעמען". אַ פֿאַרשטיקט געוויין פֿון אַלע ווינקלען זאַל איז געקומען אַלס תשובה: עס האָבן געוויינט אַלטע חברים, וואָס האָבן נאָך געדענקט מעדעמס רעדע נאָך זײַן באַפֿרײַונג פֿון טורמע, וואָס ער האָט געהאַלטן אויף דער זעלבער טריבונע. אין די פֿאַרוואָרפֿנסטע ווינקלען פֿון פּוילן האָבן זיך געזאַמלט אויף טרויער־מיטינגען מענטשן דערדריקטע פֿון צער און ווייטאָג: דאָס שווערע לעבן איז געוואָרן נאָך שווערער, נאָך גרויער פֿון דעם באַוווסטזײַן, אַז מעדעם איז מער נישטאָ.

באַזונדערס פֿאַריתומט האָבן זיך געפֿילט די חברים, וואָס האָבן מיט אים יאָרן לאַנג געאַרבעט צוזאַמען אין דער רעדאַקציע. ווי שאָטנס האָבן זיי זיך געשלײַכט איבערן קאָרידאָר פֿון דער רעדאַקציע און אין אַ ווינקל האָט שטיל געכליפּעט אַן אויסגעמאָגערט ייִנגל. דעם דאָזיקן ייִנגל וואָס איז נישט לאַנג פֿאַר מעדעמס אַוועקפֿאָרן געקומען צופֿוס פֿון אַ פֿאַרוואָרפֿן שטעטל, האָט מען אין רעדאַקציע אַ נאָמען געגעבן די „צוואה": מעדעם האָט זיך פֿאַראינטערעסירט מיטן אומגעלומפּערטן, צעשראָקענעם בחורל און אַוועקפֿאָרנדיק האָט ער געבעטן די חברים, אַז מען זאָל זאָרגן פֿאַר אים.

עס זענען אַוועק יאָרן. אויפֿן ניו־יאָרקער בית־עולם פֿון אַרבעטער־רינג איז אויסגעוואַקסן אַ שטיין מיט אַן אויפֿשריפֿט: „וולאַדימיר מעדעם, די לעגענדע פֿון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג". און אין דער געגנט פֿון וואַרשע איז אין אַ גרינעם סאָסנעוואַלד אויסגעוואַקסן אַן אַנדער דענקמאָל — די סאַנאַטאָריע אויף מעדעמס נאָמען, וואָס איז באַשטימט געוואָרן פֿאַר יענע קינדער פֿון די אומעטיקע ייִדישע געסלעך, וועגן וועלכע מעדעם האָט אויף זײַן טויטנבעט גערעדט מיט אַזוי פֿיל בענקשאַפֿט. דער דריטער דענקמאָל איז דאָס בוך „פֿון מײַן לעבן", דאָס זעלטענע אין דער מעמואַרן־ליטעראַטור, ווײַל געשאַפֿן דורך אַ רעוואָלוציאָנער אַ קינסטלער, אַ רעוואָלוציאָנער אַ דיכטער, דורך איינעם פֿון יענע אויסדערוויילטע, וואָס „לעבן גיך און שטאַרבן יונג".

דזשאָן מיל

וולאַדימיר מעדעם
אין אויסלענדישן קאָמיטעט פֿון „בונד”

דער אויסלענדישער קאָמיטעט פֿון „בונד” איז געגרינדעט געוואָרן אין דעצעמבער 1898, אַ פֿיר חדשים נאָכן ערשטן גרויסן דורכפֿאַל פֿון „בונד”, ווען כמעט אַלע מיטגלידער ניט נאָר פֿון צענטראַלן, נאָר אויך פֿון די אָרטיקע קאָמיטעטן זענען אַרעסטירט געוואָרן, און דאָס גאַנצע פּאַרטיי־לעבן האָט זיך כמעט אָפּגעשטעלט.

ווי באַוווסט, האָט די דעזאָרגאַניזירונג, די צערודערונג ניט געדויערט לאַנג: באַלד זענען נייע קאָמיטעטן אויפֿגעשטאַנען, נייע דרוקערייען אַוועקגעשטעלט, נייע מעגלעכקייטן פֿאַר אַ נאָרמאַלער פּאַרטיי־טעטיקייט באַשאַפֿן געוואָרן. אָבער עס איז געווען קלאָר, אַז צו באַפֿרידיקן אַלע באַדערפֿענישן פֿון דער באַוועגונג איז ניט געווען נאָך די כוחות נאָך פֿון די אויף דער פֿרייהייט פֿאַרבליבענע טוערס.

די באַוועגונג האָט זיך גענייטיקט אין ליטעראַרישער הילף, אין סאָציאַליסטישער פּראָפּאַגאַנדע, אין אַגיטאַציע־ליטעראַטור (אויף ייִדיש, רוסיש, פּויליש), אין ליטעראַטור־טראַנספּאָרטן פֿון אויסלאַנד, אין נייע טוערס, אין געלט — קורץ: אין אַלע הילפֿסמיטלען, אָן וועלכע די ייִדישע סאָציאַליסטישע מאַסן־באַוועגונג אין יענער צייט האָט ניט געקאָנט אויסקומען.

אַז „אויסלאַנד” קען, און, ביי די דעמאָלטיקע באַדינגונגען, מוז זיין אַ קוואַל פֿון אַזאַ הילף אויפֿן ברייטסטן מאָסשטאַב, איז געווען אַן אָנגענומענע, אָנערקענטע זאַך. שוין פֿאַר די אַרעסטן, אין אַפּריל אָדער מאַי 1898, אין מינסק, איז די פֿראַגע דיסקוטירט געוואָרן מיט אַרקאַדי קרעמערן און וולאַדימיר קאָסאָווסקין, וועלכער האָט אין פּרינציפּ אָנערקענט, אַז אַ פֿאָרשטייערשאַפֿט אין אויסלאַנד איז ניט נאָר ווינטשנסווערט, נאָר אַבסאָלוט נייטיק. איר אויפֿגאַבע זאָל זיין אַוועקצושטעלן אַן אייגענע דרוקעריי אין זשענעווע, העלפֿן אָרגאַניזירן דעם טראַנספּאָרט, פֿאַרטרעטן דעם „בונד” אין זיינע באַציִונגען מיט די גייסטיקע פֿירערס פֿון דער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע — מיט דער „גרופּע פֿאַר באַפֿרייונג פֿון אַרבעט” (פּלעכאַנאָוו, אַקסעלראָד, זאַסוליטש א״אַנד) און אויך מיט אַנדערע רוסישע סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס. אַרקאַדי, אַלע מאָל פֿאָרזיכטיק און אויסגערעכנט, האָט אָבער אויסגעדריקט ספֿקות אין דער מעגלעכקייט אַזוי גיך צו רעאַליזירן דעם פּלאַן.

דער אָקערשט געגרינדעטער אויסלענדישער קאָמיטעט האָט זיך גענייטיקט אין אַ „מאַסן־באַזע“, כדי דורכצופֿירן זיין אויפֿגאַבע מיט דערפֿאָלג, און אויפֿן אויסלענדישן באָדן האָבן אַזאַ מאַסן־באַזע געקאָנט זיין נאָר די צאָלרייכע רוסיש־ און פּויליש־ייִדישע סטודענטישע קאָלאָניעס אין אייראָפּע. צוליב דער גרויזאַמער רעאַקציאָנערער און אַנטיסעמיטישער פּאָליטיק פֿון דער צאַרישער רעגירונג, וועלכע האָט פֿאַרמאַכט די טירן פֿון די אוניווערסיטעטן און אַנדערע הויכשולן פֿאַר דער יידישער יוגנט, וואָס האָט געזוכט בילדונג, האָבן כמעט אַלע אוניווערסיטעט־שטעט אין אויסלאַנד געשווּיבלט און געגריבלט מיט יידישע סטודענטן פֿון רוסלאַנד און פּוילן. סאָציאַל־פּאָליטיש און פּאַרטייִש איז דאָס געווען אַ מישמאַש פֿון פֿאַרשידענע עלעמענטן, קאָנסערוואַטיווע און ראַדיקאַלע, נאַציאָנאַליסטן און אַסימילאַטאָרן, סאָציאַל־דעמאָקראַטן, סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן און אַנאַרכיסטן. די אויפֿגאַבע פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט פֿון „בונד“ איז געווען צו געווינען וואָס מער פֿון אָט דער פֿאַרשידנאַרטיקער מאַסע אויף זיין זייט און צוציען זיי צו דער אַרבעט פֿאַר זיינע צילן.

עס האָט זיך אים דאָס איינגעגעבן פֿאַרהעלטנישמעסיק זייער גרינג. אין אַ קורצער צייט האָט זיך פֿאַרשפּרייט איבער גאַנץ אייראָפּע אַ נעץ פֿון בונדישע סטודענטישע אָרגאַניזאַציעס: פֿריִער אין שווייצאַריִע און דייטשלאַנד, שפּעטער אין בעלגיִע, פֿראַנקרייך א״אַ.

פֿאַרשידן זענען געווען די מאָטיוון, צוליב וועלכע די יידישע סטודענטישע יוגנט איז צוגעשטאַנען צום „בונד“. אַ טייל — ווייל די ייִדישע סאָציאַליסטישע אַרבעטער־אָרגאַניזאַציעס האָבן דורך זייער לאַנגיאָריקער טעטיקייט באַוויזן זייער סאָציאַליסטישע אויסגעהאַלטנקייט; אַ טייל — צוליב אַ מין ייִדישן „נאַציאָנאַליזם“, — יידישע אַרבעטער, יידישע פּראָלעטאַרישע אָרגאַניזאַציעס, יידישע סאָציאַליסטישע ליטעראַטור, קאַמף פֿאַר בירגערלעכער גלייך־באַרעכטיגונג — דאָס אַלץ האָט געקלונגען צוציִענדיק. אָבער דערהויפּט צוליב דעם, וואָס צווישן אַלע דעמאָלט עקסיסטירנדיקע סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס אין רוסלאַנד איז דער „בונד“ געווען די שטאַרקסטע, די צום בעסטן אָרגאַניזירטע, צום בעסטן דיסציפּלינירטע, די טעטיקסטע, און האָט געקאָנט אויפֿווייזן גרויסע דערפֿאָלגן פֿון דער ייִדישער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג. דאָס האָט אימפּאָניִרט, דאָס האָט אַרויסגערופֿן צוטרוי, דאָס האָט געגעבן האָפֿענונגען. דער פֿאַקט, וואָס אַזוי גיך נאָך די גרויסע אַרעסטן איז דער „בונד“ ווידער געשטאַנען פֿעסט אויף זיינע פֿיס, האָט אַרויסגערופֿן סימפּאַטיע און באַוווּנדערונג; לויב־געזאַנגען אויף זיין אַדרעס האָט מען געקאָנט הערן פֿון אַלע זייטן.

גרויס איז געווען די הילף וואָס דער „בונד“ האָט אָנגעהויבן צו קריגן פֿון די דאָזיקע אָרגאַניזאַציעס. אַ חוץ פֿינאַנציעלער הילף האָבן זיי געגעבן גאַנצע קאַדערס פֿון איבערזעצערס, שרייבערס, „שמוגלערס“ פֿון

ליטעראַטור קיין רוסלאַנד (ספעציעל אין צוויי־דעקיקע וואַליזעס אין צייט פֿון וואַקאַציע), פראָפאַגאַנדיסטן און אַגיטאַטאָרן, פֿון וועלכע אַ סך האָבן באַצאָלט מיט זייערע לעבנס אָדער מיט לאַנגע יאָרן תּפֿיסה און פֿאַרשיקונג. די טעטיקסטע פֿון די גרופּעס זענען געווען אין בערלין, ציריך, קאַרלסרוע, בערן א״אַ.

מעדעם איז געקומען צום אויסלענדישן קאָמיטעט פֿון „בונד״ פֿון בערן (אין אָקטאָבער 1901). וואָלט דאָס אָרט דערלויבט, וואָלט געווען כּדאַי זיך לענגער אָפּצושטעלן אויף דער גרויסער, וויכטיקער ראָלע, וואָס אָט די אַלע גרופּעס האָבן געשפּילט אין „בונד״. דאָ אָבער וועלן מיר בלויז זאָגן עטלעכע ווערטער וועגן דער בערנער גרופּע, ווי אַ ביישפּיל. פֿון אירע רייען האָבן זיך אַרויסגערוקט באַוווּסטע רעוואָלוציאָנערן, ווי למשל, די צוויי שוועסטער ליפּשיץ, פֿון וועלכע די עלטערע, אַנע, איז באַרימט געוואָרן אַלס אַגיטאַטאָרין בעתן אויפֿשטאַנד אויף דער שיף ״פּאָטיאָמקין״. די יינגערע, עזאַ — אַ מאַרטירערין אין לאָדזשער און פּיעטריקאָווער תּפֿיסות; מיטגלידער פֿון דער גרופּע האָבן מיטגעאַרבעט אין „אידישן אַרבעטער״; דער „קאָמוניסטישער מאַניפֿעסט״ פֿון קאַרל מאַרקס און פֿרידריך ענגעלס איז איבערגעזעצט געוואָרן פֿון דער גרופּע; טיילווייז אויך דער „ערפֿורטער פּראָגראַם״ פֿון קאַרל קאַוטסקי. ווען מעדעם איז געקומען פֿון מינסק און איז צוגעלאָזן געוואָרן צו דער גרופּע, האָט זי שוין געהאַט 4 יאָר אַקטיווע אַרבעט הינטער זיך. אין איר קאַמף קעגן אַנטי־מאַרקסיסטישע עלעמענטן אין דער קאָלאָניע, ספּעציעל קעגן ציוניסטן, סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן, אַנאַרכיסטן, האָט מעדעם אַ דאַנק זיין אָראַטאָרישן טאַלענט זייער גיך זיך אַרויסגערוקט אין די פֿאָדערשטע רייען און געוואָרן דער וואָרטזאָגער פֿון זיינע חברים אין דער בערנער קאָלאָניע, און ניט נאָר פֿון דער בערנער קאָלאָניע אַליין.

זיינע אַרויסטרעטונגען האָבן געהאַט אַן אַלץ גרעסערן דערפֿאָלג און האָבן באַלד צוגעצויגן אַלעמענס אויפֿמערקזאַמקייט. די לאָגיק פֿון זיינע אַרגומענטן, דער אופֿן ווי ער פֿלעגט פֿאַרטיידיקן די בונדישע פּאָסטולאַטן זענען געווען אָריגינעל, טיף דורכגעטראַכט. די פֿאָרעם און שיינקייט פֿון זיינע רעדעס פֿלעגן אַרויסרופֿן אַן אמתן עסטעטישן פֿאַרגעניגן. מיט יעדער אַרויסטרעטונג זיינער איז זיין נאָמען געוואָרן מער און מער באַליבט. דער אויסלענדישער קאָמיטעט האָט דורכגעפֿירט מיט מעדעמען אַלס רעדנער אַ גאַנצע ריי קאַמפּאַניעס אין פֿאַרשיידענע שטעט אין אייראָפּע. ער איז געווען איינער פֿון די הויפּט־רעדנערס אויף דעם 5יאָריקן יובילעאום פֿון „בונד״ (1902) אין אַ סך שטעט; אויף די פּראָטעסט־פֿאַרזאַמלונגען קעגן דעם קעשענעווער פּאָגראָם (1903); אויף די אויפֿקלערונגס־מיטינגען וועגן דער נאַציאָנאַלער פּראָגראַם פֿון „בונד״ און זיינע אָרגאַניזאַציע־פּרינציפּן.

אין יוני 1903 ווערט מעדעם באַשטימט אַלס אַ פֿולבאַרעכטיקטער מיטגליד פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט. „זעלבסטפֿאַרשטענדלעך — שרייבט

מעדעם אין זיין בוך „פֿון מיין לעבן“ — בין איך געווען צופֿרידן מיט מיין נייעם אַמט... ניט צוליב עפּעס אַן אַמביציע... דאָס האָט מיר געגעבן אַ געוויסע מאָראַלישע באַפֿרידיקונג: איך בין געוואָרן אַ פֿולבאַרעכטיקטער בירגער אין דער בונדישער מלוכה“.

זיין נייער „אַמט“ האָט אָבער נישט געענדערט דעם פֿאָרנעם און כאַראַקטער פֿון זיינע טעטיקייטן.

אין וואָס איז באַשטאַנען די אַרבעט פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט? וואָס זענען געווען זיינע פֿונקציעס?

דאָס איז געווען אַ קאָמפּליצירטע, פֿאַרצווייגטע, פֿאַרשיידנאַרטיקע און אָפֿט שווערע אַרבעט, פֿול מיט פֿרייד, אָבער נאָך מער פֿול מיט זאָרג און גרויסער פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט. אין אַ געוויסער מאָס איז זי געווען ברייטער, פֿאַרצווייגטער און קאָמפּליצירטער ווי די אַרבעט פֿון צענטראַלן קאָמיטעט. די פֿאַרבינדונגען מיטן צענטראַלן קאָמיטעט און אויך מיט די אָרטיקע אָרגאַניזאַציעס, האָבן געפֿאָדערט פֿיל צייט און מי. צוליב קאָנספּיראַטיווע סיבות האָט דער צענטראַלער קאָמיטעט נישט געוואָלט און נישט געקאָנט שטיין אין דירעקטע פֿאַרבינדונגען מיט אַלע לאָקאַלע אָרגאַניזאַציעס, — שוין צוליב דעם אַליין, וואָס ער האָט נישט געהאַט אַזוי פֿיל פּאַסיקע אַדרעסן. דערקעגן דער אויסלענדישער קאָמיטעט האָט אַזעלכע שוועריקייטן נישט געהאַט. פֿיקטיווע און אמתע אַדרעסן האָט ער געקאָנט פֿונאַנדערשיקן אין די הונדערטער. דעריבער פֿלעגט דער צענטראַלער קאָמיטעט זיך זייער אָפֿט דערוויסן וועגן געשעענישן אין די פּראָווינציעלע שטעט דורך דעם אויסלענדישן קאָמיטעט. און זינט 1901, ווען די „לעצטע נאַכריכטן“ האָבן זיך אָנגעהויבן צו דרוקן, זענען די פֿאַרבינדונגען מיט די בונדישע אָרגאַניזאַציעס אין רוסלאַנד נאָך מער פֿאַרברייטערט געוואָרן. זיי אַלע פֿלעגן צושיקן קאָרעספּאָנדענציעס און געפֿאָדערט וואָס מער עקזעמפּלאַרן פֿון די „נאַכריכטן“. דער אויסלענדישער קאָמיטעט פֿלעגט אין אַלגעמיין פּינקטלעך דורכפֿירן אַלע בקשות—און דאָס איז געווען אַן אומגעהייערע אַרבעט. פֿאַר יעדן אינדיווידועלן אַדרעסאַט האָט מען געדאַרפֿט האָבן פּאַסיקע קאָנווערטן פֿון אינדוסטריעלע פֿירמעס, אָדער האַנדלסהייזער, אָדער וויסנשאַפֿטלעכע אינסטיטוציעס, — אָדער אונגעבונדענע קאַטאַלאָגן מיט צוויי טאָוולען, צווישן וועלכע מען פֿלעגט איינפּאַקן אַ היפּש ביסל ליטעראַטור. פֿון די אַדרעסן, וועלכע מען האָט באַנוצט צוצושטעלן ליטעראַטור, וואָלט מען געקאָנט צוזאַמענשטעלן אַן אַדרעס־בוך פֿון אַ סך שטעט און שטעטלעך אין רוסלאַנד — אין אַזאַ גרויסער צאָל זענען זיי געווען אין פֿיל ערטער. און ווער איז דאָרטן נישט געווען? עס זענען אויסגענוצט געוואָרן די אַדרעסן פֿון רעקטאָרן פֿון אוניווערסיטעטן, דירעקטאָרן פֿון מיטלשולן, פּראָפֿעסאָרן, דאָקטוירים, אינזשינערן, אַדוואָקאַטן, ליטעראַטן, פּראָמינענטע געזעלשאַפֿטלעכע טוערס, פֿון גענעראַלן, „דיעסטוויטעלניע סטאַטסקיע סאָוויעטניקי“, פּרינץ וואַסילטשיקאָוו אין אַ הויף לעבן

קאָוונע, גענעראַל אוטגאָף אין וואַרשע, קניאַז באַריאַטינסקי אין פעטערבורג, גענעראַל פֿון אינפֿאַנטעריע באַראַנאָוו (באַראַנאָווסקי?) אין ווילנע, און נאָך פֿיל אַנדערע. וועגן סטודענטן און אַרבעטער איז שוין אָפגערעדט. די אָרגאַניזירונג פֿון די פֿאַרבינדונגען מיט די בונדישע אָרגאַניזאַציעס אין רוסלאַנד איז געווען אַוועקגעשטעלט אויף דער העכסטער מדרגה פֿון „עפֿישענסי" און איז געווען דער שטאָלץ פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט.

דער אויסלענדישער קאָמיטעט האָט געדאַרפֿט אינפֿאָרמירן די אייראָפעישע און די אַמעריקאַנישע סאָציאַליסטישע פרעסע וועגן „בונד" און זיינע אויפֿטוען; צושטעלן אויספֿירלעכע באַריכטן צו אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע קאָנגרעסן און צו אינטערנאַציאָנאַלע טרייד־יוניאָן־קאָנגרעסן וועגן דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג אין ליטע, פוילן און רוסלאַנד; אונטערהאַלטן סיסטעמאַטישע פֿאַרבינדונגען מיט לאַנדסמאַנשאַפֿטן, בונדישע גרופעס און איינצלנע סימפאַטיקער אין אַמעריקע, אַפֿריקע, אויסטראַליע; דאָס זעלבע מיט די סטודענטישע קאָלאָניעס אין אייראָפע און שפעטער אויך מיט יידישע אַרבעטער־אָרגאַניזאַציעס אין איניקע אייראָפעישע שטעט. זיי אַלע זענען געווען אַ שטענדיקער קוואַל פֿון פֿינאַנציעלער הילף נישט נאָר פֿאַר די צענטראַלע בונדישע אינסטיטוציעס, נאָר אויך פֿאַר לאָקאַלע אָרגאַניזאַציעס, פֿאַר שטרייקן, פֿאַר פאָליטישע אַרעסטירטע און פֿאַרשיקטע. די באַזאָרגונג פֿון די אַרעסטירטע און פֿאַרשיקטע מיט געלט און ביכער האָט געהערט צו די פֿונקציעס פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט, וועלכער האָט געזוכט צו זיין אין אַ שטענדיקן קאָנטאַקט מיט אַלע, וועמענס אַדרעסן ער פֿלעגט נאָר קריגן. פֿראַנץ קורסקי דערציילט אין איינעם פֿון זיינע אַרטיקלען, ווי ער איז געווען פֿאַרווונדערט, ווען עטלעכע טעג נאָכדעם ווי ער האָט אַרויסגעשיקט אַ בריוו פֿון ווילייקער טורמע, האָט ער שוין געקראָגן אַן ענטפֿער פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט, און אַזוי איז עס געווען מיט אַלעמען. נאָר אַ דאַנק אַזאַ ענגן קאָנטאַקט איז דער אויסלענדישער קאָמיטעט געווען אין דער לאַגע אַ פאָר וואָכן נאָך דעם באַרימטן יאַקוטסקער אויפֿשטאַנד (1904) פֿון די פאָליטישע פֿאַרשיקטע, צו פֿאַרעפֿנטלעכן די סענסאַציאָנעלע געשיכטע פֿון יענעם אויפֿשטאַנד, אָנגעשריבן פֿון פּ. ראָזענטאַל, איינעם פֿון די אָנטיילנעמער אין אויפֿשטאַנד (צוגעשיקט פֿון סיביר אין אַ זאַק ניס).

אין רשות פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט איז געווען דער בונדישער אַרכיוו און די ביבליאָטעק. די ח"ח מוטניק (גלעב), דוד מאַכלין, מאַקס ווינאַקור און אַנד. האָבן דעם אַרכיוו סיסטעמאַטיזירט, איינגעאָרדנט אויף מאָדערנע, וויסנשאַפֿטלעכע יסודות, און טאַקע אַ דאַנק דעם איז דער בונדישער אַרכיוו באַלד פֿון אַלעמען אָנערקענט געוואָרן ווי דער בעסטער, דער ווערטפֿולסטער אַרכיוו פֿון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג אין רוסלאַנד.

גרויס איז געווען די ליטעראַרישע טעטיקייט פֿון אויסלענדישן קאָ־

מיטעט. כמעט אַלע ביכער און בראָשורן פֿון „בונד" זענען געווען געדרוקט אין זיין דרוקעריי, וועלכע האָט זיך כסדר פֿאַרבעסערט און פֿאַרגרעסערט.

אין דער אויבן דערמאָנטער פראַקטישער, רוטינער, טאָג־טעגלעכער אַרבעט פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט פֿלעגט מעדעם נעמען זייער אַ קליינעם, כמעט אומבאַדייטנדיקן אָנטייל. געוויס פֿלעגט ער זיין אויף אַלע זיצונגען פֿון קאָמיטעט און דעבאַטירן די לויפֿנדיקע פראַגן, אָבער אָט די אַרבעט איז געווען ניט זיין פֿעלד און ניט אין איר אָדער דורך איר איז ער געוואָרן דער פראָמינענטער פֿירער, ווי ער האָט פֿיגורירט פֿאַרן גרויסן עולם. אַפֿילו אין דער פרעסע איז זיין מיטאַרבעט — יעדנפֿאַלס ביז דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע — געווען אַ מינימאַלע. כאָטש אָפֿיציעל איז דער גאַנצער אויסלענדישער קאָמיטעט געווען פֿאַראַנטוואָרטלעך פֿאַר זיינע אויסגאַבן, איז פֿאַקטיש דער אמתער רעדאַקטאָר געווען קאָסאָווסקי. ער האָט רעדאַקטירט די „לעצטע נאַכריכטן", דעם „אידישן אַרבעטער", דעם „וויעסטניק בונדאַ". כמעט די גאַנצע משא פֿון קאַמף אין דער פרעסע, קעגן די קעגנער און שונאים פֿון „בונד" — קעגן די ציוניסטן, סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן, דער פוילישער סאָציאַליסטישער פאַרטיי, קעגן „איסקראַ" — איז געלעגן אויף זיינע פלייצעס. די באַגרינדונג און פֿאַרטיידיקונג פֿון דער נאַציאָנאַלער פראָגראַם פֿון „בונד" און פֿון זיינע אָרגאַניזאַציע־פֿאָדערונגען זענען אין דער פרעסע אויך דורכגעפֿירט געוואָרן הויפטזעכלעך דורך קאָסאָווסקין.

אַ דאַנק זיינע אויסערגעוויינטלעכע אָראַטאָרישע פֿעיִקייטן האָט מעדעם רעפרעזענטירט דעם „בונד" אויף עפֿנטלעכע אַרויסטרעטונגען און אויף צאָלרייכע מיטינגען, אויף אַלע קאָנפֿערענצן און צוזאַמענפֿאָרן פֿון „בונד", וואָס זענען אָפגעהאַלטן געוואָרן אין אויסלאַנד. אַ דאַנק דער לאָגיק פֿון זיין דענקען פֿלעגט ער אויסגעקליבן ווערן אין די וויכטיקסטע רעזאָלוציע־קאָמיסיעס פֿון די צוזאַמענפֿאָרן, אָדער ער פֿלעגט האָבן דעם אויפֿטראָג צו זיין דער רעפֿערענט אָדער דער באַריכט־אָפגעבער איבער די וויכטיקסטע פאַרטיי־פֿראַגן.

דאָס וואָס קאָסאָווסקי איז געווען אין דער פרעסע, איז מעדעם געווען אין עפֿנטלעכע, מינדלעכע אַרויסטרעטונגען: דער פאָפולערסטער וואָרטפֿירער פֿון „בונד", דער בעסטער אויסטייטשער פֿון זיינע שטרעבונגען און צילן, פֿון זיינע האָפֿענונגען און אידעאַלן.

מיר וועלן דאָ פֿאַררעגיסטרירן די וויכטיקסטע אַרבעטן, וואָס מעדעם האָט געשריבן ביז סוף 1905: „סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און נאַציאָנאַלע פֿראַגע", אַרויס אומלעגאַל 1905; לעגאַל, יידיש און רוסיש, 1906; „דער זעקסטער ציוניסטישער קאָנגרעס אין באַזעל", אַנאָנים, 1903, אומלעגאַל, יידיש, פויליש, רוסיש; גרויסע טיילן איבערגעדרוקט אין דער „אַרבעטער־שטימע", אומלעגאַל אין רוסלאַנד; אייניקע אַרטיקלען אונטערן פסעוודאָנים מ. זוויניצקי: אין „אידישן אַרבעטער", זשענעווע 1903 און 1904; אין „וויעסטניק בונדאַ" 1904; אַנאָנים, אין די „לעצטע נאַכריכטן"; אַ גרעסערע אַרבעט „צו דער געשיכטע פֿון דער גרויסער פֿראַנצייזישער רעוואָלוציע" געבליבן אין מאַנוסקריפט.

ו. קאָסאָווסקי

ו. מעדעם און די נאַציאָנאַלע פֿראַגע*

אַ קאַפּיטל זכרונות

צום ערשטן מאָל האָב איך זיך באַגעגנט מיט מעדעמען סוף דעצעמבער 1901 אין שווייצאַריע. איך בין דעמאָלט געקומען פֿון לאָנדאָן אַלס שליח פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט פֿון בונד צום גרינדונג־צוזאַמענפֿאָר פֿון דער אויסלענדישער סטודענטישער אָרגאַניזאַציע, וואָס איר ציל האָט געדאַרפֿט זיין בייהילפֿיק זיין דעם „בונד” אין זיין אַרבעט.

דער צוזאַמענפֿאָר איז פֿאָרגעקומען אין בערן, ווּ מיר האָבן געהאַט אונזער בעסטע סטודענטישע גרופּע; צו איר האָט געהערט אויך מעדעם, וואָס איז נישט לאַנג פֿאַר דעם געקומען פֿון רוסלאַנד און איז געווען פֿאַרשריבן אַלס אַ סטודענט פֿון בערנער אוניווערסיטעט.

דער טשוואָק פֿון צוזאַמענפֿאָר איז געווען די נאַציאָנאַלע פֿראַגע. דאָס איז דעמאָלט בכלל געווען די ברענענדיקסטע פֿראַגע אין „בונד”. די רעזאָלוציע צו דער פֿראַגע, וועלכע דער פֿערטער צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד” (אַפּריל 1901) האָט געהאַט אָנגענומען, האָט נישט באַפֿרידיקט: ווער ס'האָט איר געהאַלטן פֿאַר צו ברייט, ווער — פֿאַר נישט קלאָר, און אַלע האָבן איר באַטראַכט בלויז פֿאַר דעם ערשטן פּרווו צו געבן אַן ענטפֿער אויף דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. מיט דער „איסקראַ”, דעם אָרגאַן פֿון לינקן פֿליגל פֿון דער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, האָט זיך אַלץ מער פֿונאַנדערגעברענט אַ פֿאַרביטערטער קאַמף אַרום דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע און דער אָרגאַניזאַציאָנעלער, וועלכע איז מיט איר אין אַ געוויסן זינען געווען פֿאַרבונדן, ווייל דאָס איז געווען אַ פֿראַגע וועגן דעם, ווי דאַרף אָרגאַניזירט זיין די אַלגעמיין־רוסלענדישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטיי, אַז אין אירע ראַמען זאָלן זיך קאָנען פֿריי אַנטוויקלען די אַרבעטער־פּאַרטייען פֿון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן.

אין אונזערע אויסלענדישע גרופּעס האָט מען זיך, פֿאַרשטייט זיך, שטאַרק פֿאַרנומען מיט דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע און אויף וויפֿל דאָס איז מעגלעך געווען, האָט מען איר שטודירט. אין דעם פרט האָט זיך באַזונדערס אויסגעצייכנט די בערנער גרופּע, אין וועלכער אייניקע זענען שוין באַקאַנט

---

* געשריבן אין בערלין אין 1928.

געווען מיט שפרינגערס בוך „דער קאַמף פֿון די עסטרייכישע נאַציעס פֿאַר דער מלוכה“, אַ בוך, וואָס איז געווען גאַנץ ניי לויט זיינע בליקן און איז געווען, מחמת זיין יורידישער באַגרינדונג, נישט לייכט דורכצונעמען.

דער אויסלענדישער קאָמיטעט האָט געזען באַקאַנט צו מאַכן די סטודענטישע יוגנט אין די „קאָלאָניעס“ מיט דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, אַזוי אַז זי זאָל זיך קאָנען אָריענטירן אינם שטרייט צווישן „איסקראַ“ און „בונד“, וואָס האָט אָנגענומען אַלץ שאַרפֿערע פֿאָרמען.

מיר איז איבערגעגעבן געוואָרן פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט צו האַלטן אַ רעפֿעראַט וועגן דער נאַציאָנאַלער און אָרגאַניזאַציאָנעלער פֿראַגע אויף דעם אויבן־אָנגעוויזענעם ערשטן צוזאַמענפֿאָר פֿון אונזערע סטודענטישע גרופּעס.

איצט קאָן מען שוין אויסזאָגן פֿון חדר, אַז דער רעפֿעראַט איז געווען אַן אַרבעט, וועלכע דער צ. ק. פֿון בונד האָט אַ געוויסע צייט פֿאַרן סטודענטישן צוזאַמענפֿאָר ביי מיר באַשטעלט און וועלכע ער האָט שפּעטער אַרויסגעגעבן אַלס אַ בראָשור אונטער דעם נאָמען: „צו דער פֿראַגע וועגן דער נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע און איבערבויען די רוסלענדישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אַרבעטער־פּאַרטיי אויף פֿעדעראַטיווע יסודות“.

אַזוי ווי אַלץ געהערט שוין צום ווייטן עבר, קען איך שוין אויך זאָגן, אַז דער צ. ק. האָט צענזורירט מיין מאַנוסקריפּט און האָט אָפּגעטעמפּט אַלע שאַרפֿע ווינקלען אין אָוועקשטעלן און באַהאַנדלען די נאַציאָנאַלע פּראָבלעם.

אין פּרינציפּ און אין טעאָרעטישער הינזיכט איז די דאָזיקע פֿאַרטושונג, פֿאַרשטייט זיך, געווען נישט דערלאָזבאַר, אָבער פֿון פּאָליטיש־פּראַקטישן שטאַנדפּונקט האָט דער צ. ק., אויף וויפֿל מען קאָן איצט אָפּפֿרישן אין זכרון די דעמאָלטיקע סיטואַציע, קיין אַנדער ברירה, ווי עס ווייזט אויס, נישט געהאַט, אויב ער האָט געוואָלט דורכפֿירן די פּאַרטיי־שיף בשלום דורך די צוויי געפֿערלעכע הויפּנס שטיינער: די העצע פֿון די איסקראַ־לייט, מיט וועלכע מען איז געווען אין איין פּאַרטיי — פֿון איין זייט, און די נסיונות פֿונם יידישן נאַציאָנאַליזם — פֿון דער אַנדער זייט.

ווי די מעשה זאָל נישט זיין, אויף דעם צוזאַמענפֿאָר פֿון אונזערע סטודענטן, איז די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אָוועקגעשטעלט געוואָרן אַ סך שאַרפֿער, ווי אין דער דערמאָנטער בראָשור.

דער רעפֿעראַט האָט אַרויסגערופֿן אַ לעבעדיקע דיסקוסיע. עס זענען אַרויסגעטראָטן אייניקע חברים פֿון דער בערנער גרופּע, ווי למשל בלומשטיין, וועלכער האָט שוין אָפּערירט מיט שפּרינגערס אידעען. אָבער מעדעם, וועלכער האָט זיך דעמאָלט, ווי איך ווייס, זייער אינטערעסירט מיט דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, האָט אין דער דיסקוסיע קיין שום אָנטייל נישט גענומען, — אַ פֿאַקט, וואָס איז פֿאַר אים געווען כאַראַקטעריסטיש: ער האָט זיך נישט געטרויט, ער האָט זיך געפֿילט נישט גענוג צוגעגרייט אויף

אַריינצומישן זיך אינם שטרייט. אין דער דאָזיקער פּאַרזיכטיקייט האָט זיך אַרויסגעוויזן אַ באַשטימטער שטריך פֿון זיין פּערזענלעכקייט, דאָס וואָס מען קען אָנרופֿן: אידעיִשע געוויסנהאַפֿטיקייט.

אין אַ יאָר אַרום האָב איך זיך ווידער באַגעגנט מיט מעדעמען אין שווייצאַריע — אויפֿן צווייטן צוזאַמענפֿאָר פֿון אונזערע אויסלענדישע גרופּעס (אין די לעצטע טעג פֿון 1902 און אין די ערשטע טעג פֿון 1903). אויך דאָס מאָל בין איך אַראָפּגעקומען פֿון לאָנדאָן אַלס פֿאָרשטייער פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט.

דעמאָלט האָט שטאַרק באַוועגט די מוחות אַ נייע פֿראַגע, די פֿראַגע וועגן טעראָריזם, וועלכע איז אויפֿגעקומען אַ דאַנק דער טעראָריסטישער טאַקטיק פֿון דער פּאַרטיי „סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן״.

די טעראָריסטישע אַקטן האָבן באַשאַפֿן אַן אַטמאָספֿער פֿון מיטגעפֿיל, וועלכע האָט זיך אַלץ מער פֿאַרשפּרייט און אָנגעהויבן צו ווירקן אויך אויף אייניקע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציעס, אַלנפֿאַלס אויף דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער יוגנט: דער טעראָריסטישער געפֿיל האָט זיך געבונטעוועט קעגן דעם אַנטי־טעראָריסטישן שכל, וועלכן די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע האָט אויפֿגעקלערט און דיסציפּלינירט.

נאָך דער עקזעקוציע איבער די ווילנער דעמאָנסטראַנטן האָבן זיך אויך אין „בונד״ אויפֿגעהויבן אָדער זייער פֿאַרשטאַרקט טעראָריסטישע שטימונגען און דאָס האָט געבראַכט דערצו, אַז די פֿינפֿטע קאָנפֿערענץ האָט אָנגענומען אַ רעזאָלוציע וועגן „אָרגאַניזירטער נקמה״. ווען דער אויסלענדישער קאָמיטעט איז אין די „פּאָסלעדניאַ איזוועסטיאַ״ (לעצטע ידיעות) נום. 88 אַרויס מיט אַ שאַרפֿער קריטיק פֿון דער דאָזיקער רעזאָלוציע, באַווייזנדיק, אַז די „אָרגאַניזירטע נקמה״ איז אַ טריט אויפֿן וועג צום סיסטעמאַטישן פּאָליטישן טעראָר, האָבן אייניקע אונזערע אָרטיקע אָרגאַניזאַציעס רעאַגירט דערויף מיט זלזולים אין בריוו צום אויסלענדישן קאָמיטעט; באַזונדערס געזידלט האָבן זיך די חברים פֿון אונזער מינסקער אָרגאַניזאַציע, ווּ מען האָט זיך בכלל מער ווי אומעטום אַרומגעטראָגן מיט טעראָריסטישע פּלענער: מען האָט זיך דאָרטן געקליבן צו מאַכן אַן אַטענטאַט אויפֿן שעף פֿון דער מינסקער אָכראַנע פּאָלקאָווניק וואַסיליעוו; און מאַריאַ (זשאָלודסקאַיאַ), איינע פֿון אונזערע בעסטע און ענערגישסטע טוערינס, איז צוליב דעם געקומען צו אונז קיין לאָנדאָן זיך אויסצולערנען שיסן.

עס איז געווען קלאָר, אַז דער טעראָר איז משפּיע אויף אונזערע קרייזן און אַז עס איז נייטיק אַוועקצושטעלן די פֿראַגע פֿאַר אונזער סטודענטישער יוגנט.

לויט דעם אויפֿטראָג פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט האָב איך געהאַלטן אויף דעם צוזאַמענפֿאָר פֿון אונזערע אויסלענדישע גרופּעס אַ רעפֿעראַט קעגן טעראָריזם. מיינע רייד האָט מען אויסגעהערט גאַנץ רויִק, אָבער די

באַציִונג איז געווען אַ קאַלטע. איך האָב געוואָלט וויסן, מיט וואָס מען איז אייגנטלעך נישט צופֿרידן, און איך האָב פֿאַרפֿירט מיט אייניקע דעלעגאַטן אַ פּריוואַטן שמועס וועגן טעראָר.

אויף דער דאָזיקער טעמע האָב איך אויך גערעדט מיט מעדעמען. קלאָרע דבורים האָב איך פֿון אים נישט געקאָנט אַרויסבאַקומען, אפֿשר דערפֿאַר, ווייל ער האָט אויף מיר געקוקט ווי אויף אַ „גענעראַל" און זיך גופֿא באַטראַכט פֿאַר אַ „פּשוטן פּאַרטיי־סאָלדאַט". אָבער פֿון די אַלע „ווען, אויב און אָבער", וואָס ער האָט מיר געזאָגט, האָב איך געקאָנט דרינגען, אַז ער מיינט: פּרינציפּיעל איז דער אויסלענדישער קאָמיטעט געוויס גערעכט, די טעראָריסטישע טאַקטיק קאָן נישט צונויפֿגעפּאָרט ווערן מיט סאָציאַל־דעמאָקראַטיזם און מען מוז קעגן איר אַרויסטרעטן, אָבער מען דאַרף דאָס מאַכן נישט צו גראָדליניק, דאָס הייסט מען דאַרף דערביי שאַנעווען די שטימונגען און געפֿילן פֿון דער מאַסע, וואָס קאָנען זיין פֿאַלשע, אָבער וואָס זענען פֿאָרט אַ פֿאַקט, מיט וועלכן מען מוז זיך רעכענען אין אונזער פּאָליטיק, וואָרעם עס איז בעסער צו גיין מיט די מאַסן אויף אַ נישט גאַנץ ריכטיקן וועג, איידער אָפּשטויסן זיי פֿון זיך און בלייבן דערביי אַ צדיק. דער דאָזיקער געדאַנקען־גאַנג, וועלכן איך האָב געקענט אַרויסנעמען פֿון מעדעמס רייד, איז פֿאַר אים בלי ספֿק געווען כאַראַקטעריסטיש.

אין אויגוסט 1903 האָט זיך אין בריסל צוזאַמענגעקליבן דער צווייטער צוזאַמענפֿאָר פֿון דער רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער־פּאַרטיי. די בעלגישע אַרבעטער־פּאַרטיי האָט איבערגעגעבן פֿאַר די זיצונגען פֿון צוזאַמענפֿאָר די לאָקאַלן פֿון די קאָאָפּעראַטיוון (אגב אורחא מיט אַ מחנה ערד־פֿליי, וואָס האָבן געזאָרגט, אַז די דעלעגאַטן זאָלן נישט איינשלאָפֿן). די בעלגישע חברים האָבן פֿאַרזיכערט, אַז די פּאָליציי וועט לאָזן דורכפֿירן דעם צוזאַמענפֿאָר, אָבער זיי האָבן זיך, ווי עס ווייזט אויס, אָפּגענאַרט אין זייער „השפּעה" אויף דער רעגירונג, וואָרעם שוין אויפֿן אַנדערן טאָג האָט זיך ביים אַריינגאַנג אין לאָקאַל פֿון קאָאָפּעראַטיוו, ווו עס איז פֿאָרגעקומען די זיצונג, באַוויזן אַ שמירה פֿון צוויי זשאַנדאַרן, און אין אַ וואָך אַרום זענען אַלע דעלעגאַטן, אונטער דער באַגלייטונג פֿון געהיימאַגענטן, אַרויסגעשיקט געוואָרן פֿון בעלגיע, און דער המשך פֿון צוזאַמענפֿאָר איז אַריבערגעטראָגן געוואָרן קיין לאָנדאָן.

די לאַגע פֿון דער בונדישער דעלעגאַציע אויפֿן צוזאַמענפֿאָר איז געווען זייער אַ שווערע: זי איז געוואָרן איזאָלירט און אַרומגערינגלט פֿון אַ גרויסער פֿיינדלעכער מחנה, און אַחוץ דעם איז די דעלעגאַציע געווען אַ צו קליינע: לויט דעם באַשלוס פֿון דעם „אָרגאַניזיר קאָמיטעט" (דער קאָמיטעט, וואָס האָט אָרגאַניזירט דעם צוזאַמענפֿאָר) האָט דער „בונד" געקאָנט האָבן נישט מער ווי פֿינף דעלעגאַטן: דריי — פֿון דער אָרגאַניזאַציע אין רוסלאַנד און צוויי — פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט. די דעלעגאַציע איז אויסגעקליבן געוואָרן אויפֿן

5טן צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד״ (יוני 1903): נח, מיכאַל גאָלדמאַן (ליבער) און וויטאַלי (יודין) פֿון צ. ק., אַלעקסאַנדער קרעמער און װלאַדימיר קאָסאָווסקי — פֿון אויסלענדישן קאָמיטעט.

שוין אויפֿן צוזאַמענפֿאָר גופֿא אין בריסל האָט די בונדישע דעלעגאַציע באַשלאָסן אַרויסצורופֿן פֿון שווייצאַריע מעדעמען, כּדי צו האָבן כאָטש נאָך איין רעדנער אויף צו פֿאַרטיידיקן אונזער פּאָזיציע, און מעדעמען האָבן די דעלעגאַטן שוין געקענט פֿון 5טן צוזאַמענפֿאָר, וווּ ער איז געווען איינגעלאַדן. כּדי מען זאָל קענען אַריינעמען מעדעמען אין דער דעלעגאַציע, האָט אַלעקסאַנדער זיך אָפּגעזאָגט פֿון זיין מאַנדאַט און איז אַריבער אין דער קאַטעגאָריע פֿון די חברים מיט אַ באַראַטנדיקער שטים.

איך מוז זאָגן, אַז מעדעם האָט נישט מקיים געווען די האָפֿענונגען, וואָס די דעלעגאַציע האָט אויף אים געלייגט אין פּרט פֿון רעדנעריי. באמת גלענצנדע רעדעס, וואָס האָבן געמאַכט אַ רושם אויפֿן גאַנצן צוזאַמענפֿאָר, האָט געהאַלטן מיכאַל גאָלדמאַן. מעדעם האָט גערעדט זייער ווייניק און דאָס ווייניקע, וואָס ער האָט געזאָגט, איז געווען בלאַס. פֿאַרוואָס? דאָס קאָן מען דערקלערן נאָר דערמיט, וואָס מעדעם איז נישט געווען פֿון יענע רעדנער, וועלכע ווייזן אַרויס זייער גאַנצע קראַפֿט גראָד דאַן, ווען זיי האָבן אַנטקעגן זיך אַ קאָמפּאַקטע מאַסע פֿון שונאים; פֿאַרקערט, מעדעם האָט זיך גענייטיקט אין אַ קאָנטאַקט מיט דער אודיטאָריע, כּדי פֿונאַנדערצוּוויקלען זיין גאַנצן כּוח הדבור. די אַטמאָספֿער פֿון פֿיינדשאַפֿט, וועלכע האָט אַרומגערינגלט די בונדישע דעלעגאַציע, האָט מעדעמען נישט סטימולירט, נאָר נידערגעשלאָגן.

נאָכן צוזאַמענפֿאָר פֿון דער ר. ס. ד. אַ. פּ., וועלכער האָט, ווי באַוווּסט, געבראַכט צום אַרויסטריט פֿונם בונד פֿון דער פּאַרטיי, האָט דער אויסלענדישער קאָמיטעט באַשלאָסן אַריבערצופֿאָרן קיין זשענעווע (שווייצאַריע); מעדעם איז קאָאָפּטירט געוואָרן אין אויסלענדישן קאָמיטעט און מיט דעם אויך אין דער רעדאַקציע פֿון די אויסלענדישע אויסגאַבן פֿונם „בונד״.

דער 5טער צוזאַמענפֿאָר האָט איבערגעגעבן דעם אויסלענדישן קאָמיטעט אַרויסצולאָזן די „פּאָסליעדניאַ איזוויעסטיאַ״, וועלכע האָט געזאָלט אויך ווייטער דערשיינען יעדע וואָך, און איין מאָל אין חודש אין דער פֿאָרם פֿון אַ צייטונג, אין וועלכער ס'זאָל אויפֿגעקלערט ווערן די פּראָגראַמאַטישע און טאַקטישע פּאָזיציע פֿון „בונד״. נאָך דעם ווי דער בונד איז אַרויס פֿון דער רוסלענדישער פּאַרטיי, איז אַזאַ אויפֿקלערונגס־אָרגאַן געוואָרן נאָך אַ סך נייטיקער, ווי מען האָט זיך פֿאַר דעם פֿאָרגעשטעלט. אין הסכּם מיטן גייסט פֿון דער אָנגעוויזענער החלטה, איז באַשטימט געוואָרן, אַחוץ די אַלטע „פּאָסליעדניאַ איזוועסטיאַ״, אַרויסצוגעבן אין זשענעווע אַ זשורנאַל אונטערן

נאָמען „וועסטניק בונדאַ“ (דער אָנזאָגער פֿון „בונד“), וועלכער האָט געזאָלט, אויף וויפֿל נאָר מעגלעך, דערשיינען יעדן חודש.

עס פֿאַרשטייט זיך, אַז שוין אין די ערשטע נומערן פֿון זשורנאַל האָט אומבאַדינגט געמוזט געגעבן ווערן אַ ספעציעלער אַרטיקל, וואָס זאָל אַנטהאַלטן אַן עקספאָזע פֿון אונזער נאַציאָנאַלער פראָגראַם. אָנצושרייבן אַזאַ אַרטיקל איז איבערגעגעבן געוואָרן מיר, אָבער איך האָב זיך געמוזט פֿון דעם אָפזאָגן אָט פֿאַר וואָס.

די נאַציאָנאַלע פראָגראַם, וואָס איר שווערפונקט איז געלעגן אין דער נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע, איז שוין געווען אויסגעאַרבעט, דערקלערט און באַגרינדעט אין די רעזאָלוציעס און דעבאַטן פֿון די צוזאַמענפֿאָרן, אין בראָשורן, אַרטיקלען און אין דער פאָלעמיק מיט דער „איסקראַ“. מען האָט נאָר געדאַרפֿט איבערחזרן אין אַ מער אָדער ווייניקער צוזאַמענגעפרעסטער פֿאָרם דאָס, וואָס איז שוין געזאָגט געוואָרן אין דער פֿראַגע ביזן אַרויסטריט פֿונם בונד פֿון דער ר. ס. ד.

אָבער צו דער פאָזיציע פֿון בונד אין דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע איז אַרום יענער צייט צוגעקומען אַ נייער פונקט, דער אַזוי גערופֿענער „נייטראַליזם“, ד״ה דער געדאַנק וועגן נייטראַלער באַציִונג צום ווייטערדיקן גורל פֿון דער ייִדישער נאַציע.

אייגנטלעך האָט דער „נייטראַליזם“ קיין דירעקטע שייכות מיט דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, ווי זי איז פֿאַרענטפֿערט געוואָרן פֿונם בונד, נישט געהאַט, אָבער אַזוי ווי ער איז אַרויסגעשפרונגען פֿון די באַזונדערע אומשטאַנדן פֿון יענעם מאָמענט, פֿון די באַדינגונגען, ביי וועלכע דעם „בונד“ איז אויסגעקומען צו קעמפֿן אויף צוויי פֿראָנטן — קעגן דעם ייִדישן נאַציאָנאַליזם און קעגן דעם איסקריזם, איז ער, דער נייטראַליזם, אַ דאַנק דעם געוואָרן אַ באַשטאַנדטייל פֿון דער אָפֿיציעלער בונדישער פאָזיציע.

אויף אַזאַ אופֿן האָט דער אַרטיקל וועגן דער נאַציאָנאַלער פראָגראַם פֿון „בונד“ אין „וועסטניק בונדאַ“ געדאַרפֿט באַגרינדן דעם נייטראַליזם, און דערין איז באַשטאַנען די גאַנצע שוועריקייט פֿון דער אויפֿגאַבע.

טעאָרעטיש איז דער נייטראַליזם געווען אַ פֿאַלשע שיטה: אַ פאַרטיי פֿון ייִדישן פראָלעטאַריאַט, וועלכער איז דאָך אַ טייל פֿון דער ייִדישער נאַציע, האָט געדאַרפֿט האָבן אַ קלאָרע מיינונג וועגן דעם, צי פֿאַר דער באַפֿרייונג פֿון דעם דאָזיקן פראָלעטאַריאַט איז געווונטשן אָדער נישט, ניצלעך אָדער שעדלעך, אַז די ייִדן זאָלן פֿאַרבלייבן אָדער פֿאַרשווינדן אַלס אַ נאַציע. דאָס פֿאַררופֿן זיך אויף דער „אָביעקטיווער אַנטוויקלונג“ איז געווען ווייניק איבערצייגנדיק, וואָרעם אויב די „אַנטוויקלונג“ מוז נישט פֿאַטאַליסטיש גיין מיט אַ פֿאָרויס באַשטימטן וועג, אויב עס איז נישט באַוווסט, צו וואָס זי קאָן ברענגען — צום אַסימילירן אָדער קאָנסערווירן די ייִדישע נאַציע — און דער דאָזיקער איקס האָט געהערט צום באַגאַזש פֿון דעם נייטראַליזם, —

דאָן באַקומט דאָך אַ גרויסע באַדייטונג דער באַוווסטזיניקער ווילן פֿון די מאַסן אַלס אַ פֿאַקטאָר, וועלכער קאָן שטאַרק משפּיע זיין די ”אַנטוויקלונג” און טרייבן איר אין דער אָדער יענער ריכטונג. פֿון דעם שטאַנדפּונקט האָט אַ מאַסן־פּאַרטיי, ווי דער „בונד", ניט געקאָנט בלייבן נייטראַל אין דער פֿראַגע וועגן דער צוקונפֿט פֿון דער יידישער נאַציע. געוויס איז די אויפֿגאַבע פֿונם „בונד" — פֿאַרטיידיקן די קלאַסן־אינטערעסן פֿון יידישן פּראָלעטאַריאַט, נישט דעם קיום פֿון דער יידישער נאַציע, אָבער דער דאָזיקער פֿאַקט האָט באַין אופֿן נישט געקאָנט באַרעכטיקן דעם נייטראַליזם, ווייל אַלץ, וואָס עס מאַכט דורך די יידישע נאַציע אויף איר היסטאָרישן וועג, מוז זיך אַזוי אָדער אַזוי אָפּרופֿן אויך אויפֿן גורל פֿון יידישן אַרבעטער־קלאַס אַלס אַ טייל פֿון דעם דאָזיקן קאָמפּלעקס.

נאָך ערגער איז געווען, וואָס דער נייטראַליזם איז געשטאַנען אין אַ שרייענדיקער סתירה צו דער גאַנצער פּראַקטיק פֿון „בונד": דער „בונד" האָט געהאָלפֿן צו אַנטוויקלען די יידישע שפּראַך, די יידישע ליטעראַטור, די יידישע שול, די אַלע עלעמענטן פֿון דער מאָדערנער יידישער קולטור; ער האָט אַרויסגעשטעלט און געקעמפֿט פֿאַר אַנטשפּרעכנדיקע פּאָליטישע פֿאָדערונגען, בקיצור, זיין גאַנצע אַרבעט איז געווען אַזאַ, אַז זי האָט געהאָלפֿן איינהאַלטן און אַנטוויקלען די יידישע נאַציע ווי אַ קולטור־געמיינשאַפֿט, ד. ה. אין דער צייט, ווען דער „בונד" האָט געטענהט, אַז ער איז נייטראַל אין דער פֿראַגע וועגן דעם, צו וואָס דער „אָביעקטיווער גאַנג פֿון דער אַנטוויקלונג" קאָן דערפֿירן די יידן אַלס אַ נאַציע, האָט ער זיך ענערגיש אַריינגעמישט אין דעם „אָביעקטיוון גאַנג" און מיט זיין פּראַקטיק געטריבן די דאָזיקע אַנטוויקלונג אין אַ גאַנץ באַשטימטער ריכטונג, געאַרבעט זייער אַקטיוו קעגן אַסימילאַציע.

אָבער פּאָליטיש, ווי משונהדיק דאָס זאָל נישט אויסקומען, איז דער נייטראַליזם געווען אַ נויטווענדיקע זאַך. נאָך דעם ווי דער „בונד" האָט פֿאַרלאָזן די אַלגעמיינע פּאַרטיי, האָט זיך באַשאַפֿן אַזאַ לאַגע: דער „בונד" איז געוואָרן ווי אָפּגעשניטן פֿון דער רוסישער אַרבעטער־באַוועגונג, „איסקראַ" האָט אַריבערגעטראָגן די מלחמה אויף דער טעריטאָריע פֿונם „בונד" און געפּרוווט צו באַשאַפֿן אַן אייגענעם איסקרישן „בונד", און האָט זיך באַמיט אין דער זעלביקער צייט צו דעמאָראַליזירן די בונדישע חיילות. דער „בונד" איז געצוווּנגען געווען צו אַטאַקירן די „איסקראַ" מיט דער גרעסטער שאַרפֿקייט; ער האָט אָבער געמוזט פֿירן די אַטאַקע אַזוי, אַז זי זאָל נישט אַרויסרופֿן ביי די יידישע אַרבעטער אַ שנאה צו דער רוסישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע בכלל און נישט גיסן וואַסער אויף דער מיל פֿון יידישן נאַציאָנאַליזם. דאָס איז געווען אַ שווערער און גליטשיקער וועג, און דער נייטראַליזם וואָס האָט באַטייט אַ קלאָרע אָפּגרענעצונג פֿון די שונאים אין נאַציאָנאַליסטיש־בורזשואַזן לאַגער און האָט מאַניפֿעסטירט אַ געוויסע נאָענטקייט צו די

שונאים אין איסקרישן לאַגער, האָט געהאָלפֿן דעם „בונד“ זיך נישט אויסצוגליטשן.

אָבער הגם איך האָב פֿאַרשטאַנען די פּאַרטיי־פּאָליטישע נויטווענדיקייט פֿונם נייטראַליזם, איז מיר פֿונדעסטוועגן אוממעגלעך געווען צו פֿאַרטיידיקן אים, ווייל ער איז אויפֿגעבויט געווען, ווי איך בין געווען איבערצייגט, אויף אַ פֿאַלשן יסוד.

נאָך דעם ווי איך האָב זיך אָפּגעזאָגט, האָט דער אויסלענדישער קאָמיטעט פֿאָרגעשלאָגן די דאָזיקע אַרבעט מעדעמען. ער האָט לכתחילה אויך נישט געוואָלט, לאַנג זיך געקווענקלט און גענומען צייט אויף ישוב הדעת. סוף־כּל־סוף האָט ער אײַנגעוויליקט און די אויפֿגאַבע דערפֿילט. געוויס האָט ער דעם נייטראַליזם טעאָרעטיש נישט באַגרינדעט — דאָס איז געווען אוממעגלעך, — אָבער אין ליטעראַרישן הינזיכט האָט ער די טעמע באַאַרבעט מייסטעריש און באַוויזן, אַז ער האָט אַ גלענצנדיקע פֿעדער.

אָבער אַ מאָדנע זאַך: ער גופֿא איז אַ לאַנגע צייט וועגן זיך נישט געווען זיכער — אַזוי האָט זיך דאָס לכל הפּחות פֿון דער זייט געדוכט, — אַז ער זאָל באמת פֿאַרמאָגן אַ ליטעראַרישן טאַלאַנט. אַז איך פֿלעג צו אים צושטיין: „פֿאַרוואָס שרייבט איר נישט?“ פֿלעגט ער מיר ענטפֿערן: „לאָזט מיר צורו, איך בין נישט קיין שרייבער“. פֿאַר די צוויי יאָר, וואָס ער איז געווען אין דער רעדאַקציע פֿון אונזערע אויסלענדישע אויסגאַבן ביז דער רעוואָלוציע פֿון 1905, האָט ער פֿאַר די „פּאָסלעדניאַ איזוועסטיאַ“, וואָס פֿלעגט אַרויסגיין יעדע וואָך וויניקסטנס מיט איין אַרטיקל, אָנגעשריבן איינעם אָדער אפֿשר צוויי אַרטיקלען — איך געדענק נישט גענוי, — אַלנפֿאַלס נישט מער.

די חברים אין רוסלאַנד האָבן דעמאָלט אויך געזען אין מעדעמען דער עיקר אַ רעדנער, אָבער אַ סך ווייניקער — אַ זשורנאַליסט, ווי דאָס באַווייזט אַזאַ פֿאַקט: אין די „פֿרייע טעג“ פֿון 1905 האָבן מיר, מעדעם און איך, זיך אומגעקערט קיין רוסלאַנד „אויף אַרבעט“ און זענען געקומען קיין דווינסק, וווּ עס האָט זיך דעמאָלט געפֿונען דער צענטראַלער קאָמיטעט פֿון בונד. אויף אַ זיצונג פֿון צ. ק. איז באַשלאָסן געוואָרן אַרויסצוגעבן אין פּעטערבורג אויף רוסיש אַ זשורנאַל אונטערן נאָמען „יעוורעיסקי ראַבאָטשי“, און אויף צו פֿירן אים זענען אַהין געשיקט געוואָרן איך און ליבער (מ. גאָלדמאַן), וואָס איז אַבסאָלוט קיין שרייבער נישט געווען, מעדעם אָבער איז אַוועקגעשיקט געוואָרן קיין ווילנע צו רעדן אויף מיטינגען.

סוף דעצעמבער 1905, האָט די רעאַקציע שוין געאַרבעט אויף אַלע כּלים, די רעוואָלוציע איז געלעגן אַ צעפּאַלמעסטע, אַ באַדעקטע מיט טויזנטער ווונדן. אין פּעטערבורג איז געווען אוממעגלעך און אומנוציק ווייטער צו פֿאַרבלייבן און מיר האָבן זיך אַריבערגעקליבן קיין ווילנע. דאָרטן האָבן זיך מיינער און מעדעמס ליטעראַרישע וועגן נישט צוזאַמענגעטראָפֿן: איך האָב

געאַרבעט אין דער „פֿאָלקסצייטונג“, ער — אין דער בונדישער רוסישער צייטשריפֿט.

אין 1909 האָב איך ווידער געאַרבעט צוזאַמען מיט מעדעמען אין שווייצאַריע אין אויסלענדישן קאָמיטעט און אין זיינע ליטעראַרישע אונטערנעמונגען ביז מעדעמס אַריבערפֿאָרן קיין ווין (1912).

זייער כאַראַקטעריסטיש פֿאַר מעדעמען זענען געווען די שלוס־רעדעס, וועלכע עס איז אים אויסגעקומען צו האַלטן אויף די צוזאַמענפֿאָרן פֿון די בונדישע הילף־גרופעס און אויך אויף אַנדערע בונדישע באַגעגענישן. די דאָזיקע רעדעס זענען געווען, אויב מען קאָן זיך אַזוי אויסדריקן, אַ מעדעמשע ספעציאַליטעט, אין וועלכער ער האָט זיין גלייכן נישט געהאַט. זיי זענען געווען דורכגעזאַפט מיט אַזאַ בענקשאַפֿט נאָכן „בונד“ און מיט אַזאַ בונדישער וואַרעמקייט, אַז זיי האָבן תּמיד באַשאַפֿן אַן אַטמאָספֿער, אין וועלכער מען האָט זיך געפֿילט צוגעצויגן איינער צום אַנדערן ווי גלידער פֿון איין משפחה.

עס איז נאָך ווייניק צו זאָגן, אַז מעדעם האָט ליב געהאַט דעם „בונד“, מען מוז נאָך צוגעבן, אַז די ליבשאַפֿט איז ביי אים געווען אַ גאַנץ באַזונדערע.

אין גרונט, לויט די נייגונגען פֿון זיין נאַטור, איז מעדעם געווען אַ קינסטלער, וואָס האָט געזוכט אין די דערשיינונגען פֿון לעבן קודם־כל די פֿאַרב און דעם טאָן אָדער דעם באַזונדערן אַקאָרד, וואָס ציטערט אין יעטוועדער דערשיינונג.

אין אַ געשפרעך מיטן שרייבער אָסיפ דימאָוו אין ציריך, וועלכן דימאָוו האָט אָפגעדרוקט אין אַ פעטערבורגער וואָכנבלאַט, האָט מעדעם וועגן זיך געזאָגט, אַז ער איז אַ מוזיקער, וואָס איז אַוועק מיט אַן אַנדער וועג. דאָס איז אפֿשר געזאָגט געוואָרן נישט ערנסט, מעשה שפאַס, ווי דאָס פאַסירט אין אַ שמועס ביי אַ גלעזל קאַווע אין אַ קאַפֿע, אָבער אַ קערנדל אמת איז אין מעדעמס רייד בלי ספֿק געווען: מעדעם איז געווען דורך און דורך אַ מוזיקאַלישע נאַטור אין דעם זינען וואָס ער האָט געטראַכט אין מוזיקאַלישע טענער, ווי אַנדערע טראַכטן למשל אין פֿאַרבן.

דאָס וואָרט „בונד“ האָט געקלונגען אין זיינע אויערן, ווי עס קלינגט, לויט אָסקאַר ווײַלדס אויסדרוק, וואַסער פֿון קריסטאַל־ריינעם קוואַל, ווען עס פֿאַלט אין אַ זילבערנעם קרוג. אַלס אַ פאַרטיי פֿון די ייִדישע אַרבעטער, פֿון די גערודפֿטסטע צווישן די גערודפֿטע, איז פֿאַר אים דער „בונד“ געווען אַ גאַנצע סימפֿאָניע, אַ פאַטעטישע און אַ העראָישע.

מעדעמען ביי זיין אַרבעט אין פוילן האָב איך ליידער נישט געזען. אָבער איך קאָן זיך משער זיין, אַז די ענגע באַרירונג מיט די ברייטע מאַסן ביי די אומשטאַנדן, וועלכע פוילן האָט דורכגעמאַכט, האָט אויפֿגעוועקט ביי

אים אויך נײַע קרעפֿטן, וואָס האָבן נאָך אין אים געדרעמלט בשעת מיר האָבן מיט אים צוזאַמען געאַרבעט.

דעם לעצטן מאָל האָב איך מעדעמען געזען אין בערלין סוף דעצעמבער 1920 אויף זײַן וועג קיין אַמעריקע. פֿון איינצלנע באַמערקונגען זײַנע האָב איך געקאָנט דרינגען, אַז ער האָט געהאָפֿט צו געפֿינען אין אַמעריקע אַ ברייט קולטורעל פֿעלד און אַ ברייטע ייִדישע מאַסע, פֿאַר וועלכער עס איז אַ פֿרייד צו אַרבעטן.

פֿון אַמעריקע האָט מיר מעדעם איין מאָל אָדער צוויי מאָל — איך קאָן זיך איצט גענוי נישט דערמאָנען — געשריבן. אין איין בריוו האָט ער מיר פֿאָרגעשלאָגן, אַז איך זאָל נעמען אויף זיך דאָס צוגרייטן פֿון אַ זאַמלבוך וועגן דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע צום 25יאָריקן יובילײ פֿון „בונד“. אָבער אַ קורצע צייט פֿאַר דעם, האָבן מיר די וואַרשעווער חברים געשריבן, אַז זיי האָבן בדעה אַרויסצוגעבן אַ זאַמלבוך גראָד פֿון דעם זעלביקן מין און האָבן געבעטן ביי מיר אַן אַרטיקל פֿאַר דער דאָזיקער אויסגאַבע. אויף אַזאַ אופֿן איז ביי מעדעמען און ביי די חברים אין וואַרשע אויפֿגעקומען גאַנץ אומאָפּהענגיק איינע פֿון די אַנדערע איין און דער זעלבער געדאַנק. איך בין געצוווּנגען געווען צו ענטפֿערן מעדעמען, אַז אַזוי ווי די פּאַרטיי פּראָיעקטירט אַן ענלעכן זאַמלבוך, מוזן מיר לאָזן פֿאַלן דעם פּלאַן, כּדי נישט צו באַשאַפֿן אַ קאָנקורענץ־אונטערנעמונג.

צום סוף וועל איך נאָך אָנווײַזן אויף אַ שטריך, וואָס האָט אַ שײַכות צו מעדעמען אַלס פּאָליטיקער. איך וועל דאָס אילוסטרירן מיט אַ בײַשפּיל.

אין 1906 האָט זיך פֿאַרן „בונד“ געשטעלט די פֿראַגע וועגן ווידער פֿאַראייניקן זיך מיט דער רוסלענדישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער־פּאַרטיי, מיט וועלכער ער האָט געהאַט איבערגעריסן אין 1903. די פֿראַגע איז דיסקוטירט געוואָרן אין די אָרגאַניזאַציעס און אין דער פּרעסע. אי די אָנהענגער, אי די קעגנער פֿון דער פֿאַראייניקונג האָבן געהאַט שטאַרקע אַרגומענטן.

וועגן דער פֿראַגע האָב איך דעמאָלט געהאַט אין ווילנע אַ פּריוואַטן געשפּרעך מיט מעדעמען. מעדעמס פּאָזיציע איז געווען כאַראַקטעריסטיש פֿאַר זײַן גײַסטיקער פֿיזיאָנאָמיע.

אין גרונט האָט מעדעם געהאַלטן די פֿאַראייניקונג ביי דעם דעמאָלטיקן מצב פֿון דער ר. ס. ד. אַ. פּ. פֿאַר נישט געוווּנטשן. ער האָט פֿײַנט געהאַט אי די באָלשעוויקעס אי די מענשעוויקעס: די ערשטע — פֿאַר זייער נישט־אויסקלײַבערישקייט אין מיטלען און ברוטאַלקייט פֿון די מעטאָדן; די לעצטע — פֿאַר זייער צעקראָכנקייט. ער האָט מורא געהאַט, אַז די אייביקע רײַסענישן צווישן די באָלשעוויקעס און מענשעוויקעס זאָלן אויך נישט פֿאַרסמען דעם „בונד“ נאָך דער פֿאַראייניקונג מיט דער פּאַרטיי.

פֿון דער אַנדער זייט אָבער האָט ער אויך גוט פֿאַרשטאַנען, אַז ביי אַלע אירע חסרונות איז די פֿאַראייניקונג נויטיק צוליב זייער וויכטיקע פּסיכאָלאָגישע און פּאָליטישע טעמים: ערשטנס האָט די אָרגאַניזאַציאָנעלע צעריסנקייט פֿון דער רוסישער אַרבעטער־באַוועגונג אַלץ מער פֿאַרשאַרפֿט ביים ייִדישן אַרבעטער דעם ביטערן געפֿיל פֿון איינזאַמקייט, און צווייטנס האָט זיך די איזאָלירטקייט פֿון „בונד” אַלץ מער געלאָזט פֿילן פּאָליטיש זינט אין רוסלאַנד האָט זיך מיט דער „גאָסודאַרסטווענער דומע” באַוויזן די ערשטע שפּראָצונג פֿון אַן אָפֿענעם פּאָליטישן לעבן.

אין דער דאָזיקער סתּירותדיקער סיטואַציע האָט מעדעם זיך אַרויסגעזאָגט פֿאַר דער פֿאַראייניקונג. דערין האָט זיך אַרויסגעוויזן זיין חוש פֿאַר רעאַליטעט אין בעסטן זינען פֿון וואָרט.

וו. שולמאַן

מעדעם אין פוילן

(1920 — 1915)

אויגוסט 1915. די בלוטיקע מלחמה־כוואַליעס האָבן זיך אָקערשט אַריבערגעטראָגן איבער אונז און זיך אַוועקגעקייקלט ווייט ווייט פֿון די ברעגעס פֿון ווייסל און בוג צו די ברעגעס פֿון דער דווינע און דניעפֿער, איבערלאָזנדיק נאָך זיך אַ טיפֿן שליים פֿון חורבן, אַרבעטלאָזיקייט און הונגער. טויט און חורבן האָבן געהערשט אַרום. אָבער אויף די שוואַרצע פֿליגלען פֿון טויט איז צו אונז, ייִדישע אַרבעטער־מאַסן פֿון פוילן, דעמאָלט אויך לעבן געקומען: אַ צום טויט פֿאַרמשפטער, לעבעדיק באַגראָבענער אין די צאַרישע קאַטאָרגע־תּפֿיסות פֿון סמאָלענסק, אָריאָל, איז תּחית המתים אויפֿגעשטאַנען. אַזאַ איבערצייגונג האָבן מיר געהאַט, מיר, די נאָענטע חברים, וואָס האָבן מעדעמען גוט געקענט: 4 יאָר צאַרישע קאַטאָרגע וועלן זיינע קראַנקע נירן נישט אויסהאַלטן — ער איז צום טויט פֿאַרמשפט!

„...מיין וואָגן פֿאָרט און ראָלט ווייטער... אַ לאַנגער שוואַרצער קאַסטן, אַ קליין פענצטערל מיט אייזערנע גראַטעס באַצויגן, און דורך דאָס קליינע פֿענצטערל אַדורך קוק איך מיר אָן די שיינע וועלט, וואָס אַ לאַנגע, לאַנגע צייט וועל איך זי נישט מער זען.

„...ווייל ערשט מיט אַ האַלבער שעה פֿריִער האָב איך פֿון דעם אַלטן געריכט־פֿאָרזיצער מיין אורטייל געהערט: פֿאַרלירן אַלע רעכט און פֿיר יאָר קאַטאָרגע! אַזוי האָט אָפֿגעזאָגט זיין פסוק דער גרויזאַמער וואַרשעווער טאָרקוועמאַדע, דער אַלטער תּלין מיט דער לאַנגער ווייסער באָרד.

אַ שטילע טרויעריקייט האָט מיך אַרומגענומען. גלייך ווי אַ נעפל־שלייער וואָלט די גאַנצע וועלט איינגעהילט. און דאָס לעבן האָט אָנגעווירן זיין גלאַנץ, זיינע פֿאַרבן".[1]

און אָט זיצט ער, דער צום טויט פֿאַרמשפטער צווישן אונז, אין דער געמיטלעכער דירה פֿון ח' נח — מיר באַראַטן זיך וועגן אַרויסגעבן אַ צייטונג. קלאָר, אַז ער מיט זיין גרויסן פובליציסטישן טאַלאַנט, מיט זיין גאָלדענער פֿעדער וועט דאַרפֿן טראָגן אויף זיך די גאַנצע לאַסט פֿון דער צייטונג.

אויף זיין געל־בלאַסן פנים מיט די טיפֿע שפורן פֿון דער שווערער נירן־קראַנקייט און צוויי יאָר שווערער טורמע באַוויזט זיך אַ נערוון־ציטער,

---

[1] וו. מעדעם, טורמע זכרונות, ערשטער בריוו.

די גרוי־בלויע פֿייכטע אויגן דריקן אויס עפעס ווי אַ רעזיגנאַציע־געפֿיל, ער גיט אַ צוק מיט די אַקסלען: — איך בין נאָך אָפגעריסן פֿון דער וועלט, העכער צוויי יאָר געווען לעבעדיק באַגראָבן — וועגן וואָס קען איך שרייבן? — מיר וועלן אייך שוין אינפֿאָרמירן וועגן וואָס צו שרייבן, גיט אַ זאָג ח׳ נח מיט זיין אייגנטלעכן פֿעסט־זיכערן טאָן.

די ליבע ח׳טע פֿעליציע, די פֿרוי פֿון ח׳ נח, קוקט אויף מעדעמען מיט רחמנות־אויגן:

„זיי וועלן אַפילו שטאַרבן נישט לאָזן!” — זאָגט זי — „ניין, זיי וועלן נישט לאָזן”, — ענטפֿערט מעדעם אַ ביסל לאַכנדיק. אַן ענערגישער שאָקל מיטן קאָפ, אַ לעבהאַפֿטער גלאַנץ מיט די אויגן: „נו, וועגן וואָס וועט איר מיך אינפֿאָרמירן...?”

און ס׳האָט זיך אָנגעהויבן יענער פעריאָד אין מעדעמס לעבן און טעטיקייט, וועגן וועלכן ער האָט זיך אויסגעדריקט, פֿאַרענדיקנדיק זיינע צוויי בענד „פֿון מיין לעבן”, אַז דאָס איז געווען דער אינטערעסאַנטסטער פעריאָד פֿון זיין לעבן.

דאָס איז געווען די צייט פֿון טיפֿסטן איבערברוך אינעם לעבן פֿון די יידישע מאַסן אין פוילן. דאָס לאַנד האָט זיך באַפֿרייט פֿון צאַרישן רעזשים, וואָס האָט העכער 100 יאָר געדריקט און געפרעסט און נישט געלאָזט אויפֿקומען קיין שום לעבעדיקן געזעלשאַפֿטלעכן כח, קיין שום שפראָצונג פֿון געזעלשאַפֿטלעכער ענערגיע; ווי שטיינערנע דאַמבעס האָט דער פֿאַרשאָלטענער רעזשים געהאַמעוועט די אַנטוויקלונג פֿון געזעלשאַפֿטלעכן לעבן, וואָס האָט זיך געריסן אויף די וועגן פֿון פאָליטישן און קולטורעלן רענעסאַנס אין מערב־אייראָפע. די יידישע אַרבעטנדיקע מאַסן האָבן דרייפֿאַך געליטן פֿון הערשנדיקן רעזשים: פאָליטיש פֿאַרשקלאַפֿט ווי אַלע איינוווינער פֿון לאַנד, נאַציאָנאַל רעכטלאָז ווי אַ מינדערהייט, וואָס טראָגט אויף זיך אַ משא פֿון ספעציפֿישע מיטלאַלטערלעכע באַגרענעצונגען מיט אַ פֿאַרבייטערטן געטאָ — דעם טרויעריקן תחום המושב, סאָציאַל אונטערדריקט, באַרויבט פֿון יעטוועדער מעגלעכקייט פֿון אָרגאַניזאַציע אויף אַנטקעגנשטעלן זיך דער סאָציאַלער עקספלואַטאַציע, פונקט ווי דער גאַנצער אַרבעטער־קלאַס פֿון ריזיקן לאַנד.

און אָט איז די דאַמבע אויפֿגעריסן געוואָרן, אמת, נישט מיט אייגענע אָרגאַניזירטע כחות, ווי דאָס איז געשען אין גאַנצן לאַנד אין 1905, נאָר בלויז אין די גרענעצן פֿון פוילן אַ דאַנק אַ פֿרעמדער מיליטערישער קראַפֿט, וועלכע האָט געעפֿנט אַ וועג פֿאַר דער געזעלשאַפֿטלעכער ענערגיע, וואָס איז פֿריער געווען דערשטיקט אונטער דער ערד. אמת, די נייע מעגלעכקייטן זענען לויט זייערע אָפֿיציעלע פֿאָרמען געווען זייער באַגרענעצטע, איינגעהאַלטן און געצוימט דורכן רעזשים פֿון מיליטערישער אָקופאַציע און — אַלס דירעקטער רעזולטאַט דערפֿון — ווירטשאַפֿטלעכע פלאָגן און דעפרעסיע. אָבער

דאָס איז דאָך געווען אַ צייט, ווען אין דער לופֿטן האָבן זיך געטראָגן די לאָזונגען פֿון פֿעלקער־באַפֿרייונג, וואָס אונטער זיי האָבן די אימפעריאַליסטישע מלוכות כלומרשט געפֿירט דעם קריג; און די אַרבעטנדיקע מאַסן האָבן אין די דאָזיקע לאָזונגען אַריינגעלייגט זייער אינהאַלט, אויסגעטייטשט זיי אויף זייער שטייגער און געהאַנדלט לויט זייער אייגענעם מוסטער. באַפֿליגלט מיט די ווייט ברייטסטע און שענסטע פערספעקטיוון פֿון זייער גרויסן אידעאַל, האָבן די אַרבעטנדיקע מאַסן מיט זייער ענערגיע און איניציאַטיוו־פֿעיִקייט ממש געבראָכן די פֿאָרמעלע ראַמען פֿון די באַגרענעצטע מעגלעכקייטן און ווייט אַרויס איבער זיי.

אַ נייַ לעבן האָט גענומען שפּראָצן פֿון די חורבות פֿון דער מלחמה, געשפּראָצט און זיך פֿונאַנדערגעבליט. אַ הערלעכע צייט איז געווען פֿאַרן יִדישן מאַסן־לעבן אין פוילן יענער פּעריאָד פֿון געזעלשאַפֿטלעכן אויפֿבלי און פֿונאַנדערבלי. אַ נייע געזעלשאַפֿטלעכע סיטואַציע איז געשאַפֿן געוואָרן, נייע קאָמפּליצירטע פּראָבלעמען זענען אַנטשטאַנען — פּראָבלעמען פּאָליטישע, סאָציאַלע, נאַציאָנאַלע און אינטערנאַציאָנאַלע. ס׳האָבן זיך אויסקריסטאַליזירט פּאַרטייען, ריכטונגען, אידעיִשע שטרעמונגען אינם יִדישן לעבן; מיט אַ געוואַלטיקן שווונג איז אַוועק דאָס פוילישע פּאָליטיש־געזעלשאַפֿטלעכע לעבן אין יענעם פּעריאָד פֿון ווידערגעבורט פֿון אַן אומאָפּהענגיק פוילן.

ביי די אָנגעשטרענגטע פויליש־יִדישע באַציִונגען פֿאַר און בעת דער מלחמה האָט זיך איצט געשאַפֿן אַ נייע — פּאָליטיש־געזעלשאַפֿטלעך — זייער קאָמפּליצירטע און פּסיכאָלאָגיש אומגעוויינטלעך סובטעלע אַטמאָספֿער. דער יִדישער אַרבעטער־קלאַס און זיין פּאַרטיי דער „בונד״ האָט געדאַרפֿט פֿאַרנעמען אַ שטעלונג צו די אַלע קאָמפּליצירטע פּראָבלעמען, — אַ שטעלונג וואָס האָט געדאַרפֿט אַרויסגיין פֿון די ראַמען פֿון באַגרענעצטע קלאַסן־אינטערעסן, — ער האָט געדאַרפֿט פֿון זיין קלאַסן־שטאַנדפּונקט מאַכן דעם קווערשניט איבערן גאַנצן יִדישן לעבן. דער קאָלעקטיווער געדאַנק פֿון „בונד״ האָט געדאַרפֿט דעריבער אַרבעטן מיט אַ געוואַלדיקער אינטענסיווקייט. און מעדעם איז געווען דער גלענצנדיקער שעפֿערישער אויסדרוק פֿון דער דאָזיקער קאָלעקטיווער אַרבעט, האָט איר געגעבן פּרעכטיקע פֿאָרם, גלאַנץ, רייכן אינהאַלט.

אָט זענען אַלגעמיינע וועלט־פּראָבלעמען וועגן מלחמה און שלום, פּאַטריאָטיזם און אינטערנאַציאָנאַליזם, אויפֿבוי פֿון אַ נייעם סאָציאַליסטישן אינטערנאַציאָנאַל; אָט זענען אַקטועל צאַפּלדיקע פּראָבלעמען פֿון יִדישן לעבן — יִדישע שפּראַך, יִדישע שול, יִדישער קולטור־אויפֿבוי, יִדישע קהילה, איר קעגנוואַרטיקער מצב און ווי זי דאַרף איבערגעבויט ווערן, וועלכע דאַרפֿן זיין אירע קאָמפּעטענצן; אָט זענען פּראָבלעמען פֿון קאָמונאַלער פֿאַרוואַלטונג און אירע קאָמפּעטענצן, שטאָטראַט־וואַלן, וואַל־פּלאַט־

פֿאַרמעס, דאָס אַנטשטיין פֿון אומאָפּהענגיקן פּוילן, די ראָלע און די באַציִונג פֿון די ייִדן; און אָט איז דער ציוניזם אין אַלע זיינע שאַטירונגען און אָפּצווייגן, מיטן אַרבעטער־סעקטאָר איינגעשלאָסן, די באַלפֿור־דעקלאַראַציע און דער גאַנצער טומל, וואָס זי האָט אַרויסגערופֿן דעמאָלט אין ייִדישן לעבן, די אַנדערע ייִדישע בירגערלעכע פּאַרטייען — די אָרטאָדאָקסן, פֿאָלקיסטן, די אַנדערע אַרבעטער־גרופּירונגען — ייִדישע און פּוילישע און נאָך און נאָך אַזוי צו זאָגן פּראָבלעמען פֿון אויסערלעכן פֿראָנט; און אינעווייניק אין „בונד" גופֿא, אויפֿן אינערלעכן פֿראָנט, האָבן זיך געשטעלט נייע פּראָבלעמען, ס'האָט געקאָכט און געברויזט מיט פֿאַרשידענע נייע בליקן אויף דער פּאָליטישער סטראַטעגיע און טאַקטיק פֿון דער פּאַרטיי ביי די ניי־געשאַפֿענע פּאָליטישע באַדינגונגען אין לאַנד גופֿא און אין וועלט־מאַסשטאַב. אין די תחית־המתים אויפֿגעשטאַנענע „לעבנספֿראַגן" האָט דער תחית־המתים אויפֿגעשטאַנענער רעדאַקטאָר זייערער באַהאַנדלט די אַלע פּראָבלעמען וואָך־איין וואָך־אויס, שפּעטער טאָג־איין טאָג־אויס, צי אין לייטאַרטיקלען, צי אין זיין פּאָלעמיק־אָפּטיילונג „שטריכן", צי אין ספּעציעלע נאָטיצן. בלעטערסטו אַדורך די דעמאָלטיקע „לעבנספֿראַגן", די וועכנטלעכע (פֿון אָנהויב 1916) און די טעגלעכע (פֿון 1918), הערסטו דעם פֿיבערדיקן פּולס פֿון יענער צייט, פֿילסטו די טיפֿע וויברירונגען פֿון דעמאָלטיקן ייִדיש־געזעלשאַפֿטלעכן אָרגאַניזם. מעדעם האָט געשריבן מיט שווונג, מיט גלאַנץ, מיט פֿאַרנעם, פֿון אַ קוקווינקל מיט אַ ברייטן האָריזאָנט, מיט אַ פֿאַרבנרייכער פּערספּעקטיוו: ער פֿלעגט פּאָלעמיזירן דאָ מיט סאַרקאַזם און בייסיקער איראָניע, דאָ מיט חוזק און ביטול, האָט פֿאַרמאָגט דעם טאַלאַנט אַרויסצושטעלן דעם קעגנער אָדם נאַקעט, אַנטבלויזט פֿאַר אַלעמען — ווען מיט זיין צינישקייט און פֿאַלשקייט, בייזוויליקייט און ברוטאַלקייט, ווען מיט זיין נאַרישער לעכערלעכקייט און אומבאַהאָלפֿנקייט און דאָס אַלץ מיט אַ ווונדערלעכער ייִדישער פֿאָלקסטימלעכער שפּראַך, אָנגעפּערלט מיט העברעיִשע חנוודיקע אויסדרוקן, מיט שאַרפֿע פֿאָלקס־גלייכווערטלעך, וואָס באַרייכערן דעם סטיל מיט ניואַנסן און שאַטירונגען. ס'איז געווען ממש אומגלויבלעך אַז דאָס שרייבט אַ מענטש, וועלכער האָט מיט אַ פּאָר חדשים צוריק ערשט גענומען שרייבן ייִדיש. ביים אָנהויבן אַרויסגעבן די „לעבנספֿראַגן" האָט מעדעם לכתחילה באַשלאָסן, אַז ער וועט מוזן זיך באַהערשן, גובר זיין אַלע טעכנישע מניעות (נאָר טעכנישע, ווייל די שפּראַך האָט ער גוט געקענט און פֿלעגט פֿירן אויף איר געשפּרעכן גאַנץ פֿליסיק) און שרייבן זיינע אַרטיקלען דירעקט אין ייִדיש, נישט אָנקומען צו אַן איבערזעצער, ווי דאָס איז געווען אין די פֿריִערדיקע יאָרן; האָט ער נאָך אין ערשטן נומער (6טן פֿעברואַר 1916) די אַרטיקלען „צו אונזערע לעזער" און „דער אינטערנאַציאָנאַל און די מלחמה" געשריבן אין ייִדיש נאָר מיט לאַטיינישע בוכשטאַבן. ס'איז אים שווער אָנגעקומען די טעכניק צו שרייבן מיטן ייִדישן

כתב: „די געדאַנקען מיינע יאָגן זיך פֿאָרויס מיט גרויס אימפּעט און איך מיט מיינע ייִדישע „קאָטשערעס“ קאָן זיי נישט נאָכהינקען“, — האָט ער זיך געקלאָגט פֿאַר מיר ווי פֿאַרן סעקרעטאַר פֿון רעדאַקציע. אָבער אין ווייטערדיקן נומער האָט ער דעם אַרטיקל „ייִדיש“ שוין אַליין אָנגעשריבן מיט ייִדישע אותיות און מער שוין צום „לאַטיין“ זיך נישט אומגעקערט. דאָס איז לויטן סטיל און פֿאָרם, שוין נישט רעדנדיק פֿון אינהאַלט, געווען אַ מייסטערשטיק, פּונקט ווי ער וואָלט מיטן סטיל אַליין געוואָלט איבערצייגן די לייענער (און אפֿשר זיך גופֿא) אין דער רייכקייט און שיינקייט פֿון ייִדיש צוגלייך מיט אַלע אַנדערע קולטור־שפּראַכן; וואָס ווייטער האָבן אויך זיינע ייִדישע „קאָטשערעס“ זיך אויסגעגליכן און אויסגעפֿורעמט און די זעצער האָבן מיט גרויס פֿאַרגעניגן איבער זיי געאַרבעט.

דאָס זעלבע איז געווען מיט זיינע עפֿנטלעכע פֿאָרלעזונגען אין ייִדיש. מעדעם איז געווען אַ פּרעכטיקער רוסישער רעדנער; פּונקט ווי זיין שריפֿט אַזוי האָט אויך זיין רוסיש וואָרט געגלאַנצט מיט אַלע פּערל פֿון פֿאָרם און סטיל. ער האָט אָבער אַ [illegible] זיך געוואַקלט און געהאַט ספֿקות, צי ס'וועט אים געלינגען צו האַלטן אויף ייִדיש אַ גרויסע עפֿנטלעכע פֿאָרלעזונג. ווידער אַמאָל האָט ער מורא געהאַט, אַז זיינע ייִדישע ווערטער וועלן נישט קענען נאָכפֿאָלגן דעם שווונג פֿון זיינע רוסישע געדאַנקען. „כדי צו רעדן אויף ייִדיש פּערפֿעקט — פֿלעגט ער זאָגן — מוז מען טראַכטן נאָר אויף ייִדיש, אָבער אַזעלכן ווי איך איז שווער בייצוקומען די דערציִונג און די געוווינהייט“. ער האָט אָבער יאָ בייגעקומען. זיין ערשטע עפֿנטלעכע פֿאָרלעזונג אויף ייִדיש וועגן „ייִדן און אַסימילאַציע“, ביי אַ פֿול געפּאַקטן קאַמינסקי־טעאַטער אין וואַרשע האָט אַלעמען איבערראַשט מיט איר פּרעכטיקער ייִדישער פֿאָרם. פֿאַר דער פֿאָרלעזונג איז ער דאָך נישט געווען הונדערט פּראָצענט זיכער, אַז אַלץ וועט אַראָפּ בשלום; האָט ער געבעטן איך זאָל זיצן אויף דער טריבונע לעבן אים כּלומרשט אַלס פֿאָרזיצער (הגם אַזאַ „אַמט“ איז לחלוטין נישט נייטיק געווען) „אין אַן עת צרה — טאָמער וועט מיר אַמאָל אַ וואָרט אויספֿעלן, וועט איר מיר אַרויסהעלפֿן“. (זיינע בוכשטעבלעכע ווערטער). די פֿאָרלעזונג האָט געדויערט קנאַפּע צוויי שעה, ס'איז נישט געווען וואָס אים „אַרויסצוהעלפֿן“, זיין פֿליסיקער פֿאַרבנרייכער ייִדיש האָט באַצויבערט אַלע צוהערער, צווישן זיי די גאַנצע וואַרשעווער ייִדישע אינטעליגענץ, וועלכע האָט באַוווּנדערט דעם „גוי“, וואָס רעדט אַזאַ שיינעם ייִדיש און נאָך אויף אַזאַ טעמע ווי „ייִדן און אַסימילאַציע“.

אַ האַלב עפֿנטלעכן אַרויסטריט אויף ייִדיש האָט מעדעם געהאַט מיט אַ קורצער צייט פֿאַר דעם. די געזעלשאַפֿט פֿון ייִדישע לערער אין וואַרשע האָט צונויפֿגערופֿן אַ פֿאַרזאַמלונג פֿון פֿאָרשטייער פֿון ייִדישע געזעלשאַפֿטן און פּאַרטייען וועגן דער שולפֿראַגע. מעדעם איז געווען אָנוועזנד מיט דער דעלעגאַציע פֿון צ. ב. פֿון די פּראָפֿ. בראַנזשע־פֿאַראיינען און ער האָט אין

קורצע ווערטער באַגרינדעט זייער רעזאָלוציע אין דער שולפֿראַגע, אין וועלכער ס׳זענען געווען פֿאָרמולירט די פּאָסטולאַטן פֿון „בונד“ (ייִדישע אונטעררִיכט־שפּראַך, וועלטלעכער כאַראַקטער, אויפֿן חשבון פֿון דער מלוכה אָדער שטאָט־פֿאַרוואַלטונג, שול־אויטאָנאָמיע אאַז״וו). דאָס איז געווען דאָס ערשטע מאָל נאָך זיין באַפֿרייונג, ווען ער איז זיך צונויפֿגעקומען פּנים אל פּנים מיט די פֿאָרשטייער פֿונם פּוילישן ייִדנטום.

פֿון דאַן אָן, אין משך פֿון פֿיר יאָר, איז נישט געווען קיין איין מערווייניקער גרעסערער פּונקט אין פּוילן, ווו מעדעם זאָל נישט האָבן געהאַלטן אַ פֿאָרלעזונג, אָדער אַרויסגעטרעטן אויף אַ וואַלמיטינג. זיין באַזוך אין אַ שטאָט איז געווען אַן אמתער יום־טוב ביי די פֿאָלקס־מאַסן און אינטעליגענץ, וועלכע האָבן איינגעזאַפּט אין זיך זיינע גייסטרייכע געדאַנקען וועגן די וויכטיקסטע פּראָבלעמען פֿון ייִדישן לעבן, געלערנט זיך פֿאַרשטיין די היינטיקע וועלט און איר סאָציאַלע אָרדענונג, און זען די וועגן און פּערספּעקטיוון פֿון אַ נייער וועלט.

ס׳האָט זיך דאַן אָנגעהויבן די אָפֿענסיווע פֿון ייִדישן אַרבעטער־קלאַס אויף אַלע געביטן פֿון געזעלשאַפֿטלעכן לעבן; מעדעם האָט געפֿירט די דאָזיקע אָפֿענסיווע מיט וואָרט און שריפֿט, געווען איר גלענצנדיקער אויסדרוק, איר טריבון, קיין איין ריכטונג אויף דער ייִדישער גאַס, קיין איין וואָגיקע ייִדישע אינסטיטוציע האָט נישט אויסגעמיטן זיין שאַרפֿע קריטיק. זיינע כאַראַקטעריסטיקעס זענען געווען טרעפֿלעך, זיין אַנאַליז שניידיק, מאַנכע שלאָגווערטער זיינע זענען געוואָרן כּלל־נעמען, מיט וועלכע קעגנער און אָנהענגער פֿלעגן זיך באַנוצן ביים כאַראַקטעריזירן די אָדער יענע אינסטיטוציע, די אָדער יענע געזעלשאַפֿטלעכע ריכטונג. אָט איז, למשל, אַ כאַראַקטעריטיק פֿון דער וואַרשעווער ייִדישער קהילה (גמינע):

> „אַ מתים־שטיבל, עפּעס רוחות גייען דאָרטן אַרום, בלאַסע שאָטנס, אָן אַ טראָפּן וואַרעם בלוט, אָן אַ פּיצל פֿילנדיקע נערוון, שאַפֿנדיקע לעבנסקראַפֿט. אַ הייפֿל אַסימילאַטאָרן און חסידישע שטיבל־פּאָליטיקער האָבן געשלאָסן אונטער פֿיר אויגן, הינטער דעם רוקן פֿון פֿאָלק, אַ קאָנטראַקט און אַריינגעכאַפּט בשותּפֿות די מאַכט (לעבנספֿראַגן“ נומער 8, 1916).

מתים־שטיבל — דאָס איז פֿון דעמאָלט אָן געוואָרן אַ באַפֿליגלט ווערטל, אַ כּלל־נאָמען פֿאַר דער צעפֿוילטער און פֿאַרשימלטער וואַרשעווער קהילה.

אַ זעלטן געראָטענע כאַראַקטעריסטיק האָט ער געגעבן דעם אַ. ג. פּראָלעטאַרישן ציוניזם, באַנוצנדיק זיך מיט אַ מיליטערישן טערמין, וואָס מען פֿלעגט דאַן יעדן טאָג געפֿינען אין די אָפֿיציעלע מלחמה־קאָמוניקאַטן פֿון די שלאַכט־פֿראָנטן: „בריקנקאָפּ“. דאָס באַטייט אַן אַרויסגערוקטע פּאָזיציע טיף אין לאַגער פֿון שונא, פֿון וואַנען מ׳קאָן אים לייכט באַשיסן און זען און וויסן אַלץ, וואָס ביי אים טוט זיך. דער פּראָלעטאַרישער ציוניזם,

די פּועלי־ציון, לויט מעדעמס כאַראַקטעריסטיק, איז אַזאַ מין „בריקנקאָפּ“, אַן אַרויסגערוקטע פּאָזיציע פֿון בורזשואַזן ציוניזם, ס׳מיינט פֿון בורזשואַזן לאַגער טיף אין לאַגער פֿון אַרבעטער־קלאַס, — אַ פּאָזיציע פֿון וואַנען דער בורזשואַזער קלאַס קען לייכט, דורך נאָענטע קאַנאַלן אויסאיבן זיין איינפֿלוס אין אַרבעטער־לאַגער, צעמישן זייערע רייען, זיי דעמאָראַליזירן און באַדייטיק אָפּשוואַכן זייער קאַמפּסעפּיִקייט ווי פֿון אַ קעגנערישן קלאַס, וואָס האָט אויף אַלע געביטן זיינע קעגנערישע צילן און שטרעבונגען. „בריקנקאָפּ“ איז געוואָרן אַ שלאַגוואָרט ביי די קעגנער פֿונם פּראָלעטאַרישן ציוניזם; מיר פֿלעגן אים כסדר הערן אויף אַרבעטער־פֿאַרזאַמלונגען, לייענען אין „לעבנספֿראַגן“, ווו אַ פּראָווינציעלער קאָרעספּאָנדענט קלאָגט זיך, אַז די פּ. צ. האָבן ביי אים אין שטעטל פֿאַרלייגט אַ „בריקנקאָפּ“ אין דער פֿאָרעם פֿון אַזאַ און אַזאַ פֿאַראיין אָדער אינסטיטוציע.

דער קאַמף פֿון „בונד“ קעגן ציוניזם אין אַלע זיינע שאַטירונגען האָט דאַן געפֿלאַקערט אין פוילן און האָט, זעלבסטפֿאַרשטענדלעך, פֿאַרנומען אַ הויפּטפּלאַץ אין מעדעמס פּובליציסטיק. באַזונדער האָט איין אַרטיקל א. ב. „דאָס איז דער ציוניזם“ (געשריבן אין 20טן יולי 1917) געמאַכט אַזאַ גוואַלדיקן רושם, אַז די גאַנצע דעמאָלטיקע ייִדישע פּרעסע, בראָש מיטן ציוניסטישן „גלאָס זשידאָווסקי“ און „דאָס ייִדישע פֿאָלק“ האָבן חדשים לאַנג נישט אויפֿגעהערט וועגן דעם צו שרייבן.[2]

> „אַ ייִד האָט געחלשט פֿון הונגער אויף דער גאַס. ווער אַכטעט דערויף? אַ טאָג־טעגלעכע זאַך! אָבער בעת ער איז געלעגן אין חלשות אויפֿן טראָטואַר, איז גראָד איבער זיין קאָפּ געהאָנגען אויף דער מויער אַ גרויסער און ברייטער בלויער פּלאַקאַט; און מיט גרויסע פֿעטע, שוואַרצע אותיות האָט דער פּלאַקאַט גערופֿן די ייִדן פֿון פוילן צו שטיצן די מלחמה־געליטענע באַפֿעלקערונג אין... ארץ־ישראל.
>
> יונגע לייט זענען געלאָפֿן איבער די גאַסן מיט בלוי־ווייסע צייכנס און מיט פּושקעס אין די הענט, פֿאַרזאָרגט און פֿאַרדאגהט, צו העלפֿן די אָרעמע ברידער אין פּאַלעסטינע — און דער וואַרשעווער ייִד איז געלעגן אין חלשות אונטער דעם גרויסן פּלאַקאַט מיט זיינע פֿעטע, שרייענדיקע שוואַרצע אותיות.
>
> דאָס איז דער ציוניזם“.

אַזוי איז דער אַריינפֿיר צום אַרטיקל. און ווייטער גייט דער טיפֿער אַנאַליז פֿונם יסוד פֿון ציוניזם און זיין מהות, וואָס דער פֿון הונגער געחלשטער ייִד אונטערן בלוי־ווייסן פּלאַקאַט אילוסטרירט אַזוי טרעפֿלעך.

---

[2] אין אַ פּאָלעמישן אַרטיקל („צוויי פּאָנעץ“, לעבנספֿראַגן, נומ׳ 31, 1917), ענטפֿערנדיק דער פּרעסע אויפֿן גאַנצן טומל, וואָס דער דערמאָנטער אַרטיקל האָט אַרויסגערופֿן, ברענגט מעדעם די ווייטערדיקע ציטאַטע פֿון „דאָס ייִדישע פֿאָלק“: „הערט נישט וואָס מעדעם רעדט, ער איז אַ גוי“ און ער גיט צו: „איך באַגנוגן זיך בלויז מיט פֿאַרנאָטירן די דאָזיקע מיאוסקייט“.

אָט דער שרייענדיק־בולטער קאָנטראַסט צווישן „דאָ״ און „דאָרטן״, נאָך מער — אָט דאָס בויען דאָרטן אויפֿן חשבון פֿון דאָ — „אויף די חורבות פֿונם היגן איינציק עקסיסטירנדיקן, אמתדיקן ייִדישן לעבן דאָ אין לאַנד, אָט דאָס אומקערן זיך מיטן רוקן צו די ליידן און צו דער נויט פֿון דעם אמתדיקן היינטיקן ייִדישן פֿאָלק אין אַ צייט, ווען מען מוז אָנשטרענגען די גרעסטע מעגלעכע כוחות אין קאַמף פֿאַר בירגערלעכע און נאַציאָנאַלע רעכט, אין קאַמף פֿאַר פֿרייהייט און דעמאָקראַטיע״, — דאָס איז געווען די שווערע באַשולדיקונג מיט וועלכער מעדעם איז אַרויסגעטרעטן, און זי האָט אויפֿגערודערט די גאַנצע ייִדישע וועלט אין פּוילן „די ציוניסטישע אַגיטאַציע — פֿאַרענדיקט מעדעם דאָס אַרטיקל — באַפֿאַלט אונז ווי מיט אַ שטאָך אין רוקן אין אונזער קאַמף, אין אונזער אַרבעט, מיר קאָנען נישט און טאָרן נישט דאָס דולדן שווייגנדיק. אַנטקעגן די פֿאַרשפּרייטער פֿון דער ציוניסטישער מגפֿה מוזן מיר און וועלן מיר שטענדיק אַרויסטרעטן, וואָרנענדיק, רופֿנדיק און קעמפֿנדיק פֿאַר אונזער זאַך״.

אין משך פֿון יאָר 1918 (נאָך דער באַלפֿור־דעקלאַראַציע), ווען דער ציוניסטישער טאַראַראַם אַרום פּאַלעסטינע האָט דערגרייכט דעם העכסטן זיד־פּונקט, האָט מעדעם נאָך מיט מער קראַפֿט און פּאַטאָס געהאַלטן אין איין אַטאַקירן די אַזוי גערופֿענע „קעגנוואַרט־אַרבעט״ פֿון ציוניזם, אויפֿווייזן אירע אינערלעכע סתירות, פֿאַלשקייט, איר אידעאיִשע באַנקראָטקייט און אומקאָנסעקווענטקייט. אָט שרייבט דאָס ציוניסטישע „ייִדישע פֿאָלק״ אין וואַרשע וועגן די קהילה־וואַלן, „אַז די ייִדישע קהילה דאַרף ביי דער איצטיקער צייט האַלטן דאָס פּנים געווענדט קעגן מזרח;״ אָט באַשליסט די מינסקער קהילה איינפֿירן העברעיִש אַלס אָפֿיציעלע שפּראַך; אָט גראָבן אונטער די אוקראַאיִנער ציוניסטן מיט זייער פֿאַרעקשנטן העברעיִזם די יסודות פֿון דער דערוואָרבענער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע; אָט רופֿט דער צענטראַל־קאָמיטעט פֿון די פּ. צ. אין אַמעריקע צו „אָרגאַניזירן זיך שוין איצט אַלס גרויסע אַרבעטער־קראַפֿט, אויסקלייבן די מוטיקסטע, וואָס זאָלן שוין איצט גרייט זיין ביי דער ערשטער מעגלעכקייט צו פֿאַרלאָזן דעם גלות און אויסוואַנדערן אין לאַנד פֿון אונזער צוקונפֿט״ (ציטירט לויט בערלינער „ייִדישע רונדשוי״, נ׳ 21, 1918), און נאָך און נאָך ענלעכע „מוסטערן״ פֿון דער ציוניסטישער „קעגנוואַרט־אַרבעט״. שרייבט דערויף מעדעם מיט בייסיקן סאַרקאַזם:

> „...די ציוניסטן זענען גערעכט, זיי האָבן דערפֿילט זייער ציוניסטישן חוב. די שולד טראָגט — דער ציוניזם. שולדיק איז אַן אידעאַל, וועלכער מוז (אויף וויפֿל ער בלייבט פֿעסט און אויסגעהאַלטן) פֿאַרלייקענען די פֿאָלקס־שפּראַך, באַקעמפֿן דאָס איינציקע, לעבעדיקע געצייג פֿון דער פֿאָלקס־קולטור! שולדיק איז אַ פּאַרטיי, וואָס קאָן בלייבן טריי איר ציל, בלויז אָפּרייסנדיק זיך פֿון די באַדערפֿענישן פֿון פֿאָלקס־לעבן,

און וואָס קאָן באַדינען די דאָזיקע באַדערפֿעניש בלויז פֿאַרראַטנדיק אירע אייגענע אידעאַלן.

„...אַן אויפֿריכטיקער און קאָנסעקווענטער ציוניסט איז שטענדיק גערעכט — פֿונם אויסגעהאַלטענעם ציוניסטישן שטאַנדפונקט. ער מוז אָבער וויסן, אַז קוים שטעלט ער זיך אויפֿן ציוניסטישן שטאַנדפונקט, מוז ער שוין טראָגן אויף זיך די שווערע לאַסט פֿון די לאָגישע פֿאָלגן: ער מוז זיין פרינציפיעל קעגן די פֿולע רעכט פֿון דער ייִדישער שפראַך, ער מוז — דורך דעם אַליין — שטעלן זיך אין וועג פֿון די ייִדישע מאַסן, וואָס קעמפֿן פֿאַר זייערע נאַציאָנאַלע רעכט; ער מוז איגנאָרירן די קולטורעלע באַדערפֿענישן פֿונם פֿאָלקס־לעבן, ער מוז, ווייל ער איז אַ ציוניסט. און דעריבער האָב איך נישט קיין טענות צו די ציוניסטן, און דעריבער באַקעמף איך דעם ציוניזם. („די ציוניסטן זענען גערעכט" — 26טן יולי 1918].

„...צי קלינגט דאָס נישט ווי אַ בלוטיקע איראָניע, ווי אַ צינישער חוזק, בעת די בירגערלעכע אָדער פראָלעטאַרישע ציוניסטן — אַלץ איינס — מאַכן אַן אָנשטעל אויף צו קעמפֿן עפעס וועגן אונזערע רעכט דאָ, אין גלות? זיי, וואָס זייערע אויגן, זייער פנים, זייער גאַנץ האַרץ איז „געווענדעט קעגן מזרח", — זיי, וועמענס גאַנצער גלויבן, גאַנצער בטחון, גאַנצע ענערגיע און ליידנשאַפֿט מוז זיך אויסגיסן אַהין, אויף די ווייטע פאַלעסטינער ברעגעס, נישט איבערלאָזנדיק אַפֿילו קיין שיריים פֿאַרן שטאַרבנדיקן גלות! איך זאָג „מוז", ווייל אַזוי איז די אייזערנע לאָגיק פֿון אַ קאָנסעקווענטן, אויסגעהאַלטענעם, אויפֿריכטיקן און ערלעכן ציוניסט. און איך רעד דווקא וועגן דעם ערלעכן קעגנער, און דווקא וועגן דעם וואָס איז ערלעך צו זיך אַליין.

„...רייזע־הכנות, רייזע־פֿיבער! פאַקט זשע די זאַכן! קערט זיך אום מיטן רוקן צו אונזער לעבן, צו אונזער קאַמף, צו אונזערע שמחות און אונזערע זאָרגן. גייט מיט אייער וועג. איר פֿאַרלאָזט דעם „גלות"? גוט! לאָזט זשע אים צו רו, מישט זיך נישט אין זיינע עסקים, וואַרפֿט אונז נישט פֿונם פֿענסטער פֿון אייער וואַגאָן גרויסמוטיקע נדבות, רעדט נישט וועגן כלומרשטן פֿאַרטיידיקן אונזערע רעכט. פֿאָרט געזונטערהייט און קוקט זיך נישט אום. איר האָט דאָ נישט וואָס צו זוכן, איר זענט דאָ פֿרעמד, איר זענט דאָ געסט — איר האָט דאָס אַליין געזאָגט. מיר אָבער — מיר וועלן דאָ בלייבן, אַרבעטן און קעמפֿן, און דאָס לעבן וועט בלייבן מיט אונז" („רייזע־פֿיבער", 12טן יולי 1918).

קערן מיר זיך אָפ אויף אַ ווײלע פֿון דער היינטיקער צייט און וואַרפֿן אַ בליק אויף יענע יאָרן (1917 — 1918), טראַכטן מיר זיך אַריין אין יענעם צייט־פעריאָד — וווּנדערן מיר זיך נישט אויף דעם אימפעט און פֿאַרנעם פֿון אַזאַ קאַמפאַניע. איז דאָך דאָס געווען שוין דאָס פֿערטע יאָר פֿון מעדעמס טעטיקייט אין פוילן, ער האָט פֿאַר דער צייט זיך צוזאַמענגעגאָסן מיט די ייִדישע אַרבעטער־מאַסן, ער פֿלעגט זיך טאָגטעגלעך טובל זיין אין די לעבנס־טיפֿענישן, נויטן און באַדערפֿענישן, געפֿילט אויף זיך דעם הייסן אָטעם פֿון זייערע ווונטשן, פֿאַרלאַנגען און שטרעבונגען, געוואָרן באַאיינפֿלוסט פֿון זיי און צוריק געווירקט אויף זיי

און פֿאַר זיי. אָט דאָ ליגט דער מקור פֿון זיין מוט, התלהבות, באַגייסטערונג, דאָ איז דער שורש פֿון זיין טעמפּעראַמענט, אימפּעט און פֿאַרנעם.

דורך און דורך ייִדישער סאָציאַליסט, האָט מעדעם טיף באַנומען די ראָלע און באַטייט פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור, פֿון אַ רייכער ייִדישער קולטור אינעם לעבן פֿון די ייִדישע מאַסן אין זייער קאַמף פֿאַר דערהייבונג און דערלייזונג. מיר פֿאַרשטייען דעריבער, ווי אַזוי ס׳האָבן זיך ביי אים געקענט אויסגיסן אַזעלכע וואַרעמע צויבער־ווערטער וועגן פּרצן צו זיין ערשטן יאָרצייט:

„...אַריינגענומען, אַריינגעזאַפּט האָט ער אין זיך דאָס ברייטע, רייכע פֿאָלקס־לעבן, — מעג זיין נישט דאָס גאַנצע, נאָר אונזער לעבן איז דאָס פֿאָרט געווען. אַריינגעזויגן, באַהאַפֿטן מיט שיינקייט — און ווידער אונז צוריקגעשענקט. פֿון אונז האָט ער גענומען, ביי אונז האָט ער געשעפּט יענע קאָסטבאַרע מתנות, מיט וועלכע ער האָט אונז באַשאַנקען.

„...אונזערע נשמות זענען געווען אין אים און ער איז געוואָרן אַ טייל פֿון אונזערע נשמות. און אין דעם זינען איז ער אונזער... די אַרבעטער־נויט און די אַרבעטער־פּיין האָט ער געפֿילט. און אַ דורשט נאָך יושר און אַ געשריי נאָך דערלייזונג הערט זיך אַרויס פֿון זיינע ווערק: אונזער דורשט און אונזער געשריי.

„...דער גרויסער דיכטער האָט אונז געגעבן די אוצרות פֿון זיין רייכן, הייסן, שטורעמדיקן האַרץ. און מיר זענען אויך געוואָרן רייכער און שענער און גרעסער, און אַלץ העכער הייבט זיך אויף דער קאָפּ, און שטאַרקער שלאָגט דאָס אויפֿגעוואַכטע האַרץ, און דער אויסגעקרומטער, איינגעבויגענער רוקן פֿונם אַמאָליקן „באָנציע“ ווערט גראָד, פֿעסט און שטאָלץ“ („פּרץ און מיר“, „לעבנספֿראַגן“, 21טן אַפּריל 1916).

מעדעם האָט צוזאַמען געאַרבעט מיט י. דינעזאָנען אויפֿן געביט פֿון שולוועזן, פֿון שאַפֿן די קינדערהיימען און זיי אויסהאַלטן, האָט דערויף זייער פֿיל צייט אָפּגעגעבן און האָט דערביי זיך אינטים באַפֿריינדעט מיט דינעזאָנען; אָט דער געקומענער „פֿון דער פֿרעמד“ האָט געקאָנט אַזוי לייכט זיך איינלעבן מיטן עכט פֿאָלקסטימלעכן שרייבער און מענטש, אַזוי טיף פֿאַרשטיין זיין מהות, זיין געמיט און שרייבן אויף זיין קבר אַזעלכע האַרציקע ווערטער:

„...עס זענען פֿאַראַן הייליקייטן אין לעבן און אין דער מענטשלעכער נשמה, און יעדער מענטש מוז האָבן זיין קדשי קדשים... אַ שטילער ריינער מענטש, אַ מענטש אין וועמענס האַרצן האָט געלעבט די מילדע וואַרעמע, ליכטיקע הייליקייט. פּרצס אלמנה האָט געשריבן דאָס רירנדיקע, טיפֿע וואָרט: „מיט דינעזאָנס טויט איז מיר פּרץ צום צווייטן מאָל געשטאָרבן“. ס׳איז טאַקע געווען יענע זעלטענע פֿריינדשאַפֿט ווען צוויי מענטשן ווערן איינס. ווער עס קאָן זיין אַזאַ פֿריינד, דער האָט אין זיין נשמה אַ קדשי קדשים. און זיין ליבע צו קינדער. ווי אַ רויטער פֿאָדעם ציט זיך די דאָזיקע ליבע דורך זיין לעבן, אָנהייבנדיק מיט „יאָסעלען“, וועגן וועלכן ער האָט געשריבן, און ענדיקנדיק מיט די הונדערטער יאָסעלעך, פֿאַר וועלכע ער האָט געזאָרגט. אַ קינדער־נשמה האָט אין זיך די שטילע ריינ־

קייט און הייליקייט, מיט וועלכער זי באַשטראַלט די אַרומיקע וועלט, מיט וועלכער זי באַלייכט און פֿאַראיידלט אונז אַלעמען. דער אַלטער, גרייז־גרויער דינעזאָן האָט פֿאַרמאָגט די דאָזיקע קינדערשע נשמה.

זאָל זשע איצט דאָס ביסל מענטשלעכע ווערטער, געשריבן מיט ליבע, דורכגעפֿלאָכטן מיט טרויער, געטראָגן מיט צאַרטקייט און אַכטונג, — אַראָפּנידערן אַלס אַ קראַנץ פֿון מיר אויפֿן טייערן פֿרישן קבר” („לעבנס־פֿראַגן”, 3טן סעפּטעמבער 1919).

*

אַ באַזונדערס אינטערעסאַנטער קאַפּיטל פֿון מעדעמס לעבן און טעטיקייט אין פוילן — דאָס זענען די שטאָטראַט־וואַלן אין אַ ריי גרעסערע שטעט מיט גרויסע יידישע קיבוצים. צום ערשטן מאָל זענען ברייטע יידישע מאַסן אַריינגעצויגן געוואָרן אין אַ וואַל־קאַמף, אין וועלכן ס'האָבן זיך באַשיימפּערלעך אָפּגעשפּיגלט זייערע ברייטסטע לעבנס־אינטערעסן. די שטאָט־פֿאַרוואַלטונגען אין יענע יאָרן פֿון מלחמה און אָקופּאַציע זענען געווען די צענטערס פֿון געזעלשאַפֿטלעכן לעבן, אין זייערע הענט איז געלעגן די שפּייז־באַזאָרגונג פֿון כמעט דער גאַנצער באַפֿעלקערונג, די באַפֿרידיקונג פֿון אירע קולטור־נויטן און באַדערפֿענישן. די יידישע מאַסן האָבן ביטער געפֿילט דעם טעם פֿון נישט האָבן קיין שום איינפֿלוס אויף דער פֿירונג פֿון די שטאָטישע אינטערעסן, פֿון זיין אָפּהענגיק פֿון „רחמנות”־טיש פֿון די שטאָטישע אַנטיסעמיטישע מאַכטהאָבער. האָבן זיי זיך אַריינגעוואָרפֿן אין וואַל־קאַמף מיט אַ גוואַלטיקן ברען און אימפּעט. גראַנדיעזע מאַסן־מיטינגען, וואַל־ליטעראַטור, הייסע דיסקוסיעס מיט פֿיינט אין בירגערלעכן לאַגער, מיט קעגנער אין אַרבעטער־לאַגער גופֿא האָבן אָנגעגליט די געזעלשאַפֿטלעכע אַטמאָספֿער אין אַלע ערטער, ווו דער וואַלקאַמף האָט זיך צעפֿלאַקערט.

מעדעם האָט געפֿירט די וואַל־קאַמפּאַניע אין וואָרט און אין שריפֿט. די נומערן „ל”פֿ” פֿון יענער צייט (צווייטע העלפֿט 1916) זענען פֿול מיט זיינע פּרינציפּיעלע אַרטיקלען וועגן די אויפֿגאַבעס פֿון די שטאָטראַטן און זייער באַטייט, מיט קריטיק פֿון דער וואַל־אָרדינאַציע ווי זי איז, און אויפֿקלערונג ווי זי וואָלט געדאַרפֿט זיין, מיט שאַרפֿזיניקער פּאָלעמיק אויפֿן גאַנצן וואַל־פֿראָנט מיט אַלע קעגנערישע ריכטונגען און פּאַרטייען. פֿון יעדן זייטל, פֿון יעדער שורה האָט געברויזט ממש מיט קאַמף־ווילן, קאַמף־ענערגיע, קאַמף־מוט; ס'האָט זיך באַדייטיק געפֿילט די גוואַלטיק אויפֿגעשטיגענע געזעלשאַפֿטלעכע וואָג פֿון יידישן אַרבעטער־קלאַס. נישט געווען קיין איין שטאָט ווו וואַלן האָבן געדאַרפֿט פֿאָרקומען, אַז מעדעם זאָל דאָרטן נישט אַרויסטרעטן אויף וואַל־מיטינגען. זיין אָנקומען אין אַזאַ שטאָט האָט אויפֿגערודערט אַלע געזעלשאַפֿטלעכע שיכטן. מעדעם האָט פֿאַרמאָגט די קונסט זיך אַריינצופּאַסן אין דער שטימונג פֿון דער מאַסע, זיך צונויפֿמענגיסן מיט איר, פּסיכאָלאָגיש אַזוי ווירקן אויף איר אַז ס'זאָל זיך באַקומען

דער איינדרוק, אַז דאָס רעדט דורך אים דער גאַנצער פֿאַרזאַמלטער דאָ קאָלעקטיוו, ווי ער וואָלט געוואָרן מיט אים איין גוף און איין נשמה. און דאָס האָט זיך אויסגעדריקט אויך אין די אויסערלעכע פֿאָרמען פֿון זיין האַלטונג אויף דער טריבונע, אין זיין פנים, אין זיינע אויגן, אין זיין גאַנצן קערפּער. אָט רעדט ער אין שטילע טענער, שטייט ווי איינגעבויגן, דעם קאָפּ אַריינגעצויגן אין די פּלייצעס — דאָס שילדערט ער דאָס שווערע לעבן פֿון זיינע צוהערער, רעדט צו זייער האַרץ, צו זייערע געמיטער, ווערט אַלץ מער איינגעבויגן, איינגעהויקערט, פּונקט ווי ער וואָלט מיט זיין גאַנצער פֿיגור סימבאָליזירט דעם גאַנצן הויקער פֿון צרות און פּיין, וואָס זיי טראָגן אויף זיך. און אָט דונערט שוין זיין שטים מיט די העכסטע קלאַנגען, דער רוקן אויסגעגלייכט, דער קאָפּ שטאָלץ, די אויגן פֿול גלאַנץ — דאָס צינדט ער אָן אין דער פֿינצטערניש פֿון זייער לעבן דאָס ליכט פֿון דער גרויסער אידעע, שילדערט די העלע פּערספּעקטיוון פֿון אַ ליכטיקער צוקונפֿט, עפֿנט פֿאַר זיי די ברייטע הערלעכע האָריזאָנטן פֿון סאָציאַליסטישן אידעאַל; די יידישע מאַסן האָבן דאַן באַשײמפּערלעך געפֿילט, אַז מיט מעדעמען האָבן זיי ווי אָדלער־פֿליגלען באַקומען, וואָס רייסן זיך מיט זיי דורך די בליי־שווערע פֿינצטערע וואָלקנס אין די בלויע ליכטיקע הימלען אַריין.

ביי די שטאָטראַט־וואַלן אין וואַרשע איז געשלאָסן געוואָרן אַ סאָציאַליסטישער בלאָק צווישן „בונד” און דער לינקער פּפּ״ס (פּפּ״ס־לעוויצאַ). ווי געוויינטלעך ביי אַזאַ מין בלאָק, האָט יעטוועדער צד געמוזט מוותּר זיין אויף וועלכן נישט איז פּונקט פֿון זיין פּראָגראַם, וואָס אונטערשיידט אים פֿון צווייטן צד, און ס׳זענען אַרויסגעשטעלט געוואָרן אין דער געמיינזאַמער פּלאַטפֿאָרם מער יענע פּאָסטולאַטן, וואָס זענען געווען געמיינזאַם פֿאַר ביידע פּאַרטייען. ביי דער שאַרף נאַציאָנאַליסטישער אַטמאָספֿער, וואָס סיי אויף דער פּוילישער סיי אויף דער יידישער גאַס, האָט דאָס בילדן דעם בלאָק געהאַט אַן אויסערגעוויינלעכן באַטייט פֿאַר דער קאָנסאָלידירונג פֿון די אינטערנאַציאָנאַלע שטימונגען אינם אַרבעטער־לאַגער, ווי דעם יידישן אַזוי דעם פּוילישן. דער בלאָק האָט אַדורכגעפֿירט אין שטאָטראַט דעם ערשטן קאַנדידאַט פֿון דער ליסטע, אַ פּעפּעסאָוויעץ, פֿאַר דעם צווייטן בונדישן קאַנדידאַט האָט אויסגעפֿעלט אַ פּאָר הונדערט שטימען. דאָס האָט אַרויסגערופֿן אַ פֿאַרשטענדלעכע קאָנסטערנאַציע אין בונדישן לאַגער, בפֿרט נאָך, וואָס טאַקע צוליבן בלאָק האָט דער „בונד” בעת דער וואַל־קאַמפּאַניע געהאַט אויסצושטיין גוואַלדיקע, אָפֿט מאָל נישט גאָר איידעלע אַטאַקעס מצד דעם יידיש־בירגערלעכן און אַזוי גערופֿענעם פּראָלעטאַריש־ציוניסטישן לאַגער.

מעדעם איז דאַן אַרויסגעטראָטן אין די „לעבנספֿראַגן" מיט אַ ריי אַרטיקלען אין זיין שטענדיקער אָפּטיילונג „פֿון מיין נאָטיץ־בוך",[3] אין וועלכע ער וואָרנט אונז אַז די פּאַרטיי איז באַגאַנגען אַ פֿעלער, וואָס ביים שליסן דעם בלאָק האָט זי נישט געפֿאָדערט אולטימאַטיוו אַריינצושטעלן אין וואַל־פּלאַטפֿאָרם די צוויי פּראָגראַם־פּונקטן: נאַציאָנאַל־קולטורעלע אויטאָנאָמיע און דאָס רעכט אויף שבת־רו. ער קלאָגט זיך דערביי, אַז ביים ייִדישן אַרבעטער איז די נאַטירלעכע בענקשאַפֿט נאָך פֿאַראייניקונג, נאָך אינטערנאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט אַזוי גרויס און שטאַרק, אַז ער איז אָפֿט מאָל גרייט צוליב דעם מקריב צו זיין די ברענענדיקסטע לעבנס־נויטן זיינע, און אָט די בענקשאַפֿט בלייבט, ליידער, אָן אַ געהעריקן ענטפֿער, די ליבע איז אָן אמתער קעגנזייטיקייט. „ס'איז אַן אמתע קללה — שרייבט ער — וואָס ליגט אויף אונז שוין לאַנגע, לאַנגע יאָרן, אַז כמעט אַלע מאָל ווען עס קומט צו אונטערהאַנדלונגען וועגן עפּעס אַ פֿאַראייניקונג, זענען מיר דאָס שטענדיק די ווייכע, און ער, דער צווייטער צד, איז שטענדיק דער האַרטער, דער איינגעשפּאַרטער, מיר זענען שטענדיק די וואָס גיבן נאָך." („לעבנספֿראַגן", 22טן סעפּטעמבער 1916.

מעדעם איז אין דער פֿראַגע געווען אין דער מינדערהייט. די שטעלונג פֿון דער פּאַרטיי־מערהייט האָט פֿאַרטיידיקט דער דאָ נישט לאַנג פֿאַרשטאָרבענער ח' נח אין צוויי אַרטיקלען (נ. 36 — 38 „ל"פֿ") א. נ. „צי האָבן מיר באַגאַנגען אַ פֿעלער". ער האָט אויפֿגעוויזן, אַז פֿאַקטיש איז דער קאָנקרעטער, פּאָזיטיווער אינהאַלט פֿון דער נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע אויסגעדריקט אין אַ ריי קאָנקרעטע פֿאָדערונגען (רעכט פֿאַר ייִדיש, ייִדישע שולן אויפֿן חשבון פֿון שטאָט, ייִדיש אין די שטאָטישע אַמטן אאַז"וו), וועלכע זענען פֿאָרמולירט אין דער געמיינזאַמער וואַל־פּלאַטפֿאָרם; וואָס שייך דער נאָכגיביקייט, ציטירט ח' נח דעם רעזאָלוטיוון טייל פֿון מעדעמס אַ ריי אַרטיקלען אין 1906, ווען ס'איז געשטאַנען די פֿראַגע וועגן דער ווידערפֿאַראייניקונג מיט דער רוסל. ס. ד. אַ. פּ.; מעדעם איז דאַן אויך געווען „נאָכגיביק" און האָט שטאַרק פֿאַרטיידיקט די שטעלונג פֿון די אָנהענגער פֿון פֿאַראייניקונג (די א. ג. ווייכע). פֿאַר מעדעמען אין יענער צייט אין פּוילן איז אָבער געשטאַנען די פּערספּעקטיוו פֿון אַ שאַרפֿן קאַמף אויפֿן נאַציאָנאַלן באָדן, וואָס וועט קומען אין רעזולטאַט פֿון די ראַדיקאַל זיך ענדערנדיקע פּאָליטישע באַדינגונגען, מיט וואָס ס'האָט שוין דאַן זיך אָנגעהויבן אָנפֿילן די פּאָליטישע אַטמאָספֿער; ער האָט דעריבער געהאַלטן, אַז מען האָט געמוזט אַזאַ קאַרדינאַלן פּראָגראַם־פּונקט ווי נאַציאָנאַל־קולטורעלע אויטאָנאָמיע אַרויסשטעלן אָפֿן, פּאָפּולאַריזירן אים טאָקע בעת די וואַלן, ווען אין

---

[3] די רעדאַקציע האָט דאָס מאָל צוגעגעבן אַ באַמערקונג, אַז פֿאַרן אינהאַלט פֿון די אַרטיקלען אין דער דאָזיקער אָפּטיילונג איז פֿאַראַנטוואָרטלעך נאָר דער מחבר.

קאַמף זענען אַרייַנגעצויגן געוואָרן גרויסע מאַסן און זיי האָבן געמוזט האָבן אַ גענויערן באַגריף וועגן נאַציאָנאַלן פּראָגראַם פֿון „בונד“.

מעדעם איז געווען מיט זיין גאַנצן האַרצן פֿאַר אַ ברייטער קולטור־טעטיקייט צווישן די ייִדישע מאַסן. ער האָט געהאַלטן, אַז אויף דעם געביט דאַרפֿן די אָרגאַניזירטע אַרבעטער גיין צוזאַמען (פֿאַרשטייט זיך, איינהאַלטנדיק זייער פּרינציפּיעלע שטעלונג) אין געוויסע פֿאַלן מיט בירגערלעכע עלעמענטן, וועלכע אַרבעטן אויך אויפֿן קולטור־געביט, פֿאַקטיש האָט עס דעמאָלט געהייסן די פֿאָלקס־פּאַרטיי. ער האָט געפֿירט צוזאַמען מיט די פֿאָלקיסטישע עלעמענטן די פּעטיציע־קאַמפּאַניע צו דער דייטשער מאַכט פֿאַר אַ ייִדישער שול און איז אַרויסגעטראָטן צוזאַמען מיטן פֿירער פֿון די פֿאָלקיסטן נח פּרילוצקי אויף אַ גראַנדיעזן מיטינג, וואָס האָט געעפֿנט די פּעטיציע־קאַמפּאַניע. מיטן דאָזיקן געמיינזאַמען אַרויסטריט זענען דאַן מאַנכע אין דער פּאַרטיי שטאַרק געווען אומצופֿרידן, אָבער די פּאַרטיי אין גאַנצן האָט קיין אָפֿיציעלע שטעלונג אין דער פֿראַגע נישט פֿאַרנומען. בעת אָבער די פֿאָלקיסטן האָבן (1917) צונויפֿגערופֿן אַ קולטור־קאָנפֿערענץ איז מעדעם געווען דערפֿאַר, אַז אויך די בונדישע קולטור־אָרגאַניזאַציעס זאָלן זיך אין דער דאָזיקער קאָנפֿערענץ באַטייליקן. די פּאַרטיי־אָרגאַניזאַציע האָט זיך אָבער אַרויסגעזאָגט קעגן דעם און מעדעם מיט נאָך צוויי חברים האָבן געקאָנט בייווינען די קאָנפֿערענץ נאָר צוליב אינפֿאָרמאַציע־צוועקן, אָבער זיך נישט באַטייליקן אין אירע אַרבעטן.

*

די ראַדיקאַליזאַציע פֿון די שטימונגען ביי די ייִדישע אַרבעטער אין פּוילן איז אַוועק מיט גאָר אַ שנעלן טעמפּ נאָך דער רוסישער רעוואָלוציע. די לאָזונגען „סאָציאַלע רעוואָלוציע“, „דיקטאַטור פֿון פּראָלעטאַריאַט“, וואָס האָבן זיך געטראָגן פֿון דאָרטן האָבן געפֿונען אַ ברייטן אָפּקלאַנג אויך אין פּוילן און אָנגעפֿילט די גאַנצע אַטמאָספֿער פֿון אַרבעטער־לעבן. די צעטיילונג אויף יענער זייט גרענעץ אויף באָלשעוויזם, מענשעוויזם און אינטערנאַציאָנאַליזם האָט אויך דאָ אַרויסגערופֿן ליידנשאַפֿטלעכע דיסקוסיעס, צעטיילונגען, אָפּשפּליטערונגען, אַפֿילו שפּאַלטונגען. די צוויי פּוילישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען ס. ד. ק. פּ. ל. (פּ.ס.ד.) און פּ. פּ. ס. לעוויצאַ האָבן זיך פֿאַראייניקט און אויסגעבילדעט די קאָמוניסטישע פּאַרטיי פֿון פּוילן; פֿון געוועזענע ס״ס (פֿאַראייניקטע), פּ״צ, טיילווייז אויך בונדיסטן האָט זיך אויסגעבילדעט אַ שטאַרקער ייִדישער סעקטאָר פֿון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי. אין בונד גופֿא איז די ראַדיקאַליזאַציע געגאַנגען מיט אַ שנעלן טעמפּ. די מיינונגס־פֿאַרשידנהייטן אַרום די פֿראַגן: סאָציאַלע רעוואָלוציע, ראַטנמאַכט, פּראָלעטאַרישע דיקטאַטור, דריטער אינטערנאַציאָנאַל האָבן זיך אַלץ מער פֿאַרטיפֿט, דער קאַמף האָט וואָס ווייטער אַלץ מער זיך צעפֿלאַקערט. מעדעם האָט געהערט צום אַזוי גערופֿענעם רעכטן פֿליגל און

מיט גרויס ליידנשאַפֿט און טאַלאַנט געפֿירט דעם קאַמף פֿאַרן דעמאָקראַטישן סאָציאַליזם, סיי אויף די בונדישע קאָנפֿערענצן, סיי אין דער בונדישער פּרעסע.

אין אַ ריי אַרטיקלען „צו פּרי” (נאָוו.־דעצ. 1918) אַנאַליזירט ער די מעגלעכקייט פֿון אָנווענדן די דערמאָנטע לאָזונגען ביי די קאָנקרעטע באַדינגונגען אין פּוילן, וועלכע מען מוז נעמען אין אַכט, ווי ס'זאָלן נישט זיין די אינטערנאַציאָנאַלע פּערספּעקטיוון; ער ווייזט אָן, אַז די אינדוסטריע אין פּוילן איז רויִנירט דורך דער מלחמה, דער אַרבעטער־קלאַס פֿאַרנעמט איצט אַ סך אַ קלענערן אָרט אין ווירטשאַפֿטלעכן אָרגאַניזם פֿון לאַנד ווי פֿריִער; דאָס פּויערטום, פֿאַרקערט, איז בעת דער מלחמה געוואָרן רייכער און דער פֿאַרביסענער שונא פֿון סאָציאַליזם, דער דאָרפֿישער בעל־גוף, נישט דער שיכט ערדלאָזע און אָרעמע פּויערים, פֿאַרנעמט איצט דעם אויבנאָן. דער אויסגעהונגערטער אַרבעטלאָזער מאַסן־מענטש שלינגט אַריין די פֿייערדיקע ווערטער וועגן פֿאַרכאַפּן די פֿאַבריקן, די סחורות, די הייזער; עס שאַפֿט זיך לייכט אַ שטימונג פֿון רעוואָלוציאָניזם, פֿון אַן איינטאָג־סאָציאַליזם. „אָבער דעם סאָציאַליזם — פֿירט ער אויס — קאָן מען נישט בויען אויף שטימונג; דער סאָציאַליזם ווערט געבויט אויף ערנסטער, אויסגעהאַלטענער, עקשנותדיקער, נודנער אַרבעט, אויף קאָלעקטיווער אַרבעט, אויף קאָלאָסאַלער זעלבסטדיסציפּלין. דורות לאַנג מוזן די מאַסן דערצויגן ווערן דערצו. מען טאָר נישט איבערשאַצן דעם טעמפּ, די גיכקייט, מען טאָר נישט חלומען וועגן פּלוצעמדיקע פֿאַרכאַפּענישן. די סאָציאַלע רעוואָלוציע איז נישט קיין קאַוואַלעריע־אַטאַקע, נישט אַן איינמאָליקער אַקט. ס'איז אַ היסטאָרישע עפּאָכע.”

פֿירנדיק דעם שאַרפֿן קאַמף פֿאַר די מעטאָדן פֿון סאָציאַליסטישער טאַקטיק, וועלכע ער האָט געהאַלטן פֿאַר ריכטיק, האָט מעדעם, זעלבסטפֿאַרשטענדלעך, געקאָנט אין געוויסע מאָמענטן זיך אויפֿהויבן אויפֿן ניִוואָ פֿון אַ היסטאָרישער פּערספּעקטיוו און אָפּשאַצן די נייע געשעענישן פֿונעם קוקווינקל פֿון דער היסטאָרישער וועלטאָנשויונג און רעוואָלוציאָנערער סיטואַציע. אַזוי האָט ער אין אָקטאָבער 1919, ווען גענעראַל יודעניטש איז געשטאַנען ביי די טויערן פֿון פּעטערבורג און ס'זענען שוין געווען אַפֿילו ידיעות, אַז ער האָט די שטאָט פֿאַרנומען, געשריבן:[4]

> „דער סאָציאַליסטישער אַרבעטער פֿאַרמאַכט נישט די אויגן אויף אַלע מוראדיקע חסרונות, פֿעלערן, טעותן, וואָס עס האָבן באַגאַנגען די באָלשעוויקעס אין משך פֿון די צוויי יאָר פֿון זייער ממשלה, און נאָך פֿריִער בעת זיי האָבן נאָך געפֿירט דעם קאַמף פֿאַר דער מאַכט.
>
> „... די דאָזיקע סאָציאַליסטישע קריטיק האָט אָבער קיין שום געמיינזאַמעס נישט מיט יענעם קרייצצוג, וואָס די בורזשואַזע רעגירונגען פֿון אייראָפּע און אַמעריקע פֿירן קעגן דער רוסישער סאָוועטן־

---

[4] דער אַרטיקל „חבר, אייל זיך צו” אין דעם דאָזיקן בוך.

מאַכט. די סאָציאַליסטישע קריטיק איז אַרויסגערופֿן געוואָרן דורך דער גערעכטער מורא, אַז די פֿעלערן פֿון באָלשעוויזם וועלן ברענגען אַ שאָדן דעם געמיינזאַמען סאָציאַליסטישן ציל. די בורזשואַזע אָפֿענסיווע אָבער ווענדט זיך קעגן באָלשעוויזם נישט צוליב זיינע פֿעלערן, נאָר פּונקט פֿאַרקערט, דווקא צוליב זיין סאָציאַליסטישן ציל.״

״...דער באַוווסטזיניקער אייראָפּעיִשער פּראָלעטאַריאַט האָט דעריבער פֿאַרשטאַנען, אַז די מלחמה פֿון די קאָאַליציע־רעגירונגען קעגן באָלשעוויזם איז געווענדט פֿאַקטיש קעגן דעם סאָציאַליזם, קעגן דער גאַנצער רעוואָלוציאָנערער אַרבעטער באַוועגונג.״

אין וואַרשע איז (מערץ 1920) פֿאָרגעקומען אַ פּראָצעס קעגן עטלעכע מיליטער־לייט, וועלכע האָבן געהרגעט די דעלעגאַציע פֿון סאָוועטישן רויטן קרייץ,[5] וואָס איז געקומען קיין פּוילן; עדות האָבן דערציילט, אַז דער הויפּטבאַשולדיקטער האָט נאָכן מאָרד געלעקט דאָס בלוט פֿון זיין באַגנעט. אין געריכט־זאַל האָט מען פֿאַר די מערדער געמאַכט „פּאַטריאָטישע״ מאַניפֿעסטאַציעס (באָלשעוויקעס מעג מען הרגענען), פֿרויען האָבן זיי באַשאָטן מיט בלומען...

אין אַן אַרטיקל „די אויפֿגעוואַכטע חיה״ (12טן מערץ 1920) שילדערט מעדעם דאָס ווילדעווען פֿון ווייסן טעראָר אין יענער צייט און ווייזט אויף, אַז דער מבול פֿון ווילדקייט, אַכזריות, בלוט־דורשטיקייט — דאָס איז אַ ירושה פֿון דער מלחמה, איר אָפּקלאַנג. דער פּרימיטיווער מענטש, דער מענטש־חיה איז אויפֿגעשטאַנען תחית המתים.

„וואָלט מיט אַ צען יאָר צוריק — שרייבט ער — אַ מענטש דערהרגעט אַ צווייטן און דערנאָך באַלעקט דעם בלוטיקן מעסער — וואָלט אַ געשריי פֿון פֿאַרצווייפֿלונג און אויפֿרעגונג געהילכט פֿון טויזנטער מיילער. און היינט? היינט באַשיט מען אים מיט בלומען.

„מען באַשיט אים מיט בלומען, ווייל דאָס בלוט, וואָס ער האָט געטרונקען, האָט זיך געגאָסן פֿון אַ פּאָליטישן קעגנער, און דעם קעגנער איז אַ מצווה צו הרגענען. דאָס איז, זעט איר, אַ נייער, העכסט מאָדערנער טיפּ פֿון חיהשקייט.

„חיות מיט פּאָליטישע „אידעען״.

„און ווייסט איר וואָס איך וועל אייך זאָגן: ס׳איז דאָ אין דעם אַ קליינע טרייסט, אַז די חיות געהערן צו יענעם צד; אַז זיי שטייען אונטער שוואַרצע אָדער ווייסע פֿאָנען, אַז זיי זענען קעגן אונדז און נישט מיט אונדז. דאָס וואָלט געווען דאָס ערגסטע — צו האָבן זיי צווישן אונדז. און איך מוז זאָגן דעם אמת: איך האָב טאַקע מורא דערפֿאַר, הגם איך ווייס, אַז אין היינטיקן מאָמענט איז די מורא אַ פּריצייטיקע. אָבער עס קאָן ווערן אַ גוואַלטיקע סכנה פֿאַר אונזער זאַך. און עס פֿאָדערט זיך אַן אומגעהייער גרויסע דערציִונג־אַרבעט, כדי די סכנה פֿאַרויס בייצוקומען״.

די ווערטער זענען געשריבן געוואָרן דעם 12טן מערץ 1920, מיט 23 יאָר צוריק. מעדעם האָט געהאַט דאָס „גליק״ צו שטאַרבן פֿריִער מיט זיין טרייסט.

---

[5] איינער פֿון די דערמאָרדעטע איז געווען אַ פּוילישער סאָציאַליסט פֿאַביערקעוויטש.

אַז די חיות געהערן צו יענעם צד. מיר —ווי איז צו אונז! — האָבן דערלעבט צייטן, ווען אויך אויף „אונזער" צד איז הרגענען אַ פּאָליטישן קעגנער געוואָרן אַ פּאָליטישע סיסטעם, אַ הייליקער געבאָט, אַ מצוה...

ס׳איז דעמאָלט (1918—1919) געשטאַנען אויך די פֿראַגע וועגן אָנטיילנעמען אין די וואַלן צו די דעמאָקראַטישע אינסטיטוציעס, די לינקע האָבן געוואָרפֿן דעם לאָזונג צו באָיקאָטירן די וואַלן צו דער פּוילישער גרינדונגס־פֿאַרזאַמלונג.[6] מעדעם באַקעמפֿט די דאָזיקע ריכטונג און באַמיט זיך צו באַווייזן, אַז דאָס הייסט — „פֿאַקטיש אַרבעטן (נישט ווילנדיק און נישט פֿאַרשטייענדיק דאָס) לטובת יענער שרעקלעכער שוואַרצער געפֿאַר, וואָס לויערט נאָר אויפֿן גינסטיקן מאָמענט צו דערשטיקן אַלע שפּראָצונגען פֿון די פֿרייהייטן (מיט דעם גרינדונג־סיים בראָש) און איינפֿירן אין לאַנד די נאַקעטע דיקטאַטור פֿון די ענדעקישע פּאָגראָם־לייט".

מערקווערדיק, אין מינדלעכע דיסקוסיעס ווי אין שריפֿטלעכער פּאָלעמיק, געוויינטלעך אַ היציקער, אַ לײדנשאַפֿטלעכער, האָט מעדעם אין יענער הייסער צייט זיך באַמיט צו שרייבן אין אַן אויסערסט רויקן, זאַכלעכן טאָן; ער באַנוצט זיך מיט געשיכטלעכע אַרגומענטן, פֿאַקטישע באַווייזן, וואָס זאָלן רעדן צו דער לאָגיק, צום שׂכל פֿון זיינע אַרבעטער־לייענער, וועלכע האָבן געווייטיקט איבער די אַלע פּראָבלעמען און לײדנשאַפֿטלעך געזוכט פֿאַר זיי אַ פֿאַרענטפֿערונג. די דערמאָנטע סעריע אַרטיקלען פֿאַרענדיקט ער מיט פֿאָלגנדיקע ווערטער:

> „איך ווייס גאַנץ גוט, מיינע ווערטער וועלן שטאַרק נישט געפֿעלן די קאָמוניסטיש געשטימטע חברים, זיי וועלן זאָגן, אַז איך פֿאַרטעמפּ דעם רעוואָלוציאָנערן דראַנג, אַז איך שוואַך אָפּ די רעוואָלוציאָנערע שטימונג, דעם רעוואָלוציאָנערן ווילן. איך וואָלט זיי אָבער געבעטן צו ווענדן זייער אויפֿמערקזאַמקייט אויף אַן אַנדער פֿראַגע: צי דאָס וואָס איך זאָג איז אַן אמת, אָדער נישט. און אויב ס׳איז אַן אמת איז עס מיין רעכט און מיין פֿליכט צו זאָגן דאָס, וואָס ס׳איז. דער אַרבעטער מוז וויסן דעם אמת, ווי טרויעריק ער זאָל נישט זיין".

און אָט ווי ער שרייבט וועגן דעם אויבן דערמאָנטן פֿאַקט פֿון נישט אויספֿירן אַ פּאַרטיי־באַשלוס מצד דער וואַרשעווער אָרגאַניזאַציע, אַ פֿאַקט, וואָס איז דער איינציקער אין דער געשיכטע פֿון „בונד":

„איך וויל האָפֿן, אַז דאָס איז געווען מערניסט ווי אַן עפּיזאָד, וועלכער וועט פֿאַרשווינדן און פֿאַרגעסן ווערן. אָבער אין דעם עפּיזאָד ליגט אַ שרעקלעכע געפֿאַר. מענטשן, וואָס קוקן אַ ביסל טיפֿער אויף דער זאַך, האָבן דעם דאָזיקן עפּיזאָד איבערגעקרענקט ממש ווי אַ פּערזענלעכן אומגליק. וואָרעם אַן אַרבעטער־באַוועגונג, אין וועמענס רייען עס קען זיך אויפֿהייבן

---

[6] די וואַרשעווער בונדישע אָרגאַניזאַציע האָט באָיקאָטירט די וואַלן צום גרינדונג־סיים. — וו. ש.

די האַנט אויף צו ברעכן די איינהייט, אַזאַ באַוועגונג איז נישט מסוגל צו דערפֿילן די קאָלאָסאַלע אויפֿגאַבן, וועלכע שטייען פֿאַר איר. פּאַרטיי־דיסציפּלין, פּאַרטיי־אַחדות מוז זיין אַ הייליקייט, און אַ הייליקייט קאָן מען נישט אַרבעטן, אָן אַ הייליקייט קאָן מען נישט לעבן״ (14טן אַפּריל 1919).

אַזאַ באַציִונג איז ביי מעדעמען געווען צו דער פּאַרטיי; ער האָט זי באַטראַכט ווי אַ הייליקן אָרדן, וווּ אַלע זיינע מיטגלידער דאַרפֿן זיך באַציִען מיט אַ הייליקן יראת הכבוד צו זיינע מנהגים און אופֿנים פֿון לעבן. ביי פֿייערלעכע פּאַרטיי־אַרויסטרעטונגען — יובילעומס, יאָרצייטן אדג״ל פֿלעגט מעדעם רעדן וועגן „בונד״ מיט אַ באַזונדער אינטימער ליבשאַפֿט, פֿלעגט ליב האָבן צו שילדערן די פּאַרטיי ווי אַ גאַנצע אינטים־צונויפֿגעבונדענע משפּחה, באַנוצנדיק כסדר אָט דעם אויסדרוק משפּחה, פּונקט ווי ער וואָלט געוואָלט אונטערשטרייכן פֿאַר זיך און פֿאַר די חברים, אַז ער פֿאַרמאָגט נישט קיין אַנדערע אַזוי צו זאָגן פֿיזישע בלוט־קרובֿישע משפּחה. פֿון יענער איז ער אַוועק, איבערגעריסן מיט איר, זיין משפּחה איז דער „בונד״!

> „...אַ ליכטיק געפֿיל — שרייבט ער — וואָס אָן אים קאָן איך זיך נישט פֿאָרשטעלן קיין לעבעדיקע געזעלשאַפֿטלעכע באַוועגונג, אַ מעכטיק געפֿיל פֿון צוגעבונדנקייט און אַחריות, צוגעבונדנקייט צו די שיינע טראַדיציעס פֿון דער פּראָלעטאַרישער באַוועגונג, צו יענער הייליקער ירושה, וואָס מיר האָבן איבערגענומען פֿון די פֿריִערדיקע דורות קעמפֿער און מאַרטירער, — סאָלידאַריטעט, וואָס נעמט אַרום ווי אַ גלענצנדיקע גאָלדענע קייט די אַלע, וואָס שטייען אין אונזערע רייען און וואָס בינדט זיי צונויף אין איין פֿעסטער חברישער משפּחה״.

און אָט די דאָזיקע באַציִונג צו דער פּאַרטיי ווי צו אַ משפּחה האָט זיך באַזונדערס אויסגעדריקט ביי מעדעמען אין יענער שווערער, פּיינלעכער פֿאַר אים צייט פֿון די אידעיִשע קאַמפֿן, ווען ער, דער ביז איצט אַזוי אָנערקענטער און אַזוי באַליבטער פֿירער פֿון די מאַסן איז געבליבן אין דער מינדערהייט; ווען ער האָט געזען, אַז ער קאָן נישט איינהאַלטן דעם שטראָם, מיט וועלכן די מאַסן האָבן זיך געטראָגן און אַז ער איז ווייט שוין נישט אין דירעקטן זינען פֿון וואָרט זייער פֿירער און וועגווייזער.

„מיר איז נישט איין מאָל אויסגעקומען — שרייבט ער אין אַ צווייטן אָרט — צו קעמפֿן פֿאַר מיינע פּערזענלעכע מיינונגען מיט אַנדערע חברים, קעמפֿן און בלייבן אין דער מינדערהייט. דער כּלל איז אָבער העכער פֿון יחיד, חילוקי דעות אין דער משפּחה — אַן אינערלעכע היימישע זאַך, זיי מוזן פֿאָרקומען אין אַ לעבעדיקער און לעבנספֿעיִקער פּאַרטיי. אָבער העכער שטייט די אייניקייט און פֿעסטקייט פֿון אונזער גרויסער משפּחה.

פֿעלערן קאָנען פֿאָרקומען. די וואָס טוען גאָרנישט מאַכן נישט קיין פֿעלערן, די וואָס שטייען אויף איין אָרט זענען באַוואָרנט פֿאַרויס קעגן פֿאַרבלאָנדזשען. מיין טיפֿע איבערצייגונג איז: בעסער אַז מען פֿאַרבלאָנדזשעט צוזאַמען איידער מ׳ראַטעוועט זיך אויף אייגענער אַחריות״.

דער פעריאָד פֿון העכער פֿיר יאָר מעדעם אין פוילן דאָס זענען איינע פֿון די אינטערעסאַנטסטע בלעטער אין דער געשיכטע פֿון „בונד”, דאָס זענען אויך די אינטערעסאַנטסטע בלעטער אין מעדעמס לעבנס־געשיכטע. שרייבנדיק זיין אויטאָביאָגראַפֿיע (צוויי בענד „פֿון מיין לעבן”, ניו יאָרק) האָט ער זיך אָפּגעשטעלט ביי דעם דאָזיקן פעריאָד. באַמערקנדיק, אַז יענע צייט געהערט נאָך נישט צו דער געשיכטע; ער שטרייכט אָבער אונטער, אַז גראָד די דאָזיקע יאָרן פֿון זיין טעטיקייט אין פוילן זענען געווען די סאַמע אינטערעסאַנטסטע אין זיין לעבן.

ניו־יאָרק, מערץ 1943.

ח. ש. קאַזדאַן

וו. מעדעם און די ייִדיש־וועלטלעכע שול

עס איז געווען אַ נאַטירלעכע זאַך, אַז דער וואָס איז דער באַגרינדער און פרעדיקער פֿון דער קולטור־נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע אין „בונד”, זאָל זיין אויך אַ הייסער אָנהענגער און פרעדיקער פֿון דער שול אויף דער מוטערשפראַך פֿון די קינדער און פֿון איר פֿולער אָנערקענונג מצד דער מלוכה. מען מוז אָבער פֿאָרט געדענקען, אַז פֿאַר מעדעמען, פונקט ווי פֿאַר אַלע פֿירער פֿון „בונד” און פונקט ווי פֿאַר אַלע דעמאָלטיקע ייִדישיסטן, איז די דאָזיקע שול לכתחילה געווען אַן אַבסטראַקציע, אַ זאַך פֿון לעתיד לבוא, און נישט קיין פראַקטישער, לעבעדיקער ענין. אַפֿילו פֿאַר דער באַקאַנטער לערער־קאָנפֿערענץ אין ווילנע, 1908, וועלכע האָט זיך געענדיקט מיט דעם אַרעסט פֿון אַלע אָנטיילנעמער, און מיט איר פֿאַרזעצונג אין דער לוקישקער טורמע, איז אויך דער ענין פֿאָלקשול מער געווען אַ זאַך פֿון פאָליטישע פֿאָדערונגען און אידעיִשער פראָפאַגאַנדע, איידער אַ זאַך פֿון פראַקטישער בויונג. מאַרק ליבער און די אַנדערע טוער פֿון „בונד”, וועלכע האָבן זיך באַטייליקט אין דער דאָזיקער קאָנפֿערענץ, זענען טאַקע געווען די רעפרעזענטאַנטן פֿון אָט דעם פאָליטישן געדאַנק און לאָזונג. די פראַקטיק איז דאַמאָלסט געווען זייער ווייט פֿון אָט דעם לאָזונג.

ערשט ווען מעדעס איז אין יאָר 1915 אַרויס פֿון תּפֿיסה און זיך צוזאַמענגעשטויסן מיט דער ייִדישער ווירקלעכקייט אונטער דער דייטשער אָקופאַציע, האָט זיך פֿאַר אים אַזוי ווי פֿאַר אַלע בונדיסטן, אַזוי ווי פֿאַר דער גאַנצער ייִדישער מאַסע, די שול אַוועקגעשטעלט ווי אַ פראַקטישע פראָבלעם. און פֿון די ערשטע טריט איז מעדעמס באַציִונג אַזאַ פרינציפּיעל־קלאָרע און פראַקטיש־אַנטשיידענע, אַז אין אַ גרויסער מאָס האָט ער פֿאָרויס באַשטימט די ווייטערדיקע האַנדלונג פֿון גאַנצן „בונד” אין פוילן אויפֿן געביט פֿון שול און קולטור, אין משך פֿון דער ווייטערדיקער געשיכטע פֿון אומאָפּהענגיקן פוילן.

און נישט נאָר די שול ווערט אַן ענין פֿון מעדעמס אומאויפֿהערלעכער זאָרג, נאָר אויך אַלע פראַקטישע פֿראַגן פֿון ייִדישער שפּראַך און קולטור. אין אַלץ דרינגט אַריין זיין טיפֿער בליק, אַלץ נעמט ער אַרום מיט ליבע און אויפֿמערקזאַמקייט. מעדעם ווערט דער בויער און אידעיִשער פֿאָטער פֿון אַלע

וולאַדימיר מעדעם אין פּוילן

אונטערנעמונגען און פּלֿענער אויפֿן געביט פֿון דער יידיש־וועלֿטלֿעכער שולֿ און קולטור. און אַלֿץ באַהויכט ער מיט זיין אויפֿריכטיקייט, אידעאַלֿיסטישקייט, ריינקייט און שיינקייט, וועלֿכע האָבן געהאָלֿפֿן שאַפֿן די לֿעגענדע וולֿאַדימיר מעדעם.

צום באַדויערן ווערן די דאָזיקע שורות געשריבן אין אַזעלֿכע באַדינגונגען, אַז עס איז אוממעגלֿעך צו באַקומען די בונדישע אויסגאַבעס פֿון יענער צייט און מיט דער הילֿף פֿון אויטענטישע מאַטעריאַלֿן באַלֿייכטן מעדעמס שטעלֿונג און האַנדלונג. אויך אין די אַרכיוון פֿון צישאָ און ייִוואָ זענען געווען גענוג פּראָטאָקאָלֿ־ביכער פֿון דעם פּעריאָד ביז דער גרינדונג פֿון דער צישאָ און ביז מעדעמס אָפּפֿאָר קיין אַמעריקע. אָבער ווער ווייסט, צי מיר וועלֿן נאָך אַמאָלֿ זען די אַלֿע מאַטעריאַלֿן? דערווייל מוז מען שרייבן די ווייטערדיקע זייטלֿעך אויפֿן גרונט פֿון זכרונות. אויב אין דער דאָזיקער באַשרייבונג וועלֿן זיך אַריינכאַפּן נישט־פּינקטלֿעכקייטן אָדער עפּעס וועט אין גאַנצן אויסגעלֿאָזן ווערן, — בעטן מיר פֿון פֿאָרויס אַנטשולֿדיקונג ביי די לֿייענער און נאָענטע חברים.

אויגוסט, 1915. אין לֿאָקאָלֿ פֿון יידישן לֿערער־פֿאַריין ווערט גערופֿן אַ באַראַטונג וועגן די שולֿ־פּראָבלֿעמען, וואָס שטייען פֿאַר דער יידישער געזעלֿשאַפֿטלֿעכקייט. עס איז די צייט פֿון אָנהויב דייטשער אָקופּאַציע. די יידישע מאַסע האָט אינסטינקטיוו דערפֿילֿט, אַז איצט איז געקומען די צייט צו בויען אַ שולֿ אין דעם לֿשון פֿון פֿאָלֿק. די דייטשן לֿאָזן זיך קנעלֿן, אין אייניקע ערטער זענען שוין געוויסע עקספּערימענטן געמאַכט.

עס איז אַ קאָנפֿערענץ פֿון אַלֿע פֿאָרשטייער פֿון דער יידישער געזעלֿשאַפֿט. פֿאַרשטייט זיך, אַז די ציוניסטן פּרוּוון באַהערשן די קאָנפֿערענץ, דער ציוניסט אַבאַ אַלֿשוואַנגער ווערט אויסגעקלֿיבן פֿאַרן פֿאָרזיצער פֿון דער קאָנפֿערענץ. דער „בונד״ איז נאָך נישט קיין לֿעגאַלֿע פּאַרטיי, און דעריבער דערשיינט אויף דער קאָנפֿערענץ אַ דעלֿעגאַציע נישט פֿון „בונד״, נאָר פֿון דער צענטראַלֿע פֿון די פּראָפֿעסיאָנעלֿע פֿאַראיינען, מיט וועלֿכע דער „בונד״ האָט אָנגעפֿירט. בראָש פֿון אָט דער דעלֿעגאַציע געפֿינט זיך וו. מעדעם. עס איז געווען גאָר אינגיכן נאָך מעדעמס באַפֿרייונג פֿון תּפֿיסה, זיין פֿיזישער צושטאַנד איז געווען זייער אַ שוואַכער. גרויס איז געווען די סענסאַציע פֿון מעדעמס אַרויסטריט אויף דער קאָנפֿערענץ. דאָס איז געווען די ערשטע רעדע זיינע אויף יידיש, און דערמיט האָט ער שוין דעמאָנסטרירט די נייע סיטואַציע, וועלֿכע האָט זיך געשאַפֿן אויף דער יידישער גאַס: יידיש איז געוואָרן אַן ענין פֿון דער עפֿנטלֿעכקייט, די שולֿ און די רעכט פֿון יידיש זענען געבונדן, פֿאַר ייִדישער שפּראַך און קולטור עפֿענען זיך נייע פּערספּעקטיוון, און ווער עס איז געטריי די אינטערעסן פֿון די יידישע מאַסן — פֿאַר דעם איז אַ שולֿ אויף יידיש און די עפֿנטלֿעכע אָנערקענונג פֿון דער יידישער שפּראַך איינע און די זעלֿבע פֿראַגע.

מעדעם האָט זיך פֿאַרשריבן צום וואָרט אונטער אַ פֿרעמדן נאָמען. זיין אַרויסטריט האָט געמאַכט אַ קאָלאָסאַלן רושם. מען האָט זיך פֿאַראינטערעסירט מיטן ריכטיקן נאָמען פֿונם רעדנער.

עס איז זיך לייכט פֿאָרצושטעלן די איבעררעשונג פֿון אַלע באַטייליקטע אין דער קאָנפֿערענץ, ווען זיי האָבן זיך דערוווּסט, אַז די איינדרוקפֿולע רעדע אין יידיש האָט דאָס געהאַלטן דער „גוי" מעדעם... צען מינוט האָט ער גערעדט, אָבער אין די געציילטע מינוטן איז געווען קלאָר און פֿעסט פֿאָרמולירט די שטעלונג פֿון „בונד" און פֿון דער יידישער אַרבעטערשאַפֿט צו דער שול־פֿראַגע. מעדעם האָט געפֿאָדערט, אַז די קאָנפֿערענץ זאָל זיך אָפזאָגן פֿון צוויי־שפראַכיקייט, ער האָט פֿאַרטיידיקט דעם פרינציפ פֿון מוטערשפראַך, ער איז שטאַרק אַרויסגעטראָטן קעגן יעטוועדער פשרה אויף דעם געביט. יידיש און וועלטלעכקייט — אָט די צוויי פרינציפן, וועלכע זענען שפעטער געוואָרן דער יסוד פֿון דער צישאָ־שול, זענען דעמאָלט קלאָר פֿאָרמולירט געוואָרן דורך מעדעמען. ס'איז געווען די ערשטע עפֿנטלעכע דעקלאַראַציע פֿון דער נייער יידישער שול. עס אַנטוויקלט זיך אינגיכן אַ געזעלשאַפֿטלעכע קאַמפאַניע פֿאַר דער יידישער שול. אין אייניקע שטעט ווערן געמאַכט פעטיציעס־אונטערשריפֿטן אין די צענדליקער טויזנטער אויף צו דערלאַנגען דער דייטשער אָקופאַציע־מאַכט. מען מוז די דייטשן זאָגן קלאָר און איינפֿאַך, וואָס פֿאַר אַ שול ווילן האָבן די יידן פֿאַר זייערע קינדער. לויטן פלאַן פֿון די דייטשן דאַרף עס זיין אַ שול אין דער דייטשער שפראַך. מעדעם האָט געעפֿנט דאָס ערשטע בלעטל פֿון דער שפעטערדיקער געשיכטע פֿון 25 יאָר צישאָ, פֿון 25 יאָר שול־בויונג און שול־קאַמף. אין דער בונדישער וואָכן־צייטונג „לעבנספֿראַגן" האָט פֿון דעמאָלט אָן מעדעם ניט איין מאָל אויפֿגעהויבן זיין אויטאָריטעטע שטים פֿאַר דער נייער שול. ווערטער פֿון גרויסן ענטוזיאַזם האָט מעדעם דאָ געשריבן, ווערטער, וואָס זענען שפעטער נישט איינמאָל איבערגעדרוקט געוואָרן אין דער ליטעראַטור פֿון דער צישאָ. ווערטער, וואָס האָבן געלויכטן ווי אַ העלער שטערן און באַשיינט דעם דערנער־וועג פֿון דער יידיש־וועלטלעכער שול און איר לערער.

*

אַ יאָר שפעטער. די נייע שול האָט זיך אַנטוויקלט. אין וואַרשע זענען שוין טעטיק י. ל. פרצס קינדערהיים און די בונדישע גראָסער־קינדערהיים, און ביי די דאָזיקע קינדערהיימען ווערט שוין אַוועקגעלייגט אַ יסוד פֿאַר נאָרמאַלע פֿאָלקשולן. מעדעם ווייזט אַרויס דעם לעבעדיקסטן אינטערעס צו די אַנשטאַלטן. ער באַאיינפֿלוסט די סקעפטיקער אין די אייגענע בונדישע רייען, און פונקט ווי פרץ אין זיין קינדערהיים אַזוי קומט אויך מעדעם אין דער גראָסער־קינדערהיים און ער פֿאַרברענגט מיט די קינדער. די לערערין תרצה קאָפעלאָוויטש־באַכראַך, וועלכע האָט שפעטער אין דעם זשורנאַל פֿון צישאָ „שולוועגן" באַשריבן די געשיכטע פֿון די ערשטע קינדערהיימען אין וואַרשע,

דערציילט מיט גרויס באַגייסטערונג, ווי אַזוי מעדעם „האָט לאַנג פֿאַרבראַכט מיט די קינדער, מיט וועלכע ער האָט געפֿונען אַ געמיינזאַמע שפראַך". און געווען זענען דאָך דאָס נאָר קליינוואַרג פֿון קינדער־גאָרטן־עלטער, קינדער הונגעריקע און מלחמה־פֿאַרוואָרלאָזטע, מיטן אמתן וואַרשעווער אַקצענט, — און עס איז אַזוי שווער געווען מיט זיי זיך צוזאַמענרעדן.

פֿאַרשטייט זיך, אויך העברעיִסטישע און סתם־פֿילאַנטראָפישע לער־אַנשטאַלטן ווערן געעפֿנט אין דער זעלבער צייט אין וואַרשע. אויך אויף דער פראָווינץ, און בעיקר אין ווילנע און ביאַליסטאָק, האָבן זיך געעפֿנט אַנשטאַלטן אין דער ייִדישער שפראַך. עס ווערט צו ביסלעך אַ שול־באַוועגונג.

און אָט געשעט, אַז עס קומען אָן קיין וואַרשע געלטער פֿאַר קינדער־באַשפייזונג, צו הילף פֿאַר די קינדער־אַנשטאַלטן. דאָס געלט קומט אָן אויף דעם אַדרעס פֿון מזרחיסטישן פֿירער ה' פֿאַרבשטיין. און ווי אַן אמתער שטאָט־גבאי און ווי אַ ציוניסטישער מנהיג, מעלדעט ער: פֿאַר די יידישיסטישע אַנשטאַלטן גיט ער נישט קיין געלט. די זאַך קומט אַרויס אין דער עפֿנטלעכקייט. מעדעם רעאַגירט אין די „לעבנספֿראַגן". נאָמבערג און דינעזאָן גייען אַרויס אין דער פרעסע מיט אַן אָפֿענעם בריוו, זיי אַפעלירן צו דעם דעמאָקראַטישן טייל פֿון דער יידישער אַמעריקע, און אויך דאָ אין לאַנד הייבט זיך אויף אַ באַוועגונג אַרום דעם ענין. די דאָזיקע באַוועגונג האָט טאַקע שפעטער געפֿירט צו דער גרינדונג פֿון דעם פיפלס רעליף. מען דערציילט, אַז שלום אַש איז געקומען צום דזשאָינט אויף אַ זיצונג, געקלאַפט אין טיש און געפֿאָדערט גערעכטיקייט פֿאַר דעם נייעם טיפ שולן, וועלכע האָבן געטראָגן אויף זיך דעם אָטעם פֿון פרצן, דינעזאָנען, נאָמבערגן און וולאַדימיר מעדעמען. עס איז נישט אַזוי לייכט געווען צו איבערצייגן די דאַמאָלסטיקע טוער פֿון דזשאָינט, בפֿרט נאָך זיי איינרעדן שיקן געלט אויפֿן נאָמען פֿון אַ יידישן שרייבער, זאָל עס אַפֿילו זיין נאָמבערג אָדער דינעזאָן. איז געפֿונען געוואָרן דער גליקלעכער אויסוועג, און עס זענען געשיקט געוואָרן די ערשטע צען טויזנט דאָלאַר אויפֿן נאָמען פֿון דריי מענטשן: דינעזאָן, רייכמאַן (פועלי־ציוניסט) און וולאַדימיר מעדעם. אַזוי איז געשאַפֿן געוואָרן די ערשטע אָרגאַניזאַציע פֿונם נייעם שולוועזן, דער באַרימטער דינעזאָן־מעדעם־רייכמאַן־קאָמיטעט. שפעטער איז אַרום דעם דאָזיקן קאָמיטעט אויסגעבילדעט געוואָרן אַ בייראַט און אַן אויספֿיר־קאָלעגיע, אַ פרעזידיום. און דאָס איז טאַקע געווען דער יסוד פֿון דער שפעטערדיקער צישאָ (געגרינדעט אויפֿן שול־צוזאַמענפֿאָר פֿון גאַנצן לאַנד אין יולי 1921).

עס הייבט זיך אָן אַ נייער פעריאָד פֿון גרויער טאָג־טעגלעכער, ענג־פראַקטישער אַרבעט און זאָרג. אָבער מעדעם ווייסט נישט קיין אונטערשייד צווישן גרויס־אַרבעט, ווי פאָליטישע פראָפאַגאַנדע און אידעיִשע קאַמפֿן פֿאַר דער שול און קליין־אַרבעט. קיין שום אַרבעט איז פֿאַר אים נישט צו קליין. אַלץ פֿאַרנעמט זיין אויפֿמערקזאַמקייט: טעפלעך פֿאַר דער קיך, בעטלעך און קאָלד־

רעס פֿאַר די זומער־קאָלאָניעס, שפּייז־פּראָדוקטן פֿאַר די קינדער, לערער־פּערסאָנאַל, לערנביכער און לייענביכער פֿאַר די קינדער, — אַלץ, אַלץ אינטערעסירט אים. דאָס זענען געווען די ערשטע שריט פֿון דער נייער שול־באַוועגונג. מעדעם איז געווען פֿאַראַנטוואָרטלעך פֿאַר דער אַרבעטער־באַוועגונג, וועלכע איז געגאַנגען באַרג אַרויף. ער האָט געהאַט אויף זיינע הענט אַ צייטונג, ער איז דאָ געווען דער וואָרטזאָגער און פֿירער. אָבער דאָס אַלץ האָט אים נישט געשטערט אויסצופֿירן באמונה שלמה אַלע זיינע פֿונקציעס אין דעם מעדעם־דינעזאָן־רייכמאַן־קאָמיטעט, וועלכער איז ביסלעכווייז פֿון אַ געלט־פֿאַרטיילונג־קאָמיטעט געוואָרן דער קערן פֿון אַ צוקונפֿטיקער שול־אָרגאַניזאַציע.

די צאָל שולן פֿאַרגרעסערט זיך, פֿאַרשיידענע ריכטונגען בויען אייגענע אַנשטאַלטן. מען מוז קאָאָרדינירן די אַרבעט, פֿאַראיינהייטלעכן די אידעיִשע יסודות. און עס קומט צו די גרויסע זאָרג וועגן לערנביכער און וועגן לערער. מעדעם לייענט מאַנוסקריפּטן, ער פֿירט אַליין פֿאַרהאַנדלונגען מיט לערער. און נישט איין לערערין האָט אין יענער צייט געמאַכט אַ גרויסע קאַריערע און געקריגן פּירסום, ווייל מעדעם איז ביי איר אויף אַ לעקציע געווען און ער האָט אַ גוטע מיינונג אַרויסגעזאָגט וועגן איר אַרבעט. אַזאַ לערערין איז יאָרן־לאַנג אַרומגעגאַנגען אַ גליקלעכע און געגאַסן פֿון איר קאַפּיטאַל, וועלכן מעדעם אַליין האָט איר איינגעשאַפֿן.

אין 1917 ווערט געגרינדעט דער „שולבוך”. דאָס איז געווען אַ צווישן־פּאַרטייִשע אָרגאַניזאַציע, וועלכע האָט געהאַט איין ציל: שאַפֿן פֿאַר דער שול און פֿאַר די קינדער פּאַסיקע לערן־ און לייען־ליטעראַטור. די איניציאַטיוו פֿון „שולבוך” האָט געהערט דעם באַקאַנטן לערער און פּיאָנער פֿון דער יידישער קינדער־ליטעראַטור, דעם אידעאַליסט און יידישיסט מרדכי בירנבוים.

מעדעם איז אויך דאָ אַקטיוו אויף אַלע הונדערט פּראָצענט. און ווען עס ווערט אויסגעטיילט פֿון „שולבוך” אַן אָרטאָגראַפֿישע קאָמיסיע, זיצט אויך דאָ מעדעם און לאָזט נישט דורך קיין איין זיצונג. עס זיצן אין דער אָרטאָגראַפֿישער קאָמיסיע ד. לייבל, נ. פּרילוצקי, י. מ. ווייסענבערג, מ. בירנבוים, ש. מענדעלסאָן, ש. גילינסקי א״אַ. עס גייען דאָ גרויסע שלאַכטן מיט די עקסטרעמיסטן, וועלכע זענען שטאַרק אָנגעשטעקט מיט די נייע שטימונגען פֿון רעוואָלוציאָנערן רוסלאַנד. מעדעם האָט אַ קלאָרע און פֿעסטע שטעלונג אין די אַלע פּראָבלעמען, ער טענהט: וואָס ווייניקער אָרטאָגראַפֿישע ענדערונגען. ער באַווייזט די ענגע פֿאַרבינדונג צווישן אָרטאָגראַפֿיע און דיאַלעקטן, ער פֿאַרטיידיקט אַפֿילו דעם שטומען „עין”, רופֿנדיק נישט צו פּרימיטיווירן די יידישע פֿאָנעטיק, זייענדיק איבערצייגט, אַז יעדער אות מאַכט רייכער די שפּראַך און אירע דיאַלעקטן. מאַכט נישט אָרעמער די יִדישע שפּראַך, מאַכט נישט אָרעמער אירע קלאַנגען! — וואָרנט ער כסדר מיט גרויס ברען.

און נישט ווייניקער איז זיין ענטוזיאַזם און געטריישאַפֿט צו די העברעיִשע עלעמענטן אין יידיש, אַרום וועלכע עס צעפֿלאַקערט זיך אַ גאָר גרויסער קאַמף. מיט טעאָרעטישע מאָטיוון און מיט מאָטיוון פֿון פּראַקטישער קולטור־פּאָליטיק פֿאַרטיידיקט ער די העברעיִזמען, און אַזוי בלייבט ער זיי געטריי ביזן סאַמע סוף פֿון זיינע טעג.

מעדעמס קוק אויף די פּראָבלעמען פֿון דער יידישער שול און קולטור איז געווען פֿיל ברייטער און פֿרייער, ווי דער איינשטעל אין זיין פּאַרטיי, אין „בונד“. עס איז איצט געווען דער באַרג־אַרויף פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג אין דער וועלט, אויך די בונדישע באַוועגונג האָט זיך אַלץ מער דורכגעדרונגען מיט שטימונגען פֿון רעוואָלוציאָנערן קאַמף און פֿאַרמעסט; די פּאַרטיי איז געשטאַנען אין אַ שאַרפֿן קאַמף מיט די אַנדערע יידישע פּאָליטישע ריכטונגען, וועלכע האָבן זיך געריסן צו דער יידישער גאַס כדי צו ווערן דאָרט אַ וויכטיקער פֿאַקטאָר; איז דעריבער פֿאַרשטענדלעך, אַז נישט יעדן אָנגעזעענעם טוער אין דער באַוועגונג איז געלעגן איצט אין קאָפּ צו בויען שולן, אַרויסגעבן לערנביכער אאַז״וו. חוץ דעם איז דער ענין בכלל געווען אַ נייער, און אייניקע בונדיסטן האָבן זיך באַצויגן סקעפּטיש צו דער בויונג פֿון לערן־ און דערציונג־אַנשטאַלטן אויף די אייגענע אָרעמע מיטלען פֿון דער יידישער אַרבעטערשאַפֿט; אַנדערע ווידער האָבן זיך באַצויגן געגנאַטיוו צו דעם ענין פֿון זיצן אין איין שול־אָרגאַניזאַציע מיט אַנדערע פּאַרטייען, און אַוודאי — מיט אַזעלכע קליינבירגערלעכע טוער, ווי דאָס זענען געווען די פֿאָלקיסטן. האָט דעריבער וו. מעדעם, אַחוץ אַלעמען, געהאַט אַ שווער לייענען אין זיינע אייגענע רייען, און אים איז אויסגעקומען דאָ צו באַקעמפֿן שעדלעכע שטאַנדפּונקטן, אַגיטירן און באַגייסטערן די אומאַנטשלאָסענע.

און אָט איז געקומען אַ מאָמענט, ווען די פּאַרטיי פֿאָלגט ניט מעדעמען, און ער מוז זיך יאָ אונטערוואַרפֿן דער פּאַרטיי־דיסציפּלין. עס איז געקומען פֿון דער פֿאָלקס־פּאַרטיי אַ פֿאָרשלאָג צונויפֿצורופֿן אַ גרויסע קולטור־קאָנפֿערענץ. מעדעם איז געווען דערפֿאַר, אַז דער „בונד“ זאָל זיך באַטייליקן אין אַזאַ קאָנפֿערענץ, און ער האָט פֿאַר דעם געפֿירט אַ ברייטע קאַמפּאַניע אין די רייען פֿון דער בונדישער מיטגלידערשאַפֿט. ווען עס איז אָבער געקומען צום ציילן די שטימען, האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז אין דער אָנפֿירנדיקער קערפּערשאַפֿט פֿון וואַרשעווער „בונד“ האָט מעדעמס שטאַנדפּונקט געהאַט אַ מינדערהייט. די פּאַרטיי האָט באַשלאָסן נישט צו גיין אויף דער קאָנפֿערענץ.

וולאַדימיר מעדעם איז די גאַנצע צייט אַנוועזנד געווען אויף דער קאָנפֿערענץ, אָבער — נאָר ביים פּרעסע־טיש. שפּעטער האָט ער פֿאַרעפֿנטלעכט אַ צאָל אַרטיקלען אין די „לעבנספֿראַגן“ איבער דער קאָנפֿערענץ און אירע פּראָבלעמען.

דערפֿאַר האָט זיך מעדעם אַלץ מער אויסגעלעבט אין דעם „דינעזאָן־קאָמיטעט". דאָ האָט זיך אָנגעשלאָסן אַלץ אַ גרעסערע צאָל שולן, עס זענען אויך איינגעשטעלט געוואָרן רעגולערע פֿאַרבינדונגען מיט דער ווייטערער פּראָווינץ. די אַרבעט דאָ האָט זיך אַלץ מער פֿאַרצווייגט. אָט האָט דער דאָזיקער קאָמיטעט אַליין באַשלאָסן אַרויסצוגעבן קינדער־ליטעראַטור. צו דעם צוועק איז אויסגעטיילט געוואָרן אַ באַזונדערע רעדאַקציע, און אויך מעדעם גייט אַריין אין דער דאָזיקער רעדאַקציע. ער רעדאַקטירט, פּאַסט צו פּרצס „פֿאָלקסטימלעכע געשיכטן" פֿאַר די קינדער פֿון די שולן. ער גיט אָפּ אַ סך שעהן אָט דער פּראַקטישער אַרבעט — מיט אַ בלייפֿעדער אין האַנט. און די דאָזיקע אַרבעט פֿאַרשאַפֿט אים פֿיל פֿרייד און באַפֿרידיקונג.

אַ גאָר גרויסע איבערלעבונג איז געווען פֿאַר מעדעמען, ווען ער איז שפּעטער מיט אַ צייט געקומען קיין ווילנע און ער איז געווען דער גאַסט פֿון דער יידישער גימנאַזיע פֿון צ. ב. ק. מעדעם האָט דאָ פֿאַרבראַכט אַ גאַנצן טאָג, און ער איז אָנוועזנד געווען אויף פֿאַרשיידענע לעקציעס: ער האָט געהערט, ווי מען לערנט די געשיכטע פֿון די קרייץ־צוגן און מען דערקלערט און מען באַלייכט די גאַנצע געשעעניש אויף אַ מאַרקסיסטישן אופֿן; ער האָט געזען ווי מען לערנט אַלגעברע און געאָמעטריע אויף דער יידישער שפּראַך. מעדעם איז פֿון דעם אַלעם געווען אמת באַגייסטערט. ווען ער איז געקומען צוריק קיין וואַרשע, האָט ער פֿאַרעפֿנטלעכט איינעם פֿון זיינע באַרימט געוואָרענע אַרטיקלען, פֿול מיט ליב־געזאַנגען פֿאַר דער נייער שול און אירע וואָגענישן. עס איז געווען אַ פֿלאַמיקער רוף צו בויען ווייטער די נייע שול פֿאַר די קינדער פֿון די פֿאָלקסמאַסן, און עס איז געווען אַ רוף צו קומען צו דער ניי־אַנטשטאַנענער פּוילישער מלוכה מיט פֿאָדערונגען פֿון אָנערקענען און אויסהאַלטן די שול אויף דער מוטערשפּראַך פֿון די קינדער.

מעדעם באַקומט גרויס אינטערעס צום פּראָבלעם פֿון נייער טערמינאָלאָגיע, אין וועלכער די שול נויטיקט זיך אַזוי שטאַרק אויף אַלע געביטן פֿון די לימודים, איבערהויפּט די מיטלשול. און מעדעם גייט אַריין אין דער טערמינאָלאָגישער קאָמיסיע, וועלכע ווערט אויסגעבילדעט אין וואַרשע; ער אַרבעט אין דער קאָמיסיע און באַזוכט מיט דער גרעסטער התמדה אַלע אירע זיצונגען.

די אַרבעט פֿון דעם „דינעזאָן־קאָמיטעט" צעוואַקסט זיך אַלץ מער, און אָט ווערט אין 1919 צוגעגרייט אַ שול־אויסשטעלונג, וועלכע דאַרף שוין ווייזן די רעזולטאַטן פֿון די עטלעכע יאָר אַרבעט פֿון דער נייער שול. מעדעם גייט אַריין אין דעם אויסשטעלונג־קאָמיטעט, ער באַטראַכט יעדן עקספּאָנאַט, ער ווייזט אָן ווו וואָס אויפֿצוהענגען, ער באַקוקט יעדעס ווינקעלע. ער לעבט אַ שטיק צייט מיט דער אויסשטעלונג.

און אָט עפֿנט דער „דינעזאָן־קאָמיטעט" לערער־קורסן, 150 צוהערער פֿאַרשרייבן זיך אויף די קורסן. עס איז אַ נייע וואָגונג און דערגרייכונג.

מעדעם עפֿנט די קורסן מיט גרויס ענטוזיאַזם, ער איז אַקטיוו אין דער אָרגאַניזאַציע פֿון די קורסן. זיין עפֿענונגס־רעדע ווערט אַן ענין פֿון לאַנגע באַהאַנדלֿונגען אין דער גאַנצער יידישער פּרעסע. און געזאָגט האָט מעדעם אין דער דאָזיקער רעדע אַזוי: אויף דעם וואַרשעווער בית־עולם געפֿינען זיך נישט ווייט איינס פֿון דאָס אַנדערע צוויי קברים — פֿון י. לֿ. פרץ און פֿון יאַנעק יאַנקעלעוויטש, דעם יונג־פֿאַרשטאָרבענעם בונדישן אַרבעטער־טוער. יידישע אַרבעטער קומען אויפֿן בית־עולם, באַזוכן זיי גלֿייכצייטיק ביידע קברים. אין דעם סינטעז פֿון יידישיזם און בונדיזם, פֿון יידישער קולטור און אַרבעטער־באַוועגונג — האָט מעדעם געזען די פערספעקטיוון פֿאַר דער ווייטערדיקער אַנטוויקלֿונג פֿון דער נייער באַוועגונג. דאָס איז געבלֿיבן מעדעמס צוואה פֿאַר אונזער דור.

עס איז קיין שום ספֿק נישט, אַז אָט די געשילֿדערטע איינשטעלֿונג און האַנדלֿונג פֿון וולֿאַדימיר מעדעם האָט אויסגעטראָטן אַ וועג פֿאַר דער שפעטערדיקער גלֿענצנדיקער עפאָכע פֿון דער עקסיסטענץ פֿון דער צישאָ און פֿאַר דער גרויסער ראָלֿע, וואָס דער „בונד" האָט אין איר געשפּילֿט. מעדעם איז שפעטער געווען אַ מוסטער פֿאַר דעם ערשטן פֿאָרזיצער פֿון דער צישאָ, ביינוש מיכאַלֿעוויטש. מעדעמס אַקטיווער אָנטיילֿ אין דער נייער שולֿ־באַוועגונג האָט געפֿונען אויך אַן אָפּקלֿאַנג אין אוקראַינע, וווהין עס האָט איינגיכן דערגרייכט די אינפֿאָרמאַציע וועגן דער שולֿ־באַוועגונג אין פּוילן. און ווען מעדעם האָט באַשלֿאָסן אין סוף 1920 אָפּצופֿאָרן קיין אַמעריקע, האָט ער געקענט זיין רויִק. זיין שטעלֿונג אין דער שולֿ־פֿראַגע און קולטור־בויונג האָט געזיגט, עס איז שוין אויסגעוואַקסן אַ גרויסע צאָלֿ בונדישע טוער, וועלכע זענען געווען גרייט אָפּצוגעבן זייער גאַנצע ענערגיע דעם נייעם צווייג פֿון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג. די שולֿ, די ייִדישע קולֿטור־אַרבעט בכלֿל — האָבן זיך איינגעגלֿידערט אין דער גאַנצער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג און אין מעדעמס פּאַרטיי, און געוואָרן פֿון איר אַן אָרגאַנישער טיילֿ.

דער נאָמען פֿון וולֿאַדימיר מעדעם איז אויף אייביק געבלֿיבן באַהאָפֿטן מיט דער נייער שולֿ, און די צישאָ האָט שפעטער אָפּגעצאָלֿט איר חוב דעם איינגיכן פֿאַרשטאָרבענעם אין אַמעריקע מעדעם: זי האָט אָנגערופֿן די קרוין פֿון איר אַרבעט, דעם לֿערער־סעמינאַר אין ווילֿנע, אויף דעם נאָמען פֿון וו. מעדעם, פּונקט ווי עס איז געגעבן געוואָרן דער זעלֿבער נאָמען דער שפעטער וועלֿט־באַרימטער מעדעם־סאַנאַטאָריע אין מעדזעשין.

און ווען דאָס יידישע לֿעבן אין פּוילן וועט צוריק אויפֿשטיין תחית המתים נאָך דער היינטיקער שוידערלֿעכער קאַטאַסטראָפֿע, וועט ווידער דער נאָמען פֿון וו. מעדעם העלֿ אַרויסשיינען פֿון אונזער גאַנצן שולֿ־ און קולֿטור־בנין.

צום סוף לאָמיר נאָך ברענגען אייניקע אויסצוגן פֿון אַן אַרטיקל „מעדעם אין דער שול־אַרבעט", וועלכן עס האָט געשריבן ש. מענדעלסאָן אין „פֿאָלקסצייטונג", באַלד נאָכן טויט פֿון וו. מעדעם. דער דאָזיקער אַרטיקל גיט צו אייניקע אינטימע שטריכן צו דער כאַראַקטעריסטיק, וועלכע מיר האָבן זיך באַמיט אָנצוצייכענען אין די אויבן געבראַכטע זייטלעך. ח' מענדעלסאָן שרייבט:

> „'אונזער שול' הייבט אָן צו קלינגען אַלץ אָפֿטער און אָפֿטער. מיר זענען פֿאַראַנטוואָרטלעך פֿאַר אַלעם און אַלץ. ער (מעדעם) ווערט אַלץ מער אַריינגעצויגן. און דאָ דערפֿילט ער, מען מוז זיך מיט אַלע עניִנים פֿאַרנעמען, אַלע קלייניקייטן געדענקען. בויט מען, שאַפֿט מען, זענען אַלע זאַכן גלייך וויכטיק און נייטיק. איר טרעפֿט שוין דעם הערלעכן קאָפּ איינגעבויגן און פֿאַרטיפֿט איבער בודזשעטן. רעכנט, כּפֿלט, קאָנטראָלירט, דענערווירט זיך ביי יעדער נישט־פּינקטלעכקייט. אינטערעסירט זיך מיט דעם פּראָדוקטן־חשבון. אַלץ איז וויכטיק, אַלץ איז אַ ציגל צום גרויסן בנין. פֿרייטיק, ווען עס פֿלעגן פֿאָרקומען די זיצונגען פֿון עקזעקוטיוו, טרעפֿט איר אָפֿט מעדעמען פֿאַרזאָרגט: „וואָס וועט זיין מיט בעטלעך אויף די קאָלאָניעס. אפֿשר איז פֿאָרט מעגלעך קריגן ביליקער". „איר ווייסט נישט, שוין פֿאַראַן פּראָדוקטן אין פּ. ק. פּ. ד.? מען מוז שוין זאָרגן וועגן געלט".
>
> „די אַרבעט וואַקסט. מען בויט אַנשטאַלטן, לערער־קורסן. מעדעם איז אין גאַנצן פֿאַרנומען מיט דעם ענין. ער טרעפֿט די פֿאַרוואַלטערס: איר האָט שוין לעקטאָרן? ווי גייען די לימודים? ער קומט אויף לעקציעס, כאַפּט התפּעלות. מיר וועלן האָבן בעסערע לערער, זיי וועלן שענער רעדן יִדיש, ליבער האָבן די שפּראַך. מען „קאַראַדאַשעט" דאָך אונזער לשון. קומט פֿאַר אַ מוסטער־לעקציע מיט דיסקוסיעס — אין אַ ווינקל זיצט מעדעם, הערט ערנסט. דאָס איז אונזער לאַבאָראַטאָריע. אַלע פֿילן אויף זיך דעם בליק, ער לערנט צוזאַמען מיט אונז. ס'איז זיין שול. ער וויל זי פֿאַרטיפֿן, דערהייבן.
>
> „דער צענטראַלער דינעזאָן־קאָמיטעט עפֿנט דעם ערשטן יִדישן לערער־סעמינאַר. אויף דער דערעפֿענונג קומט מעדעם, פֿייערלעך אָנגעטאָן, ער וועט עפֿענען. אַ פֿולער זאַל, 130 צוהערער, געסט איינגעלאָדענע.
>
> „מעדעם רעדט: אויפֿן בית־עולם ליגן איינס לעבן אַנדערן — יאַנעק, פּרץ, דינעזאָן. אַ סימבאָל. נישטאָ קיין אַרבעטער־באַוועגונג אָן קולטור, קונסט. ביידע זענען זיי געווען די גרינדער פֿון דער שול־באַוועגונג. נאָענט געבונדן זענען די צוויי כּוחות. מען לייענט די ערשטע לעקציעס. מעדעם, אַ צעשטראַלטער, שרייט מיט ברען: „עפּעס גרויסעס שאַפֿט זיך, מיר וואַקסן". און מיט אַ ברענענדיקן ליבע־בליק און דריקן פֿון דער האַנט — באַשענקט ער די אָרגאַניזאַטאָרן פֿון די קורסן. באַלד נאָך דעם אַ זיצונג פֿון קאָמיטעט, און מעדעם זאָגט: „די פֿאַראַנטוואָרטלעכקייט אונזערע וואַקסט". ס'פֿילט זיך, אַז ער טראָגט אַן עול, וויל אַלע איינשפּאַנען, און זיך פֿריִער פֿאַר אַלע".

און עס איז אַזוי נאַטירלעך, ווען ש. מענדעלסאָן ענדיקט זיין אַרטיקל מיט אַזעלכע ווערטער:

> „אונזער שול־אַרבעט איז געוואָרן גרויס, דאָס פֿליִען אַלץ מעכטיקער; מיר האָבן געדאַרפֿט אָדלער־פֿליגלען, — דאָס איז געווען מעדעם פֿאַר אונזער אַרבעט. אָפּגעריסן איצט די פֿליגלען, ווער וועט אונז אַזוי מעכטיק און שטאַרק דערהייבן?"

יאָ, מעדעמס קורצער אָנטייל אין דער בויונג פֿון דער ייִדיש־וועלטלעכער שול האָט געטראָגן אויף זיך אַלע סימנים פֿון זיין גרויס־אָדלערישקייט און גייסטיקער שיינקייט. מיט אַ שאַרף אויג איז ער אַריינגעדרונגען אין דער צוקונפֿט, און ער האָט געזען, ער האָט פֿאַרויסגעפֿילט די פֿאַראַנטוואָרטלעכע און היסטאָרישע מיסיע, וועלכע די נייע שול האָט געהאַט אויסצופֿירן פֿאַר די נאָענטע דורות.

און עס איז דער גרויסער שטאָלץ פֿון דער ייִדישער שול, וואָס מעדעם איז געווען פֿון אירע ערשטע בויער און ענטוזיאַסטן. אַזאַ ירושה קאָן נישט פֿאַרלוירן גיין אויף לאַנגע, לאַנגע דורות.

מיר וועלן די דאָזיקע ירושה און מעדעמשע טראַדיציע היטן אויך אויף ווייטער.

II

פֿון מעדעמס ליטעראַרישער ירושה

די סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטיע און די נאַציאָנאַלע פֿראַגע

מיט דער נאַציאָנאַלֿער פֿראַגע האָט די סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטיע זיך בלֿי ספֿק וויניקער באַשעפֿטיקט איידער מיט וועלֿכער עס איז אַנדערער וויכטיקער פאָלֿיטישער פֿראַגע. בעת די בורזשואַזע געלֿערנטע, פאָלֿיטיקער און זשורנאַלֿיסטן האָבן צו דער נאַציאָנאַלֿער פֿראַגע געשאַפֿן אַ זייער רייכע לֿיטעראַטור, וועלֿכע הערט נישט אויף מיט חשק צו אַנטוויקלֿען, פֿאַרטיפֿן און פראָפאַגירן די בורזשואַזע אָנשויונגען, באַשעפֿטיקט זיך די סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטיע מיט אָט דער פֿראַגע ניט אַן ערך וויניקער. די סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטישע לֿיטעראַטור פֿאַרמאָגט נאָר אַ קלֿיינע צאָלֿ ווערק, וועלֿכע פֿאַרנעמען זיך ערנסט און גרינטלֿעך מיט דער נאַציאָנאַלֿער פֿראַגע. אָט די קלֿיינע צאָלֿ ווערק שעפן ווייט נישט אויס די דאָזיקע פֿאַרוויקלֿטע און שווערע פֿראַגע. אויף שריט און טריט בלֿייבן נאָך עד היום נישט אויפֿגעקלֿערט פֿון ריין סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטישן שטאַנדפונקט נישט אַזוי די איינצלֿהייטן פֿון דער קאָנקרעטער פראַקטישער פאָלֿיטיק, ווי איניקע אַלֿגעמיינע באַגריפֿן, — די אויסגאַנג־פונקטן, וואָס בילֿדן דעם יסוד פֿאַר באַנעמען די פֿראַגע; עס איז פשוט נישט אָנגענעם צו הערן, ווי אין דער סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטישער לֿיטעראַטור געפֿינען בנוגע דער נאַציאָנאַלֿער פֿראַגע אַן אָפקלֿאַנג באַגריפֿן און שטימונגען, וועלֿכע הערשן אין דער בורזשואַזער וועלֿט און וועלֿכע לֿייגן פֿאַר זיך דורך אַ וועג אין דער מחנה פֿון פראָלֿעטאַריאַט אַ דאַנק זיין שוואַכער טעאָרעטישער פֿעסטונג. דער אָפקלֿאַנג לֿאָזט זיך אַמאָלֿ הערן אין נאַציאָנאַלֿיסטישע נגונים, אַמאָלֿ אין אַסימילֿאַטאָרישע שטימונגען, אַמאָלֿ אין דער טערמינאָלֿאָגיע און לֿאָזונגען, וועלֿכע טראָגן אויף זיך דעם בורזשואַזן שטעמפלֿ. אָט דער בלֿבולֿ־המוחות איז נישט אַזוי דער רעזולֿטאַט פֿון דער פֿאַרוויקלֿטקייט און פֿאַרפלֿאָנטערטקייט פֿון דער פֿראַגע גופֿא; — די פֿאַרוויקלֿטקייט און פֿאַרפלֿאָנטערטקייט מאַכן נאָר שווערער צו געפֿינען אַ קאָנקרעטע תשובה. זיי קאָנען אָבער נישט שטערן צו שטעלֿן די פֿראַגע אַזוי, אַז זי זאָלֿ זיך געפֿינען אין הסכם מיט דעם אַלֿגעמיינעם פרינציפיעלֿן שטאַנדפונקט, און דער אַלֿגעמיינער שטאַנדפונקט גיט דאָך ביז צו אַ געוויסן גראַד אַן ענטפֿער אויף דער פֿראַגע גופֿא. נישט אַזוי פֿון דער פֿאַרוויקלֿטקייט, זאָגן מיר, וואַקסט אָט די אומקלֿאָרקייט, ווי גיכער זערפֿון, וואָס דער גרעסטער

טייל פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע האָט דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע געשענקט צו ווייניק אויפֿמערקזאַמקייט.

די נאַציאָנאַלע פֿראַגע פֿון אונזער צייט איז אַוועקגעשטעלט געוואָרן פֿון דער בורזשואַזיע. די בורזשואַזיע איז עד־היום די הויפט־וואָרט־זאָגערין אין דער פֿראַגע. די עקאָנאָמישע אינטערעסן אירע שטויסן זי אַוועקצושטעלן די פֿראַגע; זי לייגט אויף איר אַרויף איר שטעמפל, פֿאַרקניפט זי אין אַ שטייפֿן קניפל מיט אַ גאַנצן קאָמפלעקס פֿון שטימונגען, אַנשויונגען, סימפאַטיעס, וועלכע שטייען אין סתירה צו דער ריינער, קלאָרער אידעאָלאָגיע פֿון פראָלעטאַריאַט און וועלכע זענען שעדלעך דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע. דער נאַציאָנאַלער קאַמף ווערט געפֿירט פֿון די פֿאַרמעגלעכע קלאַסן, זיי שפילן אין אים די ערשטע פֿידל, און זיי נוצן אים אויס פֿאַר זייערע אינטערעסן — און דערין ליגט די פסיכאָלאָגישע סיבה פֿאַר וואָס דאָס רוב סאָציאַל־דעמאָקראַטן האָבן ביז נאָך נישט לאַנג צוריק זיך ווייניק פֿאַראינטערעסירט מיט דער פֿראַגע פֿון לייזן די נאַציאָנאַלע פראָבלעמען. זיי האָבן דעם נאַציאָנאַלן קאַמף געהאַלטן פֿאַר אַ נאַציאָנאַליסטיש־בורזשואַזן שווינדל, וועלכער נעמט ביים פראָלעטאַריאַט צו אַלץ און קערט אים אום ווי אַ שכר נישט מער ווי שאָוויניסטישע געפֿילן. פֿיל סאָציאַל־דעמאָקראַטן זענען געווען גענייגט צו דער מיינונג, אַז די נאַציאָנאַלע פֿראַגע איז בלויז אַ פֿראַגע פֿון פֿאַרשידענע נאַציאָנאַלע בורזשואַזע גרופן, וועלכע רייסן זיך איינע מיט די אַנדערע, אַ פֿראַגע וועגן אַ קאַמף „איינעם אויף איינעם“, אין וועלכן דער פראָלעטאַריאַט, אַלס אַ דריטער צד, איז אויף אַ האָר נישט פֿאַראינטערעסירט.

דאָס דערקלערט ביז צו אַ געוויסן גראַד פֿאַר וואָס די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע קרייזן האָבן זיך ווייניק וואָס אינטערעסירט מיט דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. דאָס דערקלערט, — אָבער עס פֿאַרענטפֿערט נאָך בשום אופֿן נישט, און דער פֿאַקט בלייבט דאָך אַלץ אַ פֿאַקט: די פֿראַגע איז נישט אַנטוויקלט געוואָרן פֿון סאָציאַל־דעמאָקראַטישן שטאַנדפונקט, די בורזשואַזע פֿאַרשטעלונגען באַאיינפֿלוסן ווי פֿריער דעם ענטפֿער, ווי פֿריער לייגט אַרויף די בורזשואַזע אידעען־וועלט אויף דער פֿראַגע איר רעאַקציאָנערן שטעמפל — אָפשפיגלענדיק די קלאַסן־שטרעבונגען פֿון די אָדער יענע שיכטן פֿון די באַזיצנדיקע קלאַסן.

מיר ווילן מאַכן אַ פרווו צו כאַראַקטעריזירן אָט די אידעען־וועלט אין צוזאַמענהאַנג מיט איר קלאַסן־יסוד:

אין דער נאַציאָנאַלער פאָליטיק פֿון דער בורזשואַזיע געפֿינען מיר לכל־הפחות אויפֿן ערשטן בליק צוויי פֿאַרשידענע מינים אַנשויונגען, וועלכע מישן זיך אָפֿט משונהדיק צונויף: אַסימילאַציע־שטרעמונגען פֿון איין זייט, נאַציאָנאַליזם פֿון דער צווייטער.

דער נאַציאָנאַלֿיזם האָט פֿאַרכאַפט אַלֿע פֿעלֿקער; די אַסימילאַציעשטרעמונג איז לֿפֿי־ערך אַ זעלֿטענע פרי, אין ערגעץ בליט זי נישט אַזוי שטאַרק ווי אויפֿן יידישן באָדן; אָט דאָ וועלֿן מיר זיך באַמיִען מיט איר צו באַקענען.

די גרויסע איבערקערעניש אין דער אינדוסטריע, וועלֿכע האָט לֿיקווידירט די מיטלֿאַלֿטערלֿעכע עקאָנאָמישע אָרדענונג, האָט געבראַכט אַ נייע עפאָכע פֿאַר דער קאַפיטאַלֿיסטישער ווירטשאַפֿט; אַנשטאָט דעם לֿייב־אייגנטום, וועלֿכער האָט זיך געסטאַרעט אַריינצופרעסן די ניי־געבאָרענע פֿאַרהעלֿטענישן אין דער אָפגעשטאָרבענער טראַדיציאָנעלֿער אָרדענונג, האָט די אויפֿקומענדיקע בורזשואַזיע באַשאַפֿן אַ נייע וועלֿט. זי האָט צעבראָכן די אַלֿטע צוימען, וואָס האָבן געשטערט איר פֿרייער אַנטוויקלֿונג און האָט פראָקלֿאַמירט דעם פרינציפ פֿון פֿולשטענדיקער פֿרייהייט פֿאַר דער אַנטוויקלֿונג פֿון די צייטיק־געוואָרענע עקאָנאָמישע כוחות. די נייע אינדוסטריע, אַ שטאַרקע און קאָמפלֿוסטיקע, האָט געפֿאָדערט פֿאַר זיך אַ פֿרייען שטח; זי האָט פראָטעסטירט קעגן אַלֿע מינים באַגרענעצונגען, איז געווען פֿלֿאַמפֿייער קעגן יעדער יוריסטישער אומגלֿייכהייט, קעגן יעדער פריווילֿעגיע פֿון שטאַנד, רעלֿיגיע אָדער נאַציע. איר אידעאַלֿ — די פֿרייע קאָנקורענץ פֿון פֿרייע בעלֿי־בתים, נישט געצוימט דורך וועלֿכע נישט איז רעכטלֿעכע שטערונגען; זי באַדאַרף אַ ריינעם עקאָנאָמישן קאַמף פֿאַרן לֿעבן, וועלֿכער זאָלֿ נישט זיין פֿאַרוויקלֿט דורך זייטיקע עלֿעמענטן. ווער ”עס טויג צו דער וועלֿט” — יענער זאָלֿ מנצח זיין; דער שוואַכער מוז גיין צום גרונט. זי האָט געחלֿומט פֿון סתם יחידים אין דער מענטשלֿעכער געזעלֿשאַפֿט, אָן אַ שום שייכות צום שטאַנד, אומה, פֿאָלֿק און ראַסע. דער אַבסטראַקטער „בירגער און מענטש” איז געווען פֿאַר איר דער יסוד פֿון דעם געזעלֿשאַפֿטלֿעכן אָרגאַניזם.

אויך דאָס טראַדיציאָנעלֿע יידנטום, דערפֿילֿנדיק דעם חיות פֿון דעם בורזשואַזן פֿרילֿינג, האָט אויפֿגעהויבן דעם קאָפ און גענומען אַרויסקוקן פֿון זיין לֿאַנג יאָריקן געטאָ. פֿילֿ פֿון זיינע פֿאָרשטייער האָבן זיך פשוט מחיה געווען אין דער נייער לֿופֿט פֿון דעם בורזשואַזן לֿעבן. די נייע קאַפיטאַלֿיסטישע וועלֿט האָט זיי שיין מקבלֿ פנים געווען. צוזאַמען מיט די ווענט פֿון דער באַסטילֿיע זענען איינגעפֿאַלֿן אויך די ווענט פֿון געטאָ. די יידן זענען געוואָרן בני־חורין און האָבן זיך אַריינגעלֿאָזן אין די ווילֿדע קאַפיטאַלֿיסטישע געיעגן, וועלֿכע מעקן אָפ די אַלֿטע פֿאַרשיידנהייטן, מאָבילֿיזירן אַלֿץ און אַלֿעמען, לֿאָזן פֿונאַנדער די אַלֿטע געזעלֿשאַפֿטלֿעכע גרופירונגען און פֿאַרבינדן נייע קניפלֿעך.

אין אַ סיסטעם, וועלֿכע מאַכט נישט קיין חילוק צווישן שטאַנד און רעלֿיגיע, אין וועלֿכן אַלֿע מענטשן זענען סתם בירגער, האָט דער ייד אויך געקאָנט געפֿינען אַן אָרט און אויפֿהייבן דעם קאָפ; אויסער דעם תחום

פֿון זיין רעליגיע און נאַציאָנאַליטעט איז דער ייד אויך אַזאַ וועלטבירגער, ווי דער דייטש און פֿראַנצויז. דער ייד איז אויך געוואָרן „כשר״ און האָט ממילא געקאָנט זיך צורעכענען צו דער משפּחה פֿון די נייע דעה־זאָגער אין דער וועלט, וועלכע האָט אָנגענומען אין דער פּראַקטיק יענעם לאָזונג, וואָס גיזאָ האָט שפּעטער פֿאָרמולירט מיט די ווערטער: „סטאַרעט זיך רייך צו ווערן!״

עס זענען איינגעפֿאַלן די ווענט פֿון געטאָ, אָבער שפּורן פֿון דער אַלטער פּסיכאָלאָגיע זענען נאָך גענוג פֿאַרבליבן ביים יידן אין האַרצן: עס איז נאָך צו שטאַרק געווען איינגעבאַקן דער ביטערער נסיון פֿון אַ סך יאָרהונדערטער, צו טיף איז נאָך געווען איינגעוואָרצלט דער חשד קעגן יענע, וועלכע האָבן זיי נאָך נישט לאַנג צוריק פֿאַרפֿאָלגט און פֿאַריאָגט. אַגב האָט מען נאָך איצט אויך געקאָנט באַמערקן דראָענדיקע סימנים: לעבן דער קאָסמאָפּאָליטישער מענטשן־ליבע, וועלכע האָט געזען אין דעם יידן אַ גלייכן וועלט־בירגער, האָט זיך דאָ און דאָרטן אַרויסגעוויזן אַלטע שנאה צו יידן מיט אַלע אירע געוויינלעכע „כלי־זיין״, אַ שנאה, וואָס האָט צייטנווייז אַפֿילו געפֿירט צו פּאָגראָמען. ווען די יידן זענען אַפֿילו אין עקאָנאָמישן זינען געוואָרן גלייך מיט אַנדערע פֿעלקער, האָבן זיי דאָך נישט אומעטום באַקומען די גלייכע יורידישע רעכט ווי זייערע שכנים. די בורזשואַזיע, וועלכע איז געווען באַגייסטערט פֿון דער רעוואָלוציע און מלא שמחה פֿון איר נצחון, האָט פֿון יושר וועגן געשענקט די יידן אַלע רעכט; אָבער די געשענקטע רעכט האָבן זיך געהאַלטן אויף אַ האָר: מען האָט זיי נישט דערגרייכט דורך אַ קאַמף, מען האָט זיי באַקומען במתּנה, נישט בכוח, נאָר „ברוח״, אין נאָמען פֿון דעם הוילן פּרינציפּ פֿון גלייכהייט. אין דער פֿרילינג־לופֿט פֿון דער עמאַנציפּאַציע האָט דעם יידן נאָך געשווידערט פֿון דעם אַמאָליקן שווערן ווינטער. פֿאַרזאָרגנדיק פֿאַר זיך אַ גלייכן חלק אין דער רייכער סעודה פֿון דעם קאַפּיטאַליזם, האָט ער, דער אַלטער בעל מסופּק, געפֿילט, וואָס פֿאַר אַ חילוק עס איז צווישן אים, דעם „גר״ און דעם „תושב״. דער בורזשואַ, דער תושב, דערפֿילנדיק זיין מאַכט, האָט מיט גדלות אויפֿגעהויבן דעם קאָפּ; ער האָט גענומען פֿאַר זיך „זיינע״ רעכט פֿון אַ וועלט־בירגער, ער האָט זיי אָפּגעהיט און אויסגענוצט, בלייבנדיק דער זעלביקער פֿראַנצויז און דייטש; דער ייד, אַ ציטערדיקער און אַ דערשלאָגענער, וועלכער איז געוווינט, אַז מען זאָל אים שפּייען אין פּנים אַריין, און וועלכער האָט דעריבער אַליין אָנגעהויבן צו שפּייען אויף זיין אייגענע נאַציע, האָט נישט געפֿונען קיין אַנדער וועג אויף צו פֿאַרזיכערן זיינע רעכט, ווי נאָר אָפּצוזאָגן זיך פֿון זיין נאַציאָנאַלער אייגנטימלעכקייט; כּדי צו ווערן אַ וועלט־בירגער, האָט ער געדאַרפֿט ווערן אַ פֿראַנצויז, אַ דייטש אאַז״וו.

די לאַגע איז געוואָרן אַ קאָמפּליצירטע. פֿון איין זייט איז דער סאָציאַלער תּהום צווישן יידן און קריסטן נישט אַזוי ברייט ווי פֿריער אין

מיטלאַלטער: די נייע עקאָנאָמישע אָרדענונג האָט אויסגעבויט טויזנטער בריקן צווישן זיי. דער כעס און האַס קעגן זיינע פֿאַרפֿאָלגער, וועלכע האָבן געטריבן דעם יידן אָפּצוקערן זיך פֿון אַלץ, וואָס איז געלעגן מחוץ פֿון דעם יידישן תחום און פֿאַרשפּאַרן זיך אין די ד׳ אַמות פֿון זיין געטאָ, — אָט די געפֿילן זענען שוואַכער געוואָרן. עס איז מעגלעך געוואָרן צונויפֿצוגיסן זיך מיט דער אַרומיקער באַפֿעלקערונג.

פֿון דער אַנדערער זייט האָט די אַרומיקע וועלט דעם רייכן יידן געצויגן צו זיך. דאָס איז געווען דער מוראדיק גרויסער, רייכער מאַרק. קוקנדיק אויף אים, האָבן גענומען ברענען די אויגן. מען דאַרף זיך באַוואָרענען מיט אַ חלק „לויתן״, פֿאַרכאַפּן אַן אָרט אויף אָט דעם מאַרק. נאָר דערצו איז ווייניק צונויפֿגיסן זיך, מען דאַרף זיך אַסימילירן. מען דאַרף ניט נאָר צעברעכן די צוימען, עס טאָר קיין זכר ניט בלייבן פֿון אַלע פֿאַרשידנהייטן, ס׳מוז פֿאַרגעסן ווערן אַלץ, וואָס ס׳קען אויפֿדעקן דעם יידישן אונטערשלאַק פֿון אונטער דעם אַלוועלטלעכן אויבערשלאַק, מען מוז אָפּמעקן אַלץ, אין וואָס ס׳קען זיך אָנכאַפּן דער אויפֿגעוואַכטער פֿון זיין ליבעראַלן דרימל דער „תושב״־בורזשואַ, — אָנכאַפּן זיך און נישט דערלאָזן צום „לויתן״. די פּסיכאָלאָגיע פֿון אָט דעם דאָזיקן שוואַכן און געלט־גיריקן בורזשואַ האָט באַשאַפֿן דעם לאָזונג: אַסימילירט זיך!

אַסימילירט זיך! דאָס הייסט וואָרצלט אויס אַלץ, דורך וואָס מען קען דערקענען אין דעם „וועלטבירגער״ דעם יידישן תוכן. אַסימילירט זיך! דאָס הייסט, וואָרפֿט אַראָפּ פֿון זיך און זעט מיט אַלע כוחות פּטור צו ווערן פֿון אַלצדינג, וואָס עס אונטערשיידט אייך פֿון אייערע מיטבירגער פֿון אַן אַנדער נאַציע. די רעליגיע איז איינע פֿון אָט די אונטערשיידן — נידער מיט דער תורת משה, און זאָל לעבן דאָס קריסטנטום! די שפּראַך דאַרף מען אַריינלייגן אין חרם! די מנהגים, די מלבושים, די מאַנירן זאָגן עדות אויף אייער אָפּשטאַמונג — מען מוז זיך דעריבער באַמיִען מיט אַלע כוחות פּטור צו ווערן פֿון די אייגנטימלעכקייטן, איבערנעמען פֿרעמדע מאַנירן, אָנטאָן בגדים ווי די אַרומיקע שכנים.

אַסימילירט זיך! פֿאַרגלייכט זיך צו אַנדערע! לייקנט אָפּ אייער אָפּשטאַם, לאַכט אָפּ פֿון אַלץ, וואָס עס טראָגט דעם יידישן שטעמפּל אויף זיך, שפּייט אויס דריי מאָל, ווען איר הערט רעדן דעם „שמוציקן״ זשאַרגאָן, שרייט אומעטום, קלאַפּנדיק זיך אין האַרצן ווי צו „על חטא״, אַז עס איז ניטאָ קיין יידישע נאַציע, אַז די יידן זענען ניט קיין נאַציע, נאָר אַ רעליגיעזע חברה.

אַסימילירט זיך! ווייל נאָר אויף אַזאַ אופֿן וועט איר קענען באַקומען אַ גלייכן און פֿעטן חלק, ווי די „תושבים״־בורזשויען. און דעריבער — נידער מיט די אייגענע מידות און מנהגים, זאָלן לעבן די פֿרעמדע!

דער געוויינלעכער מאַסשטאַב פֿון קולטור און פּאָליטישע גיטער; די שטענדיקע וואָגשאָל אויף אָפּצוועגן, וואָס עס איז גוט און וואָס עס איז שלעכט פֿאַר דער געזעלשאַפֿט — זיי טויגן מער ניט: עס מוז פֿון דאָס ניי אַלץ איבערגעשאַצט ווערן; דערצו איז דאָ אַ שפּאָגל נייער אַסימילאַטאָרישער מאַסשטאַב: אַלץ, וואָס עס געהערט יענעם, איז גוט, ווייל עס געהערט יענעם, און דאָס אייגענע טויג אויף כפרות, ווייל דאָס איז אייגנס.

די זעלביקע קאַפּיטאַליסטישע אַנטוויקלונג, וועלכע האָט באַשאַפֿן די אַסימילאַציע־שטרעמונג, האָט געבוירן אַ קעגנזעצלעכע (אין אַ געוויסן זינען) ריכטונג: דעם נאַציאָנאַליזם.

די פֿאַרהעלטניסן פֿון דער קאַפּיטאַליסטישער ווירטשאַפֿט, וועלכע אַנטוויקלען זיך כסדר, האָבן באַשאַפֿן נייע געזעלשאַפֿטלעכע אָרגאַניזמען. עס האָט זיך דעמאָקראַטיזירט דאָס געזעלשאַפֿטלעכע לעבן, די פּאָליטיק, די קולטור. עס האָט זיך איינגעשטעלט אַ פֿעסטע פֿאַרבינדונג צווישן אַלע באַזונדערע טיילן פֿון דער היינטיקער געזעלשאַפֿט; די טיילן, פֿאַרלירנדיק זייער זעלבסטשטענדיקייט, זייער אָפּגעזונדערטקייט, האָבן זיך גענומען צונויפֿוואַקסן אין אַן איינציקן אָרגאַנישן קערפּער, עס איז געבוירן געוואָרן די נאַציאָנאַליטעט אין היינטיקן זינען.

די פֿאָלקס־אייגנטימלעכקייטן, וועלכע האָבן זיך אויסגעדריקט אין די אייגנטימלעכע מידות, מנהגים און שפּראַך, זענען ביז איצט געלעגן פֿאַרבאָרגן אין די אונטערשטע שיכטן פֿון דער באַפֿעלקערונג, צוגעדעקט מיט דעם איינפֿאַרביקן דעקטוך פֿון דעם אַלגעמיין אייראָפּעיִשן מלוכה שטייגער; אַנקלייבנדיק זיך אַלץ מער און רייסנדיק זיך אַלץ אַרויף, האָבן זיי זיך סוף כל סוף דורכגעשלאָגן, אַרויפֿגעלייגט זייער שטעמפּל אויף דער מלוכה און קולטור, וועלכע זענען ביז איצט געווען גלייכאַרטיק, האָבן אָפּגעפֿאַרבט די מלוכה אין נאַציאָנאַלע קאָלירן, האָבן באַשאַפֿן נאַציאָנאַלע פּאָליטישע אינדיווידואַליטעטן. אָט דאָס אַרויסטרעטן פֿון די נאַציאָנאַלע אָרגאַניזמען אויף דער בימה פֿון פּאָליטישן לעבן האָט נאַטירלעך ניט געקענט פֿאַרקומען אָן סכסוכים און מהומות. פֿאַרשיידענע פֿעלקער זענען דורך אַ זייטיקער קראַפֿט — דורך מלחמות, „חלוקות”, פֿאַרכאַפּעניש — צונויפֿגעפּרעסט געוואָרן אין איין פּאָליטישער אָרגאַניזאַציע; אַנדערע נאַציעס זענען צעריסן געוואָרן אויף איינצלנע חלקים; אייניקע פֿון זיי האָבן געלעבט זעלבשטענדיק, אַנדערע זענען צונויפֿגעקלעפּט געוואָרן פֿון פֿאַרשידענע אומות. דאָס צונויפֿברענגען מיט געוואַלד האָט מיטגעבראַכט אונטערדריקונג און פֿאַריאָכונג; אָבער די גוואַלד־מיטלען האָבן אַרויסגערופֿן דעם גייסט פֿון מרידה. ניט אומזיסט האָט מען דעם 19טן יאָרהונדערט אַ נאָמען געגעבן דאָס יאָרהונדערט פֿון נאַציאָנאַליטעטן. דער נאַציאָנאַלער קאַמף איז פֿול אויף די בלעטער פֿון זיין געשיכטע; עס הויבט זיך אָן אַ לאַנגער פּעריאָד פֿון סכסוכים און מחלוקות.

די בורזשואַזיע שטעלט זיך אין שפּיץ פֿון דעם נאַציאָנאַלן קאַמף און פֿירט אים אונטערן לאָזונג פֿון נאַציאָנאַליזם. אונטער אָט דעם לאָזונג ווערט געפֿירט דער קאַמף פֿון ביידע צדדים, סיי פֿון דעם צד, וועלכער האָט געוואָרפֿן אַן אויג אויף אַ פֿרעמדע נאַציע, און סיי פֿון דעם צד, וועלכער באַשיצט נאָר זיין זעלבסטשטענדיקייט.

מיר חזרן איבער נאָך אַמאָל, אַז אונטער דעם זעלביקן לאָזונג פֿון נאַציאָנאַליזם האָט זיך געפֿירט דער קאַמף פֿון ביידע צדדים, אַז ביידע מחנות, אי די אונטערדריקער אי די אונטערדריקטע, זענען געווען דורכגעדרונגען מיט דעם נאַציאָנאַליזם. וואָס זשע איז דאָס אַזוינס דער נאַציאָנאַליזם ?

שוין פֿון דעם אַליין, וואָס ער הערשט אין ביידע פֿיינדלעכע מחנות, קען מען זען, וואָס פֿאַר אַ גרויסן טעות עס האָבן יענע, וועלכע מישן צונויף אין איין טאָפּ „נאַציאָנאַליזם״ און דעם קאַמף פֿאַר „נאַציאָנאַלער באַפֿרייונג״. דער נאַציאָנאַליזם קען אָננעמען צוויי געשטאַלטן: די פֿאָרם פֿון אונטערדריקונג און די פֿאָרם פֿון אַ קאַמף פֿאַר באַפֿרייונג. צווישן די ביידע מינים איז דאָ אַ גרויסער חילוק, נאָר זיי ביידע האָבן דעם אַלגעמיינעם סימן, וועלכער אינטערעסירט אונז דאָ. ביידע זענען נאַציאָנאַליזם. עס פֿאַרשטייט זיך, אַז ווען מיר ווילן באַשטימען דעם עצם פֿון דער דערשיינונג, דאַרפֿן מיר אים זוכן ניט אין דעם חילוק צווישן זיי, נאָר אין דעם, וואָס עס מאַכט זיי נאָענט און איז זיי ביידן געמיינזאַם. עס פֿאַרשטייט זיך דעריבער, אַז אין די בלויזע נאַציאָנאַלע שטרעבונגען צו פֿרייהייט ליגט נאָך ניט קיין נאַציאָנאַליזם, ווייל פֿון איין זייט קען מען זיין אַ נאַציאָנאַליסט־אונטערדריקער, און פֿון דער אַנדערער זייט — קעמפֿן פֿאַר נאַציאָנאַלער באַפֿרייונג, ניט וועלנדיק וויסן פֿון קיין שום נאַציאָנאַליזם.

דעריבער דאַרף מען די גרונט־סימנים פֿון נאַציאָנאַליזם נישט זוכן אין די פּאָליטישע פֿאָדערונגען גופֿא, ווייל פֿאַרשידענע נאַציעס, וועלכע זענען בעצם פֿיינדלעך איינע צו די אַנדערע, קענען האָבן די זעלביקע פּאָליטישע פֿאָדערונגען. עס איז דעריבער קלאָר, אַז ווען מיר ווילן באַשטימען וואָס איז דאָס אַזוינס נאַציאָנאַליזם, דאַרף מען נעמען יענע סמנים, וועלכע געהערן צו אַלע אַרטן און מינים פֿון אָט דער דערשיינונג. די תשובה מוז מען זוכן אין דעם, ווי די בורזשואַזיע שטעלט אַרויס די דאָזיקע פֿראַגע.

ס'איז אָנגעוויזן געוואָרן אין אַן אַרטיקל אין דעם „אידישן אַרבעטער״,[1] דערויף, אַז „דער וואָרצל פֿון נאַציאָנאַלן קאַמף אין דער פֿאָרם, וועלכע איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג, ליגט אין דעם, וואָס די בורזשואַזיע פֿון דער הערשנדיקער נאַציע שטרעבט צו מאָנאָפּאָליזירן פֿאַר אירע צוועקן דעם מאַרק פֿון אייגענעם לאַנד. כּדי צו דערגרייכן

---

[1] זע: „נאַציאָנאַליטעט און אַסימילאַציע״ אידישער אַרבעטער, נומ׳ 15.

דעם ציל איז נאָך ווייניק מעכאַניש צו באַזייטיקן דורך געזעצלעכע און אַדמיניסטראַטיווע באַגרענעצונגען די „פֿרעמדע” פֿון מאַרק, מען מוז נאָך מיט געוואַלד צונויפֿמישן זיי מיט דער הערשנדיקער נאַציע, פֿאַרניכטן אַלץ, וואָס עס בילדעט זייער נאַציאָנאַלע פֿיזיאָנאָמיע און קודם־כּל די פֿאַרשיידנקייטן אין דער שפּראַך, וועלכע שטערן דעם פֿרייען פֿאַרקער פֿון די סחורות אין לאַנד, פּונקט ווי די גרענעץ־אָפּצאָלונגען צווישן פֿאַרשיידענע מלוכות”.

די בורזשואַזיע קעמפֿט פֿאַר די מערק, דער מאַרק ליגט (ביז צו אַ באַדייטנדיקן גראַד) אין דעם תּחום פֿון נאַציאָנאַלע גרענעצן, דער קאַמף פֿאַרן מאַרק ווערט פֿאַרוואַנדלט אין אַ קאַמף פֿאַר דער נאַציאָנאַליטעט. די הערשנדיקע נאַציעס, וועלנדיק באַוואָרענען פֿאַר זיך דעם אָפּזאַץ פֿון סחורות צווישן די קונדן, וואָס געהערן צו אַנדערע נאַציעס, סטאַרען זיך מיט אַלע כּוחות צונויפֿצוגיסן זיי מיט זיך, אָפּפֿאַרבן זיי אין אַן אַנדער נאַציאָנאַלן קאָליר, אָנווענדנדיק דערביי די רעגירונגס־מאַשין. די בורזשואַזיע פֿון דער אונטערדריקטער נאַציע האָט ניט ביי זיך אין האַנט די רעגירונגס־מאַכט, אַט דעם מעכטיקן צוואַנגס־מיטל; ניט זייענדיק ביכולת אָנצופֿאַלן, מוז זי זיך באַנוגענען מיט דעם, וואָס זי באַשיצט זיך פֿון אַנדערע. ניט האָבנדיק קיין האָפֿענונג אויף צו קענען זיך אַריינרייסן מיט דערפֿאָלג אין אַ פֿרעמדן מאַרק, כּדי צו באַקומען דאָרטן פֿאַר זיך אַ חלק, מוז זי זיך באַנוגענען מיט דעם, וואָס זי פֿאַרהיט און פֿאַרשטאַרקט איר אייגענעם מאַרק. דאָס הייסט — איבערגעלייגט אויפֿן לשון פֿון נאַציאָנאַלן קאַמף — פֿאַרשטאַרקן די נאַציאָנאַלע אייגנטימלעכקייט פֿון דער אייגענער נאַציע. ביידע — אי די הערשנדיקע, אי די אונטערדריקטע נאַציע — סטאַרען זיך צו פֿאַרגרעסערן, ווי ווייט מעגלעך, די צאָל קונדן, די צאָל מיטגלידער פֿון זייער נאַציאָנאַליטעט; איינע — די שטאַרקערע דורך די פֿאַרברייטערונג פֿון אירע נאַציאָנאַלע גרענעצן אויפֿן חשבון פֿון אַנדערע נאַציעס; די אַנדערע — די שוואַכערע — זאָרגנדיק, אַז עס זאָל לכל הפּחות ניט קלענער ווערן די פֿריערדיקע צאָל מיטגלידער פֿון איר נאַציע.

דער חילוק צווישן זיי איז נאָר אַן אויסערלעכער; בייט זיך נאָר איבער די מאַכט פֿון דער אָדער יענער נאַציע, בייט זיך אויך איבער איר פּאָליטיק, איר ראָלע.

אין יענע געגנטן פֿון עסטרייך, ווו די דייטשן וועגן אַריבער אין צאָל די טשעכן, זעען זיי גובר צו זיין די לעצטע, צו מאַכן פֿון זיי „עכטע דייטשן”; די טשעכן ווערן זיך קעגן דעם, סטאַרען זיך צו באַוואָרענען, אַז די דייטשן זאָלן ניט אָפּרייסן אַ טייל פֿון זייער נאַציע; אי די דייטשן אי די טשעכן פֿירן דאָרטן אַ נאַציאָנאַלן קאַמף: די ערשטע — אונטער דער לאָזונג פֿון אונטערדריקונג, די צווייטע — פֿון באַפֿרייונג. אין יענע געגנטן, ווו די טשעכן בילדן דעם רוב פֿון דער באַפֿעלקערונג, זענען די ראָלן אויך פּונקט פֿאַרקערט: דאָרטן דערקלערן די טשעכן אַ קאַמף די דייטשן, האָבנדיק בדעה

צו סלאַוויאַניזירן די דאָרטיקע דייטשן; די דייטשן זענען נאָר צו פֿאַרטיידיקן זיך.

אין יאָר 1849 האָבן די מאַדיאַרן אויפֿגעהויבן אַ מרידה קעגן עסטרייך; זיי זענען דאַמאָלסט געווען אַן אונטערדריקטע נאַציע און האָבן געקעמפֿט קעגן זייערע אונטערדריקער. נאָר אין דער זעלביקער צייט האָבן זיי ביי זיך אין דער היים געדריקט די סערבן, קראָאַטן, רומענער, וועלכע האָבן זיך געפֿונען אונטער זייער מאַכט.

כּל זמן שלעזוויג־האָלשטיין האָט געהערט צו דעם קעניגרייך דענעמאַרק, האָבן די דייטשן געקעמפֿט קעגן דעם דענישן יאָך אין נאָמען פֿון דער דייטשער נאַציאָנאַלער אידעע. ווען צו דייטשלאַנד איז איבערגעגאַנגען אין איינעם מיט דער דייטשער ערד אַ טייל פֿון דער טעריטאָריע, וועלכע איז באַוווינט פֿון דענער, האָבן די זעלביקע דייטשן אָנגעהויבן צו דריקן די זעלביקע דענער אין נאָמען פֿון דער זעלביקער „נאַציאָנאַלער אידעע”.

ווי דער לייענער זעט, איז בעצם אוממעגלעך צו געפֿינען אַ חילוק צווישן די צוויי מינים פֿון נאַציאָנאַלער פּאָליטיק, דער חילוק ליגט נאָר אין דער מאַכט פֿון דער אָדער יענער נאַציע.

די גלייכע אידעאָלאָגיע ביי אַלערליי מינים נאַציאָנאַליסטן ווערט באַשטימט דורך דעם אַלגעמיינעם כאַראַקטער פֿון זייערע אינטערעסן. דער אינטערעס פֿון דעם נאַציאָנאַליסט איז — באַוואָרענען דעם מאַרק, די קונדן, די מעגלעכקייט צו געפֿינען פֿאַר זיך אַ באַשעפֿטיקונג; די גאַנצע ראָלע שפּילט דאָ דער מסחר, אַלץ איינס, צי עס רעדט זיך וועגן פּשוטע מאַטעריעלע סחורות, צי וועגן גייסטיקע פּראָדוקטן. די צאָל קונדן ווענדט זיך אין דער פֿאַרשפּרייטקייט און אין דער שאַרפֿקייט פֿון דעם נאַציאָנאַלן קאָליר. דער נצחון פֿון דעם נאַציאָנאַלן קאָליר — דאָס איז דער אידעאַל פֿון דעם נאַציאָנאַליסט. און אַזוי ווי דער נאַציאָנאַלער קאָליר דריקט זיך אויס אין דער שפּראַך און קולטור, דעריבער ווערט דאָס יאָגן זיך נאָך מערק מגולגל אין אַ קאַמף פֿאַר דעם נאַציאָנאַלן כאַראַקטער פֿון דער קולטור. דער קאַמף פֿאַרן אָפּזאַץ פֿון סחורות וויקלט זיך איין אין אַ טלית פֿון אַ הויכן אידעאַל: פֿאַרטיידיקן די נאַציאָנאַלע אידעע. דער מאַרק־אינטערעס צווינגט צו פֿלאַנצן, אָפּצוהיטן, האָדעווען אַלץ, וואָס עס טראָגט אויף זיך דעם נאַציאָנאַלן שטעמפּל. עס אַנטוויקלט זיך די באַדערפֿעניש איינצוהאַלטן, פֿאַרשטאַרקן און אונטערצוהאַלטן אַלץ, וואָס עס איז נאַציאָנאַל, אַלץ, וואָס עס איז אייגנטימלעך; דורך דעם ווערט איינגעהאַלטן דער מאַרק, פֿאַרהיט, אַז פֿון אים זאָלן נישט אָפּקומען איינצלנע אָדער גאַנצע מאַסן קונדן; דאָס מאַכט זיכערער דעם מאַרק און באַוואָרנט פֿון „פֿרעמדע” קאָנקורענטן. די נאַציאָנאַלע פֿאַרשיידנקייטן שפּילן דאָ די ראָלע פֿון די גרענעץ־אָפּצאָלונגען. דער נאַציאָנאַליסט פֿאַרטיפֿט די דאָזיקע פֿאַרשיידנקייטן, רוקט פֿונאַנדער די קולטורעלע גרענעצן, וואָס ליגן צווישן די פֿאַרשיידענע נאַציעס, צילט אָפּצוגרענעצן זיין

פֿאָלק מיט אַ פֿעסטן צוים און אַ באַזונדערער מלוכה־אָרגאַניזאַציע, פֿאַרשטאַרקן מיט אַ באַזונדער אַפּאַראַט פֿון אייגענע באַאַמטע און חיל; ער ווערט אַ הייסער פֿאַנאַטיקער פֿון פּאָליטישער זעלבשטענדיקייט, וועלכע האָט אין זיינע אויגן דעם זיבעטן חן. אין דעם חשק פֿון פֿאַרשיידענע נאַציעס אַריבערצושטייגן איינע די אַנדערע, זעט ער דעם תוכן פֿון דער מענטשלעכער געשיכטע. דער קאַמף פֿאַרן נאַציאָנאַלן „גייסט” איז פֿאַר אים דער העכסטער סאָציאָלאָגישער געזעץ. לגבי אָט דעם יסוד פֿון דער געשיכטע ווערן פֿאַרטושט אַלע איבעריקע אופֿנים פֿון געזעלשאַפֿטלעכן קאַמף, עס ווערן פֿאַרטונקלט אָדער עס פֿאַרשווינדן אינגאַנצן די סאָציאַלע היפּוכים. פֿון דעם גאַנצן גרויסן וועלט־בילד ווערט ביי אים אַ קליינע אַרענע, אויף וועלכער עס קעמפֿן צווישן זיך נאַציעס, וועלכע קאָנקורירן איינע מיט די אַנדערע צוליב קולטורעלער הערשאַפֿט. די נאַציאָנאַלע עקסיסטענץ — דאָס איז די ערשטע און הויפּט־אויפֿגאַבע פֿון דעם מענטשן.

די העכסטע היסטאָרישע אויפֿגאַבע פֿון דעם דייטש איז צו קעמפֿן פֿאַרן דייטשן גייסט קעגן דעם גייסט פֿון אַנדערע נאַציעס: קעגן גייסט פֿון די סלאַווען, יידן, פּאָליאַקן... דער רוס זעט פֿאַר זיך אַ געהויבענע און ברייטע אויפֿגאַבע — צו פֿאַרטיידיקן דעם „עכט־רוסישן גייסט”, וועלכער גייט דורך ווי אַ רויטער פֿאָדעם דורך דער גאַנצער רוסישער געשיכטע, קעגן אַ גאַנצער מאַסע אינטריגעס פֿון יידן, פּאָליאַקן, אַרמענער, פֿינלענדער. ער האָט פֿאַר זיך די גרויסע היסטאָרישע אויפֿגאַבע, טובל צו זיין אָט די אַלע „אינטריגאַנטן” אין די מים טהורים פֿון דער רוסישער מקוה... דער ייד צילט אַריינצובלאָזן אַ ניי לעבן אין זיין נאַציאָנאַלן „גייסט” אויף דער „היסטאָרישער טעריטאָריע”, ער פֿאַנטאַזירט וועגן אַ יידישער מלוכה און דאָס וואָרט „יידישע” קלינגט פֿאַר אים אַזוי שיין, אַזוי הערלעך, אַז ער וויינט פּשוט פֿון התלהבות, ווען ער רעדט אַרויס דאָס וואָרט „יודאַיזם”, — אָט דעם עצם פֿון פֿאַרשיידענע אייגנטימלעכע כאַראַקטעריסטישע סימנים, וועלכע עס האָבן זיך אויסגעאַרבעט אין פֿאַרלויף פֿון דער יידישער געשיכטע.

די סומע כאַראַקטעריסטישע, אייגנטימלעכע סימנים פֿון זיין קולטור, וועלכע גרענעצן אים אָפּ פֿון די אַנדערע נאַציעס, דאָס, וואָס עס גיט אים צו אַן עכט־רוסישע געשטאַלט, להבדיל פֿון דעם דייטש, אָדער אַן עכט־דייטשע געשטאַלט, להבדיל פֿון דעם רוס — דאָס איז וויכטיקער און טייערער דעם בורזשואַ־נאַציאָנאַליסט, ווי אַלץ אין דער וועלט. דערינען ליגט אַזאַ טייערע זאַך, וועלכע מען דאַרף אָפּהיטן ווי אַן אויג אין קאָפּ; אַהער לייגט ער אַריין זיין גאַנצע געזעלשאַפֿטלעכע ענערגיע, דאָ איז פֿאַר אים דאָס גאַנצע חיות. די סאָציאַלע קעגנזאַצן פֿאַרלירן יעדן לעבעדיקן ווערט.

אין פֿאַרשיידענע באַדינגונגען איז דער נאַציאָנאַליזם אַנדערש. אַזוי, למשל, איז דער נאַציאָנאַליזם פֿון אַ הערשנדיקער, שטאַרקער נאַציע, וואָס

שטיצט זיך אויף אַ מעכטיקער אַרמיי און פֿלאָט. גרויסהאַלטעריש, חוצפּהדיק, ער באַנוצט די הילכיקע אָבער פּוסטע אימפּעריאַליסטישע פֿראַזן, קלינגט מיט דער שווערד און פֿאַרקערפּערט אין געפּאַנצערטן פֿויסט די „גרויסע אידעע" פֿון אַ נאַציאָנאַלער היסטאָרישער אויפֿגאַבע פֿון זיין פֿאָלק, וואָס טראָגט אַ נייע קולטור פֿאַר דער גאַנצער וועלט. דער ציטערדיקער נאַציאָנאַליזם פֿון דעם קליינבירגער נעמט אָן אַן אַנדער קאָליר; אַ געשלאָגענער און אַ שוואַכער, ברעכנדיק אַלע וויילע האַלדז און נאַקן אויפֿן אייז פֿון די נייע געזעלשאַפֿטלעכע פֿאַרהעלטענישן, אַרויסגעשטויסן דורך דעם גרויסן קאַפּיטאַל, וואָס פֿאַרפֿלאָנטערט אים פֿון אַלע זייטן, פֿאַרלירט ער יעדן פֿונדאַמענט אונטער זיינע פֿיס: ער צאַפּלט זיך, וואַרפֿט זיך אויף אַלע זייטן, כאַפּט זיך אָן פֿאַר דעם ערשטן מיטל, וואָס עס פֿאַלט אים אַריין אין האַנט; לעבנדיק מיט די אידעאַלן פֿון דער פֿאַרגאַנגענהייט, וועלכע ער איז נישט בכוח אומצוקערן, נישט דערוואַרטנדיק קיין ישועה פֿון דער צוקונפֿט, וועלכע ער קען נישט באַגרייפֿן, כאַפּט ער זיך אָן פֿאַר יעדן אַוואַנטוריסט, פֿאַר יעדן שווינדלער. ער לאָזט זיך פֿאַרפֿירן פֿון די נאַציאָנאַליסטישע חלומות, וועלכע העלפֿן אים פֿאַרמאַכן די אויגן אויף די אמתע געזעלשאַפֿטלעכע פֿאַרהעלטענישן, וואָס זענען פֿאַר אים אַזוי שרעקלעך און אומהיימלעך; ער ווערט פֿאַרכאַפּט — אויב ער איז ניט קיין ייד — פֿון דעם שטראָם פֿון אַנטיסעמיטיזם, איינרעדנדיק זיך אַז דאָס מיינט קאַמף מיט דעם גרויסן קאַפּיטאַל קעגן וועלכן ער איז נישט בכוח צו קעמפֿן אין אַן אָפֿענער, ריינער געשטאַלט. אויב ער איז אַ ייד ווערט ביי אים די דערשלאָגנקייט און פֿאַרחושכטקייט פֿון דעם עקאָנאָמיש שוואַכן נאָך מער פֿאַרשטאַרקט דורך דער פּסיכאָלאָגישער ירושה פֿון געטאָ. איינוויקלענדיק זיין קלאַסן־אינטערעס אין דעם שלייער פֿון נאַציאָנאַלע פֿאָדערונגען, האָט ער אַפֿילו קיין כוח נישט צו קעמפֿן פֿאַר אָט די פֿאָדערונגען; ער קען נאָר פֿאַנטאַזירן וועגן זיי. קוקן דעם לעבן גלייך אין די אויגן — דאָס קען ער נישט, ער איז שוואַך, אויסגעמאַטערט, שרעקעדיק, ער האָט מורא פֿאַרן לעבן, ער חלומט, ער חלומט וועגן זעלבשטענדיקייט און פֿרייהייט; ער חלומט וועגן זיין טעריטאָריע, אויף וועלכער ער וועט באַקומען זיין אייגענע קולטור . . . זיין אייגענעם מאַרק. ער באַרוישט זיך מיט נאַציאָנאַליסטישע פֿראַזן, פֿאַרמאַסקירנדיק מיט הויכע און פּוסטע מליצות זיין אייגענע שוואַכקייט און פּאָליטישן באַנקראָט.

גענוג. די קאָלירן זענען פֿאַרשיידן, דער עצם איז דער זעלביקער. אָט דער עצם איז — דאָס בוקן זיך און קניִען פֿאַר דער אייגענער נאַציאָנאַליטעט; „מיינס" איז אַ בית המקדש, „פֿרעמדס" — טויג נישט; אַרבעטן לכבוד דעם „בית־המקדש", ער זאָל זיין דער אייבערהאַר פֿון דער גאַנצער וועלט; דער נאַציאָנאַלער אינטערעס און די נאַציאָנאַלע אייגנטימלעכקייט — דאָס איז דער פֿונדאַמענט פֿון דעם גאַנצן סאָציאַל־פּאָליטישן בנין. דאָס איז דער געמיינזאַמער סימן פֿון דעם נאַציאָנאַליזם, וועלכער ליגט אין אַלע מינים

זיינע, וועלכער איז געמיינזאַם ביסמאַרקן און דובנאָוון, ראָשפּאָרן און אַחד־העמען.

לאָמיר אונטערציען די אונטערשטע שורה.

מיר וועלן זיך פֿאָרשטעלן די מענטשהייט אין דער פֿאָרם פֿון פֿאַרשיידענע פלעצער ערד (מיר מיינען נישט, נאַטירלעך, אין געאָגראַפֿישן זינען), וואָס זענען געפֿאַרבט אין פֿאַרשיידענע נאַציאָנאַלע קאָלירן און וועלכע זענען ענג באַהאָפֿטן איינע מיט די אַנדערע. אונטער דעם איינפֿלוס פֿון דער אינערלעכער אַנטוויקלונג און פֿון אויסערלעכע סכסוכים בייטן אָט די פלעצער ערד זייער גרייס און די שאַרפֿקייט פֿון זייערע קאָלירן. איין פלאַץ באַקומט אַ געדיכטערן קאָליר, פֿאַרגרעסערט זיין שטח, איינשליסנדיק געוויסע טיילן, וואָס האָבן זיך אָפּגעריסן פֿון אַנדערע פלעצער. מיט דעם אַנדערן פלאַץ קומט פֿאָר פונקט פֿאַרקערט.

נעמט די פֿאָרשטייער פֿון די צוויי פֿאַרשיידענע ריכטונגען, וועלכע מיר האָבן אויבן כאַראַקטעריזירט, — די ריכטונגען, וועגן וועלכע מיר האָבן געזאָגט, אַז נאָר אויפֿן ערשטן בליק שטייען זיי אין קעגנזאַץ איינע צו די אַנדערע; נעמט אַ נאַציאָנאַליסט און אַן אַסימילאַטאָר און פֿאַרגלייכט, ווי זיי ביידע וועלן זיך פֿאַרהאַלטן צום גורל פֿון די פלעצער.

דער נאַציאָנאַליסט צילט צו פֿאַרברייטערן ווי ווייט מעגלעך זיין פלאַץ, צו מאַכן וואָס העלער זיין קאָליר.

דעם אַסימילאַטאָר איז זיין פלאַץ צו ענג און אומבאַקוועם. דער פלאַץ אַליין איז צו קליין פֿאַר אַ מאַרק, ער וויל, אַז זיין פלאַץ זאָל איינגעשלונגען ווערן אין אַן אַנדערן.

דער נאַציאָנאַליסט פֿאַרשטאַרקט און פֿאַרגרעסערט זיין פלאַץ. דער אַסימילאַטאָר גייט אָבער אויף אַ פֿרעמדן פלאַץ און פֿאַרשטאַרקט אים. ביים נאַציאָנאַליסט איז טייער אַלץ, וואָס עס איז זיין אייגנס, ווייל דאָס צאַמט אים אָפּ פֿון פֿרעמדס. דער אַסימילאַטאָר האַלט טייער אַלץ, וואָס איז פֿרעמדס, ווייל דאָס לייזט אים אויס פֿון זיינס. דער נאַציאָנאַליסט זעט אַרויפֿצולייגן אויף וואָס עס איז נאָר מעגלעך זיין נאַציאָנאַלן שטעמפּל, כדי מען זאָל עס חס־ושלום נישט פֿאַרבייטן מיט פֿרעמדס, דער אַסימילאַטאָר סטאַרעט זיך אויסצוואָרצלען אַלע זיינע נאַציאָנאַלע סמנים לטובת אַ פֿרעמדער נאַציאָנאַליטעט. אי דער אי יענער זענען שטאַרק פֿאַרדאגהט וועגן דעם גורל פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿיזיאָנאָמיע, אי דער אי יענער ווילן ווירקן אויף דעם נאַציאָנאַלן קאָליר, אי דער אי יענער זענען אַריינגעטאָן אין די נאַציאָנאַלע „עצמס“, אין דעם נאַציאָנאַלן „גייסט“. די תשובות, וועלכע זיי גיבן אויף די געשטעלטע פֿראַגן, זענען פֿאַרשיידן. די פֿראַגן גופֿא שטעלן זיי אויפֿן זעלביקן שטייגער. זיי פֿירן אַ פֿאַרשיידענע פּאָליטיק, די אויסגאַנגספּונקטן זענען ביי זיי אָבער די זעלביקע. ביי זיי זענען די זעלביקע חקירות, די זעלביקע אידעען, די זעלביקע מאָס אויף אָפּצושאַצן די פּאָליטישע און

סאָציאַלע ווערטן. דער אינהאַלט פֿון אָט דער מאָס איז: דער חילוק צווישן מיינס און יענעמס. אָט פֿאַר וואָס דער אַסימילאַטאָר בנוגע יידן קען זיין אַ נאַציאָנאַליסט בנוגע רוסן.

די אַסימילאַציע־שטרעמונג איז בעצם דער זעלביקער נאַציאָנאַליזם נאָר פֿון דער אַנדער זייט. דער אַסימילאַטאָר איז דער זעלבער נאַציאָנאַליסט נאָר מיטן „אונטערשלאַק אַרויף“.

אין דובנאָווס „בריוו וועגן דעם אַלטן און נייעם יידנטום“ לייענען מיר אַזאַ מין שטעלע: „די חסידים און די העלעניסטן (וואָס האָבן זיך געצויגן צו דער גריכישער קולטור) — מיט אַנדערע ווערטער, די נאַציאָנאַליסטן און די אַסימילאַטאָרן — אין דער צייט פֿון די מאַקאַבייער־מלחמות — זענען זיך פֿונאַנדערגעגאַנגען אין דעם, צוליב וועלכן ציל דאַרפֿן די יידן עקסיסטירן. די חסידים האָבן געהאַלטן, אַז דאָס יידנטום, ניט וועלנדיק איינגעשלונגען ווערן דורך די אומות העולם, דאַרף עקסיסטירן ווי אַ שאַרף אָפּגעזונדערטע קולטורעלע און נאַציאָנאַלע איינהייט; די העלעניסטן האָבן גערעכנט, אַז דאָס יידישע פֿאָלק דאַרף זיך צופּאַסן צו דער גריכישער קולטור — דעם אידעאַל פֿון דער דאַמאָלסדיקער וועלט — הגם דאָס מעג זיין אַ היזק פֿאַר זייער אייגנטימלעכער גייסטיקער פֿיזיאָנאָמיע... דאָס זענען געווען מחלוקות וועגן דעם, צי דאַרפֿן יידן איבערהויפּט עקסיסטירן אַלס אַ באַזונדער פֿאָלק, צי ניט, — די שטענדיקע מחלוקות צווישן די אַסימילאַטאָרן און נאַציאָנאַליסטן“.[2]

איר זעט, אויף וואָס עס צעברעכן זיך די קעפּ די אַסימילאַטאָרן און די נאַציאָנאַליסטן, זיי אַמפּערן זיך: „צוליב וועלכן ציל דאַרפֿן די יידן עקסיסטירן; צוליב דער פֿראַגע אין וואָס באַשטייען די אויפֿגאַבן פֿון דער יידישער נאַציע ווי אַ כּלל. איר זעט, די בורזשואַזע אידעאַלן ליגן אַזוי טיף אין דעם נאַציאָנאַליזם, אַז ביי די בורזשואַזע אידעאָלאָגן קומט גאָר אויפֿן זינען נישט אַרויף די פֿאָרשטעלונגען וועגן הפּוכים אינעווייניק אין דער נאַציע גופֿא, פֿון אַ קאַמף, וועלכער צערייסט זי אויף צוויי פֿיינדלעכע מחנות. „אויבן־אָן“ ווערט אַוועקגעשטעלט דער נאַציאָנאַלער אינטערעס, און לגבי אים ווערט אַנטשוויגן דער רוף צום קלאַסן־קאַמף, פֿאַרהילכט דורך די דרשות וועגן דער פֿאַראייניקונג פֿון דעם גאַנצן כּלל אונטער דער פֿאָן פֿון די אויפֿגאַבן, וואָס זענען נוגע דעם גאַנצן פֿאָלק.

„די אידעע פֿון דעם כּלל־פֿאָלק — זאָגט גראַדאָווסקי — זעט פֿאָרויס די פֿולקומע סאָלידאַריטעט צווישן אַלע שיכטן פֿון דער געזעלשאַפֿט פֿון די העכסטע ביז די נידעריקסטע“.[3]

די נאַציע איז די גרויסע סאָלידאַריטעט — זאָגט רענאַן — ווי אַ

---

[2] די ביכלעך פֿון וואָסכאָד, 1901, XI, ז' 5.

[3] גראַדאָווסקי, „די נאַציאָנאַלע פֿראַגע“, געזאַמלטע ווערק, באַנד VI, ז' 240.

רעזולטאַט פֿון די הייליקע געפֿילן צו די געבראַכטע קרבנות און צו די, וועלכע עס וועלן נאָך געבראַכט ווערן אין דער צוקונפֿט... האָבן אַ געמיינזאַמען גרויסן שם אין דער פֿאַרגאַנגענהייט, אַ געמיינזאַמען רצון אין דער קעגנוואַרט, אויספֿירן אין איינעם גרויסע טאַטן, ווינטשן אויסצופֿירן זיי אויך אויף להבא, — דאָ איז דער וויכטיקסטער באַדינג פֿון דער נאַציאָנאַלער עקסיסטענץ.[4]

אָט די הויכע און פּוסטע מליצה באַווייזט קלאָר ווי דער טאָג דעם בורזשואַזן כאַראַקטער פֿון דער ריכטונג, וועלכע זי פּרעדיקט. ווו עס לאָזן זיך הערן דבורים פֿון ליבע צום גאַנצן כלל־פֿאָלק און פֿון ברידערלעכקייט, דאָרטן זענען געוויס פֿאַרבאָרגן די אינטערעסן פֿון דער בורזשואַזיע, וועלכע שטעלט שטענדיק פֿאָר אירע אייגענע צילן ווי אַ כלומרשטן טובת־הכלל.

סאָלידאַריטעט פֿון דעם כלל־פֿאָלק—הייסט אָפּזאָגן זיך פֿון קלאַסן־קאַמף, הייסט שלום פֿון פּראָלעטאַריאַט מיט דער בורזשואַזיע, הייסט גייסטיקע און מאַטעריעלע פֿאַרשקלאַפֿונג פֿון פּראָלעטאַריאַט; אונטער די אידעאַליסטישע פּוסטע דבורים איז פֿאַרשטעקט דער אינטערעס פֿון דער פֿאַלשער און גיריקער בורזשואַזיע.

מיר האָבן אָנגעוויזן אויף די סמנים, וועלכע זענען כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער פּאָליטיק פֿון דער גאַנצער בורזשואַזיע, וועלכע ליגן סיי אין דער אַסימילאַציע־שטרעבונג, סיי אין דעם נאַציאָנאַליזם: דער גורל פֿון דער כלל־נאַציע — דערפֿאַר דאגהנען זיי קודם־כל. די אינטערעסן פֿון דער נאַציע איז זייער לאָזונג, די אויפֿגאַבן פֿון דער נאַציע ווי אַ גאַנצער, אומטיילבאַרער סאָלידאַרישער כלל, באַשטימען זייער פּאָליטיק, זיי האַוון שטאַרק, אַז די נאַציאָנאַלע אייגנטימלעכקייט זאָל האָבן אַ קיום, אָדער פֿאַרקערט, אַז די נאַציע זאָל פֿאַרלירן איר פֿיזיאָנאָמיע — דערינען ליגן זייערע אַלע שטרעבונגען.

אָט דאָס איז די פּאָזיציע פֿון דער בורזשואַזיע אין דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. אָט אַזוי זעט אויס איר אידעאָלאָגיע, וועלכע דריקט זיך אויס אַמאָל אין איר פֿולשטענדיקער און ריינער פֿאָרם, אַמאָל מישט זי זיך צו טראָפּנווייז צו די אמתע פּראָגרעסיווע אָנשויונגען, פֿאַרסמנדיק זיי מיט איר רעאַקציאָנערן גיפֿט.

ווי זשע דאַרף זיין די פּאָזיציע פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע ?

אויבן האָבן מיר שוין געזאָגט, אַז די אַלגעמיינע אידעען־וועלט פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע גיט שוין ממילא אַן ענטפֿער דערויף, ווי דאַרף זיך די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע בעצם פֿאַרהאַלטן צו דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, אַן ענטפֿער, וועלכער איז דער איינציק ריכטיקער און פּראָגרעסיווער. אין דער גאַנצער סיסטעם פֿון אירע אָנשויונגען און פֿון איר גאַנצער טעטיקייט, אין

---

[4] רענאַן, וואָס איז אַזוינס אַ נאַציע.

איר טעאָריע און פּראַקטיק, גייט זי אַרויס פֿון איין גרונט־פּרינציפּ — פֿון דעם פּראָלֿעטאַרישן קלֿאַסן־קאַמף. דאָס איז נישט נאָר דער הויפּט־יסוד פֿון אונזער גאַנצער אַרבעט, דאָס איז דער איינציקער יסוד, און דאָס, וואָס מיר האָבן נאָר איין איינציקן פֿונדאַמענט אונטער אונזער סאָציאַלֿ־פּאָלֿיטישן בנין, איז איינע פֿון די וויכטיקסטע באַדינגונגען, וועלֿכע פֿירן די פּראָלֿעטאַרישע פּאַרטיי צום דערפֿאָלֿג. דער פּראָלֿעטאַרישער קלֿאַסן־קאַמף, דער אינטערעס פֿון איר ברייטער אַנטוויקלֿונג — דאָס איז דער גרונט־מאָסשטאַב, מיט וועלֿכן עס ווערן געמאָסטן אַלֿע דערשיינונגען פֿון סאָציאַלֿן און פּאָלֿיטישן לֿעבן, אַלֿע אויפֿגאַבן, וועלֿכע דאָס דאָזיקע לֿעבן שטעלֿט אַרויס, אַלֿע אופֿנים, וועלֿכע עס לֿייגט פֿאָר אויף צו לֿייזן זיי. אָט דעם העכסטן קריטעריום ווענדן מיר אָן אויף אַלֿע פֿראַגן, לֿויט אים שאַצן מיר זיי אָפּ, טיילֿן זיי פֿונאַנדער, ווייזן אָן יעדערער איר פּאַסנדיקן פּלאַץ אין דער אַלֿגעמיינער איינהייטלֿעכער מאַרקסיסטישער סיסטעם פֿון דער סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטישער פּאָלֿיטיק. מיט דעם העכסטן מאָסשטאַב גייען מיר צו אויך צו דער נאַציאָנאַלֿער פֿראַגע, אים מאַכן מיר אונטערטעניק די נאַציאָנאַלֿע פֿראַגע, אַריינגעמענדיק זי אין דער אַלֿגעמיינער קייט פֿון אונזער גאַנצער סיסטעם, ווי איין באַזונדערן רינג.

דער נאַציאָנאַלֿיסט, זייענדיק פֿאַרקאָכט אין די אינטערעסן פֿון מאַרק, מאַכט פֿאַר אַ פּרינציפּ דעם נאַציאָנאַלֿיזם, וועלֿכער האָט אין זיינע אויגן אַן אַבסאָלֿוטן ווערט. דער אַסימילֿאַטאָר, וועלֿכער קוקט אויס אויף די פֿרעמדע מערק, סטאַרעט זיך אָפּצומעקן זיין נאַציאָנאַלֿ געשטאַלֿט. מיר, וועלֿכע ווילֿן נישט וויסן פֿון קיין יאָגן זיך נאָך מערק, מיר, וועמען ס׳איז פֿרעמד דער שטרייט פֿון די בורזשואַזע גרופּן, וואָס רייסן זיך אין קאָנקורענץ־קאַמף איינע מיט די אַנדערע, מיר זענען ווייט פֿון דעם קאַמף פֿאַר דער „שליטה אויף פֿרעמדע מדינות", מיר בוקן זיך נישט פֿאַרן אָפּגאָט פֿון נאַציאָנאַלֿיזם. די נאַציאָנאַלֿע אייגנטימלֿעכקייט מאַכן מיר ניט פֿאַר אַ רעלֿיגיע, מיר קניִען אָבער אויך נישט פֿאַר דער אַסימילֿאַציע. מיר שטרעבן נישט, נישט איינצוהאַלֿטן „ביד חזקה" די נאַציאָנאַלֿע כאַראַקטעריסטישע סימנים און נישט אויסצוואָרצלֿען דעם נאַציאָנאַלֿן „גייסט". אונזערע אינטערעסן און אויפֿגאַבן לֿיגן אין אַ גאַנץ אַנדערן שטח; איבערן שטראָם פֿון די נאַציאָנאַלֿיסטישע און אַסימילֿאַטאָרישע טענדענצן טאָרן מיר נישט — אויף וויפֿלֿ מיר בלֿייבן געטריי אונזערע פּרינציפּן — בויען אַ בריק.

וועלֿכע זענען די אויפֿגאַבן און די צילֿן פֿון אַ נאַציע? אין וועלֿכער זייט דאַרף מען קערעווען די נאַציאָנאַלֿע אַנטוויקלֿונג? אַזוינע פֿראַגן עקסיסטירן פּשוט נישט פֿאַר אונז, אַקוראַט ווי עס עקסיסטירן נישט יענע קלֿאַסן־אינטערעסן, וועלֿכע עס האָבן זיי אַרויסגעשטעלֿט. אונזערע אויפֿגאַבן לֿיגן אין אַ גאַנץ אַנדערן שטח: די פֿראַגן, וועלֿכע מיר פֿאַרענטפֿערן, ווערן געשטעלֿט גאַנץ אַנדערש.

לאָמיר אָקאָרשט ריכטיק פֿאַרשטיין דעם ענין: וואָס איז אַזוינס די נאַציאָנאַלע קולטור, וואָס איז אַזוינס דער נאַציאָנאַלער פּרינציפּ, דער אָפּגאָט פֿון דעם בורזשואַזן אידעאָלאָג? וווּ ליגט פֿאַרבאָרגן דער מיסטישער נאַציאָנאַלער גייסט?

אַ נאַציאָנאַלע קולטור, ווי אַ זעלבשטענדיקע זאַך, ווי אַ פֿאַרשלאָסענער קרייז מיט אַן אייגנטימלעכן אינהאַלט, עקסיסטירט בכלל נישט. נאַציאָנאַל איז יענע אייגנטימלעכע פֿאָרעם, אין וועלכער עס גיסט זיך אַריין דער אַלגעמיין מענטשלעכער אינהאַלט. דער תוכן פֿון דעם קולטורעלן לעבן, וועלכער איז בכלל אומעטום דער אייגענער, נעמט אָן פֿאַרשיידענע קאָלירן, פֿאַרשיידענע נאַציאָנאַלע פֿאָרמען, וויבאַלד ער גייט אַריין אין פֿאַרשיידענע גרופּן מיט פֿאַרשידענע געזעלשאַפֿטלעכע פֿאַרהעלטענישן. אָט די פֿאַרהעלטענישן, וואָס אין זיי ווערן געשטעלט און פֿאַרענטפֿערט די געזעלשאַפֿטלעכע אויפֿגאַבן, ביי וועלכע עס שפּילן זיך אָפּ די געזעלשאַפֿטלעכע סכסוכים, וואָס באַגלייטן דאָס געזעלשאַפֿטלעכע לעבן, די פֿאַרהעלטענישן, וואָס אין זיי ווערן צייטיק די גייסטיקע שטרעמונגען — זיי לייגן אַרויף אַ נאַציאָנאַלן שטעמפּל אויף דער קולטור. דער שטראַל פֿון געזעלשאַפֿטלעכן לעבן, פֿון סאָציאַלן קאַמף, נעמט אַליין אויך אָן אַ באַשטימטע פֿאַרב נאָכן איבערברעכן זיך דורך אַ גרופּע מיט אַ באַשטימטן נאַציאָנאַלן קאָליר.

עס אַנטוויקלט זיך דאָס לעבן, די פֿאַרהעלטנישן בייטן זיך, עס שטויסן זיך צוזאַמען פֿאַרשיידענע אידעען, און אינעווייניק אין אָט דעם פֿאַרפּלאָנטערטן און פֿאַרוויקלטן פּראָצעס ליגט פֿאַרבאָרגן דער גוף פֿון דער געזעלשאַפֿטלעכער אַנטוויקלונג, ריכטיקער געזאָגט, זיין הויפּט־שפּרינגפֿעדער, דער קלאַסן־קאַמף.

מיר ווענדן אָן אונזערע קרעפֿטן צו אָט דעם מעכאַניזם און ווילן, אַז ער זאָל אַרבעטן ווי עס פּאַסט פֿאַר אונז; די פֿיינדלעכע קרעפֿטן שלעפּן אייך אין אַן אַנדער זייט. מיר ראַנגלען זיך; לויט דעם הויפּט־יסוד פֿון דעם קאַמף גרופּירן זיך פֿון ביידע צדדים אַלע יענע עלעמענטן, וועלכע שפּראָצן אַרויס פֿון אָט דעם פֿונדאַמענט; עס ווערן באַשאַפֿן געוויסע געזעצן, דינים, תקנות, עס קומען אויף פֿאַרשיידענע גייסטיקע שטרעמונגען, עס שניידט זיך אויס דער אָדער יענער פּסיכאָלאָגישער טיפּ, בקיצור, עס וויקלט זיך פֿונאַנדער דאָס לעבן אין אַלע זיינע רייכע פֿאַרשיידענע פֿאָרמען און געשטאַלטן. מיר נעמען דאָס לעבן, וואָס האָט אויפֿגעבליט אין די גרענעצן פֿון אַ באַשטימטן נאַציאָנאַלן אָרגאַניזם, פֿאַרגלייכן אים מיטן בילד פֿון אַנדערע נאַציאָנאַלע גרופּן. מיר באַמערקן, אַז אין געוויסע פּרטים זענען זיי ענלעך, אין אַנדערע איז דאָ צווישן זיי אַ חילוק; די שפּראַך איז נישט די אייגענע, די פּסיכאָלאָגיע איז אַן אַנדערע, עס זענען פֿאַרשיידן די פֿאַרהעלטענישן פֿון די געזעלשאַפֿטלעכע קרעפֿטן, די רעכט זענען אַנדערע; דער גוף איז דער אייגענער, די אייבערשטע הויט איז אַן אַנדערע. וואָס זשע פֿאַר אַ באַדייטונג

האָט פֿאַר אונז די פֿאַרשיידנהייט פֿון דער הויט? דאַרפֿן דען מיר זאָרגן דערפֿאַר, אַז דער חילוק זאָלֿ האָבן אַ קיום, אַז דער אָדער יענער גוף זאָלֿ זיין איינגעוויקלט אין אייגנטימלֿעכע פֿאָרמען? דאַרפֿן מיר דאגהן אַז די פֿאַרשיידנקייטן זאָלֿן זיך פֿאַרשטאַרקן און פֿאַרבלֿייבן אויף שטענדיק?

אַוודאי נישט. — מיר זענען נישט קיין נאַציאָנאַלֿיסטן.

קוקן מיר מיט אַ קרומען אויג אויף אָט די פֿאַרשיידנקייטן? דאַרפֿן מיר און צי איז וויכטיק פֿאַר אונז, אַז די גופֿים זאָלֿן זיין איינגעוויקלט אין דער זעלֿבער הויט? צי דאַגהן מיר דערפֿאַר, אַז די פֿאַרשיידענע נאַציאָנאַלֿע געשטאַלֿטן זאָלֿן אָננעמען די זעלֿבע פֿאָרם?

אַוודאי נישט. — מיר זענען נישט קיין אַסימילֿאַטאָרן.

מיר פֿירן דעם קלֿאַסן־קאַמף, דריקן אויף דער וויכטיקסטער שפּרינג־פֿעדער, גיבן אַ באַשטימטע ריכטונג דעם הויפּט־שטראַלֿ. אָט דאָ ליגן אונזערע אויפֿגאַבן, אָט דאָ איז דאָס פֿעלד פֿון אונזערע צילֿן. מיר רוימען אָפּ אַלֿץ, וואָס לֿאָזט אונז נישט קערעווען דעם מעכאַניזם לֿויט אונזער באַגער. פֿון דעם שטאַנדפּונקט שאַצן מיר אָפּ אַלֿע דערשיינונגען.

אין זיין אַנטוויקלֿונג נעמט אַן דער קלֿאַסנקאַמף פֿאַרשיידענע נאַציאָנאַלֿע פֿאָרמען, פֿאַרוויקלֿט זיך אין אַן אייגנטימלֿעכן שלֿייער, דער שטראַלֿ פֿאַרבט זיך אָפּ אין אַזאַ אָדער אַנדער נאַציאָנאַלֿן קאָליר. דאָס לֿיגט שוין מחוץ לֿתּחום פֿון אונזערע צילֿן. דאָס זענען די רעזולֿטאַטן פֿון אַ בלֿינדן פּראָצעס, אויף וועלֿכן מיר האָבן קיין שליטה נישט.

דער טעות פֿון די נאַציאָנאַלֿיסטן און אַסימילֿאַטאָרן באַשטייט אין דעם, וואָס די רעזולֿטאַטן נעמען זיי אָן פֿאַר צילֿן.

זאָלֿ זיין, אַז די געשיכטע האָט גוזר געווען, אַז ייִדן דאַרפֿן זיך אַסימילֿירן צווישן אַנדערע פֿעלֿקער. מיר פֿון אונזער צד וועלֿן נישט אָנווענדן קיין כּוחות נישט אויף אָפּצוהאַלֿטן דעם פּראָצעס און נישט אויף אונטערצוהאַלֿטן אים. מיר מישן זיך נישט אין דעם; מיר זענען נייטראַלֿ. אמת, מיר זענען קעגן די אַסימילֿאַטאָרן, וועלֿכע שטרעבן צו דער דאָזיקער אַסימילֿאַציע; אָבער מיר קערן זיך אָפּ פֿון זיי נישט דערפֿאַר, מחמת מיר האָבן מורא פֿאַר דער אַסימילֿאַציע, נאָר דערפֿאַר, ווייל זי קאָן נישט געשטעלֿט ווערן אַלֿס אַן אויפֿגאַבע, זי קאָן נאָר זיין דער רעזולֿטאַט פֿון דער געזעלֿשאַפֿטלֿעכער אַנטוויקלֿונג; מיר זענען נישט קעגן דער אַסימילֿאַציע, מיר זענען קעגן דער שטרעבונג צו אַסימילֿאַציע, קעגן אַסימילֿאַציע ווי אַ ציל.

זאָלֿ זיין, אַז דער געשיכטע גלֿוסט זיך, אַז ביי ייִדן זאָלֿ זיך פֿונאַנדערבלֿיען אַן אייגנטימלֿעכע קולֿטור; מיר וועלֿן זיך נישט סטאַרען אָפּצוהאַלֿטן אָט דעם גאַנג. מיר וועלֿן אויך זיך נישט זאָרגן פֿאַר זיין דערפֿאָלֿג, מיר מישן זיך נישט דערינען, מיר זענען נייטראַלֿ. אמת, מיר זענען קעגן די נאַציאָנאַלֿיסטן, וועלֿכע שטעלֿן זיך פֿאַר אַן אויפֿגאַבע ניט אַנדערש ווי

איינצוהאַלטן די יידישע קולטור. אָבער קעגן זיי זענען מיר נישט צוליב דעם, וואָס מיר ווילן נישט קיין נאַציאָנאַלן קאָליר פֿון דער קולטור, נאָר דערפֿאַר, ווייל מיר האַלטן נישט פֿאַר אַן אויפֿגאַבע איינצופֿלאַנצן זי. מיר זענען נישט קעגן דעם נאַציאָנאַלן כאַראַקטער פֿון דער קולטור, מיר זענען קעגן דער נאַציאָנאַליסטישער פּאָליטיק.

מיר פֿאַרהאַלטן זיך נייטראַל צו יענע פֿראַגן, וועלכע זענען אין דעם אָדער יענעם געביט כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער בורזשואַזיע. אין אַט דער פֿאָרעם לייקענען מיר אָפּ די נאַציאָנאַלע פֿראַגע, אין דער פֿאָרעם איז זי אונז נישט נוגע.

נאָר אויף אַן אַנדער אופֿן שטעלן מיר זי פֿון דאָס ניי. אין אַן אַנדער זין זענען מיר נישט גלייכגילטיק; מיר מישן זיך אַריין אין דעם גאַנג פֿון לעבן מיט דער גרעסטער ענערגיע און איינגעשפּאַרטקייט. און אַט אין וואָס פֿאַר אַ זינען עס עקסיסטירט פֿאַר אונז די נאַציאָנאַלע פֿראַגע. וואָס פֿאַר אַ גאַנג די געשיכטע זאָל נישט אָננעמען, וועלכע האָפֿענונגען דער היסטאָרישער פּראָצעס זאָל נישט געבן דער נאַציע, צי איר איז באַשערט אַנצוווערן אָדער צו פֿאַרשטאַרקן איר אייגנטימלעכע נאַציאָנאַלע געשטאַלט, אַט דער פּראָצעס מוז על כּל פּנים פֿאָרקומען גלאַט און פֿריי. יעדער צוואַנג, יעדע אונטערדריקונג, סיי דירעקט, סיי אומדירעקט, מוז באַזייטיקט ווערן; נאָר די אינעווייניקסטע באַדערפֿענישן פֿון דעם פֿאָלקס־לעבן דאַרפֿן שפּילן אַ ראָלע אין דעם פּראָצעס פֿון אויסאַרבעטן קולטורעלע פֿאָרמען; נאָר אַט די אינעווייניקסטע באַדערפֿענישן האָבן דאָס רעכט זיך אויסצוטענהן ביי אַ דין תּורה צווישן די „אייגענע” און „פֿרעמדע” פֿאָרמען פֿון דעם נאַציאָנאַלן לעבן; אָן שום מניעות מוז זיך אַנטוויקלען די מלחמה פֿאַרן לעבן פֿון די קולטורעלע פֿאָרמען, ווו די ווייניקער צוגעפּאַסטע פֿאָרמען גייען צו גרונט, אָפּטרעטנדיק זייער פּלאַץ פֿאַר יענע וואָס טויגן און פּאַסן בעסער פֿאַר די מענטשלעכע באַדערפֿענישן. דער פֿאָלקס־אָרגאַניזם, פֿריי פֿון יעטוועדן אויסערלעכן דרוק, דאַרף אַליין, דורך זיין אייגענער אַנטוויקלונג, באַשטימען זיין גורל.

עס וואָלט געווען אַ גראָבער פֿעלער אַרויסצוטרייסלען דעם קאָרן אין איינעם מיט די פּסולת, אָפּצולייקענען אין גאַנצן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע. מחמת וואָס? — ווייל מיר קענען נישט מסכּים זיין מיט דעם, ווי די בורזשואַזיע שטעלט אַט די פֿראַגע. עס וואָלט געווען אַ גראָבער פֿעלער, ווען די קריטיק פֿון די פֿיינדלעכע שטרעמונגען זאָל אונז אַזוי ווייט פֿאַרבלענדן, אַז מיר זאָלן נישט באַמערקן די מעגלעכקייט פֿון אָוועקשטעלן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע פֿון אונזער פּראָלעטאַרישן קלאַסן־שטאַנדפּונקט; עס וואָלט געווען אַ פֿעלער צו טענהן אין איין קול, אַז מיר מוזן זיך פֿון איר אָפּזאָגן, אַנשטאָט צו פּרוּוון שטעלן איר אויף אַ ריכטיקן יסוד. אין אַן

אַנדער פֿאָרעם, אין אַן אַנדער שטח, אין אַן אַנדער אופֿן, און צוליב אַנדערע אויפֿגאַבן עקסיסטירט די נאַציאָנאַלֿע פֿראַגע אויך פֿאַר אונז.

קאַמף פֿאַר נאַציאָנאַלֿער פֿרייהייט הייסט נאָך נישט נאַציאָנאַלֿיזם, האָבן מיר אויבן געזאָגט. ער ווערט נאַציאָנאַלֿיסטיש נאָר פֿון יענעם מאָמענט אָן, ווען אויף דער נאַציאָנאַלֿער באַוועגונג ווערט אַרויפֿגעלֿייגט יענער אייגנטימלֿעכער בורזשואַזער שטעמפלֿ, וועלֿכן מיר האָבן אויבן כאַראַקטעריזירט. נאָר דער קאַמף קעגן דער נאַציאָנאַלֿער אונטערדריקונג קאָן זיין פֿריי פֿון יענעם בורזשואַזן ריח, און דעמאָלֿט וועט עס זיין אַ באַפֿרייונגס־קאַמף, אַן אמת פראָגרעסיווע אַרבעט. אָט די אַרבעט, נישט נאָר וואָס זי קאָן, — זי דאַרף זיך פֿירן אין איר ריינער געשטאַלֿט, פֿריי פֿון אַלֿע רעאַקציאָנערע עלֿעמענטן. דער פראָלֿעטאַריאַט דאַרף דעם קאַמף קעגן דער נאַציאָנאַלֿער אונטערדריקונג אַריינשטעלֿן אין דעם סיסטעם פֿון זיין באַפֿרייונגס־קאַמף. עס איז נישט גענוג פֿאַרן פראָלֿעטאַריאַט בלֿויז אָפצוטרייסלֿען זיך פֿון די בורזשואַזע נאַציאָנאַלֿיסטישע שטרעבונגען, ער מוז עס נעמען אין זיינע הענט, פֿירן אויף זיין שטייגער, ווייל דאָס פֿאָדערט זיין קלאַסן־אינטערעס אין דער ריינער געשטאַלֿט.

די נאַציאָנאַלֿע אונטערדריקונג איז נישט געווענדט דווקא ספעציעלֿ קעגן דעם אַרבעטער־קלאַס; זי איז געווענדט קעגן דער גאַנצער נאַציע. אָבער בעת די באַזיצנדיקע געבילֿדעטע קלאַסן רירט זי בלֿויז אָן, לֿייגט זי זיך מיט דער גאַנצער משא אויפֿן אַרבעטער־קלאַס, וועלֿכער פֿאַרנעמט די אונטערשטע שטופֿע אויפֿן געזעלֿשאַפֿטלֿעכן לֿייטער און וועלֿכער פֿילֿט נאָך שטאַרקער אויף זיינע פלֿייצעס די קלֿעפ, וועלֿכע עס שטייט אויס די גאַנצע נאַציע.

די נאַציאָנאַלֿע אונטערדריקונג שטיקט דאָס קולטורעלֿע לֿעבן. די מניעות, וועלֿכע די מוטער־שפראַך און די לֿיטעראַטור באַגעגענען, מוזן זיך אויפֿן שעדלֿעכסטן אופֿן אָפרופֿן אויף די אוממיטלֿבאַרע אינטערעסן פֿון דעם אַרבעטער. ער קען נישט קיין פֿרעמדע שפראַך, ער לֿייענט נישט קיין פֿרעמדע צייטונגען. זיין אונטערדריקטע שפראַך און לֿיטעראַטור איז די איינציקע טיר, דורך וועלֿכער ער קען זיך אַריינציִען אין קולטורעלֿן לֿעבן, אַנטוויקלֿען זיין באַוווסטזיין, פֿאַרברייטערן זיין השכלה. די טיר ווערט פֿאַר אים צוגעמאַכט. דער פראָלֿעטאַריער איז אָפגעשניטן פֿון קולטורעלֿן לֿעבן.

די אונטערדריקנדיקע מלוכה אַנערקענט נישט זיין מוטער־שפראַך, זי גיט אַרויס געזעצן, דרוקט פֿאַראָרדנונגען אין אַ שפראַך, וועלֿכע איז אומבאַקאַנט דעם פראָלֿעטאַריער; די משפטים ווערן אויך געפֿירט אויף אַן אומבאַקאַנטער שפראַך, דאָס זעלֿביקע איז מיט אַלֿע ענינים, וואָס טוען זיך אָפ אין די קאַנצעלֿאַריעס. דער אַרבעטער איז אָפגעשניטן פֿון דעם מלוכה־לֿעבן, ער בלֿייבט שטיין הינטער דעם בירגערלֿעכן און פאָלֿיטישן לֿעבן, די מלוכה־

מאַשין שטיקט אים, און ווערגט אים אָן רחמנות, און ער איז נישט בכח צו פֿאַרטיידיקן זיך.

די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג באַשאַפֿט אַ פֿאַראַכטונג צו די אונטערדריקטע, זי מאַכט זיי שפֿל, אַקוראַט ווי זיי וואָלטן געהערן צו אַ נידעריקערן סאָרט מענטשן, פֿלאַנצט אין זיי איין די פסיכאָלאָגיע פֿון אַ שקלאַף — אַ מוראַדיקער קלאַפּ פֿאַר דער אַנטוויקלונג פֿון דער אמתער קלאַסן־פסיכאָלאָגיע פֿון דעם זעלבסטבאַוווסטן פראָלעטאַריאַט.

די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג — און דאָס איז איינער פֿון אירע גרעסטע חסרונות — שמידט צונויף אין איינעם אַלע טיילן פֿון דער אונטערדריקטער נאַציע. דער נאַטירלעכער געפֿיל פֿון ווידערשטאַנד דערנעענטערט די פֿיינדלעכע קלאַסן. זיי פֿאַראייניקן זיך אין נאָמען פֿון דער זעלביקער שנאה צו דעם אונטערדריקער פֿון דער פֿרעמדער נאַציע, פֿון דער שנאה, וועלכע וואַקסט אויס אויפֿן באָדן פֿון אונטערדריקונג. די פֿאַנאַטישע צוגעבונדנקייט צו אַלץ, וואָס איז „אייגענס" איז אַזוי טייער, אַז מען פֿאַרגעסט דערביי די היימישע מחלוקות. דער „אויסערלעכער" פֿיינט שטויסט אַרויס דעם „אינערלעכן"; די נאַציאָנאַלע הפוכים פֿאַרשטעלן די קלאַסן־קעגנזאַצן, די דרשות וועגן נאַציאָנאַלער אחדות אין נאָמען פֿון אַן אַלגעמיינעם קאַמף קעגן דעם אַלגעמיינעם פֿיינט פֿאַרהילכן דעם רוף צום „ביגער־קריג" פֿון דעם עקספלואַטירטן קלאַס, וועלכער שטייט אויף קעגן דעם קלאַס עקספלואַטאַטאָרס. די נאַציאָנאַליסטישע און שאָוויניסטישע געפֿילן צעבליִען זיך שטאַרק און ברייט, פֿאַרגיפֿטנדיק די גייסטיקע לופֿט, אָנפֿילנדיק זי מיט אַלערליי מינים רעאַקציאָנערע שטימונגען און אינסטינקטן. דער פראָלעטאַריאַט שטיקט זיך אין אָט דער פֿאַרסמטער לופֿט: עס ווערן באַשאַפֿן די אומגינסטיקסטע באַדינגונגען פֿאַר דער אַנטוויקלונג פֿון זיין קלאַסן־באַוווסטזיין. ווען מיר זאָלן זיך נאָך דערמאָנען אין יענער שעדלעכער ווירקונג, וועלכע די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג ברענגט אויף דער הערשנדיקער נאַציע, אַפֿילו אירע פראָלעטאַרישע שיכטן, וועלן מיר באַקומען אַ פֿולשטענדיקן בילד פֿון יענע אַלע צרות, וועלכע די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג ברענגט דעם אַרבעטער־קלאַס.

און ווי באַלד עס איז דאָ אַזאַ צרה, מוז מען קעגן איר קעמפֿן. ווי באַלד עס עקסיסטירט די אונטערדריקונג, דאַרפֿן מיר געפֿינען מיטלען אויף צו באַזייטיקן זי. עס איז שוין לאַנג צייט אַרויסצופֿירן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע פֿון יענעם צושטאַנד, אין וועלכן זי געפֿינט זיך אין אייניקע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע קרייזן. עס האָט נישט קיין טעם און קיין זינען, וואָס מען קוקט אויף איר אַזוי קרום, עס איז גאָר קיין שכל נישט, וואָס מען נעמט זיך פֿאַר איר מיט אַזאַ שוואַכן חשק. עס פֿאַרשטייט זיך, מיר דאַרפֿן ניט גיין אויפֿן וועג פֿון אַלערליי מינים נאַציאָנאַל־דעמאָקראַטן, וועלכע פֿאַרלירן יעדן ברייטן היסטאָרישן בליק און וועלכע שטעלן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אין מיטלפונקט

פֿון זייער פראָגראַם. מיר דאַרפֿן געדענקען, אַז דאָס איז נישט די עיקר־פֿראַגע, נאָר איינע פֿון די פֿיל פֿראַגן וועגן אונטערדריקונג בכלל, און דעריבער מוז זי פֿאַרנעמען אַן אָרט לעבן די אַנדערע. איר ראָלע אין דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פראָגראַם דאַרף זיין נישט מער, איידער די ראָלע פֿון אַנדערע וויכטיקע פֿראַגן.

נישט מער, נאָר אויך נישט ווייניקער! עס איז שעדלעך, ווען מען בלאָזט עס צו שטאַרק פֿונאַנדער, עס איז אָבער אויך נישט ווייניקער שעדלעך, ווען מען שטרייכט זי אויס, ווען מען לאָזט זי אויסן אינגאַנצן. הערט נאָר, וואָס עס זאָגן אונז אייניקע סאָציאַל־דעמאָקראַטן, וועלכע האָבן נאָך אַפּנים נישט געפֿונען פֿאַר נייטיק אָפּצורייניקן זיך פֿון אַסימילאַטאָרישע גענג:

„אין רוסלאַנד האָבן נאָך די סאָציאַל־דעמאָקראַטן נישט וואָס צו איילן זיך מיטן אויסאַרבעטן אַ דעטאַליזירטע דעקלאַראַציע וועגן דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע און קענען זיך באַנוגענען מיט דער פרינציפיעלער דערקלערונג אין מאַניפֿעסט פֿון דער רוסלענדער פאַרטיי, וועלכע אָנערקענט די זעלבסטבאַשטימונגס־רעכט פֿאַר אַלע נאַציעס. אָט די דערקלערונג דריקט אויס פֿולשטענדיק קלאָר און דייטלעך דאָס אַלגעמיינע פֿאַרהאַלטן זיך צו אַלע נאַציעס פֿון רוסלאַנד, און דאָס איז דערווייל פֿולשטענדיק גענוג.[5]

וואָס פֿאַרשטייט דער מחבר אונטער דעם וואָרט „דעטאַליזירטע” דעקלאַראַציע זעט מען דערפֿון, וואָס דאָ ווערט געפֿירט אַ פאָלעמיק קעגן דער רעזאָלוציע פֿון 4טן צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד”, וועלכער האָט אַרויסגעשטעלט דעם פרינציפ פֿון נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע. אָט דעם אַלגעמיינעם פרינציפ האַלט דער מדקדק פֿון דער „ריינער” סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פראָגראַם פֿאַר אַ צופֿיל „דעטאַליזירטן”; פֿאַר אים איז גענוג דער פונקט וועגן זעלבסטבאַשטימונג. ער קען „רויִק וואַרטן”. און וואָס באַטייט דער פונקט וועגן זעלבסטבאַשטימונג, וועלכער „איז פֿולשטענדיק קלאָר און דייטלעך”? וועגן דעם לייענען מיר אין „איסקראַ” (נומער 33 „פֿון דער פאַרטיי”) פֿאָלגנדעס:

„די פֿאָדערונג צו אָנערקענען דאָס רעכט אויף זעלבסטבאַשטימונג פֿאַר יעדער נאַציע באַטייט נאָר דאָס, אַז מיר, די פאַרטיי פֿון פראָלעטאַריאַט, דאַרפֿן זיין שטענדיק און אומבאַדינגט קעגן יעדן פֿאַרזוך צו ווירקן פֿון אויסן מיט גוואַלדמיטלען אָדער מיט אומגערעכטיקייט אויף דער זעלבסטבאַשטימונג פֿון פֿאָלק”.

גאַנץ פֿיין. אָט דאָס אַלזאָ איז די פראָגראַם פֿון „איסקראַ” בנוגע צו דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע: מיר זענען שטענדיק קעגן יעדן פֿאַרזוך צו ווירקן מיט געוואַלד־מיטלען אָדער אומגערעכטיקייט אויף דער נאַציע. דאָס איז בלי ספֿק, קלאָר און דייטלעך, מיר קאָנען נאָר באַדויערן, וואָס אָט די קלאָרע און דייטלעכע פֿאָרמולירונג ווערט דערטרונקען אין אַ שטראָם פֿון

---

[5] „וועגן דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג אין רוסלאַנד”, זאַריאַ, נומ׳ 4.

אַסימילאַטאָרישע געפֿילן. נאָר נישט דאָס זענען מיר אויכן. נישט שוין זשע איז דער זאַץ: מיר, די פּאַרטיי פֿון פּראָלעטאַריאַט, דאַרפֿן נישט דערלאָזן געוואַלד־טאַטן קעגן אַ נאַציע — שוין אַ פּונקט פֿון פּראָגראַם? נישט שוין זשע איז דאָס אַן ענטפֿער פֿון דער פּראָגראַם אויף דער פֿראַגע? צי איז נישט דייטלעך, אַז אין אָט דער פֿראַזע איז נאָר ערשט געשטעלט געוואָרן די פֿראַגע, ד. ה. ס'איז איבערגעחזרט געוואָרן מיט אַנדערע ווערטער די פֿאָרויסזעצונג אויף צו פֿאַרענטפֿערן איר? די פֿאָרויסזעצונג איז קלאָר און דייטלעך; די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג עקסיסטירט, מיר מוזן קעמפֿן קעגן איר. נאָר פֿון אַ פּראָגראַם פֿאָדערט מען דאָך נישט נאָר די בלויזע פֿאָרמולירונג פֿון דער פֿראַגע — זי קען אין בעסטן פֿאַל פֿאַרנעמען אַ פּלאַץ אין דער אַלגעמיינער הקדמה; פֿון די פּראָגראַם־פּונקטן דערוואַרטן מיר אַן ענטפֿער אויף דער פֿראַגע, מיר פֿאָדערן, זי זאָל איר לעזן. אָבער אַנשטאָט אַן ענטפֿער און אַ לעזונג איז מען אונז מכבד מיט דער אייגענער פֿראַגע נאָכאַמאָל, וועלכע איז נאָר איבערגעחזרט מיט אַנדערע ווערטער. מיר שטעלן דער פּראָגראַם אַזאַ שאלה: וואָס דאַרף די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע אויפֿטון, כדי צו באַזייטיקן די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג? און מיר הערן אַזאַ מין געהויבענע תשובה: „מיר, די פּאַרטיי פֿון פּראָלעטאַריאַט, דאַרפֿן זיין שטענדיק און אומבאַדינגט” קעגן דער נאַציאָנאַלער אונטערדריקונג. אַ שיינעם יישר כח!

מיר וואָלטן אַ בעלן געווען צו וויסן, וואָס וואָלטן געזאָגט די זעלביקע חברים, ווען אין אַ וועלכער עס איז פּראָגראַם וואָלט אין די פּונקטן, ווו עס רעדט זיך וועגן גאַראַנטיעס קעגן דער פּאָליטישער אונטערדריקונג, געשטאַנען אַזאַ מין שיינע מליצה: מיר, די פּאַרטיי פֿון פּראָלעטאַריאַט, זענען שטענדיק און אומבאַדינגט קעגן פּאָליטישן געוואַלד, און אַנשטאָט דער עקאָנאָמישער פּראָגראַם וואָלט געשטאַנען אַזאַ פּונקט: מיר, די פּאַרטיי פֿון פּראָלעטאַריאַט, זענען שטענדיק און אומבאַדינגט קעגן דער עקאָנאָמישער אונטערדריקונג.

וואָלט מען אַזוינע חקירות אַרויסגעשטעלט בנוגע צו אַנדערע פֿראַגן, וואָלט מען אפֿשר אָנגעהויבן צו צווייפֿלען, צי איז זייער מחבר ביים קלאָרן זינען. דאָ גייט אַלץ גלאַט אַראָפּ און קיינער חידושט זיך אַפֿילו נישט.

אַפּנים, אַז דער ענין איז נישט גאָר אַזוי גלאַט, אַז אַזעלכע „פֿאָדערונגען” זאָלן נישט דאַרפֿן פֿאַרנעמען קיין אָרט אין אַ פּראָגראַם, אָדער מען זאָל דאַרפֿן לגמרי אַרויסוואַרפֿן דעם פּונקט גופֿא. עס איז אויך נישט קלאָר מיט דעם פּירוש, וואָס „איסקראַ” מאַכט אויף אים; עס איז קלאָר, אַז עס מוז נעמען אַ סוף צו דער אומנאָרמאַלער לאַגע, אין וועלכער עס געפֿינט זיך די נאַציאָנאַלע פֿראַגע.

די שאלה פֿאָדערט אַ תשובה, און נישט יאָגנדיק זיך נאָך די איינצלנע דעטאַלן דאַרפֿן מיר געבן אַן ענטפֿער אויף איר בכלל אין דער זעלביקער צייט, ווען מען גיט אַן ענטפֿער אויף אַלע איבעריקע פּונקטן פֿון

דער פּראָגראַם, ד. ה. טאַקע איצט גופא, נישט אָפּלֿייגנדיק ביז משיח וועט קומען.

די פֿראַגע, שטייט אַזוי: אַזוי ווי די נאַציאָנאַלֿע אונטערדריקונג רופֿט זיך אָפּ שעדלֿעך אויף דער לֿאַגע פֿון פּראָלֿעטאַריאַט, פֿאַרהאַלֿט זיין אַנטוויקלֿונג און איז אַ שטערונג פֿאַר זיין קלֿאַסן־קאַמף, מוז מען — אויף וויפֿלֿ דאָס איז איבערהויפּט מעגלֿעך ביי דער קאַפּיטאַלֿיסטישער אָרדנונג — פֿאַרהיטן יעדער נאַציע פֿון אונטערדריקונג. מען מוז באַשאַפֿן גאַראַנטיעס, וועלֿכע זאָלֿן פֿאַרזאָרגן פֿאַר יעדער נאַציע די פֿולשטענדיקע פֿרייהייט פֿון קולטורעלֿער אַנטוויקלֿונג, און זאָלֿן באַזייטיקן אַלֿץ וואָס עס דריקט און צעקאַלֿיעטשעט זי.

אין וואָס באַשטייט אָט די באַוואָרעניש? וואָס פֿאַר אַ געזעצן און איינריכטונגען דאַרפֿן מיר זען צו דערשלֿאָגן זיך? מיט אַנדערע ווערטער, וואָס פֿאָדערט אונזער פּראָגראַם בנוגע דער נאַציאָנאַלֿער פֿראַגע.

אין פֿאַריקן קאַפּיטלֿ האָבן מיר זיך באַמיט אויפֿצוקלֿערן יענע פּרינציפּיעלֿע פֿאָרויסזעצונגען, אָן וועלֿכע עס איז נאָך אונזער מיינונג לחלוטין אוממעגלֿעך צו שטעלֿן ריכטיק די נאַציאָנאַלֿע פֿראַגע, אַז זי זאָלֿ שטימען מיט דער גאַנצער סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטישער פּראָגראַם.

איצט האָבן מיר בדעה איבערצוגיין צו דער לֿייזונג פֿון אָט דער פֿראַגע און פֿאַרנעמען זיך מיט דער קריטיק פֿון יענע אַלֿגעמיינע מיטלֿען, ריכטיקער געזאָגט, פֿון יענע דירעקטיוון, וועלֿכע מען שטעלֿט אַרויס אַלֿס אַן ענטפֿער אויף דער נאַציאָנאַלֿער פֿראַגע.

נאָר קודם כלֿ מוזן מיר מאַכן אַ נייטיקע באַמערקונג. עס קומט אויס זייער אָפֿט צו רעדן וועגן מיטלֿען, וועלֿכע זאָלֿן באַוואָרענען פֿון אונטערדריקונג די קולטורעלֿע אַנטוויקלֿונג פֿון אַ נאַציע וועגן גאַראַנטיעס קעגן דער נאַציאָנאַלֿער אונטערדריקונג אאַז"וו. מען דאַרף איין מאָלֿ פֿאַר אַלֿע מאָלֿ פעסטשטעלֿן, אַז אַזוינע אויסדריקן ווי „מיטלֿען", „גאַראַנטיעס" וכדומה דאַרף מען דאָ פֿאַרשטיין אין אַ גאַנץ באַשטימטן זינען. מיר ווייסן גאַנץ גוט, אַז אין דער קאַפּיטאַלֿיסטישער אָרדנונג קענען נישט געמאָלֿט זיין וועלֿכע ס'איז אַבסאָלֿוטע גאַראַנטיעס, וואָס זאָלֿן פֿולשטענדיק באַוואָרענען די אָדער יענע קאַטעגאָריע בירגער פֿון דעם אָדער יענעם מין אונטערדריקונג. די נאַציאָנאַלֿע פֿראַגע פֿון אונזער צייט, פּונקט ווי אַלֿע אַנדערע פֿראַגן, איז פֿאַרקניפּט און אָרגאַניש פֿאַרבונדן מיט די עצם יסודות פֿון דער קאַפּיטאַלֿיסטישער ווירטשאַפֿט, און כלֿ זמן עס וועט נישט באַזייטיקט ווערן די קאַפּיטאַלֿיסטישע קאָנקורענץ, וועלֿכע רופֿט אַרויס כסדר נאַציאָנאַלֿע מחלוקות, כלֿ זמן עס וועלֿן ניט באַזייטיקט ווערן די אַלֿע פּאָלֿיטישע און גייסטיקע שטרעבונגען פֿון דער בורזשואַזער געזעלֿשאַפֿט, וועט קיין זאַך אין דער וועלֿט נישט קענען דינען פֿאַר אַ „רפֿואה שלמה" קעגן די נאַציאָנאַלֿע סכסוכים און גוואַלֿד. אַפֿילו די פֿולקומסטע געזעץ־געבונג איז אוממעכטיק קעגן אַזוינע

פֿאָרמען פֿון נאַציאָנאַלֿע סיכסוכים, ווי צ. ב. דער געזעלֿשאַפֿטלֿעכער באָיקאָט, וועלֿכער האָט די מעגלֿעכקייט לֿויט זיין עצם כאַראַקטער דורכצושפאַרן זיך דורך די נעצן פֿון די מלֿוכה־תקנות און געפֿינען זיך אַן אָרט אין די געזעלֿשאַפֿטלֿעכע און פערזענלֿעכע באַציִונגען.

אַבסאָלֿוטע גאַראַנטיעס קעגן נאַציאָנאַלֿער אונטערדריקונג קענען מיר אין דער בורזשואַזער וועלט ניש האָבן, אַקוראַט ווי מיר קענען נישט האָבן איצט אַזוינע גאַראַנטיעס קעגן אַלֿע אַנדערע סאָציאַלֿע און פאָלֿיטישע צרות, וועלֿכע קענען באַזייטיקט ווערן ערשט דאַן, ווען מיר וועלֿן פטור ווערן פֿון דער קאַפיטאַלֿיסטישער ווירטשאַפֿט; אָט צולֿיב דעם טאַקע גייען אַריין די פֿאָדערונגען, וועלֿכע זענען נוגע דער נאַציאָנאַלֿער פֿראַגע, אין אונזער פראָגראַם־מינימום, דאָס הייסט אין יענעם טייל פֿון אונזער פראָגראַם, וואָס מערקט אָן די פֿאָדערונגען, וואָס מיר שטעלֿן אַרויס דער בורזשואַזער וועלט, און וועלֿכע איז בעצם נאָר אַ צייטווייליקע סגולה, — אויף דערווייל, צו פֿאַרגרינגערן די עקסיסטענץ פֿון דעם פראָלֿעטאַריאַט און אָפרייניקן אים דעם וועג צו דער סאָציאַלֿער רעוואָלֿוציע.

אָט פֿאַרוואָס בעת מ׳רעדט וועגן גאַראַנטיעס קעגן נאַציאָנאַלֿער אונטערדריקונג, דאַרף מען פֿאַרשטיין, אַז מען מיינט דערביי — הגם מען טייטשט עס נישט אויס בפֿירוש — „אויף וויפֿל אַזוינע גאַראַנטיעס זענען איבערהויפט מעגלֿעך אין דער קאַפיטאַלֿיסטישער אָרדנונג״. אָט פֿאַר וואָס מען טאָר לחלֿוטין נישט אָנגעבן אונזער נאַציאָנאַלֿע פראָגראַם פֿאַר אַ „רפֿואה שלֿמה״, פֿאַר אַ מין כשפֿדיקע סגולה, וועלֿכע איז בכוח אויסצוואָרצלֿען פֿון דער וועלט די נאַציאָנאַלֿע סכסוכים. כל זמן עס עקסיסטירט דער קאַפיטאַלֿיזם, קענען מיר נאָר בלֿויז גרינגער מאַכן דעם נאַציאָנאַלֿן קאַמף — און דאָס האָט אַ קאָלֿאָסאַלֿע באַדייטונג, וועלֿכע מען טאָר נישט שאַצן צו נידעריק — מיר קאָנען אים איינשרענקען, אַז זיין שלֿיטה זאָלֿ נישט גיין ווייטער פֿון יענע קרייזן, אויף וועלֿכע אונזער פאָלֿיטישע אַרבעט קען קיין ווירקונג נישט האָבן, מיר קענען אָפשוואַכן זיין קראַפֿט און באַדייטונג; מיר זענען בכח — דאָס קאָן געמאָלֿט זיין ביי באַזונדערס גינסטיקע באַדינגונגען — דאָ אָדער דאָרטן אויף אַזויפֿילֿ אָפשוואַכן זיין שעדלֿעכקייט ביז צום קלֿענסטן גראַד — נאָר ערב זיין, אַז מיר וועלֿן אויסוואָרצלֿען אינגאַנצן דעם נאַציאָנאַלֿן קאַמף, דאָס וואָלֿט געווען פֿון אונזער צד אַזאַ פאָלֿיטישער שווינדלֿ, אַקוראַט ווי די הבטחות פֿון די סאָציאַלֿ־רעפֿאָרמאַטאָרס צו ברענגען דעם סאָציאַלֿן שלֿום, נישט אָפשאַפֿנדיק דעם קאַפיטאַלֿיסטישן פראָדוקציע־אופֿן.

דאָס מוז מען געדענקען. נאָר נישט ווייניקער וויכטיק איז אויסצומיידן אַן אַנדער טעות, וועלֿכער קאָן ברענגען נאָך צו מער געפֿערלֿעכע רעזולֿטאַטן. אייניקע טראַכטן אַזוי: אַזוי ווי די נאַציאָנאַלֿע פראָגראַם איז נישט מער ווי אַ צייטווייליקע סגולה, דאַרפֿן מיר זיך איבערהויפט באַנוגענען מיט אַ קלֿייניקייט און אָפזאָגן זיך פֿון אַרויסשטעלֿן ברייטערע פֿאָדערונגען: סיי־

ווי־סיי, הייסט עס, וועט מען מיט אַ לעפֿל נישט אויסשעפן דעם ים. עס איז גאָר איבעריק צו זאָגן, ווי ווייט אַזאַ פאָליטיק איז שעדלעך, אונזער פראַקטישע פראָגראַם איז מינימאַל אין פֿאַרגלייך מיטן גאַנצן פֿאַרנעם פֿון דער סאָציאַלער איבערקערעניש, צו וועלכער די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע שטרעבט; זי איז מינימאַל אין פֿאַרגלייך מיט דער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפֿט; אָבער בנוגע צו דער בורזשואַזער געזעלשאַפֿט מוז זי זיין אָן שום ספֿק מאַקסימאַל, זי מוז זיך סטאַרען צו נעמען ביי איר אַלץ, וואָס זי איז נאָר בכּוח צו געבן. נישט באַשאַפֿנדיק קיין פוסטע חלומות וועגן דער גרויס פֿון די הנחות, וועלכע די בורזשואַזע געזעלשאַפֿט קען אונז געבן, נישט זייענדיק געגאַרט אין דעם, ווי ווייט אונזערע דעראָבערונגען קאָנען האָבן אַ פֿעסטן קיום, דאַרפֿן מיר דאָך פֿונדעסטוועגן נישט איינשרענקען זיך אַליין און פֿון גוטן ווילן אַרויסשטעלן מיט עניוות קליינע פֿאָדערונגען, טרייסטנדיק זיך דערמיט, וואָס אונזערע פֿאָדערונגען וועלן סיי־ווי־סיי אינגאַנצן נישט דערגרייכט ווערן. אָט טאַקע צוליב דעם, וואָס די בורזשואַזע אָרדענונג וועט שוין אַליין זאָרגן דערפֿאַר, אַז מ׳זאָל אונז באַשרענקען, דאַרפֿן מיר זיין ווייט פֿון יעדער זעלבסט־באַשרענקונג און סטאַרען זיך אַרויסצורייסן ביי דער קאַפיטאַליסטישער אָרדענונג דעם העכסטן סכום, וועלכן מען קען ביי איר אַרויסקריגן.

נאָך די דאָזיקע אַלגעמיינע באַמערקונגען, גייען מיר איבער צום עצם ענין.

די נאַציאָנאַלע פֿראַגע שטייט פֿאַר אונז אין צוויי געשטאַלטן, און אָט דעם צווייזייטיקן כאַראַקטער אירן, אין וועלכן מען פֿאַרגעסט זייער אָפֿט, מוז מען קודם־כּל באַטראַכטן. די ערשטע פֿאָרם אירע איז — די פֿראַגע וועגן פאָליטישער אומאָפהענגיקייט, וועגן אַ זעלבשטענדיקער נאַציאָנאַלער מלוכה. אַ מלוכה־נאַציע, וועלכע האָט פֿריִער עקסיסטירט אַלס אַ זעלבשטענדיקער פאָליטישער אָרגאַניזם, ווערט אונטערטעניק אַן אַנדער מלוכה, אַ שטאַרקערער; אַזוי ווי זי ווערט באַהאָפֿטן ריין מעכאַניש דורך דעם צוואַנג פֿון דער פֿיזישער מאַכט, באַהאַלט זי דעריבער, אַפֿילו אין אַ ביסל אַ צעקאַליעטשעטער אונטערדריקטער פֿאָרם, איר אייגענעם סאָציאַל־פאָליטישן לעבן און זי שטרעבט אָפצורייסן זיך פֿון איר אונטערדריקער־אויבערהאַר. עס פֿירט זיך אַ קאַמף פֿאַר זעלבסטשטענדיקייט. דער רעזולטאַט איז — ווען דער קאַמף גיט זיך איין — די פאָליטישע קאַרטע ווערט רייכער מיט נאָך אַ זעלבסט־שטענדיקער מלוכה. אָט דאָס איז איין פֿאָרם.

די צווייטע זעט אויס גאַנץ אַנדערש. אין דעם זעלביקן תחום פֿון אַן איין איינציקער מלוכה לעבט אַ געוויסע צאָל נאַציעס, וועלכע האָבן פֿאַרלאָרן די לעצטע שפורן פֿון אַ זעלבסטשטענדיקער מלוכה־עקסיסטענץ; נאַציעס, וועלכע זענען פֿאַרקניפט איינע מיט די אַנדערע אין זייער עקאָנאָמישן און פאָליטישן לעבן, וועלכע זענען אויסגעמישט איינע מיט די אַנדערע אויף איין טעריטאָריע און וועלכע האָבן שוין אַפֿילו אויפֿגעהערט צו קלערן וועגן פאַ־

ליטישער אומאָפהענגיקייט. דאָס איז אַ נאַציאָנאַליטעטן־מלוכה. אָט דאָ שטייט די פֿראַגע אַזוי: ווי זאָל מען דערגרייכן, אַז די פֿאַרשיידענע נאַציעס זאָלן לעבן צווישן זיך בשלום אין דער זעלביקער מלוכה; ווי זאָל מען באַוואָרענען, אַז ס׳זאָלן צווישן זיי נישט פֿאָרקומען קיין סכסוכים, אַז די שטאַרקע פֿעלקער זאָלן נישט שטיקן די שוואַכערע.

בעצם בילדעט נאָך אָט די פֿראַגע — וועגן דער באַציִונג צווישן פֿאַרשיידענע נאַציעס, וועלכע לעבן אין איין מלוכה — די אמתע נאַציאָנאַלע פֿראַגע אין פֿולן זינען פֿון וואָרט. די פאָליטישע אומאָפהענגיקייט וואָלט געקענט געבן אַ פֿולשטענדיקן ענטפֿער אויף דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע נאָר אין דעם פֿאַל, ווען די טעריטאָריע, וועלכע שטרעבט צו זעלבסטשטענדיקייט, וואָלט געווען דורכויס באַזעסן פֿון איין נאַציע. אָבער אַזוי ווי דאָס איז נישטאָ, און ביי די היינטיקע באַדינגונגען קען דאָס גאָרניט געמאָלט זיין, ממילא קומט אויס, אַז ווען עס זאָל אַפֿילו דערגרייכט ווערן „נאַציאָנאַלע״ אומאָפהענגיקייט, וועט די ניי־אויפֿגעקומענע מלוכה אַלץ בלייבן אַ נאַציאָנאַליטעטן־מלוכה אין אַ קלענערן מאַסשטאַב, און די פאָליטיקער וועלן אַלץ מוזן זוכן מיטלען אַקוראַט ווי פֿריִער אויף צו רעגולירן די באַציִונגען צווישן די פֿאַרשיידענע נאַציאָנאַליטעטן, וואָס באַוווינען די נייע מלוכה. די פאָליטישע אומאָפהענגיקייט ברענגט די נאַציאָנאַלע באַפֿרייונג בלויז פֿאַר יענער נאַציע, וועלכע פֿאַרנעמט דעם ערשטן אָרט אויף דער באַפֿרייטער טעריטאָריע. פֿאַר די איבעריקע נאַציאָנאַליטעטן ווערט בלויז פֿאַרביטן דער אַלטער אונטערדריקער דורך אַ נייעם.

נאָר מערקווערדיק: הגם דער פאָליטישער סעפאַראַטיזם איז די אומפֿולקומסטע פֿאָרם אויף צו לייזן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אַלס אַ נאַציאָנאַלע (ווייל אויף צו באַפֿרייען אַן אונטערדריקטע מלוכה וועט זי שטענדיק זיין דער פאַסיקער מיטל), פֿונדעסטוועגן נעמט ער שטאַרק אויס אין די רייען פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, און זי פֿאַרגעסט צוליב אים די אַנדערע פֿאָרם — די לייזונג פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע אין דער מלוכה גופֿא, די פֿראַגע, ווי זאָל מען אָרגאַניזירן אַ נאַציאָנאַליטעטן־מלוכה. און אַזוי ווי די פֿראַגע אין איר ערשטער פֿאָרם — די פאָליטישע אומאָפהענגיקייט — איז פֿריִער אַרויסגעטראָטן אין דער געשיכטע, צוליב געוויסע טראַדיציעס פֿון דעם בורזשואַזן געדאַנק, וועלכע האָבן זיך פֿעסט צוגעקלעפט דאָרטן, ווו זיי האָבן אייגנטלעך נישט געדאַרפֿט געפֿינען קיין פלאַץ, — אָט צוליב דעם פֿאַרבינדט מען מיט דעם באַגריף „נאַציאָנאַלע באַפֿרייונג״ קודם כל די פֿאַרשטעלונג וועגן פאָליטישער אומאָפהענגיקייט, און פֿון אָט דער פֿאַרשטעלונג דרינגען געווינלעך אַרויס די פֿאַרקריפלטע אָנשויונגען אויף דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע בכלל.

אָט די צוויי פֿראַגן, וועלכע זענען בעצם גאַנץ פֿאַרשיידן איינע פֿון דער אַנדערער ווערן צונויפֿגעפלאָנטערט אין איינעם, און דערמיט דערקלערן זיך ביז

צו אַ באַדייטנדיקן גראַד אַ סך פֿון יענע פֿעלערן, וועלכע אונזערע קעגנער מאַכן. מיר ווילן אַגב באַמערקן, אַז אַפֿילו דאָרטן, ווו עס איז שווער אָנצונעמען, אַז מען מישט צונויף מיט אַ כּיוון אָט די ביידע פֿראַגן, איז דאָך לייכט צו געפֿינען בולטע שפּורן פֿון אַ געדאַנקען־גאַנג, וואָס האָט זיך געשאַפֿן דורך פֿרעמדע טראַדיציעס. צום ביישפּיל דער מחבר פֿון דעם אויבן ציטירטן אַרטיקל אין נומ. 4 „זאַריאַ״, וועלנדיק באַווייזן, אַז פֿאַר די ייִדן איז נישט גויטיק און אוממעגלעך נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע, ברענגט אַ ראַיה צו זיינע רייד, וואָס ביי ייִדן פֿעלן „טראַדיציעס פֿון אַ זעלבשטענדיקן מלוכה־רעכט״. דאָ שטעקט אַ פּשוטער, גראָבער טעות; טראַדיציעס פֿון אַ זעלבשטענדיקן מלוכה־רעכט, אָדער אַנדערש גערעדט, געוויסע איבערגעבליבענע אָרגאַנען פֿון אַ זעלבשטענדיקער פּאָליטישער עקסיסטענץ האָבן אַ באַדייטונג בלויז דאַן, ווען עס רעדט זיך וועגן פּאָליטישער אומאָפּהענגיקייט, אָבער זיי שפּילן קיין שום ראָלע נישט, בעת עס שטייט די פֿראַגע, וואָס פֿאַר אַ סאָרט אָרדענונגען עס זאָלן איינגעפֿירט ווערן אין איין איינציקער, גאַנצער מלוכה בנוגע צו געוויסע פֿונקציעס — אין אונזער פֿאַל, בנוגע צו קולטורעלע ענינים — צי דאַרף מען צוליב דעם צוועק באַשאַפֿן ספּעציעלע נאַציאָנאַלע אינסטיטוטן אָדער זיי (די פֿונקציעס) וועלן בלייבן אין די הענט פֿון די מלוכה־אינסטיטוטן. קעגן קולטורעלער אויטאָנאָמיע שטעלט מען אַרויס אַזעלכע אַרגומענטן, וועלכע מ׳וואָלט בשום אופֿן נישט געבראַכט, ווען מ׳וואָלט קלאָר און דייטלעך אָפּגעגרענעצט די נאַציאָנאַלע פֿראַגע, וואָס ווערט געלייזט אין דעם תּחום פֿון דער מלוכה גופֿא, פֿון דער פֿראַגע, וואָס ליגט מחוץ לתּחום פֿון דער מלוכה.

אָט פֿאַר וואָס מיר שטרייכן אונטער, אַז ס׳מוזן שאַרף אָפּגעטיילט ווערן די ביידע פֿראַגן איינע פֿון די אַנדערע.

דער קאַמף פֿאַר פּאָליטישער זעלבשטענדיקייט — דאָס איז אַ קאַמף פֿאַר איבערצייכענען די פּאָליטישע קאַרטע פֿון די מלוכות. ער טרעט ווייט אַריבער די גרענעצן פֿון אינערלעכן מלוכה־לעבן. זיין דערפֿאָלג, אַפֿילו זיין צוועקמעסיקייט ווערט אָפֿט אָפּהענגיק געמאַכט פֿון דער לאַגע אין דעם אינטערנאַציאָנאַלן קאָנצערט פֿון דער אָדער יענער פּאָליטישער קאָמבינאַציע, וועלכע איז אָפֿט ריין צופֿעליק און וועלכע מען קען נישט זען פֿון פֿריִער. דער „לפֿי המקום און לפֿי הזמן״ (לויט צייט און אָרט) שפּילט דאָ אַ מוראַדיקע, אַמאָל אַפֿילו אַן אַנטשיידענע ראָלע; מאַכן אָט די פֿאָדערונג פֿאַר אַ פּונקט פֿון פּראָגראַם — דאָס איז אַ ריזיקע.

די פֿראַגע וועגן פּאָליטישער אומאָפּהענגיקייט מוז על פּי טבע זיין אומבאַשטימט, באַדינגט דורך אַ גאַנצער ריי אורזאַכן, אַקוראַט ווי יעדע אַנדערע פֿראַגע, וועלכע איז נוגע די באַציִונגען צווישן די פֿאַרשיידענע מלוכות, עס וואָלט אָבער געווען אַ גראָבער פֿעלער איבערצוטראָגן אָט די אומבאַשטימטקייט און באַדינגטקייט אויף דער פֿראַגע וועגן רעגולירן די נאַ־

ציאָנאַלֿע באַציִונגען, אויף וויפֿל דאָס איז נוגע די באַציִונגען אין דער מלֿוכה גופֿא. דאָס איז אַזאַ פֿראַגע, ווי יעדע אַנדערע פֿראַגע פֿון אינערלֿעכער פאָלֿיטיק, וועלֿכע אינטערעסירט שטאַרק די סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטיע, און זי דערלֿאָזט און פֿאָדערט אַפֿילו פֿון דער פראָגראַם אַ באַשטימטן, דייטלֿעכן ענטפֿער אַקוראַט ווי יעדע אַנדערע פֿראַגע, וועלֿכע געפֿינט די אָדער יענע לֿייזונג אין דער פאַרטיי־פראָגראַם.

אָפטיילֿנדיק אויף אַזאַ אופֿן די אייגנטלֿעכע נאַציאָנאַלֿע פֿראַגע אין איר ריינער געשטאַלֿט און וועלֿנדיק פֿונאַנדערקלֿייבן זיך אין איר, באַגעגענען מיר שוין אויפֿן ערשטן טריט אַ מיינונג, וועלֿכע איז ווייט פֿאַרשפרייט צווישן די סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטן. האָט זיך אייך שוין יאָ איינגעגעבן אַרויסצופֿירן דעם מענטשן, וועלֿכער אינטערעסירט זיך מיט דער נאַציאָנאַלֿער פֿראַגע, פֿון דעם געדאַנקען־קרייז וועגן סעפאַראַטיזם, נאַציאָנאַלֿער אומאָפהענגיקייט, אַ באַזונדערער פאָלֿיטישער עקסיסטענץ אאַז״וו. און אַרייַנפֿירן אים אין דעם תחום פֿון דעם אינערלֿעכן פאָלֿיטישן לֿעבן פֿון אַ מלֿוכה, זייט איר מיט אים נאָך נישט פֿאַרטיק: ווי נאָר ער האָט געשטעלֿט אַ פֿוס אויפֿן באָדן פֿון די „אינערלֿעכע פאָלֿיטישע ענינים״, באַהאַלֿט ער תיכף זיין גאַנצן פאָלֿיטישן אַרסענאַלֿ, און אַנשטאָט אַלֿערליי קאַמפֿס־מיטלֿען קעגן דער נאַציאָנאַלֿער אונטערדריקונג, שטעלֿט ער אַרויס איין איינציקע סגולה, וועלֿכע פֿאַרענטפֿערט, נאָך זיין מיינונג, די גאַנצע נאַציאָנאַלֿע פֿראַגע: די בירגערלֿעכע גלֿייך־באַרעכטיקונג. פֿאַר די נאַציאָנאַלֿע באַציִונגען אין דעם תחום פֿון איין איינציקער מלֿוכה איז די בירגערלֿעכע גלֿייך־באַרעכטיקונג אַלֿץ, דאָס איז אַ קמיע, וועלֿכע איז, ערשטנס, גאַנץ גענוג אויף צו לֿיקווידירן די נאַציאָנאַלֿע אונטערדריקונג, און צווייטנס, די איינציקע, וועלֿכע עס קאָן אָנגענומען ווערן פֿון סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטישן שטאַנדפונקט אויף צו באַזייטיקן דעם נאַציאָנאַלֿן קאַמף.

„ערשטנס, עס איז גאַנץ גענוג״. פֿאַר וואָס? ווייל דער גאַנצער אינהאַלֿט פֿון דער נאַציאָנאַלֿער אונטערדריקונג — אַזוי זאָגט מען אונז — לֿיגט אין דעם, וואָס די פֿאַרשטייער פֿון דער הערשנדיקער נאַציע, וועלֿכע האָבן די מאַכט אין זייערע הענט, באַגרענעצן די בירגערלֿעכע רעכט פֿון דער אונטערגעוואָרפֿענער נאַציע, די רעכט פֿון דער לֿעצטער ווערן פֿאַרשמעלֿערט, אירע מיטגלֿידער ווערן באַטראַכט ווי אַ פשוטערער מין בירגער, ווערן אונטערגעוואָרפֿן באַגרענעצונגען און אַלֿערליי רדיפֿות; זיי זענען נישט גלֿייך־באַרעכטיקט. גיט זיי גלֿייכע רעכט, פֿירט דורך אַזעלֿכע געזעצן, אין וועלֿכע עס זאָלֿ נישט זיין אַ חילוק צווישן אַ „גוי״ און אַ ייד, פֿאַר וועלֿכע אַלֿע זאָלֿן זיין גלֿייכבאַרעכטיקטע סתם־בירגער, אומאָפהענגיק פֿון געשלֿעכט, שפראַך, נאַציאָנאַלֿיטעט און ראַסע — און איר וועט מאַכן אַ סוף מיט דער נאַציאָנאַלֿער אונטערדריקונג.

„צווייטנס, די איינציקע, וועלֿכע קאָן אָנגענומען ווערן אַלֿס אַ פרינ־

ציפיעלע פֿאָדערונג". און פֿון ערשטן אויגנבליק שיינט עס צו זיין דייטלעך, און פֿאַרן „שכל הישר" אַזוי ריכטיק, אַז מען קען עס דאַכט זיך בשום אופֿן נישט אָפּלייקענען. וועלכע זענען די אויפֿגאַבן פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע בנוגע צו דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע? צי איז זי אויסן צו אַנטוויקלען אַ נאַציאָנאַלע קולטור, באַשאַפֿן אַן אינהאַלט פֿאַרן נאַציאָנאַלן לעבן, צי שטעלט זי זיך פּאָזיטיווע אויפֿגאַבן? ניין, זי וויל בלויז אָפּשאַפֿן די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג, און ממילא איז איר אויפֿגאַבע אַ ריין־נעגאַטיווע. איר זאַך איז — צו באַזייטיקן די מניעות, אָראָפּצוטראָגן די צוימען, פֿאַרניכטן אַלץ, וואָס עס שטעלט אין אַן אומגינסטיקער רעכטלעכער לאַגע איין בירגער לגבי דעם אַנדערן, איר זאַך איז הייסט עס, צו קעמפֿן קעגן דער רעכטלאָזיקייט, אָפּשאַפֿן זי, באַשאַפֿן וועלכע נישט איז ספּעציעלע אינסטיטוטן. פֿאַרנעמען זיך אין דער בורזשואַזער געזעלשאַפֿט מיט אַ וועלכער נישט איז שעפֿערישער אַרבעט — דאָס איז נישט איר זאַך. דאָס איז אַ חטא קעגן די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּרינציפּן.

לאָמיר פֿריִער באַטראַכטן די צווייטע טענה. אמת, אין דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע איז די אויפֿגאַבע פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע אַ נעגאַטיווע. זי איז נעגאַטיוו אין דעם זינען — און וועגן דעם האָבן מיר גערעדט באַריכות אין דעם פֿאָריקן קאַפּיטל — וואָס זי שטעלט זיך נישט קיין שום אויפֿגאַבן בנוגע צו דעם שיקזאַל פֿון דער נאַציאָנאַלער אייגנטימלעכקייט און שטעלט זיך דעם איינציקן ציל צו פּאַראַליזירן די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג. דאָס איז אומבאַדינגט ריכטיק. אָבער וואָס ווייטער? וועלנדיק קעמפֿן קעגן דער נאַציאָנאַלער אונטערדריקונג, שטעלן מיר די פֿראַגע: ווי זאָל מען דאָ טאָן? וואָס פֿאַרע איבעראַנדערשונגען דאַרף מען צוליב דעם דורכפֿירן אין דעם מלוכה־לעבן? וואָס דאַרפֿן מיר פֿאַרלאַנגען? און מיר ענטפֿערן: צוליב דעם צוועק דאַרפֿן מיר קעמפֿן פֿאַר אַזוינע און אַזוינע פֿאָדערונגען, דורכפֿירן אַזוינע און אַזוינע ענדערונגען אין דער געזעצגעבונג, מאַכן אַזוינע און אַזוינע אָפּעראַציעס אין דער אָרדענונג פֿון דעם מלוכה־לעבן, דערשלאָגן זיך אַזוינע און אַזוינע קאָנסטיטוציאָנעלע פּונקטן. אָט דאָ גייט שוין אַ גאַנץ באַשטימטע, אַ גאַנץ פּאָזיטיווע פּאָליטישע אַרבעט, דערביי עקסיסטירט פֿאַר אונז נאָר איין פֿראַגע — ווי אַזוי צוועקמעסיקער איבערצובויען די מלוכה־פֿאַרהעלטענישן. דאָ קעמפֿן מיר פֿאַר געזעצן און קעגן געזעצן, מיר קעמפֿן פֿאַר באַזייטיקן געוויסע איינריכטונגען, פֿאַר איבערמאַכן אַנדערע, פֿאַר באַשאַפֿן נייע. און עס קען קיין שום ספֿק נישט זיין, אַז אָט די אַלע מינים פֿון פּאָליטישער אַרבעט, וועלכע שיידן זיך אונטער איינע פֿון די אַנדערע בלויז דורך זייערע יורידישע סמנים, זענען פּרינציפּיעל בנוגע דעם תוך פֿון דער פֿראַגע אַלע גלייכוואַרטיק. דערפֿילנדיק אַ ריין־נעגאַטיווע — בנוגע צו דעם נאַציאָנאַלן אינהאַלט — אויפֿגאַבע פֿון קאַמף קעגן דער אונטערדריקונג, קענען מיר דערביי אַנווענדן די פֿאַרשיידנסטע פּאָליטישע מיטלען, און ביים

אויסקלייבן פֿון די מיטלען דאַרפֿן מיר זיך רעכענען מיט איין זאַך — צי דאָס לוינט פֿאַר אונז, צי דאָס איז צוועקמעסיק. יעדער מיטל, וועלכער ווייזט אויס צו זיין דער בעסטער אויף צו באַזייטיקן די אונטערדריקונג, ווערט אַריינגעטראָגן אין אונזער אַרסענאַל. אָט אַזאַ מיטל קען זיין דאָס אָפשאַפֿן די „טשערטאַ" און דאָס איינפֿירן אַ נייעם געזעץ, וואָס פראָקלאַמירט די גלייך־באַרעכטיקונג פֿון אַלע בירגער. אַזאַ מיטל קאָן זיין די פֿאַרניכטונג פֿון די אַלטע אינסטיטוטן, צ. ב. פֿון די קאַזיאָנע ראַבינערס, אָדער די ייִדישע מעשטשאַנסקע אופראַוועס; עס קען אויך זיין דאָס שאַפֿן פֿון נייע אינסטיטוטן, צ. ב. ייִדישע אויטאָנאָמע סיימען, וועלכע פֿאַרוואַלטן איבער די עניינים פֿון פֿאָלקס־בילדונג. די אונטערדריקונג ווערט באַזייטיקט נישט נאָר דורך אָפשאַפֿן אומגערעכטע מלוכה־פֿאָרמען, נאָר אויך דורך שאַפֿן אויף זייער אָרט באַשטימטע גאַראַנטיעס אין דער פֿאָרם פֿון געזעצן און ספעציעלע איינריכטונגען. דאָס וועלן זיין פֿאַרשיידענע פאָזיטיווע פֿאָרמען, דורך וועלכע עס וועט דערפֿילט ווערן די אייגענע נעגאַטיווע אויפֿגאַבע — פֿון דעם קאַמף קעגן דער אונטערדריקונג.

אָט פֿאַר וואָס די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, נישט עובר זייענדיק אויפֿן פרינציפיעלן שטאַנדפונקט פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, קען מיט אַ ריינעם געוויסן אַריבערשפרייזן דעם גרענעץ פֿון דער פֿאָדערונג: בירגערלעכע גלייך־באַרעכטיגונג, און קאָן אַריינטרעטן אין דעם געביט פֿון ספעציעלע תקנות, פֿון באַזונדערע איינריכטונגען.

אָבער ס׳בלייבט נאָך די ערשטע פֿראַגע : צי דאַרף מען דאָס בכלל ? צי איז דאָס נישט אַן איבעריקער לוקסוס, אַ לוקסוס, צו וועלכן עס שטרעבט דאָס קרענקלעך אָנגעגריפֿענע געפֿיל פֿון דעם נאַציאָנאַליסטישן אומצוטרוי צו די דעמאָקראַטישע פֿאָרמען ?

אָט דאָ איז דער הויפט־פונקט פֿון דער פֿראַגע. דאָ מוז מען זיך אַביסל לענגער אויפֿהאַלטן.

ווען איינער שטייט אויפֿן שטאַנדפונקט פֿון די ריינע קאָנסעקווענטע פרינציפן פֿון ליבעראַליזם, איז קיין חידוש נישט, ווען ער בוקט זיך און גלויבט באמונה שלמה אין דער אַלמעכטיקער קראַפֿט פֿון דער בירגערלעכער גלייך־באַרעכטיקונג און דער אַלגעמיין דעמאָקראַטישער קאָנסטיטוציע. דער עכטער און קאָנסעקווענטער ליבעראַל, אַרויסגייענדיק פֿון גאַנץ באַשטימטע אינטערעסן פֿון דעם יונגען, שטאַרקן האָפֿנונגספֿולן קאַפיטאַליזם, גלויבט, אַז אין דער מענטשלעכער געזעלשאַפֿט גייט אַלץ אויפֿן בעסטן אופֿן, גלויבט, אַז דאָרטן הערשט אַ פֿולשטענדיקע האַרמאָניע; די האַרמאָניע דאַרף פֿאַרווירקלעכט ווערן אין לעבן דורך אַ פֿרייען, ניט־געצוווּנגענעם צוזאַמענשטויס פֿון איינצלנע יחידים, פֿון איינצלנע צעלן, וועלכע בילדן אויס דעם געזעלשאַפֿטלעכן אָרגאַניזם, דורך דער פֿרייער קאָנקורענץ פֿון מענטשלעכע אינטערעסן, פֿון דעם פֿרייען קאַמף פֿון די געזעלשאַפֿטלעכע אַטאָמען, וועלכע

קאָנקורירן איינע מיט די אַנדערע; און אין פּראָצעס פֿון אָט דער קאָנקורענץ ווערט באַשאַפֿן עלֿ פּי טבע אַן איינהייטלֿעכער, פֿעסטער, גוט און שיין געבויטער אָרגאַניזם, שפּראָצט אַרויס דער וווילֿשטאַנד פֿון כּלֿלֿ. אָט די איינצלֿנע אַטאָמען דאַרף געגעבן ווערן פֿולֿשטענדיקע פֿרייהייט אין זייער טעטיקייט, און נאָר אין זייער טעטיקייט לֿיגט די פּערספּעקטיוו פֿון פֿאָרשריט. די אויפֿגאַבע פֿון דער מלֿוכה איז — שפּילן די ראָלֿע פֿון אַ שומר, וואָס איז אָוועקגעשטעלֿט געוואָרן אַכטונג צו געבן, אַז דער קאַמף פֿון די פּריוואַטע אינטערעסן זאָלֿ זיך אָפּשפּילן אין די געזעצלֿעכע ראַמען, אַ שומר, וועלֿכער איז מחויב צו באַשטראָפֿן יעדן יחיד, וואָס רייסט זיך אַריין אין דעם קרייז פֿון רעכט און „פֿרייהייטן“, וועלֿכער איז אָנגעצייכנט פֿאַר אַן אַנדער יחיד, און צו באַוואָרענען אויף אַזאַ אופֿן פֿאַר יעדן מיטגלֿיד פֿון דער געזעלֿשאַפֿט יענעם סכום „אומבאַרירלֿעכע רעכט פֿון מענטשן און בירגער“, וועלֿכע בילֿדן דעם גאַנצן אַלֿף־בית פֿון דעם מענטשלֿעכן פּראָגרעס. פֿון דאַנען נעמט זיך די פֿעסטע אמונה אין דער אַלֿוועלֿטלֿעכער באַדייטונג פֿון דער בירגערלֿעכער גלֿייך־באַרעכטיקונג (און נאַטירלֿעך אויך פֿון דער פּאָלֿיטישער גלֿייך־באַרעכטיקונג), וועלֿכע פֿאַרזיכערט יעדן בירגער דעם גרעסטן סכום פֿון אינדיווידועלֿע רעכט, פֿון דער גלֿייך־באַרעכטיקונג, וועלֿכע גיט די מעגלֿעכקייט צו אַנטוויקלֿען אויפֿן העכסטן גראַד זיינע קרעפֿטן אין פּריוואַטן און געזעלֿשאַפֿטלֿעכן לֿעבן און איינצוהאַלֿטן אַגב אין זיינע הענט אַ געוויסן טיילֿ פֿון אָט טאַקע יענער מלֿוכה־מאַכט, וועלֿכע באַשיצט און פֿאַרהיט דעם בירגערס אומאָפּהענגיקע פּערזענלֿעכקייט פֿון אַלֿע מניעות, וואָס קאָנען שטערן זיין זעלֿבסטטעטיקייט און אָנרירן זיין פֿרייהייט.

די איינצלֿנע פּערזאָן און די אינדיווידועלֿע רעכט — דאָס איז דער מיטלֿפּונקט פֿון דער גאַנצער פּאָלֿיטישער סיסטעם פֿון לֿיבעראַלֿיזם.

אַ סך האָט זיך געביטן זינט יענער צייט, ווען ס'האָט נאָך געבלֿיט דער לֿיבעראַלֿיזם. אויף אייביק איז פֿאַרענדיקט דער האָניק־חודש פֿון דער לֿיבעראַלֿער בורזשואַזיע; ס'האָבן זיך אויסגענומען אירע שעפֿעריש־פּאָלֿיטישע קרעפֿטן, און צוזאַמען דערמיט האָט פֿאַרלֿוירן יעדן קרעדיט איר גלֿענצנדיקסטער פּראָדוקט — דער מאַנטשעסטערער לֿיבעראַלֿיזם. אונטער די שטורעמדיקע כוואַלֿיעס פֿון דעם פּראָלֿעטאַרישן קאַמף און אונטער די נייע באַדערפֿענישן פֿון דער בורזשואַזיע גופֿא — אונטער דעם דאָזיקן טאָפּלֿטן דרוק איז פֿאַרוועלֿקט און בלֿאָס געוואָרן די טעאָריע פֿון מלֿוכה־נייטראַלֿיטעט. די זעלֿבע בורזשואַזיע, וועלֿכע האָט ביי איר אַרויסטרעטן אויף דער פּאָלֿיטישער סצענע געקוקט אויף דער מלֿוכה מיט אַזאַ חשד — אַ חשד, וועלֿכן דער פֿעאָדאַלֿיזם האָט אין איר דערצויגן — אָט די זעלֿבע בורזשואַזיע, וועלֿכע האָט אין איר יוגנט־צייט געשריען מיט גדלֿות צו דער מלֿוכה: טרעט אָפּ, מאַך אַ וואַרע! איז איצט אַלֿט געוואָרן, האָט זיך צוגעווינט צו וואַרעמען די אַלֿטע ביינער ביים פֿייערלֿ פֿון דער מלֿוכה־מאַכט;

זי האָט אַלֿץ מער אָנגעהויבן צו דערעסן מיט אירע שטענדיקע בקשות צו דער מלֿוכה, זי זאָלֿ זיך אַריינמישן, העלֿפֿן און באַשיצן. און נאָך איר, ריכטיקער געזאָגט קעגן איר, האָט אָנגעהויבן אַרויסטרעטן דער אַרבעטער־קלֿאַס, אַפעלֿירנדיק צו דער זעלֿבער מלֿוכה־מאַכט און פֿאָדערנדיק פֿון איר אַריינצומישן זיך אין דער פֿרייער אינטערעסן־קאָנקורענץ.

די טענדענץ וועלֿכע האָט געוואָלֿט זען אין דער מלֿוכה אַ „שומר“ האָט געמוזט אָפטרעטן. אויפֿן ערשטן אָרט טרעט אַרויס אַ נייע אויפֿגאַבע פֿון דער מלֿוכה — די ראָלֿע פֿון אַ איניציאַטיווער פאָלֿיטישער אָרגאַניזאַציע, פֿון אַן אומגעהייערן קאָלֿעקטיוון קולטור־טרעגער פֿאַרן גאַנצן לֿאַנד, — וואָס פֿאַר אַ סאָרט קולטור דאָס איז אַן אַנדער פֿראַגע. ס׳ווערט אויף איר אַרויפֿגעלֿייגט די פֿלֿיכט ניט נאָר צו באַשיצן די אומבאַרירלֿעכקייט פֿון די אינדיווידועלֿע רעכט פֿון יעדן בירגער, נאָר אַלֿס דער העכסטער פֿאַרטרעטער פֿון די כללֿ־אינטערעסן, איז זי מחויב צו דינען אָט דעם כללֿ ווען אַפילו צוליב דעם זאָלֿ אויסקומען אַריינצורייסן זיך אין קדשי־קדשים פֿון די אינדיווידועלֿע „אומבאַרירלֿעכע“ רעכט פֿון דעם יחיד, מיט וועלֿכע ס׳איז אַרומגעצוימט יעדעס קעמערלֿ פֿון דער מענטשלֿעכער געזעלֿשאַפט. זי רייסט אַרויס פֿון די שוואַכע הענט פֿון דעם יחיד און פֿאַרנעמט צו זיך אין די ריזן־הענט אַריין אַ גאַנצע ריי פֿונקציעס, וועלֿכע זענען איבער די כוחות פֿון דעם איזאָלֿירטן בירגער און וועלֿכע קאָנען אויסגעפֿירט ווערן נאָר דורך יענעם קאָמפלֿיצירטן און מעכטיקן אַפאַראַט, וועלֿכער געפֿינט זיך אין די הענט פֿון דער רעגירונג. דאָס איז די גאַנצע אַזוי גערופֿענע סאָציאַלֿע פאָלֿיטיק; די באַשיצונג פֿון דער אַרבעט, די פֿאַרזיכערונג פֿון די אַרבעטער, צדקה אַנשטאַלֿטן אאַז״וו; דאָס איז די פֿאָלֿקס־בילדונג אין ענגן זין פֿון וואָרט און די מיטלֿען אויף צו הויבן די קולטורעלֿע טעטיקייט.

אמת, אָט די גאַנצע „איניציאַטיוו־אַרבעט“ פֿון אַ מאָדערנער מלֿוכה ווערט געפֿירט אונטער דער קאָנטראָלֿ פֿון דער בורזשואַזיע, אונטער דעם דרוק פֿון דער בורזשואַזיע, און ווי ס׳פאַסט פֿאַר אירע אינטערעסן, אויב מ׳זאָלֿ ניט רעכענען יענע הנחות, וועלֿכע דער פראָלֿעטאַריאַט רייסט אַרויס ביי איר מיט געוואַלֿט. נאָר פֿאַר דעם ענין וועגן וועלֿכן מיר רעדן דאָ, איז דאָס ניט וויכטיק. דאָ איז נאָר וויכטיק פֿעסטצושטעלֿן, אַז דאָס בילֿד פֿון אַ מאָדערנער מלֿוכה איז נישט אַזוי איינפֿאַך, ווי מ׳וואָלֿט עס זיך קאָנען פֿאַרשטעלֿן אויפֿן יסוד פֿון דער לֿיבעראַלֿער לֿערע. דאָס דאָזיקע בילֿד זעט אויס אַזוי: מיר האָבן אַ געוויסע צאָלֿ בירגער, איינצלֿנע יחידים, וועלֿכע בילֿדן אַלֿע אין איינעם די מענטשלֿעכע געזעלֿשאַפט־מלֿוכה. יעדער בירגער באַוועגט זיך פֿריי אין דעם קרייז פֿון זיינע אינדיווידועלֿע בירגערלֿעכע אינטערעסן. יעדער בירגער האַלֿט אין זיינע הענט אַ טיילֿ פֿון דער מלֿוכה־מאַכט וועלֿכע שיצט זיין אומבאַרירלֿעכקייט. אָט דאָס זענען בירגערלֿעכע און פאָלֿיטישע רעכט אין לֿיבעראַלֿן זינען פֿונעם וואָרט. נאָר איבער זיי, איבער דער

ספערע פֿון דער פֿרייער פערזענלֿעכער טעטיקייט און פֿון דער פריוואַטער איניציאַטיוו, שטייט אַן אייבערשטער גאָרן. דאָס איז די מלוכה, וועלֿכע באַשעפֿטיקט זיך מיט די „געזעלשאַפֿטלעכע פֿונקציעס”. לֿעבן די אינדיווידועלֿע רעכט פֿון פרזענלֿעכער פֿרייהייט און אומבאַרירלֿעכקייט, לֿעבן דעם אינדיווידועלֿן רעכט אַנטיילֿ צו נעמען אין דער געזעץ־געבערישער אַרבעט, טרעט דאָ אויך אַרויס אַן אַנדער מין רעכט: דאָס רעכט צו באַנוצן זיך מיט אַ געוויסן טיילֿ פֿון יענער „אַלֿגעמיין נוצלֿעכער” טעטיקייט, מיט וועלֿכער ס׳באַשעפֿטיקט זיך די מלוכה. אויסער דעם וואָס ס׳ווערט פֿאַרזיכערט די פֿרייהייט פֿון פערזענלֿעכער טעטיקייט, מוז נאָך גאַראַנטירט ווערן די מעגלֿעכקייט צו געניסן פֿון די פירות, וועלֿכע דער מלוכה־מעכאַניזם ברענגט. אַלֿס אַ ביישפילֿ פֿון דעם ערשטן מין רעכט קען דינען — די פֿרייהייט פֿון בילֿדונג: דאָס רעכט פֿון יעדן בירגער צו לֿערנען זיינע אייגענע און פֿרעמדע קינדער; אַלֿס אַ ביישפילֿ פֿון דעם צווייטן מין רעכט — די מעגלעכקייט צו באַקומען בילֿדונג: די מעגלֿעכקייט צו באַקומען בילֿדונג אין די לֿער־אַנשטאַלֿטן, וועלֿכע ווערן געגרינדעט פֿון דער מלוכה. דער ערשטער אַרט רעכט באַוואָרנט דאָס נישט אַריינמישן זיך אין דעם פֿריוואַטן לֿעבן פֿון דעם בירגער, דער צווייטער אַרט רעכט גיט אַרויס אַ מין וועקסלֿ אויף אַ געוויסן חלק פֿון די פראָדוקטן, וועלֿכע ווערן באַשאַפֿן דורך דער טעטיקייט פֿון דער מלוכה. אין דעם ערשטן פֿאַלֿ איז גענוג, אַז די מלוכה מישט זיך ניט אַריין; אין צווייטן פֿאַלֿ — מוז זי עפעס געבן.

אָט די אויספֿירלֿעכע אונטערשיידונג צווישן די ביידע אַרטן פֿון רעכט איז נייטיק פֿאַר אונז, כדי מיר זאָלֿן קאָנען ריכטיק פֿאַרשטיין דעם פֿאָלֿגנדיקן, זייער וויכטיקן אומשטאַנד: די פֿאָדערונגען, מיט וועלֿכע מיר ווענדן זיך צו דער מלוכה אויף צו דערגרייכן דעם ערשטן מין רעכט, און די פֿאָדערונגען, וועלֿכע דאַרפֿן באַוואָרענען דעם צווייטן מין רעכט, זענען בעצם לֿויט זייער יורידישן כאַראַקטער, גאַנץ פֿאַרשידן איינע פֿון די אַנדערע. ווען ס׳רעדט זיך וועגן דעם ערשטן אַרט, וועגן דער דעראָבערונג פֿון געוויסע אינדיווידועלֿע פֿרייהייטן, דעמאָלֿט פֿאָדערן מיר פֿון דער מלוכה, אַז זי זאָלֿ זיך נישט מישן. דאָס הייסט, אַז מיר פֿאָדערן אָפצושאַפֿן אַזעלֿכע געזעצן (און אַדמיניסטראַטיווע פֿאַראָרדענונגען), וועלֿכע פֿאַרווערן צו טון די אָדער יענע זאַך, וואָס ס׳ווערט באַטראַכט פֿאַר אַ פֿאַרברעכן. מיר מעקן אויס פֿון געזעץ־בוך געוויסע פֿאַרבאָטן, פֿאַרבייטן זיי דורך געוויסע דינים, וועלֿכע ברענגען פֿון איין זייט אַ גאַנצע ריי פֿרייהייטן און באַשטראָפֿן פֿון דער אַנדערער זייט פֿאַר נישט דערלֿאָזן צו באַנוצן זיך מיט זיי, און דערמיט איז מען פֿאַרטיק. דאָס איז אַ פשוטער וועג אויף אָפצושאַפֿן די דריקנדיקע תקנות.

גאַנץ אַנדערש שטייט די פֿראַגע, ווען ס׳רעדט זיך וועגן גאַראַנטירן די רעכט פֿון דעם צווייטן מין. דאָ איז נאָך ווייניק צו פראָקלאַמירן דאָס רעכט פֿון יעדן בירגער צו באַנוצן זיך מיט די אָדער יענע פאָליטישע פֿרייהייטן;

אַזאַ רעכט וועט בלייבן אַ הוילע פֿראַזע כּל זמן ס׳וועט ניט באַזאָרגט ווערן די פֿאַרווירקלעכונג פֿון אָט די פֿרייהייטן. וואָס פֿאַר אַ באַדייטונג וואָלט למשל געהאַט, ווען ס׳זאָל אַפֿילו טויזנט מאָל אויסגעטייטשט זיין אין דער קאָנסטיטוציע דאָס רעכט אויף אַרבעטס־שוץ, ווען ס׳זאָל ניט איינגעפֿירט זיין די פֿאַבריק־אינספּעקציע. ס׳איז קלאָר, אַז דער עיקר איז דאָ — נישט דאָס אָנערקענען פֿונם רעכט, נאָר דאָס שאַפֿן די מעגלעכקייט אויסצופֿירן עס. ניט אין דער אָפּשאַפֿונג פֿון געוויסע תּקנות, נאָר אין דער צוועקמעסיקער אָרגאַניזאַציע פֿון געוויסע פֿונקציעס, ניט אין אַנולירן פֿאַרבאָטן, נאָר אין שאַפֿן אָדער איבערבויען געוויסע איינריכטונגען, וועלכע דאַרפֿן זיך פֿאַרנעמען מיט דעם דאָזיקן צווייג פֿון דער „אַלגעמיין־נוצלעכער אַרבעט” און פֿון וועלכער ס׳ווענדט זיך די אמתע פֿאַרווירקלעכונג פֿון דעם פּאַפּירענעם רעכט.

די אינדיווידועלע רעכט נייטיקן זיך נאָר אין איין זאַך — מ׳זאָל זיי נישט אָנרירן. די ראָלע פֿון דער מלוכה איז אין דעם פּרט אַ פּאַסיווע.

די קאָלעקטיווע פֿונקציעס פֿון דער מלוכה נויטיקן זיך אין אַן אַנדער זאַך — זיי דאַרפֿן דורכגעפֿירט ווערן אין לעבן. די ראָלע פֿון דער מלוכה איז דאָ אַן אַקטיווע; און דאָרטן וווּ איר ראָלע איז אַזאַ, ווענדט זיך די פֿאַרווירקלעכונג פֿון די רעכט אָן דעם ווי אַזוי די זאַך וועט איינגעאָרדנט ווערן: דורך וועלכע איינריכטונגען ס׳וועלן אויסגעפֿירט ווערן די דאָזיקע פֿונקציעס, אויף וואָס פֿאַר אַ יסודות זיי וועלן זיין געגרינדעט, מיט איין וואָרט, וואָס פֿאַר אַ מעכאַניזם ס׳וועט זיין, וועלכער באַשאַפֿט און צעטיילט די פֿונקציעס. דאָ איז נאָך ווייניק צו פּראָקלאַמירן גלייך־באַרעכטיקונג; דער שווערפּונקט ליגט אין די קאָלעקטיווע אָרגאַנען, וואָס נאָר זיי קענען פֿאַרווירקלעכן דאָס רעכט אין לעבן. אָט אויף אַזעלכע קאָלעקטיווע אָרגאַנען ווערט אַריבערגעטראָגן די פֿראַגע פֿון דעם איינצלנעם יחיד מיט זיינע באַזונדערע רעכט.

אָט צו דער קאַטעגאָריע געהערט יענער קרייז דערשיינונגען פֿון דעם „נאַציאָנאַלן” לעבן, יענער קרייז פֿראַגן, — פֿראַגן, וועלכע דערוועקן דעם נאַציאָנאַלן קאַמף און די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג — וועלכע וועלן ניט פֿאַרענטפֿערט ווערן דורך דער דעמאָקראַטישער קאָנסטיטוציע.

דער קרייז פֿון אינדיווידועלע רעכט באַזייטיקט נאָך ניט די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג; נאָך דעם ווי עס וועלן אָפּגעשאַפֿט ווערן די עלעמענטאַרע אונטערדריקונגס־פֿאָרמען, וואָס וועלן ווערן באַזייטיקט דורך די נייע רעכט, וועט נאָך בלייבן אַ ברייטער שטח, וועלכער נעמט אַריין אין זיך די רעכט פֿון דער אויבן דערמאָנטער צווייטער קאַטעגאָריע. כּדי דאָס צו באַווייזן, וועלן מיר נעמען אַ קאָנקרעטן ביישפּיל — די פֿאָלקס־שולן. מיר נעמען די פֿראַגע וועגן די פֿאָלקס־שולן ניט נאָר דערפֿאַר, וואָס דאָס גיט אונז אַ קלאָרן ביישפּיל, נאָר אויך צוליב דעם, ווייל אונזערע קעגנער שטרייטן קעגן דעם עצם פֿון אָט דער פֿראַגע.

מיר אַלע וועלן מודה זיין, אַז די פֿאָלקס־שולן קענען ניט צוגערעכנט ווערן צו די „פּריוואַט זאַכן“, ווי צ. ב. די רעליגיע, דאָס פֿאַמיליע־לעבן אאַז״וו. וואָס זענען אָפּהענגיק פֿונם ווילן פֿון יחידים און פֿון זייער איניציאַטיוו. אין דער פּראָגראַם פֿון ר. ס. ד. אַ. פּ. איז אַרויסגעשטעלט געוואָרן — און אַזוי דאַרף טאַקע זיין — די פֿאָדערונג פֿון „אומזיסטער“ און אָבליגאַטאָרישער אַלגעמיינער און פּראָפֿעסיאָנעלער בילדונג פֿאַר אַלע קינדער פֿון ביידע געשלעכטער ביז 16 יאָר. ס'איז קלאָר, אַז ווי באַלד די בילדונג דאַרף זיין אומזיסט און אָבליגאַטאָריש, קען מען זיך ניט פֿאַרלאָזן אויף דעם פֿרייען גוטן ווילן פֿון דעם יחיד אָדער אַפֿילו פֿון גאַנצע חברות, וועלכע זאָלן זיך נעמען פֿאַר דער אָרגאַניזירונג פֿון שולן; זי מוז זיך געפֿינען אין די הענט פֿון אַ באַשטימטער מאַכט, וועלכע זאָל עס קענען דורכפֿירן מיט געוואַלט.

און אויב אַזוי, דאַרף מען זיך רעכענען מיט די רעזולטאַטן, וועלכע מוזן אומפֿאַרמיידלעך דערפֿון אַרויסקומען. מיר האָבן צו טון מיט רוסלאַנד, מיט אַ מלוכה פֿון פֿאַרשידענע נאַציאָנאַליטעטן, וועלכע בילדן איין איינציקן מלוכה אָרגאַניזם. די מלוכה מוז אָט די אַלע נאַציאָנאַליטעטן פֿאַרזאָרגן מיט שולן. זי דאַרף זיי איינאָרדענען אַזוי, אַז די מערהייט זאָל ניט האָבן מער פּריווילעגיעס ווי די מינדערהייט, אַז איין נאַציע זאָל נישט אונטערדריקן די אַנדערע, אַז ס'זאָל נישט געפֿירט ווערן אַ פּאָליטיק פֿון געצוווּנגענער אָדער קינסטלעך אַרויסגערופֿענער אַסימילאַציע, דאָס הייסט מיט אַנדערע ווערטער, אַז די פֿאָלקס־בילדונג דאַרף אַוועקגעשטעלט ווערן אַזוי, אַז זי זאָל זיין פֿאַרשידנאַרטיק פֿאַר די פֿאַרשידענע נאַציעס, אַז זי זאָל פֿאַרלירן איר רוסישן כאַראַקטער. זי דאַרף אָננעמען פֿאַרשידענע פֿאָרמען, לויט די פֿאַרשידנקייטן פֿון די נאַציאָנאַליטעטן מיט וועלכע זי מוז זיך רעכענען. זי מוז זיך צופּאַסן צו די פֿאַרשידענע פֿעלקער, וואָס נישט קוקנדיק אויף זייער פּאָליטישער שכנות מיט אַנדערע נאַציעס, האָבן זיי נישט פֿאַרלאָרן זייער שפּראַך, ליטעראַטור, קונסט, אייגנטימלעכע לעבנספֿאָרמען, מנהגים, די אייגנטימלעכע פּסיכאָלאָגיע, די גאַנצע קולטורעלע פֿיזיאָנאָמיע און אַלץ וואָס דריקט אויס די פֿאַרשיידנסטע פֿאָדערונגען און באַדערפֿענישן פֿון אַ פֿאָלק, און וועלכע מוזן באַפֿרידיקט ווערן.

און מיר שטעלן זיך אַזאַ פֿראַגע: צי קען אַן איינהייטלעכע, נישט־צעטיילטע מלוכה־אָרגאַניזאַציע, אַפֿילו אין אַ פֿולקום־פֿרייען רוסלאַנד אויספֿירן אָט די פֿונקציעס. צי קאָן זי אין דער זעלביקער צייט צופּאַסן די שולן צו די באַדערפֿענישן אי פֿון דעם רוסישן קולטורעלן לעבן, אי צו דעם קולטורעלן צושטאַנד פֿון די פּאָליאַקן, וועלכע מאַכן אַדורך אַן אַנדער אַנטוויקלונגס־מדרגה און גייען מיט אַן אַנדער טעמפּ פֿאָרויס? צי קען זי אין דער אייגענער צייט ווי געהעריק באַוואָרענען די אינטערעסן פֿון דער ליטווישער באַפֿעלקערונג, וועלכע נויטיקט זיך ווידער אין אַן אַנדער אַרט בילדונג, צי

קען זי אין דער אייגענער צייט אָרגאַניזירן די לער־אַנשטאַלטן, וועלכע זאָלן טויגן פֿאַר די לעטן, ייִדן, גרוזינער, אַרמענער און נאָך אַנדערע? און ווען דאָס איז אוממעגלעך, אַפֿילו ביי אַזאַ רעגירונג, וועלכע זאָל נישט האָבן די מינדסטע פּניה, איז אַפּשיטא שוין אַז דאָס קאָן נישט געמאָלט זיין אין אַזאַ מלוכה, ווי רוסלאַנד, ווו די רוסישע באַפֿעלקערונג וועגט אַ סך אַריבער די באַפֿעלקערונג פֿון אַנדערע נאַציאָנאַליטעטן. ס'וואָלט געווען אומריכטיק און נאַיִוו פֿאַרצושטעלן זיך די סאָציאַלע פֿאַרהעלטענישן אין דעם צוקונפֿטיקן רוסלאַנד אַזוי, אַז ס'וועט זיך אָפּשפּילן אַ ריינער, אָן זייטיקע פּסולת, קלאַסנקאַמף צווישן דער אַרמיי פּראָלעטאַריער פֿון פֿאַרשיידענע נאַציעס אין רוסלאַנד פֿון איין זייט, און צווישן דער „אינטערנאַציאָנאַלער" אַרמיי פֿון דער גאַנצער רוסלענדער בורזשואַזיע פֿון דער צווייטער זייט. ווען דער פּראָלעטאַריאַט פֿאַרמאָגט די טענדענץ און ווערט געשטויסן דורך זיין קלאַסן־כאַראַקטער צו אַזאַ מין באַהעפֿטונג און פֿאַראייניקונג, איז די בורזשואַזיע טאַקע אויך צוליב איר אייגנטימלעכן קלאַסן־כאַראַקטער פֿעיִק נאָר אין אויסנאַמפֿאַלן, אונטער דעם דרוק פֿון אַ שווערער און שאַרפֿער נויט, צו פֿאַראייניקן זיך אין אַן „אַלעגמיין נאַציאָנאַלן" בלאָק. ביי געוויינלעכע באַדינגונגען איז זי צעשפּאָלטן אויף נאַציאָנאַלע פֿראַקציעס, וועלכע רייסן זיך איינע מיט די אַנדערע, קריגן זיך צוליב דער קאָנקורענץ איינע מיט די אַנדערע; די בורזשואַזיע איז שטענדיק צעריסן, ס'קומט פֿאָר אַ שטענדיקער קאַמף צווישן די בורזשואַזע נאַציאָנאַלע גרופּן. און יענע נאַציאָנאַלע גרופּע פֿון דער בורזשואַזיע, וועלכע געפֿינט זיך אין אַ גינסטיקערער לאַגע — אָדער מחמת דעם, וואָס זי וועגט אַריבער די איבעריקע אין צאָל, אָדער צוליב אַנדערע אורזאַכן — לייגט שטענדיק אַרויף איר שווערע האַנט אויף דעם גאַנצן מלוכה־אָרגאַניזם. אַקוראַט ווי איצט וועט אויך אין דעם „פֿרייען" רוסלאַנד די רוסישע בורזשואַזיע האָבן די גרעסטע דעה. זי וועט מעשה בעל־הבית אַרויפֿלייגן איר שטעמפּל אויף דער גאַנצער טעטיקייט פֿון דער מלוכה, די מלוכה־פֿירער און די אַלע אַדמיניסטראַטאָרן וועלן זיך רעקרוטירן הויפּטזעכלעך פֿון דער רוסישער בורזשואַזיע. זי, די רוסישע בורזשואַזיע, וועט אָנפֿירן די קולטורעלע אַרבעט פֿון דער מלוכה ווי ס'פּאַסט בעסער פֿאַר אירע אינטערעסן. זי וועט זיך באַמיען — און מיט דערפֿאָלג — אַז דער רעגירונגס־אַפּאַראַט זאָל זיך געפֿינען אונטער איר שליטה און אויסנוצן אַלע מעלות פֿון איר געהויבענער לאַגע אויף צו אַסימילירן די „פֿיינדלעכע" נאַציאָנאַלע קולטורן, אָפּצומעקן זייערע אייגנטימלעכקייטן, אַז זיי זאָלן אַלע באַקומען איין געשטאַלט. אָט ווער ס'וועט פֿאַרווירקלעכן דאָס „רעכט" פֿון די פֿעלקער אויף נאַציאָנאַלע שולן. אָט ווער ס'וועט זיין בעל־הבית איבער דעם „בילדונגס"־אַפּאַראַט.

פּראָקלאַמירן דאָס רעכט פֿון די קליינע נאַציעס אויף נאַציאָנאַלער בילדונג און איבערלאָזן אין די הענט פֿון דער הערשנדער בורזשואַזיע, אַז זי

זאָל דאָס פֿאַרווירקלעכן אין לעבן, הייסט צוזאָגן גאָלדענע בערג און נישט געבן וואָס אַ האָר איז ווערט.

אָט דעם חסרון האָט אין זיך דער באַרימטער פאַראַגראַף 8 אין דער פראָגראַם פֿון דער ר. ס. ד. אַ. פ., וועלכער אַנטהאַלט אין זיך, וועדליק אַנדערע ווילן האָבן, דעם גאַנצן אינהאַלט פֿון דער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע. אָט דער פאַראַגראַף זאָל באַוואָרענען „דאָס רעכט פֿון דער באַפֿעלקערונג צו באַקומען בילדונג אויף דער מוטער־שפראַך, דאָס רעכט, וואָס גאַראַנטירט צו שאַפֿן אויפֿן חשבון פֿון דער מלוכה און די אָרגאַנען פֿון דער זעלבסטפֿאַרוואַלטונג שולן, וועלכע זענען דערצו נייטיק“. אַן אויסגעצייכנטער ווּנטש[6]; דאָס איז אַ גרויסער טריט פֿאָרויס אין פֿאַרגלייך דערמיט, וואָס אין דעם פֿריערדיקן פראָגראַם־פראָיעקט האָט אַזאַ פונקט גאָר אינגאַנצן געפֿעלט — נישט אומזיסט האָבן די פֿאַרטרעטער פֿון „בונד“ זיך אַזוי שטאַרק איינגעשטעלט פֿאַר אים אויפֿן צווייטן צוזאַמענפֿאָר פֿון דער פאַרטיי, — אָבער באמת איז דאָס דאָך נישט מער ווי אַ האַלבער טריט. וואָס איז די פעולה, וואָס די פראָגראַם פֿאָדערט ס׳זאָלן באַשאַפֿן ווערן שולן, אין וועלכע מ׳זאָל לערנען אויף דער מוטער־שפראַך, ווען די בילדונגס־ענינים לאָזט זי איבער ביי יענע אין די הענט, פֿון וועלכע מ׳קען בשום אופֿן נישט דערוואַרטן די פֿאַרווירקלעכונג פֿון די פֿאָדערונגען. וואָס איז די פעולה פֿון דעם „פֿרומען מענטש“, ווען ס׳בלייבט יענע אָרדענונג, ביי וועלכער אָט דער ווּנטש מוז בלייבן אַ הוילע פֿראַזע. גלאַט רעדן וועגן דעם „רעכט“ פֿון דער באַפֿעלקערונג אויף צו באַפֿרידיקן זיין געזעצלעכע באַדערפֿעניש — בילדונג אויף דער מוטער־שפראַך — דאָס איז זייער און זייער קנאַפ; ס׳מוז עקסיסטירן אַן אָרגאַניזאַציע פֿון די פאַסיקע איינריכטונגען, וואָס זאָל אָט די רעכט פֿאַרוואַנדלען אין אַ רעאַלן פֿאַקט.

ס׳איז כדאַי צו פֿאַרגלייכן אָט דעם פראָגראַם־פונקט מיט דעם פֿאָלגנדן פאַראַגראַף, וועלכער איז שטאַרק ענלעך אויף אים אַפֿילו אין די אויסדרוקן: „אין די געגנטן ווו ס׳וווינען עטלעכע פֿעלקער, מוזן די עפֿנטלעכע שולן זיין אַזוי איינגעריכטעט, אַז יעדערע פֿון אָט די באַפֿעלקערונגס־טיילן, נישט זייענדיק געצווּנגען צו לערנען אַ צווייטע שפראַך, זאָל האָבן די נויטיקע מיטלען אויף צו באַקומען בילדונג אין דער אייגענער שפראַך“.

אָט די ציטאַטע איז גענומען פֿון טעקסט פֿון דער קאָנסטיטוציע, וועלכע איז פֿאַרעפֿנטלעכט געוואָרן דעם 21טן דעצעמבער 1867 און עקסיסטירט נאָך עד היום אין עסטרייך, אין דעם אייגענעם עסטרייך ווו ס׳קומט פֿאָר, נישט קוקנדיק אויף די שיינע פרינציפיעלע הבטחות, אַ האַרטנעקיגער

---

[6] הגם אַ צו קאַרגער. מיט דער שפראַך אַליין קען מען נישט יוצא זיין — מעדעם.

נאַציאָנאַלער קאַמף און אַן אומבאַרעמהאַרציקע אונטערדריקונג פֿון דער נאַציאָנאַלער קולטור און בילדונג. און בכלל, ווען מ'זאָל פֿון אויבנאויף אַ קוק טאָן אויף דער געשיכטע פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, זעט מען גלייך, אַז שטענדיק, ווי נאָר אָט די פֿראַגע איז ווו־נישט־ווו אַרויפֿגעשווומען, האָבן די בורזשואַזע פּאָליטיקער שטענדיק יוצא געווען דערמיט, וואָס זיי האָבן הייליק אָנערקענט די גלייך־באַרעכטיקונג פֿון אַלע נאַציעס, דאָס אומבאַרירבאַרע רעכט פֿון יעדער נאַציע אויף איר מוטער־שפּראַך, אויף נאַציאָנאַלע שולן וכדומה, און שטענדיק זענען אָט די הייליקע הבטחות געבליבן הוילע דיבורים: פּראָקלאַמירנדיק די רעכט פֿון די נאַציעס, האָבן אָט די שיין באַפּוצטע פּאַראַגראַפֿן נישט באַשאַפֿן יענע יורידישע אָרגאַניזאַציעס, וואָס נאָר זיי וואָלטן געקאָנט פֿאַרווירקלעכן אָט די רעכט.

און דאָס, וואָס איצט האָט זיך געענדערט די לאַגע אין פּאַרלאַמענט, וואָס איצט זענען די אַרבעטער־פּאַרטייען אַרויסגעטראָטן אויף דער היסטאָרישער סצענע — האָט אין דעם פּרט גאָרנישט אומגעביטן. די אַנטשיידנסטע האַרטנעקיקייט פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע קען נישט העלפֿן אויף דורכצופֿירן אין לעבן דעם פֿרומען ווונטש, ווען די מלוכה האָט נישט די נויטיקע אָרגאַנען אויף צו פֿאַרווירקלעכן אים; דער ביטערסטער קאַמף פֿון דער אַרבעטער־פּאַרטיי פֿאַר דער דערפֿילונג פֿון דעם פּאַראַגראַף 8 פֿון דער פּראָגראַם קאָן נישט פֿעיִק מאַכן די מלוכה־מאַכט פֿון דער בורזשואַזער געזעלשאַפֿט צו שטעלן זיך איבער דעם נאַציאָנאַלן קאַמף.

ביז איצט האָבן מיר אַלץ גערעדט וועגן דער פֿאָלקס־בילדונג, האָבנדיק אין זינען די צענטראַלע אָרגאַנען פֿון דער רעגירונגס־מאַכט אָדער, גערעדט אויפֿן אָפֿיציעלן לשון, דאָס בילדונגס־מיניסטעריום; מיר האָבן אַלץ געהאַט אין זינען די הויפּט־שטאָט. לאָמיר איבערגיין צו דער פּראָווינץ. מיר ווילן זיך פֿאָרשטעלן די גינסטיקסטע לאַגע: אויס מיט דעם ביוראָקראַטיזם, אַ ברייטע אָרטיקע און טעריטאָריעלע זעלבסט־פֿאַרוואַלטונג (ווי ס'פֿאָדערט דער 3טער פּאַראַגראַף פֿון דער פּראָגראַם פֿון דער רוסל. פּאַרטיי), דער גרעסטער טייל פֿון די ענינים, וואָס האָבן אַ שייכות צו דער בילדונג, גייט איבער צו דער זעלבסט־פֿאַרוואַלטונג. וואָס זשע וועט דעמאָלט אויסקומען? אָט טאָקע די אייגענע זאַך, וועלכע מיר האָבן שוין באַגעגנט, באַטראַכטנדיק די „קולטורעלע״ אַרבעט פֿון די צענטראַלע איינריכטונגען, נאָר אין אַ ביסל אַ קלענערן מאָסשטאַב. אַזוי ווי יענע רוסלענדער געגנטן, וועלכע געהערן נישט צו צענטראַל־רוסלאַנד, בילדן נישט אַ טעריטאָריע, וועלכע זאָל זיין באַוווינט פֿון איין איינאַרטיקער נאַציאָנאַלער באַפֿעלקערונג, וועלן מיר ווידער האָבן צו טאָן מיט אַ סך פּראָווינצן, אין וועלכע, ס'וווינען צוזאַמענגעמישט (און וואָס ווייטער מישן זיי זיך נאָך מער אויס) 2 אָדער 3 פֿאַרשיידענע נאַציאָנאַליטעטן. אַ וועלכע ניט־איז ווילנער אָדער באַקוער זעלבסטפּאַרוולאַונג וואָלט זיך געפֿינען אין דער אייגענער לאַגע, ווי דאָס

פּעטערבורגער מיניסטעריום; אויך דאָ וואָלט נייטיק געווען צוצופּאַסן זיך צו די באַדערפֿענישן פֿון פֿאַרשיידענע מאַסן, וועלכע געהערן צו פֿאַרשיידענע פֿעלקער. דאָרטן, ביי די צענטראַל־איינריכטונגען, וואָלט די הערשנדע נאַציע מאַיאָריזירט די איבעריקע נאַציעס, און דאָ, ביי דער פּראָווינציעלער זעלבסטפֿאַרוואַלטונג וואָלט זיך געפֿינען אין דער אייגענער לאַגע, ווי דאָס מערהייט אין דער אָדער יענער פּראָווינץ. דאָרטן אַזוי ווי דאָ וואָלט „דאָס רעכט צו באַקומען בילדונג אויף דער מוטער־שפּראַך” געבליבן בלויז אַ פּאַפּירענער עטיקעט.

דאָס איז גאַנץ קלאָר, אַקוראַט ווי ס׳איז קלאָר, אַז קיין סאָציאַל־דעמאָקראַטיע קען נישט באַזייטיקן די אונטערדריקונג פֿון דער מינדערהייט דורך דער מערהייט (די בורזשואַזע מערהייט!), נישט באַזייטיקנדיק פֿריִער יענע מלוכה־פֿאָרמען, וועלכע פּראָוואָצירן איינפֿאַך אָט די אונטערדריקונג. אין אַזאַ אַרט מלוכה־פֿאָרם זענען די „אַלגעמיין נאַציאָנאַלע” קולטורעלע איינריכטונגען אויפֿן פּאַפּיר אין די הענט פֿון דער גאַנצער באַפֿעלקערונג, „אָן אונטערשייד פֿון נאַציע”. פֿאַקטיש אָבער ליגן זיי אין די הענט פֿון דער הערשנדער נאַציע.

צי דאָס וועלן זיין צענטראַלע איינריכטונגען, אָדער אָרטיקע, נאָר אַזוי ווי זיי נעמען אַרום פֿאַרשיידענע פֿעלקער און אַזוי ווי זיי האָבן צו זאָגן גראָד איבער יענע ענינים אין וועלכע ס׳דריקט זיך אויס אויפֿן ריינסטן און שאַרפֿסטן אופֿן דער נאַציאָנאַלער יסוד, וועט זיך דאָרטן שטענדיק אָפּשפּילן דער נאַציאָנאַלער קאַמף, וועט שטענדיק געפֿינען פּלאַץ די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג. אָט די איינריכטונגען וועלן דינען אַלס די בעסטע „ערבות” דערפֿאַר, אַז דאָס צוגעזאָגטע „רעכט” פֿון דער שוואַכער נאַציע וועט כסדר געטראָטן ווערן, און דאָס קולטורעלע לעבן פֿון יענעם פֿאָלק, וואָס שפּילט נישט די ערשטע פֿידל אין דער מלוכה אָדער אַפֿילו אין אַ וועלכער נישט איז היסטאָרישער טעריטאָריע, וועט זיך געפֿינען אונטערן דרוק פֿון אַ פֿרעמדער קולטור, וואָס אַסימילירט די „פֿרעמדע” עלעמענטן נישט דערפֿאַר, מחמת זי שטייט העכער, נאָר מחמת דעם, וואָס זי געפֿינט זיך אין אַ בעסערער פּאָליטישער לאַגע. אָט דער צושטאַנד אַליין האָט געדאַרפֿט באַוועגן די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע — די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע וועלכע דערלאָזט נאָר די פֿרייע קאָנקורענץ פֿון די קולטורן און וועלכע זעט אַ מוראדיקן שאָדן אין דער פּאָליטיק, וועלכע וויל מיט גוואַלד ברענגען צו אַסימילאַציע פֿון דער מינדערהייט דורך דער מערהייט — אַז זי זאָל זיך אַרויסזאָגן דערפֿאַר, אַז די קולטורעלע פֿונקציעס דאַרפֿן אַריבערגיין פֿון די „אַלגעמיין נאַציאָנאַלע” צו די נאַציאָנאַלע איינריכטונגען, וועלכע יעדע נאַציע וועלט אויס באַזונדער.

נאָר מיר האָבן נאָך אַ סך אַ וויכטיקערן מאָטיוו. מיר האָבן שוין געזאָגט, אַז די „אַלגעמיין נאַציאָנאַלע” איינריכטונגען, סיי די צענטראַלע

סיי די אָרטיקע, סיי די איינריכטונגען פֿון גאַנצע געגנטן, מוזן לויט זייער עצם כאַראַקטער נאָך אַרויסרופֿן נאַציאָנאַלע סכסוכים. און אָט די אומפֿאַרמיידלעכקייט פֿון די נאַציאָנאַלע סכסוכים — שוין נישט רעדנדיק וועגן דער אונטערדריקונג, צו וועלכער זיי מוזן ברענגען — דאַרף דינען פֿאַר אַן ערנסטן גרונד פֿאַר דער אָפּשאַפֿונג פֿון יענע איינריכטונגען, וועלכע האַלטן אונטער און שפּייזן דורך זייער בלויזער עקסיסטענץ אַן עלעמענט פֿון רעאַקציע, וואָס איז געפֿערלעך פֿאַר דער פּראָלעטאַרישער באַוועגונג. אין דעם דאָזיקן פֿאַל זענען מיר מחויב אָפּצושאַפֿן אָט די איינריכטונגען: דאָס פֿאָדערן פֿון אונז אונזערע פּרינציפּיעלע פּאָזיציעס בכלל, און אונזער בליק אויף דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע בפֿרט.

די נאַציאָנאַלע פֿראַגע, פּונקט ווי יעדע אַנדערע פֿראַגע, וואָס געפֿינט אַ פּלאַץ אין דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּראָגראַם־מינימום, אינטערעסירט אונז נישט בלויז ווי ס׳אינטערעסירט אונז די באַזייטיקונג פֿון יעדער אַנדער לאַסט, וועלכע ליגט אויף די פּלייצעס פֿון דעם פּראָלעטאַריאַט. דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער שטאַנדפּונקט צווינגט אונז שטענדיק צו באַטראַכטן יעדע פֿראַגע נאָך פֿון אַן אַנדער זייט, וואָס פֿאַרנעמט לויט דער וויכטיקייט דעם ערשטן אָרט. מיר מיינען די נויטיקייט צו שאַפֿן וואָס גינסטיקערע באַדינגונגען פֿאַר דער אַנטוויקלונג פֿון קלאַסן־קאַמף, פֿון דעם פּראָלעטאַרישן קלאַסנבאַוווסטזיין. און ווען מ׳זאָל פֿון אָט דעם שטאַנדפּונקט באַטראַכטן די באַדינגונגען, אונטער וועלכע דער בורזשואַזער נאַציאָנאַליטעט־מלוכה קומט אויס צו פֿירן אירע ענינים, מוז די נאַציאָנאַלע פֿראַגע געלייזט ווערן אַזוי, ווי מיר האָבן אָנגעוויזן, שוין נישט רעדנדיק פֿון די אַנדערע טעמים, וועלכע מיר האָבן אויבן געבראַכט.

מיר זענען איצט געקומען צו דער פֿראַגע וועגן דער באַדייטונג, וועלכע דער נאַציאָנאַלער קאַמף וועט האָבן אין דעם קומענדיקן קאָנסטיטוציאָנעלן רוסלאַנד. ווען אין איצטיקן רוסלאַנד איז דער הויפּט־מקור פֿון דער נאַציאָנאַליסטישער העצע דער איצטיקער רעזשים, וועלכער דערלאָזט און רייצט אויף די נאַציאָנאַלע שנאה נאָר אויף אַזוי פֿיל, וויפֿל דאָס איז נויטיק פֿאַר אים, וועלכער בינדט הענט און פֿיס ביידע פֿיינדלעכע צדדים און שטויסט זיי ביידן דערמיט — קעגן דעם אייגענעם ווילן — אין איין לאַגער פֿון די קעמפֿער קעגן דעם דעספּאָטישן רעזשים, — וועט אין דעם פֿרייען רוסלאַנד דאָס בילד זיך ענדערן. אין אָט דער צוקונפֿטיקער דעמאָקראַטיע, וואָס וועט דינען פֿאַר אַ פֿרוכטבאַרן באָדן, פֿאַר דער פֿונאַנדערבליִונג פֿון אַלע טענדענצן פֿון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג — די פֿינצטערע אין איינעם מיט די ליכטיקע, אַ באָדן אויף וועלכן ס׳וועלן קעמפֿן פֿריי די פֿאַרשיידענע גרופּן פֿון די קאַפּיטאַליסטישע קאָנקורענטן — אָט דאָ וועט זיך ערשט פֿונאַנדערפֿלאַקערן מיט דער גרעסטער האַסט דער נאַציאָנאַלער קאַמף, דער באַגלייטער פֿון דער קאַפּיטאַליסטי־

שער אַנטוויקלונג. נאָר גראָד צוליב דעם, וואָס דאָס וועט זיין אַ נאַציאָנאַלער קאַמף, וועלכער אַנטוויקלט זיך אין די ראַמען פֿון אַ קאָנסטיטוציאָנעלער דעמאָקראַטישער מלוכה, וועט ער זיך בעצם אונטערשיידן פֿון די נאַציאָנאַלע סכסוכים, וועלכע קומען איצט אַרויס אין דעם איצטיקן פֿאַרשקלאַפּטן רוסלאַנד. די עלעמענטאַרע פֿאָרמען פֿון אונטערדריקונג, וועלכע בילדן דעם שורש פֿון דער איצטיקער נאַציאָנאַלער פֿראַגע — באַגרענעצונגען אין רעכט, אַדמיניסטראַטיווע פֿאַרבאָטן אויסנאַם־געזעצן אאַז״וו. — זיי אַלע וועלן דעמאָלט נישט עקסיסטירן. אָבער די אַלע פֿאַרבאָטן זענען אין דער מלוכה, וועלכע פֿאָלגט דעם רצון פֿון דער הערשנדער בורזשואַזיע, נאָר אַ מיטל צו דריקן „פֿרעמדע“ נאַציעס אויפֿן יסוד פֿון די פּאָליטיש־סאָציאַלע פֿאַרהעלטענישן, וועלכע ליגן אויסער די ראַמען פֿון די אייגנטלעכע נאַציאָנאַלע „אינטערעסן“. אין יענע לעבנס־געביטן ווּ דער ייד טרעט אַרויס נישט אַלס ייד — ד. ה. נישט אַלס אַ מיטגליד פֿון אַ געוויסער קולטורעלער גרופּע — נאָר אַלס פּראָדוצענט אָדער קונה, אַלס בירגער, וועלכער פֿאַרנעמט זיך מיט אַ געוויסער פּראָפֿעסיע אאַז״וו, איז די דעמאָקראַטישע מלוכה — אויף וויפֿל זי בלייבט דעמאָקראַטיש — נישט בכח צו שטעלן אים אין אַן אויסשליסלעכער לאַגע. איינפֿירן פֿאַר אים געוויסע באַגרענעצונגען, אויסנאַם־געזעצן — דאָס קאָן זי נישט צוליב איר דעמאָקראַטיזם; קעמפֿן קעגן אים אויפֿן לעגאַלן וועג דורך געזעצן — דאָס קען נישט דערגרייכן דעם ציל, ווייל אויף וויפֿל די געזעצן באַרירן געוויסע פּראָפֿעסיעס, קלאַסן, אָבער נישט באַשטימטע פֿאָרמען פֿון נאַציאָנאַלן לעבן, — אויף אַזויפֿיל וועלן אירע קלעפּ פֿאַלן נישט נאָר אויף די פּלייצעס פֿון דער אונטערדריקטער נאַציע, נאָר זיי וועלן טרעפֿן אויך אַנדערע שיכטן. פֿאַרפֿאָלגן אַ ייִדן אַ פּראָצענטניק, וואָלט הייסן פֿאַרפֿאָלגן אַלע פּראָצענטניקעס בכלל; באַגרענעצן די רעכט פֿאַר יידן־פֿאַרמיטלער, וואָלט הייסן מאַכן אויסנאַם־געזעצן פֿאַר פֿאַרמיטלער בכלל, און דורך דעם וואָלט דער קאַמף איבערגעטראָגן געוואָרן פֿון דעם נאַציאָנאַלן באָדן אויפֿן קלאַסן־באָדן.

נאָר אין יענע ספֿערן פֿון דעם פּאָליטישן לעבן וועט מען קענען צודריקן דעם ייִדן, ווּ ער וועט אַרויסטרעטן אַלס ייִד: דאָס הייסט דאָרטן, ווּ ס׳וועט זיך האַנדלען וועגן קולטורעלע פֿראַגן. דאָ ווערן די באַדערפֿענישן פֿון דער יידישער באַפֿעלקערונג באַשטימט נישט נאָר דורך דעם, וואָס זי וווינט אין אַ געוויסן געגנט, פֿאַרנעמט זיך מיט געוויסע עסקים, וואָס זי געהערט צו אַ באַשטימטן קלאַס — זיי ווערן אויך באַשטימט דורך דעם, וואָס די באַפֿעלקערונג געהערט צו אַ באַשטימטער נאַציע. אָט דאָ קען מען צודריקן דעם ייִדן, נישט עובר זייענדיק דערביי אויף דעם דעמאָקראַטישן שולחן־ערוך און נישט באַרירנדיק די אינטערעסן פֿון דער בורזשואַזיע, וועלכע געהערט צו אַן אַנדער נאַציע; אָט דאָ — און אויך אין דער ספֿערע

פֿון געזעלשאַפֿטלעכן באַיקאָט, וועלכער האַלט אונטער נישט־אָפֿיציעל דאָס, פֿון וואָס די מלוכה האָט זיך געמוזט אָפֿיציעל אָפּזאָגן.

אַט דאָ, אין דעם געביט פֿון די קולטורעלע ענינים — פֿון דער פֿאָלקס־שול, און אויך פֿון אַנדערע בילדונגס־אַנשטאַלטן, וועלכע פֿירן אָן אַזעלכע ענינים ווי שפּראַך, וויסנשאַפֿט און קונסט — אַט דאָ וועט זיך צונויפֿקלייבן די גאַנצע ענערגיע פֿון דעם חוצפּהדיקן נאַציאָנאַליזם; דער געביט וועט ווערן דער הויפּט־פּלאַץ פֿון די נאַציאָנאַלע סכסוכים. אַט דאָ וועט אויסגעגאָסן ווערן דער גאַנצער האַס קעגן דער „פֿרעמדער" נאַציע — דער האַס, וועלכן די רעאַקציאָנערע קרעפֿטן האָבן געהאָדעוועט — וועלכער קען זיך נישט אויסדריקן אין אַנדערע צווייגן פֿון דעם מלוכה־לעבן, און וועלכער קאָנצענטרירט זיך דעריבער דאָרט, ווּ די „נאַציאָנאַלע" סכסוכים דריקן זיך הויפּטזעכלעך אויס; אַט דאָ וועט ליגן דער קאַנאַל, וווּהין ס'וועלן זיך ציִען די אַסימילאַטאָרישע טענדענצן, דאָס געווער, מיט וועלכן מ'וועט דורכפֿירן אין לעבן די שאָוויניסטישע פּלענער אויף צו דערשטיקן דורך דער מערהייט די „פֿרעמדע" נאַציאָנאַלע גרופּן.

און ווי באַלד איין צד וועט אָנפֿאַלן, וועט זיך אויפֿהייבן דער צווייטער צד אויף צו פֿאַרטיידיקן זיך, ס'וועט זיך אָנהויבן אַ מין מאָביליזאַציע פֿון נאַציאָנאַלן זעלבסטשוץ. וואָס זשע וועט זיין דער פּועל־יוצא דערפֿון? די „אַלגעמיינע נאַציאָנאַלע" בילדונגס־אַנשטאַלטן וועלן דינען פֿאַר אַ קאַמפּס־פּלאַץ, ווּ ס'וועלן זיך אָפּשפּילן די האַרטנעקיקסטע נאַציאָנאַלע מלחמות. יעדע פֿראַגע, וועלכע וועט געשטעלט ווערן אויפֿן טאָגאָרדענונג פֿון די אַנשטאַלטן, יעדע נייע שול, יעדע נייע וואַקאַנטע שטעלע, יעדע אומענדערונג אין סיסטעם פֿון די לימודים אָדער יעדע נייע הוצאה אין דעם בודזשעט — מוזן פֿירן צו אַ סיכסוך, צעשפּאַלטנדיק יעדע באַראַטונג, וואָס וועט זיך פֿאַרנעמען מיט אַזוינע פֿראַגן, אויף צוויי אָדער מער פֿיינדלעכע מחנות, צעטיילנדיק די פֿאַרטרעטער פֿון די פֿאַרשיידענע נאַציאָנאַליטעטן לויט זייער נאַציאָנאַלער אָפּשטאַמונג.

די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע וועט זיין אוממעכטיק צו טאָן עפּעס קעגן אַט דער שטענדיקער מלחמה פֿון די פֿאַרטרעטער פֿון די פֿאַרשיידענע נאַציאָנאַליטעטן. נאָך מער, הגם אַט דער קאַמף שטאַמט פֿון דער בורזשואַזיע, הגם ער ווערט געפֿירט דורך די בורזשואַזע גרופּן פֿון די פֿאַרשיידענע נאַציעס, פֿונדעסטוועגן קען די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע נישט שטיין פֿון ווייטן, דער פּראָלעטאַריאַט קען נישט איבערלאָזן דער בורזשואַזיע, אַז זי זאָל פֿאַרטיידיקן זיינע שולן, ווייל זיינע ברענענדיקע אינטערעסן, זיינע קולטורעלע באַדערפֿענישן טרייבן אים אומפֿאַרמיידלעך איינצושטעלן זיך פֿאַר די מיטלען, וואָס זענען נייטיק פֿאַר דער קולטורעלער אַנטוויקלונג, איינצושטעלן זיך און קעמפֿן קעגן די פֿיינדלעכע רעאַקציאָנערע קרעפֿטן, וועלכע ווילן אונטער דעם שלייער פֿון אַסימילאַציע פֿאַרצוימען אים דעם

וועג צו בילדונג. ער וועט מוזן אַריינמישן זיך אין דעם קאַמף קעגן דער בורזשואַזיע פֿון די „פֿרעמדע” נאַציעס, און כסדר ראַנגלען זיך קעגן איר. אים וועט אויסקומען נישט־ווילנדיק צו גיין האַנט ביי האַנט מיט דער בורזשואַזיע פֿון זיין אייגענער נאַציע, כדי צו פֿאַרטיידיקן זיך קעגן די אָנפֿאַלן פֿון דער בורזשואַזיע, וועלכע געהערט צו אַן אַנדער נאַציע. ער וועט געצווונגען זיין איינצושטעלן זיך פֿאַר זיין שפּראַך, פֿאַר זיין שול, פֿאַר זיין קולטור, כדי צו באַשיצן זיי פֿון דעם פֿרעמדן שונא. אַט דער מין קאַמף וועט שאַפֿן אַ באָדן פֿאַר נאַציאָנאַלן פֿאַנאַטיזם, נאַציאָנאַלע אָפּגעזונדערטקייט; אויף אַט דעם באָדן קען אויסוואַקסן דער נאַציאָנאַלער האַס צו אַלץ, וואָס ס׳איז נישט אייגנס, וואָס געהער צו אַ פֿרעמדער נאַציע; פֿון דער אַנדער זייט וועט אַט דער קאַמף טרייבן די אַרבעטער צו באַהעפֿטן זיך מיט דער „אייגענער” בורזשואַזיע — זייער נאַטירלעכן חבר אין קאַמף קעגן די „פֿרעמדע”; ער וועט שטויסן צו אַ פֿעסטער פֿאַרבינדונג פֿון די פֿאַרשיידענע קלאַסן אין איין נאַציאָנאַלן „בלאָק”. אַזאַ קאַמף וועט אַריינטראָגן אַ צעטומלעניש אין דעם קאַמף פֿון דעם אַרבעטער, אַרויסרוקנדיק לעבן דעם קלאַסן־קעגנזאַץ די נאַציאָנאַלע שנאה און פֿאַרבייטנדיק דעם קאַמף קעגן די עקספּלואַטאַטאָרס אויף דעם קאַמף קעגן דעם „פֿרעמדן” יאָך. אַט דער שטענדיקער נאַציאָנאַלער סכסוך, וועלכער וועט כסדר אַוועקשטעלן דעם בורזשואַ און דעם אַרבעטער איינעם נעבן דעם אַנדערן, אונטער איין נאַציאָנאַלן לאָזונג קעגן דעם אַלגעמיינעם נאַציאָנאַלן פֿיינד, וועט לויט זיין נאַטור פֿירן צו אַ געוויסער פּסיכאָלאָגישער פֿאַרבינדונג צווישן די צוויי בעצם פֿיינדלעכע קלאַסן, וועט פֿאַרטושן דעם קלאַסן־אינסטינקט, אונטערהעצן די נאַציאָנאַליסטישע שטימונגען, און הגם ער וועט נישט זיין בכח אויסצוואָרצלען דאָס באַוווסטזיין פֿון קלאַסן־אינטערעס, וועט ער דאָך זיין אַ מוראדיקע מניעה, וועלכע וועט שטערן צו פֿאַרשטיין אַט דעם אינטערעס קלאָר און דייטלעך, אין זיין ריינער געשטאַלט, אָן זייטיקע פּלאָנטערנישן.

צי דאַרף מען נאָך געבן צו פֿאַרשטיין, ווי שעדלעך ס׳איז פֿאַר דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע אַזאַ לאַגע, וואָס פֿאַר אַ פֿאַרפּעסטעטע לופֿט ס׳ווערט באַשאַפֿן אַרום די באַוווסטזיניקע פּראָלעטאַריער, וועלכע זענען געצווונגען יעדע מינוט צו אָמפּערן זיך קעגן די שאָוויניסטישע שטימונגען, כסדר צו קעמפֿן קעגן דעם נסיון פֿון נאַציאָנאַליסטישער פֿאַרדאָרבנקייט, מיט וועלכער זיי וועלן זיך שטענדיק באַגעגענען אין זייער פּראַקטישער פּאָליטישער אַרבעט? וואָס פֿאַר אַן ערנסטער פֿאַקטאָר ס׳זאָל נישט זיין דאָס באַוווסטזיין פֿון דער פּראָלעטאַרישער סאָלידאַריטעט, דאַרף מען אָבער נישט פֿאַרגעסן, אַז אַזאַ באַוווסטזיין איז נישט געגעבן געוואָרן ווי אַ פֿאַרטיקע זאַך, וועלכע איז אייביק און בייט זיך קיינמאָל נישט; דעריינען גופֿא באַשטייט טאַקע אונזער אויפֿגאַבע, אַז מיר זאָלן פֿאַרשטאַרקן און אַנטוויקלען אַט דעם באַ־

וווסטזיין, און אָט דער דאָזיקער אויפֿגאַבע אונזערער שטעלֿט זיך אין וועג די מוראדיקע מניעה, וועגן וועלֿכער מיר האָבן גערעדט.

צי איז נישט קלֿאָר, אַז גראָד פֿון יענעם סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטי״ן שטאַנדפּונקט, וועלֿכער פֿאָדערט אַן אַנטשלֿאָסענעם און כּסדרדיקן קאַמף פֿאַר אַזוינע פּאָלֿיטישע פֿאָרמען, וועלֿכע זאָלֿן ביי דער איצטיקער אָרדענונג פֿאַרקלֿענערן די מניעות, וואָס שטערן אויסצואַרבעטן אַ קלֿאָרן, אָן שום פּסולת, פּראָלֿעטאַרישן באַוווסטזיין — אַז פֿון אָט דעם שטאַנדפּונקט וואָלֿט געווען אַ גרויסע זינד צו מאַכן זיך כּלא ידע וועגן דער אָנגעוויזענער מניעה, נישט פּרוּוונדיק אַפֿילו צו באַזייטיקן זי פֿון אונזער וועג.

די הויפּט־צרה פֿון די „אַלֿגעמיין נאַציאָנאַלֿע” קולֿטור איינריכטונגען באַשטייט אין דעם, וואָס זיי שפּייזן די נאַציאָנאַלֿיסטישע צערייצטקייט.

די נאַציאָנאַלֿיסטישע צערייצטקייט קאָן נאַטירלֿעך נישט געהיילֿט ווערן דורך דעם, וואָס מ׳וועט כּסדר מאַטערן דעם קראַנקן אבר. אַזאַ אבר דאַרף אָדער געהיילֿט אָדער באַזייטיקט ווערן. ער טאָר נישט בלֿייבן אַ מקור פֿון ווייטערדיקע קראַנקייטן. ווייטער לֿאָזן אַזאַ לֿאַגע טאָר מען נישט.

נישט די מלֿוכה, נישט די אָרגאַנען פֿון דער זעלֿבסטפֿאַרוואַלֿטונג, בכלֿל נישט די אַלֿע איינריכטונגען, וועלֿכע באַשטייען פֿון פֿאַרטרעטער פֿון פֿאַרשיידענע פֿעלֿקער, דאַרפֿן זיך פֿאַרנעמען מיט אָט די „קראַנקע” פֿונקציעס. אָט דער צווייג פֿון געזעלֿשאַפֿטלֿעכן לֿעבן דאַרף אַרויסגענומען ווערן פֿון זייערע הענט. אַזוי ווי מ׳קאָן זיך אָבער מיט אָט די פֿונקציעס נישט פֿאַרלֿאָזן אויף פּריוואַטער איניציאַטיוו, מוזן זיי איבערגעגעבן ווערן אין די הענט פֿון די באַזונדערע נאַציאָנאַלֿיטעטן. אויף אַזאַ אופֿן צוימען זיך אָפּ די פֿעלֿקער־גרופּן איינע פֿון דער אַנדערער, יעדערע פֿון זיי פֿירט אָן זעלֿבסטשטענדיק, אָן דעם אָנטייל פֿון די אַנדערע נאַציעס, אירע קולֿטורעלֿע ענינים. ס׳ווערט באַזייטיקט יעדע נייטיקייט פֿון קאַמף אין קעגנזייטיקע סכסוכים, ס׳עפֿנט זיך אַ ברייטער פּלאַץ פֿאַר אַ ריינעם קלֿאַסן־קאַמף אין די ראַמען פֿון יעדער נאַציאָנאַלֿער גרופּע, אַ קאַמף, וועלֿכער ווערט נישט פֿאַרטונקלֿט און פֿאַרפּלֿאָנטערט דורך דער נייטיקייט איינצושטעלֿן זיך אין דעם פּראָצעס פֿון די נאַציאָנאַלֿע סכסוכים פֿאַר די אינטערעסן פֿון דער אייגענער נאַציע; דער קלֿאַסן־קאַמף ווערט אָפּגערייניקט און פֿאַראיינפֿאַכט. אויף אָנצופֿירן אירע קולֿטורעלֿע ענינים — און נאָר צוליב דעם צוועק — בילֿדעט יעדע נאַציע אַ יורידישע קאָלֿעקטיווע איינהייט. די אָרגאַנען, וועלֿכע זענען נויטיק דערצו, אַז די „יורידישע פּערזאָן” זאָלֿ קענען פֿונקציאָנירן, ווערן אויסגעקליבן אויף דעמאָקראַטישע יסודות, דורך אַלֿגעמיינע וואַלֿן. אָט די אָרגאַנען נעמען איבער ביי דער מלֿוכה די קולֿטורעלֿע ענינים פֿון דער אָדער יענער נאַציע. אויף וויפֿלֿ ס׳עקסיסטירן אַזוינע קולֿטורעלֿע באַדערפֿענישן, וועלֿכע זענען אַלֿגעמיין פֿאַרן גאַנצן לֿאַנד, און וועלֿכע זענען נישט נאָך די קרעפֿטן פֿון דער איינצלֿנער נאַציע, ווערן זיי באַפֿרידיקט

דורך אַ פֿעדעראַטיוון בונד פֿון נאַציאָנאַלֿע סיימען. אָט דער בונד בילֿדעט גלֿייכצייטיק דעם פֿונדאַמענט, אויף וועלֿכן די פראָלֿעטאַריער פֿון פֿאַרשיידענע נאַציעס קענען פֿאַראייניקן זייערע קרעפֿטן אַפֿילו אין די ראַמען פֿון יענע פֿראַגן, בנוגע וועלֿכע די נאַציעס זענען „אָפגעצוימט” איינע פֿון די אַנדערע.

דערינען לֿיגט דער תוך פֿון דער קולֿטור־נאַציאָנאַלֿער אויטאָנאָמיע אין איר ריינערער געשטאַלֿט. די נאַציאָנאַלֿע אויטאָנאָמיע איז, מיט אַנדערע ווערטער אויסגעדריקט — די נאַציאָנאַלֿע זעלֿבסטפֿאַרוואַלטונג. דערביי איז די נאַציע דער איינציקער בעלֿ־דעה בלויז אין דעם געביט פֿון יענע פֿראַגן, אין וועלֿכע ס'דריקט זיך אויס דאָס נאַציאָנאַלֿע לֿעבן אַלֿס אַזעלֿכעס, דאָס הייסט, אין דעם געביט פֿון די קולֿטורעלֿע פֿראַגן. דערמיט איז באַשרענקט איר קאָמפעטענץ. פֿאַר די איבעריקע ענינים און פֿונקציעס הערט אויף דער „נאַציאָנאַלֿער פֿאַראיין” צו עקסיסטירן. זיינע מיטגלֿידער טרעטן דאָ אַרויס נישט אַלֿס פֿאַרטרעטער פֿון דער נאַציע, נאָר ווי איינפֿאַכע איינוווינער פֿון דער אָדער יענער אַדמיניסטראַטיווער איינהייט, אַלֿס וויילֿער אין די אָדער יענע איינריכטונגען פֿון דער טעריטאָריאַלֿער זעלֿבסטפֿאַרוואַלטונג. אָט די פֿונקציעס גייען אַריבער צו דער פֿאַרוואַלטונג פֿון די אַלֿגעמיינע איינריכטונגען, בעת די ערשטע גייט אַריבער אין די הענט פֿון די נאַציאָנאַלֿ־אויטאָנאָמע איינריכטונגען.

מיר געפֿינען נישט פֿאַר מעגלֿעך צו גיין ווייטער פֿון אַלֿגעמיינע דירעקטיוון בנוגע צו דער דאָזיקער פֿראַגע. די אויסאַרבעטונג פֿון די פרטים געהערט יענער צוקונפֿט ווען אויפֿן גרונט פֿון אונזערע פראָגראַם־פונקטן וועלֿן אויסגעאַרבעט ווערן די קאָנקרעטע געזעץ־פראָיעקטן. דער פרינציפיעלֿער אינהאַלֿט, אין וועלֿכן ס'איז וויכטיק קלאָר צו ווערן שוין איצט, ווערט אויסגעדריקט אין צוויי ווערטער: *נאַציאָנאַלע זעלבסטפֿאַרוואַלטונג*.

מיר זענען דערפֿאַר, ערשטנס, ווײלֿ דאָס אַנטשפרעכט דעם פרינציפ פֿון זעלֿבסטפֿאַרוואַלטונג, און דערמיט ווערט אונטערגעשטראָכן, אַז די אינדיווידועלֿע פֿרייהייט, די פֿרייהייט פֿון יחיד, איז נאָך צו ווייניק, אַז דאָס בלֿויזע פראָקלֿאַמירן די רעכט פֿאַרזיכערט נאָך נישט די פֿרייהייט; ס'מוזן געשאַפֿן ווערן די נייטיקע קאָלֿעקטיווע אָרגאַנען, וואָס נאָר זיי וועלֿן קענען דינען אין אַ גרעסערער אָדער קלֿענערער מאָס פֿאַר אַ גאַראַנטיע פֿון ווירקלֿעכער גלֿייך־באַרעכטיקונג.

צווייטנס, איז די נאַציאָנאַלֿע זעלֿבסטפֿאַרוואַלטונג וויכטיק פֿאַר אונז גראָד ווי אַ נאַציאָנאַלֿע: דערמיט ווילֿן מיר אונטערשטרייכן, אַז יענע קאָלֿעקטיווע איינהייט, אין וועלֿכער מיר זעען די ערבות פֿון אַ פֿרידלֿעכער לֿייזונג פֿון דער פֿראַגע, דאַרף זיין נישט די טעריטאָריאַלֿע, נאָר די נאַציאָנאַלֿע; אין איר באַטיילֿיקן זיך נישט די איינוווינער פֿון דער אָדער יענער

געגנט, נאָר די מיטגלידער פֿון אַ באַשטימטער נאַציע, אויף וואָסער טעריטאָריע זיי זאָלן נישט וווינען.

מיר טרעטן נישט אַרויס אַלס קעגנער פֿון דער טעריטאָריאַלער זעלבסטפֿאַרוואַלטונג. אין אַזאַ מוראַדיק גרויס לאַנד ווי רוסלאַנד, מוז די אינערלעכע פֿאַרשיידנקייט פֿון די אָרטיקע באַדינגונגען נאַטירלעך אַרויסרופֿן אַ געוויסע דעצענטראַליזאַציע, וועלכע איז נויטיק און נוצלעך. מיר זאָגן בלויז, אַז די נאַציאָנאַלע פֿראַגע ווערט נישט געלייזט דורך דער טעריטאָריאַלער זעלבסט־פֿאַרוואַלטונג, זי ווערט נישט געלייזט צוליב דער איינפֿאַכער סיבה, וואָס די באַגריפֿן „נאַציע" און די „באַפֿעלקערונג פֿון אַ געוויסער טעריטאָריע" פֿאַלן נישט צוזאַמען. מיר האָבן שוין אָנגעוויזן, אַז די טעריטאָריאַלע אויטאָנאָמיע קען אין בעסטן פֿאַל באַפֿרייען פֿון נאַציאָנאַלער אונטערדריקונג יענע נאַציע, וועלכע שפּילט די הערשנדע ראָלע אין דער דאָזיקער פּראָווינץ. פֿאַר די איבעריקע נאַציאָנאַליטעטן, וועלכע געפֿינען זיך דאָרטן, פֿאַרענטפֿערט זי נישט די נאַציאָנאַלע פֿראַגע. מיר וועלן נאָך צוגעבן, אַז אַפֿילו די מיטגלידער פֿון דער הערשנדיקער נאַציע זענען פֿריי, נאָר כּל זמן זיי בלייבן אין דעם תּחום פֿון „זייער" פּראָווינץ. אַריבערשפּרייזנדיק אַט דעם תּחום, זענען זיי שוין מער נישט פֿריי און באַקומען איבער זיך אַן אויבערהאַר אין דער געשטאַלט פֿון דער נאַציע, וועלכע איז פֿון איר זייט דער בעל־דעה איבער „איר" טעריטאָריע.

ליידער אָבער, איז די טעריטאָריאַלע אויטאָנאָמיע, אַלס אַן ענטפֿער אויף דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, ביז איצט געווען אַ מער פּאָפּולערער לאָזונג, איידער די נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע. דערצו האָבן געפֿירט די פֿאַלשע טראַדיציעס פֿון טעריטאָריאַליזם, וועלכע מ׳האָט אַריבערגעטראָגן אין דעם געביט פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. פֿון אָט די טראַדיציעס מוז מען זיך אָפּזאָגן. וואָס פֿאַר אַ פּאָזיציע מ׳זאָל נישט פֿאַרנעמען אין דעם טעאָרעטישן וויכּוח וועגן דעם, צי קען אַ באַשטימטע גרופּע מענטשן רעכענען זיך פֿאַר אַ נאַציע אָן אַ טעריטאָריע, אָדער נישט, אין דער רעאַלער פּאָליטיק מוז מען אומבאַדינגט זיך רעכענען מיט דעם אומצווייפֿלהאַפֿטן פֿאַקט, אַז קיין נאַציע (יעדנפֿאַלס פֿון די אונטערדריקטע נאַציעס), וואָס פֿאַר אַ מערהייט פֿון איר ס׳זאָל נישט באַוווינען אַ באַשטימטע טעריטאָריע, פֿאַרנעמט נישט דורכויס די גאַנצע טעריטאָריע, נישט איבערלאָזנדיק קיין פּלאַץ פֿאַר אַנדערע.

דאָס איז אַ רעזולטאַט פֿון דער היסטאָרישער אַנטוויקלונג פֿון די פֿעלקער, און מיט אָט דער היסטאָרישער טענדענץ מוז זיך רעכענען אין זיין פּאָליטיק יעדער סאָציאַל־דעמאָקראַט. אויב דער קאַפּיטאַליזם ברענגט נישט אין דער אמתן צו דער צעשטויבונג און צעשפּרייטונג פֿון די פֿעלקער איבער דעם גאַנצן שטח פֿון דער מלוכה (ווי דאָס דאַכט זיך דעם אָדער יענעם „מאַרקסיסט"), מאַכט ער אָבער בלי ספֿק אַ סוף צו די אָפּגעשלאָסענע, אָפּגעזונדערטע געגנטן מיט אַן איינהייטלעכער נאַציאָנאַלער באַפֿעל־

קערונג. ער מאָבילֿיזירט די באַפֿעלֿקערונג, מאַכט זי באַוועגלֿעך, טרייבט מאַסן מענטשן פֿון איין שטאָט אין דער אַנדערער, צערייסט די פֿאַרבינדונג צווישן דער באַפֿעלֿקערונג און דער ערד, און אין יעדער מער אָדער וועניקער באַדייטנדער טעריטאָריע ווערט אויף אייביק פֿאַרשוווּנדן דער איינהייטלֿעכער נאַציאָנאַלֿער קאָלֿיר. אָט צולֿיב דער טענדענץ גייט זיך אַלֿץ ווייטער פֿונאַנדער די טעריטאָריאַלֿע פֿראַגע פֿון דער נאַציאָנאַלֿער — די צוויי פֿראַגן, וועלֿכע זענען ענג פֿאַרבונדן צוזאַמען אין דעם פֿאַלֿ, ווען מיר האָבן צו טאָן מיט אַ טעריטאָריע, וועלֿכע איז געפֿאַרבט אין אַן איינהייטלֿעכער נאַציאָנאַלֿער קאָלֿיר. די טעריטאָריאַלֿע זעלֿבסטפֿאַרוואַלֿטונג — זי האָט זיך איר אייגענע באַדייטונג און ווערט, און גיט אַן ענטפֿער אויף אַ גאַנצע רייע באַדערפֿענישן, וועלֿכע טראָגן אַ טעריטאָריאַלֿן כאַראַקטער. די נאַציאָנאַלֿע פֿראַגע האָט אָבער דערצו קיין שום שייכות נישט און זי פֿאָדערט אַ באַזונדערע לֿייזונג. כדי די אַלֿגעמיינע פֿאָרמלֿ „זעלֿבסטפֿאַרוואַלֿטונג" זאָלֿ קאָנען געבן אַן ענטפֿער אויך אויף דער אויפֿגאַבע, מוז מען פֿאַרבייטן דעם פֿאַרעלֿטערטן און אומנייטיקן באַגריף טעריטאָריע, דורך אַן אַנדערן, רעכענענדיק זיך דערביי מיט די היסטאָרישע טענדענצן פֿון דער איצטיקער קאַפּיטאַלֿיסטישער אָרדענונג. אָט דער אַנדערער באַגריף איז די נאַציע, ווי אַ סומע פֿון אַלֿע יחידים, וועלֿכע געהערן צו אַ באַשטימטער היסטאָריש־קולֿטורעלֿער גרופּע, אומאָפּהענגיק דערפֿון, וואָס זיי וווינען אויף פֿאַרשיידענע טעריטאָריעס.

אויף דער נאַציאָנאַלֿער פֿראַגע גיט אַ גענויען ענטפֿער בלֿויז די נאַציאָנאַלֿע אויטאָנאָמיע.

אָט די פֿאָדערונג צוזאַמען מיט די איבעריקע אונזערע פֿאָדערונגען אויף דעם דאָזיקן געביט — בירגערלֿעכע גלֿייך־באַרעכטיקונג פֿאַר ייִדן און די פֿולֿבאַרעכטיקונג פֿון דער ייִדישער שפּראַך — בילֿדן אונזער פּראָגראַם אין דער נאַציאָנאַלֿער פֿראַגע.

נאַציאָנאַלע באַוועגונג און נאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אין רוסלאַנד*

אויף אַלע געביטן פֿון געזעלשאַפֿטלעכן לעבן זוכט די אַרבעטער־באַוועגונג אירע באַזונדערע וועגן. אומעטום רייסט זי זיך אַדורך אין אַ באַזונדערן שטראָם, זאָגט איר אייגן וואָרט.

און דאָס נישט בלויז אין דער פּאָליטישער טעטיקייט; אומעטום אַזוי. אין פּאָליטיק אָבער האָט די דאָזיקע באַזונדערקייט פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג זיך דערוואָרבן אין אַ געוויסן גראַד בירגערעכט, און נישט בלויז צווישן די אַרבעטער אַליין. אַגב איז דאָס דאָזיקע בירגעררעכט פֿונעם שטאַנדפּונקט פֿון דער אויסערלעכער וועלט זייער נישט זיכער. באַזונדערס אויף יענעם געביט פֿון פּאָליטיק, וואָס אינטערעסירט אונז דאָ: אינעם קאַמף פֿאַר נאַציאָנאַלער באַפֿרייונג.

פֿאַר די וועלכע קלאַמערן זיך אין דעם טראַדיציאָנעלן צוגאַנג צו דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע איז נאַציאָנאַלע באַפֿרייונג אין עצם אומצערײַסבאַר צוזאַמענגעבונדן מיט נאַציאָנאַלער אַחדות. ווי צוויי זײַטן פֿון איין און דער זעלבער מטבע. אַ נאַציע וואָס שטרעבט צו פֿרייהייט, מוז זײַן אייניק און סאָלידאַריש. דער נאַציאָנאַלער אינטערעס איז דער אינטערעס פֿון גאַנצן כלל. פֿאַר אים מוזן פֿאַרשטומט ווערן די אינטערעסן פֿון איינצלנע טיילן — קלאַסן, עס מוז אויפֿהערן דער קלאַסנקאַמף.

ווער עס שטייט אויף דעם דאָזיקן שטאַנדפּונקט, פֿאַר דעם איז אומפֿאַרשטענדלעך און פֿרעמד די פּראָלעטאַרישע זעלבסטאָפּגרענעצונג. זי רײַסט די אויגן, קלינגט ווי אַ דיסאָנאַנס. מען זעט דערין פֿאַרראַט...

עס איז אָבער פֿאַראַן אַן אַנדער שטאַנדפּונקט: נאַציאָנאַלע באַפֿרייונג איז איינער פֿון די עטאַפּן אינעם קאַמף פֿון אַרבעטער־קלאַס פֿאַר אַן אינטעגראַלער באַפֿרייונג. דאָס הייסט נישט נעגירן די נאַציאָנאַלע אינטערעסן, נאָר האָבן אין זינען, אַז פֿאַר יעדן קלאַס זענען זיי אַנדערע, אַז די וועגן מיט וועלכע יעדער קלאַס גייט, שטרעבנדיק צו פֿאַרווירקלעכן די דאָזיקע אינטערעסן, זענען אויך פֿאַרשיידן. אָט דער שטאַנדפּונקט וואַרפֿט אונטער די נאַציאָנאַלע באַוועגונג — ווי יעטוועדע אַנדערע — דעם העכסטן

---

* דער אַרטיקל איז געשריבן אין 1908 און געווען געדרוקט אין זאַמלבוך פֿאָרמען פֿון נאַציאָנאַלע באַוועגונגען אין מאָדערנע מלוכות (רוסיש), פּעטערבורג, 1910. ייִדישע איבערזעצונג — וו. שולמאַן.

קריטעריום פֿון קלאַסנקאַמף. און די שטרעבונג פֿון די אַרבעטער אַדורכצופֿירן זייער באַזונדער שטעג אויפֿן דאָזיקן אַלגעמיינעם נאַציאָנאַלן פֿעלד ווערט באַטראַכט פֿאַר אומפֿאַרמײַדלעך און נויטווענדיק.

דאָס איז אַ שטרייט צווישן צוויי וועלט־אָנשויונגען און דאָ איז נישט דאָס אָרט אים צו אַנטשיידן. מיר נעמען די „באַזונדערקייט“ פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג ווי אַ פֿאַקט. און מיר וועלן זיך באַמיען צו באַהאַנדלען איר גורל אויפֿן געביט פֿון נאַציאָנאַלער פּאָליטיק.

1

די אַרבעטער־באַוועגונג באַווײַזט זיך נישט אויף דער וועלט ווי מינערוואַ פֿון יופּיטערס קאָפּ. נאָר אין לאַנגזאַמען פּראָצעס פֿון שאַפֿן וואַקסט זי אויס אין אַ בולט אָנגעצייכנטער אינדיווידואַליטעט. זי קומט פֿון די טיפֿענישן פֿון דער בורזשואַזער געזעלשאַפֿט, געמישט מיט פּסולת — אַ ירושה פֿון דער דאָזיקער געזעלשאַפֿט. ביסלעכווייז רייניקט זי זיך אָפּ, זוכט וועגן, און אינם פּראָצעס פֿון זוכענישן באַשאַפֿט זי פּאַרטייען — סאָציאַליסטישע פּאַרטייען.

די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען — דאָס איז נאָך נישט די אַרבעטער־באַוועגונג. נישט שטענדיק אַפֿילו זענען זיי אַ טייל פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג. נישט שטענדיק זענען זיי עטאַפּן אויף איר וועג; אַן אַנדערש מאָל זענען זיי בלאָנדזשנדיקע פֿײַערלעך אין אַ זײַט פֿון וועג. אַן אַנדערש מאָל — טאַפּ־פֿינגער, וואָס עס רוקט אַרויס פֿון זיך די פּאַרטיי פֿון די פֿאַרמעגלעכע, וועלכע זוכט אַ שטיצפּונקט אין דער אַרבעטער־סביבה און שטעלט דעריבער אַרײַן אין איר פּאָליטישן לאַמטערן אַ רויטלעך שײַבל; אויסשפּירער און ווערבירער, וועלכע זי שיקט אַרויס אין די אַרבעטער־קוואַרטאַלן. אָפֿט מאָל איז עס אַ געמיש פֿון אַרבעטער־שיכטן מיט באַדייטיקע מאַסן פֿון דער אינטעליגענץ, וועלכע פֿליסן צוזאַמען פֿון אַלע זייטן אויפֿן פֿייערל פֿון דער נײַ־געבוירענער קראַפֿט, — און די דאָזיקע אינטעליגענץ ברענגט מיט זיך מיט אירע טראַדיציעס, סימפּאַטיעס, קאַפּריזן און פֿאָראורטיילן.

דאָס איז אַ פֿאַרשידנפֿאַרביקער לייטער פֿון פֿאַרשיידענע פּאָליטישע פֿאָרמאַציעס, אָנהייבנדיק פֿון איינע — מיט אַ קוים באַמערקבאַרער סאָציאַליסטישער באַפֿאַרבונג — און ענדיקנדיק מיט אַנדערע, וועלכע זענען שוין צײַטיק געוואָרן צו אַ צושטאַנד פֿון אמתע אַרבעטער־פּאַרטייען מיט אַ קלאָרער און בולט אָנגעצייכנטער קלאַסן־פֿיזיאָנאָמיע.

און אויב די דאָזיקע פֿאַרשיידנפֿאַרביקייט זעט זיך אינם גאַנצן פּנים פֿון דער פּאַרטיי, ווײַזט זי זיך אַרויס אין אַ גאָר באַזונדער שטאַרקער מאָס אויפֿן געביט פֿון דער פֿראַגע, וואָס אינטערעסירט אונז דאָ. גאַנץ מעגלעך, אַז קיין אַנדערע פֿראַגע (מיטן אויסנאַם פֿון דער אַגראַר־פֿראַגע) געפֿינט זיך נישט אין אַזאַ מאָס אין צושטאַנד פֿון זוכענישן ווי די נאַציאָ־

נאַלע פֿראַגע. עס האַנדלט זיך וועגן אײַנשליסן דאָס נאַציאָנאַלע פראָבלעם אין אַלגעמיינעם סיסטעם פֿון דער סאָציאַלער וועלט־אַנשויונג ווי איר אָרגאַנישער באַשטאַנדטייל. מען דאַרף באַהעפֿטן אַט דעם דאָזיקן רינג מיט דער אַלגעמיינער קייט, אַזוי אַז דער רינג זאָל נישט קאַליע ווערן און עס זאָל נישט צעשטערט ווערן די גלייכמעסיקייט פֿונם גאַנצן. דאָס איז שווער, און עס טרעפֿט כסדר, אַז עס ווערט אײַנגעשטשערבעט אָדער די קייט אָדער איר נײַער רינג.

דער דאָזיקער פראָצעס איז פֿאָרגעקומען און קומט אויך איצט פֿאָר אין פֿאַרשידענע פֿאָרמען, אָפהענגיק דערפֿון אין וואָס פֿאַר אַ סביבה עס האָט זיך אויסגעבילדעט די געגעבענע פאַרטיי. ווי אַזוי זענען די אויסערלעכע באַדינגונגען פֿון דער נאַציע וואָס אין איר איז די פאַרטיי טעטיק, ווי אַזוי זענען די אינערלעכע קרעפֿטן־פֿאַרהעלטענישן אין די גרענעצן פֿון דער געגעבענער נאַציע און ווי אַזוי, ענדלעך, זעט אויס דער מאָמענט, ווען עס איז געבוירן געוואָרן און עס האָט זיך אויסגעפֿורעמט די פאַרטיי, וועלכע קומט אין באַטראַכט.

מיר האָבן שוין גערעדט וועגן דעם, אַז די סאָציאַליסטישע פאַרטייען אַנטשטייען אָפֿט מאָל אין נאָענטסטן קאָנטאַקט מיט אַנדערע נישט־סאָציאַליסטישע שטרעמונגען, און צווישן זייערע אָנהענגער ציילן זיי נישט קיין קליינע צאָל אַזעלכע פערזאָנען, וועלכע האָבן דורכגעמאַכט זייער פֿריערדיקע עוואָלוציע אין די רייען פֿון בירגערלעכע אָרגאַניזאַציעס און וועלכע לויט זייער סאָציאַלער לאַגע געהערן זיי צו אינטעליגענטישע און קליינבירגערלעכע שיכטן. און אַט דער דאָזיקער אומשטאַנד לייגט אַרויף אַ קלאָרן שטעמפל סײַ אויף דעם גאַנצן פנים, סײַ — באַזונדער — אויף דער נאַציאָנאַלער פאָליטיק פֿון די דאָזיקע פאַרטייען. גלײַך ווי זיי טרעטן אַרויס אויף דער פאָליטישער אַרענע שטויסן זיי זיך אָן מיטן נאַציאָנאַלן פראָבלעם. דאָס פראָבלעם איז אַוועקגעשטעלט געוואָרן נישט דורך זיי, אָבער די ירושה לייגט זיך אויף זייערע פלייצעס; און זיי פֿאַרבלייבן אירע געפֿאַנגענע. ביי דער מערהייט אונטערדריקטע נאַציעס באַווייזט זיך פֿריִער פֿאַר דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג אַ בירגערלעך־נאַציאָנאַלע באַוועגונג, צי אין דער פֿאָרם פֿון פאָליטישער טעטיקייט, צי אין דער פֿאָרם פֿון אַלגעמיין נאַציאָנאַלער קולטור־אַרבעט, אין וועלכער די צוקונפֿטיקע טוער פֿון סאָציאַליזם באַטייליקן זיך צוגלייך מיט די ראַדיקאַלע און סתם פראָגרעסיווע עלעמענטן. צום מאָמענט ווען עס טרעט אַרויס דער סאָציאַליזם זענען שוין אויספֿאָרמירט באַשטימטע, נאַציאָנאַליסטישע שטימונגען, וואָס האָבן געלייגט זייער שטעמפל אויף דער גאַנצער געזעלשאַפֿטלעכער אַטמאָספֿער. מיר זעען דאָס בײַ די פאָליאַקן, ווו די נאַציאָנאַלע טראַדיציעס זענען אַ פֿאַרגלײַך עלטער ווי די סאָציאַליסטישע, און ווו צו דער צײַט, ווען דער פראָלעטאַריאַט באַווײַזט זיך אויף דער אַרענע, האָבן די נישט־פראָלעטאַ־

רישע שיכטן שוין געהאַט הינטער זיך אַ היסטאָרישע פֿאַרגאַנגענהייט. דאָס זעלבע בײַ די ליטווינער, ווי פֿריער פֿאַר דער פּאָליטישער באַוועגונג פֿון די אַרבעטער איז געגאַנגען אַן אינטענסיווע קולטור־אַרבעט, וואָס האָט זיך אַנטוויקלט בײַ געוויסע שיכטן פֿון דער אינטעליגענץ און פויערים. דאָס זעלבע ביי די אַרמענער, דאָס זעלבע ביי די אוקראַינער. און אין וואָס פֿאַר אַ מאָס עס זענען צום מאָמענט, ווען דער סאָציאַליזם באַווייזט זיך, פֿאַרפֿעסטיקט און אויסגעפֿורעמט די אינטעליגענטישע און קליינבירגערלעכע שטרעמונגען, וואָס מער בולטע שפּורן זיי האָבן באַוויזן איבערצולאָזן אויף דעם גאַנצן גייסטיקן פּנים פֿון דער פּראָגרעסיווער געזעלשאַפֿט, — אַלץ אין אַ גרעסערער מאָס באַשטימען זיי אויך דעם אידעיִשן סיסטעם פֿון די יונגע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען.

און דאָס קומט פֿאַר אין צוויי ריכטונגען. אָדער די גײַסטיקע ירושה פֿון בורזשואַזן ראַדיקאַליזם און קולטור־טרעגערײַ גיסט זיך אַרײַן ווי אַ ברייטער שטראָם אין דער נײַער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי און זי נעמט איבער גערן די דאָזיקע ירושה אין אַ גרעסערן אָדער קלענערן פֿאַרנעם, אָדער פֿאַרקערט, די נייע פּאַרטײ שטרעבט באַוווסטזיניק זיך אָפּצוצוימען דערפֿון. און וואָס שטאַרקער עס איז דער אײַנפֿלוס פֿון די אַלטע טראַדיציעס אַלץ שטאַרקער איז דער ווידערשטאַנד, זעלבסטשוץ און נאָך מער די געפֿאַר אַרײַנצופֿאַלן אין אַ קעגנזעצלעכן עקסטרעם, און צוזאַמען מיטן בורזשואַזן ענטפֿער אויפֿן נאַציאָנאַלן פּראָבלעם אַרויסוואַרפֿן אין דרויסן דאָס פּראָבלעם גופֿא. וואָס־זשע איז דאָס פֿאַר אַ ירושה? די באַוועגונג פֿון די קליינבירגערלעכע און ראַדיקאַלע עלעמענטן בײַ די אונטערדריקטע פֿעלקער איז — מיט קליינע אויסנאַמען — דורכויס אַ נאַציאָנאַליסטישע. דער נאַציאָנאַלער דרוק בכלל רופֿט אַרויס פֿריער אָדער שפּעטער אַ שטײַגנדיקע נאַציאָנאַלע אימפּולסיווקייט, אַ קרענקלעכע אַנטוויקלונג פֿון נאַציאָנאַלן געפֿיל. ביי אַנדערע קלאַסן ווערט די דאָזיקע היפּערטראָפֿיע פֿון נאַציאָנאַלן געפֿיל מער ווייניקער פּאַראַליזירט פֿון די בולטע סאָציאַלע שטרעמונגען, אָבער צווישן די קליינבירגערלעכע (טיילווייז אויך אינטעליגענטישע) קרייזן, וואָס זייערע סאָציאַלע חלומות זענען האָפֿענונגסלאָז און די געזעלשאַפֿטלעכע פּאָזיציע אַ וואַקלדיקע — צווישן זיי נעמען אָן די נאַציאָנאַליסטישע שטימונגען אַ באַזונדער שאַרפֿע אַלץ באַהערשנדיקע פֿאָרם. דער נאַציאָנאַלער מאָמענט פֿאַרשטופּט אין הינטערגרונט אַלע אַנדערע פּראָבלעמען. די נאַציאָנאַלע אידעע ווערט דער העכסטער רעגולאַטאָר. דער נאַציאָנאַלער קאַמף באַקומט דעם כאַראַקטער פֿון אַ זעלבסטציל.

און אָט אויף וויפֿל אַ סאָציאַליסטישע פּאַרטיי פֿאָרמירט זיך אויס אין אַן אינטימען קאָנטאַקט מיט ענלעכע עלעמענטן, אין אַ סביבה וואָס איז געדיכט אָנגעזאַפּט מיט ענלעכע שטימונגען, ווערט אַזאַ היפּערטראָפֿיע פֿון נאַציאָנאַלן געפֿיל איר כאַראַקטעריסטישע אייגנשאַפֿט. פֿאַרשטײט זיך, נישט

אין אַזאַ שאַרפֿער פֿאָרם ווי מיר באַגעגענען עס ביי בורזשואַזע פּאַרטייען.

די אידעיִשע טעטיקייט פֿון אַזעלכע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען איז פֿולֿ מיט קאָנפֿליקטן צווישן קלאַסן־אינהאַלט פֿון זייער אַגיטאַציע און די נאַציאָנאַליסטישע מאָטיוון, וואָס רײַסן זיך שאַרף אַרײַן אין דער דאָזיקער אַגיטאַציע. עס באַקומט זיך עפּעס אַ מישמאַש. מען פּריידיקט דעם קלאַסן־קאַמף און מען שטרייכט אונטער אַלגעמיין־נאַציאָנאַלע אויפֿגאַבעס און אַלֿגעמיין־נאַציאָנאַלע אַרבעט; פּראָפּאַגאַנדע פֿון פּראָלעטאַרישער סאָלידאַריטעט און שאַרפֿע נאַציאָנאַליסטישע טענער. — דאָס אַלץ טראָגט אַרײַן צעטומלטקייט און כאַאָס און גרייט צו אַ באָדן פֿאַר חטאים אויפֿן געביט פֿון פּראַקטישער פּאָליטיק.

אין דער אַלגעמיינער רשימה פֿון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אין רוסלאַנד, איז דער דאָזיקער טיפּ דער אַממערסטן עקלעקטישער אי לויט זיין אידעיִשן פּנים, אי לויט זיין פּערזענלעכן צוזאַמענשטעל. מיר באַגעגענען אים כמעט כסדר אין יענער פּלעיאַדע נאַציאָנאַלע פּאַרטייען, גרופּעס און גרופּקעלעך, וועלכע זענען אַזוי אָדער אַנדערש (אידעיִש אָדער אָרגאַניזאַציאָנעל) אַנגעשלאָסן אָן די ס. ר. (סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן) אָדער שטייען נאָענט צו זיי. די דאָזיקע קאַטעגאָריע פּאַרטייען, וואָס זיי איז פֿרעמד דער מאַרקסיסטישער „ריגאָריזם“ און זענען געשטימט מער גינסטיק און גאָסטפֿריינדלעך צו יעטוועדער מין אידעיִשער אַפּיקורסות, עפֿענען נאַטירלעך אַ מער פֿרײַען צוטריט פֿאַר די עלעמענטן פֿון נאַציאָנאַליזם. אָן אַנדער מאָל דערקלערט זיך אַזאַ מין „טאָלעראַנץ“ פּשוט דערמיט, וואָס אַזאַ פּאַרטיי איז געווען צו ערשט אַ בירגערלעך־ראַדיקאַלע אָרגאַניזאַציע און נאָר שפּעטער האָט זי אָנגענומען אַ געוויסע סאָציאַליסטישע באַאַרבונג. אַזוי זענען, למשל, די אַרמענישע דראַשאַקיסטן. זעלבסטפֿאַרשטענדלעך קאָן נישט זײַן קיין רייד ביי אַזעלכע פּאַרטייען וועגן אָן אויסגעהאַלטענעם בליק אויף דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, וואָס זאָל זיך באַזירן אויף אַ שטרענגער קלאַסן־קאָנצעפּציע; די קלאַסן־עלעמענטן שלאָגן זיך קוים־קוים אַדורך פֿון אונטערן געדיכטן שיכט נאַציאָנאַליסטישע און אַפֿילו שאָוויניסטישע פֿראַזן.

אַנטקעגן דער דאָזיקער קאַטעגאָריע פּאַרטייען שטייט נאַטירלעך די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע. מיר וואָלטן אָבער נישט געוואָלט זי אַנטקעגנשטעלן ווי אַ כלל, און ווי אַ כלל אידעאַליזירן איר פּאָזיציע. אויב די פּאַרטייען פֿון ערשטן טיפּ זענען אַנטשטאַנען אין אַ סביבה מיט באַשטימטע נאַציאָנאַלע שטימונגען און אונטער זייער אוממיטלבאַרער ווירקונג, זענען אויך די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציעס אַנטשטאַנען נישט אין אַ פּוסטן רוים און זענען פֿאַר קיין פֿאַל נישט (פֿאַקטיש!) געווען איינגעשלאָסן בלויז אין די ראַמען פֿון דער אַרבעטער־סביבה. אויך אין זייערע רייען האָבן געפֿונען אָן אָרט פֿון די ערשטע טריט אָן זייער פֿיל אינטעליגענטישע עלעמענטן

און אין דער ערשטער צייַט פֿון איר אַנטוויקלונג האָבן אין דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע נישט זעלטן געהאַט אַן איבערהאַנט (נישט צאָלמעסיק נאָר אידעיִש) אַזעלכע אינטעליגענטישע שיכטן.

אָבער אויב אין די פּאַרטייען פֿון ערשטן טיפּ זענען די נישט־פּראָלעטאַרישע עלעמענטן געווען די טרעגער פֿון צעשוווּמענעם סאָציאַליזם און נאַציאָנאַליסטישע חלומות, האָט אין די רייען פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע געשטראָמט גאָר אַן אַנדער מין אינטעליגענץ: זי איז געווען די טרעגערין פֿון שטרענגן מאַרקסיזם, צייַטנווייַז אַפֿילו אַ פּלפּוליסטיש־שטרענגן אין זיין ריגאָריזם; אָט אין דעם ריגאָריזם און אין דער סעקטאַנטישער אויסנאַמיקייט, וואָס איז פֿאַרבונדן דערמיט, האָט זיך בולט אַרויסגעוויזן פּאָליטישע אומרייפֿקייט און קרייַזלערייַ. און אין עצם שפּיגלט זיך אָפּ אין אָט די ביידע דערשייַנונגען — סיי אין „ברייטן" פֿאַרנעם פֿון די סאָציאַליסטישע נאַציאָנאַליסטן, סייַ אין דער שמאָלער אומטאָלעראַנץ פֿון די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע דאָגמאַטיקער — די דעמאָלטיקע שוואַכקייט פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג און די פֿאַרהעלטנישמעסיקע קראַפֿט פֿון די נישט־פּראָלעטאַרישע אידעיִשע איינפֿלוסן. דער אונטערשייד צווישן די דאָזיקע צוויי טיפּן באַשטייט דערין, וואָס דער ערשטער האָט קאַפּיטולירט פֿאַר די בורזשואַזע שטימונגען און דער צווייטער האָט זיך אָפּגעגרענעצט פֿון זיי מיט אַזאַ שאַרפֿער ליידנשאַפֿט, אַז ער האָט צוזאַמען מיטן בורזשואַזן מיסט איבערגעלאָזט אויף יענער זייט גרענעץ אַ סך פֿון דעם ווערטפֿולן און נויטווענדיקן; און אַנשטאָט דעם צעשוווּמענעם נאַציאָנאַליזם האָט ער באַקומען בירושה אויך אַזעלכע באָדנלאָזע קאָסמאָפּאָליטישע שטימונגען.

„איך ווייס נאָר פֿון צוויי נאַציעס — די נאַציע פֿון עקספּלואַטאַטאָרן און די נאַציע פֿון עקספּלואַטירטע" — אָט דער קלאַסישער שפּרוך פֿון איינעם פֿון די פּערסאָנאַזשן פֿון דער רוסישער בעלעטריסטיק מאַכט דעם אייַנדרוק פֿון אַ שאַרזש, אָבער אין באַצוג צו דער גאָר נישט לאַנגער פֿאַרגאַנגענהייט איז דאָס ווייַט נישט קיין שאַרזש. דאָס איז אַ גענוג פּינקטלעכע פֿאָרמולירונג פֿון די שטימונגען בייַ די אומרייפֿע עלעמענטן צווישן די מאַרקסיסטן. מענטשן האָבן מורא געהאַט — און אין דער הינזיכט זענען זיי געווען גערעכט — איבערצונעמען אַ בורזשואַזע שטעלונג אין דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. אָבער אָפּוואַרפֿנדיק אַ פֿאַלשע קאָנצעפּציע פֿון דער פֿראַגע, האָבן זיי, אין זייער גרויסער התמדה, אָפּגעוואָרפֿן די פֿראַגע גופֿא און אויף איר אָרט האָבן זיי געלאָזן אַ ליידיקן פּלאַץ. צוזאַמען מיטן וואַסער האָבן זיי פֿון דער וואַנע אַרויסגעפּלוסקעט אויך דאָס קינד.

דאָס איז די קינדערקראַנקייט פֿון פֿיל סאָציאַל־דעמאָקראַטישע גרופּעס. אין אַ בולט אויסגעשפּראָכענער פֿאָרם איז שווער זי צו באַגעגענען אין איצטיקן מאָמענט, אָבער די אָפּקלאַנגען אירע לאָזן זיך הערן נאָך איצט.

מיטן דאָזיקן טיפּ — מיר וואָלטן זאָגן אַנטי־נאַציאָנאַלן — גרענעצט זיך נאָך אַ טיפּ — אַן אַנאַציאָנאַלער. ער שפּיגלט אויך אָפּ אין זיך דעם אומרײַפֿן צושטאַנד פֿון דער פּאַרטיי. דער דאָזיקער טיפּ איז אָבער, נישט ווי דער פֿריערדיקער, אַן איבערצײַגטער קעגנער פֿון דער נאַציאָנאַלער אידעע; ער איגנאָרירט זי פּשוט, אומבאַוווּסט. די נאַציאָנאַלע פֿראַגע שטייט נאָך נישט אונטער דעם קוקווינקל פֿון דער יונגער אַרבעטער־פּאַרטיי. די אַרבעטער־אָרגאַניזאַציע, וועלכע טרעט אַרויס אויף דער אַרענע פֿון פּאָליטישן לעבן, מוז פֿון דאָס נײַ זיך שאַפֿן דעם גאַנצן פּאָליטישן אַרסענאַל, פֿון דאָס נײַ איבערשאַצן אַלע טראַדיציאָנעלע פּאָליטישע ווערטן. און אויף וויפֿל מיר האָבן צו טאָן מיט אַ גרופּע, וואָס אַנטשטייט ניט אין אַ געמישטער סביבה פֿון קליינבירגערלעכן ראַדיקאַליזם און דעקלאַסירטער אינטעליגענץ, און ווערט אויסגעפֿורעמט גלײַך אַלס אַן אַרבעטער־גרופּע, שאַרף אָפּגעגרענעצט פֿון דער איבעריקער פּאָליטישער וועלט, — אויף אַזוי פֿיל איז גאַנץ נאַטירלעך, אַז דער געדאַנק פֿון די פּיאָנערן איז פֿריער פֿאַר אַלץ געווענדט צו די פֿראַגן פֿון ריין סאָציאַלן כאַראַקטער, צו דער טעאָריע און פּראַקטיק פֿון קלאַסנקאַמף אין ענגסטן זינען פֿון דאָזיקן וואָרט. ווײַל דאָ, אין די דאָזיקע פֿראַגן, קומט זיי אויס צו זוכן יענעם רוקנביין, אַרום וועלכן עס ווערט סוף כּל סוף אויסגעבויט די גאַנצע באַוועגונג. דעריבער קומט אויס, אַז גלייך נאָך די אַלגעמיין סאָציאַלע פּראָבלעמען רוקן זיך ווידער אַמאָל אַרויס אַלגעמיין מלוכישע, אין וועלכע עס ווייזט זיך ווידער אַמאָל אַרויס שאַרף און דײַטלעך דער קלאַסן־מאָמענט.

חוץ דעם איז דערמיט פֿאַרבונדן אויך אַ געוויסע סקעפּטישע, אַפֿילו גרינגשאַצנדיקע באַציִונג צו דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. ס׳קומט אויס ווי אין איר לייזונג וואָלט געווען פֿאַראינטערעסירט בלויז די בורזשואַזיע, אַז דער אַרבעטער, דאָס דאָזיקע שטיפֿקינד פֿון דער הײַנטיקער מלוכה און פֿון דער היינטיקער ציוויליזאַציע וועט סיי ווי נישט קאָנען זיך באַנוצן מיט די פֿרוכטן פֿון נאַציאָנאַלן זיג. ער איז איצט באַעוולט און וועט בלייבן באַעוולט אויך אין דער צוקונפֿט; צו וואָס־זשע זאָל ער זיך אַרײַנמישן אין דעם דאָזיקן פֿרעמדן פֿאַר אים סיכסוך צווישן די פֿאַרמעגלעכע?... די דאָזיקע שטימונג פֿון נאַציאָנאַלן אַבסענטעיִזם פֿאַלט געוויס אָפּ ווען די פּאַרטיי ווערט רייף און וואַקסט זיך פֿונאַנדער, אָבער דאָך האַלט זי זיך אָפֿט מאָל מיט גרויס עקשנות.

אָט די אַלע דרײַ טיפּן, זעלבסטפֿאַרשטענדלעך, שטעלן מיט זיך אין קיין פֿאַל נישט פֿאַר פֿאַרגליווערטע סכעמעס. דאָס זענען גיכער באַזונדערע מאָמענטן אין דער אַנטוויקלונגס־געשיכטע פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג. און עס איז פֿאַראַן אויך אַ פֿערטער טיפּ, צו וועלכן עס נייגן זיך אָביעקטיוו אַלע איבעריקע — אויף וויפֿל זיי פֿאַרמאָגן אַ געזונטן קערן, פֿון וועלכן עס איז פֿעיִק זיך צו אַנטוויקלען אַן אויסגעהאַלטענע און ברייטע סאָציאַליס־

טישע פּאַרטיי. אַמאָל פּאַסן זיי זיך אַרײַן אין די ראַמען פֿון דאָזיקן טיפּ, אַמאָל ווײַזן זיי אַרויס נאָר אַ באַשטימטע עוואָלוציע אין זײַן ריכטונג, אַמאָל גיסן זיי זיך אינגאַנצן צונויף מיט אים.

אָט דער דאָזיקער פֿערטער טיפּ בינדט צונויף האַרמאָניש דעם קאַמף פֿאַר דער נאַציאָנאַלער באַפֿרייונג מיטן העכסטן קריטעריום פֿון פּראָלעטאַרישן קלאַסנקאַמף. דער דאָזיקער טיפּ — מיר וועלן נאָך שפּעטער זיך באַגעגענען סײַ מיט אים, סײַ מיט די אַנדערע — כאַראַקטעריזירט אַ רײַפֿן צושטאַנד פֿון אַן אַרבעטער־פּאַרטיי, פֿון אַ סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי. און אויף וויפֿל אין זײַן ריכטונג עוואָלוציאָנירן אַנדערע פּאַרטייען, וועלכע שטייען אויסער דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, ווערט די דאָזיקע עוואָלוציע זייערע אין אַ באַשטימטער — נאַציאָנאַלער — פֿראַגע אומפֿאַרמײַדלעך פֿאַרבונדן מיט דער אַלגעמיינער עוואָלוציע; אין דער ריכטונג צו אַ סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאָליטיק און צו דער מאַרקסיסטישער וועלט־אַנשויונג.

וואָס זענען דאָס פֿאַר אַ קרעפֿטן, וואָס אונטער זייער אײַנפֿלוס ענדערט זיך די פּאָזיציע פֿון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אין דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע?

אָן ספֿק שפּילט דאָ נישט קיין קליינע ראָלע די קעגנזײַטיקע ווירקונג פֿון די פּאַרטייען. אויך די בורזשואַזע פּאַרטייען איבן אויס אָן צווייפֿל אַ קענטיקע ווירקונג אויף די אַרבעטער. באַזונדערס אין יענעם פּראָצעס, וואָס פֿירט פֿון די אַנטי־נאַציאָנאַלע צו נאַציאָנאַלע שטימונגען. און דאָס איז גאַנץ פֿאַרשטענדלעך, ווײַל אויב בײַ אַן אַרבעטער־פּאַרטיי אַנטשטייט דער אינטערעס צו סאָציאַלע פֿראַגן פֿריער און איז גרעסער ווי בנוגע אַלע אַנדערע, רוקט זיך אַרויס בײַ דער בורזשואַזיע (פֿון אַן אונטערדריקטער נאַציע) די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אַ סך פֿריִער, — דאָס איז דער גאָר־גאָר באַקוועמער פֿאַר איר דעקמאַנטל, אין וועלכן זי וויקלט אײַן אירע קלאַסן־אינטערעסן. בײַם אַוועקשטעלן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע יאָגט די בורזשואַזיע אַריבער די אַרבעטער (געוויס נאָר לויט דער צײַט, אָבער נישט לויט דער ראַיעלער לייזונג). און איין מאָל אַוועקגעשטעלט די פֿראַגע, וואַרפֿט זי לאָזונגען אין די מאַסן, צווינגט אירע קעגנער צו באַציען זיך צו זיי קריטיש און איבערצושאַצן פֿון סאָציאַליסטישן שטאַנדפּונקט יענע אידעיִשע ווערטן פֿון בורזשואַזן נאַציאָנאַליזם, וועלכן זי האָט געלאָזן אין גאַנג.

אויב מיר האָבן דערמאָנט וועגן דער דאָזיקער קעגנזײַטיקער ווירקונג, זענען מיר אָבער זייער ווײַט צו זען אין איר די עיקרדיקע טרײַב־קראַפֿט. פּונקט פֿאַרקערט: דעם גרונט־פֿאַקטאָר דאַרף מען זען נישט אין דרויסן, נאָר אין דער אַרבעטער־באַוועגונג גופֿא. מיר האָבן אויבן שוין אָנגעוויזן, אַז בײַ מאַנכע פּאַרטייען ליגט די סיבה פֿון זייערע אידעיִשע אָפּנייגן אין דער פֿאַרהעלטנישמעסיקער שוואַכקייט פֿון אַרבעטער־עלעמענטן

אין פֿאַרגלייך מיט נישט־אַרבעטער; בײַ אַנדערע פּאַרטייען שפּילן די זעלבע ראָלע די קרייזלעריי, אָפּגעשלאָסנקייט און וואָס דערמיט איז נאַטירלעך פֿאַרבונדן — סעקטאַנטישקייט; און ענדלעך, דריטנס, די קאַרגקייט און שמאָלקייט פֿון דער באַוועגונג, וואָס פֿאַרשמעלערט די פּערספּעקטיוו, פֿאַרווישט די ברייטע פֿראַגן. אין די דאָזיקע אַלע פֿאַלן איז פֿאַראַן עפּעס געמיינזאַמעס — דאָס איז די שוואַכקייט און ניט אַנטוויקלטקייט פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג. און די איינציקע רפֿואה, וואָס דאָס לעבן שטעלט אַרויס קעגן אָט די אַלע קרענק — דאָס איז דער וווּקס פֿון דער מאַסן־באַוועגונג. נעמענדיק אָנטייל אין פּאָליטישן קאַמף און אין דער קולטור־אַרבעט, טרעט אַרויס ווילנדיק נישט ווילנדיק דער פּראָלעטאַריאַט פֿון געגעבענעם פֿאָלק נישט בלויז ווי אַ גליד פֿון אַ באַשטימטן קלאַס נאָר אויך ווי אַ גליד פֿון אַ באַשטימטער נאַציע; ווילנדיק נישט ווילנדיק לייגט ער אַרויף אויף זיין פּאַרטיי אַ נאַציאָנאַלן שטעמפּל, ווילנדיק נישט ווילנדיק ווערט ער אַ וויכטיקער פֿאַקטאָר אין נאַציאָנאַלן לעבן. און דורכמאַכנדיק דאָס אָביעקטיוו, קאָן ער נישט סוף כל סוף נישט קומען צו דעם באַוווּסטזיניק און זיך נישט שטעלן סוביעקטיוו נאַציאָנאַלע אויפֿגאַבעס. אין דער מאָס ווי ער ווערט אויפֿגעוואַקסט צו אַ באַוווּסטזיניק לעבן, וואַקסט דער סכום פֿון זײַנע פֿאָדערונגען, וואָס נעמען אַרום אַלע זײַטן פֿון לעבן — דאָס הייסט שוין אויך דאָס נאַציאָנאַלע פּראָבלעם. פֿון דער צווייטער זייט, וואָס מער עס וואַקסן דער פֿאַרנעם, דער אײַנפֿלוס, די קראַפֿט פֿון דער פּאַרטיי, אַלץ מער ווערט פֿאַר איר אוממעגלעך אויסצומײַדן אַן ענטפֿער אויף וועלכע נישט איז פֿראַגן וואָס דאָס לעבן רוקט אַרויס אין דער באַשטימטער געזעלשאַפֿטלעכער סביבה. און די נאַציאָנאַלע פֿראַגע, אַזאַ פּיינלעכע און ברענענדיקע, פֿאַרטראָגט ווייניקער ווי אַלע אַנדערע דאָס אַרויסדרייען זיך פֿון אַן ענטפֿער; דאָס אויסמיידן ברענענדיקע פֿראַגן גייט קיינמאָל נישט פֿאַרביי אומבאַשטראָפֿט. די לאַגע פֿאַרפֿליכטעט; און יענער לוקסוס פֿון גלייכגילטיקייט, וואָס עס קאָן זיך דערלויבן אַ קרייזל פּראָפּאַגאַנדיסטן, איז אוממעגלעך פֿאַר אַ מאַסן־פּאַרטיי פֿון אַרבעטער, — אַ פּאַרטיי פֿון פּאָליטישער טאַט.

און אויב דער וווּקס פֿון אַ פּאַרטיי היילט אויס אויף אַזאַ אופֿן די קרענק פֿון נאַציאָנאַלן דיפֿערענטיזם, ווייזט ער זיך אויך אַרויס אַלס אַ היילבאַר מיטל פֿון דער קעגנזעצלעכער קראַנקייט — צו דער נאַציאָנאַליסטישער היפּערטראָפֿיע. ער דעזינפֿעקצירט, ער פֿאַרטרייבט דעם היפּנאָז פֿון דער נאַציאָנאַליסטישער פֿראַזע. ער צווינגט אונטערצואָרדענען דאָס נאַציאָנאַלע פּראָגראַם דעם קלאַסן־קריטעריום.

דער קלאַסן־אינסטינקט רייניקט אויס און ניכטערט אויס די פּאַרטיי. און ער טרײַבט זי טאַקע אַהין, וווּהין עס פֿירט דער שטרענגער, קאַלטער טעאָרעטישער געדאַנק.

2

אויב דאָס אַוועקשטעלן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע ווערט אַרויסגעדרונגען הויפטזעכלעך פֿון די אינערלעכע געזעלשאַפֿטלעכע פֿאַרהעלטענישן אין דער געגעבענער נאַציע, פֿון כאַראַקטער פֿון דער געגעבענער פאַרטיי, פֿון איר באַציִונג צו דער אַרבעטער־מאַסע און צו אַנדערע פאַרטייען, ווערט די לייזונג גופֿא פֿון פראָבלעם באַשטימט, אויב נישט אינגאַנצן, דאָך אין זייער אַ באַדײַטיקער מאָס דורך יענער אויסערלעכער לאַגע, וועלכע די געגעבענע נאַציע פֿאַרנעמט אין דער מלוכה. געוויס באַטייט דאָס נישט, אַז אין די רייען פֿון איין און דער זעלבער נאַציע עקסיסטירט נישט אַ גאַנצע ריי באַזונדערע נאַציאָנאַלע פראָגראַמען, וואָס אונטערשיידן זיך שאַרף איינער פֿון דער אַנדערער. אָבער די אויסערלעכע לאַגע לייגט אויף זיי אַרויף אַ זייער כאַראַקטעריסטישן שטעמפל.

אין דער פֿאַרשידנפֿאַרביקער קאָלעקציע פֿון די נאַציאָנאַלע פראָגראַמען קאָן מען אָנמערקן אַ גאַנצע גאַמע נאַציאָנאַל־פאָליטישע פאָסטולאַטן. פֿולשטענדיקע מלוכהשע אומאָפהענגיקייט, פֿעדעראַציע, טעריטאָריאַלע אויטאָנאָמיע, און לסוף עקסטעריטאָריאַל־פערסאָנאַלע, נישט רעכענענדיק באַזונדערע אויסבעסערונגען און פונקטן פֿון אַ קאָמפראָמיס־כאַראַקטער.

אַגב ווערט דער פאָסטולאַט פֿון מלוכישער אומאָפהענגיקייט אין איצטיקן מאָמענט פֿון קיינעם נישט אַרויסגערוקט (חוץ פֿון דער אַזוי גערופֿענער „רעוואָלוציאָנערער פֿראַקציע” פֿון פ. פ. ס.). די איבעריקע פראָגראַמען קאָנען מיר איינטיילן, לויט אַ ביסל אַ פֿאַראיינפֿאַכטער סכעמע, אין צוויי הויפט־טיפן: טעריטאָריאַלן און עקסטעריטאָריאַלן.

די טעריטאָריאַלע לייזונג פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע — דאָס איז אַן אַלטע און טיף אײַנגעוואָרצלטע טראַדיציע. דאָס איז אַ ירושה פֿון יענע צײַטן, ווען דאָס נאַציאָנאַלע פראָבלעם איז באַהאַנדלט געוואָרן אויסשליסלעך פֿון די בורזשואַזע און, אויב גיין נאָך ווײַטער, פֿעאָדאַלע עלעמענטן. דאָ איז נישט דאָס אָרט צו אַנאַליזירן זי אין אַלע פרטים.

דער עצם אירער באַשטייט דערין, וואָס די פֿראַגע וועגן נאַציאָנאַליטעט דעקט זיך מיט דער פֿראַגע וועגן טעריטאָריע. אויפֿן אָרט פֿון אַ לעבעדיקן נאַציאָנאַלן אָרגאַניזם ווערט אַוועקגעשטעלט אַ געאָגראַפֿישער איינס. אויפֿן אָרט פֿון פאָליאַקן — פוילן, פֿון ליטווינער — ליטע, פֿון אוקראַינער — אוקראַינע אאַז״וו. ס׳ווערט איגנאָרירט יענער אומשטאַנד, וואָס די דאָזיקע צוויי זאַכן (די סומע מיטגלידער פֿון דער געגעבענער נאַציע און די באַפֿעלקערונג פֿון דער געגעבענער טעריטאָריע) פֿאַלן זיך בשום אופֿן נישט צונויף, אָפֿט מאָל גייען זיי זיך שאַרף פֿונאַנדער; וואָס נישט ווייניקער ווי אַ מיליאָן פאָליאַקן וווינט אויסער די גרענעצן פֿון געאָגראַפֿישן פוילן, וואָס אויפֿן שטח פֿון ליטע וווינען צוגלייך מיט די ליטווינער מיליאָנען ווייסרוסן, ייִדן אאַז״וו.

מען פֿאַרגעסט, אָדער מען ווייסט גאָרנישט, אַז דער פּראָצעס פֿון עטנאָגראַפֿישן אויסמיש גייט אַלץ שנעלער און שטאַרקער, פּאַראַלעל דערמיט, ווי עס וואַקסט אויס און עס פֿאַרשטאַרקט זיך די קאַפּיטאַליסטישע מאָביליזאַציע פֿון דער באַפֿעלקערונג בכלל; און אַז אַן איינהייטלעכער צוזאַמענשטעל פֿון דער באַפֿעלקערונג אויף דער אָדער יענער טעריטאָריע הייבט אָן אַלץ מער צו ווערן אַ יוצא מן הכלל.

מיר וועלן נאָך שפּעטער זיך אומקערן צו דער כאַראַקטעריסטיק פֿון טעריטאָריאַלן און עקסטעריטאָריאַלן פּרינציפּ. עס איז גאַנץ נאַטירלעך, אַז דער טעריטאָריאַליזם האַלט זיך אויף אַזוי פֿיל שטאַרקער אויף וויפֿל עס האָט זיך אין אַ גרעסערער מאָס אײַנגעהאַלטן די געאָגראַפֿישע קאָנצענטראַציע פֿון דער געגעבענער נאַציאָנאַליטעט. און פֿאַרקערט, וואָס מער די געגעבענע נאַציע פֿאַלט אַרונטער אונטער דער מאָביליזירנדיקער ווירקונג פֿון קאַפּיטאַליזם, אַלץ שטאַרקער ווערט אונטערגעגראָבן באַ איר די טעריטאָריאַליסטישע טראַדיציע, אַלץ גינסטיקער איז דער באָדן פֿאַר אויפֿנעמען אַ נייע אידעע. די פּוילישע נאַציע, למשל, איז שטאַרק קאָנסאָלידירט אין זינען פֿון געאָגראַפֿישער פֿאַרשפּרייטונג; די מערהייט — און זייער אַ גרויסע מערהייט — פֿון דער נאַציע וווינט „בײַ זיך אין דער היים"; דאָ אויף דער „אייגענער" טעריטאָריע בילדן די פּאָליאַקן ווידעראַמאָל די מערהייט פֿון דער באַפֿעלקערונג, שפּילן די ראָלע פֿון אַ הערשנדיקער נאַציע; אין די ברייטע קרײַזן פֿון דער געזעלשאַפֿט לעבן נאָך די זכרונות וועגן מלוכישער זעלבשטענדיקייט — און מלוכישע זעלבשטענדיקייט איז דאָך שוין געוויס פֿאַרבונדן מיט „ערד". ס'איז נאַטירלעך, אַז די אידעע פֿון טעריטאָריאַליזם האַלט זיך דאָ מיט געוואַלטיקער עקשנות.

נעמען מיר ווייטער די ליטווינער. דאָ באַגעגנט זיך שוין אַ געוויסע, אמת, דערווײַל נאָך אַ זייער ווייניק פֿילבאַרע — וואַקלדיקייט. און דאָס איז נישט שווער צו פֿאַרשטיין, אויב מיר וועלן נעמען אין אַכט די ממש אויגנרײַסנדיקע פֿאַרשיידנפֿאַרביקייט פֿון דער דאָרטיקער עטנאָגראַפֿישער סביבה, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער הײַנטיקער ליטע. אַגב, אין פֿאַרגלײַך מיט דער איבערצײַגנדיקער לאָגיק, מיט וועלכער די אָביעקטיווע לאַגע אין ליטע צווינגט אַרויף אַן עקסטעריטאָריאַלע לייזונג פֿון דער טעריטאָריאַלער פֿראַגע, זענען די אומדרייסטע קעגן־פּשטלעך, וועלכע מען קאָן — ביי אַ געוויסער מי — געפֿינען אין דער ליטעראַטור פֿון די ליטווישע סאָציאַליסטן, מער ווי שוואַך. מיר וועלן זיך שפּעטער מיט זיי באַקענען.

אין נאָך אַ ווייניקער גינסטיקער פּאָזיציע — פֿון טעריטאָריאַליסטישן שטאַנדפּונקט — געפֿינען זיך די אַרמענער; ווײַל זיי בילדן אין גאָר אַ באַדײַטיקער מאָס אַ נאַציאָנאַלע מינדערהייט אין די געביטן ווו זיי וווינען. ס'איז נישט קיין ווונדער וואָס דער עקסטעריטאָריאַלער פּרינציפּ לייגט דאָ אַרויף אַ בולטן שטעמפּל אויף זייערע נאַציאָנאַל־פּאָליטישע פֿאָדערונגען.

ענדלעך, איז פֿאַראַן אַ נאַציע, וואָס איז לויט איר עצם ספּעציעל צוגעפּאַסט אויף איבערצונעמען די אידעע פֿון עקסטעריטאָריאַליזם. און דאָס פּשוט דערפֿאַר, ווײַל זי פֿאַרמאָגט בכלל נישט קיין אייגענע טעריטאָריע. איך מיין דאָ, פֿאַרשטייט זיך, די ייִדן. ביי זיי איז די דאָזיקע אידעע צום מערסטן פֿאַרשפּרייט און ליגט אין יסוד פֿון די נאַציאָנאַלע פּראָגראַמען כמעט ביי אַלע פּאַרטייען. די ערשטע עקסטעריטאָריאַלע פּראָגראַם אין רוסלאַנד האָט אַרויסגעשטעלט די ייִדישע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע — דער „בונד“.

נאָך די אַלע אַלגעמיינע באַמערקונגען וועלן מיר צוטרעטן צו באַטראַכטן — פֿון דעם שטאַנדפּונקט וואָס אונז אינטערעסירט — די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען פֿון די באַזונדערע נאַציאָנאַליטעטן פֿון רוסלאַנד. מיר וועלן נישט קאָנען אַרומריידן אַלע נאַציאָנאַליטעטן, מיר וועלן זיך באַגרענעצן אויף פֿינף, די מער אינטערעסאַנטע אין דער הינזיכט — די פּוילישע, ליטווישע, ייִדישע, אוקראַיִנישע און אַרמענישע.

*

אויסערסט כאַראַקטעריסטיש איז די געשיכטע פֿון דער פּוילישער סאָציאַליסטישער באַוועגונג.

דער באַגינען־פּעריאָד פֿון אָרגאַניזירטע אַרויסטרעטונגען איז פֿאַרבונדן מיטן נאָמען פֿון דער פּאַרטיי „פּראָלעטאַריאַט“ — די ערשטע סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציע אין פּוילן, וועלכע האָט אַנטוויקלט איר טעטיקייט אין דער ערשטער העלפֿט פֿון די 80ער יאָרן פֿון פֿאָריקן יאָרהונדערט. די דאָזיקע באַוועגונג באַציט זיך צום מאָדערנעם פּוילישן סאָציאַליזם ווי עס באַציען זיך צו דער מאָדערנער רוסישער באַוועגונג די פֿאָלקיסטישע (נאַראָדניטשעסטוואָ) און פֿאָלקספֿרייהייטלעכע (נאַראָדאָוואָלטשעסטוואָ) ריכטונגען פֿון די 70ער און 80ער יאָרן. אַגב איז דער „פּראָלעטאַריאַט“ געווען פֿאַרבונדן מיט זיי אידעיִש, און מיט דער „נאַראָדנאַיאַ וואָליאַ“ אויך אָרגאַניזאַציאָנעל. דאָס איז געווען דער ערשטער שטראַל פֿון סאָציאַליסטישן געדאַנק, וואָס איז געווען באַרוישט מיט די פּערספּעקטיוון פֿון אַ סאָציאַלער רעוואָלוציע, וואָס האָבן זיך פֿאַר אים געעפֿנט און וואָס האָט פֿון זײַן קוקווינקל באַזייטיקט אַלע יענע פּאָליטישע אויפֿגאַבעס, וואָס שטעלן מיט זיך פֿאָר דעם אַזוי גערופֿענעם פּראָגראַם־מינימום פֿון די הײַנטיקע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען. צוזאַמען מיט זיי ווערט אויך פֿאַרווישט די נאַציאָנאַלע פֿראַגע, און דאָס האָט געפֿונען אַ בולטן אויסדרוק אין די ווערטער וואָס לודוויק וואַרינסקי האָט געזאָגט אין יאָר 1881: „נישט פּאָליטישע אומאָפּהענגיקייט איז נייטיק פֿאַר אונזער אַרבעטס־פֿאָלק; עס דאַרף האָבן פּראָדוציר־געצײַג, עס דאַרף האָבן אַ געזעלשאַפֿטלעכע אָרגאַניזאַציע פֿון אַרבעט“.

אין דער גלײַכגילטיקער באַציִונג פֿון „פּראָלעטאַריאַט“ צו דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, ווײַזט זיך אַרויס לעבן דער אומרייפֿקייט פֿון דער פּאַרטיי גופֿא און דער פּרימיטיווקייט פֿון דער באַוועגונג, פֿריער פֿאַר אַלץ יענע

רעאַקציע בנוגע דעם פּאָלֿיטישן נאַציאָנאַלֿיזם, וועלכער האָט אַרומגענומען די פּוילישע געזעלשאַפֿט נאָך דער קאַטאַסטראָפֿע פֿון יאָר 1863.

נאָכן דורכפֿאַלֿ פֿון דער אויפֿשטאַנד־אידעע איז די פּוילישע געזעלֿשאַפֿט אַרײנגעטראָטן אין אַ פּעריאָד פֿון לֿאַנגער און שווערער ריקצוג־שטימונג. אמת, די געזעלֿשאַפֿטלעכע ענערגיע איז נישט געווען געבראָכן. אָבער זי האָט זיך געווענדט אין אַן אַנדער ריכטונג, ווײַט פֿון פּאָלֿיטיק, ווײַט פֿון נאַציאָנאַלֿן קאַמף. — אויפֿן געביט פֿון ווירטשאַפֿטלעכער שאַפֿונג און קולטור־טעטיקייט. עס האָט זיך געדוכט, אַז די אידעע פֿון נאַציאָנאַלֿער באַפֿרייונג איז געווען אויסגעברענט מיטן וואָרצלֿ. ס'איז דעריבער נישט קיין ווונדער וואָס די נאַציאָנאַלֿע אַפּאַטיע האָט זיך אַרויסגעוויזן אויך אינעם אידעיִשן פּנים פֿון דער יונגער סאָציאַלֿיסטישער פּאַרטיי.

ערשט שפּעטער, אָנהייב 90ער יאָרן, איז דער נאַציאָנאַלֿער פֿראַגע באַשערט געווען צו פֿאַרנעמען אַן אָנגעזעען אָרט אין דער טעאָריע און פּראַקטיק פֿון פּוילישן סאָציאַלֿיזם. סוף 80ער און אָנהייב 90ער יאָרן לֿעבט צוריק אויף די נאַציאָנאַלֿע באַוועגונג, הויפּטזעכלֿעך בײַ דער אינטעלֿיגענץ און דאָס אין אַ מער אינטענסיווער פֿאָרעם, וואָס מער אינטענסיוו עס איז צו יענער צײַט אָנגעגאַנגען די רוסיפֿיצירונגס־פּאָלֿיטיק פֿין דער צאַרישער רעגירונגס־מאַכט. דער באַראָמעטער פֿון דער נאַציאָנאַלֿער סענסיוויטעט הייבט ווידער אָן צו שטײַגן: די אַטמאָספֿער ווערט אָנגעזאַפּט מיט נאַציאָנאַלֿיסטישע שטימונגען.

דאָ קומט צו נאָך אַן אומשטאַנד. אָנהייב 80ער יאָרן האָט דער רעוואָלֿוציאָנערער קאַמף אין עכט־רוסלֿאַנד זיך געפֿונען אין אַ צושטאַנד פֿון היכער אָנגעשטרענגטקייט און שאַרפֿקייט; די באַוועגונג אין פּוילן איז געווען אָן אַ פֿאַרגלײַך שוואַכער, און פֿאַרשטענדלעך, אַז די האָפֿענונגען פֿון די פּוילישע רעוואָלוציאָנערן זענען געווען אומצעררייסבאַר פֿאַרבונדן מיט די דערפֿאָלגן פֿון דער רוסישער באַוועגונג און מיטן גורלֿ פֿון דער רוסישער מלוכה אינגאַנצן. צום אָנהייב 90ער יאָרן האָט זיך די לֿאַגע ראַדיקאַלֿ געענדערט. אין דער פּוילישער באַוועגונג האָט זיך אָנגעהויבן אַן אויפֿשטײַג — מאַסן־אומרוען פֿון אַרבעטער, שטרײַקן, אימפּאָזאַנטע 1טע מאַי פֿײַערונגען אאַז״וו, — אין רוסלֿאַנד אָבער איז געווען פֿאַרקערט — ס'האָט זיך אָנגעהויבן אַ צײַט פֿון טיפֿן שטילֿשטאַנד. די האָפֿענונגען אויפֿן זיג פֿון די רוסישע סאָציאַלֿיסטן זענען דורכגעפֿאַלֿן און צוזאַמען דערמיט זענען פֿאַרשווונדן די דערוואַרטונגען אויף אַן אַלֿגעמיינער מלוכה־איבערקערעניש. אַנשטאַט אַ קוואַלֿ פֿון האָפֿענונגען איז די פֿאַרבינדונג מיט רוסלֿאַנד געוואָרן אַ טאָרמאָז. ס'האָט זיך געדוכט, אַז דאָס כמורנע לֿאַנד דריקט אַראָפּ ווי אַ שווערע מאַסע אַלֿץ נידעריקער די יונגע פּוילישע באַוועגונג. אין רעזולטאַט — אַ שטרעבונג זיך אַרויסצורייסן און אַוועקגיין.

אַ שטרעבונג איבערצורײַסן די קייט, וועלכע שמידט צו דאָס פּראָגרעסירנדיקע פּוילן צום אומבאַוועגלעכן רײַטוואָגן פֿון דער רוסישער מלוכה.

אָט אין דעם באָדן — טיפֿער פּעסימיזם בנוגע דעם גורל פֿון רוסלאַנד, טיפֿער אָפּטימיזם בנוגע די באַפֿרייונגס־פּערספּעקטיוון אין פּוילן — האָבן געלאָזן טיפֿע וואָרצלען די נאַציאָנאַליסטישע שטימונגען, און זיי האָבן נאַטירלעך זיך אויסגעגאָסן אין דער פֿאָרעם פֿון פּאָליטישן סעפּאַראַטיזם.

אין דער דאָזיקער אַטמאָספֿער און אונטער אַ קענטיקן אײַנפֿלוס פֿון די אויפֿשטאַנד־טראַדיציעס, וואָס האָבן אויפֿגעוואַקסט ביי דער אינטעליגענץ, איז אָנהייב 90ער יאָרן אַנטשטאַנען אַ נײַע פּאָליטישע גרופּע, וועלכע האָט גאָר גיך, לויט איר אײַנפֿלוס אויף די אַרבעטער, פֿאַרנומען דאָס ערשטע אָרט — די פּוילישע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי, די אַזוי גערופֿענע פּ.פּ.ס.

די פּראָגראַם פֿון דער פּאַרטיי איז אויסגעאַרבעט געוואָרן האַרבסט 1892 אויפֿן פּאַריזער צוזאַמענפֿאָר פֿון די פֿאָרשטייער פֿון די באַזונדערע סאָציאַליסטישע גרופּעס, און דער צענטראַל־פּונקט פֿון פּראָגראַם איז געוואָרן די פֿאָדערונג פֿון אַן אומאָפּהענגיק פּוילן.

די נייע פּראָגראַם האָט לויט יענער צייט נישט געקאָנט נישט שאַפֿן אַ באָדן פֿאַר אַ געוויסער דערנעענטערונג צווישן די סאָציאַליסטישע און פּאַטריאָטישע קרייזן; אָדער ריכטיקער געזאָגט — זי אַליין איז געווען אַ רעזולטאַט פֿון אַזאַ דערנעענטערונג. „ראַדיקאַל געשטימטע פּאַטריאָטן — שרייבט וועגן דעם איינער פֿון די פֿירער פֿון דער פּאַרטיי[1] — האָבן מיט אַ נישט באַהאַלטענער פֿרייד באַגריסט די נײַע סאָציאַליסטישע פּראָגראַם, זעענדיק אין איר די גאַראַנטיע, אַז די אָרגאַניזירטע אַרבעטער־מאַסן שליסן זיך אָן אין דער אַלגעמיינער נאַציאָנאַלער רעוואָלוציאָנערער אַרמיי... דער לינקער טייל פֿון דער נאַציאָנאַלער פּאַרטיי, וועלכער באַשטייט פֿון מענטשן מיט געוויסע סאָציאַליסטישע סימפּאַטיעס, האָט הויך גענומען רעדן וועגן זייער סאָלידאַריטעט מיט פּ.פּ.ס.”. אמת, דאָס האָט געדויערט, ווי דער מחבר זאָגט, נישט לאַנג. אָבער די פֿריינדשאַפֿט מיט די פּאַריאָטן האָט איבערגעלאָזן נאָך זיך אַ שפּור; יעדנפֿאַלס איז זי געווען אַ בולטער סימן פֿון אַ מער טיפֿער קרובֿהשאַפֿט. מיט אַ ברייטן שטראָם האָבן זיך אַרײַנגעגאָסן אין דער פּאַרטיי עלעמענטן, וועלכע האָבן געהאַט בלויז „געוויסע סאָציאַליסטישע סימפּאַטיעס”. דאָס קאָנסטאַטירט שוין אין יאָר 1894 דער אָנגעזעענער טעאָרעטיקער פֿון דער פּאַרטיי, דער איצט פֿאַרשטאָרבענער לושניאַ.[2]

---

[1] ל. וואַשילעווסקי (פּלאַכאַצקי), דאָס מאָדערנע פּוילן, פּעטערבורג, 1906, ז׳ 155.

[2] רעדנדיק וועגן די עלעמענטן וואָס טראָגן אין דער פּוילישער ליטעראַטור דעם נאָמען „סאָציאַל־פּאַטריאָטן”, באַמערקט ער: „אין דער טעטיקייט פֿון אונזערע חברים, אין די רייען פֿון אונזער פּאַרטיי, זענען אומבאַדינגט פֿאַראַן עלעמענטן, וועלכע פֿאַרדינען אָט דעם נאָמען. די דאָזיקע עלעמענטן באַשטימען אַ באַקאַנטע טאַקטיק, אָדער בעסער

דער דאָזיקער שטראָם האָט געטראָגן מיט זיך אַ היפּערטראָפֿיע פֿון נאַציאָנאַלן געפֿיל און צוזאַמען דערמיט ספּעציפֿישע טראַדיציעס פֿון אויפֿשטאַנד־ראָמאַנטיזם.

די אידעע פֿון אומאָפּהענגיקייט איז געווען אויך פֿאַרבונדן מיט דער אידעע פֿון אויפֿשטאַנד. ריכטיקער: נישט אויפֿשטאַנד, נאָר מלחמה: מלחמה צווישן פוילן און רוסלאַנד. גאַנץ מעגלעך, אַז נישט נאָר פֿון פוילן אַליין אָדער מיט רוסלאַנד אַליין. אַן אומאָפּהענגיקע פוילישע מלוכה האָט מען זיך פֿאָרגעשטעלט ווי אַ פֿאַראייניקונג פֿון אַלע דרײַ געביטן, אויף וועלכע עס איז געווען צעטיילט דאָס אַלטע פוילן — רוסישער טייל, דײַטשישער און עסטרייכישער טייל. די פֿראַגע האָט זיך געוויינטלעך געשטעלט ווי אַ פּראָבלעם פֿון אינטערנאַציאָנאַלער פּאָליטיק. דער געדאַנק האָט נאַטירלעך זיך געדרייט אַרום די פֿאַרשיידענע מעגלעכע קאָמבינאַציעס אויפֿן געביט פֿון צווישן מלוכישע באַציִונגען. סכסוכים צווישן מלוכות, אינערלעכע רעוואָלוציעס, מיליטערישע צוזאַמענשטויסן, דיפּלאָמאַטישער אײַנפֿלוס, — דאָס אַלץ האָט געגעבן גענוג מאַטעריאַל און מער ווי גענוג שטח פֿאַר די פֿאַנטאַסטישסטע קאָמבינאַציעס. נישט קיין קליינע ראָל האָבן געשפּילט אויך די פֿראַגן פֿון סטראַטעגיע — די טעכנישע און טאַקטישע צוגרייטונג פֿון דער צוקונפֿטיקער מלחמה. עס זענען ווײַטער אַנטשטאַנען פֿראַגן פֿון מלוכישן אויפֿבוי — אין געאָגראַפֿישן זינען: די פֿראַגע וועגן די טעריטאָריאַלע גרענעצן פֿון צוקונפֿטיקן פוילן; צי זאָלן געהערן צו איר ליטע, ווײַסרוסלאַנד, די באַלטישע געגנטן אאַז״וו.

ס'איז שוין אויבן אָנגעוויזן געוואָרן, אַז איינער פֿון די גרונט־פֿאַקטאָרן, וועלכער האָט סטימולירט דעם נאַציאָנאַליסטישן קורס אין פוילישן סאָציאַליזם, איז געווען דער אומצוטרוי צו דער רוסישער באַפֿרייונגס־באַוועגונג. ביסלעכווײַז ווערט דער דאָזיקער אומצוטרוי אַ מין זעלבסט־ציל. מען קולטיווירט אים באַוווסטזיניק, מען שטיצט אים און מען דערוואַרעמט אים, כדי אונטערצוהאַלטן דעם קורס: „אַפֿילו אין קאָנסטיטוציאָנעלן רוסלאַנד — שרייבט אין יאָר 1897 דער „פזשעדשוויט״, אויסלענדישער אָרגאַן פֿון פ.פ.ס. — וועלן דעם איבערגעוויכט האָבן די נישט־אַנטוויקלטע רעאַקציאָנערע עלעמענטן״. און דערפֿאַר דאַרף מען קיין שום האָפֿענונג נישט לייגן אויף דאָס צוקונפֿטיקע פֿרײַע רוסלאַנד. די פּאָליאַקן רעכענען נאָר אויף זייערע אייגענע קרעפֿטן. און אויב עס קומט זיי אויס צו האָפֿן נאָר אויף זיך, פֿאַרשווינדט דאַן דער סטימול, וואָס מאַכט אונז געניגט זיך אָפּצוזאָגן פֿונם געדאַנק פֿון אַן אויפֿשטאַנד אין פוילן״.[3]

געזאָגט — אַ טייל פֿון דער טאַקטיק״. איך ציטיר לויטן בוך פֿון מאַזאָוויעצקי, געשיכטע פֿון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג אין פוילן, ז׳ 135.

[3] דאָרטן, זז׳ 139־140.

עס איז אַוועק אַ ריי יאָרן, די לאַגע אין רוסלאַנד האָט זיך געענדערט, אָבער פ. פ. ס. האָט ווייטער זיך געהאַלטן ביי דאָס איריקע. „די רוסישע געשעענישן — שרײַבט דער זעלבער „פזשעדשוויט“ — דאַרפֿן אונז נישט אַרויספֿירן פֿון גלײַכגעוויכט, דאַרפֿן נישט שאַפֿן קיין שום האָפֿענונגען אויף אַ נאָענטער רוסישער רעוואָלוציע. לאָמיר זשע, ווי ביז איצט, גלייבן נאָר אין אונזערע אייגענע כוחות, לאָמיר אַרבעטן, נישט רעכענענדיק אויף „פֿרעמדער הילף“.[4] אַזוי האָט מען געשריבן אין יאָר 1902!

שוין דאָס ערשטע יאָר נאָך דער גרינדונג פֿון פ. פ. ס. — אין 1893 איז אַרויסגעטראָטן פֿון איר אַ גרופע אַרבעטער, וועלכע האָט נישט געקאָנט שלום מאַכן מיט דער נאַציאָנאַלער פראָגראַם פֿון דער פאַרטיי. די דאָזיקע גרופע האָט זיך אַ נאָמען געגעבן „סאָציאַל־דעמאָקראַטיע פֿון פוילן“ (פ.ס.ד.) און אין יאָר 1894 איז פֿאָרגעקומען איר ערשטער צוזאַמענפֿאָר.

דער צוזאַמענפֿאָר האָט זיך אַרויסגעזאָגט קעגן פאָסטולאַט פֿון אַן אומאָפהענגיק פוילן. אָבער וואָס ס׳איז געווען אין העכסטן גראַד כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער טעטיקייט פֿון דער דאָזיקער פאַרטיי איז (ווי מאָדנע דאָס זאָל נישט זיין) דאָס אָנגעזעענע אָרט, וואָס עס האָט פֿאַרנומען אין איר אידעישער אַרבעט טאָקע אָט דער דאָזיקער פאָסטולאַט, נאָר פֿון דער פֿאַרקערטער זייט: נישט פֿאַרטיידיקן נאָר אָנפֿאַלן אויף אים. אויף וויפֿל פ. פ. ס. האָט שטאַרק פֿון אים געהאַלטן, אויף אַזוי פֿיל האָט די פ. ס. ד. אים באַקעמפֿט. דער געשטיגענער נאַציאָנאַלער פֿילבאַרקייט פֿון איין זייט איז אָקעגנגעשטעלט געוואָרן די אָפגעטעמפטקייט פֿון נאַציאָנאַלן געפֿיל פֿון דער צווייטער. סעפאַראַטיזם ביי איינער — צענטראַליזם ביי דער צווייטער. ס׳האָט זיך באַקומען אַ מין פ.פ.ס. אויף אַן איבערגעקערטער זייט, נאָר אַ מער שוואַכערע.

אָט ווי אַזוי עס אַרגומענטירט אין יאָר 1895 דער לידער פֿון דער פאַרטיי מאַטשעי רוזשגאַ [ראָזע לוקסעמבורג. — רעד.] אין זיין בראָשור: „די אומאָפהענגיקייט פֿון פוילן און די אַרבעטער־זאַך“: „אין אומאָפהענגיקן פוילן וועט נישט געענדערט ווערן נישט אונזער נויט, נישט אונזער שווערע אַרבעט, נישט די אַרבעטסלאָזיקייט, ווי דאָס איז נישט געענדערט געוואָרן אין אַנדערע אומאָפהענגיקע מלוכות“. „יעטוועדע פאָליטישע אָרדענונג, יעטוועדע רעגירונג דינט די אינטערעסן פֿון דער בורזשואַזיע — זאָגט ווייטער דער מחבר. — עס הייסט, אַז עס איז נישטאָ קיין גרונד צו האָפֿן, אַז אין אַן אומאָפהענגיק, אָבער קאַפיטאַליסטיש פוילן וועט זיין אַנדערש: מיר קאָנען דרייסט פֿאַרזיכערן, אַז יעטוועדע רעגירונג, אַן אייגענע צי אַ פֿרעמדע, אונטערדריקט און באַרויבט די אַרבעטער, און אין אַן אומאָפהענגיק פוילן וואָלט די רעגירונג געווען פונקט אַזאַ ווי אין אַנדערע

---

[4] דאָרטן, ז׳ 269.

לענדער". „די פֿרײַהייט פֿון אַרבעטער הענגט לחלוטין נישט אָפּ (אונזער קורסיוו) דערפֿון — צי האָט ער צו טאָן מיט זײַן אייגענער רעגירונג אָדער מיט אַ פֿרעמדער". דער מחבר איז גרייט מסכים צו זיין, אַז אין אַן אומאָפּהענגיק פּוילן „וואָלט קיינער נישט פֿאַרפֿאָלגט אונזער נאַציאָנאַליטעט, קיינער וואָלט אונז נישט אָנגעוואָרפֿן אַ פֿרעמדע שפּראַך. דאָך איז די דאָזיקע טרייסט נישט מער ווי אַ טראָפּן אין ים (אונזער קורסיוו) פֿון אונזערע ליידן".[5]

צוויי יאָר נאָך איר אַנטשטייונג איז די דאָזיקע גרופּע אינגאַנצן צעבראָכן געוואָרן; זי האָט אויפֿגעלעבט ערשט אין יאָר 1900 אונטערן נאָמען „סאָציאַל־דעמאָקראַטיע פֿון פּוילן און ליטע", און ביז 1904 פֿאַרמאָגט זי אַ נישט־באַדייטיקן איינפֿלוס.

כדי צו דערגאַנצן דאָס בילד וועלן מיר דערמאָנען נאָך אַ דריטע גרופּע, וועלכע איז אַרויסגעטראָטן אויף דער אַרענע אין 1900—1901 און האָט פֿאַר זיך אויסגעקליבן דעם אַלטן נאָמען „פּראָלעטאַריאַט". אין דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע האָט די דאָזיקע גרופּע פֿאַרנומען אַ מיטעלע שטעלונג. נישט אָפּזאָגנדיק זיך אין פּרינציפּ פֿון דער אידעע פֿון אַן אומאָפּהענגיק פּוילן, האָט זי אָבער נישט געשטעלט זי צווישן די אַקטועלע אויפֿגאַבעס, האַלטנדיק, אַז מען קאָן אין איצטיקן מאָמענט נישט פֿאָרויסזען די באַדינגונגען פֿאַר איר מעגלעכער פֿאַרווירקלעכונג. אויפֿן ערשטן פּלאַן האָט זי אַרויסגערוקט דעם קאַמף פֿאַר דער אַלרוסלענדער באַפֿרייונג. די דאָזיקע גרופּע איז געווען און געבליבן קוואַנטיטאַטיוו נישט קיין באַדײַטיקע און האָט נישט געבילדעט קיין רעאַלע קראַפֿט.

אָט אין אַזאַ לאַגע האָט געפֿונען דעם פּוילישן סאָציאַליזם די מלחמה (די רוסיש־יאַפּאַנישע מלחמה פֿון 1904) און די רעוואָלוציע. נאַציאָנאַליסטישער סאָציאַליזם פֿון פּ. פּ. ס. און סעקטאַנטישע אומרייפֿקייט פֿון פּ. ס. ד. די אומפֿעיִקייט פֿון ביידע פּאַרטייען צוצופּאַסן דאָס נאַציאָנאַלע פּראָבלעם מיטן סאָציאַליסטישן אַני מאַמין — ביי פּ. ס. ד. קומט עס אַרויס צום שאָדן פֿון ערשטן, ביי דער פּ.פּ.ס. — צום שאָדן פֿון לעצטן.

די געשעענישן אין רוסלאַנד האָבן אַראָפּגערוקט ביידע פּאַרטייען פֿון יענע טויטע פּונקטן, אויף וועלכע זיי זענען ביידע געשטאַנען.

פֿאַר דער פּ. פּ. ס. איז געווען אַנטשיידנדיק דער אויפֿשטייג פֿון דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג. דער פּסיכאָלאָגישער יסוד, אויף וועלכן עס איז אויסגעוואַקסן דער סעפּאַראַטיזם פֿון פּ.פּ.ס. איז געוואָרן אונטערגעגראָבן. ס'האָט זיך באַשאַפֿן אַ באָדן פֿאַר אַ נײַעם קורס. אויף דער פּ. ס. ד. האָט נישט געקאָנט נישט ווירקן דער ברייטער פֿאַרנעם פֿון דער באַוועגונג אין פּוילן גופֿא און דער פּראָצעס פֿון דעם אינערלעכן רייף

---

[5] דאָרטן, ז' 150־149.

ווערן פֿון דער פאַרטיי: די פֿאַרוואַנדלונג פֿון אַן אינטעלֿיגענטישער גרופע אין אַ פאַרטיי פֿון אַרבעטער־מאַסן.

מיר וועלֿן זיך אָפשטעלֿן פֿריער אויף דער פ.פ.ס. די עוואָלוציע וואָס זי האָט דורכגעמאַכט איז אויסערסט קלאָר און, בײַ דער גאַנצער הדרגהדיקייט אירער, אין דער העכסטער מאָס דעצידירנדיק.

די ערשטע צייט איז די אַנטוויקלֿונג נאָך געגאַנגען אין די ראָמען און אונטער דער פֿאָן פֿון דער אַלטער פראָגראַם. די פראָגראַם גופֿא בלֿײַבט נישט גערירט. אָבער עס קומט פֿאָר אַ געוויסע איבערשטעלֿונג פֿון די פערספעקטיוון. אויב פֿריער איז די אומאָפהענגיקייט פֿון פוילֿן געווען די ערשטע דירעקטע אויפֿגאַבע, — הייבט זי איצט אָן צו ווערן אָפגעשטופט אויף ווייטער. צווישן איר און דעם היינטיקן מאָמענט ווערט אַריינגערוקט עפעס נײַעס. דאָס זעלבע וואָס פֿריער האָט מען אַזוי אַנטשיידן פֿאַרוואָרפֿן: דער קאַמף פֿאַר איבערבויען די גאַנצע רוסישע מלוכה.

עס זענען כאַראַקטעריסטיש די דעבאַטן אויפֿן צוזאַמענפֿאָר פֿון ראַט (ראַדאַ) ביים צ. ק. פֿון פ. פ. ס. אין יוני 1905. די דעבאַטן און די רעזאָלוציע פֿירן אונטער אַ ס"ה פֿון די ענדערונגען, וואָס זענען פֿאָרגעקומען אין די אָנשויונגען פֿון דער פאַרטיי אין משך פֿון די צוויי יאָר אויפֿשטייג. די אַלטע בליקן אויף אַן אויפֿשטאַנד ווערן שוין כאַראַקטעריזירט ווי „רעוואָלוציאָנערער ראָמאַנטיזם".[6] קיינער גלייבט נישט, אַז די רעוואָלוציע וועט אָננעמען אַ פֿאָרעם פֿון אַ „קורצוויילֿיקן אויפֿרייס", „די אידעע פֿון אַן אויפֿשטאַנד אין דער פֿאָרעם פֿון אַ רוסיש־פוילֿישער מלחמה האָט נישט אין אונזערע רייען קיין איין פֿאַרטיידיקער". דאָס רוב רעדנער האָבן אונטערגעשטראָכן אין זייערע רעדעס די נויטווענדיקייט אָפיציעלֿ אָפצוּוואַרפֿן אויף שטענדיק דעם שטאַנדפונקט, אַז „דער פוילֿישער פראָלעטאַריאַט קאָן כלומרשט זעלבשטענדיק, אומאָפהענגיק פֿונם גאַנג פֿונם רעוואָלוציאָנערן קאַמף אין רוסלאַנד, אויסקעמפֿן פֿאַר זיך די נייטיקע פאָליטישע רעכט און אַז כלומרשט אָן אַ פֿאַרניכטונג פֿון דער זעלבסטהערשאַפֿט קאָן מען דערגרייכן פאָליטישע פֿרייהייט אין פוילֿן". „אונזער באַוועגונג קאָן פֿיל אויפֿטאָן זעלבשטענדיק, אָבער יעדנפֿאַלס אַראָפוואַרפֿן דעם יאָך פֿון אַבסאָלוטיזם איז זי נישט בכוח. מיר קאָנען מסכים זיין דערמיט, אַז ביי באַזונדערס גינסטיקע באַדינגונגען וואָלט דער פוילֿישער פראָלעטאַריאַט געקאָנט אויסקעמפֿן אַן אומאָפהענגיקע פוילֿישע דעמאָקראַטישע רעפובלֿיק, אָבער אין איצטיקן מאָמענט איז דאָס בלויז אַ טעאָרעטישע מעגלֿעכקייט אָבער נישט קיין פראַקטישע. אַן אומאָפהענגיקע רעפובליק בלֿייבט אַ פראָגראַם־פֿאָדערונג. אָבער נישט יעטוועדע פראָגראַם־פֿאָדערונג קאָן זיין אַ טאָג־לֿייזונג. די נאָענטסטע

---

[6] באַריכט פֿון „פשעדשוויט" לויט וו. קאָסאָווסקי, פֿראַגן פֿון נאַציאָנאַליטעטן, ווילנע, 1907.

אויפֿגאַבע איז: גיין האַנט ביי האַנט מיט דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג אין רוסלאַנד, כדי אַראָפצוואַרפֿן דעם אַבסאָלוטיזם״.

אַלס אַ טאָג־לאָזונג — נאָך פֿאַר דעם דערמאָנטן צוזאַמענפֿאָר פֿון דער ראַדע — ווערט אַ גרינדונגס־פֿאַרזאַמלונג אין וואַרשע. איר אויפֿגאַבע וועט זיין: „דערווייל״ איינפֿירן אויטאָנאָמיע. די באַציִונגען צו רוסלאַנד ווערן אײַנגעשטעלט דורך אַן אָפמאַך, דורך אַ פֿרײַען אויסגלײַך צווישן די פעטערבורגער און וואַרשעווער קאָנסטיטואַנטעס (גרינדונגס־פֿאַרזאַמלונגען).

אויף אַזאַ אופֿן איז זומער 1905 די אידעע פֿון אַן אומאָפהענגיק פוילן דערגאַנגען האַרט דערצו — צו ווערן פֿאַרוואַנדלט אין אַ פשוטן אָרנאַמענט פֿאַר דער פאָליטישער פראָגראַם.

מיר האָבן נישט קיין מעגלעכקייט אַרומצורעדן אַ ביסל גענויער אַלע וואַנדלונגען פֿון דעם דאָזיקן פראָצעס. ס׳איז נייטיק אָנצווייזן דערויף, אַז פאַראַלעל מיט דער ענדערונג, וואָס איז פֿאָרגעקומען אין די רייען פֿון פ.פ.ס. אויפֿן באָדן פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, קומט פֿאָר אַן אַנדער פראָצעס אויף אַן אַנדער געביט פֿון דער פאָליטישער טעטיקייט פֿון דער פאַרטיי.

מיר האָבן אין זינען די אַזוי גערופֿענע „פאַרטיזאַנישע אַרויסטרעטונגען״, עקספראָפריאַציעס און אָנפֿאַלן אויף סאָלדאַטן, וועלכע זענען אין זייער צײַט געווען ממש אַן עפידעמיע אין פוילן. די פֿאַרבינדונג צווישן אַזעלכע מינים פאָליטישע טאַטן און דער ראָמאַנטישער „קאַמף״־פסיכאָלאָגיע פֿון אַ „פויליש־רוסישער״ מלחמה איז גענוג קלאָר. ס׳איז אויך קלאָר, אַז סיי די „קאַמף־טעטיקייט״, סיי די סאָציאַל־פאַטריאָטישע פראָפאַגאַנדע האָבן געמוזט אין אַ גרעסערער מאָס צוציִען צו זיך יענע פאַרטייִשע עלעמענטן, וועלכע זענען מער ווי אַנדערע געווען אָפגעריסן פֿון דער ברייטער אַרבעטער־מאַסע. סײַ דער „נאַציאָנאַליזם״, סײַ די „קאַמף״־שטימונגען ווײַזן אַרויס אַלע סימנים פֿון דעגענעראַציע אינעם אָפשטאַרבנדיקן פאַרטיי־פֿליגל. דער קאַמף צווישן דעם דאָזיקן און קעגנזעצלעכן פֿליגל, צווישן די „אַלטע״ און „יונגע״ איז אויף אַזאַ אופֿן געגאַנגען איינצײַטיק סײַ אויף דער ליניע פֿון ליקווידירן די אַלטע נאַציאָנאַליסטישע טראַדיציעס, סיי אויף דער ליניע פֿון אויסוואָרצלען דעם עקספראָפריאַטאָרישן און „פאַרטיזאַנישן״ אַוואַנטוריזם.

סוף 1906 איז פֿאָרגעקומען די שפאַלטונג. די „אַלטע״ זענען אַוועק פֿון דער פאַרטיי און געבילדעט די „רעוואָלוציאָנערע פֿראַקציע״.

דאָס האָט באַדייט אַ געוואַלדיקער טריט פֿאָרויס אויפֿן וועג צום אָפ־רייניקן די פאַרטיי פֿון די רעשטלעך פֿון דער אַלטער אויפֿשטאַנד־אידעאָלאָגיע. די נײַע לאַגע האָט פֿאַרפֿעסטיקט דער 10טער צוזאַמענפֿאָר פֿון פ.פ.ס. סוף זומער 1907. דער דאָזיקער צוזאַמענפֿאָר האָט אָנגעקינדיקט

אַ שאַרפֿן איבעררייס מיט דער פֿאַרגאַנגענהייט פֿון דער פּאַרטיי. מיר רעדן שוין נישט וועגן די טאַקטישע רעזאָלוציעס, וועלכע זענען אויס ווי זיי וואָלטן געהאַט אַ ספּעציעלן ציל אַדורכצופֿירן אַ גרינטלעכע אויסרייניקונג פֿון דער פּאַרטיי פֿון אַלע רעשטלעך פֿון ראָמאַנטישן אַוואַנטוריזם. אינטערעסאַנטער איז די פֿראַגע וועגן פּראָגראַם. אויב אין די פּאַרטיי־דעקלאַראַציעס פֿון 1905 האָט נאָך פֿיגורירט — הגם אויפֿן הינטערשטן פּלאַן, די אומאָפּהענגיקייט פֿון פּוילן אַלס אַ פּראָגראַם־פּאָסטולאַט, אויב אין פּראָגראַם־פּראָיעקט, וואָס איז אויסגעאַרבעט געוואָרן אין 1906, רעדט זיך נאָך אַלץ וועגן „פֿאַראייניקן אַלע דריי טיילן פֿון פּוילן אין אַן אומאָפּהענגיקער דעמאָקראַטישער רעפּובליק”, איז שוין איצט גאָרנישט פֿאַראַן דערפֿון.

נאָך מער. די פֿאָדערונג פֿון אַ באַזונדערער גרינדונגס־פֿאַרזאַמלונג אין וואַרשע, וואָס איז אַרויסגערוקט געוואָרן אַנשטאָט דעם פּאָסטולאַט פֿון אומאָפּהענגיקייט (אין דער פֿאָרעם פֿון אַ געוויסן שאַבלאָנישן פּסעוודאָנים פֿון דער דאָזיקער אומאָפּהענגיקייט), און וועלכע איז גאָר נישט לאַנג געווען אונטערגעהאַלטן מיט דער גרעסטער דרינגלעכקייט, — די דאָזיקע פֿאָדערונג איז אויך שוין נישטאָ. דער פּראָגראַם־פּאָסטולאַט, וועלכער שעפּט איצט אויס די נאַציאָנאַלע פּראָגראַם פֿון פּ.פּ.ס., — דאָס איז אויטאָנאָמיע. נאַטירלעך ווערט אין דער פֿולסטער מאָס אונטערגעשטראָכן די געמיינזאַמקייט פֿון די אויפֿגאַבעס פֿון דער גאַנצער רוסלענדער באַפֿרייונגס־באַוועגונג. אָט וואָס פֿאַר אַן עוואָלוציע עס האָט אַדורכגעמאַכט די פּ.פּ.ס. מיר נעמען זיך נישט אונטער צו באַהויפּטן, אַז זי האָט זיך שוין אינגאַנצן געענדיקט. ס'וואָלט געווען שווער צו דערוואַרטן, אַז אין די אָדער יענע ליטעראַרישע דעקלאַראַציעס זאָלן זיך נישט באַגעגענען אָפּקלאַנגען פֿון די פֿריערדיקע בליקן. די עוואָלוציע גופֿא, וועלכע מיר האָבן דאָ געשילדערט, איז געווען פֿאַרבונדן מיט פֿיל פּיינלעכע דערשיינונגען, מיט אַ שפּאַלטונג, עס הייסט מיט אַ געוויסער אָפּשוואַכונג פֿון דער ווירקונג, אָבער זי ווייזט יעדנפֿאַלס אויף דער וויטאַליטעט פֿון דער פּאַרטיי, וועלכע איז געווען בכוח דאָס אַדורכצומאַכן.

אין אַ קעגנזעצלעכער ריכטונג האָט עוואָלוציאָנירט די פּ. ס. ד., אָבער אין ווייניקער אויסדריקלעכע פֿאָרמען; שוין צוליב דעם אַליין, וואָס די דאָזיקע פּאַרטיי האָט נישט פֿאַרמאָגט נישט יענעם רייכן באַגאַזש פֿון ספּעציפֿישע טראַדיציעס, נישט יענע ספּעציעלע פּראָגראַם, וועלכע איז געווען אַזוי כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער פּ.פּ.ס. איר עוואָלוציע האָט זיך געמוזט אויסדריקן נישט אַזוי אין אַ פֿאָרמעלער ענדערונג פֿון פּראָגראַם, ווי אין אַ געוויסער ניואַנסירונג פֿון דער שטימונג.

און ווירקלעך, שוין פֿון די פֿריערדיקע צייטן באַגעגנט מען אין דער ליטעראַטור פֿון דער פּ. ס. ד. די פֿאָדערונג פֿון אויטאָנאָמיע פֿאַר פּוילן.

אָבער אַט די פֿאָדערונג, וואָס האָט עקסיסטירט אויפֿן פּאַפּיר, איז אינם אַלגעמיינעם בליקן־סיסטעם פֿון דער פּאַרטיי געווען פֿאַררוקט ערגעץ אין אַ ווינקל, און פֿלעגט זיך בלויז פֿון צייט צו צייט באַווייזן אין דער עפֿנטלעכקייט. כאַראַקטעריסטיש אין דער הינזיכט איז, וואָס אויפֿן ערשטן צוזאַמענפֿאָר פֿון דער פּאַרטיי, אינם פּאָליטישן רעפֿעראַט, וועלכער האָט פֿאָרמולירט די גרונט־פּרינציפּן פֿון דער פּאָליטישער מיניִמום־פּראָגראַם, ווערט די אויטאָנאָמיע פֿון פּוילן גאָרנישט דערמאָנט. די הויפּט־אויפֿגאַבע האָט די פּאַרטיי געזען אין אָפּפֿרעגן די פֿאַלשע אילוזיעס אין דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. אין קאַמף קעגן, כאַרטיידיקן דאָס, וואָס זי האָט אַליין זיך אַרויסגעזאָגט פּאָזיטיוו, איז נישט געווען נייטיק, און אין דעם זינען האָט די אַרבעט אויפֿן געביט פֿון דער נאַציאָנאַלער פּראָבלעם געטראָגן גיכער אַ נעגאַטיוון כאַראַקטער.

אָנהייבנדיק פֿון יאָר 1904 האָט די פּ. ס. ד. געלאָזט טיפֿע וואָרצלען אין די מאַסן; פֿון אַ גרופּע סאָציאַל־דעמאָקראַטן, אידיִשע קעגנער פֿון „אומאָפּהענגיקייט”, ווערט זי אַ פּאָליטישע פּאַרטיי. זי הייבט אָן — געמאָסטן לויט איר איינפֿלוס — צו דעריאָגן, און לסוף אַפֿילו אַריבעריאָגן די פּ. פּ. ס. צוגלייך מיט דעם האָט געדאַרפֿט שטייגן די פֿילבאַרקייט בנוגע רעאַלע פּאָליטישע אויפֿגאַבעס. ווען אין די אָקטאָבער־טעג פֿון 1905 האָבן אין פּוילן אויפֿגעברויזט די ברייטסטע פֿאָלקס־מאַסן, איז די פֿאָדערונג פֿון אויטאָנאָמיע פֿאַר פּוילן אַרויסגערוקט געוואָרן אויפֿן ערשטן פּלאַן — ווי איינע פֿון די צענטראַלע ברענענדיקסטע אויפֿגאַבעס. די עקסיסטענץ פֿון אַ פּאַרטיי וואָס איז גלייכגילטיק צום דאָזיקן פּונקט וואָלט געווען פּשוט אוממעגלעך אין פּוילן.

די פּ. ס. ד. האָט נישט געקאָנט דאָס נישט פֿילן, און פֿון יענער צייט אָן ווערט די פֿאָדערונג פֿון אויטאָנאָמיע אַרויסגערוקט דורך איר מיט אַן אומפֿאַרגלייכלעך גרעסערער גרינטלעכקייט. שוין אין דער רעזאָלוציע פֿון 5טן צוזאַמענפֿאָר — אין 1905 — וועגן דער פֿראַגע פֿון אַ קאָנסטיטואַנטע ווערט דאָס דערגרייכן אויטאָנאָמיע פֿאַר פּוילן אָנגערופֿן אַלס איינע פֿון די וויכטיקסטע אויפֿגאַבעס פֿון דער פּאַרטיי.

דער לעצטער, 6טער, צוזאַמענפֿאָר פֿון פּ. ס. ד. (סוף 1908) האָט וועגן דער פֿראַגע אָנגענומען אַ ספּעציעלע אויספֿירלעכע רעזאָלוציע.

אַט אַזוי, אַרויסגייענדיק פֿון צוויי פֿאַרשיידענע אויסגאַנגס־פּונקטן, האָבן עוואָלוציאָנירט ביידע פֿליגלען פֿון פּוילישן סאָציאַליזם. און זיי האָבן זיך דערנעענטערט צו אַ געמיינזאַמען טרעפֿפּונקט. אַן אָפּרייניקונג פֿון עלעמענטן, וואָס זענען פֿרעמד דער פּראָלעטאַרישער באַוועגונג איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר איין פֿליגל, דאָס אַרויסוואַקסן פֿון די וויקעלעך — פֿאַרן צווייטן. די קראַפֿט פֿון די רעאַלע באַדערפֿענישן האָט געטריבן און טרייבט ווייטער אי איינעם, אי דעם צווייטן אין דער ריכטונג צום אַלגעמיינעם שטראָם.

*

די ליטווישע סאָציאַליסטישע באַוועגונג האָט פֿיל ענלעכעס מיט דער פּוילישער. זי איז אַנטשטאַנען נישט אָן אַן אידעישן און אָרגאַניזאַציאָנעלן איינפֿלוס פֿון דער לעצטער (און אין ליטע גופֿא זיך צונויפֿגעגאָסן מיט דער באַוועגונג פֿון די אָרטיקע פּוילישע אַרבעטער). זי האָט דורכגעמאַכט אַן ענלעכע עוואָלוציע, מערנישט אַ פֿיל בלאַסערע. די אינדוסטריע איז ווייניק אַנטוויקלט, דאָס געזעלשאַפֿטלעכע לעבן נישט אַזוי אינטענסיוו, די נאַציאָנאַלע פֿראַגע שטייט נישט אַזוי שאַרף, — דאָס אַלץ האָט געגעבן דער באַוועגונג ווייניק קאָליר און ליכט. איר געשיכטע איז נישט אַזוי אינהאַלטסרייך, הגם זי איז אויך זייער כאַראַקטעריסטיש.

די ערשטע אָרגאַניזאַציעס פֿון די ליטווישע סאָציאַליסטן האָבן זיך באַוויזן אין ווילנע אין מיטן די 90ער יאָרן. די ערשטע צייט באַגעגענען מיר צוויי גרופּעס. איינע, וואָס איז לויט איר כאַראַקטער ענלעך צו פּ. פּ. ס. — האָט זיך גערופֿן „ליטווישע סאָציאַל דעמאָקראַטישע פּאַרטיי” (ל. ס. ד.); די צווייטע — לויט איר מהות נענטער צו פּ. ס. ד. — האָט זיך גערופֿן „פֿאַרבאַנד פֿון ליטווישע אַרבעטער”. די לעצטע האָט זיך אין יאָר 1900 צונויפֿגעגאָסן מיט פּ. ס. ד. און האָט עקסיסטירט ווייטער נאָר אויפֿן פּאַפּיר.

אויף דער סצענע איז געבליבן נאָר די איינע ל. ס. ד. און די אַנטוויקלונג פֿון דער ליטווישער סאָציאַליסטישער באַוועגונג איז פֿאָרגעקומען נישט אין באַדינגונגען פֿון קאַמף צווישן צוויי פּאַרטייען צווישן אַנאַנדער — ווי דאָס איז געווען אין פּוילן — נאָר זי האָט אָנגענומען די פֿאָרעם פֿון איין און דער זעלבער פּאַרטיי. עס האָט, אמת, עקסיסטירט אין ליטע, חוץ דער ל. ס. ד., נאָך אַן אָפֿיציעלע אָפּטיילונג פֿון פּ. פּ. ס., וועלכע האָט שפּעטער (1906) באַקומען דעם נאָמען „סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטיי פֿון ליטע” (ס. ד. פּ. ל.); אָבער ערשטנס האָט די דאָזיקע גרופּע געהאַט פֿאַרבינדונגען הויפּטזעכלעך מיט פּוילישע אַרבעטער און נישט מיט ליטווישע; און חוץ דעם, זייענדיק אָפּגעטיילט פֿון דער ל. ס. ד. אָרגאַניזאַציאָנעל, האָט זי דאָך נישט פֿאָרגעשטעלט מיט זיך קיין באַזונדערע קעגנזעצלעכע שטרעמונג; זייער באַזונדערע עקסיסטענץ דערקלערט זיך הויפּטזעכלעך מיט אָרגאַניזאַציאָנעלע טעמים, און נישט ווייטער ווי אין יאָר 1906, איז פֿאָרגעקומען אַ פֿאַראייניקונג צוערשט אַ צייטווייליקע און נאָך דעם, אין אַ יאָר אַרום, אַן ענדגילטיקע.

לויט איר ערשטער פּראָגראַם, אויסגעאַרבעט אין יאָר 1896, האָט די ל. ס. ד. מיט זיך פֿאָרגעשטעלט אַ סעפּאַראַטיסטישע שטרעמונג. הגם אין פֿאַרגלייך מיט דער פּוילישער איז איר סעפּאַראַטיזם געווען אַ ביסל מעסיקער. ס'האָט זיך געהאַנדלט וועגן אַן אומאָפּהענגיקער דעמאָקראַטישער רעפּובליק, וואָס צו איר האָבן געזאָלט געהערן „ליטע, פּוילן און אַנ־

דערע לֿענדער״, וועלכע זאָלן זיין פֿאַראייניקט אויף די יסודות פֿון אַ „פֿרייער פֿעדעראַציע״.

אַ קענטיקע עוואָלֿוציע אין די רייען פֿון די לֿיטווישע סאָציאַלֿיסטן באַגעגענען מיר נישט פֿריִער פֿאַר די רעוואָלֿוציע־יאָרן (ביז יענער צייט האָט מען בכלֿל וועגן דער טעטיקייט פֿון דער פאַרטיי כמעט ווי נישט געהערט).

אין 1906 האָט דער צענטראַלֿ־קאָמיטעט שוין אָפֿיציעלֿ קאָנסטאַטירט צוויי שטרעמונגען אין די רייען פֿון דער פאַרטיי: איינע שטיצט דעם אַלֿטן פֿעדעראַליסטישן שטאַנדפונקט, די צווייטע באַגרענעצט זיך — מיט אויטאָנאָמיע. פאַראַלֿעלֿ דערמיט זענען נאָך אויך פֿאַראַן מיינונגס־פֿאַרשידנהייטן אין דער פֿראַגע פֿון אַ פאָלֿיטישן לֿאָזונג: אַ באַזונדערע קאָנסטיטואַנטע אין ווילֿנע אָדער אַן אַלֿרוסלענדער גרינדונגס־פֿאַרזאַמלונג.

אינטערעסאַנטע דאָקומענטן זענען די פראָגראַם־פראָיעקטן, וואָס זענען פֿאַרעפֿנטלעכט געוואָרן אין זעלֿביקן יאָר 1906 און זענען אויסגעאַרבעט געוואָרן דורך ביידע פֿליגלען פֿון דער פאַרטיי. די פראָגראַם פֿון די טעריטאָריאַלֿיסטן איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר זייער אידעיִשער איינשטעלונג שוין לֿויט איר אַרכיטעקטור אַלֿיין. קודם־כל, אויב נישט אויסשליסלעך, גייט זי אַרויס פֿון די אינטערעסן פֿון געגעבענעם לאַנד. דערביי הערט מען געוויסע טענער, וואָס דערמאָנען אַ ביסלֿ די מאָטיוון פֿון דער אַלֿטער פ. פ. ס. פֿאַר דער רעוואָלֿוציע־צייט.[7] אַגב, צו אַ פֿולשטענדיקער אומאָפהענגיקייט פֿון לֿיטע דערגייען נישט די פֿעדעראַלֿיסטן און זיי באַגרענעצן זיך בלֿויז מיט דער פֿאָדערונג פֿון אַ פֿעדעראַטיווער איינאָרדענונג פֿון דער רוסישער מלוכה „מיט דער ברייטסטער אויטאָנאָמיע פֿאַר לֿיטע.״

דער פראָיעקט פֿון די אויטאָנאָמיסטן טראָגט אַן אַנדער כאַראַקטער. דער אויסגאַנגס־פונקט פֿאַר דער אַרגומענטאַציע — דאָס איז די געמיינזאַמקייט פֿון די אינטערעסן פֿון פראָלֿעטאַריאַט פֿון דער גאַנצער רוסלֿענדער מלוכה. ס׳ווערט אַגב אָנגעוויזן דערויף, וואָס אַ ריי געאָגראַפֿישע פונקטן, ווו ס׳איז קאָנצענטרירט אַ געוויסער טייל פֿון די לֿיטווישע אַרבעטער, לֿיגן אויסער די גרענעצן פֿון לֿיטע און אַז דער דאָזיקער אומשטאַנד פֿלֿעכט נאָך צונויף אין אַ גרעסערער מאָס די אינטערעסן פֿון די לֿיטווישע אַרבעטער מיט די אינטערעסן פֿון אַנדערע באַשטאַנדטיילֿן פֿון רוסלֿענדער פראָלֿעטאַריאַט. בלֿויז אין צווייטן טיילֿ פֿון דער רעזאָלֿוציע רעדט זיך וועגן דעם, אַז „פֿון דער צווייטער זייט״, נייטיקט זיך רוסלאַנד אַלֿס

---

[7] למשל, דער ערשטער פונקט פֿון דער מאָטיווירונג זאָגט: „נעמענדיק אין אַכט, אַז נישט געקוקט אויפֿן אויסשליסלעכן און אַלזייטיקן דרוק, אונטער וועלכן ליטע איז אונטערגעוואָרפֿן שוין העכער 100 יאָר, שטייט זי דאָך אין הינזיכט פֿון עקאָנאָמישער און קולטורעלער אַנטוויקלונג העכער פֿאַר עכט־רוסלאַנד, און דעריבער וואָלט אַן אַלגעמיין מלוכהשע געזעץ־געבונג און אַלגעמיין מלוכהשע אינסטיטוציעס פֿאַרהאַלטן די אַנטוויקלונג פֿון די געזעלשאַפֿטלעכע פֿאַרהעלטענישן ביי אונז אין לאַנד...״

ריזיקע און פֿאַרשיידנאַרטיקע מלוכה אין דעצענטראַליזאַציע; ספּעציעל ליטע שטעלט מיט זיך פֿאָר אַ באַזונדערע גאַנצקייט, נישט נאָר אין קולטורעלער הינזיכט, נאָר אין אַ געוויסן גראַד אויך אין עקאָנאָמישער (אַגראַר־פֿראַגע). אַרויסגייענדיק פֿון דעם אַלעם שטעלט דער פּראָיעקט אַרויס די פֿאָדערונג פֿון אויטאָנאָמיע פֿאַר ליטע.

נאָך פֿריער ווי מען האָט באַוויזן צו באַשליסן אין דער אָדער יענער פֿאָרעם די פֿראַגע וועגן פּראָגראַם, איז דער פּאַרטיי אויסגעקומען זיך צו פֿאַרנעמען מיט אַן אַנדער פּראָבלעם, וואָס איז מיט דער פּראָגראַם אין עצם געווען ענג פֿאַרבונדן: וועגן די גרינדונגס־פֿאַרזאַמלונגען. דאָס איז געווען אויף דער קאָנפֿערענץ פֿון 1906. סיי דער באַשלוס און סיי די מאָטיוון זענען געווען גאַנץ איינפֿאַך. פֿון אַ פּאָליטישן לאָזונג — זאָגט מיט רעכט די קאָנפֿערענץ — פֿאָדערט זיך פֿריִער פֿאַר אַלץ איין זאַך. ער דאַרף זיין פּאָפּולער; דער לאָזונג פֿון אַ באַזונדערער גרינדונגס־פֿאַרזאַמלונג אין ווילנע אַנטשפּרעכט נישט דער דאָזיקער פֿאָדערונג. ער געפֿינט נישט קיין אָפּקלאַנג ביי דער באַפֿעלקערונג. און דערפֿאַר דאַרף ער אַרונטערגענומען ווערן אין פֿאַרביטן געוואָרן מיטן לאָזונג פֿון אַן אַלרוסלענדער קאָנסטיטואַנטע.

דער דאָזיקער באַשלוס האָט אין עצם שוין געלייזט די פֿראַגע וועגן פּראָגראַם. מען קאָן, פֿאַרשטייט זיך, דיסקוטירן וועגן דעם, צי איז די פֿאָדערונג פֿון אַ באַזונדערער גרינדונגס־פֿאַרזאַמלונג ענג און לאָגיש פֿאַרבונדן מיט אַ פֿעדעראַליסטישער פּראָגראַם, אָבער אַ פּסיכאָלאָגישע און פּאָליטישע פֿאַרבינדונג צווישן זיי איז אָן ספֿק פֿאַראַן, און דאָס אָפּזאָגן זיך פֿון איינער ברענגט מיט זיך אומפֿאַרמיידלעך אַן אָפּזאָג פֿון דער צווייטער. און אַזוי איז טאַקע געשען. אין יאָר 1907 האָט דער פּאַרטיי־צוזאַמענפֿאָר אָנגענומען אַ נייע פּראָגראַם. די פֿאָדערונג פֿון אַ פֿעדעראַציע איז געוואָרן אויסגעשלאָסן. ס׳איז געבליבן בלויז אויטאָנאָמיע, הגם מיט זייער ברייטע ראַמען.

ס׳איז נישט שווער צו דערקענען, אַז ביי אַלע פּראָגראַם־אונטערשיידן וואָס צעטיילן אָדער האָבן צעטיילט צווישן זיך די אָדער אַנדערע אויבן אויסגערעכנטע פּוילישע אָדער ליטווישע פּאַרטייען, שטייען זיי אַלע אויפֿן שטאַנדפּונקט פֿון טעריטאָריאַליזם. מיר האָבן שוין אויבן אָנגעוויזן, אַז די באַדינגונגען פֿון ליטווישן לעבן גראָבן אונטער מיט פֿיל מער קראַפֿט דעם דאָזיקן פּרינציפּ, איידער דאָס טוט די היינטיקע לאַגע פֿון פּוילן, און אַז צוליב דעם האָט די פֿראַגע, זאָל זיין כאָטש וועגן אויסבעסערונגען, נישט געקאָנט זיך נישט אַוועקשטעלן פֿאַר די סאָציאַליסטן פֿון געגעבענעם לאַנד.

טשיקאַווע איז, וואָס מיט דער דאָזיקער פֿראַגע האָט זיך פֿאַראינטערעסירט גראָד יענער ליטעראַרישער אָרגאַן פֿון דער ליטווישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, וועלכער האָט זיך געשטעלט פֿאַר אַ ציל צו פּראָפּאַגירן די אידעען פֿון דער פּאַרטיי צווישן איינער פֿון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן: די

ייִדישע צייטונג „די אַרבעטער־שטימע פֿון ליטע“, וועלכע ס׳האָבן אַרויסגעגעבן די ליטווישע סאָציאַליסטן.[8] נישט געקוקט אויף די וואָגיקע אַרגומענטן, וואָס זי רוקט אַרויס קעגן דער טעריטאָריאַלער (ריכטיקער, קעגן דער אויסשליסלעך טעריטאָריאַלער) לייזונג, כאַראַקטעריזירנדיק זי אַלס אַזעלכע, וועלכע „לייזט גאָר אין אַ קליינער מאָס די פֿראַגן פֿון שולן און קולטור פֿון דער געגעבענער נאַציע“, בלייבט דאָך יעדנפֿאַלס די צייטונג אויפֿן טעריטאָריאַליסטישן שטאַנדפּונקט.[9] פֿון איר זייט לייגט די צייטונג פֿאָר אַ געוויסן קאָרעקטיוו, וואָס שטעלט שוין מיט זיך פֿאָר אַן ערנסטן טריט פֿאָרויס. דער דאָזיקער קאָרעקטיוו איז — אַ פּראָפּאָרציאָנעלער קולטור־בודזשעט פֿאַר אַלע נאַציאָנאַליטעטן פֿון ליטע. „דאָס באַטייט — דערקלערט די צייטונג, וואָס מיר האָבן ציטירט — אַז דער אָרטיקער פּאַרלאַמענט דאַרף צעטיילן די אַלגעמיינע סומע געלט, וואָס איז באַשטימט אויף פֿאָלקסבילדונג פּראָפּאָרציאָנעל צווישן די נאַציאָנאַליטעטן און קולטור־גרופּעס פֿון ליטע. דאָס גיט אַ גאַראַנטיע, אַז די אַלגעמיינע אָבליגאַטאָרישע עלעמענטאַרע בילדונג וועט דורך יעטוועדער מער וויניקער באַדייטנדיקער גרופּע אָוועקגעשטעלט ווערן אַזוי, ווי זיי וועלן אַליין געפֿינען פֿאַר זיך פֿאַר נייטיק (אונזער קורסיוו), און אויף וועלכער שפּראַך זיי וועלן וועלן.

ס׳איז פֿולקום קלאָר, אַז אין זיין לאָגישער אַנטוויקלונג פֿירט דער „פּראָפּאָרציאָנעלער בודזשעט“ מיט דער דערלויבעניש פֿאַר די מיטגלידער פֿון יעטוועדער נאַציע „איינצואָרדענען זייערע ענינים אַזוי ווי זיי וועלן וועלן“ — דירעקט צו נאַציאָנאַל־קולטורעלער (עקסטעריטאָריאַלער) אויטאָנאָמיע. דאָס שטערט אַגב נישט דער ציטירטער צייטונג זיך אַרויסצוזאָגן אויפֿן שאַרפֿסטן אופֿן קעגן נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע.

מען דאַרף פֿונדעסטוועגן באַמערקן, אַז דער פּראָיעקט פֿון אַ פּראָפּאָרציאָנעלן בודזשעט איז טאַקע געבליבן אַ פֿאָרשלאָג פֿון דער דערמאָנטער צייטונג. אין פּראָגראַם פֿון דער ליטווישער פּאַרטיי איז ער נישט אַריין.

---

[8] „קיין איין נאַציע (אין ליטע) — שרייבט דער דאָזיקער פּאַרטיי־אָרגאַן — בילדעט נישט קיין אַבסאָלוטע מערהייט, און חוץ פּאָליאַקן, ווייסרוסן, ליטווינער און ייִדן, וואָס זייער צאָל איז ערטערווייז כמעט גלייך, באַוווינען נאָך ליטע קלענערע גרופּן דייטשן, און רוסן. און דערפֿאַר וואָלט דאָס טעריטאָריאַליסטישע מיטל צו ליקווידירן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אין ליטע בלויז אין אַ קליינער מאָס געלייזט די פֿראַגן וועגן שולן, קולטור פֿון יעטוועדער נאַציאָנאַליטעט באַזונדער, אויף וויפֿל, פֿאַרשטייט זיך, אַזעלכע באַדערפֿענישן זענען פֿאַראַן ביי דער אָדער יענער נאַציאָנאַליטעט“.

(„די אַרבעטער־שטימע פֿון ליטע“, 1907, נ׳ 4).

[9] „קודם־כל, כדי די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אין ליטע זאָל קאָנען כאָטש אויף אַזוי פֿיל פֿאַרענטפֿערט ווערן, אויף וויפֿל דאָס איז מעגלעך ביי די עקסיסטירנדיקע אין דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג פּראָדוציר־פֿאַרהעלטענישן, איז אומבאַדינגט נייטיק פֿולשטענדיקע פּאָליטישע זעלבשטענדיקייט פֿון דער ליטווישער טעריטאָריע אין אַלע אינערלעכע פֿראַגן פֿון אָרטיקן לעבן; אַן דעם קאָן נישט געמאַכט ווערן דער ערשטער טריט אַפֿילו“.

נישט ווייניקער כאַראַקטעריסטיש איז דער טעריטאָריאַליזם פֿון די פּוילישע און ליטווישע סאָציאַליסטן אין אַן אַנדער ספֿערע: אין די פֿראַגן פֿון אינערלעכן אָרגאַניזאַציאָנעלן בוי פֿון דער פּאַרטיי. צו דעם וועלן מיר נאָך האָבן אַ געלעגנהייט זיך אומצוקערן אין אַן אַנדער צוזאַמענהאַנג.

3

מיר גייען אַריבער צו דער יידישער באַוועגונג.

פֿון די ערשטע טריט אָן טרעפֿן מיר זיך מיט אַ כאַראַקטעריסטישער אייגנשאַפֿט. די ליטווישע פֿעדעראַליסטן און אויטאָנאָמיסטן, די פּוילישע צענטראַליסטן און סעפּאַראַטיסטן, דיסקוטירן צווישן זיך וועגן די מיטלען, ווי אַזוי צו לייזן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע. זיי דיסקוטירן אויך וועגן דעם, וואָס פֿאַר אַן אָרט דאַרף פֿאַרנעמען דאָס דאָזיקע פּראָבלעם אין דער טעטיקייט פֿון אַן אַרבעטער־פּאַרטיי. זיי דיסקוטירן ענדלעך וועגן דעם, צי בכלל דאַרף אָט די פֿראַגע פֿאַרנעמען אַ וועלכן נישט איז אָרט. אָבער קיין מאָל איז דאָ נישט דיסקוטירט געוואָרן, צי ס׳איז פֿאַראַן בכלל אַזאַ פּראָבלעם.

ביי ייִדן איז אַזאַ דיסקוסיע יאָ פֿאַראַן. דאָ איז מען מסופּק, צי עקסיסטירט בכלל אַ נאַציאָנאַלע פֿראַגע. אויפֿן באָדן פֿון די דאָזיקע ספֿקות האָט זיך געהאָט אַנטוויקלט אַ גאַנצע שיטה — אַן אַנטי־נאַציאָנאַלע שיטה פֿון יידישן סאָציאַליסטישן געדאַנק.

דער געדאַנקען־גאַנג איז פּשוט. די ייִדן ליידן — זאָגן די פּאַרטייִדיקער פֿון דאָזיקן שטאַנדפּונקט — נישט פֿון נאַציאָנאַלן דרוק, נאָר אויסשליסלעך פֿון בירגערלעכער רעכטלאָזיקייט. קיין ייִדיש־נאַציאָנאַלע קולטור, קיין ייִדיש־נאַציאָנאַלע פֿאָדערונגען זענען נישט פֿאַראַן. בלויז שפּליטערס, וואָס זענען צונויפֿגעשמידט מיט דעם אייזערנעם רינג פֿון אויסנאַמגעזעצן. פֿאַלט אַראָפּ דער רינג — און די ייִדן ווערן צעפֿלאָסן, פֿאַרשלונגען אָן אַ שפּור פֿון דער אַרומיקער סביבה. אָט דער אַסימיליר־פּראָצעס איז אי אומפֿאַרמיידלעך, אי נייטיק. מען דאַרף אים מיטהעלפֿן און נישט מאַכן קיין שום פּרווו צוריקצודרייען דאָס ראָד פֿון דער געשיכטע, באַמיִענדיק זיך קינסטלעך אָנצוּוואַרפֿן דער יידישער מאַסע דאָס נאַציאָנאַלע פּראָבלעם.

אַזוי איז דער אני מאמין פֿון דער אַסימילירטער ריכטונג ביי ייִדישע סאָציאַליסטן. ער שפּיגלט אָפּ יענעם דראַנג פֿון אַ ברייטער שיכט יידישער אינטעליגענץ — אַוועקצוגיין פֿון דער ענגער פֿאַר איר ייִדישער סביבה, אַוועקגייענדיק, מאַכן זיי פֿונם אַוועקגיין אַ פּרינציפּ; זוכן דערויף אַ הכשר, אַ טעאָרעטישע באַרעכטיקונג, און ווינטשן, אַז אַלע זאָלן נאָכטאָן זייער ביישפּיל.

אין דער יידישער אַרבעטער־סביבה בילדן נישט די דאָזיקע עלעמענטן אַ באַזונדערע פּאַרטיי; אין בעסטן פֿאַל טרעטן זיי אַרויס אין דער ראָלע פֿון צווייגלעך אין די רוסישע, פּוילישע אָדער ליטווישע פּאַרטייען, קעמפֿנ־

דיק קעגן אַלע נאַציאָנאַלע פּראָגראַמען און נאַציאָנאַלע שטרעמונגען פֿון ייִדישן סאָציאַליזם. זייער איינפֿלוס אין ייִדישן לעבן איז זייער קליין. אין דער נאַציאָנאַלער באַוועגונג שפּילן זיי אַ ריין נעגאַטיווע ראָלע.

אַראָפּרעכענענדיק די דאָזיקע גרופּעס, וועלכע בלייבן פֿון יענער זייט נאַציאָנאַלן סעקטאָר (הגם לויט זייער אָביעקטיוון פּנים זענען זיי אויך אַ כאַראַקטעריסטישער פּראָדוקט פֿון ייִדישן געזעלשאַפֿטלעכן לעבן, פֿון דער ייִדישער נאַציאָנאַלער סביבה) — בלייבט נאָך איבער אַ בונט בילד פֿון פֿאַרשיידענע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, וועלכע שטעלן אַוועק, אַזוי צי אַנדערש, די נאַציאָנאַלע פֿראַגע און באַמיען זיך, ווי ווייט זיי קאָנען, צו געבן אַ לייזונג.

זיי ווערן צעטיילט אויף צוויי גרונט־קאַטעגאָריעס.

אין איינער געפֿינען מיר די אַלטע צענטראַלע פֿיגור פֿון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג, וועלכע האָט זיך אויסגעבילדעט פֿון אירע ערשטע שריט אָן אַלס אַרבעטער־אָרגאַניזאַציע און אַלס אַזעלכע לעבט זי איר ווייטערדיקע עוואָלוציע: דער „בונד״. צו דער צווייטער רובריק געהערט אַ גאַנצע פּלעיאַדע פּאַרטייען און גרופּן, וועלכע שטאַמען אַרויס פֿון ציוניזם, — צוזאַמען מיט דער סאָציאַליסטישער דאָקטרין טראָגן זיי אין דער אַרבעטער־פּאַרטיי זייער ציוניסטישע ירושה.

די אַנטוויקלונג־געשיכטע פֿונם נאַציאָנאַלן פּראָבלעם אין „בונד״ איז טיפּיש פֿאַר דעם שטופֿנווייזן רייף ווערן פֿון אַן אַרבעטער־פּאַרטיי. די ערשטע טריט — אין די 80ער און אָנהייב 90ער יאָרן, דאָס איז דער שפּראָצונג־צושטאַנד פֿון דער באַוועגונג, אַ נישט זיכערער טאַפּן די וועגן. דאָס אַלגעמיינע איבערנעמען פֿון די על פּי רוב אָנגענומענע כללים און אמתן פֿון סאָציאַליזם, — פֿון די עלעמענטאַרע יסודות פֿון קלאַסן־פּאָליטיק — דאָס נאַציאָנאַלע פּראָבלעם איז נאָך נישט אַריין אין זיין קוק־ווינקל. דער באַגריף וועגן דער געגעבענער באַוועגונג, ווי אַ באַוועגונג פֿון ייִדישן פּראָלעטאַריאַט, — טאָקע ייִדישן, וועלכער געהערט צו דער ייִדישער נאַציע, — דער דאָזיקער באַגריף איז נישטאָ. ער ליגט פֿון יענער זייט שוועל פֿון באַוווסטזיין. און דאָס איז טאַקע נאָך נישט די אמתע באַוועגונג פֿון פּראָלעטאַריאַט, אין גאַנצן בלויז קליינע גרופּעס, קרייזלעך פּיאָנערן. מען זאָגט אַמאָל, אַז אָט די אַלטע טוער־פּיאָנערן זענען געווען אַסימילאַטאָרן. ס'איז מסתמא נישט געווען אַזוי. די נאַציאָנאַלע פֿראַגע האָט פּשוט זיך נישט געשטעלט פֿאַר זיי. נישט אין אַ פּאָזיטיווער און נישט אין אַ נעגאַטיווער פֿאָרם. אמת — זיי האָבן דאָס רוב געשטאַמט פֿון די רייען פֿון דער אַסימילירטער אינטעליגענץ אָדער לויט זייער שטימונג זענען זיי געווען מער ווייניקער נאָענט צו איר. אמת טאַקע, אַז אין די קרייזלעך האָבן זיי געלערנט אויף רוסיש, און אָפֿט מאָל האָבן זיי פֿאַרן קורס פֿון פּאָליטישע למודים און נאַטורוויסנשאַפֿט געלערנט אַ קורס פֿון דער רוסישער שפּראַך און רוסישער גראַמאַ־

טיק. אָבער דערבײַ האָט מען זיך אין קיין פֿאַלֿ נישט געשטעלֿט וועלֿכע נישט איז אַסימילֿאַטאָרישע צילן, דאָ האָבן זיך נישט אַרויסגעוויזן קיין שום אַסימילֿאַטאָרישע בלֿיקן. דאָס אַלֿץ איז געטאָן געוואָרן נאַטירלֿעך און אומבאַווּסטזיניק, צוליב די דירעקטע נויטן פֿון דער סאָציאַלֿיסטישער פּראָפּאַגאַנדע, און אויף רוסיש האָט מען געלֿערנט נישט צוליב אַ פּרינציפּיעלֿן דראַנג צו דער רוסישער קולטור, נאָר ווײַלֿ עס איז געווען פּראַקטיש אוממעגלֿעך אויסצוקומען אָן דער רוסישער שפּראַך, בעת קיין ייִדישע לֿיטעראַטור איז נישט געווען.

און אויך אַזוי קינסטלֿעך און אומפֿאַרמײַדלֿעך, אונטער דער ווירקונג פֿון רײַן פּראַקטישע טרײַב־קרעפֿטן פֿון דער באַוועגונג, וואָס האָט זיך גענומען אַנטוויקלֿען, האָט זיך אויך אָנגעהויבן בילֿדן דער פּראָצעס פֿון „נאַציאָנאַלֿיזאַציע“, אויף ווי ווײַט די באַוועגונג איז פֿון קרײַזלֿעך אַריבער אין די מאַסן. אָנהייב די 90ער יאָרן גייט אָן אַן אַנטשיידענער קאַמף צווישן די אָנהענגער פֿון דער מאַסן־אַגיטאַציע אויפֿן באָדן פֿון די טאָג־טעגלֿעכע נויטן פֿון די ברייטע אַרבעטער־שיכטן און די אָנהענגער פֿון קרײַזלֿ־פּראָפּאַגאַנדע מיטן צוועק אויסצואַרבעטן באַוווּסטזיניקע און אַנטוויקלֿטע פּערזענלֿעכקייטן. און פּאַראַלֿעלֿ מיט דעם דאָזיקן קאַמף גייט אָן אַ שטרייט — וועגן רוסיש אָדער ייִדיש. ס'האָט געזיגט די ערשטע שטרעמונג, די איִדעע פֿון דער מאַסן־אַגיטאַציע־טאַקטיק. און צוזאַמען מיט איר זיגט אויך די ייִדישע שפּראַך. עס קומען אויף די ערשטע שפּראָצונגען פֿון דער ייִדישער סאָציאַלֿיסטישער לֿיטעראַטור (מיר ריידן די גאַנצע צײַט וועגן דעם אַזוי גערופֿענעם „זשאַרגאָן“, לאָזנדיק אין אַ זײַט די אינטערעסאַנטע אין פֿילֿ הינזיכטן פּרוּוון צו שאַפֿן אַ סאָציאַלֿיסטישע לֿיטעראַטור אויף העברעיִש, וואָס זענען געמאַכט געוואָרן אין די 70ער יאָרן). די באַוועגונג הייבט אָן זיך דורכשלאָגן אַ וועג אין די טיפֿענישן פֿון נאַציאָנאַלֿן לֿעבן.

שוין אין דער ערשטער העלֿפֿט פֿון די 90ער יאָרן געפֿינען מיר אין דער לֿיטעראַטור אַ פֿולֿשטענדיק באַוווּסטזיניקע קאָנסטאַטירונג פֿון דאָזיקן פּראָצעס. מיר האָבן דאָ אין זינען די באַקאַנטע בראָשור „דער ווענדע־פּונקט אין דער געשיכטע פֿון דער ייִדישער אַרבעטער באַוועגונג“.[10] מיר

---

[10] „אַוועקשטעלֿנדיק אין צענטער פֿון פּראָגראַם די מאַסן־באַוועגונג, האָבן מיר געמוזט צופּאַסן אונזער פּראָפּאַגאַנדע און אַגיטאַציע צו דער מאַסע, דאָס הייסט מאַכן זיי פֿאַר מער ייִדישע“ — האָט געשריבן אין 1895 דער מחבר (מאַרטאָוו־צעדערבוים — רעד.). „פֿריִער האָבן מיר געקוקט אויף זיך — שרײַבט ער אין אַן אַנדער אָרט — ווי נאָר אויף אַ צוגאָב צו דער אַלֿגעמיין־רוסישער באַוועגונג, און גראָד די נאַציאָנאַלֿע פּאַסיווקייט פֿון דער ייִדישער מאַסע איז אַ שטערונג פֿאַר דער אויפֿוואַכונג פֿון קלאַסן־באַוווּסטזײַן“. „אַן אַרבעטער־קלאַס, וואָס מאַכט שלום מיט דער לאַגע פֿון אַ נידעריקערן פֿאָלק, אַזאַ אַרבעטער־קלאַס וועט אויך נישט אויפֿשטיין קעגן דער לאַגע פֿון אַ נידעריקערן קלאַס. אונזער ציל איז — שאַפֿן אַ ספּעציעלֿע ייִדישע אַרבעטער־אָרגאַניזאַציע, וועלֿכע זאָל זײַן

וועלן פֿאַרצייכענען נאָך איין ליטעראַרישן דאָקומענט, וועלכער איז ביז איצט נאָך בכלל נישט פֿאַרעפֿנטלעכט געוואָרן און איז אַרומגעגאַנגען פֿון האַנט צו האַנט אין אַ העקטאָגראַפֿירטער פֿאָרם, — „אַ בריוו צו אַגיטאַטאָרן“ (1894). דער מחבר (לנו־גאָזשאַנסקי, רעד.) שטעלט דייטלעך אַוועק די פֿראַגע וועגן די באַזונדערע אייגנשאַפֿטן פֿון דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג, איר נויטווענדיקייט און ווערט, רעדט וועגן דער ייִדישער שפּראַך ווי וועגן אַ ווערקצייג פֿון אַגיטאַציע אאַז״וו.

אין 1897 האָט די פֿאַראייניקונג פֿון די באַזונדערע גרופּעס אין איין אַלגעמיינער אָרגאַניזאַציע, „בונד“, ווידער אַמאָל אַרויסגערופֿן די באַדערפֿעניש צו פֿאָרמולירן די אויפֿגאַבעס פֿון דער באַוועגונג און באַשטימען איר כאַראַקטער. אַ יאָר שפּעטער האָט דער ערשטער צוזאַמענשטויס מיט דער פּ.פּ.ס. פֿון דאָס ניי געטריבן צו פֿאַרטיידיקן די אידעע פֿון אַ באַזונדערער ייִדישער באַוועגונג.

דאָס אָנערקענען די אָרגאַניזאַציאָנעלע באַזונדערקייט און אייגנאַרטיקייט פֿון דער ייִדישער באַוועגונג האָט צו יענער צייט זיך אַרויסגעוויזן אין דער ליטעראַטור אין אַ גענוג בולטער פֿאָרעם. אָבער דאָס נאַציאָנאַלע פּראָבלעם אַלס אַ פּראָבלעם פֿון מלוכהשן לעבן שטעלט זיך נאָך נישט אין גאַנצן פֿאַרנעם. און אויך וויפֿל עס באַרירט די פֿראַגע וועגן די ספּעציעלע אויפֿגאַבעס פֿון דער ייִדישער אָרגאַניזאַציע, איז מען ווייטער נישט געגאַנגען ווי קאַמף קעגן דער בירגערלעכער רעכטלאָזיקייט. אמת, אין דאָזיקן טייל פֿון נאַציאָנאַלן פּראָבלעם, אין דער פֿראַגע וועגן אָפּשאַפֿן די ספּעציעלע געזעצן און באַגרענעצונגען פֿאַר ייִדן, ווייזט דער „בונד“ דאַן אַרויס אַ באַדייטיקע ענערגיע. מיר שטרייכן דאָס אונטער דערפֿאַר, ווייל אין דער ליטעראַטור האָט מען געקאָנט טרעפֿן באַהויפּטונגען, אַז אין דער טעטיקייט פֿון „בונד“ האָבן די ספּעציעלע ייִדישע פֿאָדערונגען זיך באַהאַלטן הינטער אַלגעמיין מלוכהשע. דאָס איז בפֿירוש נישט ריכטיק. ס׳איז גענוג אַדורכצוקוקן די בונדישע אַגיטאַציע־ליטעראַטור, אָנהייבנדיק פֿון די גאָר ערשטע צייטן. אומעטום איז די פֿאָדערונג פֿון בירגערלעכער גלייכבאַרעכטיקונג פֿאַר ייִדן אונטערגעשטראָכן אויפֿן קאַטעגאָרישסטן אופֿן, אומעטום ווערט זי אַרויסגערוקט אויפֿן אָנגעזעעגסטן אָרט. אָבער, ווי געזאָגט, איז עס נאָר אַ טייל פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע און דער צום ווייניקסטן כאַראַקטעריסטישער טייל, וואָס אַנטהאַלט נישט קיין פּאָזיטיווע נאַציאָנאַלע פּראָגראַם. דאָס איז נאָר בלויז אַן אַריינפֿיר צו דער פּראָגראַם. דאָס נאַציאָנאַלע פּראָבלעם אין גאַנצן אומפֿאַנג, ווי אַ פֿראַגע פֿון רעכטלעכע גאַראַנטיעס

די אָנפֿירערין און דערציִערין פֿון ייִדישן פּראָלעטאַריאַט אין קאַמף פֿאַר עקאָנאָמישער, בירגערלעכער און פּאָליטישער באַפֿרייונג“.

פֿאַר דער פֿרייער נאַציאָנאַלער אַנטוויקלונג, לייגט זיך דורך אַ וועג לאַנגזאַם און פֿאַרזיכטיק.

דער אַנטשיידענער מאָמענט קומט אָן צו דער צייט פֿון 4טן צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד” אין יאָר 1901.

שוין אויפֿן פֿריערדיקן צוזאַמענפֿאָר (1900) פֿיגורירט די נאַציאָנאַלע פֿראַגע, און ווי דער באַריכט זאָגט — האָט דער צוזאַמענפֿאָר זי באַהאַנדלט ווי איינע פֿון די וויכטיקסטע פֿראַגעס, אויף וועלכער עס איז געווען קאָנצענטרירט די גאַנצע אויפֿמערקזאַמקייט פֿון די אָנטיילנעמער. ס'איז געווען אַרויסגעזאָגט אַ מיינונג, אַז „די פֿראַגע וועגן די ספּעציעלע פֿאָדערונגען פֿון יידישן פּראָלעטאַריאַט שטעלט די יידישע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע אַוועק זייער שמאָל” און אַז דעם פּונקט וועגן בירגערלעכער גלייכבאַרעכטיקונג דאַרף מען פֿאַרבייטן מיט אַ ברייטער פֿאָדערונג פֿון „נאַציאָנאַלער גלייך־באַרעכטיקונג”. דער פֿאַרשלאָג האָט נישט געפֿונען קיין סימפּאַטיע. דער צוזאַמענפֿאָר האָט מורא געהאַט, אַז די פֿאָדערונג פֿון נאַציאָנאַלער גלייך־באַרעכטיקונג וועט אָפּציען די אויפֿמערקזאַמקייט פֿון יידישן פּראָלעטאַריאַט פֿון זיינע וויכטיקסטע פּאָליטישע אויפֿגאַבעס און וועט פֿאַרטונקלען זיין קלאַסן־באַוווסטזיין. דער פּראָיעקט וועגן ענדערן די פּראָגראַם איז אָפּגעוואָרפֿן געוואָרן.

אַ יאָר שפּעטער האָט דער 4טער צוזאַמענפֿאָר מיט זיינע באַשלוסן שוין אָנגעצייכנט אַ נייעם קורס. ס'ווערט אָנגענומען אַ נאַציאָנאַלע פּראָגראַם.[11] אמת, זי איז פֿאַרמולירט עטוואָס אומדייטלעך, פֿאַרזעען מיט באַוואָרענישן, אַז „דערווייל” דאַרף מען נאָך נישט 'אַרויסשטעלן” קיין נייע נאַציאָנאַלע פֿאָדערונגען. אָבער די בריק איז געוואָרן אַריבערגעגאַנגען.

---

[11] די רעזאָלוציע פֿון 4טן צוזאַמענפֿאָר זאָגט. „דער צוזאַמענפֿאָר האַלט, אַז לויטן זינען פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּראָגראַם איז נישט דערלאָזבאַר קיין שום דרוק נישט בלויז פֿון איין קלאַס איבערן צווייטן, פֿון דער רעגירונג איבער די בירגער, נאָר אויך נישט פֿון איין נאַציאָנאַליטעט איבער דער צווייטער, די הערשאַפֿט פֿון איין שפּראַך איבער דער צווייטער.

דער צוזאַמענפֿאָר האַלט, אַז אַזאַ מלוכה ווי רוסלאַנד, וואָס באַשטייט פֿון אַ סך נאַציאָנאַליטעטן, דאַרף אין דער צוקונפֿט איבערגעבויט ווערן אין אַ פֿעדעראַציע פֿון נאַציאָנאַליטעטן מיט פֿולשטענדיקער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע פֿאַר יעדער פֿון זיי, אומאָפּהענגיק פֿון דער טעריטאָריע, וועלכע זי פֿאַרנעמט. דער צוזאַמענפֿאָר האַלט, אַז דעם באַגריף „נאַציע” דאַרף מען אָנווענדן אויך אויפֿן יידישן פֿאָלק.

געפֿינענדיק אָבער, אַז ביי היינטיקע באַדינגונגען איז נאָך צו פֿרי אַרויסצושטעלן די פֿאָדערונג פֿון נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע פֿאַר יידן, האַלט דער צוזאַמענפֿאָר, אַז מען דאַרף דערווייל נאָר קעמפֿן קעגן אַלע אויסנאַם־געזעצן, וואָס זענען געווענדט קעגן יידן, באַקאַנטמאַכן און פּראָטעסטירן קעגן יעדער אונטערדריקונג פֿון דער יידישער נאַציאָנאַליטעט, אָבער דערביי זיך היטן פֿונאַנדערצובלאָזן דעם נאַציאָנאַלן געפֿיל, ווייל דאָס קאָן נאָר פֿאַרטונקלען דעם קלאַסן־באַוווסטזיין פֿון פּראָלעטאַריאַט און פֿירן צו שאָוויניזם”.

אַ נאַציאָנאַלע פראָגראַם איז אָנגענומען געוואָרן, און מען דאַרף באַמערקן, אַז מיטן „בונד” האָט צום ערשטן מאָל אַ יידישע פאַרטיי אַרויסגעשטעלט אַ נאַציאָנאַלע פאָליטישע פראָגראַם און צום ערשטן מאָל אויך איז געוואָרן אָנגענומען אַ נאַציאָנאַלע פראָגראַם וועלכע שטייט אויפֿן באָדן פֿון דער עקסטעריטאָריאַלער אידעע.

עס זענען דערנאָך אַוועק יאָרן פֿון ווייטערדיקן דורכטראַכטן, פֿאַרהאַרטעווען און פֿאַרטיפֿן דעם געדאַנק. די אומקלאָרקייטן און באַוואָרענישן פֿון דער רעזאָלוציע פֿון 1901 באַווייזן, אַז די מחברים פֿון דער פראָגראַם האָבן נאָך נישט געפֿילט אונטער זייערע פֿיס אַ פֿעסטן באָדן. די פראָגראַם האָט מען נאָך געהאַלטן בלויז אין אָנטאַפן, און פֿאַר קיינעם איז קיין סוד נישט, אַז אין די רייען פֿון דער פאַרטיי איז געווען אַ באַדייטיקע צאָל מענטשן, וועלכע האָבן זיך באַצויגן צום „נייעם קורס” אָדער אינדיפֿערענט אָדער שאַרף נעגאַטיוו.

אין די נאָענטסטע יאָרן פֿיגורירט נאָך נישט דער נייער פראָגראַם־פונקט אין דער אַגיטאַציע־ליטעראַטור. נישט אומזיסט האָט דער צוזאַמענפֿאָר געהאַלטן פֿאַר נייטיק דייטלעך צו דערקלערן, אַז ביי די איצטיקע באַדינגונגען איז נאָך צו פֿרי אַרויסצושטעלן אַזאַ פֿאָדערונג. ס'איז אָבער פֿאַרביי אַ ריי יאָרן און זיי האָבן געבראַכט מיט זיך באַדייטיקע ענדערונגען. פֿון איין זייט האָט די נאַציאָנאַלע אידעע געלאָזן טיפֿע וואָרצלען אין די פאַרטיי־קרייזן. פֿון דער צווייטער — איז געוואָרן קלאָר, אַז די מורא פֿאַר די „שאָוויניסטישע” שטימונגען, וואָס קאָנען אַנטשטיין, האָט נישט קיין גענוגנדיקן גרונד. און לסוף — ס'האָבן זיך געענדערט די „אויסערלעכע באַדינגונגען” פֿון פאָליטישן לעבן. ס'האָט זיך דערנעענטערט דער מאָמענט פֿון דער אַנטשיידענער ליקווידאַציע פֿון דער אַלטער אָרדענונג. די פאָליטישע פֿאָדערונגען, וואָס האָבן אויסגעזען פֿריִער צו זיין אַבסטראַקטע און ווייטע, וועלכע האָבן פֿריִער געשפילט די ראָלע פֿון לייכט־פינטעלעך — וועג־ווייזערס האָבן אָבער נישט געהאַט קיין רעאַלן באַטייט פֿאַרן איצטיקן מאָמענט — האָבן איצט באַקומען רעאַל בלוט און פֿלייש, זענען אַוועקגעשטעלט געוואָרן אויף דער טאָג־אָרדענונג. דאָס, וואָס עס האָט געקאָנט פֿריִער זיך אַרויסווייזן פֿאַר צו פֿרי, איז איצט געוואָרן אַ זאַך, וואָס מען טאָר נישט אָפלייגן. און שוין ווינטער 1904, ערב דעם רעוואָלוציאָנערן שטורעם, האָט דער צ. ק. פֿון „בונד” געפֿונען זיך געצווונגען, עובר זייענדיק פֿאָרמעל אויף דער רעזאָלוציע פֿון צוזאַמענפֿאָר, צו וואַרפֿן דעם לאָזונג פֿון נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע אין דער אַלטעגלעכער אַגיטאַציע.

די „פֿאַרשטאַרקטע שמירה” איז געוואָרן אַראָפגענומען פֿון דער נאַציאָנאַלער פראָגראַם. הערבסט 1905 פֿאָרמולירט ענדלעך דער 6טער צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד” די דאָזיקע פראָגראַם אין אַ קלאָרער און קאַטעגאָרישער פֿאָרם.

דאָס באַאַרבעטן די נאַציאָנאַלע פּלאַטפֿאָרם איז פֿאָרגעקומען אין „בונד“ אונטער אַ קרייץ־פֿייער און קרייץ־איינפֿלוס פֿון צוויי זייטן, פֿון איין זייט די אַסימילאַטאָריש געשטימטע „איסקראָווצעס“, פֿון דער צווייטער — די נאַציאָנאַליסטן פֿון ציוניסטישן לאַגער. פֿון ביידע זייטן זענען פֿאַרן „בונד“ געשטאַנען געוויסע אָפּשרעקנדיקעביישפּילן פֿון דעם ווי אַזוי מען דאַרף נישט זיין. און נישט אין אַ קליינער מאָס האָט דער דאָזיקער אומשטאַנד אים געהאָלפֿן צו געפֿינען זיין אייגענעם וועג: גלייך פֿרעמד זענען אים געווען סיי די נאַציאָנאַליסטישע בלימעלעך פֿון זיינע קעגנער פֿון רעכטס און סיי די אַנאַציאָנאַלע טראַדיציעס פֿון דער אַסימילירטער ייִדישער אינטעליגענץ, וועלכע האָט אים אַטאַקירט פֿון די רייען פֿון דער רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער־פּאַרטיי.

דער רויטער פֿאָדעם וואָס ציט זיך דורך אַלע בונדישע בליקן אין דער דאָזיקער פֿראַגע איז — די שטימונג אַריינצופֿירן דאָס נאַציאָנאַלע פּראָבלעם אין דער אַלגעמיינער סיסטעם פֿון דער מאַרקסיסטישער וועלט־אַנשויונג, ווי אירער אַ באַשטאַנדטייל, וואָס איז אונטערגעוואָרפֿן דעם אַלגעמיינעם קלאַסן־פּרינציפּ. די דאָזיקע שטרעמונג צעשטערט דערביי להלוטין נישט דעם מאָניזם פֿון דער קלאַסן־וועלט־אַנשויונג. דאָס נאַציאָנאַלע פּראָבלעם שטעלט זיך אַוועק נישט צוגלייך מיטן קלאַסן־פּראָבלעם, נאָר אינעווייניק, אין אים גופֿא. ס׳ווערט אַנאַליזירט דער נאַציאָנאַלער קאַמף און די נאַציאָנאַלע שטרעבונגען. ס׳ווערט אין זיי אויפֿגעדעקט די טרייב־קראַפֿט פֿון די קלאַסן־אינטערעסן. עס ווערן אויסגעטיילט די עלעמענטן, וואָס זענען אויסגעוואַקסן אויפֿן באָדן פֿון די פּראָלעטאַרישע אינטערעסן; מען גרענעצט זיך אָפּ פֿון די איבעריקע. די לעצטע וואַרפֿט מען אָפּ, די ערשטע ווערן אַריינגענומען אין דער אַלגעמיינער סיסטעם פֿון צילן און אויפֿגאַבעס פֿון דער אַרבעטער־פּאַרטיי.

די אויפֿגאַבעס פֿון פּראָלעטאַריאַט ווערן אין דער געגעבענער פֿראַגע פֿאָרמולירט מיט איין זאַץ: פֿאַרזיכערן יעטוועדער נאַציע די מעגלעכקייט פֿון פֿרייער קולטורעלער אַנטוויקלונג — פֿאַרשטייט זיך, אין יענע גרענעצן, אין וועלכע דאָס איז בכלל מעגלעך אין די ראַמען פֿון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג. און צוליב דעם דאָזיקן צוועק דאַרף מען זיך דערשלאָגן ביי דער מלוכה געוויסע רעכטלעכע פֿאַראַנטיעס.[12]

---

[12] נעמענדיק אין אַכט — רעדט זיך אינם אַריינפֿיר צו דער רעזאָלוציע פֿון 4טן צוזאַמענפֿאָר — אַז די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג אין אַלע אירע פֿאָרמען רופֿט זיך אָפּ אויף דעם שעדלעכסטן אופֿן אויף די אינטערעסן פֿון באַפֿרייונגס־קאַמף פֿון פּראָלעטאַריאַט פֿון דער געגעבענער מלוכה, פֿאַרטונקלענדיק זיין קלאַסן־באַוווסטזיין, אַז אויף דעם אַרבעטער־קלאַס פֿון אַן אונטערדריקטער נאַציע פֿאַלט זי מיט דער גאַנצער לאַסט, פֿאַרהאַלט די אַנטוויקלונג פֿון זיינע קרעפֿטן אויף אַלע געביטן פֿון זיין לעבן און פֿאַרקריפּלט זיין קלאַסנקאַמף, — איז די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע פֿאַרפֿליכטעט צו קעמפֿן קעגן יעטווע־

וואָס זענען דאָס פֿאַר אַ גאַראַנטיעס? פֿריער פֿאַר אַלץ די אַלגעמיינע דעמאָקראַטיזירונג פֿון רעזשים. אָבער דאָס איז נאָך נישט גענוג. ס'איז אויך נישט גענוג אַ פֿייערלעך פּראָקלאַמירן די גלייך־באַרעכטיקונג פֿון די נאַציאָנאַליטעטן. ווער וועט פֿאַרווירקלעכן די דאָזיקע „גלייכע רעכט” פֿון די נאַציעס? ווער וועט באַדינען די דאָזיקע גלייך־באַרעכטיקטע נאַציעס? אַלגעמיין מלוכהשע אינסטיטוציעס, צענטראַלע, געגנטלעכע אָדער אָרטיקע? אָבער די אינסטיטוציעס דאַרפֿן באַדינען פֿאַרשיידענע פֿעלקער. זיי וועלן דאָך זיין אַן אַרענע פֿון אומענדלעכע רייבונגען, שטענדיקע קאָנפֿליקטן. צוליב יעטוועדער נייער שול, צוליב יעדן נייעם לערער, צוליב יעדן נייעם לערנבוך, — גריזשעניש און רייסערייען. אַ ביישפּיל איז עסטרייך, ווו אויפֿן פּאַפּיר זענען די רעכט פֿון די נאַציעס שוין לאַנג פּראָקלאַמירט. אָבער נאָר אויפֿן פּאַפּיר. כדי די „רעכט” זאָלן פֿאַרווירקלעכט ווערן, דאַרף זיין אַ טרעגער פֿון די רעכט, אַ סוביעקט פֿונם רעכט, אַ יורידישע פּערזאָן. יעטוועדע נאַציע דאַרף זיין פּאָליטיש אָרגאַניזירט ווי אַ פּאָליטישע איינהייט, אַליין פֿאַרוואַלטן מיט יענע ענינים, אין וועלכע זי אַליין איז פֿאַראינטערעסירט. די נאַציעס דאַרפֿן זיין אָפּגעגרענעצט איינע פֿון דער אַנדערער. בלויז דאַן איז מעגלעך אַ פֿרידלעך צוזאַמענלעבן. יעטוועדע נאַציע דאַרף אין אַ געוויסער מאָס זיך אַליין באַדינען. זי מוז האָבן אויטאָנאָמיע.

דער פּרינציפּ פֿון אויטאָנאָמיע איז נישט קיין נייער. אָבער אין פּראָגראַם פֿון „בונד” האַנדלט זיך נישט וועגן געוויינלעכער אויטאָנאָמיע. נישט וועגן אויטאָנאָמיע פֿון געגנט, נישט וועגן טעריטאָריאַלער, נאָר וועגן נאַציאָנאַל־קולטורעלער.

וואָס איז אַזוינס נאַציאָנאַל־קולטורעלע אויטאָנאָמיע? דאָס איז אַן אויסגעבעסערטער פּרינציפּ פֿון טעריטאָריאַלער אויטאָנאָמיע. געגנט־אויטאָנאָמיע שטרעבט צו דער זעלבשטענדיקייט פֿון דער נאַציע, מערנישט אַנשטאָט דער נאַציע שטעלט מען אונטער טעריטאָריע. און די זעלבשטענדיקייט, וואָס איז געווען באַשטימט פֿאַר דער נאַציע, באַקומט אַ גאַנצער קנויל נאַציעס, וועלכע וווינען אונטער איין טעריטאָריאַלן דאַך. און די מעשה מיטן אונטערדריקן איין נאַציע דורך דער צווייטער הייבט זיך אָן אינעווייניק אויף דער טעריטאָריע פֿון דאָס ניי. און דאָס איז פֿאַרשטענדלעך, ווייל ס'איז אוממעגלעך די נאַציעס געאָגראַפֿיש אָפּצוגרענעצן; און מיט דער אַנטוויקלונג פֿון די קאַפּיטאַליסטישע פֿאַרהעלטענישן, באַווייזן זיך אַלץ מער

דער נאַציאָנאַלער אונטערדריקונג, סיי דירעקטער, סיי אומדירעקטער. און רעכענענדיק זיך דערמיט וואָס נאָר דער סאָציאַליזם, פֿאַרניכטנדיק אין וואָרצל אַלע פֿאָרמען פֿון דער קלאַסן־הערשאַפֿט, וועט ברענגען מיט זיך אויך אַ פֿולשטענדיקע באַפֿרייונג פֿון יעטוועדער נאַציאָנאַלער אונטערדריקונג — דאַרף זי אין די גרענעצן פֿון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג שטרעבן אויסצוקעמפֿן דעם מאַקסימום גאַראַנטיעס קעגן נאַציאָנאַלע קאָנפֿליקטן, וואָס איז נאָר מעגלעך אין דער בורזשואַזער געזעלשאַפֿט.

בונטע אָנזאַמלונגען פֿון נאַציאָנאַלע שפּליטערס אויף איין און דער זעלביקער טעריטאָריע. אויף אַזאַ אופֿן איז דער טעריטאָריאַלער ענטפֿער נישט צוגעפּאַסט צו דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. און דער „בונד“ זאָגט טאַקע: געגנט־אויטאָנאָמיע — איז טאַקע נייטיק; אויף צו באַדינען די נויטן פֿון דער געגנט, פֿאַר אַ געוויסער דעצענטראַליזאַציע פֿון דער ריזיקער מלוכה. אָבער די נאַציאָנאַלע פֿראַגע לייזט זי נישט. אויף דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע דאַרף געבן אַן ענטפֿער טאַקע די נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע. די זעלבסטפֿאַרוואַלטנדיקע איינהייט ביי דער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע איז אויף אַזאַ אופֿן נישט די באַפֿעלקערונג פֿון דער געגנט, נאָר די סומע פֿון אַלע פּערזאָנען, וועלכע געהערן צו דער געגעבענער נאַציע, אויב אַפֿילו זיי בילדן אינזלען אויף אַ פֿרעמדער טעריטאָריע. אַנטקעגן דעם טעריטאָריאַלן פּרינציפּ רוקט מען אַרויס דעם אַזוי גערופֿענעם פּערסאָנאַלן (לויט דער טערמינאָלאָגיע פֿון די עסטרייכער). פֿאַרשטייט זיך, אַ נאַציע קאָן זיך נישט אַליין פֿאַרוואַלטן אין אַלע ספֿערעס פֿון מלוכה־לעבן. אין עקאָנאָמישע פֿראַגן, למשל, בילדעט זי אַן אומצורייסבאַרע גאַנצקייט צוזאַמען מיט דער גאַנצער באַפֿעלקערונג פֿון געגעבענעם געביט; דאָ, קומט אויס, טרעט אַריין די געגנט־אויטאָנאָמיע אין אירע רעכט. דאַקעגן קאָנען די קולטור־ענינים פֿריי באַדינט ווערן דורך יעדער נאַציע באַזונדער. און זיי דאַרפֿן באַדינט ווערן באַזונדער, כדי אויסצומיידן רייבונגען און אונטערדריקונג... פֿון דאַנען שטאַמט אויך דער נאָמען: „נאַציאָנאַל־קולטורעלע אויטאָנאָמיע.“[13]

דאָס איז דער צענטראַל־פּונקט פֿון דער נאַציאָנאַלער פּראָגראַם פֿון „בונד“. מיר האַלטן פֿאַר נוצלעך זיך עטוואָס אָפּצושטעלן דערויף, ווייל ער איז פֿאַרהעלטנישמעסיק ווייניק באַקאַנט און שטעלט מיט זיך פֿאָר נישט ווייניק אומגעוויינטלעכעס פֿונם שטאַנדפּונקט פֿון די טראַדיציאָנעלע אָנשויונגען.[14]

---

[13] דער זעקסטער צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד“ האָט געגעבן דעם דאָזיקן פּרינציפּ אַזאַ פֿאָרמולירונג: „אַרויסנעמען פֿונם רשות פֿון דער מלוכה און פֿון די אָרגאַנען פֿון דער אָרטיקער און געגנטלעכער זעלבסטפֿאַרוואַלטונג יענע פֿונקציעס, וואָס זענען פֿאַרבונדן מיט די פֿראַגן פֿון קולטור (פֿאָלקס־בילדונג און ענלעכע) און איבערגעבן זיי דער נאַציע אין דער פּערזאָן פֿון אירע באַזונדערע אינסטיטוציעס — אָרטיקע און צענטראַלע — וואָס ווערן אויסגעקליבן פֿון אַלע מיטגלידער אויפֿן יסוד פֿון אַלגעמיינער, גלייכער, דירעקטער און געהיימער אָפּשטימונג.

באַמערקונג: די נאַציאָנאַל־קולטורעלע אויטאָנאָמיע שליסט נישט אויס דאָס רעכט פֿון דער צענטראַלער געזעץ־געבערישער מאַכט צו באַשטימען געוויסע אָבליגאַטאָרישע נאָרמעס אין די ענינים, וואָס זענען אַלגעמיין פֿאַר אַלע נאַציעס, וואָס באַוווינען רוסלאַנד, ווי: אָבליגאַטאָרישע פֿאָלקסבילדונג, וועלטלעכער כאַראַקטער פֿון דער שול אאַז״וו. אויך דאָס רעכט צו קאָנטראָלירן, צי די דאָזיקע נאָרמעס ווערן אָפּגעהיט.

[14] ווי אַ דערגאַנצונג וועל איך ברענגען צוויי פּונקטן פֿון דער זעלבער רעזאָלוציע, וועלכע קומען פֿאַר דעם אויבן ציטירטן פּונקט: 1) פֿולשטענדיקע בירגערלעכע און פּאָ־

ס׳וועט נישט זיין איבעריק צו פֿאַרצייכענען נאָך איינס: אַ געוויסע פֿאַרהעלטנישמעסיק נייע טענדענץ אין געביט פֿון די בונדישע שטימונגען און טעטיקייט.

ביז די לעצטע יאָרן פֿלעגן אַלע פֿראַגן פֿון מלוכהשער בויונג, ס׳הייסט אויך די נאַציאָנאַלע פֿראַגע, בלייבן אינם געביט פֿון „טעאָריע“. מען האָט זיך פֿאַרגעשטעלט, אַז די פֿאַרווירקלעכונג קאָן פֿאָרקומען ערשט אין דער ווייטער צוקונפֿט, אויף יענער זייט פֿון עפּעס אַ היסטאָרישן איבערברוך. פֿון יענער צייט אָבער איז מען צום דאָזיקן איבערברוך צוגעקומען האַרט נאָענט, טיילווייז איז אַריבערגעשפּרייזט, טיילווייז אָפּגעוואָרפֿן געוואָרן אויף צוריק, טיילווייז געבליבן שטעקן אויף איין אָרט, און די גרענעץ, וועלכע האָט אויסגעזען צו זיין אַ דין פּאַסיקל, האָט זיך אויסגעשפּרייט אין אַ ברייטער און נודנער פּאָליטישער בלאָטע, — פֿון דאַן אָן האָבן די פֿראַגן גופֿא זיך געשטעלט גאָר אויף אַן אַנדער אופֿן. מען האָט געדאַרפֿט זיך אַראָפּלאָזן פֿון די הימלען צו דער גרויער וואָכעדיקייט, צו די גרויע פֿראַגן פֿון פּאָליטישן אינדערוואָכן.

ביי יידן איז פֿאַראַן זייער אַן אינטערעסאַנטע אינסטיטוציע, אייגנטלעך אויך אַ מין נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע. מיר מיינען דאָ די קהילה. געוויס אונטערשיידט זיך די קהילה, לויט איר כאַראַקטער, לויטן פֿאַרנעם פֿון אירע פֿונקציעס, לויט איר יורידישער לאַגע, לויט איר אינערלעכן בוי, זייער שאַרף פֿון יענעם טיפּ אויטאָנאָמע איינריכטונגען, צו וועלכע עס שטרעבט דער „בונד“. און דאָך וואָלט מען אין דער דאָזיקער איינריכטונג געקאָנט זען נישט בלויז שיריים פֿון דעם אַלטן עבר, נאָר אין אַ געוויסן זינען אויך אַ שפּראָצונג, אַן עמבריאָן פֿון עפּעס נייעס.

אין דער עפּאָכע פֿון יענעם אידעיִשן „מאַקסימאַליזם“, וועלכער איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דעם אָקערשט פֿאַרענדיקטן לעבנס־עטאַפּ פֿון אַלע רעוואָלוציאָנערע פּאַרטייען, האָט דער „בונד“ ווייניק זיך אינטערעסירט מיטן לעבן פֿון די קהילות. פֿאַר די לעצטע יאָרן האָט די באַציִונג זיך געביטן. און דאָס באַווייזט, אַז עס האָט זיך געשטאַרקט דער חוש פֿאַר ווירקלעכקייט, אַז עס האָט זיך פֿאַרטיפֿט דער ווונטש אַריינצודרינגען אין אַלע ווינקעלעך פֿון יידישן לעבן, זיין צוזאַמען מיט דער יידישער מאַסע ביי אַלע עוואָלוציעס, וואָס זי מאַכט אַדורך.

שוין פֿרילינג 1906 האָט מען געוואָלט די פֿראַגע וועגן דער קהילה

ליטישע גלייך־באַרעכטיקונג פֿון די ייִדן; 2) פֿאַרזיכערן דורכן געזעץ אַ מעגלעכקייט פֿאַר דער ייִדישער באַפֿעלקערונג צו באַנוצן די מוטער־שפּראַך אין געריכט, מלוכה־אַנשטאַלטן און אין אָרגאַנען פֿון דער אָרטיקער און געגנטלעכער זעלבסטפֿאַרוואַלטונג.

צוזאַמען מיט דעם אויבן געבראַכטן דריטן פּונקט וועגן נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע בילדן די דאָזיקע פּונקטן אַ פֿולשטענדיקע פֿאָרמולירונג פֿון „פּראָגראַם פֿון „בונד“ אין דער ייִדישער נאַציאָנאַלער פֿראַגע“.

אָוועקשטעלן אויף דער טאָג־אָרדענונג פֿון דער נאָענטער קאָנפֿערענץ. ס׳איז דאַן נישט געלונגען דאָס צו מאַכן. מיט מער אינטענסיווקייט האָט זיך די פֿראַגע אַרויסגערוקט נאָך די וואַלן צו דער צווייטער דומע. די וואַל־קאַמפּאַניע, וועלכע האָט אָוועקגעשטעלט די פּאַרטיי פּנים אל פּנים מיט די ברייטסטע שיכטן פֿון פֿאָלק, האָט נישט ווייניק צוגעהאָלפֿן אין דער ריכטונג.

די ערשטע טריט אין דער דאָזיקער ריכטונג ווערן שוין געמאַכט. יעדנפֿאַלס אין דער פּרעסע זענען שוין אונטערגענומען געוואָרן פּרווון אָנצוצייכענען די גרונט־שטריכן פֿון דער קהילה־פּאָליטיק. אָנהייב 1908 האָט אַ באַראַטונג פֿון פּאַרטיי־טוער אָוועקגעשטעלט די קהילה־פֿראַגע צווישן אַנדערע דרינגנדיקע טאָג־פֿראַגן פֿון דער פּאַרטיי־אַרבעט. ס׳איז שווער צו זאָגן, אין וואָס פֿאַר אַ מאָס וועט די אַרבעט פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע קאָנען ביי די געגעבענע באַדינגונגען זיין דערפֿאָלגרייך אויף דעם דאָזיקן געביט. יעדנפֿאַלס איז זייער כאַראַקטעריסטיש פֿאַרן „בונד“, ווי פֿאַר יידישע פּאַרטייען בכלל, וואָס עס וואַקסט זייער אינטערעס צו דער ספֿערע פֿון געזעלשאַפֿטלעכן לעבן. דער וווקס פֿון דעם מין אינטערעס האָט בלי ספק אַ סימפּטאָמאַטישן באַטייט. מען דאַרף באַמערקן, אַז אייניקע פֿון די יידישע פּאַרטייען האָבן די פֿראַגע וועגן קהילות אַרויסגערוקט נאָך פֿריער און געמאַכט געוויסע פּראַקטישע פּרווון אויף דעם דאָזיקן געביט.

4.

אויב די בונדישע באַוועגונג האָט פֿון אירע ערשטע טריט אָן זיך אַנטוויקלט ווי אַן אַרבעטער־באַוועגונג, אין וועלכער עס האָבן גלייך פֿון אָנהייב זיך אַריינגעגאָסן אַ קליינע צאָל פּיאָנערן־קרייזלעך פֿון דער אינטעליגענץ, האָבן די ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע גרופּעס און פּאַרטייען דורכגעמאַכט זייער פֿאַר־היסטאָרישן פּעריאָד פֿון אַנטוויקלונג אין דער זייט פֿון אַרבעטער־קאַמף, אין די טיפֿענישן פֿון אַ בולט אויסגעשפּראָכענעם בורזשואַזן שטראָם.

זיי האָבן געשטאַמט פֿון דער סביבה פֿון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, — איבערגענומען פֿון דער לעצטער אַ באַדייטיקן טייל פֿון זייער פּראָגראַם, און ערשט ביסלעכוויז גענומען אַריינדרינגען אין דער אַרבעטער־סביבה. אָט דאָס זענען טאַקע יענע טאַפּ־פֿינגער, וועלכע ציען זיך פֿון דער דאָזיקער פּאַרטיי צו דער אַרבעטער־מאַסע. עס הייבט זיך אָן אַ קעגנזייטיקע ווירקונג. מיט דער צייט ווערן זיי פֿאַרוואַנדלט אין באַזונדערע פּאָליטישע גרופּעס, וועלכע האָבן זיך אָפּגעריסן פֿון זייער מוטער־אָרגאַניזם און הייבן אָן מיט אים סוף כל סוף אַ קאַמף.

פּרווון צו שאַפֿן אַרבעטער־ציוניסטישע גרופּעס באַגעגענען מיר שוין סוף 90ער יאָרן. די דאָזיקע ערשטע גרופּעס פּועלי־ציון זענען נאָך גאַנץ

נישטיקע. זיי איז פֿרעמד פאָליטיק; זיי פֿאַרנעמען זיך מיט ציוניסטישער אַגיטאַציע און „עקאָנאָמישער" אַרבעט: אַרטעלן, קאַסעס, לסוף — שטרייקן.

דער ווענדפונקט קומט אין 1903. דער אַנטשיידנסטער מאָמענט איז דער קישעניעווער פאָגראָם. ער האָט טיף אויפֿגערודערט אַלע שיכטן פֿון יידישן פֿאָלק, ער האָט דעריבער אַרויסגעריסן די מער דעמאָקראַטישע עלעמענטן פֿון ציוניזם פֿון דער פאָליטישער אַפאַטיע, וואָס איז אַזוי כאַראַקטעריסטיש פֿאַרן ציוניזם, און געשטויסן זיי צו פאָליטישער אַקטיווקייט. אָבער שטויסן צו פאָליטישער אַקטיוויטעט האָט באַטייט שטויסן צו די אַרבעטער, ווייל אין יענער צייט זענען די לעצטע געווען דער איינציקער רעזערוואַר פֿון פאָליטישער ענערגיע. און אויפֿן לינקן פֿליגל פֿון ציוניזם האָט זיך אָנגעהויבן דאָס צונויפֿקאָמבינירן די ציוניסטישע אידעע מיט דער סאָציאַליסטישער פאָליטיק.

די גאַנצע געשיכטע פֿון די דאָזיקע פֿאַרשיידנאַרטיקע, פֿאַרשיידנפֿאַרביקע גרופעס באַשטייט פֿון פרוּוון צונויפֿצובינדן אין איינעם אָט די צוויי עלעמענטן — דעם ציוניזם מיטן סאָציאַליזם, אויף פֿאַרשיידענע וועגן און אין פֿאַרשיידענע פֿאָרמען. אַ בונט בילד פֿון טעאָרעטישע זוכענישן, אַ פֿאַרשטאַרקטע מוח־אַרבעט צו שאַפֿן נייע טעאָריעס, נייע פֿאָרמולעס.

אָט די אַלע גרופעס זענען אויסגעוואַקסן אויפֿן באָדן פֿון גייסטיקן קריזיס, און דער קריזיס גייט אַדורך ווי אַ רויטער פֿאָדעם איבער זייער גאַנצן גייסטיקן פנים. די שטרעבונג צו אַקטיוון אָנטייל אין דער רוסלענדער באַפֿרייונגס־באַוועגונג ווערט פֿאַרבונדן מיט דער שטרעבונג אַוועקצוגיין פֿון „גלות" אין אַן אייגן פֿריי לאַנד. קעמפֿערישע אַקטיווקייט און אָפקלאַנג פֿון פאַניק. דערפֿון שטאַמט די אומפֿאַרמיידלעכע צעשפאָלטנקייט, צווייפנימדיקייט און די אייביקע זוכעניש נאָך ווערטער־פֿאָרמולעס, וועלכע וואָלטן געקאָנט פֿאַרשמירן דעם שפאַלט, וואָס איז אוממעגלעך צו באַזייטיקן.

די אַלע פאַרטייען פֿאַרמאָגן איינע, אויב נישט קיין אַלגעמיינע, איז דאָך אַן ענלעכע נאַציאָנאַלע פראָגראַם־מאַקסימום: אַ פֿרייע יידישע טעריטאָריע. פֿאַר אַ טייל איז דאָס פאַלעסטינע, פֿאַר די אַנדערע — אַן אומבאַקאַנט לאַנד; אָבער אַלע פֿאַרמאָגן איין אידעע — אַן אייגן לאַנד. דאָס דערנעענטערט זיי אויפֿן ערשטן בליק מיט דער מערהייט נאַציאָנאַלע פאַרטייען פֿון אַנדערע נאַציעס: זיי זענען אויך טעריטאָריאַליסטן. און אין דער דאָזיקער ענלעכקייט איז ווירקלעך פֿאַראַן עפעס כאַראַקטעריסטיש אין אַ גענוגנדיקער מאָס; אויף וויפֿל דער טעריטאָריאַליזם איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער טראַדיציאָנעלער אַוועקשטעלונג פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, וועלכע קאָן זיך נישט פֿאַרשטעלן נאַציאָנאַלע באַפֿרייונג אָן אַן אייגענער טעריטאָריע. פֿון דער צווייטער זייט ליגט טאַקע אין אָט דעם טעריטאָריאַליזם פֿון די יידישע פאַרטייען עפעס אַזוינס, וואָס שיידט זיי אונטער שאַרף פֿון אַלע אַנדערע און מאַכט פֿון זיי אַ מין אוניקום, ווייל די פאַרטייען פֿון אַנדערע נאַציעס שטרעבן

צו דער פאָליטישער באַפֿרייונג פֿון געביטן, וועלכע זיי באַוווינען שוין. אָבער די דאָזיקע פאַרטייען שטרעבן ערשט צו באַזעצן נייע געגנטן, און דאָס נאָך אַזעלכע, וועלכע זענען נאָך נישט בנמצא, דאָס הייסט זיי ווילן ערשט אַזעלכע זיך דערווערבן. דער טעריטאָריאַליזם פֿון אַנדערע פאַרטייען איז אַ טייל פֿון זייער פאָליטישער פראָגראַם. אָבער דער טעריטאָריאַליזם פֿון די יידישע פאַרטייען רוקט אַרויס אויפֿגאַבעס, וועלכע האָבן מער ווי אַ שוואַכע שייכות צו אַ וועלכער נישט איז פאָליטישער טעטיקייט.

דאָס איז די נאַציאָנאַלע „פראָגראַם־מאַקסימום". אָבער צוגלייך מיט איר איז נאָך פֿאַראַן אַ נאַציאָנאַלע פראָגראַם־מינימום: נאַציאָנאַלע אויפֿגאַבעס, וועלכע ווערן געשטעלט דאָ, אין „גלות", „דערווייל" ביז ס'וועט פֿאַרווירקלעכט ווערן דער ציוניסטישער אידעאַל. אָט אין דער דאָזיקער פֿראַגע, וועלכע האָט אייגנטלעך אַ שייכות צו דער טעמע, וואָס אינטערעסירט אונז דאָ, גייען זיך פֿונאַנדער באַזונדערע גרופעס פֿון דעם לאַגער. לאָמיר זיך אָפשטעלן אויף די צוויי וויכטיקסטע:

דאָס ערשטע אָרט פֿאַרנעמט די אַזוי גערופֿענע „ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע אַרבעטער־פאַרטיי", בקיצור ס. ס.

„קריזיס"־שטימונג — דאָס איז טאַקע צום מערסטן כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער דאָזיקער פאַרטיי. דער צווייטער כאַראַקטעריסטישער שטריך אירער — דאָס איז די שטרעבונג איינצוהילן אירע טעאָרעטישע הנחות אין אַ פֿאָרם פֿון מאַרקסיסטישע סכעמעס: לויטן „דיאַלעקטישן" מעטאָד אין דער פֿאָרם פֿון אַ קאָנטראַסטן־אויסטויש. די עצם סכעמע באַשטייט דערין: די יִדישע נאַציע פֿאַרמאָגט נישט קיין „זעלבשטענדיקע נאַציאָנאַלע ווירטשאַפֿט"; זי איז צוגעקלעבט צו פֿרעמדע ווירטשאַפֿטלעכע אָרגאַניזמען; זי איז שוואַך און ווייניקער צוגעפאַסט צום קאַמף פֿאַרן קיום. דער יִדישער אַרבעטער ווערט צוליב דעם אַרויסגעוואָרפֿן אויפֿן הינטערהויף.[15] דער יידישער אַרבעטער ווערט „נישט אינדוסטריאַליזירט". נישט האָבנדיק קיין צוטריט צו דער מאַשין־אינדוסטריע, איז ער נישט קיין „אמתער" פראָלעטאַריער. זיין קאַמף איז אַ פֿרוכטלאָזער. און דאָס איז אַן עכט צעשטערישער קאַמף: „ער פֿאַרמאָגט נישט קיין שום פאָזיטיווע מאָמענטן, וואָס זענען נייטיק צו שאַפֿן

---

[15] „ביי דעם אומברחמנותדיקן קאַמף פֿאַר אַרבעט, וועלכער פֿירט זיך אין אַלע צווייגן פֿון דער ווירטשאַפֿט, בלייבט פֿאַרן יִדישן פראָלעטאַריאַט, ווי פֿאַר אַ גרופע, וואָס איז נישט אָרגאַניזירט אין נאַציאָנאַל־עקאָנאָמישן זין, צו זיין באַשעפֿטיקט אָדער בלויז אין די שוין אָפגעלעבטע פראָדוציר־צווייגן, אָדער שאַפֿן צו גלייך מיט דער עקסיסטירנדיקער מאַשין־אינדוסטריע אַ האַנטווערק־ און היים־אינדוסטריע (שוויץ־סיסטעם), קאָמפענסירנדיק די טעכנישע אָפגעשטאַנענקייט פֿון דער לעצטער מיטן בלוט און שווייס פֿון אַלט און יונג, פֿרויען און קינדער" (די דאָזיקע ציטאַטע און די ווייטערדיקע נעם איך אַרויס פֿון דער בראָשור: „דער אידישער ארבעטער", פעטערבורג, 1906, מיטן סטיל פֿון אָריגינאַל).

אַ סאָציאַליסטישע אָרדענונג". „ער צעשטערט בלויז דאָס עקסיסטירנדיקע, ווייל זיין (דעם יידישן אַרבעטערס) עקאָנאָמישע באַזע פֿאַרמאָגט נישט קיין היסטאָרישע מעגלעכקייט פֿון אַן איבערגאַנג צו אַ העכערער פּראָדוציר־סיסטעם". אַליין און פֿאַר זיך גענומען וואָלט דער דאָזיקער קאַמף, „צוזאַמען מיט די מעכטיקע טענדענצן פֿון אַרומיקן קאַפּיטאַליזם אומפֿאַרמיידלעך געפֿירט צו זיין דעגענעראַציע" (אונטערגעשטראָכן פֿון מיר — וו. מ.)

ווו זשע איז דער אויסגאַנג? ענטפֿערט מען מאַרקסיסטיש: די דערשיינונג ווערט פֿאַרוואַנדלט אין איר אייגענעם קעגנזאַץ. דאָס „אַרויסשטויסן" די יידן שאַפֿט די עמיגראַציע. און עמיגראַציע — דאָס איז דער וועג פֿאַר אַ העכערער פּראָדוציר־סיסטעם. דער געדאַנקען־גאַנג איז אַזעלכער: שטרעבנדיק צו העכערע ווירטשאַפֿטלעכע פֿאָרמען און אַנשטויסנדיק זיך אין דער דאָזיקער שטרעבונג אויף אַן אייזערנער וואַנט, זיינען די יידישע אַרבעטערמאַסן, וועלכע קאָנען זיך נישט פּראָלעטאַריזירן, „געצוואונגען צו עמיגרירן פֿון זייערע איינגעזעסענע ערטער און זיך קאָנצענטרירן אין נייע לענדער". אָבער אויך דאָ שטויסן זיי זיך אָן אויף אַ שוין איינגעפֿונדעוועטן „פֿרעמדן" ווירטשאַפֿט־אָרגאַניזם. די זעלביקע וואַנט. דערפֿון שאַפֿט זיך אַ נייע טענדענץ — דער לעצטער עטאַפּ: זיך קאָנצענטרירן אויף אַ פֿרייער, נאָך נישט־פֿאַרנומענער, אייגענער ערד. „די קאָנצענטרירונג פֿון די יידישע פֿאָלקסמאַסן אויף אַ פֿרייער טעריטאָריע, ווו עס דאַרפֿן אַנטשטיין נאָרמאַלע עקאָנאָמישע באַדינגונגען און ווו, ענדלעך, עס וועט קאָנען זיך אַרויסווייזן דער שעפֿערישער מאָמענט פֿון זיין (דעם פּראָלעטאַריאַטס) קלאַסן־קאַמף. דער גרונט־געדאַנק איז אַזוי: דורך דעגענעראַציע צו אויפֿלעבונג. דעגענעראַציע דאָ — „אין לאַנד פֿון גלות". אויפֿלעבונג — „דאָרטן". אַלץ וואָס „שאַפֿט" ווערט פֿאַרבונדן מיטן טעריטאָריאַליזם, מיט דער אַרבעט וואָס פֿירט דערצו. אַ נאַציאָנאַלע שאַפֿונג „דאָ הי" ווערט אָפּגעוואָרפֿן.

פֿון דאָזיקן שטאַנדפּונקט וואַרפֿן אָפּ די ס. ס. יעטוועדע נאַציאָנאַלע פּראָגראַם. קיין שום נאַציאָנאַלע אויפֿגאַבעס אין „גלות". נייע פֿאָרמען פֿון געזעלשאַפֿטלעכן אָדער נאַציאָנאַלן לעבן קאָן דער יידישער אַרבעטער פֿאַר זיך אין „גלות" נישט שאַפֿן. „דער מאַסשטאַב פֿון זיינע שעפֿערישע סאָציאַליסטישע שטרעבונגען איז צו גרויס פֿאַר אַזעלכע נעבעכדיקע פֿאָרמען פֿון אונזער „גלות"־עקאָנאָמיק... דאָס זעלבע איז בנוגע דער נאַציאָנאַלער לאַגע פֿון יידישן פּראָלעטאַריאַט. ס'קאָן ביי אים נישט אַנטשטיין קיין שום פּאָזיטיווע נאַציאָנאַלע אויפֿגאַבעס אין באַצוג צום „גלות". ער קאָן דאָ גאָרנישט שאַפֿן אין נאַציאָנאַלער הינזיכט". „מיר קאָנען נישט אין די גלות־לענדער אַרויסשטעלן פּאָזיטיווע נאַציאָנאַלע פֿאָדערונגען".[16] דערצו נאָך איז „דאָ אין גלות דער קאָמפּלעקס פֿון די שוין פֿאַראַנענע און פֿאַרגעזעענע באַדערפֿענישן פֿון

---

[16] ניצוץ, אונזערע נאַציאָנאַלע פֿאָדערונגען, זז' 9־10.

יידישן פּראָלעטאַריאַט גאַנץ נישטיק". און אַזוי ווי די סומע פֿון די דאָזיקע פֿאָדערונגען איז זייער קליין, קאָנען מיר נישט פֿאָדערן פֿאַר זייער באַפֿרידיקונג קיין שום קאָמפּליצירטע נאַציאָנאַלע אָדער מלוכהשע אינסטיטוטן, ווי די בונדישע אויטאָנאָמיע. „אין די לענדער פֿון גלות קאָן און דאַרף דער יידישער פּראָלעטאַריאַט אַרויסשטעלן נאָר אַלגעמיין־דעמאָקראַטישע פֿאָדערונגען". אויף אַזאַ אופֿן איז ביי דער ס. ס. נישט פֿאַראַן קיין נאַציאָנאַלע פּראָגראַם. אָט דער נאַציאָנאַלער מאַקסימאַליזם שטעלט מיט זיך פֿאָר זייער אַ מערקווערדיקן שטריך. אַ הויכער גראַד אָנגעשטרענגטקייט פֿון נאַציאָנאַלן געפֿיל און זיין פֿרוכטלאָזיקייט פֿאַר דער יידישער ווירקלעכקייט: אַלץ גייט אַוועק אין גאַנצן אויף זוכענישן פֿון אַ „געבענטשט לאַנד", מחוץ די גרענעצן פֿון רעאַלע פֿאַרהעלטענישן; דער רעזולטאַט באַקומט זיך אַ נאַציאָנאַלער מיראַזש.

אַנדערש ווערט קאָמבינירט דער ציוניסטישער מאַקסימום מיטן נאַציאָנאַלן מינימום ביי אַן אַנדער פּאַרטיי, דער צווייטער לויט איר גרייס און עלטער (געגרינדעט סוף 1905, די ס.ס. — אין אָנהייב 1905) — ביי דער א. ג. „יידישער סאָציאַליסטישער אַרבעטער־פּאַרטיי", בקיצור י. ס. אָדער „סיימיסטן".

אויך די דאָזיקע פּאַרטיי, פּונקט ווי די ס. ס., שטעלט זיך פֿאָר דאָס יידישע פֿאָלק ווי אַ מין סאָציאַל־עקאָנאָמישע גאַנצקייט, וואָס רייסט זיך אַריין אין די קערפּערס פֿון די אַנדערע נאַציעס. אָט די דאָזיקע עקאָנאָמישע גאַנצקייט „דינט אַלס אָביעקט פֿון סאָציאַל־עקאָנאָמישער עקספּלואַטאַציע פֿאַר די א. ג. „אמתע" נאַציעס, וועלכע שאַפֿן אוממיטלבאַר די געשיכטע".[17] פּונקט אַזוי ווי דער הערשנדיקער קלאַס ציט אַרויס פֿון עקספּלואַטירטן דורך אים קלאַס דעם מערווערט, אַזוי ציט אויך אַרויס דעם „מערווערט' די הערשנדיקע נאַציע פֿון דער אונטערדריקטער. צוגלייך מיטן קלאַסן־קאַמף — גייט אַ קאַמף פֿון נאַציעס. מען דאַרף באַמערקן, אַז יענע באַמיִונגען, וואָס די ס. ס. וויזן אַרויס צו באַגרינדן מאַרקסיסטיש זייער פּראָגראַם איז לגמרי נישט פֿאַראַן ביי די „סיימיסטן". אין זינען פֿון טעאָרעטישער וועלט־אַנשויונג זענען זיי נישט קיין פֿאָרשטייער פֿון אַ וועלכער נישט איז באַשטימטער שיטה. אין פּאַרטייִשער הינזיכט שטייען זיי נעענטער צו די ס. ר.

נישט געקוקט אויף דער טעאָריע פֿון נאַציאָנאַלער עקספּלואַטאַציע אונטערשיידן זיך גאַנץ שאַרף די בליקן פֿון די סיימיסטן פֿון די האָפֿענונגסלאָזע סקעפּטישע אויספֿירן פֿון די ס. ס. זיי זענען אויך, אמת, מודה צוזאַמען מיט די לעצטע, אַז „דער איבערגאַנג פֿון דער יידישער מאַסע צו העכערע פֿאָרמען פֿון פּראָדוקטיווער אַרבעט איז זייער באַשווערט";[18] זיי שטרייכן אויך

---

[17] זאַמלבוך „וואָזראָזשדעניע", ז' 12.

[18] „וואָזראָזשדעניע", ז' 15.

אונטער די „אָפּגעשטאַנענקייט און אָרעמקייט פֿון דער אַרבעט־ספֿערע פֿאַר די יידישע אַרבעטער".[19] זיי דערקלערן, אַז פֿריער אָדער שפּעטער איז די „יציאה" פֿון די „גלות־לענדער" און דאָס קאָנצענטרירן זיך אויף דער אייגענער ערד אומפֿאַרמיידלעך און נויטווענדיק. אָבער צוגלייך מיט דעם גלייבן זיי אין דער אויפֿלעבונג פֿון דער יִדישער נאַציע דאָ אין „גלות". זאָל דאָס זיין בלויז אַ מינימום־אויפֿלעבונג, נאָך וועלכער עס וועט דאַרפֿן קומען אַ מאַקסימום־אויפֿלעבונג אין אייגענעם לאַנד. וויכטיק איז, וואָס צו דעם דאָזיקן ענד־עטאַפּ פֿירט דער וועג נישט דורך דעגענעראַציע — ווי ביי די ס. ס., נאָר פֿאַרקערט, דורך דערהייבונג, דורך „בעסערס" צום „סאַמע בעסטן".

ביי דער דאָזיקער פּאַרטיי, באַטירלעך, געפֿינען מיר יאָ אַ נאַציאָנאַלע פּראָגראַם: דער גרונט־פּונקט — אַ סיים; פֿון דאַנען שטאַמט דער נאָמען „סיימיסטן". ס'האַנדלט זיך וועגן „נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע". אָבער נישט וועגן נאַציאָנאַל־קולטורעלער ווי ביים „בונד", נאָר וועגן סתם נאַציאָנאַלער. דער הויפּט־סימן פֿון ביידע איז איינער און דער זעלבער. דאָס איז — עקסטעריטאָריאַלישקייט, פּערסאָנאַלער פּרינציפּ. אָבער דערמיט ענדיקט זיך די ענלעכקייט. פֿאַרן „בונד" איז די אויטאָנאָמיע אַן ענטפֿער אויף דער יידן־פֿראַגע, וועלכע ווערט געלייזט דאָ אין רוסלאַנד, פֿאַר די סיימיסטן איז די אויטאָנאָמיע אַ וועג צו שאַפֿן אַ זעלבשטענדיקע יִדישע געזעלשאַפֿט אויף אַ פֿרייער ערד. דורך נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע אין רוסלאַנד — צו טעריטאָריאַלער זעלבשטענדיקייט „דאָרטן". דאָס איז אַזאַ מיטל צו אָרגאַניזירן די פֿאָלקס־קרעפֿטן, אַ דאַנק וועלכן עס קאָן זיך אַרויסווייזן דער אָרגאַניזירטער נאַציאָנאַלער ווילן פֿון יידישן פֿאָלק, און וואָס גיט די אָדער אַן אַנדער ריכטונג זיין היסטאָרישן גורל. דער מעכטיקער אידעיִשער איינפֿלוס פֿון פּראָלעטאַריאַט וועט ווענדן דעם דאָזיקן ווילן אין דער ריכטונג צו אַן ענדגילטיקער באַפֿרייונג פֿון די קייטן פֿון נאַציאָנאַלער קנעכטשאַפֿט, צו אַ זעלבשטענדיקער טעריטאָריע.[20] דער סיים וועט זיין אין שטאַנד דאָס צו טאָן, ווי „אַ מעכטיקער און זיכערער נאַציאָנאַלער פֿאַרבאַנד, וואָס שטעלט מיט זיך פֿאַר אַ יורידישע פּערזאָן און פֿאַרמאָגט אויסערלעכע און אינערלעכע מיטלען אויף אַדורכצופֿירן זיין ווילן". אָבער דער סיים איז נישט בלויז אַן אָרגאַניזאַציע פֿאַר עמיגראַציע. דאָס איז אַן אָרגאַן פֿון דער אויפֿגעלעבטער יידישער נאַציע, וואָס באַדינט אירע נויטן, אַנטשפּרעכט אירע אינטערעסן אין די לענדער פֿון „גלות". און דאָ באַווייזט זיך ביי די סיימאָווצעס אַ טיפּישער דראַנג צו אַ מאַקסימאַלער אויסברייטערונג פֿון זיינע פֿונקציעס און טעטיקייט־ספֿערע. דאָס איז פֿאַרשטענדלעך, ווייל לויט די באַ־

---

[19] זאַמלבוך „סערפּ", 1907, ז' 32.

[20] „וואָזראָזשדעניע", ז' 77.

גריפֿן פֿון דער פּאַרטיי דאַרף דער אָרגאַן פֿון דער אויטאָנאָמיע אַלזייטיק קאָנצענטרירן אין זיך דעם „ווילן פֿון פֿאָלק״. די בונדישע אויטאָנאָמיע ווערט אָנערקענט פֿאַר אַ ״צו שמאָלע״. אויטאָנאָמיע מוז זיין אַלזייטיק; אַ מאַקסימאַלע זעלבשטענדיקייט. צי שטימט עס מיט דער מאַקסימאַלער צוועקמעסיקייט — דאָס איז אַ באַזונדערע פֿראַגע. מען דאַרף אגב באַמערקן, אַז אין דער קאָנקרעטער פּראָגראַם באַגרענעצט זיך אָט די לעבהאַפֿטסטע שטרעבונג צו „אויסברייטערונג״ ווילנדיק נישט מיט פֿאַרהעלטנישמעסיק קליינע אויסבעסערונגען צו דער „שמאָלער״ פּראָגראַם (פֿון „בונד״ — רעד.), אָבער די שטרעבונג גופֿא לייגט דאָך פֿונדעסטוועגן אַרויף אַ ספּעציפֿישן שטעמפּל אויף דעם צוגאַנג צום פּראָבלעם.

חוץ די ס. ס. און י. ס. וואָלט מען געקאָנט אָנציילן אַ גאַנצע ריי גרופּעס און גרופּקעלעך פֿון ציוניסטישן סאָציאַליזם. דאָס רוב זענען זיי שוין אַראָפּ פֿון דער סצענע און מיר וועלן פֿאַרצייכענען איינע, וואָס עקסיסטירט נאָך עד היום. (אַלנפֿאַלס פֿאָרמעל): „די יידישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אַרבעטער־פּאַרטיי פּועלי־ציון״. די דאָזיקע גרופּע, פּונקט ווי די ס. ס., באַציט זיך נעגאַטיוו צו אויטאָנאָמיע. אין איר נאַציאָנאַלער פּראָגראַם־מאַקסימום פֿיגורירט פּאַלעסטינע.

5

לאָמיר אַריבער צו דער אוקראַיִנישער באַוועגונג. דאָ איז די זעלביקע כאַראַקטעריסטישע אייגנאַרטיקייט, מיט וועלכער מיר האָבן זיך באַגעגנט, רעדנדיק וועגן יידן. אויך דאָ ווערט געשטעלט אונטער אַ ספֿק די עקסיסטענץ גופֿא פֿון אַ נאַציאָנאַל־פּראָבלעם.

די נאַציאָנאַלע אייגנאַרטיקייט האָבן די אוקראַיִנער אָפּגעהיט הויפּטזעכלעך אין די דערפֿער. די שטאָטישע באַפֿעלקערונג בכלל און די אינטעליגענץ בפֿרט איז אין אַ געוואַלדיקער מאָס רוסיפֿיצירט. דערפֿון די זעלבע דערשיינונג, וואָס מיר באַגעגענען ביי יידן: אַן אַסימילאַטאָרישער שיכט אין דער סאָציאַליסטישער אינטעליגענץ.[21] דערפֿון — די פֿולשטענדיקע פֿאַרלייקענונג פֿון אַ וועלכער נישט איז נאַציאָנאַלער פּראָגראַם און צוזאַמען דערמיט אַ נעגאַטיווע באַציִונג צו אַ נאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע פֿון או־

---

[21] „לויט אונזער מיינונג — שרייבט פּ. לוקאַשעוויטש אין סאָציאַל־דעמאָקראַטישן „וועסטניק זשיזני״ (1907, נ׳ 1) — באַשטייט די הויפּטזאַך דערין, וואָס דאָס לעבן פֿון אוקראַיִנישן פֿאָלק האָט זיך צופֿיל צוזאַמענגעפֿלאָכטן מיטן לעבן פֿון רוסישן פֿאָלק, און נישט בלויז אין פּאָליטישער און עקאָנאָמישער הינזיכט, נאָר אויך אין קולטורעלער. אַ זעלבשטענדיקע אוקראַיִנישע קולטור איז נישט פֿאַראַן. אויף וויפֿל אוקראַיִנע לעבט מיט אַ קולטורעל לעבן, איז דאָס אַ רוסיש קולטור־לעבן. די רוסישע ליטעראַטור, די רוסישע פּרעסע, די רוסישע וויסנשאַפֿט איז פֿאַר יעדן קולטורעלן איינוווינער פֿון אוקראַיִנע אָן שום ספֿק אַזוי אייגן, אַזוי נאָענט ווי פֿאַר יעדן קולטורעלן איינוווינער פֿון אַ קאַלוגע, מאָסקווע, אָדער פּעטערבורג״.

קראַיִנישן פראָלעטאַריאַט. דער אויסדרוק פֿון דער דאָזיקער שטימונג איז די אוקראַיִנישע „ספילקאַ" פֿון דער רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער־פאַרטיי. אַן אַנדער פאָזיציע פֿאַרנעמט און אַן אַנדער שטימונג דריקט אויס די אוקראַיִנישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אַרבעטער־פאַרטיי. איינע פֿון די ייִנגסטע און קלענסטע סאָציאַליסטישע פאַרטייען אין רוסלאַנד, האָט זי באַוויזן אַדורכצומאַכן אַ גענוג טיפישע עוואָלוציע. דער אָפֿיציעלער באַריכט פֿון דער דאָזיקער פאַרטיי, וואָס זי האָט צוגעשטעלט צום אינטערנאַציאָנאַלן סאָציאַליסטישן קאָנגרעס אין אַמסטערדאַם (1904) דערציילט פֿאָלגנדעס: די ערשטע צייט האָט די פאַרטיי אַנטוויקלט איר טעטיִקייט אין צוויי ריכטונגען, אַנטשפרעכנדיק די צוויי שטרעמונגען, וועלכע האָבן געפֿונען אַן אָרט אין אירע רייען — סאָציאַליסטישע און ראַדיקאַל־נאַציאָנאַליסטישע. דער דאָזיקער געמישטער צוזאַמענשטעל פֿון דער פאַרטיי האָט אויך געמוזט זיך אָפשפיגלען אין דער פאַרטיי־ליטעראַטור. צוגלייך מיט דער פאָפולערער בראָשור „דיאַדקאָ דמיטראָ", וועלכע איז אויסגעהאַלטן אין סאָציאַל־דעמאָקראַטישן גייסט, ווערט אַרויסגעגעבן פֿאַר דער אינטעליגענץ „סאַמאָסטיינאַ אוקראַיִנאַ" (זעלבשטענדיקע אוקראַיִנע), „וועגן וועלכער מען קאָן זאָגן אַלץ וואָס מען וויל, אָבער נישט, אַז זי האָט עפעס געמיינזאַמעס מיטן סאָציאַליזם". נישט געקוקט אָבער אויף אַזאַ „טאָלעראַנץ" פֿון די פאַרטיי־רעדאַקציעס — רעדט זיך ווייטער אין באַריכט — האָט דער ערשטער נומער פֿון דער פאַרטיי־צייטונג „האַסלאָ", אַ צייטונג, וואָס איר סאָציאַליזם איז געווען, צוליב די סיבות וואָס מיר האָבן אויבן אָנגעוויזן, פֿון נישט גאָר קיין געהויבענעם ווערט, — האָט זי אָבער אַזוי צערייצט די נאַציאָנאַל־דעמאָקראַטן, אַז זיי האָבן באַשלאָסן אַרויסצוטרעטן פֿון דער פאַרטיי און גרינדן אַ נייע אָרגאַניזאַציע. אין יאַנואַר 1904, האָט דער צענטראַל־קאָמיטעט אַרויסגעלאָזן אַ דעקלאַראַציע, אין וועלכער ער קאָנסטאַטירט, אַז די פאַרטיי איז אַנטשידן אַרויף אויפֿן סאָציאַל־דעמאָקראַטישן וועג. די ענדגילטיקע ליקווידירונג פֿון די רעשטלעך אוקראַיִנעפֿילסטווע האָט אָנגעצייכנט דער צווייטער צוזאַמענפֿאָר פֿון דער פאַרטיי סוף 1905. ס'איז אָנגענומען געוואָרן אַ נייע פראָגראַם און אַ נייער נאָמען (פֿריִער געהייסן „רעוואָלוציאָנערע אוקראַיִנישע פאַרטיי").

די נאַציאָנאַלע פראָגראַם פֿון דער אוקראַיִנישער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פאַרטיי שטיצט זיך אויף דער פֿאָדערונג פֿון אויטאָנאָמיע פֿאַר אוקראַיִנע. „נעמענדיק אין אַכט — זאָגט די רעזאָלוציע פֿון 2טן צוזאַמענפֿאָר — אַז דער נאַציאָנאַלער דרוק, אַלס אַ דערשיינונג פֿון דער הערשאַפֿט פֿון קאַפיטאַל אין דער היינטיקער בורזשואַזער געזעלשאַפֿט, פֿירט צו קולטורעלער, עקאָנאָמישער און פאָליטישער אָפגעשטאַנענקייט פֿון די אונטערדריקטע נאַציעס און שטערט דערמיט די אַנטוויקלונג פֿון קלאַסן־באַוווסטזיין און קלאַסן־קאַמף ביים פראָלעטאַריאַט פֿון אַזעלכע נאַציעס; אַז דער נאַציאָ־

נאַלער דרוק, רופֿט אַרויס ביי אַלע קלאַסן פֿון דער „הערשנדיקער" און „אונטערדריקטער" נאַציע די אידעע פֿון נאַציאָנאַליזם און סאָלידאַריטעט צווישן קלאַסן, פֿאַרטונקלענדיק קעגנזעצלעכקייט פֿון די קלאַסן־אינטערעסן פֿון פּראָלעטאַריאַט און בורזשואַזיע; אַז צוליב דעם אַלעס פֿאַרשטאַרקט זיך די הערשאַפֿט פֿון דער בורזשואַזיע איבער פּראָלעטאַריאַט, — דערקלערט דער צוזאַמענפֿאָר: בילדנדיק איינע פֿון די מחנות פֿון דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, וועלכע קעמפֿט נישט בלויז קעגן עקאָנאָמישער, נאָר קעגן יעטוועדער עקספּלואַטאַציע און יעטוועדער אונטערדריקונג, קעגן וועמען זיי זאָלן נישט זיין געווענדט, — וועט די א. ס. ד. פּ. אויפֿן ענערגישסטן אופֿן פֿירן אַ קאַמף קעגן נאַציאָנאַלן דרוק, פֿאַר גלייכע רעכט פֿון אַלע נאַציעס אויף אַ פֿרייער עקסיסטענץ און פֿרייער אַנטוויקלונג, שטייענדיק פֿעסט פֿאַר די רעכט פֿון די נאַציעס אויף קולטורעלער און פּאָליטישער זעלבסטבאַשטימונג.[22]

אַרויסגייענדיק פֿון די דאָזיקע הנחות און איבערגייענדיק צו דער פֿראַגע וועגן אוקראַיִנע, געפֿינט די פּאַרטיי:

„אַז דער פּראָצעס פֿון עקאָנאָמישער צענטראַליזאַציע איז בלויז איין זייט פֿון דער עקאָנאָמישער עוואָלוציע, די צווייטע זייט דאָס איז די עקאָנאָמישע דעצענטראַליזאַציע, וועלכע ברענגט מיט זיך אַ פּאָליטישע דעצענטראַליזאַציע; אַז די פּאָליטישע פֿאָרמען פּאַסן זיך צו צו די אינדיווידועלע, עקאָנאָמישע, לעבנס־שטייגערישע, פּסיכאָלאָגישע און קולטורעלע באַדינגונגען פֿון יעטוועדער נאַציע; אַז די דעמאָקראַטיזאַציע פֿון דער מלוכה־אָרדענונג פֿאָדערט אַ דעצענטראַליזאַציע פֿון דער געזעצגעבונג, אַדמיניסטראַציע און געריכט; אַז אין די אינטערעסן פֿון באַזייטיקן דעם נאַציאָנאַלן דרוק, אויף וויפֿל דאָס איז מעגלעך אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפֿט, איז נייטיק איבערצוגעבן אַלע יענע ענינים, ווו עס ווייזט זיך אַרויס דער נאַציאָנאַלער דרוק, אין רשות פֿון אַ רעפּרעזענטאַנץ־קערפּערשאַפֿט פֿון אַ נאַציאָנאַל טעריטאָריאַלער איינהייט".

צוליב דעם אַלעם און צוליב די אינטערעסן פֿון דער אַנטוויקלונג פֿון קלאַסן־קאַמף און פֿון די פּראָדוציר־קרעפֿטן פֿון אוקראַיִנע, שליסט איין דער צוזאַמענפֿאָר אין זיין פּראָגראַם דעם פּאָסטולאַט פֿון אויטאָנאָמיע פֿאַר אוקראַיִנע מיט אַ געגנט־סיים, וואָס זאָל זיין קאָמפּעטענט אין יענע ענינים, וועלכע רירן אָן נאָר די אינטערעסן פֿון דער באַפֿעלקערונג אויף דער אוקראַיִנישער טעריטאָריע.

אַ מער גענויע דעפֿיניציע פֿון דער קאָמפּעטענץ פֿון די אויטאָנאָמע אינסטיטוציעס האָט דער צוזאַמענפֿאָר נישט געגעבן. אינטערעסאַנט איז אָט וואָס: אין דער פּראָגראַם־פֿראַגע שטייט די פּאַרטיי אויף דעם געוויינטלעכן טע־

---

[22] ווילנא־אוקראינא, חודש־שריפֿט, פּעטערבורג, נ' 3, ז. 109.

ריטאָריאַליסטישן שטאַנדפּונקט. אמת, אין דער אַרגומענטאַציע פֿיגורירן מאָטיוון, וועלכע רעדן פֿאַר אַן אַנדער שטאַנדפּונקט, נעמלעך, דאָס פֿאַררופֿן זיך אויף די קולטורעלע, פּסיכאָלאָגישע און שטייגערישע אייגנאַרטן פֿון דער נאַציע (די דאָזיקע אייגנאַרטן זענען פֿאַרשיידן ביי פֿאַרשיידענע נאַציעס, וועלכע לעבן אויף איין און דער זעלביקער געמיינזאַמער טעריטאָריע), אָבער דער אויספֿיר איז דאָך: נאַציאָנאַל טעריטאָריאַלע אויטאָנאָמיע. און צוגלייך דערמיט אין דער פֿראַגע פֿון אָרגאַניזאַציאָנעלן בוי פֿון דער פּאַרטיי שטעלט זיך די או. ס. ד. אַ. פּ. אויף אַן אַנדער שטאַנדפּונקט, אויפֿן שטאַנדפּונקט פֿון „בונד“, וועלכער באַגרינדעט און פֿירט דורך אין לעבן דעם פּרינציפּ פֿון נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע זענען „נישט באַגרענעצט מיט קיין שום ראַיאָן־ראַמען“.[23]

*

אין דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג פֿון די אַרמענער קאָן אויך פֿאַרצייכנט ווערן אַן אידעיִשע שטרעמונג, וואָס איז קרוביש נאָענט לויט דער שטימונג צו די „באַציאָנאַלע“ שטרעמונגען, וועלכע מיר באַגעגענען ביי ייִדן און אוקראַיִנער. אויך דאָ געפֿינט זי פֿאַר זיך אַן אָרט אין די רייען פֿון די אָרגאַניזאַציעס פֿון די רוסלענדער ס. ד. א. פּ. דאָס זענען אָפּקלאַנגען פֿון יענע אָנשויונגען, וועלכע „איסקראַ“ האָט אַ מאָל פֿאַרמולירט מיט די כאַראַקטעריסטישע ווערטער: „ס'איז נישט אַן ענין פֿאַרן פּראָלעטאַריאַט צו פּריידיקן פֿעדעראַליזאַציע און נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע; ס'איז נישט די זאַך פֿון פּראָלעטאַריאַט אַרויסצושטעלן אַזעלכע פֿאָדערונגען, וועלכע פֿירן אומפֿאַרמיידלעך צו דער פֿאָדערונג פֿון שאַפֿן אַן אויטאָנאָמע קלאַסן־מלוכה. די זאַך פֿון פּראָלעטאַריאַט איז וואָס ענגער צונויפֿצושמידן מעגלעך ברייטערע אַרבעטער־מאַסן פֿון אַלערליי נאַציאָנאַליטעטן, צונויפֿשמידן זיי צום קאַמף אויף אַ מעגלעך ברייטער אַרענע“.

אויפֿן קעגנזעצלעכן פּאָלוס פֿון אַרמענישן סאָציאַליזם פֿיגוריִרט אַ באַוועגונג, וואָס דערמאָנט עטוואָס די מער נאַציאָנאַליסטישע מאָמענטן אין דער טעטיקייט פֿון דער פּ. פּ. ס., אָבער דאָ האָבן די עלעמענטן, וואָס זענען

---

[23] בלויז אַזעלכע נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס — זאָגט די רעזאָלוציע פֿון דעם זעלבן צוזאַמענפֿאָר, — וועלכע וואַקסן אַרויס פֿון דער גאַנצער סומע קאָנקרעטע לעבנס־באַדינגונגען פֿון פּראָלעטאַריאַט פֿון יעטוועדער געגעבענער נאַציע, קאָנען בעסער ווי אַלץ אויפֿקלערן די קעגנזעצלעכקייט פֿון די קלאַסן־אינטערעסן, קעמפֿן מיט די נאַציאָנאַליסטישע טענדענצן ביי יעדער נאַציע, אַנטוויקלען דעם קלאַסן־באַוווסטזיין, פֿירן און אָנפֿירן מיטן קלאַסנקאַמף פֿון פּראָלעטאַריאַט פֿון יעטוועדער נאַציע אינם אַלגעמיינעם עקאָנאָמישן און פּאָליטישן קאַמף פֿונם אַרבעטער־קלאַס פֿון דער גאַנצער מלוכה.

צוזאַמען מיטן „בונד“ שטעלט מיט זיך פֿאָר די אוקראַיִנישע פּאַרטיי דעם צום מיינסטן פֿולקומען טיפּ פֿון אַן אַלגעמיין מלוכישער אַרבעטער־פּאַרטיי, אַלס אַ פֿעדעראַטיווע פֿאַראייניקונג פֿון נאַציאָנאַלע, סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציעס.

פֿרעמד דעם סאָציאַליזם נאָך מער די איבערהאַנט איבער די סאָציאַליסטישע. דעם בולטסטן אויסדרוק פֿון דער דאָזיקער באַוועגונג גיט די פּאַרטיי פֿון אַרמענישע פֿעדעראַליסטן „דאַשנאַקצוטיון“, וואָס ווערט אויך גערופֿן (לויטן נאָמען פֿון זייער אָרגאַן) די פּאַרטיי פֿון „דראָשאַקיסטן“. לכתּחילה איז דאָס געווען אַ פּאַרטיי, וועלכע האָט קאָנצענטרירט איר גאַנצע טעטיקייט אויסשליסלעך אין דער טערקישער אַרמעניע, ערשט אין די יאָרן פֿון אָנהייב 20סטן י״ה האָט זי אַריבערגעטראָגן איר טעטיקייט אין דער רוסישער טראַנסקאַווקאַזער געגנט. די פּאַרטיי איז אַנטשטאַנען אין אַ פּרימיטיווער געזעלשאַפֿטלעכער סביבה, ווּ עס האָבן כמעט נישט עקסיסטירט מאָדערנע קלאַסן, מאָדערנע באַדינגונגען פֿאַרן פּאָליטישן קאַמף. זי האָט זיך דערצויגן הויפּטזעכלעך אויף פֿיזישן קאַמף; נישט אַזוי אויף אידעיִשער אַרבעט, ווי אויף באַוואָפֿנטע צוזאַמענשטויסן. זי האָט געהאַט ווייניק געמיינזאַמעס מיטן סאָציאַליזם. לסוף האָט די סאָציאַליסטישע שטרעמונג גענומען זיך אַדורכשלאָגן אַביסל שטאַרקער. אָבער די עלעמענטן פֿון קעמפֿערישן רעוואָלוציאָניזם האָבן ווי פֿריער געשפּילט אַן אַנטשיידנדיקע, אויב נישט קיין דאָמינירנדיקע ראָלע.

דער אָרגאַן פֿון די סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן „זנאַמיאַ טרודאַ“, וועלכער איז זייער גינסטיק געשטימט צו דער דאָזיקער פּאַרטיי, שרייבט וועגן דעם (נר. 5, 1907): „דעם סאָציאַליסטישן קערן האָט געדראָט אַ געפֿאַר אינגאַנצן צו ווערן צעשווומען און דערטרונקען אין אַ מאַסע... פֿון עלעמענטן, וועלכע זענען אָפּטמאָל גלייכגילטיק, אַמאָל אַפֿילו פֿיינדלעך צום סאָציאַליזם. אַ טייל פֿון דער אַרמענישער בורזשואַזיע האָט געפּרוווט שאַפֿן אין דער „דאַשנאַקצוטיון“ אַ קערן, וואָס זאָל קעגנווירקן דעם סאָציאַליזם. פֿון דער צווייטער זייט האָבן די טאָטערישע פּאָגראָמען (דאָ מיינט מען די טרויעריק באַקאַנטע אַרמעניש־טאָטערישע שחיטות — וו. מ.) געצוווּנגען די „דאַשנאַקצוטיון“ צו שאַפֿן פֿילצאָליקע קאַדערס פֿון „דרוזשינעס“, אַ מין נאַציאָנאַלע פֿאַרטיידיקונגס־מיליץ, וועלכע האָט געמאַכט פֿאַר איר ספּעציאַליטעט דעם קאַמף קעגן די טאָטערן. אין דאָזיקן קאַמף האָט זיך פֿונאַנדערגעפֿלאַקערט דאָס נאַציאָנאַלע געפֿיל, זענען אויסגעוועפּט געוואָרן די אַלגעמיין־מענטשלעכע אידעאַלן. נאָכן שליסן שלום מיט די טאָטערן האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז פֿאַר אַ גאַנצער ריי „דרוזשינעס“ איז פֿולשטענדיק פֿרעמד די מער טיפֿע אויפֿגאַבעס פֿון דער פּאַרטיי־אַרבעט“.

אויפֿן דאָזיקן באָדן האָט זיך אָנגעהויבן אַ פּראָצעס, וואָס איז אַנאַלאָגיש צו דעם, וואָס מיר האָבן קאָנסטאַטירט ביי דער פּ. פּ. ס.: די שטרעבונג פֿון די סאָציאַליסטישע עלעמענטן אָפּצורייניקן זיך פֿון די פֿרעמדע פֿאַר זיי עלעמענטן — פֿון בורזשואַזן פּאַטריאָטיזם און רעוואָלוציאָנערן אַוואַנטוריזם. דער דאָזיקער פּראָצעס איז זייער אַ שווערער און ער האָט ערשט געמאַכט זיינע ערשטע טריט. ס׳האָבן זיך אָנגעהויבן שפּאַלטונגען, צעברעקלונגען

אויף פֿראַקציעס, אַרויסטרעטונגען פֿון דער פאַרטיי אאַז״ו. וווהין ס׳וועט דערפֿירן די דאָזיקע עוואָלוציע — איז שווער צו זאָגן.

די נאַציאָנאַלע פראָגראַם פֿון רוסישן טייל „דאַשנאַקצוטיון״ פֿאָדערט אַ פֿעדעראַטיוון איבערבוי פֿון רוסלאַנד, ווו טראַנסקאַווקאַז זאָל געהערן אויף די יסודות פֿון דער ברייטסטער אויטאָנאָמיע. רעכענענדיק זיך מיטן פֿאַרשידנאַרטיקן נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל פֿון טראַנסקאַווקאַז, פֿאָדערט ווייטער די פאַרטיי צו שאַפֿן „קאַנטאָנען״, וועלכע זאָלן האָבן אַ ברייטע אויטאָנאָמיע אין קאָמונאַלע פֿראַגן. „ביים אָנצייכענען די גרענעצן פֿון די קאַנטאָנען דאַרף מען זיך רעכענען מיט די טאָפאָגראַפֿישע און עטנאָגראַפֿישע אייגנאַרטיקייטן פֿון לאַנד, מיטן צוועק צו שאַפֿן מעגלעך איינהייטלעכע גרופירונגען״. „און לסוף, כדי צו פֿאַרטיידיקן די רעכט פֿון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן, לייגט פֿאָר די פראָגראַם, אַז דער בודזשעט אויף בילדונגס־צוועקן אין דער מלוכה און קאַנטאָנען זאָל צוגעטיילט ווערן פראָפאָרציאָנעל לויט דער צאָל איינוווינער פֿון די פֿאַרשיידענע נאַציאָנאַליטעטן. די ספעציעל־אויסגעוויילטע צו דעם צוועק אָרגאַנען וועלן דאַרפֿן נאָכקאָנטראָלירן, צי דער בודזשעט ווערט יושרדיק פֿאַרטיילט, און אויך צי די אָרגאַניזאַציע פֿון דער בילדונג גופֿא איז ווי געהעריק אַוועקגעשטעלט״. אַ באַזונדער פונקט פֿון פראָגראַם רעדט אַרום די שפראַכן־פֿראַגע אין דער אַדמיניסטראַציע.[24]

צו גלייך מיט „דאַשנאַקצוטיון״ פֿיגורירט די פאַרטיי „האַנטשאַק״. כאַראַקטעריסטיש פֿאַרן אָנפֿאַנג פֿון דער דאָזיקער פאַרטיי איז אויך די זעלביקע צונויפֿמישונג פֿון סאָציאַליסטישע און ראַדיקאַל־בירגערלעכע עלעמענטן. כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דער ווייטערדיקער עוואָלוציע איז די זעלבע שטרעבונג פֿון די סאָציאַליסטישע עלעמענטן אָפצורייניקן זיך פֿון זייטיקן ווילדפֿלייש. אויב די סאָציאַליסטישע עלעמענטן פֿון „דאַשנאַקצוטיון״ ווייזן אַרויס אַ געוויסע נייגונג צו די סאָציאַליסטן־רעוואָלוציאָנערן, באַמערקט זיך ביי „האַנטשאַק״ אַ נייגונג צו ס. ד. שוין אין יאָר 1904 האָט די דאָזיקע פאַרטיי געשיקט פלעכאַנאָוון אַ מאַנדאַט, ער זאָל זי רעפרעזענטירן אויפֿן אינטערנאַציאָנאַלן סאָציאַליסטישן קאָנגרעס. בעת די וואַלן צו דער דומע איז די פאַרטיי אַרויסגעטראָטן צוזאַמען מיט די סאָציאַל־דעמאָקראַטן קעגן די פֿעדעראַליסטן.

אַ באַזונדער אָרט פֿאַרנעמט די „אַרמענישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אַרבעטער־אָרגאַניזאַציע״. דאָס איז נאָך אַ גאָר יונגע אָרגאַניזאַציע, ייִנגער פֿאַר דער אוקראַאינישער פאַרטיי, געגרינדעט אין 1904. זי באַציט זיך שאַרף

---

[24] „די באַאַמטע פֿון די קאַנטאָנען און די געמיינדעס מוזן אָבליגאַטאָריש קענען צוויי אָרטיקע הויפט־שפראַכן, די אַדמיניסטראַציע פֿון דער גאַנצער געגנט — דריי אָרטיקע שפראַכן; די מלוכה־שפראַך איז אָבליגאַטאָריש״.

נעגאַטיוו צו דער נאַציאָנאַליסטישער פאָליטיק פֿון „דאַשנאַקצוטיון”; גרענעצט זיך אָפ, פֿון דער צווייטער זייט, פֿון נאַציאָנאַלן אינדיפֿערענטיזם, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַר אַ געוויסן טייל פֿון די סאָציאַל־דעמאָקראַטן־„איסקראָוצעס”. דער צענטראַל־פונקט, וואָס האָט זי אָפגעטיילט פֿון די אַנדערע קאַווקאַזער אָרגאַניזאַציעס פֿון דער רוסלענדער ס. ד. א. פ., דאָס איז געווען די זעלבע אָרגאַניזאַציע־פֿראַגע, צוליב וועלכער עס איז נאָך פֿריִער אַנטשטאַנען און זיך פֿאַרשאַרפֿט דער קאָנפֿליקט צווישן „בונד” און דער ר. ס. ד. אַ. פ. צוזאַמען מיטן „בונד” און די אוקראַיִנער שטייט די אַרמענישע ס. ד.־אָרגאַניזאַציע אויפֿן שטאַנדפונקט פֿון נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס.

.6

מיר שטעלן זיך נישט פֿאַר אַ ציל צו באַהאַנדלען אויסשעפנדיק אַלע נאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע פאַרטייען פֿון רוסלאַנד, מיר באַגרענעצן זיך בלויז מיט די אָרגאַניזאַציעס, וועלכע מיר האָבן אויבן כאַראַקטעריזירט; זיי ווייזן שוין אַרויס אין אַ גענוגנדיקער מאָס די שטריכן, מיט וועלכע די באַוועגונג צייכנט זיך אויס.

מיר האָבן ביז איצט זיי באַהאַנדלט, ערשטנס, איזאָלירט, גענומען באַזונדער ווי איינצלנע זעלבשטענדיקע פֿיגורן און צווייטנס, האָבן מיר זיך אָפגעשטעלט הויפטזאַכלעך אויף זייערע פראָגראַמען, זייערע דעקלאַראַציעס, אָבער נישט אויף זייער פראַקטיק. ס'איז נויטיק צו באַטראַכטן די נאַציאָנאַלע פאַרטייען אין זייער פראַקטישער טעטיקייט און אין זייער קעגנזייטיקער ווירקונג.

די אידעע פֿון אינטערנאַציאָנאַלער אחדות און אינטערנאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט גייט אַדורך ווי אַ רויטער פֿאָדעם דורכן גאַנצן אידעיִשן סיסטעם פֿון דער היינטיקער סאָציאַליסטישער באַוועגונג. דער דאָזיקער אַממערסטן אַבסטראַקטער און צוגלייך דערמיט אפֿשר דער טיפֿסטער פרינציפ פֿון דער פראָלעטאַרישער באַוועגונג, וועלכער געשטאַלטיקט און פֿורעמט אויס די וועלט־אַנשויונג פֿון מאָדערנעם סאָציאַליזם, איז אין דער זעלבער צייט אויך די באַזונדערס פֿייערלעכע, אַזוי צו זאָגן יום־טובדיקע אידעע פֿון אַרבעטער קלאַס. דעם דאָזיקן פרינציפ האַלט מען טייער. מיט אים שטאָלצירט מען. און יעטוועדער חשד אין אומטרייקייט צום דאָזיקן פרינציפ נעמט מען אָן ווי אַ טיפֿע באַליידיקונג. דאָס איז אומעטום אַזוי, און אין רוסלאַנד נישט ווייניקער ווי ערגעץ־אַנדערשווּ. און נישט געקוקט דערויף, איז די סאָציאַליסטישע באַוועגונג אין רוסלאַנד, וואָס איז אַזאַ פֿאַרשיידנפֿאַרביקע לויט איר נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל — צעטיילט און צעברעקלט אין העכסטן גראַד. און איר געשיכטע פֿאַרמאָגט אַן איבערפֿלוס פֿון כלערליי אינערלעכע קאָנפֿליקטן, אין וועלכע באַזונדערע נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס טרעטן אַרויס ווי פֿיינטלעכע צדדים וואָס לאָדן זיך מיטאַנאַנדער.

ס'וואָלט זיך געדוכט אויבנאויף, אַז דאָס איז אַ ווידערשפּרוך. אָבער עס דוכט זיך בלויז אַזוי. אַ קורצער איבערזיכט פֿון די צווישן־נאַציאָנאַלע באַציונגען ביי די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען ווייזט דאָס אַרויס מיט אַ גענוגנדיקער באַשיימפּערלעכקייט. פֿריִער פֿאַר אַלץ דאַרף מען אויסשליסן איין זייער וויכטיקן מאָמענט, וואָס רופֿט אַרויס רייסעניש, אָבער האָט נישט קיין שום געמיינזאַמעס מיט נאַציאָנאַלער שנאה. דאָס איז יענער אומשטאַנד, וואָס די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אין רוסלאַנד צעטיילן זיך אויף צוויי הויפּט־גרופּעס, וואָס שיידן זיך אונטער איינע פֿון דער אַנדערער לויט זייער פּרינציפּיעלער וועלט־אַנשויונג, פּראָגראַם און טאַקטיק; די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע גרופּע און די גרופּע פֿון ס. ר. אַט דער דאָזיקער פֿאַקט שאַפֿט אין אַ באַדייטיקער מאָס די צעברעקלונג פֿון דער רוסלענדער סאָציאַליסטישער באַוועגונג; מיט אַ געוויסן אָפּטישן זעלבסט־טעות וואָלט זיך געקאָנט אַמאָל דוכטן, אַז עס האַנדלט זיך וועגן אַ קאָנטראַסט צווישן פֿאַרשיידענע נאַציאָנאַלע גרופּעס — ווען, למשל, עס קומט צו אַ צוזאַמענשטויס צווישן רוסישע סאָציאַל־דעמאָקראַטן און אַרמענישע דראַשאַקיסטן. ס'איז אָבער קלאָר, אַז אין עצם האַנדלט זיך גאָר וועגן אַ גאַנץ אַנדער שייד־ליניע, וועלכע גייט אין עצם אַדורך אינעווייניק אין יעטוועדער נאַציע, אָבער נישט צווישן זיי.

ס'איז אָבער דאָ אַ צווייטע קאַטעגאָריע קאָנפֿליקטן, וועלכע שפּילט זיך אָפּ אין די ראַמען פֿון איין און דער זעלביקער ריכטונג: דער קאַמף פֿון די באַזונדערע נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס פֿאַר רעכט אויף עקסיסטענץ. אַהער געהערט דער גוט־באַקאַנטער, אַפֿילו אין די ברייטסטע קרייזן, קאָנפֿליקט צווישן „בונד” און דער רוסלענדער ס. ד. אַ. פּ., וועלכע האָט נישט אָנערקענט פֿאַרן „בונד” דאָס רעכט אויף אַ זעלבשטענדיקער עקסיסטענץ; די נאָך מער עלטערע קאָנפֿליקטן צווישן „בונד” און פּ. פּ. ס.; די מער נייע סכסוכים צווישן „בונד” און פּ. ס. ד.; די קעגנזעצלעכקייט צווישן דער זעלבער רוסלענדער ס. ד. אַ. פּ. און דער אוקראַאינער סאָצ.־דעמ.; דער קאַמף פֿון דער דאָזיקער פּאַרטיי מיט די אַרמענישע סאָציאַל־דעמאָקראַטן; און לסוף די אַלטע קאָנפֿליקטן צווישן דער פּ. פּ. ס. און דער ליטווישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע.

אַ גאַנצע ריי סכסוכים, און דאָס מאָל זענען די פֿיינטלעכע צדדים טאַקע נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס אַלס אַזעלכע; דער שטרייט דרייט זיך אין דער אָדער אַנדער פֿאָרם אַרום דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע.

לאָמיר זיך פֿריִער אָפּשטעלן אויף דער פּראַקטישער זייט פֿון דעם דאָזיקן פֿאַרשלעפּטן סכסוך. דער ערשטער מקור זיינער איז געווען און בלייבט אַלץ דער זעלבער טעריטאָריאַליזם, וועגן וועלכן מיר האָבן שוין פֿיל מאָל גערעדט אויבן, אָבער נישט קיין פּראָגראַם־טעריטאָריאַליזם, נאָר אַן אָרגאַניזאַציאָנעלער. אין די אַלע קאָנפֿליקטן צעטיילן זיך די צדדים אויף אַזאַ

אופֿן: אין איין לֿאַגער, — אין לֿאַגער פֿון די אָנפֿאַלֿער — זענען די טעריטאָריאַלֿע פּאַרטייען, וועלֿכע ווינטשן אַריינצונעמען אין זייערע רייען אַלֿע אַרבעטער פֿון דער געגעבענער טעריטאָריע, געביט, לֿאַנד אָדער מלוכה, אָן אונטערשייד פֿון נאַציאָנאַלֿיטעט, און טרעטן אַרויס קעגן נאַציאָנאַלֿע גרופּירונגען. דאָס זענען: פּ. פּ. ס., פּ. ס. ד. און די רוסלֿענדער ס. ד. אַ. פּ. אין צווייטן לֿאַגער — אין לֿאַגער פֿון די וואָס פֿאַרטיידיקן זיך — געפֿינען זיך די נאַציאָנאַלֿע פּאַרטייען אין ענגן זין פֿון וואָרט, דאָס הייסט פּאַרטייען וואָס שטעלֿן זיך פֿאַר אַן אויפֿגאַבע — אָנפֿירן און אָרגאַניזירן דעם קאַמף פֿון די אַרבעטער פֿון דער געגעבענער נאַציאָנאַליטעט, און בלויז פֿון דער געגעבענער נאַציאָנאַליטעט. דאָס זענען: דער „בונד“, אוקראַאינער פּאַרטיי און אַרמענישע אָרגאַניזאַציע. און אַזוי ווי די דאָזיקע נאַציאָנאַלֿע פּאַרטייען אַרבעטן אויף די זעלֿביקע טעריטאָריעס, אויף וועלֿכע עס פּרעטענדירן די טעריטאָריאַלֿע פּאַרטייען, איז נאַטירלֿעך און אומפֿאַרמיידלֿעך, עס זאָלֿ אַרויסקומען צוליב דעם אַ קאָנקורענץ, אַ קאַמף פֿאַר דער ווירקונגס־ספֿערע און פֿאַרשלֿעפּטע קאָנפֿליקטן.

באַזונדערס אַ פֿאַרביסענעם און לֿאַנגדויערדיקן כאַראַקטער האָט געטראָגן (טיילווייז האָט ער זיך נאָך נישט פֿאַרענדיקט ביז איצט) דער קאַמף מיטן „בונד“. ווייל ערשטנס האָט די באַוועגונג פֿון די יידישע אַרבעטער פֿון אירע ערשטע טריט אָן געבילדעט אַ זעלבשטענדיקע קראַפֿט, וועלֿכע האָט מיט דער גרעסטער אַנטשלֿאָסנקייט אָפּגעשלֿאָגן יעטוועדן אַטענטאַט, פֿון וואַנען ער זאָלֿ נישט האָבן געקומען. און צווייטנס, האָט זי אַרומגענומען אַ גאַנצע רייע ראַיאָנען, צונויפֿשטויסנדיק זיך אין פּוילן מיט די פּוילֿישע, אין לֿיטע מיט די לֿיטווישע פּאַרטייען, אויף דרום מיט די „רוסלֿענדישע“ קאָמיטעטן. זיי אַלֿע האָבן געוואָלט פֿאַר יעדן פֿאַלֿ אַריינגעמען די יידישע אַרבעטער אין זייערע רייען, און צוליב דעם איז געווען נויטיק צו פֿאַרניכטן די יידישע אָרגאַניזאַציע. צוליב דעם איז אָנגעגאַנגען דער שאַרפֿער קאַמף.

כראָנאָלֿאָגיש האָט דעם ערשטן אָרט אויף דעם דאָזיקן געביט פֿאַרנומען די פּ. פּ. ס. פֿון איר זייט איז די אַטאַקע אָנגעגאַנגען נאָך אין די 90ער יאָרן. און אין דער שאַרפֿסטער פֿאָרם — ביז דער באַשולֿדיקונג אין רוסיפֿיקאַציע, ביז פֿאָרוואורפֿן אין אויפֿלֿעבן די טראַדיציעס פֿון מוראַוויאָוו און ד״גל. די שאַרפֿקייט איז שפּעטער אָפּגעטעמפּט געוואָרן, אָבער די אָנפֿאַלֿן האָבן נישט אויפֿגעהערט. אגב, האָט אין דעם קאַמף פֿון פּ. פּ. ס. קעגן „בונד“ זייער אַן אָנגעזעען אָרט פֿאַרנומען די פּראָגראַם־פֿראַגע — די פֿאָדערונג פֿון אַן אומאָפּהענגיק פּוילן, וועלֿכע דער „בונד“ האָט נישט געוואָלט שטיצן, — און די דאָזיקע פֿראַגע האָט צוגעגעבן די קעגנזייטיקע באַציִונגען פֿון די פּאַרטייען אַ באַזונדער שאַרפֿקייט. שפּעטער איז צו די אָנפֿאַלֿן פֿון פּ. פּ. ס. צוגעקומען אויך פּ. ס. ד. און לֿ. ס. ד. אין דער רוסישער לֿיטעראַ־

טור האָט געפֿירט די קאַמפּאַניע די אויסלֿענדישע „איסקראַ“. דאָס איז געווען אַ לֿאַנגער און — יעדנפֿאַלֿס פֿאַר די אָנפֿאַלֿער — אַ פֿרוכטלֿאָזער קאַמף, ווײלֿ פֿאַרניכטן דעם „בונד“ איז נישט געלֿונגען. דערצו האָט מען באַדאַרפֿט פֿאַרניכטן עפּעס גרעסערס — די יידישע אַרבעטער באַוועגונג, וועמענס נאַטירלֿעכער אויסדרוק דער „בונד“ איז געווען. דאָס האָט אָבער קיינער נישט געוואָלֿט.

דער איינציקער רעזולֿטאַט איז געווען די אָרגאַניזאַציאָנעלֿע שפּאַלֿטונג, צולֿיב וועלֿכער דער „בונד“, וואָס איז געשטאַנען אין די רייען פֿון דער רוסלֿענדער ס. ד. אַ. פּ. פֿון ערשטן מאָמענט פֿון איר אַנטשטיין (1898), איז במשך פֿון דריי יאָר (1903—1906) געשטאַנען אויסער דער פּאַרטיי. אין 1906 איז ווידער פֿאָרגעקומען די פֿאַראייניקונג אויפֿן יסוד פֿון אַ געוויסן קאָמפּראָמיס. מען קאָן נישט זאָגן, אַז עס איז דערגרייכט געוואָרן אַ פֿעסטע גלֿייכגעוויכט. ענלֿעכע אַטאַקעס האָט די רוסלֿענדער ס. ד. אַ. פּ. געפֿירט קעגן די אוקראַאינישע און קעגן די אַרמענישע סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטן. מיט די לֿעצטע האָט דער לֿאַנדאָנער צוזאַמענפֿאָר (1907) באַשלֿאָסן זיך צו פֿאַראייניקן.

אָט דאָס איז די פֿאַקטישע זייט פֿון דער פֿראַגע. אין דער לֿיטעראַטור, וואָס איז פֿיינטלֿעך צו דער סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטיע זענען נישט איין מאָלֿ געמאַכט געוואָרן פּרוּוון אויסצוטייטשן די דאָזיקע קאָנפֿלֿיקטן ווי אַ דערשיינונג פֿון נאַציאָנאַלֿער שנאה. מיר מיינען אָבער, אַז די דאָזיקע פּרוּוון זענען דורכויס אויבערפֿלֿעכלֿעכע. ס'איז אינטערעסאַנט צו פֿאַרצייכענען קודם־כּלֿ איין זייער כאַראַקטעריסטישן אומשטאַנד. אין קאַמף מיט די נאַציאָנאַלֿע אָרגאַניזאַציעס — „בונד“, אוקראַאינער — איז דער אָנגרייפֿנדיקער צד, וואָס איז אַ פּרינציפּיעלֿער קעגנער פֿון אַן אָרגאַניזאַציאָנעלֿער גרופּירונג פֿון פּראָלֿעטאַריאַט לֿויט נאַציאָנאַלֿיטעטן, געווען אַלֿיין געצוווּנגען צולֿיב קאָנקורענץ שאַפֿן ספּעציעלֿע אָרגאַניזאַציעס צו אַרבעטן צווישן די ייִדישע, אָדער לֿמשל אוקראַיִנישע אַרבעטער, שאַפֿן זיינע אייגענע קלֿיינע „בונדעלֿעך“. אויף אָט דעם וועג איז לֿאַנג שוין אַרויסגעטראָטן די פּ. פּ. ס., נישט לֿאַנג די לֿ. ס. ד., פֿריִער פֿאַר איר — די רוסלֿענדער ס. ד. אַ. פּ. דאָס איז זייער אַ טשיקאַווער רעזולֿטאַט פֿונם קאַמף מיט דער „נאַציאָנאַלֿער אָפּגעזונדערטקייט“, און דער דאָזיקער רעזולֿטאַט זאָגט עדות וועגן דעם, אַז דער טרייבנדיקער פֿאַקטאָר פֿון דעם דאָזיקן קאַמף איז געווען נישט נאַציאָנאַלֿע רייסעניש, נאָר פּשוטע אָרגאַניזאַציאָנעלֿע קלֿיינקעפּלֿדיקייט. אין דער אמתן איז דער הויפּט־מאָטיוו פֿון דער אָנגריף־טעטיקייט אַלֿע מאָלֿ געווען עפּעס דיאַמעטראַלֿ־קעגנזעצלֿעך צו נאַציאָנאַלֿער שנאה: די שטרעבונג צו אַ וואָס מער ענגער אינטערנאַציאָנאַלֿער פֿאַרבינדונג. אין די אויגן פֿון די אָנגרייפֿער זענען די נאַציאָנאַלֿע פּאַרטייען געווען נישט דאָס, וואָס זיי זענען אין דער ווירקלֿעכקייט — אַ נאַטירלֿעכע און דורכויס נייטיקע פֿאָרם פֿון אַ פּראָלֿעטאַרישער אָר־

גאַניזאַציע, — נאָר עפעס אַ מין מחיצה, וואָס צעטיילט קינסטלעך די פראָלעטאַרישער איינהייט, און זיי האָבן געוואָלט פֿאַרניכטן די דאָזיקע מחיצה צולֿיב די אינטערעסן פֿון אינטערנאַציאָנאַלֿער איינהייט. זאָל זיין, אַז די פראַקטיק האָט דערוויזן, אַז די אָנגרייפֿער האָבן געהאַט אַ גרויסן טעות, אַז זייערע אָנגריפֿן האָבן בלֿויז צעשטערט די איינהייט, אַז זייער אומגעלֿומפערטע טאַקטיק האָט געדראָט צו דערשטיקן די באַוועגונג. אָבער זייערע סוביעקטיווע כוונות זענען געווען די בעסטע.

און ווייטער נאָך איין זאַך. רעדנדיק וועגן דער יידישער באַוועגונג האָבן מיר שוין אָנגעוויזן אויף דער ברייטער שיכט אַסימילֿירטער יידישער אינטעלֿיגענץ, וועלֿכע האָט אַוועקגעוואָרפֿן די יידישע סביבה. אַן ענלֿעכע שיכט באַגעגענען מיר אי ביי די אַרמענער, אי ביי די אוקראַאינער, אי ביי די לֿיטווינער. די דאָזיקע עלֿעמענטן זענען מיט ברייטער האַנט צעזייט איבער אַלֿע פאָלֿיטישע פאַרטייען פֿון אַנדערע נאַציעס — רוסישער, פוילֿישער — און אין אַ גאָר באַדייטיקער מאָס געפֿינען זיי זיך אין די רייען פֿון די סאָציאַלֿיסטישע פאַרטייען. און אָט אין דעם קאַמף, וועלֿכן די „טעריטאָריאַלֿע” פאַרטייען פֿירן קעגן אַ זעלֿבשטענדיקער יידישער אָדער אוקראַאינישער, אָדער אַ וועלֿכער נישט איז אַנדערער נאַציאָנאַלֿער אָרגאַניזאַציע, שפילֿן אָט די דאָזיקע פֿליטים פֿון זייער נאַציאָנאַלֿן לֿאַגער, אָט די רוסיפֿיצירטע, אָדער פאָלֿאָניזירטע אינטעלֿיגענץ, זייער אַ וויכטיקע, אָדער אפֿשר דעצידירנדיקע ראָלֿע.

אָט די אינטעלֿיגענץ, וועלֿכע האָט אַוועקגעוואָרפֿן איר נאַציאָנאַלֿן לֿאַגער, מוז נאַטירלֿעך צולֿיב איר גאַנצער פסיכאָלֿאָגישער איינשטעלֿונג זיין קעגן דעם אַלֿעס, וואָס דערמאָנט אויף אַזאַ אָדער אַנדערן אופֿן וועגן דער אייגנאַרטיקייט פֿון דער נאַציאָנאַלֿער סביבה, וועגן דער זעלֿבסטשטענדיקייט פֿון איר נאַציאָנאַלֿן לֿעבן. טאַקע זי טרעט אַרויס נאַטירלֿעך אין דער ראָלֿע פֿון אַ נאַציאָנאַלֿן עקספערט וועגן די פֿראַגן פֿון די „פֿרעמדע” נאַציאָנאַלֿיטעטן, שטיצט און שפייזט אַזעלֿכע קאָנפֿליקטן. און אויב מען נעמט דאָס אין אַכט ווייזט זיך אַרויס, אַז דער גאַנצער קאַמף, וואָס אויפֿן ערשטן בלֿיק דוכט זיך, אַז דאָס איז אַ קאַמף פֿון די פֿאַרשטייער פֿון די פֿאַרשיידענע נאַציעס, — אַז דאָס איז גאָר אין אַ באַדייטיקער מאָס נישט עפעס אַנדערש ווי אַן אָפשפיגלֿונג פֿון אַן אינערלֿעכן היימישן שטרייט אין דער סביבה פֿון איין און דער זעלבער נאַציע צווישן אירע באַזונדערע שטרעמונגען — די אַסימילֿאַטאָרישע און נאַציאָנאַלֿע.

נישט געקוקט אויף די דאָזיקע רייסענישן, וואָס קאָמפליצירן און פֿאַרמיסטיקן די קעגנזייטיקע באַציִונגען, לֿאָזט זיך דאָך תמיד פֿילֿן דער דראַנג צו פֿאַראייניקונג, אָדער כאָטש צו אַ דערנענטערונג, און דער דאָזיקער דראַנג באַקומט אָפֿט די איבערהאַנט איבער דעם אַלֿעם, וואָס טיילֿט פֿונאַנדער די באַזונדערע אָרגאַניזאַציעס. לֿויט זיין אָביעקטיווער טענדענץ

(וואָס פֿאַלט צונויף אין אַ באַדייטיקער מאָס מיט סוביעקטיווע ווונטשן) איז דער דאָזיקער אייניקונגס־פּראָצעס גענויגט צו בילדן צוויי, אויב מען קאָן זיך אַזוי אויסדריקן, רוסלענדער אינטערנאַציאָנאַלן (אגב, נישט זייער ענלעך איינער צום צווייטן און ווייט נישט קיין גלייכווערטיקע) — איינעם אַ סאָציאַל־דעמאָקראַטישן און דעם צווייטן — אַ געמישטן מער־ווייניקער ס״רישן טיפּ.

די אינערלעכע צעמענטירונג פֿון די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציעס האָט זיך געגרייט אין משך פֿון אַ גאַנצער ריי יאָרן. עס זענען פֿאָרגעקומען געמיינזאַמע קאָנפֿערענצן, וואָס האָבן געהאַט דעם ציל אויסצואַרבעטן געמיינזאַמע פּאָליטישע דירעקטיוון — די ערשטע קאָנפֿערענץ פֿון דעם מין איז פֿאָרגעקומען אין יאַנואַר 1905, — און אין באַזונדערע שטעט, כמעט אומעטום, ווו עס האָבן עקסיסטירט פּאַראַלעלע נאַציאָנאַלע אָרגאַניזאַציעס, איז בעת די רעוואָלוציע־יאָרן פֿאָרגעקומען אַ קאָאָרדינירונג און קאָנסאָלידירונג, הויפּטזעכלעך אויפֿן יסוד פֿון אַ פֿעדעראַטיווער פֿאַראייניקונג, אָדער ווען דאָס איז געווען אוממעגלעך — אין דער פֿאָרם פֿון אַ געוויינלעכער קעגנזייטיקער אינפֿאָרמירונג און פֿאַרשטענדיקונג. ס׳האָבן זיך געשאַפֿן געמיינזאַמע קאָמיטעטן — „פֿעדעראַטיווע״, „פֿאַראייניקטע״, „אינפֿאָרמאַטיווע״, וועלכע האָבן אָפֿטמאָל אָנגעפֿירט מיט „אַרויסטרעטונגען״, אַרויסגעגעבן געמיינזאַמע אויפֿרופֿן אאַז״וו. אין איצטיקן מאָמענט איז דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אינטערנאַציאָנאַל מער־ווייניקער אַן אויספֿאָרמירטע אָרגאַניזאַציע. חוץ די ליטווינער און אוקראַינער, זענען די איבעריקע אָרגאַניזאַציעס — פּ. ס. ד., „בונד״, די לעטישע ס. ד., די אַרמענישע ס. ד. (די פֿאַראייניקונג מיט דער לעצטער איז נאָך נישט ענדגילטיק פֿאַרענדיקט) — באַשטאַנדטיילן פֿון דער אַלגעמיינער רוסלענדער ס. ד. א. פּ. אגב, איז די דאָזיקע פֿאַראייניקונג פֿאַקטיש אַדורכגעפֿירט נאָר אין די צענטראַלע איינריכטונגען ; די אָרטיקע אָרגאַניזאַציעס פֿירן נאָך איצט, כמעט אומעטום, אַ דורכויס זעלבשטענדיקע עקסיסטענץ; נישט געקוקט אויפֿן גענוג צענטראַליסטישן סטאַטוט, טראָגט נאָך פֿאַקטיש די פּאַרטיי אין איצטיקן מאָמענט גיכער אַ פֿעדעראַטיוון כאַראַקטער.

דער ס״רישער אינטערנאַציאָנאַל קומט צום אויסדרוק טיילווייז אין דער אידעיִשער נאָענטקייט, טיילווייז אין אויספֿאָרמירטע בלאָקן. אויפֿן געביט פֿון אָרגאַניזאַציאָנעלע טריט וועלן מיר אָנווייזן אויף דער קאָנפֿערענץ פֿון סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע איז צונויפֿגערופֿן געוואָרן אָנפֿאַנג 1907 דורך די ס. ר. מיט דער ספּעציעלער אויפֿגאַבע צו באַהאַנדלען די נאַציאָנאַלע פֿראַגע. עס זענען איינגעלאַדן געוואָרן אויסשליסלעך פּאַרטייען און גרופּעס פֿון ס״רישן טיפּ, אָדער אַזעלכע, וועלכע די איניציאַטאָרן פֿון דער קאָנפֿערענץ האָבן צוליב עפּעס וואָס פֿאַררעכנט צום דאָזיקן טיפּ. ס׳האָבן פֿיגורירט צווישן די איינגעלאַדענע די אַרמענישע „דראָשאַ־

קיסטן", די פ. פ. ס., די גרוזינישע סאָציאַלֿיסטן־פֿעדעראַלֿיסטן־רעוואָלֿוציאָנערן, די יידישע סיימיסטן; ווייטער אויך אַזעלֿכע אומבאַקאַנטע, ווי דער „טשוואַשער פֿאַרבאַנד פֿון ס. ר., עסטאָנישע פאַרטיי ס. ס., יאַקוטער פֿאַרבאַנד פֿון ס. ר., בוריאַטער פֿאַרבאַנד פֿון ס. ר., גריכישע גרופע ס. ר. אד"גל. — צוזאַמען 15. אַנוועזנד אויף דער קאָנפֿערענץ זענען געווען בלֿויז 5. ס'איז באַשלֿאָסן געוואָרן צו בילֿדן אַ סעקרעטאַריאַט, אַרויסצוגעבן אַן אָרגאַן, צונויפֿרופֿן צוזאַמענפֿאָרן אאַז"ו. וואַרשיינלֿעך איז דאָס אַלֿץ געבלֿיבן אויפֿן פאפיר.

עס זענען ענדלֿעך געמאַכט געוואָרן פרוּוון פֿון אַ דערנענטערונג צווישן די סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציעס און די נישט סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציעס. די פרוּוון פֿון אַ צענטראַלֿער פֿאַרשטענדיקונג זענען אַדורכגעפֿאַלֿן. אָבער אויף די ערטער בעת די רעוואָלֿוציע־יאָרן, זענען כסדר אַנטשטאַנען אַלֿגעמיינע אינפֿאָרמאַטיווע און קאָאָרדינירנדיקע איינריכטונגען.

7

די באַדינגונגען פֿון רוסישן פאָלֿיטישן לֿעבן האָבן ביז איצט געגעבן די סאָציאַלֿיסטישע פאַרטייען פֿאַרהעלֿטנישמעסיק ווייניק פֿאַרנעם פֿאַר קאָנקרעטע נאַציאָנאַלֿע „טאַטן", פֿאַר אַ רעאַלֿער „נאַציאָנאַלֿער פראַקטיק". דאָ וועט זיין דאָס אָרט אָנצומערקן דריי געביטן, אויף וועלֿכע די דאָזיקע פראַקטיק האָט זיך יאָ אַרויסגעוויזן: די וואַלֿן צו דער דומע, קאַמף קעגן פאָגראָמען און פראָפֿעסיאָנעלֿע באַוועגונג.

ביי די וואַלֿן צו דער דומע (מיר מיינען די צווייטע און דריטע דומע, אין דער ערשטער האָבן זיך די סאָציאַלֿיסטן נישט באַטייליקט) איז די נאַציאָנאַלֿע פֿראַגע נאָך נישט געווען אַוועקגעשטעלֿט אין גאַנצן פֿאַרנעם. דאָך האָט אין די גרענעץ־געביטן דער נאַציאָנאַלֿער מאָמענט געשפילֿט גאָר אַ באַדייטיקע ראָלֿע. דער וואַלֿקאַמף — יעדנפֿאַלֿס ביי די בורזשואַזע פאַרטייען — האָט זיך געפֿירט אין אַ באַדייטיקער מאָס, אויב נישט דער עיקר, לֿויט דער לֿיניע פֿון נאַציאָנאַלער צעטיילֿונג. די קאַנדידאַטור פֿון אַ „רוסישן מענטשן" קעגן אַ „פֿרעמדן" איז געווען אַ לֿאָזונג ביי די עכט־רוסישע לֿייט אין די גרענעץ־געביטן. קאַמף פֿאַר אַ פוילֿישער רעפרעזענטאַנץ קעגן דער „ייִדישער געפֿאַר" האָט באַפֿאַרבט מיט אַ העלֿער אַנטיסעמיטישער פֿאַרב די טאַקטיק פֿון די פוילֿישע „פֿרעמדע". „ווילֿט נאָר ייִדן!" — האָבן גערופֿן די יידישע וואַלֿ־קאָמיטעטן. די נאַציאָנאַלֿע פראָגראַמען זענען נישט געווען אויסגעפֿורעמט; אין וואָס באַשטייט דער שטרייט־פונקט איז נישט געווען אויפֿגעקלֿערט. אָבער נישט געקוקט דערויף, האָט דער נאַציאָנאַלֿער קאַמף אַרויפֿגעלֿייגט זיין שטעמפלֿ אויפֿן גאַנצן גאַנג פֿון דער וואַלֿ־באַוועגונג.

פֿאַר די סאָציאַלֿיסטישע פאַרטייען איז געשטאַנען די אויפֿגאַבע: די נאַציאָנאַלֿע אַנטאַגאָניזמען אַנטקעגנשטעלֿן אַן אַנדער מין אַנטאַגאָניזם —

דעם אַלגעמיין פּאָליטישן און קלאַסן־אַנטאַגאָניזם; דער נאַציאָנאַלער שנאה פֿון דער בורזשואַזיע אַנטקעגנשטעלן די אינטערנאַציאָנאַלע סאָלידאַריטעט פֿון די אַרבעטער. אָט די דאָזיקע אויפֿגאַבע איז אָוועקגעשטעלט געוואָרן מיט דער גאַנצער קלאָרקייט — און ווי ווייט מעגלעך האָט מען זי פֿאַרווירקלעכט. אין דער הינזיכט זענען געווען די גרעסטע שוועריקייטן אין דער צפֿון־מערב־געגנט. די פּראָגרעסיווע קרעפֿטן אין דער קריסטלעכער באַפֿעלקערונג זענען דאָרט זייער שוואַך, די אַרבעטער־באַוועגונג ביי די קריסטן בילדעט נאָך נישט קיין גענוג קענטיקע קראַפֿט, און אין די קליינע שטעטלעך איז זי אינגאַנצן נישט פֿאַראַן. דעריבער איז דער קאַמף צווישן די פּראָגרעסיווע און רעאַקציאָנערע עלעמענטן כסדר צונויפֿגעפֿאַלן מיטן קאַמף פֿאַר אַ יידישער אָדער נישט־יידישער קאַנדידאַטור. די אידעע פֿון סאָלידאַריטעט צווישן די אַרבעטער פֿון פֿאַרשידענע נאַציעס, וועלכע בילדן אין אַרמיי אין קאַמף קעגן די בורזשואַזע פּאַרטייען פֿון אַלע נאַציעס, איז דאָ גיכער געווען אַן אַבסטראַקטער פּרינציפּ, וועלכער האָט געפֿונען בלויז אַ שוואַכן אָנשפּאַר אין די קאָנקרעטע באַדינגונגען פֿון פּאָליטישן לעבן אין לאַנד. אָט פֿאַר וואָס פֿאַר דער יִדישער אַרבעטער־באַוועגונג, וועלכע שפּילט אַ דאָמינירנדיקע ראָלע אין דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג פֿון דער דאָזיקער געגנט, איז געשטאַנען נישט אַזוי פֿיל די אויפֿגאַבע פֿון קאָאָרדינירן איר טעטיקייט מיט דער טעטיקייט פֿון די נישט־יידישע אָרגאַניזאַציעס (פֿאַרשטייט זיך, אין יענע גרעסערע צענטערס, ווּ אַזעלכע אָרגאַניזאַציעס זענען געווען, איז אָט די אויפֿגאַבע געשטאַנען און געלייזט געוואָרן כּמעט אומעטום באַפֿרידיקנדיק, עס זענען געשאַפֿן געוואָרן געמיינזאַמע וואַלקאָמיטעטן, עס זענען אַרויסגעשטעלט געוואָרן געמיינזאַמע קאַנדידאַטן אאַז״וו), ווי די אויפֿגאַבע — אַ מער שווערערע — פֿון דער אינערלעכער „צעשפּאַלטונג” פֿון יִדנטום. מען האָט געדאַרפֿט פּאַראַליזירן די אַרבעט פֿון די יידישע בורזשואַזע מנהיגים, וועלכע האָבן אין נאָמען פֿון דער אויסערלעכער געפֿאַר געשטרעבט צו פֿאַראייניקן אונטער זייערע פֿליגלען די גאַנצע יִדישע מאַסע און פֿאַרשטאַרקן זייער מאַכט איבער איר. די הויפּט־אויפֿגאַבע איז דעריבער געווען צו באַפֿרייען די ברייטע פֿאָלקס־מאַסן פֿונם היפּנאָז פֿון די דאָזיקע „מנהיגים” און אַראָפּרייסן די מאַסקע פֿון יענער אידעע פֿון נאַציאָנאַלער איינהייט, אונטער וועלכער עס באַהאַלטן זיך די עגאָיסטישע אינטערעסן פֿון די פֿאַרמעגלעכע שיכטן.

אָבער דאָרטן, פֿאַרשטייט זיך, ווּ אין דער פֿאָרם פֿון אַ קאָמפּענסאַציע פֿאַרן איבעררייסן מיט דער בורזשואַזיע האָט די יִדישע מאַסע באַגעגנט פֿאַרבינדעטע אין די נישט־יִדישע אַרבעטער־מאַסן אָדער ביי דער דעמאָקראַטיע בכלל, דאָרטן האָט די אַרבעט פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע געפֿונען פֿאַר זיך מער גינסטיקע באַדינגונגען. דאָס איז געווען ווו־ניט־ווו אין צפֿון־מערב־קאַנט, אָבער הויפּטזאַכלעך אין פּוילן און אין דרום־קאַנט.

דאָ האָט די אַרבעטער־באַוועגונג זיך פֿונאַנדערגעגאָסן מער גלייכמעסיק צווישן די נאַציאָנאַלע גרופן. פֿירנדיק אין איר סביבה די ליניע וואָס טיילט אָפ די אַרבעטער־מאַסן פֿון די פֿאַרמעגלעכע קלאַסן, האָט די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע געזען, אַז ביי דער שכנישער נאַציע פֿירט זיך אַן ענלעכע טעטיקייט, וועלכע האָט געשאַפֿן פֿאַר איר פֿאַרבינדעטע און פֿריינד; דאָ האָט די אַרבעטער־באַוועגונג פֿון די פֿאַרשידענע נאַציעס קעגנזייטיק געשאַפֿן אַ פֿעסטן אָנשפאַר פֿאַר דער אינטערנאַציאָנאַלער איינהייט. דורך געמיינזאַמע קאַנדידאַטורן האָט דאָ דער אַרבעטער־קלאַס פֿון די פֿאַרשידענע פֿעלקער אַקעגנגעשטעלט זיין געמיינזאַמען ווילן קעגן די שטרעבונגען פֿון די בורזשואַזע פאַרטייען פֿון פֿאַרשידענע נאַציעס.

די וואַל־קאַמפאַניע צו דער דריטער דומע האָט זיך אויסגעצייכנט, ווי באַוווסט, מיטן איינפֿירן נאַציאָנאַלע קוריעס אין זייער אַ באַדייטיקע צאָל פונקטן. דאָרטן, ווו קוריעס זענען געווען איינגעפֿירט, איז די וואַל־קאַמפאַניע נאַטירלעך געווען צעטיילט לויט די נאַציעס און האָט זיך איינגעשלאָסן אין נאַציאָנאַלע רעמלעך; ס'איז אויך פֿאַרשוווּנדן דער באָדן פֿאַר נאַציאָנאַלע רייסענישן און די באַדינגונגען פֿאַר קעגנזייטיקער אינטערנאַציאָנאַלער שטיצע. די אויפֿגאַבע פֿון דער אינערלעכער פֿונאַנדערשיכטונג אין יעטוועדער נאַציע האָט זיך געשטעלט אין אַ מער נאַקעטער און שאַרפֿער פֿאָרם.

*

אין דער פֿראַגע וועגן קאַמף קעגן די פאָגראָמען איז די אידעישע פאָזיציע פֿון די היינטיקע סאָציאַליסטישע פאַרטייען בכלל אַ קלאָרע. אין די פרטים — זעען מיר גענוג באַדייטיקע וואַריאַציעס: אייניקע פאַרטייען האַלטן פֿאַר נויטיק אונטערצושטרייכן דעם ספעציפֿישן נאַציאָנאַלן מאָמענט פֿון די פאָגראָמען, אַנדערע — רוקן אַרויס אויפֿן ערשטן פלאַן דעם פאָליטישן מאָמענט. אייניקע קוקן אויף דער זעלבסטשוץ, ווי אויף אַן אַלגעמיין נאַציאָנאַלע זאַך, אַרום וועלכער אַלע דאַרפֿן זיך פֿאַראייניקן, איבערלאָזנדיק אַן אַ זייט די פאַרטייישע פֿאַרשידנהייטן, אַנדערע ווידער — קוקן אויף איר ווי אויף אַ באַזונדערן רינג פֿון דער אַלגעמיין פאָליטישער אַרבעט און באַמיען זיך אַריינצופֿירן יענע פאַרטייישע אָפגרענעצונג, ווי אין אַלע אַנדערע פאָליטישע אַרויסטרעטונגען. אָבער דאָס וויכטיקסטע פֿון אונזער שטאַנדפונקט איז די פֿראַגע — וועגן די באַציונגען, וואָס בילדן זיך אויס אין דער דאָזיקער ספֿערע צווישן די אַרבעטער פֿון פֿאַרשידענע נאַציאָנאַליטעטן און ספעציעל די פֿראַגע וועגן יענער ראָלע, וועלכע עס שפילט דאָ די אַרבעטער־מאַסע פֿון דער „הערשנדיקער נאַציאָנאַליטעט".

צו דער דאָזיקער פֿראַגע דאַרף מען צוגיין מיט נאָך מער פֿאָרזיכטיקייט, ווייל ס'איז נישט פֿאַראַן קיין מעגלעכקייט צו האָבן וועלכע נישט

איז פּינקטלעכע און דורכקאָנטראָלירטע מאַטעריאַלן. ס׳קומט אויס צו אָפּערירן מיט פּריוואַטע ידיעות אָדער אָרגאַניזאַציאָנעלע, אָפּט מאָל קעגנזעצלעכע.[25]

*

עס איז פֿאַראַן נאָך אַ געביט, ווּ עס קומען אין באַרירונג צווישן זיך די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, אָדער יעדנפֿאַלס זייערע מיטגלידער, וועלכע וויקלען פֿונאַנדער אין אַ געוויסער מאָס זייער „נאַציאָנאַלע פּראַקטיק". דאָס איז די פּראָפֿעסיאָנעלע באַוועגונג. אין דער טעאָריע באַציִען זיך כמעט אַלע סאָציאַליסטישע און אַלע אָן אויסנאָם סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אָרגאַניזאַציעס פֿון רוסלאַנד נעגאַטיוו צו אַ נאַציאָנאַלער צעברעקלונג פֿון פּראָפֿעסיאָנעלן קאַמף. אין דער פּראַקטיק אָבער איז אויך די פּראָפֿעסיאָנעלע פֿאַראיינען נישט פֿרעמד אַ נאַציאָנאַלע גרופּירונג. אַגב, ליגט די סיבה דערפֿון לגמרי נישט אינם געביט פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע גופֿא; זי ליגט גאָר אין אַן אַנדער פֿלאַכקייט, נעמלעך: אין דער פֿראַגע וועגן די באַציִונגען צווישן די פּראָפֿעסיאָנעלע פֿאַראיינען און די פּאָליטישע פּאַרטייען.

געוויסע פּאַרטייען שטייען אויפֿן שטאַנדפּונקט פֿון „פּאַרטייִשקייט" פֿון דער פּראָפֿעסיאָנעלער באַוועגונג. די פּראָפֿעסיאָנעלע פֿאַראיינען דאַרפֿן זיין פֿאָרמעל אָנגעשלאָסן אין דער פּאָליטישער פּאַרטיי, אָנערקענען איר פֿירונג; אָבער אויף וויפֿל די פּאַרטיי גופֿא איז אַ נאַציאָנאַלע און די פֿאַראייניקונג פֿון באַזונדערע נאַציאָנאַלע פּאַרטייען איז נאָך אינגאַנצן נישט אָדורכגעפֿירט געוואָרן, — אויף אַזוי פֿיל איז די אָנגעהערי־

---

[25] אין פֿאַרשידענע צייטונגען ווערן פֿלייסיק פֿאַרשפּרייט פֿאַרשידענע ידיעות, קלאַנגען און באָבע־מעשׂות, וועלכע דערלויבן צו רעדן וועגן דעם אָדער יענעם אָנטייל פֿון די רוסישע אַרבעטער אין דער פּאָגראָם־באַוועגונג. זעלבסטפֿאַרשטענדלעך, דאַרף מען זיך צו די דאָזיקע אינפֿאָרמאַציעס באַציִען מיט גרויס פֿאָרזיכט. נאָר דער טענדענציעזער שאָוויניזם קאָן איינזען אין דער פּאָגראָם־„טעטיקייט" פֿון די דעקלאַסירטע עלעמענטן פֿון די אַרבעטער עפּעס כאַראַקטעריסטישעס פֿאַרן רוסישן אַרבעטער־קלאַס אין גאַנצן. ס׳איז איבעריק וועגן דעם אַ סך צו רעדן. מיר ווילן נאָר באַרירן אַן אַנדער פֿראַגע — וועגן אָנטייל פֿון רוסישן אַרבעטער אין אַקטיוון ווידערשטאַנד קעגן די פּאָגראָמען. מיר פֿאַרמאָגן וועגן דעם זייער מאָגערע ידיעות. אין די צייטונגען קענען מיר געפֿינען אַ ריי רעזאָלוציעס פֿון אַרבעטער־מיטינגען, וועלכע דריקן אויס די גרייטקייט צו שטעלן אַן ענערגישן ווידערשטאַנד אַלע פּרוּוון פֿון פּאָגראָמען; ס׳איז אָן צווייפֿל, אַז אַזעלכע קאַטעגאָרישע דערקלערונגען האָבן נישט איין מאָל געהאַט אַ ווירקונג. אָבער דאָס באַציט זיך שוין צו דער מער שפּעטערדיקער עפּאָכע, 1906, ווען די הויפּטכוואַליע פֿון די פּאָגראָמען איז שוין אָפּגעפֿאַלן. פֿון דער גאָר פֿריִערדיקער עפּאָכע — אין רעכטן פֿייער פֿון די פּאָגראָמען — איז מיר באַקאַנט אַ מענגע פֿאַקטן, ווען רוסישע אַרבעטער און רוסישע אינטעליגענטע יוגנט האָבן געשפּילט זייער אַ באַדייטיקע ראָלע אין דער זעלבסטשוץ. אַזוי איז געווען אין אַדעס, יעקאַטערינאָסלאַוו, קיִעוו און אַנדערע ערטער. עס פֿאַרשטייט זיך, אַז ס׳איז נישט שווער צו ברענגען קעגנזעצלעכע פֿאַלן, ווען רוסישע אַרבעטער האָבן זיך פֿאַרהאַלטן פּאַסיוו.

קייט צו דער געגעבענער פאַרטיי פֿאַרבונדן מיט דער אָנגעהעריקייט צו דער געגעבענער נאַציע. צוזאַמען מיט פאַרטייִשקייט טראָגט אַריין די פאָליטישע פאַרטיי אין פראָפֿעסיאָנעלן פֿאַראיין אויך די נאַציאָנאַלע צעטיילונג, געוויס נישט־ווילנדיק, און געוויס צייטווייליק, ביז דער פֿאַראייניקונג.

ווייטער עקסיסטירט אַ נאַציאָנאַלע צעטיילונג אין געוויסע אינדוסטריע־צווייגן צוליב די אָדער אַנדערע אָביעקטיווע סיבות אין דער פראָדוקציע גופא; אַ גאַנצע ריי פֿאַכן, למשל, זענען איבערפֿולט אויסשליסלעך מיט יידישע אַרבעטער, צו אַנדערע פֿאַכן האָבן יידן לגמרי קיין צוטריט נישט. ס'איז נאַטירלעך, אַז אויך דאָ זענען די פראָפֿעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס איינהייטלעך לויט זייער נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל. דאָס איז אָבער נישט דערפֿאַר, ווייל זיי ווינטשן זיך צו זיין נאַציאָנאַל, נאָר פשוט צוליב דעם, וואָס אין געגעבענעם פֿאַך זענען נישט פֿאַראַן קיין אַרבעטער פֿון אַן אַנדער נאַציע, אָדער זיי האָבן עפעס נאָך נישט קיין באַדערפֿעניש זיך צו אָרגאַניזירן. בכלל גענומען ווערט אַלץ שטאַרקער די באַדערפֿעניש צו שאַפֿן אַן איינהייטלעכע פראָפֿעסיאָנעלע באַוועגונג, און אַזוי ווי פרינציפיעלע פֿאַרטיידיקער פֿון אַ נאַציאָנאַלער צעטיילונג זענען נישט פֿאַראַן, פֿאַרשווינדט טאַקע אַלץ מער און מער די נאַציאָנאַלע איזאָלירטקייט. אין די דרום־מערבדיקע און דרומדיקע גובערניעס זענען די פראָפֿעסיאָנעלע פֿאַראיינען כמעט אומעטום אינטערנאַציאָנאַל. אויף צפֿון־מערב קאָן מען אויך אָנציילן זייער אַ באַדייטיקע צאָל געמישטע, לויט זייער צוזאַמענשטעל, פראָפֿעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס; לויט אַלע וואַרשיינלעכקייטן בילדן זיי אַ גרויסע מערהייט. מיר האָבן אָבער נישט וועגן דעם קיין פינקטלעכע ידיעות.

וועגן די קעגנזייטיקע באַציִונגען אינעווייניק אין די אינטערנאַציאָנאַלע פֿאַראיינען געפֿינען מיר אין דער פרעסע כמעט נישט קיין שום ידיעות. בכלל גענומען איז אין דער פראַקטיק פֿון דער אַרבעטער־באַוועגונג אין רוסלאַנד באַקאַנט אַ געוויסע צאָל קאָנפֿליקטן, וואָס זענען אַנטשטאַנען צווישן די אַרבעטער פֿון איין און דער זעלביקער פראָפֿעסיע אויפֿן באָדן פֿון נאַציאָנאַלער קאָנקורענץ. זייער אַ שאַרפֿע פֿאָרעם האָט אָנגענומען דער קאַמף צווישן די פוילישע און יידישע וועבער אין לאָדזש און ביאַליסטאָק צוליב דער פֿראַגע וועגן צולאָזן די יידן צו די מעכאַנישע שטולן. ס'איז אָבער באַוווּסט, אַז אין ביאַליסטאָק, למשל, איז נאָך לאַנגע רייבונגען געקומען צו אַ געמיינזאַמער פֿאַרשטענדיקונג, לויט וועלכער מען האָט אויף אַ באַשטימטן אופֿן רעגולירט דעם ענין. (מען האָט אָנגענומען די נאָרמע פֿון 50 פראָצענט). עס עקסיסטירט אַ געמיינזאַמער פראָפֿעסיאָנעלער פֿאַראיין, וואָס גיט אַכטונג, אַז דער אָפמאַך זאָל געהאַלטן ווערן. אָט די איינצלנע פֿאַלן פֿון קאָנפֿליקטן האָבן אַ שייכות נישט אַזוי צו דער פראַקטיק פֿון די פראָפֿעסיאָנעלע פֿאַראיינען ווי צו דער פראַקטיק פֿון דער נישט־אָרגאַניזירטער אָדער שוואַך אָרגאַניזירטער אַרבעטער־באַוועגונג. אַחוץ אַזעלכע איינצל־

פֿאַלן קאָן מען בכלל קאָנסטאַטירן אַ פֿרידלעכע צוזאַמענאַרבעט פֿון אַרבעטער פֿון פֿאַרשיידענע נאַציאָנאַליטעטן אין דער פראָפֿעסיאָנעלער באַוועגונג.[26]

מיר ווען דערמאָנען נאָך אַ געביט פֿון דער טעטיקייט פֿון די פראָפֿעסיאָנעלע פֿאַראיינען, וועלכער געפֿינט זיך נאָך איצט אין אַ פרימיטיוון צושטאַנד, אָבער ווען ער וועט מיט דער צייט זיך אַנטוויקלען, וועט ער אין אַ געוויסער מאָס דאָך אַרויסרוקן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע. מיר מיינען דאָ אייגנטלעך די קולטור־ און בילדונגס־טעטיקייט, וועלכע גייט אויך אַריין אין קרייז אויפֿגאַבעס פֿון די פראָפֿעסיאָנעלע פֿאַראיינען. אויף וויפֿל דער

---

[26] איך וועל מיר דערלויבן צו ברענגען אַ ביסל אינפֿאָרמאַציעס, וועלכע עס האָט מיר איבערגעגעבן אַ פּערזאָן, וואָס שטייט נאָענט צו דער פראָפֿעסיאָנעלער באַוועגונג, וועגן דער באַוועגונג אין ווילנע און דער אַרומיקער געגנט: „דער פֿאַראיין פֿון די לעדער־אַרבעטער האָט געציילט (ביז דער לעצטער צייט זומער 1908; איצט, ווי אַלע אַנדערע פֿאַראיינען, געפֿינט ער זיך אין אַ צושטאַנד פֿון צעפֿאַלונג) אַן ערך 650 ייִדן און 150 קריסטן — ליטווינער און פּאָליאַקן. אין דער פֿאַרוואַלטונג האָבן ייִדן די מערהייט; די קאַנדידאַטן ווערן אַרויסגעשטעלט לויט די פֿאַכן. יידישע פֿאַכן זענען פֿאַראַן עטלעכע (שוסטער, שטעפּער, הענטשקע־מאַכער), די קריסטן זענען אַלע קאָנצענטרירט אין איין פֿאַך — שוסטעריי. אויף די פֿאַרזאַמלונגען באַנוצט מען געוויינלעך אי רוסיש, אי יידיש. די באַציִונגען זענען געווען און געבליבן גוטע; רייבונגען צווישן פֿאַרשידענע פֿאַכן זענען געווען פֿון אַ פראָפֿעסיאָנעלן כאַראַקטער, אָבער קיין מאָל זענען נישט געווען קיין סכסוכים אויפֿן נאַציאָנאַלן באָדן“... „דער פֿאַראיין פֿון מעטאַל־אַרבעטער האָט געציילט אַן ערך אַזוי פֿיל מיטגלידער ווי דער לעדער־פֿאַראיין, צווישן זיי מער ווי אַ העלפֿט קריסטן. אין דער פֿאַרוואַלטונג האָבן אויך די לעצטע געהאַט אַ מערהייט; די באַציִונגען — די זעלביקע ווי אין לעדער־פֿאַראיין; רייבונגען זענען דאָ געווען מער, אָבער ווידער אַמאָל נישט אויפֿן נאַציאָנאַלן באָדן“ . . . „ס׳האָט עקסיסטירט נאָך אַ געמישטער פֿאַראיין פֿון בוי־אַרבעטער; — די רעגירונג האָט אים פֿאַרמאַכט. אָנגעפֿירט האָבן ייִדן. די באַציִונגען זענען געווען ווי אַמבעסטן . . . אין סמאַרגאָן עקסיסטירט אַ פֿאַראיין פֿון גאַרבער, וועלכער ציילט ביז 2000 מיטגלידער — כמעט גלייך אויף גלייך ייִדן און קריסטן; די באַציִונגען — ביז גאָר פֿריינדלעכע. די פֿילשפראַכיקייט האָט געשאַפֿן טעכנישע שוועריקייטן, האָט אַ ביסל טאָרמאָזירט די אַרבעט, הויפּטזעכלעך די פראַקטישע זייט, אָבער קיין שום פֿאַקטן פֿון צוזאַמענשטויסן אָדער ערנסטע רייבונגען אויפֿן נאַציאָנאַלן באָדן זענען נישט באַוווּסט נישט מיר און נישט אַנדערע, וועלכע זענען נאָענט באַקאַנט מיט די געמישטע פֿאַראיינען . . . אין לעדער־פֿאַראיין האָט זיך אַ געוויסע צייט באַמערקט ביי די קריסטלעכע אַרבעטער אַן אומצופֿרידנקייט דערמיט, וואָס די „שטרייק־מאַכעריי“, מיט וועלכע די יידישע אַרבעטער זענען געווען מער אָנגעשטעקט, ליידיקט אָפּט אויס די קאַסע פֿון פֿאַראיין, אָבער די דאָזיקע שטילע אומצופֿרידנהייט האָט נישט געפֿירט צו קיין פֿאָלגן.ביים דאָזיקן פֿאַראיין עקסיסטירט אַ ביבליאָטעק מיט אַ לעזע־זאַל. ביים צונויפֿשטעלן די רשימה פֿון די זשורנאַלן און צייטשריפֿטן, האָבן די פֿאָרשטייער פֿון די „נאַציעס“ אַרויסגעוויזן כמעט אַ ריירנדיקע קעגנזייטיקע זאָרג וועגן דעם, אַז ס׳זאָלן זיין געווג פרעסע־אָרגאַנען אויף אַלע דריי שפּראַכן“. זעלבסטפֿאַרשטענדלעך איז ווילנע אין דעם פֿאַל נישט קיין אויסנאַם, און די אָבסערווירונגען וואָס מען האָט געמאַכט אין דער דאָזיקער שטאָט זענען אויך כאַראַקטעריסטיש פֿאַר די אַנדערע.

פֿאַראיין פֿירט אַזאַ אַרבעט קומט אים שוין אויס זיך צו רעכענען מיט די פֿאַרשיידנקייטן פֿון דער קולֿטור־פֿיזיאָנאָמיע, פֿון די גייסטיקע באַדערפֿענישן, שפּראַך און פּסיכאָלֿאָגיע פֿון די אַרבעטער פֿון די באַזונדערע נאַציעס. די קולֿטור־אַרבעט ווי די פּאָלֿיטישע, דאַרף מען פֿירן צופּאַסנדיק זיך צו די אייגנאַרטיקייטן פֿון דער געגעבענער נאַציאָנאַלֿער סביבה. דערפֿון שטאַמט די נויטווענדיקייט אין נאַציאָנאַלֿע סעקציעס. אַ מין נאַציאָנאַלֿ־קולֿטורעלֿע אויטאָנאָמיע אין די ראַמען פֿון געמיינזאַמען פֿאַראיין. דער דאָזיקער פּרינציפּ איז אַרויסגערוקט געוואָרן נאָך אויף דער 7טער קאָנפֿערענץ פֿון „בונד" (פֿרילֿינג 1906); אין זעלביקן זינען זאָגן זיך אויך אַרויס די סיימיסטן און די אוקראַינער. דאָס פֿאַרווירקלעכן דעם דאָזיקן פּרינציפּ האַלֿט נאָך דערווײַלֿ ערשט ביים אָנהויב.

*

מיר האָבן אָנגעהויבן אונזער אַרטיקלֿ מיט דער אָנווייזונג, אַז די אַרבעטער־באַוועגונג האָט כסדר געשטרעבט צו גיין מיט איר באַזונדערן וועג, וועלֿכער שיידט זיך אונטער פֿון יענעם וועג, מיט וועלֿכן עס גייען אַנדערע קלֿאַסן פֿון דער געגעבענער נאַציע. מיר האָבן אָנגעוויזן, אַז די דאָזיקע כאַראַקטעריסטיק קאָן מען נישט אָנווענדן אין אַ גלֿייכער מאָס בנוגע אַלֿע סאָציאַלֿיסטישע פּאַרטייען. נישט אַלֿע פֿירן זיי זייער לֿיניע דייטלעך און שאַרף. אַנדערע פֿילן נאָך צו קלֿאָר זייער קרובהשאַפֿט מיט די בירגערלֿעכע שיכטן.

מיר וואָלֿטן געוואָלֿט אונטערשטרייכן נאָך איין זאַך. די דייטלֿעכקייט און שאַרפֿקייט פֿון דער קלֿאַסן־פּאָלֿיטיק געפֿינט זיך ווייט נישט אין אַ ווידערשפּרוך צו דער אָנגעוויזענער ראָלֿע, וואָס עס שפּילֿט די נאַציאָנאַלֿע אויפֿלֿעבונג. כּדי צו שפּילֿן אַזאַ ראָלֿע איז נישט נייטיק צו שווערן טרייהייט דעם נאַציאָנאַלֿיזם, וואָס שטייט איבער אַלֿע קלֿאַסן. איך וועלֿ מיר דערלֿויבן צו ברענגען אַלֿס אַ ביישפּילֿ די יידישע סאָציאַלֿ־דעמאָקראַטיע. דער „בונד" האָט אַלֿע מאָלֿ געשטרעבט צו פֿירן זיין קלֿאַסן־לֿיניע קלֿאָר און שאַרף, נישט אָפּנייגנדיק אָן אַ זייט. און צוזאַמען דערמיט, נאָכפֿאָלֿגנדיק קלֿאַסן־אויפֿגאַבעס און שטעלֿנדיק זיי בראָש פֿון אַלֿץ, האָט ער זיך אַרויסגעוויזן אַלֿס אַן אומגעהויערער פֿאַקטאָר פֿון נאַציאָנאַלֿן לֿעבן ביי יידן. ער האָט געוועקט די געזעלשאַפֿטלֿעכע ענערגיע, סטימולֿירט אין אַן אומגעהייערן גראַד די קולֿטור־אַנטוויקלֿונג, האָט געשאַפֿן זייער אַ ברייטע לֿיטעראַטור, האָט געשפּילֿט אַן אומגעהויערע ראָלֿע אין דער אַנטוויקלֿונג פֿון דער פֿאָלֿקס־שפּראַך.

די אַרבעטער־באַוועגונג דאָס איז דער רוקנביין פֿון דער באַפֿרייונג־באַוועגונג בכלֿל און פֿון דער נאַציאָנאַלֿער — בפֿרט... און וואָס שאַרפֿער עס טיילֿט זיך אויס איר קלֿאַסן־אינדיווידואַלֿיטעט, וואָס דייטלֿעכער זי רוקט זיך אַרויס און באַפֿרייט זיך פֿון דער בורזשואַזער ירושה און איר אָנוווקס, אַלֿץ שטאַרקער ווערט אָט דער דאָזיקער רוקנביין. אין זיין כוח — לֿיגט די ערבות פֿאַר דער צוקונפֿט פֿון גאַנצן נאַציאָנאַלֿן אָרגאַניזם.

די ייִדן־פֿראַגע אין רוסלאַנד*

1

אין יאָר 1797 האָט פּאַוול דער ערשטער פֿאַראָרדנט אַרויסצופֿאָדערן פֿון מינסקער גובערנאַטאָר, „נאָכן אויסהערן די מיינונג פֿון די פּריצים (דוואָריאַנעס), אַן אויפֿקלערונג וועגן די סיבות פֿון דער אָרעמקייט ביי די פּויערים און אויסגעפֿינען מיטלען, ווי אַזוי זייער לאַגע צו פֿאַרבעסערן”. אַלס ענטפֿער איז געקומען די „מיינונג” פֿון די „מאַרשאַלס” — די אָנפֿירער פֿון די דוואָריאַנעס אין מינסקער גובערניע (פּרעדוואָדיטעלי דוואָריאַנסטוואָ). נאָך אייניקע באַמערקונגען וועגן מאָגערן באָדן און גערעטעניש, מגיפֿות אויף בהמות א״אַ האָבן די „מאַרשאַלן” געשריבן: „ביי דעם דאָזיקן נידעריקן מצב פֿון דער פּויערישער ווירטשאַפֿט איז נאָך די הויפּט־סיבה די ייִדן... זיי פֿאַרנעמען זיך נישט מיט אייגענער אַרבעט און לעבן מיט זייערע משפּחות אין די דערפֿער, זויגן אַרויס דאָס לעצטע פֿון די פּויערים מיט פֿאַרשידענע מיטלען, וואָס זענען בלויז זיי אַליין באַקאַנט; נעמלעך: זיי באָרגן אויס די פּויערים בראָנפֿן, וואָס דערפֿירט זיי צו שיכּרות; מיט פֿאַרשידענע שפּיצלעך און פֿאַלשע שטיק דערפֿירן זיי די פּויערים צו אָרעמקייט און מאַכן זיי אומפֿעיִק צו פֿירן זייער באַלעבאַטישקייט”.

די דאָזיקע קורצע שורות — דאָס איז די ערשטע פֿאָרמל פֿון געזעלשאַפֿטלעכן אַנטיסעמיטיזם אין רוסלאַנד. מען האָט אויסגעפֿונען אַ כּשוף־וואָרט, און געפֿונען אַזוי געלונגען, אַז אין משך פֿון העכער 100 יאָר ווערט עס כּסדר איבערגעחזרט ביז איצט, מיט די אָדער אַנדערע וואַריאַציעס, וואָס ענדערן נישט די עצם־זאַך. די פֿראַגע איז אַוועקגעשטעלט געוואָרן, און די פֿירער פֿון דער אָפֿיציעלער רוסישער פּאָליטיק האָבן אַקצעפּטירט אַזאַ מין אַוועקשטעלן די פֿראַגע.

נאָך די מינסקער דוואָריאַנעס האָבן גענומען אַ וואָרט די דוואָריאַנעס פֿון אַנדערע גובערניעס — פּאָדאָליער, וואָלינער, ליטווישע. אין די פּראַקטישע אויספֿירן זענען זיי נישט אַלע געווען איינשטימיק, אָבער צו איין הסכּם זענען זיי אַלע יאָ געקומען: „די הויפּט־סיבה זענען די ייִדן”. און נאָך אין איין זאַך זענען זיי אַלע געווען איינשטימיק: ס'איז נויטיק אַ שטאַרקערער שוץ פֿון די פּריצישע רעכט און אינטערעסן.

---

* איבערגעדרוקט פֿון וויעסטניק יעווראָפּי, אַפּריל 1911. איבערגעזעצט אויף ייִדיש פֿון וו. שולמאַן.

די דאָזיקע ביידע מאָטיוון — דאָס ייִדישע „אַריינדרינגען” און די נויטיקייט צו שיצן די רעכט פֿון די פריצים — ציט זיך ווי אַ רויטער פֿאָדעם דורך דער גאַנצער לֿיטעראַטור פֿון די פריצישע „מיינונגען” פֿון יענער צייט. אָרגאַניש, אומטיילֿבאַר מיטאַנאַנדער פֿאַרבונדן, שפיגלֿען זיך אָפ די דאָזיקע מאָטיוון אויך אין די באַריכטן פֿון דעם מיניסטער־פאָעט דערזשאַווין, דעם דאָזיקן ערשטן אידעאָלאָג פֿון רוסישן אַנטיסעמיטיזם; זיי לֿייגן אַרויף אַ בולטן שטעמפלֿ אויף דער ערשטער „געזעצן־זאַמלֿונג וועגן ייִדן” (1804) און בילֿדן דעם גאַנצן סיסטעם פֿון פאָלֿיטישן אַנטיסעמיטיזם.

די ייִדן־פֿראַגע איז אויף אַזאַ אופֿן אַוועקגעשטעלט געוואָרן אין אַ פרייצישער באַלֿויכטונג. אייגנטלֿעך איז דאָס געווען נישט קיין זעלֿבסטשטענדיקע און אין עצם אַפֿילו נישט קיין „ייִדישע” פֿראַגע. די ייִדן אַלֿס אַזעלֿכע האָבן געוויס קיינעם נישט אינטערעסירט. די פֿראַגע וועגן זיי איז אַנטשטאַנען דורך אַגב. דאָס איז געווען נישט קיין ייִדן־פֿראַגע, נאָר אַן אַנטי־ייִדישער ענטפֿער אויף דער פויערים־פֿראַגע.

די טעמע איז געווען — די פויערים. וועגן זיי, נישט וועגן די ייִדן, האָט מען גערעדט. לֿאָמיר זאָגן דייטלֿעכער: וועגן די פויערים און די פריצים. אין עצם איז דאָס געווען אַ פֿראַגע וועגן לֿייב־אייגנטום (פאַנשטשיזנע). אָבער אַזוי אַוועקשטעלֿן די פֿראַגע האָט זיי נישט געלֿוינט און ס'איז געווען פֿאַר זיי נישט באַקוועם, האָט מען די פֿראַגע געמאַכט פֿאַר אַ ייִדישע. און עס איז נישט געווען קיין ריינער צופֿאַלֿ, וואָס דער זעלֿבער דערזשאַווין, וואָס איז געווען דער ערשטער אידעאָלאָג פֿון דער אַנטיסעמיטישער קאַמפאַניע אין יענער צייט, האָט געהערט צו די סאַמע פֿאַרביסענע קעגנער אַפֿילו פֿון יענע נישטיקע האַלֿב־מיטלֿען, וואָס זענען געווענדט אויף צו באַגרענעצן דאָס לֿייב־אייגנטום רעכט, וועגן וואָס מען האָט אָנגעהויבן רעדן אין די ערשטע יאָרן פֿון דער הערשאַפֿט פֿון אַלֿעקסאַנדער דעם ערשטן.

עס איז באַקאַנט די ראָלֿ פֿון די ייִדן אין דאָרפֿישן לֿעבן פֿון יענער צייט: מיט ייִדישע הענט האָבן די דוואָריאַנעס עקספלֿואַטירט די פויערים. די ייִדן זענען געווען די שוואָם — אויסגעקוועטשט זי האָבן די פריצים. און בעת די ראָלֿ פֿון די ייִדן האָט זיך געוואָרפֿן אין די אויגן, זענען די פריצים געבלֿיבן אין שאָטן. און ווען עס האָט זיך געשטעלט די פֿראַגע: ווער איז שולֿדיק? — איז דער ענטפֿער געווען אַן איינהייטלֿעכער: די ייִדן. דער לֿייבאייגנטימער, וואָס באַהאַלֿט זיך הינטערן רוקן פֿון די ייִדן — אָט ווער עס איז געווען דער באַגייסטערער פֿון די אַנטי־ייִדישע פֿאַראָרדענונגען, אָט ווער עס איז געווען, אויב מען קאָן זיך אַזוי אויסדריקן, דער מחבר פֿון דער ייִדן־פֿראַגע אין איר טראַדיציאָנעלֿער אַוועקשטעלֿונג.

די אידעע איז נישט געווען אַזוי אָריגינעלֿ. זי איז אויסגעוואַקסן אויפֿן באָדן פֿון פֿילֿ־דורותדיקער טראַדיציע פֿון דער אַלֿטער פוילֿיש־

ליטווישער מלוכה; אָבער אויך אַהין איז זי אַריינגעבראַכט געוואָרן פֿון מערב־אייראָפּע, צוזאַמען מיט דער יִדישער מאַסן־עמיגראַציע. דאָ ווי דאָרטן האָט מען אויף די יִדן געקוקט ווי אויף אַ מיטל, ווי אויף אַ וועַרקצייג, ווי אויף אַ שטיק־פּונקט פֿאַר די אָדער אַנדערע שיכטן, פֿאַר דער רעגירונג, פֿאַר דער „איינגעבוירענער באַפֿעלקערונג”. ס׳איז באַקאַנט דער קלאַסישער שפּרוך, וועלכן מיר געפֿינען אין סטאַטוט פֿון פּוילישן קעניג קאַזשימיעזש: „די יִדן דאַרפֿן האָבן אַלע מיטלען אָנצוזאַמלען געלט, כדי אין פֿאַל פֿון נויטווענדיקייט זאָלן זיי קאָנען אַ טייל דערפֿון אָפּגעבן פֿאַר דער מלוכה”. די פֿאָרמען פֿון אויסנוצן האָבן זיך געביטן; פֿון אָנהייב האָט מען אויף די יִדן געקוקט ווי אויף אַ גוטן קוואַל פֿון הכנסה, שפּעטער האָט מען פֿון זיי גענומען ציִען אויך אַ ריין פּאָליטישן ריווח, אָבער אַ שטיק־פּונקט זענען זיי געווען און בלייבן אַזוי ביז איצט.

אין רוסלאַנד האָבן די דוואָריאַנעס אין דער הינזיכט געזאָגט בלויז דאָס ערשטע וואָרט. אין משך פֿון העכער 100 יאָר זענען צוגעקומען נאָך נייע ווערטער. אָבער שטענדיק האָט מען די ווערטער וועגן יִדן אַרויסגערעדט עפּעס אויף אַן אַנדער טעמע, עפּעס וועגן עמעצנס זייטיקע אינטערעסן און נוצן. נאָך די דוואָריאַנעס און צוזאַמען מיט זיי זענען אויף דער סצענע אַרויסגעטראָטן אויך אַנדערע קלאַסן, שיכטן, גרופּעס און קליקעס. עס זענען געקומען אונטערטעניקסטע ווענדונגען און תחנונים — בקשות פֿון שטאָטישע שיכטן: זיי האָבן זיך געקלאָגט אויף דער יִדישער קאָנקורענץ, געוויינט, אַז די יִדישע בעלי מלאָכות און סוחרים נעמען אַוועק דאָס ברויט ביי דער „איינגעבוירענער” באַפֿעלקערונג, גראָבן אונטער דאָס קריסטלעכע האַנטווערקערטום און דעם האַנדל, רויִנירן דעם קריסטלעכן האַנדל־ און אינדוסטריע־קלאַס. אומזעבאַר, אָבער וואָגיק האָבן זיך געלאָזט פֿילן די אינטערעסן פֿון דער אַדמיניסטראַציע, באַזונדערס דער אָרטיקער, וועלכע האָט גאָר גיך פֿאַרשטאַנען, וואָס פֿאַר אַ גרויסן נוצן זי קאָן אַרויסציִען פֿון דער אידעע, אַז יִדן בילדן אַ שעדלעכן עלעמענט פֿאַר דער באַפֿעלקערונג, פֿון דער רעכטלאָזער לאַגע פֿון דער יִדישער מאַסע, וועלכע איז פֿולקום אָפּהענגיק פֿונם ווילקיר פֿון דער פּאָליצייִשער מאַכט. מען האָט אַרויסגערוקט ריין פּאָליטישע אינטערעסן, וועלכע האָבן זיך אַזוי בולט אַרויסגעוויזן פֿאַר די לעצטע צענדליקער יאָרן, אין דער עפּאָכע, ווען עס האָט זיך ברייט אַנטוויקלט די פֿרייהייט־באַוועגונג: ס׳איז געווען גאַנץ באַקוועם אַוועקצושטעלן די דאָזיקע גאַנצע באַוועגונג אויפֿן חשבון פֿון די יִדן. די לעגענדע וועגן דער „יִדישער רעוואָלוציע” האָט געפֿונען פֿאַר זיך אַ גינסטיקן באָדן.

אין אונזער אויפֿגאַבע גייט נישט אַריין צו שילדערן און אַנאַליזירן דעם גאַנצן קאָמפּליצירטן קנויל פֿון די פֿאַרשידנסטע עגאָיִסטישע אינטערעסן, וואָס אונטער זייער דרוק זענען צוגעקומען אַלץ נייע פּונקטן צום

באַשולדיקונגס־אַקט קעגן די ייִדן און וואָס צוליב זיי איז פּאַראַלעל געפֿירט געוואָרן די סיסטעם פֿון דער אַנטי־ייִדישער פּאָליטיק. פֿאַר אונז איז נייטיק אונטערצושטרייכן איין זאַך: די אידעע וועגן דער ייִדישער שולד איז צוגעטשעפּעט געוואָרן צו אַלץ, איז געווען אַ סורראָגאַט פֿון אַלערליי ענטפֿערס אויף אומבאַקוועמע פֿראַגעס. דעם ייִדן האָט מען אָפּגעשטויסן ווען דאָס איז געווען נויטיק, צוגעצויגן ווען עס האָט זיך געדאַכט, אַז דאָס וועט ברענגען אַ וועלכן נוצן; מיטן ייִדן האָט מען געשלאָגן דעם קעגנער, זיך געוואָרפֿן מיט אים ווי מיט אַ פּילקע (באַל) אין קאָמפּליצירטן פּאָליטישן שפּיל. דאָס דאָזיקע שפּיל איז פֿאַר דער וועלט אויפֿגעדעקט געוואָרן נישט אינגאַנצן, אָבער ס׳איז גענוג דאָס, וואָס מיר ווייסן.

2

וואָס אייגנטלעך האָבן געזאָלט באַטייטן די ווערטער „ייִדן־פֿראַגע״? דאַכט זיך, אַז דאָס האָט געדאַרפֿט זיין די פֿראַגע וועגן דעם, ווי אַזוי זאָל איינגעאָרדנט ווערן דאָס לעבן פֿון די ייִדן, ווי אַזוי באַפֿרידיקן די אינטערעסן פֿון די ייִדישע מאַסן, ברענגענדיק זיי, פֿאַרשטייט זיך, אין איינקלאַנג מיט די אינטערעסן פֿון ברייטן כלל, צו וועמען זיי געהערן אַלס אַ טייל. מיר האָבן געזען, אַז אין דער אמתן איז דאָס נישט געווען אַזוי. אין דער אמתן איז די „ייִדן־פֿראַגע״ געשטאַנען אַנדערש, נעמלעך: ווי אַזוי אויסנוצן די ייִדן.

עס איז זעלבסטפֿאַרשטענדלעך, אַז דערביי האָט דאָך געמוזט אַנטשטיין די פֿראַגע וועגן די ייִדן גופֿא: וואָס מאַכט מען מיט די ייִדן אַליין? איינפֿאַך לאָגיש האָט נישט געקאָנט אַנטשטיין די פֿראַגע. אָבער דער הויפּטסטימול פֿון פּאָליטישע און אַלע אַנדערע אינטערעסן איז געוויס באַשטאַנען נישט אין דער דאָזיקער פֿראַגע, נאָר דערין — „ווי אַזוי אויסנוצן״? ווייל דאָ טאַקע איז געווען (און נאָך ביז איצט פֿאַראַן) די אמתע רעאַלע פֿאַראינטערעסירטקייט פֿון באַשטימטע געזעלשאַפֿטלעכע (און אַנטי־געזעלשאַפֿטלעכע) קרעפֿטן. ס׳איז גאַנץ פֿאַרשטענדלעך, אַז די דאָזיקע פֿאַראינטערעסירטקייט האָט געגעבן דער רוסישער פּאָליטיק אין דער ״ייִדן־פֿראַגע — ביי אַלע אירע טיילווייזע זיגזאַגן — אַ געוויסע אַלגעמיינע אויסגעהאַלטנקייט, שטאַנדהאַפֿטיקייט פֿון מעטאָד.

ס׳איז אינטערעסאַנט אָנצווייזן אויף איין אומשטאַנד. אויב עמעצער וואָלט זיך אַנטשלאָסן צו גלייבן אין די אַלע שרעקלעכע זאַכן, וואָס מען האָט אַזוי פֿיל אָנגערעדט וועגן די ייִדן, אין די אַלע מעשיות וועגן זייער איינפֿלוס, צוזאַמענגעשלאָסנקייט, מעכטיקייט אאַז״וו, וואָלט ער געדאַרפֿט באַקומען דעם איינדרוק וועגן ייִדן ווי וועגן אַ געוואַלטיק מעכטיקן געזעלשאַפֿטלעכן כוח. אין דער אמתן אָבער — און אַזאַ פּאַראַדאָקסאַלע סיטואַציע איז עס שוין די נייגונג גופֿא „אויסצונוצן״ די ייִדן ווי אַ ווערקצייג, ווי

אַ שטיצע, ווי אַ פֿאַראַוואַן, אַט די נייגונג אַליין אַרויפֿצוואַרפֿן אויף זיי כלערליי בלבולים, דערין אויך יענעם, וועלכן מיר האָבן אָקערשט דערמאָנט, איז באַשאַפֿן געוואָרן אין אַ באַדייטיקער מאָס טאַקע דערפֿאַר, ווייל אין ייִדנטום גופֿא האָט זיך נישט געשפּירט קיין שום געזעלשאַפֿטלעכע קראַפֿט. און דעריבער טאַקע (יעדנפֿאַלס צום טייל דעריבער) האָט דער ייִד נישט אַרויסגערופֿן צו זיך אַן אינטערעס אַליין און פֿאַר זיך, נאָר אַלס מיטל צו דערגרייכן אַ וועלכן נישט איז זייטיקן ציל. נישט זייענדיק קיין אַנזעעוודיקע אַקטיווע געזעלשאַפֿטלעכע קראַפֿט, מיט וועלכער מען זאָל זיך דאַרפֿן רעכענען, איז דאָס ייִדנטום נאַטירלעך געווען אויסגעשטעלט אויף אַ ראָל פֿון אַ פּאָליטישער פּילקע, מיט וועלכער עס האָבן פּאָליטיש געשפּילט די מער שטאַרקע און מעכטיקע.

און ווירקלעך, חוץ דער סאַמע לעצטער צייט, קאָן מען נישט רעדן וועגן וועלכע נישט איז אַרויסטרעטונגען — פּאָליטישע אָדער געזעלשאַפֿטלעכע — אין וועלכע עס זאָל זיך האָבן אַרויסגעוויזן דער אָרגאַניזירטער ווילן פֿון די ייִדישע מאַסן. דאָס הייסט נישט, פֿאַרשטייט זיך, אַז די ייִדן האָבן זיך פֿאַרהאַלטן גלייכגילטיק צו זייער גורל, אַז ביי זיי איז נישט געווען אין אַ גענוג־שטאַרקער מאָס אַנטוויקלט דאָס געפֿיל פֿון געזעלשאַפֿטלעכקייט. ניין, אָבער כדי אַרויסצוווייזן אַ וועלכן נישט איז באַוווסטזיניקן און פּלאַנמעסיקן דרוק — שוין נישט רעדנדיק וועגן אַ פּאָליטישן דרוק — האָבן די ייִדן נישט פֿאַרמאָגט נישט קיין פּסיכאָלאָגישע און נישט קיין אָביעקטיווע מעגלעכקייט. אַ געזעלשאַפֿטלעכע באַוועגונג האָט דער פּאָליטישער רעזשים בכלל נישט דערלויבט, און דערצו האָבן די ייִדן נישט פֿאַרמאָגט אַזעלכע געזעלשאַפֿטלעכע קלאַסן, וועלכע וואָלטן געקאָנט אויסטראָגן אַ באַוועגונג אויף זייערע פּלייצעס. זיי זענען געווען חוץ דעם דערשלאָגן און אָנגעשראָקן — אַ זעלבסטגעפֿיל פֿון מענטשן, וועלכע מען פֿאַרטראָגט בלויז צוליב רחמנות.

ביי אַזעלכע באַדינגונגען זענען די ווירקונגס־מיטלען געווען קליינע און זענען נישט אַרויס פֿון די גרענעצן פֿון טראַדיציאָנעלע „ביטעס" און „מתנות". אי דאָס ערשטע, אי דאָס צווייטע האָט מען פּראַקטיצירט אין אַ געוואַלטיקער מאָס. דער אַלטפֿרענקישער אינסטיטוט פֿון „שתדלנות" — חשובֿע ייִדן, וועלכע האָבן געדאַרפֿט וווינען אין די הויפּט־שטעט און זיך משתדל זיין פֿאַר זייערע גלויבנס־ברידער — איז אַריבערגעטראָגן געוואָרן פֿון פּוילן קיין רוסלאַנד און האָט זיך דאָ איינגעבירגערט גאַנץ פֿעסט. אמת, ער האָט פֿאַרלוירן זיין פֿאָרמעלן כאַראַקטער (אין פּוילן איז דאָס געווען אַ גאַנץ אָפֿיציעלער פּאָסטן; אגבֿ האָט אויך די רוסישע אַדמיניסטראַטיווע פּראַקטיק געהאַט איינגעשטעלט אַן אינסטיטוט פֿון ייִדישע „דעפּוטאַטן"), אָבער דאָס האָט נישט פֿאַרקלענערט זיין פּאָפּולאַריטעט. אין דער דאָזיקער אַזוי צו זאָגן פּריוואַטער פֿאָרם איז ער נישט פֿאַרשוווּנדן געוואָרן און אויך

ביז איצט לֿייגט ער נאָך אַוועק אַ גענוג קלאָרן שטעמפלֿ אויף די פאָלֿיטישע מנהגים פֿון געוויסע ייִדישע שיכטן. וואָס פֿאַר אַ מנהגים דאָס קאָנען זיין, קאָן מען אורטיילֿן לֿויט יענע לֿיטעראַרישע דאָקומענטן, וועלֿכע זענען געבלֿיבן פֿון אָנהייב 19טן יאָרהונדערט. נישט געקוקט דערויף, וואָס איז זיי רעדט זיך נישט וועגן קליינלֿעכע פערזענלֿעכע ענינים, נאָר וועגן אַלֿגעמיינע רעפֿאָרמעס פֿון גאַנצן ייִדישן לֿעבנס־שטייגער, איבערראַשן ממש אַפֿילו אַזעלֿכע, דאַכט זיך, בעסערע מוסטערן פֿון דער „בקשות״־לֿיטעראַטור מיט דעם אַלֿאונטערטעניקסטן טאָן, אין וועלֿכן זיי זענען געשריבן. און דער דאָזיקער טאָן איז טיף סימפטאָמאַטיש: די געזעלֿשאַפֿטלֿעכע מאַכטלֿאָזיקייט פֿון די ייִדן שפיגלט זיך אָפ אין אים מיט דער גרעסטער קלֿאָרקייט. איבעריקנס איז נישט נייטיק זיך צו ווענדן צום 19טן יאָרהונדערט, כדי אויפֿצוזוכן אַזעלֿכע כאַראַקטעריסטישע דאָקומענטן. אַ יאָרהונדערט שפעטער טרעפֿן מיר זיך ווייטער מיט ענלֿעכע ביטעס, אמת, מיט דעם אונטערשייד, וואָס איצט באַגעגענען זיי דעם לֿעבהאַפֿטסטן פראָטעסט ביי די ייִדן גופֿא. דער פראָצעס פֿון געזעלֿשאַפֿטלֿעכער רייפֿקייט האָט זיך דאָך אַ רוק געטאָן פֿאָרויס.

אַ גרעסערן באַטייט האָט געהאַט דער צווייטער אופֿן פֿון אויספועלֿן וועלֿכע נישט איז מתנות. דער איינציקער געזעץ־קאָדעקס פֿאַר ייִדן איז געווען — כאַבאַר. אָבער נאָך אַ גרעסערע ראָלֿע האָט געשפילֿט די דריטע פֿאָרם — שוין נישט פֿון ווירקן, נאָר פֿון נישט־ווירקן, פֿון פאַסיוויטעט — אַ מין פאַסיווער ווידערשטאַנד. דאָס איז געווען אַ פאַסיווער ווידערשטאַנד נישט אין יענעם פאָלֿיטישן זין ווי מען פֿאַרשטייט דאָס אין דער היינטיקער צייט: ווי אַ פֿאָרם פֿון אַ פלאַנמעסיקן און באַוווסטזיניקן פאַסיוון ווידערשטאַנד. ניין, דאָס האָט זיך אויסגעדריקט אין דעם הוילֿן פֿאַקט פֿון דער עקסיסטענץ פֿון אַ גרויסער ענג־צוזאַמענגעלֿעבטער מאַסע, וועלֿכע פֿאַרמאָגט אַ גאַנץ פֿאַרשטענדלֿעכע קראַפֿט פֿון אינערציע און אַ געוויסע ווירטשאַפֿטלֿעכע איינגעשפאַרטקייט זיך צו קלֿאַמערן אין אירע פאָזיציעס. טאַקע אָט דער אומשטאַנד, לֿחלוטין אָן אַ באַוווסטזיניקן פלֿאַן פֿון די אָנטיילֿנעמער גופֿא, האָט נישט איינמאָלֿ געדינט אַלֿס שטערונג קעגן די אָדער יענע מאַניפולֿאַציעס, וועלֿכע עס האָט צוגעטראַכט פֿאַר דער ייִדישער באַפֿעלֿקערונג דער אָדער יענער דערפֿינדערישער אַדמיניסטראַטאָר. אויב מיר וועלֿן נאָכפֿאָרשן, לֿמשלֿ, די געשיכטע פֿון באַגרענעצן דאָס וווין־רעכט, וועלֿן מיר באַגעגענען אַ ריי ראַדיקאַלֿע פֿאַראָרדענונגען, וועלֿכע זענען אַרויסגעגעבן געוואָרן מיט איין שטריך פֿון דער פֿעדער און וועלֿכע זענען געבלֿיבן (אויב נישט אויף שטענדיק איז דאָך אויף אַ לֿאַנגער צייט) נישט אויסגעפֿירט טאַקע אָט צולֿיב דעם פאַסיוון ווידערשטאַנד.

דאָס איז געווען אַלֿץ. קעמפֿן אָפֿן פֿאַר זייערע אינטערעסן האָבן די ייִדן נישט געהאַט נישט קיין כח, נישט קיין דרייסטקייט. ס׳איז נאַטירלֿעך,

אַז מען האָט זיך מיט זיי אַרומגעוואָרפֿן, אַרומגעשליידערט. זיי האָבן געהאַט אויך זייערע סימפּאַטיקער, אָבער דאָס איז געווען אַ פֿילאַנטראָפּישע רחמנות־סימפּאַטיע — אַ מענטשלעכער רחמנות; ליידער אָבער ווערט פּאָליטיק נישט געפֿירט מיט פֿילאַנטראָפּישן רחמנות; אמת, עס זענען געווען (און עס זענען פֿאַראַן) אויך נישט־פֿילאַנטראָפּישע פֿאַרטיידיקער: עלעמענטן, וועלכע זענען באמת געווען פֿאַראינטערעסירט אין אָפּשטעלן די אַנטי־ייִדישע פּאָליטיק. אונטערן דרוק פֿון די דאָזיקע עלעמענטן פֿלעגט אַמאָל אָנקומען פֿאַר די ייִדן אַביסל אַ לייכטערע צייט, אָבער סוף־כל־סוף זענען דאָ די ייִדן געווען בלויז אַן אָביעקט; מיט זיי האָט מען זיך געעסקט — אָבער נישט צוליב זיי אַליין. זייערע אינטערעסן זענען צונויפֿגעפֿאַלן מיט די אינטערעסן פֿון זייערע פֿאַרטיידיקער.

דער עיקר איז: דאָס זענען געווען טאַקע פֿאַרטיידיקער אָבער נישט פֿאַרבינדעטע. דאָס איז אַ געוואַלטיקער אונטערשיד. אַ פֿאַרבינדעטער רעכנט זיך מיט זיין פּאַרטנער ווי מיט אַ קראַפֿט; אַ פֿאַרטיידיקער נעמט אים אונטער זיין שוץ. כל־זמן די ייִדן פֿאַרמאָגן נישט קיין פֿאַרבינדעטע נאָר פֿאַרטיידיקער, בלייבן זיי ווי פֿריער אַ פּילקע.

די צייטן בייטן זיך, און פֿאַר אונדזערע אויגן ווערן רייף אין דער ייִדישער סביבה געזעלשאַפֿטלעכע קרעפֿטן. אַליין און פֿאַר זיך זענען זיי נישט גרויס. און דאָך: עס איז פֿאַראַן, ווער עס זאָל גיין האַנט ביי האַנט מיט אַנדערע פֿריינדלעכע עלעמענטן.

אַזוי צי אַנדערש — די ייִדן־פֿראַגע אין איר טראַדיציאָנעלער, ד. ה. אַגרעסיווער פֿאָרם איז אינספּירירט און אַוועקגעשטעלט געוואָרן דורך יענע, וועמען עס איז געווען נוצלעך „אויסצונוצן” דעם ייִדן. „דער ייִד איז שעדלעך”; אינם פּראָקלאַמירן דעם דאָזיקן טעזיס — טאַקע אינם פּראָקלאַמירן גופֿא — איז באַשטאַנען דער שווערפּונקט פֿון דער ייִדן־פֿראַגע. אָבער דאָס פּראָקלאַמירן דעם דאָזיקן „אמת” האָט דאָך צו עפּעס פֿאַרפֿליכטעט. האָט פֿאַרפֿליכטעט צו געבן אַן ענטפֿער אויף אַ צווייטע פֿראַגע: ווי אַזוי זשע מאַכן דעם ייִדן אומשעדלעך?

און אויב צו גלייך מיט באַגרענעצונג־מיטלען, צו גלייך מיט פֿאַרשריפֿטן גענאַטיווע, וועלכע האָבן אָנגעוויזן וואָס ייִדן טאָרן נישט טאָן, האָט מען אונטערגענומען אויך געוויסע פּאָזיטיווע שריט, האָט מען פֿאַרגעשריבן די ייִדן וואָס זיי דאַרפֿן יאָ טאָן — איז אָט די „פּאָזיטיווע” אַרבעט געגאַנגען אונטערן צייכן פֿון מאַכן די ייִדן אומשעדלעך. דאָס איז אין עצם געווען די פֿאַרקערטע זייט פֿון די באַגרענעצונגס־מיטלען. ווייל מען האָט מיט די ייִדן איינגעטענהט (יעדנפֿאַלס האָבן די רעזשיסאָרן פֿון דער באַגרענעצונגס־פּאָליטיק געמאַכט דעם אָנשטעל, אַז זיי טראַכטן אַזוי), אַז די אויסנאַם־פּאָליטיק האָט נאָר אַ צייטווייליקן כאַראַקטער, אַז סוף־כל־סוף וועט מען זי אָפּשטעלן, ד"ה דאַן, ווען די ייִדן וועלן זיך פֿאַרבעסערן און וועלן פֿאַרדינען

אַן אַנדער באַציִונג צו זיך. און ביז יענער צייט — באַגרענעצונגען און אויסנאַמען מיט אַ צוגאָב פֿון אַזעלכע מיטלען, וואָס זאָלן באַווירקן, אַז די ייִדן זאָלן זיך פֿאַרבעסערן.

אַ קלאַסישע פֿאָרמל האָט געגעבן דערזשאַווין. „אין דער היינטיקער צייט — האָט ער געשריבן — קאָן מען אייגנטלעך נישט האַלטן די ייִדן פֿאַר אָנגעהעריקע צו דער רוסישער מלוכה (פֿון אונז אונטערגעשטראָכן—וו. מ.). נאָר דאַן, יעדנפֿאַלס אין עטלעכע דורות אַרום, ווען די בילדונג וועט אומבאַמערקטערהייט ברענגען פּרוכט, וואָס וועט זיין אָנגענעם פֿאַרן קריסטנטום, נאָר דאַן, אָבער נישט פֿריִער, וועלן די דעמאָראַליזירטע ייִדן, אויב זיי וועלן ענדערן זייערע איבערגלייבערישע מנהגים, זיין דירעקטע אונטערטאַנען פֿון רוסלענדער טראָן”.

אין וואָס זשע פֿאַר אַ ריכטונג האָט מען גערעכנט צו רעפֿאָרמירן דאָס ייִדישע לעבן, כדי אַרויסצוציִען פֿון די ייִדן „יענע גוטע פּרוכטן, וואָס וועלן זיין אָנגענעם פֿאַרן קריסטנטום ?”

מען האָט געהאַלטן פֿאַר אַן אַקסיאָמע: די ייִדן זענען אַ נישט־פּראָדוקטיווער עלעמענט, וועלכער זייגט אויס די זאַפֿטן פֿון דער „איינגעבוירענער” באַפֿעלקערונג. ס'איז קלאָר דעריבער, אַז כדי זיי אומשעדלעך צו מאַכן דאַרף מען זיי פֿאַרוואַנדלען פֿון אַ פּאַראַזיטישן שיכט אין אַ פּראָדוקטיוון. פֿון דאַנען דער לאָזונג: מען דאַרף ביי די ייִדן וועקן חשק צו ערד־אַרבעט, צו האַנטווערק און אינדוסטריע.

דער דאָזיקער לאָזונג איז געוואָרפֿן געוואָרן אין סאַמע אָנהייב פֿון 19טן יאָרהונדערט. מען האָט אים כסדר איבערגעחזרט. מצד די ייִדן — יעדנפֿאַלס יענע, וועלכע האָבן געהאַט די מעגלעכקייט זיך אַרויסצוזאָגן — האָט ער באַגעגנט פֿולשטענדיקע סימפּאַטיע. און דאָך, אויב מיר וועלן אויסרעכענען אַלץ, וואָס איז אין דער הינזיכט אויפֿגעטאָן געוואָרן אין משך פֿון אַזאַ לאַנגער צייט, וועט דער סך־הכֿל זיין נאָענט צו זעראָ. דער איינציקער געביט, אויף וועלכן עס איז יאָ געווען אַנטוויקלט אַ וועלכע נישט איז טעטיקייט, דאָס איז צוצוציִען די ייִדן צו ערד־אַרבעט. אָבער אויך דאָ האָבן די רעזולטאַטן פֿון פֿיליאַריקע באַמיִונגען זיך אויסגעדריקט דערין, וואָס עס האָט זיך אויסגעבילדעט אַ נישטיק הייפֿל ייִדישע לאַנדווירטשאַפֿטלעכע קאָלאָניעס, וואָס בנוגע דער אַלגעמיינער מאַסע ייִדישער באַפֿעלקערונג מאַכט עס אויס נאָר אַ נעבעכדיקע צאָל. און עס וואָלט טאַקע געווען שווער צו דערוואַרטן אַ מאַסן־איבערגאַנג פֿון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג, וואָס איז פֿון דור דורות איינגעלעבט מיט הענדלערישע, אינדוסטריעלע און פֿאַרמיטלערישע פֿונקציעס, — צו ערד־אַרבעט, אין די באַדינגונגען פֿון דער רוסישער ווירקלעכקייט, וואָס זענען אַזוי ווייניק צוציִענדיק.

כדי צוצוציִען ייִדן צו אינדוסטריע, האָט די רעגירונג גאָרנישט געטאָן, אויב נישט רעכענען געוויסע אילוזאָרישע רעכט, וואָס זענען געגעבן

געוואָרן ייִדן־האַנטווערקער. עס איז דעריבער נישט קיין ווונדער, וואָס דאָ גראָד איז אַנטשטאַנען די פֿראַגע, וועלכע איז טאַקע נייטיק פֿאַר די ייִדן גופֿא, וואָס זענען רעאַל פֿאַראינטערעסירט אין געזונט מאַכן זייער עקאָנאָמישן לעבן. אָבער אויב די ייִדן זענען דערין געווען פֿאַראינטערעסירט אין אַ הויכער מאָס, איז אָבער די פֿאַראינטערעסירטקייט פֿון די יעניקע, וועלכע האָבן אויף דער ייִדן־פֿראַגע געמאַכט אַ קאַריערע, געווען אַ נישטיקע. רעדן וועגן דער אומפּראָדוקטיווקייט פֿון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג — דאָס איז געווען נוצלעך. אָבער אין דער אמתן אויפֿהייבן די דאָזיקע פּראָדוקטיווקייט — ווער האָט וועגן דעם ערנסט געטראַכט? אויך דער ווידערשטאַנד פֿון די קריסטלעכע האַנטווערקער וואָלט נישט געלאָזט פֿאַרווירקלעכן די סאַמע בעסטע ווונטשן פֿון די סאַמע אויפֿריכטיקע רעפֿאָרמאַטאָרן.

אָט אַזוי איז מען געבליבן ביי ווערטער און... ביי די באַגרענעצונגס־מיטלען: די ליניע פֿון קלענסטן ווידערשטאַנד.

מען דאַרף אָנווייזן, אַז אַ געוויסער קער אינם ווירטשאַפֿטלעכן לעבן פֿון די ייִדן איז דאָך פֿאָרגעקומען אין משך פֿון 19טן יאָרהונדערט. אָבער נישט ווייל עמעצער האָט געזאָרגט דערפֿאַר, נאָר אַ דאַנק אַ גאַנצער ריי אַנדערע אָביעקטיווע פֿאַקטאָרן, אויף וועלכע מיר קאָנען זיך דאָ נישט אָפּשטעלן.

די פֿראַגע וועגן דער ווירטשאַפֿטלעכער סטרוקטור פֿון ייִדישן לעבן שטייט אויך איצט אויף דער טאָג־אָרדענונג ביי די ייִדן. דער נישט־פּראָפּאָרציאָנעל אַנטוויקלטער האַנדל־קלאַס, דער שוואַכער אָנטייל אין דער גרויסער אינדוסטריע, דער אומגעהייער גרויסער פּראָצענט מענטשן, וועלכע פֿאַרמאָגן בכלל נישט קיין שום באַשטימטע באַשעפֿטיקונג, די אַלגעמיינע נישט־שטאַנדהאַפֿטיקייט און וואַקלדיקייט אינם עקאָנאָמישן לעבן — דאָס אַלץ ליגט אויך איצט אַרויף אויף דער ווירטשאַפֿטלעכער סטרוקטור פֿון די ייִדן אַן איינגאַרטיקן שטעמפּל, וואָס מאַכט זייער לאַגע נאָך שווערער. אָבער אויב עס וואָלט זיך איצטער געפֿונען אַ מענטש, וועלכער דערוואַרט פֿון דער רוסישער מאַכט (אַזעלכער ווי זי איז איצט) אַ וועלכע נישט איז מיטווירקונג אויפֿן דאָזיקן געביט, וואָלט ער אין די אויגן אַפֿילו פֿון די אָפּגעשטאַנענסטע שיכטן ביי ייִדן, אויסגעקוקט ווי אַ פֿאַרפֿאַלענער אוטאָפּיסט. אָט דאָס האָבן די ייִדן געלערנט פֿאַר די הונדערט יאָר, וואָס זענען אָפּגעלאָפֿן פֿון יענער צייט, ווען די בעסטע פֿאָרשטייער פֿון דער ייִדישער געזעלשאַפֿט האָבן געשריבן צו די רוסישע שררות מעמאָריאַלן, געוויינט און געקעמפֿט וועגן „אויסבעסערן די ייִדישע לאַגע”.

מער אינהאַלט פֿאַרמאָגט שוין די געשיכטע פֿון „רעפֿאָרמירן” אַ צווייטן געביט פֿון ייִדישן לעבן: די געשיכטע פֿון דער השכלה־אַרבעט. די אַלגעמיינע השגה איז פֿון דורות אָן געווען אַזעלכע: די ייִדן זענען אַ רויע, אָפּגעשטאַנענע, נישט־געבילדעטע מאַסע. זיי זענען דורכגענומען מיט

שעדלֿעכע, געפֿערלֿעכע פֿאַראורטיילֿן; זיי לֿעבן אָפּגעזונדערט, און דאָס פֿאַרשטאַרקט נאָך מער די געפֿאַר; זיי זענען אומקולֿטורעלֿ, שמוציק, פֿולֿ מיט אָבערגלֿויבן. דאָס אַלֿץ מוז באַזייטיקט ווערן. מען דאַרף די ייִדן אַרייגעבן די רוסישע בילֿדונג (אויב מעגלֿעך אויך דעם קריסטלֿעכן גלֿויבן), מאַכן אַ סוף צו זייער אָפּגעזונדערטן לֿעבנס־שטייגער, זייערע בגדים, געוווינהייטן, מנהגים. באַזייטיקן דאָס אַלֿץ, וואָס טיילֿט אָפּ דעם ייִדן פֿון רוס. קורץ גערעדט, מען דאַרף די ייִדן רוסיפֿיצירן.

אַזוי איז פֿון לֿאַנג אָן געווען דער בלֿיק פֿון די רעגירונגס־ספֿערן. אין דער היינטיקער צייט קאָן מען טרעפֿן אין דער פּראָגרעסיווער פּרעסע מיינונגען, אַז די טראַדיציאָנעלֿע פּאָלֿיטיק פֿון דער רוסישער רעגירונג באַשטייט דערין — נישט צוצולאָזן די ייִדן צו דער רוסישער קולֿטור, פֿאַרפֿעסטיקן זייער אָפּגעזונדערטקייט, פֿאַרצוימען דעם וועג צו אַסימילֿאַציע. דאָס איז אמת בלֿויז בנוגע דער לֿעצטער צייט. פֿריִער האָט די מאַכט זיך געהאַלֿטן אויך בנוגע די ייִדן ביי די רוסיפֿיצירונג־בלֿיקן, פּרוּוונדיק נישט איין מאָלֿ דורכצופֿירן די דאָזיקע בלֿיקן אין דער פּראַקטיק.

באַזונדערס האָט די דאָזיקע פּראַקטיק זיך פֿונאַנדערגעבלֿיט אין דער עפּאָכע פֿון ניקאָלֿאַי דעם ערשטן, אַן עפּאָכע, וואָס איז געווען צום מערסטן פּיינלֿעך און שווער פֿאַר די ייִדן. דער נאַציאָנאַלֿער פּראָזעלֿיטיזם האָט זיך צונויפֿגעפֿלֿאָכטן מיטן רעלֿיגיעזן פּראָזעלֿיטיזם, די רוסיפֿיצירונג־פּאָלֿיטיק — מיט מיטלֿען, אַז די ייִדן זאָלֿן אָננעמען דעם קריסטלֿעכן גלֿויבן. און די אַכזריות און גראָדלֿיניקייט, וואָס זענען געווען כאַראַקטעריסטיש פֿאַר יענער עפּאָכע האָט געבראַכט דערצו, אַז די דאָזיקע פּאָלֿיטיק האָט פֿאַרשאַפֿט די ייִדן שרעקלֿעכע יסורים און פּיין.

מען פֿלֿעגט כאַפּן ייִדישע קינדער, אָפּגעבן זיי פֿאַר קאַנטאָניסטן און . . . אַרויסציִען פֿון זיי די „פֿרוכט, וואָס איז אָנגענעם פֿאַרן קריסטנטום”. „מען פֿלֿעגט זיי פֿאַרטרייבן ווייט פֿון זייער היים — דערציילֿט וועגן די יסורים פֿון די קאַנטאָניסטן וו. ניקיטין — אַ דריטלֿ, אַ העלֿפֿט פֿון זיי בלֿייבט אויפֿן וועג; ס׳קומט אָן אַ פּאַרטיע; דער נאַטשאַלֿניק גיט אַ באַפֿעלֿ: נישט אָפּלאָזן קיינעם פֿון די ייִדישע סאָלֿדאַטן; מען פֿאַרמאַכט זיי אין אַ קאַלֿטער קאַמער, אָן בעטגעוואַנט, מען נעמט ביי זיי צו אַלֿץ, וואָס זיי האָבן, און ס׳הייבט זיך אָן דאָס פּייניקן, וואָס פֿירט גלֿייך און דירעקט דערצו — צו צווינגען די קאַנטאָניסטן, אַז זיי זאָלֿן אָננעמען דעם פּראַוואָסלֿאַוונעם גלֿויבן”. „די באַמיִונגען פֿון אונזערע דערציִער — דערציילֿט דער זעלֿבער מחבר — צו מאַכן אונז פֿאַר פּראַוואָסלֿאַוונע, זענען געווען אַזוי שטאַרק, אַז יעדן טאָג האָבן שוין איינער אָדער צוויי ייִנגלֿעך „געוואָלֿט” זיך שמדן. אָבער דער מיטלֿ אָפּצושמדן איינציקווייז האָט זיי דערעסן, האָבן זיי גענומען אויספּרעסן אַזאַ „ווילֿן”: דוכט זיך, אַז אין אַ חדשים דריי נאָך אונזער אָנקומען אין דאָרף, האָט מען אַ 50—60 ייִנגלֿעך, ווי אַ סטאַדע

שעפּסן אַוועקגעטריבן צום טייך און דאָרטן אַלעמען מיט אַמאָל אָפּגעשמדט. די אָפּגעשמדטע האָט מען אויף אַ צייט אויפֿגעהערט צו פּייניקן, מען האָט זיי איבערגעטאָן אין גוטע שטיוול, אין נייע שינעלן... די דאָזיקע אָפּגעשמדטע האָבן לאַנג נישט געוווּסט אַפֿילו ווי זיי הייסן אויף רוסיש . . .״

מען האָט אויך אונטערגענומען מיטלען צו פֿאַרשטאַרקן דעם חשק אָנצונעמען דעם קריסטלעכן גלויבן; נאָך אין יאָר 1817 איז געגרינדעט געוואָרן אַ „קאָמיטעט צום שוץ פֿון ייִדישע קריסטן״; פֿאַר ניקאָלײַ דעם ערשטן איז אַרויס אַ געזעץ, לויט וועלכן אַ נישט־קריסט, וועלכער שמדט זיך בעת עס ווערט געפֿירט קעגן אים אַ קרימינעלער פּראָצעס, ווערט באַפֿרייט פֿון יעטוועדער שטראָף; ייִדישע סאָלדאַטן, וועלכע שמדן זיך, באַקומען געלט־מתּנות. און צו גלייך דערמיט האָט נאָך ביזן יאָר 1865 עקסיסטירט אַ געזעץ, לויט וועלכן די אייגנטימער פֿון עפֿנטלעכע לאָקאַלן איז פֿאַרווערט צו דערלויבן ייִדן עפֿנטלעך דאַווענען, צו גלייך ווי עס איז פֿאַרווערט אין אַזעלכע לאָקאַלן אומאָרדענונגען, געשלעגן אד״גל. מיט אַ באַזונדער התמדה און פֿלייס האָט זיך געפֿירט די אַרבעט וועגן אויסוואָרצלען די אויסערלעכע אייגנאַרטיקייטן פֿון ייִדישן לעבנס־שטייגער: מען האָט גענומען אַ שטייער פֿאַר טראָגן אַ יאַרמולקע, עס איז בכלל געווען פֿאַרבאָטן צו טראָגן ייִדישע קליידונג, פּאות, אָפּראַזירן דעם קאָפּ ביי פֿרויען, וואָס האָט זיך געפֿאָדערט לויטן ייִדישן מנהג.

אָבער צוגלייך מיט דעם אַלעם מערקט זיך אָן אַ פּלאַן פֿון רעפֿאָרמירן די ייִדישע פֿאָלקס־בילדונג. אין די פֿערציקער יאָרן פֿון פֿאַרגאַנגענעם יאָרהונדערט איז די דאָזיקע רעפֿאָרם פֿאַרבונדן מיטן נאָמען פֿון גראַף אוּוואַראָוו, דעם דעמאָלטיקן בילדונגס־מיניסטער. ס'איז פֿאַרטראַכט געוואָרן אַ ברייטער פּלאַן. מען האָט גערעכנט צו שאַפֿן אַ גאַנצע נעץ ייִדישע פֿאָלקס־שולן, ווו צו גלייך מיטן לערנען די ייִדישע רעליגיע האָט מען געזאָלט פֿאַרשפּרייטן צווישן ייִדן אויך די רוסישע שפּראַך און רוסישע בילדונג, דערפֿירנדיק אויף אַזאַ אופֿן צו דער אַסימילאַציע פֿון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג מיט דער רוסישער. אוּוואַראָוו האָט זיך געווענדט נאָך הילף צו די ייִדן, צו פֿאָרשטייער פֿון די ייִדן גופֿא. דער הויפּט־טוער פֿון די רעפֿאָרמערס איז געווען דער ייִדישער משכּיל ד״ר לילִיענטאַל. אוּוואַראָוו האָט זיך אויך פֿאַרבונדן מיט די אָנגעזעענע פֿאָרשטייער פֿון מערבֿ־אייראָפּעיִשן ייִדנטום — מאָנטעפֿיאָרע, קרעמיע. די סימפּאַטיע פֿון די ייִדישע פּראָגרעסיווע עלעמענטן איז געווען געזיכערט; ביי די ייִדן האָט זיך אָנגעהויבן די השכּלה־עפּאָכע. אין דער פּראַקטיק האָט פֿון דער ברייטער רעפֿאָרם זיך באַקומען (אויב עס האָט בכלל עפּעס וואָס געקאָנט דערפֿון אַרויסקומען) קאַזיאָנע (מלוכהשע) שולן אינם סטיל פֿון די ניקאָלאַיעווער צייטן; קריסטלעכע אינספּעקטאָרן, וועלכע האָבן געהאַט די אויפֿזיכט איבער

די ייִדישע מלמדים בשותּפֿות מיט דער פּאָליציי; דאָס „אויסרייניקן” די ייִדישע תּורה דורך די באַמיִונגען פֿון אומוויסנדיקע אינוואַלידן...

אין די זעכציקער יאָרן הייבט זיך אויף אַ נייע כוואַליע פֿון השכּלה־טעטיקייט. דאָס מאָל שוין אונטערן קלאָרן צייכן פֿון פּאָליטישע רוסיפֿיצירנדיקע טענדענצן. די ייִדן האָבן געזאָלט בילדן קאַדערס פֿון אַ רוסיפֿיצירטן און רוסיפֿיצירנדיקן עלעמענט אין דער מערב־געגנט. ס׳איז דורכגעפֿירט געוואָרן מוראַוויאָווס פּאָליטיק. קאָרנילאָוו, וועלכער איז דאַן געווען דער קוראַטאָר (פּאָפּעטשיטעל) פֿון ווילנער בילדונגס־ראַיאָן, האָט אָפֿן און דייטלעך דערקלערט, רעדנדיק וועגן בילדונג פֿאַר ייִדן: „פֿאַר דער צפֿון־מערב־געגנט איז נויטיק בלויז און אויסשליסלעך (קורסיוו פֿון מעמאָריאַל) רוסישע שולן, רוסישע שפּראַך, רוסישע בילדונג. אַלע געלט־מיטלען און די פֿאַראַנענע קרעפֿטן דאַרפֿן פֿאַרווענדט ווערן נאָר דערויף. די דייטשע שפּראַך, וועלכע איז איבערגעלאָזט געוואָרן אין לערן־פּראָגראַם פֿון ייִדישע קאַזיאָנע פֿאָלקס־שולן פֿון ערשטער קאַטעגאָריע, דאַרף אויסגעשטראָכן ווערן פֿון די לימודים, און די שעהן, וואָס זיינען באַשטימט געוואָרן אויף דעם דאָזיקן קעגנשטאַנד, דאַרפֿן אָפּגעגעבן ווערן הויפּטזאַכלעך אויף צו פֿאַרשטאַרקן די רוסישע שפּראַך”.

אַ לאַנגע עפּאָפּעיע איז פֿאַרבונדן מיט דער רוסיפֿיצירונגס־כוואַליע פֿון די זעכציקער יאָרן. אויך דאָס מאָל האָט די רעפֿאָרם נישט געהאַט קיין דערפֿאָלג. די רעאָרגאַניזאַטאָרן זענען געווען צו פֿרעמד דעם קולטור־שטייגער פֿון ייִדישן לעבן, די קולטור באַדערפֿענישן פֿון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג; אויך די רעליגיעזע פֿאָראורטיילן פֿון דער אָפּגעשטאַנענער מאַסע האָבן דאָ געווירקט. די ייִדישע מאַסע האָט אָפּגעשטויסן פֿון זיך די שול, וועלכע מען האָט איר פֿאַרגעלייגט.

די רוסיפֿיצירונגס־פּאָליטיק פֿון דער רוסישער רעגירונג בנוגע די ייִדן האָט זיך אויסגעצייכנט מיט איין אויסערסט וועזנטלעכן שטריך, וועלכער האָט זיך אויסגעטיילט פֿון דער ענלעכער פּאָליטיק, וואָס איז געפֿירט געוואָרן בנוגע אַנדערע נאַציעס: זי האָט אָנגעטראָפֿן אויף דער לעבהאַפֿטסטער סימפּאַטיע פֿון די השכּלה־עלעמענטן ביי ייִדן גופֿא און אויך ביי די פּראָגרעסיוו־געשטימטע שיכטן פֿון דער רוסישער געזעלשאַפֿט. ס׳פֿאַרשטייט זיך, אַז רעדנדיק וועגן סימפּאַטיע דאַרף מען אין גאַנצן זיך אַבסטראַהירן פֿון די קאָנקרעטע פֿאָרמען פֿון דער רוסיפֿיצירנדיקער און מיסיאָנערישער פּאָליטיק, וועלכע מיר האָבן אויבן געשילדערט. אין דער פֿראַגע וועגן די וועגן און פֿאָרמען האָבן געקאָנט זיין — און עס זענען טאַקע געווען — פֿאַרשידענע מיינונגען, אָבער די אידעע גופֿא איז אַקצעפּטירט געוואָרן מיט פֿולשטענדיקער איינשטימיקייט. די אידעע פֿון רוסיפֿיצירן, די אידעע פֿון אַסימילאַציע, וועלכע האָט אָנגעטראָפֿן אויף אַזאַ ווידערשטאַנד ביים אָנווענדן זי בנוגע אַנדערע נאַציעס, האָט בנוגע ייִדן עפּעס ווי זיך אָפּגע־

רייניקט פֿון איר אָדיאָזן (פֿיינדלעכן) כאַראַקטער. די רוסישע רעגירונג, די ליבעראַלע עלעמענטן פֿון דער רוסישער געזעלשאַפֿט און די פּראָגרעסיווע עלעמענטן פֿון די יִדן האָבן אין דער דאָזיקער פֿראַגע זיך געגעבן די הענט: שוין גאָר אַן אָריגינעלער דרייבונד.

אַזאַ בונד האָט נישט געקאָנט זיין קיין פֿעסטער און זיכערער, און ער איז זיך פֿונאַנדערגעפֿאַלן. די ערשטע איז אַוועק די רעגירונג. ס׳איז איר נישט שווער געווען זיך צו איבערצייגן, אַז די פֿרוכט, וואָס די רוסישע בילדונג ברענגט דער יִדישער יוגנט — הגם זי איז אַריינגעדרונגען צו זייער אַ דינעם שיכט, — האָט ווייניק געמיינזאַמעס מיט יענע רעזולטאַטן, וועגן וועלכע עס האָבן געטרוימט געוויסע מלוכה־מענער. אַנשטאָט אומשעדלעך צו מאַכן די יִדן, ווי דאָס איז געווען געווונטשן, האָט זיך אויסגעבילדעט גאָר אַ נייער עלעמענט פֿון „קראַמאָלע״. דאָ איז נאָך צוגעקומען די מורא פֿאַר דער יִדישער קאָנקורענץ, און אין רעזולטאַט האָט די קולטור־טרעגעריי פֿון דער רעגירונג געמאַכט אַ קער צוריק אויף הונדערט אַכציק גראַד. אַנשטאָט רוסיפֿיצירונג איז געקומען אָפּשטויסונג: פֿאַרצוימען די וועגן צו דער רוסישער קולטור, די באַרימטע פּראָצענט־נאָרמע און יענע גאַנצע גרינטלעך־אויסגעאַרבעטע סיסטעם פֿון באַגרענעצונגען, וואָס איז אונז אַזוי גוט באַקאַנט פֿון דער טאָג־טעגלעכער פּראַקטיק. גאָר בולט ווערט כאַראַקטעריזירט דער דאָזיקער קער מיט צוויי פֿאַראָרדנונגען, וואָס איינע שליסט אויס די צווייטע. פֿאַר אַלעקסאַנדער דעם צווייטן האָט עקסיסטירט אַ געזעץ, לויט וועלכן אין די פּריוואַטע יִדישע שולן — די חדרים — איז מען געווען פֿאַרפֿליכטעט צו לערנען די רוסישע שפּראַך; אין איצטיקן מאָמענט עקסיסטירט אַ געזעץ, וועלכער פֿאַרווערט צו לערנען די רוסישע שפּראַך אין די חדרים. אַ מער בולטע אילוסטראַציע איז שווער צוצוטראַכטן.

דער בונד צווישן דער רעגירונג און דער פּראָגרעסיווער געזעלשאַפֿט איז זיך צעפֿאַלן. די ערשטע האָט זיך אָפּגעזאָגט פֿון וועלכע נישט איז פּאָזיטיווע מעשים אויפֿן געביט פֿון יִדישער בילדונג, די צווייטע איז געבליבן ביי די אַלטע אויפֿגאַבעס. פֿאַר דער רעגירונג איז די יִדן־פֿראַגע לגמרי פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ פֿראַגע וועגן באַגרענעצונגען און אויסנאַמען. די ליבעראַלע עלעמענטן האָבן ווייטער גערעדט וועגן קולטורעלן איינפֿלוס. דערביי האָבן זיי זיך פֿאַרגעשטעלט, אַז עס האַנדלט זיך וועגן די באַדערפֿענישן פֿון יִדן גופֿא.

ביז איצט איז נאָך געבליבן דער טראַדיציאָנעלער קוק אויף דער שיידליניע, וואָס טיילט אָפּ אין דער דאָזיקער פֿראַגע די רעגירונגס־עלעמענטן פֿון די פּראָגרעסיסטן: די ערשטע זענען פֿאַר נישט צולאָזן, די צווייטע — פֿאַר אַרייננעמען. אָפּשטויסן אָדער אַסימילאַציע. בנוגע דער נאָך גאָר נישט לאַנגער פֿאַרגאַנגענהייט איז אַזאַ השגה אפֿשר אַ ריכטיקע. אָבער נאָר בנוגע דער פֿאַרגאַנגענהייט, ווייל די לעצטע יאָרצענדליקער האָבן

זיך אויסגעצייכנט מיט אַ טיפֿן קער אינעם ייִדישן לעבן גופֿא. די ייִדן־פֿראַגע האָט זיך אַרויסגערוקט אין אַן אַנדער פֿאָרעם און האָט זיך אַוועקגעשטעלט גאָר אַנדערש.

אויף וואָס איז געווען געבויט דער טראַדיציאָנעלער בליק אויף די ייִדישע קולטור־אויפֿגאַבעס? אין זיין יסוד איז געלעגן די השגה: ייִדן זענען נישט קיין נאַציע, נאָר אַ רעליגיעזע געמיינשאַפֿט. מען האָט זיי באַטראַכט ווי אַ טייל פֿון רוסישן פֿאָלק, ווי אַן אָפּגעשטאַנענעם טייל, וואָס איז פֿאַרגליווערט אין פֿאָראורטיילן, און אָפּגעשניטן פֿון אמתן קולטור־לעבן, וואָס האָט אָבער נישט פֿאַר זיך קיין אַנדערע וועגן חוץ ענדגילטיק פֿאַרפֿעסטיקן זיין רוסישן וועזן, ענדגילטיק פֿאַרוואַנדלט ווערן אין עכט רוסישע מענטשן, וועלכע רעדן רוסיש, לעבן מיט דער רוסישער קולטור און שיידן זיך אונטער פֿון דער איבעריקער רוסישער באַפֿעלקערונג נאָר מיט זייער אמונה. אַזוי איז געווען די אַלגעמיינע השגה, אַזוי איז געווען דער אידעאַל פֿון די געבילדעטע ייִדן. און אויב די אָדער אַנדערע טוער פֿון דער ייִדישער השכּלה־עפּאָכע האָבן נאָך אָפּערירט מיט די ווערטער „ייִדישע נאַציע", זענען אָבער די קאָנקרעטע אויפֿגאַבעס דערפֿירט געוואָרן צו איינס און דאָס זעלבע: רוסישע קולטור און ייִדישע רעליגיע. עס איז דעריבער נישט קיין ווונדער, וואָס די אַסימילאַטאָרישע מיטלען פֿון דער רוסישער מאַכט האָבן געפֿונען סימפּאַטיע ביי די אידעאָלאָגן פֿון דער ייִדישער השכּלה; עס איז אויך נישט קיין ווונדער, וואָס דער קער פֿון דער רעגירונג אין אַן אומגעקערטער ריכטונג האָט באַטייט פֿולשטענדיק איבעררייסן מיט די פּראָגרעסיווע טענדענצן. די טענדענצן גופֿא זענען דערפֿון אין קיין פֿאַל נישט שוואַכער געוואָרן; פֿאַרקערט, די פֿאַרבאָטענע פֿרוכט פֿון דער רוסישער קולטור האָט באַקומען אַ מער זיסן טעם. און עס האָט זיך אויסגעאַרבעט אַן אמת סיי ביי די פּראָגרעסיווע ייִדן, סיי ביי זייערע רוסישע פֿריינד: דאָס הויפּט־שלעכטס באַשטייט דערין, וואָס מען לאָזט ייִדן זיך נישט אַסימילירן. זאָל מען נאָר אַראָפּנעמען די צוימען — און די פֿראַגע וועט געלייזט ווערן דורך דער אַרבעט פֿון רוסישן שול־לערער.

די רוסישע געזעלשאַפֿט, וועלכע האָט נישט קיין מעגלעכקייט שנעל און רעכטצייטיק זיך צו אָריענטירן אין דעם, וואָס עס קומט פֿאָר אין דער ייִדישער סביבה, איז ביז איצט געבליבן ביי די דאָזיקע באַגריפֿן. זי ווייסט נישט, אַז אין דער ייִדישער געזעלשאַפֿט גופֿא האָבן די דאָזיקע באַגריפֿן נישט בלויז פֿאַרלוירן זייער אַמאָליקן חן, נאָר אַפֿילו כמעט דעם גאַנצן קרעדיט. פֿון אַמאָליקן דרייבונד, וואָס איז אַנטשטאַנען אויפֿן באָדן פֿון דער רוסיפֿיצירונג־אידעע, איז אַוועק נישט בלויז די רעגירונג. ס'זענען אַוועק די ייִדן גופֿא. די אידעע האָט זיך אַרויסגעוויזן אַלס נישט אָננעמבאַר פֿאַר זיי.

פֿאַר די יִדן איז נישטאָ קיין אַנדער וועג חוץ אַסימילאַציע מיט די רוסן — אַזוי האָט מען געטראַכט מיט עטלעכע צענדליק יאָר צוריק. עס זענען אַוועק יאָרן, און דאָס לעבן האָט באַוויזן, אַז ס׳איז פֿאַראַן אַן אַנדער וועג. און נישט נאָר עס איז פֿאַראַן אַזאַ וועג; ער איז אויך דער איינציק מעגלעכער וועג פֿאַר דער יִדישער מאַסע, ווייל אַסימילירן זיך קאָנען בלויז יחידים. די מאַסע אָבער אַנטוויקלט די נאַציאָנאַלע קולטור. און עס האָט זיך אָנגעהויבן ביי יִדן אַ נאַציאָנאַלע אויפֿלעבונג.

מיר האָבן דאָ אין זינען נישט יענע נאַציאָנאַלע ראָמאַנטיק, וועלכע איז פֿאַרבונדן מיט די אידעען פֿון ציוניזם און טעריטאָריאַליזם, און וועלכע איז כסדר געקומען אין אַ קאָנפֿליקט מיט די לעבנס־אינטערעסן פֿון די יִדישע פֿאָלקס־מאַסן. מיר רעדן וועגן דער קולטור־אויפֿלעבונג פֿון די דאָזיקע מאַסן גופֿא.

די דאָזיקע דערשיינונג האָט זיך באַוויזן גאָר נישט לאַנג. זי איז ענג פֿאַרבונדן מיטן וווּקס פֿון בירגערלעך־רעכטלעכן באַוווּסטזיין, מיט די דעמאָקראַטישע אידעען און מיט דער אַרבעטער־באַוועגונג. די נייע שטרע־מונגען, וועלכע האָבן זיך ברייט פֿונאַנדערגעוואָקסן אין דער יִדישער געזעלשאַפֿט צום סוף פֿון די נײַנציקער יאָרן פֿון פֿאַריקן יאָרהונדערט, האָבן געגעבן דעם שטאַרקסטן שטויס דער קולטור־אויפֿוואַכונג. ס׳האָט זיך אָנגעהויבן אַ מאַסן־באַוועגונג. און אַ מאַסן־באַוועגונג האָט נישט געקאָנט נישט זיין אַ נאַציאָנאַלע באַוועגונג.

אין עצם איז דער דאָזיקער באַוועגונג געווען פֿרעמד וועלכע נישט איז נאַציאָנאַליסטישע אויפֿגאַבעס. לויט די רעזולטאַטן האָט זי באַטייט דעם ערשטן עטאַפּ פֿון נאַציאָנאַלער דערוואַכונג. ווייל זי האָט אַוועקגע־געשטעלט אין צענטער פֿון קולטור־לעבן דעם מאַסנמענטש מיט זיין מוטער־שפּראַך, מיט זיין נאַציאָנאַלער פּסיכאָלאָגיע, מיט זיין אייגנאַרטיקן לעבנס־שטייגער. זיין שפּראַך איז געוואָרן די ליטעראַטור־שפּראַך, זי איז געוואָרן די שפּראַך פֿון געזעלשאַפֿטלעכן לעבן; דער „זשאַרגאָן“, וואָס איז פֿריִער געווען אַזוי פֿאַראַכט, איז געוואָרן אַ נאַציאָנאַלע שפּראַך. ס׳איז געשאַפֿן געוואָרן אַ פּרעסע, ס׳האָט זיך ברייט פֿונאַנדערגעבליט די בעלעטריסטיק, ס׳איז אויסגעוואַקסן אַ פּאָפּולער וויסנשאַפֿטלעכע ליטעראַטור, אַ יִדיש טעאַטער, יִדישע קונסט. די קולטור־אַרבעט איז געוואָרן אַ נאַציאָנאַלע, ס׳איז געוואָרן אַ לאָזונג: נאַציאָנאַלע קולטור.

דאָס באַטייט נישט נאַציאָנאַלע איזאָלירטקייט. דאַרף מען נאָך רעדן וועגן דעם, אַז אַן אויפֿגעלעבטע קולטור־נאַציע דאַרף שעפּן מיט פֿולע הויפֿנס פֿון די קולטור־אוצרות ביי די אַרומיקע פֿעלקער? אָבער דער לאָזונג פֿון קולטור־אַרבעט פֿון פֿאָלק איז דאָך די מוטער־שפּראַך, די נאַציאָ־נאַלע שול. דאָס איז אַן עלעמענטאַרער אמת, יעדנפֿאַלס בנוגע אַנדערע פֿעלקער. די יִדן קומט נאָך אויס צו קעמפֿן פֿאַר אָנערקענען דעם דאָזיקן אמת.

וועגן דעם, אַז די רעגירונג שטעלט אויך אויף דעם געביט צוימען און שטערונגען, איז נישטאָ וואָס צו רעדן. ס׳וואָלט געווען נאַ:וו צו מיינען, אַז מיט נישט צולאָזן די י:דן צו דער רוסישער קולטור וויל זי איבערלאָזן פֿאַר די י:דן אַ ברייט פֿעלד פֿאַר זייער אייגענער קולטור־אַרבעט. פֿאַר קיין פֿאַל נישט! אַלע געדענקען נאָך דעם דאָ נישט לאַנג אַרויסגעגעבענעם צירקולאַר וועגן קולטור־ און בילדונג־געזעלשאַפֿטן, וואָס אַנטהאַלט ספעציעלע אָנווייזונגען וועגן י:דן און אוקראַ:נער. עפעס אַ קלייניקייט — דער נאַציאָנאַלער סעפאַראַטיזם! ס׳איז איבעריק אויך צו רעדן וועגן דעם, אויף וועלכע שטערונגען עס טרעפֿט אַן יעטוועדע י:דישע געזעלשאַפֿטלעכע איניציאַטיוו, וואָס פֿאַר אַן אומבאַזיגבאַרע שוועריקייטן ס׳באַגעגנט דאָס באַנוצן די מוטערשפראַך אאַז״וו. די מאַכט דריקט פֿון ביידע זייטן: צו דער רוסישער קולטור האָבן די י:דן קיין צוטריט נישט — אַנטוויקלען זייער אייגענע קולטור איז זיי פֿאַרבאָטן. צוימען אי דאָ, אי דאָרט.

5

אַז די אַלערליי צוימען מוזן אַראָפּגענומען ווערן — דאָס איז זעלבסטפֿאַרשטענדלעך. אָבער איין זייט פֿון דער פֿראַגע וואָלטן מיר געוואָלט נאָך אַמאָל אונטערשטרייכן מיט דער פֿולער קאַטעגאָרישקייט. ווי ס׳איז נישט געשטאַנען און ווי ס׳איז נישט אַוועקגעשטעלט געוואָרן די י:דן־פֿראַגע אין אַמאָליקע צייטן, איצט שטייט זי נישט בלויז ווי אַ פֿראַגע וועגן בירגערלעכער גלייכבאַרעכטיקונג. גלייכבאַרעכטיקונג איז איינס, אָבער מיט איר ווערט די אויפֿגאַבע נישט אויסגעשעפט, נישט געלייזט. די י:דן־פֿראַגע שטייט איצט ווי אַ נאַציאָנאַלע פֿראַגע. אַ זעקס מיליאָניקע מאַסע, וועלכע לעבט מיט אַ באַזונדער קולטור־לעבן, רעדט אויף אַ באַזונדער שפראַך, האָט אירע קולטור־באַדערפֿענישן און מנהגים — מוז האָבן פֿרייהייט פֿון קולטורעלער אַנטוויקלונג. די מלוכה מוז אַוועקנעמען די צוימען. אָבער דאָס איז נאָך ווייניק. די מלוכה דאַרף באַדינען די קולטור־אינטערעסן פֿון דער דאָזיקער מאַסע.

ווען אין אונזערע געזעץ־געבערישע אַנשטאַלטן אַנטשטייט די פֿראַגע וועגן די רעכט פֿון די נישט־רוסישע שפראַכן אין דער פֿאָלקסשול אָדער אין אָרטיקן געריכט איז יעדנפֿאַלס די לינקע זייט פֿון זאַל איינשטימיק יעדעס מאָל, ווען עס הערן זיך די פֿאָדערונגען מצד די פאָליאַקן אָדער ליטווינער. בנוגע די י:דן וואַקלט מען זיך, איז מען נישט אַנטשלאָסן; אין ערגסטן פֿאַל — זאָגט מען גלייך אָפּ. ס׳איז נישט שווער צו פֿאַרשטיין די סיבות. די שטים פֿון דער י:דישער דעמאָקראַטיע הערט זיך נישט; די מיינונגען פֿון דער רוסישער געזעלשאַפֿט וועגן י:דן שאַפֿן זיך אונטערן דירעקטן איינפֿלוס פֿון יענע עלעמענטן, וועלכע שטאַמען פֿון י:דן און האָבן שוין באַוויזן זיך צוזאַמענצולעבן מיט דער רוסישער אינטעליגענץ, זיך אָפּצו־

רייסן פֿון דער אייגענער סביבה, צו פֿאַרלירן דעם קאָנטאַקט מיט איר. אַליין אַסימילירט, זענען זיי פֿאַרשפּעטיקטע פּריידיקער פֿון אַסימילאַציע. צו די ייִדן גייען זיי נישט. דאָרטן וואָלטן זייערע דרשות נישט געפֿונען קיין סימפּאַטיע. אָבער די רוסישע געזעלשאַפֿט, צונויפֿטרעפֿנדיק זיך דירעקט מיט זיי, פֿאַרפֿעסטיקט זיך דורך זיי נישט ווילנדיק אין אירע פֿריערדיקע בליקן און השגות.

די ייִדן־פֿראַגע איז אַ נאַציאָנאַלע פֿראַגע. גאָר נישט לאַנג איז זי אַזוי אַוועקגעשטעלט געוואָרן, אָבער זי איז איינגעוואָרצלט טיף אין לעבן. אַרויסגייענדיק פֿון די לעבנס־אינטערעסן פֿון די ייִדישע פֿאָלקס־מאַסן, פֿאָדערט אַזוי אַוועקצושטעלן די פֿראַגע די ייִדישע דעמאָקראַטיע. און אין דער פֿאָדערונג פֿון רעכטלעכע גאַראַנטיעס, וועלכע זאָלן פֿאַרזיכערן דער ייִדישער נאַציע די מעגלעכקייט פֿון פֿרייער קולטור־אַנטוויקלונג, זענען איינשטימיק אַלע ייִדישע פּאַרטייען. ביי אַלע זייערע מיינונג־פֿאַרשידנהייטן, ביים גאַנצן אינערלעכן קאַמף זייערן, זענען זיי אַלע מסכּים, אַז אַזעלכע גאַראַנטיעס זענען נייטיק, און אַז אין די גרונט־געזעצן, וועלכע שיצן די נאַציאָנאַלע רעכט פֿון די פֿעלקער פֿון רוסלאַנד, איז נישטאָ קיין אָרט פֿאַר דעם טראַדיציאָנעלן „קראָמיע יעווריעוו” (חוץ ייִדן) — אין וואָס פֿאַר אַ פֿאָרם דאָס זאָל זיך נישט אויסגיסן, אַ דירעקטער אָדער אומדירעקטער.

דאָס לעבן אַליין האָט אַוועקגעשטעלט אויף אַ נייעם אופֿן די ייִדישע פֿראַגע, און דערמיט דאַרף מען זיך רעכענען.

ווי אַזוי אַוועקשטעלֿן
די נאַציאָנאַלֿע פֿראַגע אין רוסלאַנד.[1]

1

עס איז זייער פֿאַרשפרייט אַן איינפֿאַך סכעמאַטישער בלֿיק אויף די נאַציאָנאַלֿע באַוועגונגען. מען צעטיילֿט זיי אויף צוויי קאַטעגאָריעס: טיילֿ זענען אַגרעסיווע באַוועגונגען, אַנדערע — פֿרײַהייטלעכע; די ערשטע זענען רעאַקציאָנערע, די צווייטע — פּראָגרעסיווע.

וועגן דער ערשטער קאַטעגאָריע וועלֿן מיר קיין דיסקוסיעס נישט פֿירן; איר זאָאָלֿאָגישער פּנים, דוכט מיר, שטייט אויסער יעדן ספֿק. אָבער מיט דער צווייטער קאַטעגאָריע איז שוין נישט אַזוי איינפֿאַך. איך ווייס נישט, צי דאַרף מען באַווײַזן, אָבער דערמאָנען איז יעדנפֿאַלֿס נוצלעך, אַז די נאַציאָנאַלֿע באַפֿרייונגס־באַוועגונג איז אַ פֿילֿ־פּנימדיקע. די פֿריִכטן פֿון אַ נאַציאָנאַלֿער באַוועגונג קאָנען ווערן צוטיילֿט ווײַט נישט גלֿייכמעסיק, נישט בלֿויז צווישן די באַזונדערע קלֿאַסן פֿון דער נאַציע, וואָס פֿירט איר באַפֿרייונגס־קאַמף, נאָר אויך ביי באַזונדערע נאַציעס.

געוויינטלעך מאָלט מען אויס — באַזונדערס בנוגע רוסלֿאַנד — אַזאַ בילֿד: אַ ריי נאַציעס זענען אונטערדריקט פֿון איין און דער זעלביקער מאַכט, מען דאַרף נאָר מיט געמיינזאַמע כוחות בייקומען אָט דעם צענטראַלֿן דרוק — און אַלֿע וועלֿן באַקומען פֿרײַהייט. מען איגנאָרירט דערביי דעם קעגנזייטיקן פלֿאָנטער פֿון די נאַציעס צווישן זיך, יענעם פלֿאָנטער, וואָס שאַפֿט די גאַנצע שוועריקייט פֿון פּראָבלעם. מען איגנאָרירט יענע קאָמפלֿיצירטקייט, וואָס איז באַשאַפֿן געוואָרן דורכן ווירקלֿעכן לֿעבן.

די נאַציעס זענען פֿונאַנדערגעוואָרפֿן ווי ראַדיוסן אין אַ קרייז, צונויפֿגעבונדן בלֿויז מיט יענע פֿעדעם, וועלֿכע ציִען זיך פֿון יעטוועדן ראַדיוס צום צענטער. די נאַציעס לֿעבן ענג צונויפֿגעפרעסט, פלֿאָנטערנדיק זיך, צונויפֿשטויסנדיק זיך אין אַ קנויל, אַרויפֿקריכנדיק איינע אויף די אַנדערע, אַריינדרינגענדיק איינע אין די אַנדערע. אפֿשר אין דער עפאָכע פֿון פֿולֿשטענדיקער, אַבסאָלֿוטער זעלֿבסטהערשאַפֿט, אין אַן עפאָכע, ווען עס איז אינגאַנצן נישט פֿאַראַן קיין שום זעלֿבשטענדיקייט, ווערן דערפֿירט אַלֿע

---

[1] דער אַרטיקל איז געווען געדרוקט אין דעם זשורנאַל וויעסטניק יעוראָפי, אויגוסט—סעפטעמבער 1912. איבערגעזעצט אויף ייִדיש פֿון וו. שולמאַן.

נאַציאָנאַלע פֿאַרהעלטענישן גלייכמעסיק צו טראָגן דעם צענטראַלן יאָך, מסתמא אויך נאָר בלויז אויפֿן ריין־פּאָליטישן געביט. אָבער ווי נאָר עס גיט אַ בלאָז אַ „פֿרילינג־ווינטל" קומט אַלץ אין באַוועגונג. די נאַציעס פֿאַנגען אָן זיך אַרויסשלאָגן אויף דער אויבערפֿלאַך, צונויפֿשטויסנדיק זיך, איבעריאָגנדיק איינע די אַנדערע, פֿונאַנדערשטופּנדיק מיט די עלנבויגנס די שכנים. זיי ציִען זיך צום פֿייערל פֿון „גרויסמעכטיקייט" אויב נישט פֿולשטענדיקער איז כאָטש אָרטיקער. פֿון די שוואַכערע מאַכט מען אַ בריק פֿאַר די שטאַרקע, אַ לייטער פֿאַר די פֿלינקע, אַן אָביעקט פֿאַר הערשאַפֿט. עס שאַפֿן זיך מדרגות פֿאַר נאַציעס: נאַציע־באַלעבאָס, האַלב־באַלעבאָס, פֿולבאַרעכטיקטע, רעכטלאָזע. עס שאַפֿט זיך אַ שיכטן־סיסטעם, אַ פֿיל־גאָרנדיקייט פֿון נאַציאָנאַליטעטן.

מען דאַרף נישט ווײַט גיין צו זוכן ביישפּילן. אַ קלאַסישער מוסטער — איז עסטרייך־אונגאַרן. ס'איז טשיקאַווע צו זען, ווי אַזוי פֿון גלייכער רעכטלאָזיקייט (יעדנפֿאַלס פּאָליטישער) האָט אין משך פֿון עטלעכע יאָרצענדליקער פֿון אַ קליינער שפּראָצונג זיך אויסגעבילדעט אַ קאָמפּליצירטע סיסטעם.

פֿריער פֿאַר אַלץ האָט זיך אויפֿגעהויבן די מאַדיאַרישע נאַציע (פֿאַרשטייט זיך, דורך אירע הערשנדיקע קלאַסן. אָט דעם פֿאַרבאַהאַלט דאַרף מען שטענדיק נעמען אין אַכט). אָט די זעלביקע נאַציע, וועלכע האָט ערשט אין 1848 אויפֿגעהויבן די פֿאָן פֿון אויפֿשטאַנד און איז 1849 צעשמעטערט געוואָרן דורך דער קראַפֿט פֿון רוסישע באַגנעטן, ווערט אין 1867 די הערשערין פֿון אונגאַרן און פֿאַרנעמט, צוגלייך מיט די דייטשן, אַ בכבודיק אָרט אויפֿן העכסטן שטאָק פֿון מלוכה־בנין.

צווישן אָט די ביידע נאַציעס איז צעטיילט געוואָרן די מאָנאַרכיע; אין איין העלפֿט הערשט איינע, אין דער צווייטער — די אַנדערע. דעם צווייטן שטאָק לויט דער ריי פֿאַרנעמען די נאַציעס — האַלב־באַלעבאָס, וואָס געפֿינען זיך ביי (אָדער אונטער) יעטוועדער פֿון די צוויי הערשנדיקע נאַציעס; ביי די מאַדיאַרן זענען דאָס די קראָאַטן, ביי די דייטשן — די פּאָליאַקן. אי איינע, אי די אַנדערע האָבן באַקומען אויטאָנאָמיע. אמת, זיי שפּירן אויף זיך די באַלעבאַטישע האַנט, אָבער דערפֿאַר זענען זיי פֿון זייער זייט באַלעבאַטים איבער אַנדערע, ווייל אָט די אַנדערע זענען ווידער אַמאָל צעטיילט צווישן זיך ווי זיי גופֿא זענען צעטיילט צווישן די איינוווינער פֿון העכסטן שטאָק. עס קומט אַ דריטער שטאָק. די פּאָליאַקן האָט מען געגעבן צו שלינגען די רוטענער (אוקראַינער); די קראָאַטן — די אונגאַרישע סערבן. די איבעריקע נאַציעס געפֿינען זיך דירעקט אין רשות פֿון די הערשנדיקע נאַציעס: די סלאָוואַקן, רומענער, אונגאַרישע דייטשן — אונטער די מאַדיאַרן; די טשעכן, סלאָווענער, איטאַליענער — אונטער די עסטרייכישע דייטשן. די איטאַליענער פֿון זייער זייט באַקומען אַ קאָמפּענסאַציע אויפֿן חשבון פֿון

די דרום־סלאַוון, און די טשעכן ביי זיך אין ביימען — אויפֿן חשבון פֿון די דייטשן.

אין דער עפאָכע, ווען די מאַדיאַרן האָבן געקעמפֿט פֿאַר אומאָפהענגיקייט, אין 1848—1849, ווער וואָלט זיך געקאָנט אָפזאָגן פֿון סימפאַטיע און מיטגעפֿיל צו דער אונטערדריקטער נאַציע, וועלכע איז מוטיק אויפֿגעשטאַנען צו פֿאַרטיידיקן אירע רעכט? ווער האָט געוווּסט, אַז די דאָזיקע מוטיקע קעמפֿער פֿאַר זייער אייגענער פֿרייהייט האָבן אין דער זעלביקער צייט געשטיקט ביי זיך אין דער היים די סלאַוון?! און ווען די קראָאַטן, ווערנדיק דערפֿירט צו פֿאַרצווייפֿלונג, זענען אויף זיי אָנגעפֿאַלן פֿון רוקן און האָבן געהאָלפֿן דעם צאַרס מיליטער, איז דען געווען לייכט צו פֿאַרשטיין, אַז דאָ האַנדלט זיך נישט וועגן אַ פשוטער קאָנטער־רעוואָלוציאָנערישקייט פֿון די סלאַווישע פֿירער און פֿעלקער? אָבער איצט איז קלאָר, אַז געשטויסן די סלאַוון אין לאַגער פֿון דער קאָנטער־רעוואָלוציע האָבן די מאַדיאַרן גופֿא, די קעמפֿער פֿאַר דער פֿרייהייט... פֿאַר דער פֿרייהייט אַליין צו באַלעבאַטעווען.

„ווו ליגט דער מקור פֿון דער דאָזיקער פאָליטישער גראַדאַציע, פֿון וואַנען שטאַמט אָט דער אונטערשייד אין דעם גורל פֿון די נאַציעס?" — פֿרעגט ר. שפרינגער. דער ענטפֿער, וואָס ער גיט דערויף איז זיך סומך אויף דעם סאָציאַלן אַנאַליז פֿון די עסטרייך־אונגאַרישע נאַציאָנאַלע פֿאַרהעלטענישן.

„דעם היסטאָרישן סוד פֿונם נאַציאָנאַלן סיסטעם אין עסטרייך־אונגאַרן — שרייבט ער — דאַרף מען זוכן אין דער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג און אין דער קלאַסן־סטרוקטור פֿון די נאַציעס. אין 1867 האָבן בלויז צוויי פֿעלקער פֿאַרמאָגט אַ גענוג אַנטוויקלטע קלאַסן-סטרוקטור — די דייטשן און די מאַדיאַרן. אי די, אי די אַנדערע האָבן געהאַט הינטער זיך אַ גאַנץ פֿאָלק, — אַ פֿאָלק אין פֿולן צוזאַמענשטעל. מיט זיי האָט די קרוין געהאַט רעכט און איז געווען געצוווּנגען צו גיין אויף אַ קאָמפראָמיס. חוץ די צוויי נאַציעס האָט קיין שום אַנדערע נישט דערגרייכט אַ פֿולקומע אַנטוויקלונג, ווי אַן איינהייטלעכער אָרגאַניזם... די פאָליאַקן, קראָאַטן און טשעכן האָבן נאָך דאַן ויד נישט געהאַט אויסגעפֿאָרמירט פֿולקום, אָבער יעטוועדע פֿון די דאָזיקע נאַציעס האָט פֿאַרמאָגט איר הערן־קלאַס, אַלע איבעריקע נאַציעס זענען באַשטאַנען פֿון אַן אָפגעשטאַנענער דאָרפֿישער מאַסע, וואָס האָט זיך געפֿונען אויסשליסלעך אונטערן איינפֿלוס פֿון אירע גלחים. קוים זיך אויסגעשיילט פֿון דעם צושטאַנד פֿון נאַטורווירטשאַפֿט... פֿון יענער צייט אָן האָט דאָס לאַנד דורכגעמאַכט אַ 30יאָריקן פעריאָד פֿון שטורמישער עקאָנאָמישער אַנטוויקלונג. פֿאַר דער צייט זענען פֿאָרגעקומען אין דער געזעלשאַפֿט און אין דער מלוכה גרויסע און טיפֿע ענדערונגען; דער פראָצעס פֿון אויסבילדן קלאַסן ביי די קליינע פֿעלקער איז אַוועק גענוג

ווייט אָדער האָט זיך שוין אינגאַנצן פֿאַרענדיקט; עס האָט זיך געענדערט די געזעלֿשאַפֿטלֿעכע וואָג פֿון יעטוועדן קלֿאַס״.[2]

ס׳איז נישט שווער צו דערקענען, אַז אויך אין רוסלֿאַנד עקסיסטירן פֿאַרהעלֿטענישן ענלֿעכע, אין אַ גרעסערער אָדער קלֿענערער מאָס, צו די עסטרייך־אונגאַרישע. אויך דאָ זעט מען די אונטערשיידן אין דער קלֿאַסן־סטרוקטור פֿון די נאַציעס. צוגלייך מיט די גרויסרוסן, פֿאַרמאָגט אויך אַ פֿולשטענדיקן „קלֿאַסן־צוזאַמענשטעלֿ״ די פּוילֿישע נאַציע, און דאָס רוקט זי אַרויס פֿון צווישן די „נישט־הערשערישע״ נאַציעס. די לֿאַגע פֿון די „פּויערים״־נאַציעס — די לֿיטווינער, ווייסרוסן, אוקראַינער — איז ווייניקער גינסטיק. ווייטער גייען אָן די נאַציעס מיט פֿולשטענדיקע צוויי גרופּן באַפֿעלֿקערונג — פּויערים און שטאָטישע שיכטן, אָבער אָן פּריצים: די לֿעטן און די עסטן, וואָס שפּילֿן אָן אונטערגעאָרדנטע ראָלֿ בנוגע די דייטשן, אין וועמענס הענט עס געפֿינט זיך דער גאַנצער גרויסער ערדבאַזיץ פֿון לֿאַנד. די יידן, וואָס בילדן אַן אויסשלֿיסלֿעך שטאָטישן עלֿעמענט, פֿאַרמאָגן נישט קיין פּריצים, נישט קיין פּויערים; די גאַנצע נאַציע באַשטייט — לֿויט שפּרינגערן — פֿון הענדלֿער, אינדוסטריעלֿער, פֿאַרמיטלֿער און פּערזאָנען פֿון פֿרייע פּראָפֿעסיעס. און אָט דער אומשטאַנד לֿייגט בלֿי ספֿק אַרויף אַ באַשטימטן שטעמפּל אויפֿן גורלֿ פֿון יידישן פֿאָלֿק... אויף אַזאַ אופֿן צייכענען זיך שוין אָן אויך אין רוסלֿאַנד שטריכן פֿון נאָך נישט אויסקריסטאַלֿיזירטע (אָבער שוין צעפֿאַלֿענע) פֿאַרהעלֿטענישן פֿון אונטערוואַרפֿן און הערשן, צייכענען זיך אָן די שטאָקן, לֿויט וועלֿכע די נאַציעס ווערן פֿונאַנדערגעטיילֿט.

שפּרינגערס דערקלֿערונג איז, פֿאַרשטייט זיך, נישט קיין אויסשעפּנדיקע. דער מחבר אַלֿיין האַלֿט נישט, אַז זי האָט אַן אוניווערסאַלֿע באַדייטונג. צוגלֿייך מיט די פֿאַרשידנהייטן פֿון דער סאָציאַלֿער סטרוקטור ווירקן נאָך אַ גאַנצע ריי אַנדערע פֿאַקטאָרן. זייער אַ וויכטיקע ראָלֿע, ביי אַלֿע אַנדערע גלֿייכע אומשטאַנדן, שפּילֿט די צאָלֿ, וועלֿכע באַשטימט דאָס אָרט פֿון דער נאַציע אויפֿן היעראַרכישן לֿייטער פֿון די פֿעלֿקער. נישט קיין קלֿיינעם באַטייט האָבן אויך די שיריים פֿון אַ וועלֿכער נישט איז אַמאָלֿיקער זעלֿבשטענדיקער עקסיסטענץ פֿון דער געגעבענער נאַציע, אין דער פֿאָרעם פֿון באַזונדערע אינסטיטוציעס אָדער ספּעציעלֿער געזעצגעבונג (פּוילן, פֿינלֿאַנד).

ס׳איז אויך וויכטיק דער כאַראַקטער פֿונם שטח, וואָס די נאַציע אָדער די נאַציעס פֿאַרמאָגן (לֿמשל, די נאַטור־באַדינגונגען פֿון דער שווייץ); עס איז אויך וויכטיק די מדרגה פֿון דער ווירטשאַפֿטלֿעכער זעלֿבשטענדיקייט. עס מאַכן

---

[2] זע זיין בוך: די יסודות און אַנטוויקלונגס־צילן פֿון דער עסטרייך־אונגאַרישער מאָנאַרכיע, ווין און לייפּציג, 1906; אויך זיין אַרטיקל אין דעם זאַמלבוך: די פֿאָרמען פֿון דער נאַציאָנאַלער באַוועגונג, (פּעטערבורג 1910).

אויך מער קאָמפליצירט די פֿאַרהעלטענישן די רעליגיעזע אונטערשיידן, וועלכע פֿאַרטיפֿן אָפֿטמאָל דעם תהום צווישן די נאַציעס, אָדער קאָנען, פֿאַרקערט, אַריבערוואַרפֿן אַ בריק פֿון איין נאַציע צו דער צווייטער. עס שפילט אויך אַ ראָלע דער אופֿן, ווי אַזוי די געגעבענע נאַציע איז געווען איינגעשלאָסן אין דער מלוכה — מיט געוואַלט־מיטלען אָדער פֿרידלעכע; דאָס לייגט אַרויף אַ גאַנץ באַשטימטן שטעמפל אויף די נאַציאָנאַלע פֿאַרהעלטענישן, וואָס ווערט נישט אָפגעמעקט אין משך פֿון יאָרהונדערטער. מען דאַרף אויך נעמען אין אַכט דעם אַלגעמיין־פאָליטישן רעזשים פֿון דער מלוכה און די נאַציאָנאַלע פאָליטיק פֿון דער צענטראַלער מאַכט. אָט די אַלע באַדינגונגען באַשטימען יענע פֿאָרמען, יענע קאָמבינאַציעס, מיט וועלכע איינצלנע נאַציעס טרעטן אַרויס איינע קעגן די אַנדערע, אָדער בילדן בלאָקן צווישן זיך.

עס איז פֿאַראַן אַ פאָסטולאַט, אויף וועלכן עס אייניקן זיך, מיט קליינע אויסנאַמען, די נאַציאָנאַליסטן פֿון אַלע נאַציעס: דאָס איז די רעכט פֿון דער נאַציע אויף איר ערד. זיין אַ באַלעבאָס ביי זיך אין הויז — אָט דאָס איז דער אידעאַל. פֿאַרשיידן שטעלט מען זיך פֿאָר אָט דאָס אייגענע הויז. טייל וואָלטן געוואָלט אַלס איינגס שיער נישט אַ האַלבע וועלט — דאָס איז דער אַגרעסיווער נאַציאָנאַליזם, דער אימפעריאַליסטישער; אַנדערע, מער באַשיידענע, ווילן איינהאַלטן פֿאַר זיך כאָטשבי דאָס, וואָס האָט פֿריער צו זיי געהערט — דער דעפֿענסיווער נאַציאָנאַליזם; די דריטע פֿאַרלאַנגען דאָס אויך נישט, זיי וואָלטן געוואָלט כאָטש עפעס וואָס האָבן פֿאַר זיך — דאָס איז אַזוי צו זאָגן דער קאָמפראָמיס־נאַציאָנאַליזם. אייניקע חלומען וועגן אַ סוווערענער הערשאַפֿט (פֿאָדערונג פֿון אומאָפהענגיקייט), אַנדערע באַגנוגענען זיך מיט אויטאָנאָמיע. אָבער אין עצם איז דער יסוד אי דאָ, אי דאָרט דער זעלביקער. דער א און ת פֿון די שטרעבונגען ביי אַלע נאַציעס איז — אַן אייגן הויז. דאָס איז — די אידעע פֿון אַ נאַציאָנאַלער טעריטאָריע.

צי איז אָבער נישט די דאָזיקע אידעע אַ דורכויס דעמאָקראַטישע און פראָגרעסיווע? צי דאַרף נישט אין דער אמתן די דעמאָקראַטיע פראָקלאַמירן און פֿאָדערן דעם פרינציפ, לויט וועלכן דער באַלעבאָס פֿון אַ באַשטימטער טעריטאָריע דאַרף זיין דאָס פֿאָלק, וואָס וווינט אויף איר? איז דאָס נישט קיין אַלף־בית? געוויס. אָבער ווי האַלט עס, אויב די טעריטאָריע איז באַוווינט נישט פֿון איין נאַציע, נאָר פֿון נאַציעס, און דאָס אייגנטום־רעכט פֿאָדערט פֿאַר זיך בלויז איינע פֿון זיי, פֿאַרזיכערנדיק, אַז דער באַגריף גופֿא פֿון אַ נאַציאָנאַלער טעריטאָריע באַטייט, אַז זי געהערט צו איין נאַציע? עס איז קלאָר, אַז דאַן ענדערט זיך די זאַך, און ענדערט זיך גאַנץ שאַרף.

אַ מערקווירדיק פֿילאָלאָגישער שטריך: אויף דער מאַדיאַרישער שפראַך איז נישטאָ צוויי באַזונדערע ווערטער צו באַצייכענען די באַגריפֿן

„מאַדיאַרישער" און „אונגאַרישער". אָבער די אונגאַרישע מלוכה באַשטייט פֿון אַ סך פֿעלקער, און די מאַדיאַרן בילדן אַפֿילו נישט אַ העלפֿט פֿון דער באַפֿעלקערונג. און אָט מיט דעם דאָזיקן מאַדיאַרישן לאָזונג אויף די ליפּן האָבן זיי געקעמפֿט קעגן דער דייטשער הערשאַפֿט פֿאַר זייער טעריטאָריע. אויך ביי אונז ווערט דאָס וואָרט „רוסישער" באַנוצט כסדר אין זינען פֿון „רוסלענדער"; אָט דער צווייטער טערמין קלעפּט זיך אָן זייער שווער. אין די דאָזיקע פֿילאָלאָגישע פּרטים שפּיגלט זיך אָפּ (אָפֿטמאָל לגמרי אומבאַוווסטזיניק) די זעלביקע אידעע פֿון נאַציאָנאַלע רעכט, די אידעע וועגן דעם, אַז אונגאַרן איז דאָס לאַנד פֿון די מאַדיאַרן, אַז רוסלאַנד איז דאָס לאַנד פֿון די רוסן, די אידעע פֿון נאַציאָנאַלן אייגנטום אויף אַן ערד, וואָס איז באַוווינט פֿון פֿיל נאַציעס. דער עקסטרעמער אויסדרוק פֿון אַזאַ דערשיינונג איז דער שוואַרץ־מאהדיקער לאָזונג אין גייסט פֿון „רוסלאַנד פֿאַר די רוסן". אמת, דער רוסישער ליבעראַליזם טרעט אַרויס קעגן דער פּאָליטיק פֿון נאַציאָנאַלער אונטערדריקונג. אָבער די אידעע פֿון פּרינציפּיעלער גלייכווערטיקייט, אויב מען קאָן זיך אַזוי אויסדריקן, גלייכבאַלעבאַטישקייט פֿון אַלע נאַציעס, קאָן מען פֿאַר קיין פֿאַל נישט רעכענען פֿאַר אַן איינגעוואָרצלטער אין זיינע רייען. דאָס וואָס איך זאָג איצט טרעפֿט גאַנץ אָפֿט נישט אָן אויף דער אויפֿמערקזאַמקייט פֿון עכטן רוסישן מענטשן, אָבער דאָס אויער פֿון „פֿרעמדן" כאַפּט אויף און פֿילט שמערצלעך אַזעלכע טענער... און אויב אַזוי איז מיט אַ הערשערישער „נאַציע", וואָס ליידט נישט פֿון דער חולאת נאַציאָנאַלער דרוק, איז נאָך מער פֿאַרשפּרייט אַן ענלעכע שטימונג ביי נאַציעס, וועלכע זענען געצוווּנגען צו קעמפֿן פֿאַר זייערע רעכט. און דאָ קערן מיר זיך אום צו יענער פֿילשטאָקיקייט, פֿון וועלכער מיר האָבן אָנגעהויבן.

אָן איר וואָלט דער ענין געווען אַ גאַנץ איינפֿאַכער. לאָמיר רעדן וועגן קעגנזייטיקע באַציִונגען צווישן צוויי נאַציעס — אַ הערשנדיקע און אַן אונטערדריקטע. איינע האָט אונטעריאָכט די צווייטע, האָט פֿאַרכאַפּט איר טעריטאָריע; די הערשנדיקע נאַציע — נישט די גאַנצע, פֿאַרשטייט זיך, נאָר אירע פֿירנדיקע עלעמענטן, קוקן אויף דאָס פֿאַרכאַפּטע ווי אויף זייער אייגנס; די אונטעריאָכטע נאַציע קעמפֿט פֿאַר אירע נאַציאָנאַלע רעכט; געלינגט איר — באַקומט זי צוריק איר אייגנס, ווערט צוריק באַלעבאָס אויף איר ערד און צוזאַמען דערמיט — אַ באַלעבאָס איבער איר גורל. אָבער אַזאַ פֿאַל איז צום וויניקסטן רעאַל. געוויינלעך ווערט פֿאַר דער צייט דאָס ווירטשאַפֿטלעכע און סאָציאַלע לעבן פֿון דער פֿאַרכאַפּטער נאַציע צונויפֿגעוואַקסן מיטן לעבן פֿון דער „הערשערישער". די פֿאַרכאַפּטע פֿאָדערט שוין נישט אַפֿילו אומאָפּהענגיקייט, די פֿראַגע שטייט וועגן אויטאָנאָמיע פֿאַר דעם פֿאַרכאַפּטן געביט. דער קאַמף פֿאַר דער „אייגענער" ערד האָט דאָ אַ ריין באַפֿרייערישע אויפֿגאַבע אין נאַציאָנאַלן זינען. אין דער ווירקלעכקייט

אָבער קומט אַרויס עפעס אַנדערש. מיר האָבן געזען ווי עס פֿלֿעכטן זיך צונויף די נאַציאָנאַלֿע פֿאַרהעלֿטענישן פֿון אַ גאַנצער ריי נאַציעס. לֿאָמיר דערמאָנען נאָך אַמאָלֿ ווי אַזוי עס האָבן זיך אויסגעבילֿדעט די עסטרייך־אונגאַרישע שטאָקן. די גאַנצע מאָנאַרכיע איז געווען אַן אייגנטום פֿון די דייטשן. די מאַדיאַרן זענען אויפֿגעשטאַנען און געפֿאָדערט אַ העלֿפֿט פֿון איר. מען האָט געמוזט נאָכגעבן; די מאַדיאַרן האָט מען איבערגעגעבן צו הערשן איבער טראַנסלֿייטאַניע. עס ווייזט זיך אָבער אַרויס, אַז דאָס דאָזיקע „זייער" לֿאַנד איז אין דער אמתן ווייט נישט אינגאַנצן זייערס. די קראָאַטן רוקן אַרויס אין אירע גרענעצן פרעטענזיעס אויף זייער געביט; די מאַדיאַרן זענען פֿון זייער זייט געצוווּנגען נאָכצוגעבן: די קראָאַטן באַקומען אויטאָנאָמיע. אָבער אין די גרענעצן פֿון קראָאַטיע חזרט זיך איבער דאָס זעלֿביקע: עס הייבן זיך אויף די סערבן און פראָטעסטירן קעגן דער קראָאַטישער אוזורפאַציע.

דאָס זעלֿבע קומט פֿאָר אין ציסלֿייטאַניע. די לֿאַגע איז אַ נישט קלֿאָרע, קעמפֿנדיק פֿאַר אירע רעכט אויף דער טעריטאָריע, איז די געגעבענע נאַציע גערעכט אויף אַזוי פֿילֿ, אויף וויפֿילֿ זי ווערט זיך קעגן די געלֿוסטן פֿון דער „העכערער", „הערשערישער" נאַציע. דערגרייכנדיק איר צילֿ, ווערט זי אַלֿיין אַ פֿאַרכאַפערישע בנוגע דער אַנדערער, „נידעריקערער" נאַציע; די לֿעצטע פֿון איר זייט קעמפֿט פֿאַר „אירע" רעכט, כדי צו באַקומען אין אייגנטום אַ שטאָק, וואָס לֿיגט נאָך נידעריקער. ביי אַזעלֿכע באַדינגונגען איז די נאַציאָנאַלֿע רעכט אויף אַ טעריטאָריע בלֿויז אַ פֿיקציע. אָט די פֿיקציע, אַריבערפֿירנדיק דאָ איינע, דאָ אַ צווייטע נאַציע פֿון דער מדרגה פֿון אַן אונטערדריקטער צו דער מדרגה פֿון אַ הערשערישער, פֿאַראייביקט זי און מאַכט „געזעצלֿעך" דעם פֿאַקט גופֿא פֿון אונטערדריקונג.

דערין באַשטייט די ערשטע זינד פֿון דער טעריטאָריאַלֿער לֿייזונג פֿון דער נאַציאָנאַלֿער פֿראַגע. די באַפֿעלֿקערונג פֿון דער געגעבענער טעריטאָריע ווערט גערעכנט ווי אַ נאַציע, ווי איין נאַציע, ווי די יעניקע נאַציע, וועלֿכע רעדט וועגן דער דאָזיקער ערד ווי וועגן איר „אייגנס". אויב אַזאַ צד השוה איז נישט מעגלֿעך, אויב אויף דער געגעבענער טעריטאָריע וווינען צוויי אָדער עטלֿעכע נאַציעס, לֿייזט נישט די אויטאָנאָמיע די פֿראַגע, נאָר רוקט זי אָפ אויף אַ געוויסער צייט. דאָס אָרט פֿון איין פֿאַרכאַפער פֿאַרנעמט אַ צווייטער; דאָס פֿאַרכאַפן גופֿא בלֿייבט. און בלֿייבט איבער דאָס פֿאַרכאַפן — בלֿייבט אויך דער קאַמף, בלֿייבן אויך נאַציאָנאַלֿע רייסענישן און שאָוויניזם.

עס פֿאַרשטייט זיך, אויף וויפֿילֿ די סכעמע: „איין ערד — איין פֿאָלֿק" וואָלֿט נישט געווען אַ פשוטע פֿיקציע, אויף וויפֿילֿ די אָדער יענע טעריטאָריע וואָלֿט באמת געווען פֿאַרנומען בלֿויז פֿון איין נאַציע, וואָלֿט דער כאַראַקטער פֿון דער נאַציאָנאַלֿ־טעריטאָריאַלֿער אויטאָנאָמיע אָפגעפֿאַלֿן, און

דעריבער ווערט אין יעדן באַזונדערן פֿאַל די פֿראַגע קודם־כּל דערפֿירט דערצו — צי איז די געגעבענע טעריטאָריע טאַקע אַן עטנאָגראַפֿישער געביט.

אין דער דאָזיקער וויכטיקער פֿראַגע איז נייטיק זיך פֿונאַנדערצוקלייבן בנוגע רוסלאַנד. ס׳עקסיסטירט און ס׳איז אַפֿילו פֿאַרשפּרייט אַ מיינונג וועגן דעם, אַז בכלל קאָן מען ביי אונז אָפּגרענעצן די נאַציאָנאַלע געביטן, דערביי האַלט מען, אַז עס וועלן זיך באַקומען געביטן, אויב נישט מיט אַ דורכויס איינהייטלעכער, איז דאָך מיט אַ מער־ווייניקער איינהייטלעכער, לויטן נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל באַפֿעלקערונג; ס׳וועלן טאַקע זיין אין אַזעלכע געביטן אויך נאַציאָנאַלע מינדערהייטן, אָבער אַזעלכע נישטיקע, אַז מען קאָן זיי נישט נעמען אין חשבון. אָט טאַקע אויף דער דאָזיקער העכסט וויכטיקער פֿראַגע וועלן מיר זיך אָפּשטעלן מיט ציפֿערן אין דער האַנט. דאָס באַהאַנדלען די פֿראַגע ווערט איינגעטיילט אין צוויי טיילן: פֿריער פֿאַר אַלץ דאַרף מען פֿעסטשטעלן די צאָל פֿאַרשיידענע נאַציאָנאַלע באַפֿעלקערונגס־גרופּעס אויף יעדן געגעבענעם געביט, באַשטימען די אַבסאָלוטע און רעלאַטיווע גרייס פֿון דער נאַציאָנאַלער מינדערהייט, אָבער דאָס איז נאָך ווייניק. עס איז נייטיק ווייטער אויסצוגעפֿינען די סאָציאַלע וואָג פֿון דער מינדערהייט, ווייל ביי אַ הויכער וואָג, קאָן אַזאַ מינדערהייט אַפֿילו מיט אַ קליינער צאָל צעשטערן מיט איר דרוק די אָנגעצייכנטע ראַמען פֿון דער נאַציאָנאַל־טעריטאָריאַלער אויטאָנאָמיע, מאַכן פֿאַר אוממעגלעך די נאַציאָנאַלע אַליינהערשאַפֿט פֿון דער מערהייט און שאַפֿן אין געגעבענעם געביט אַ כראָנישן קריג־צושטאַנד, — אַ צושטאַנד פֿון כּסדרדיקע רייסענישן צווישן די נאַציעס צוליב דעם אַלגעמיינעם ביסן.

2

לאָמיר נעמען די געביטן פֿון אייראָפּעיִשן רוסלאַנד און קאַווקאַז — פֿינלאַנד וועלן מיר לאָזן אַן אַ זייט. צווישן די טראַדיציאָנעלע געביטן, אויף וועלכע דאָס לאַנד איז איינגעטיילט, וועלן מיר נישט געפֿינען קיין איינעם, ווו די „פֿרעמדע" מינדערהייט זאָל זיין אַ נישטיקע לויט איר צאָל. אין אַ מער גינסטיקער לאַגע געפֿינט זיך פּוילן (די 10 גובערניעס ביי דער ווייסל) און אוקראַינע („מאַלאָראָסיא" — 10 דרומדיקע און דרום־מערבדיקע גובערניעס); אָבער אויך דאָ בילדן די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן 30 פּראָצענט. ס׳איז דערווייל גענוג צו זאָגן, אַז אין די דאָזיקע צוויי געביטן בילדעט די נאַציאָנאַלע מינדערהייט אין קיילעכדיקע ציפֿערן גענומען 10 מיליאָן — אַ באַפֿעלקערונג פֿון וועלכער מען וואָלט געקאָנט צונויפֿשטעלן אַ גאַנצע מיטעלע מלוכה. און דאָס זענען שוין געביטן מער ווייניקער איינהייטלעכע; אין די אַנדערע געפֿינען מיר אַ געוואַלטיקע פֿאַרשיידנאַרטיקייט.

אין צפֿון־מערב־געגנט (6 גובערניעס) איז דער נאַציאָנאַלער צוזאַמענשטעל פֿון דער באַפֿעלקערונג, אין קיילעכדיקע ציפֿערן, אַזאַ:

פֿאָלק	צאָל	פּראָצענטער
ווייסרוסן	5,062,100	50,2
ייִדן	1,422,400	14,1
ליטווינער	1,302,700	12,8
גרויסרוסן און אוקראַינער	586,500	5,7
פּאָליאַקן	563,800	5,6
לעטן	299,200	2,8
אַנדערע	826,100	8,8
צוזאַמען	10.062,800	100,0

אין באַלטישן געגנט זענען די ציפֿערן אַזעלכע:

לעטן	1,070,200	44,84
עסטן	884,500	37,08
דייטשן	165,600	6,94
רוסן	128,700	5,30
ייִדן	62,600	2,65
אַנדערע	74,500	3,19
צוזאַמען	2,386,100	100,0

עס איז אַלגעמיין באַוווּסט די פֿאַרשידנאַרטיקייט פֿון דער קאַווקאַזער באַפֿעלקערונג. אָט זײַנען די ציפֿערן:

גרויסרוסן	1,867,700	19,4
קליינרוסן	1,296,700	13,5
טאָטערן	1,456,500	15,2
אַרמענער	1,931,100	12,4
גרוזינער	1,349,200	14,1
גרופּע גאָרצעס (בערג־איינוווינער)	1,021,600	10,7
אַנדערע	1,401,500	14,7
צוזאַמען	10,324,300	100,0

אויב, ווי מען טוט עס נישט זעלטן, מיר נעמען באַזונדער דעם טראַנסקאַווקאַז, ענדערן זיך אַביסל די ציפֿערן. ס'וועלן זיך אויסטיילן פֿיר פֿון די גאָר גרויסע גרופּעס באַפֿעלקערונג: טאָטערן וואָס בילדן 26 פּראָצענט פֿון דער באַפֿעלקערונג, גרוזינער—23,7, אַרמענער—19,4 און לעזגינער—10,3, די איבעריקע נאַציעס בילדן ווייניקער פֿון 5 פּראָצענט יעדערע.

דאָס זענען די אַלגעמיינע ציפֿערן וועגן די געביטן. עס איז קלאָר פֿון זיך אַליין, אַז ביי אַזאַ לאַגע קאָן מען נישט רעדן וועגן אַ נאַציאָנאַלער טעריטאָריאַלער אויטאָנאָמיע פֿון קאַווקאַז, צפֿון־מערב־געביט אָדער באַלטישן קאַנט. יעדער פֿון די דאָזיקע אויטאָנאָמע געביטן וואָלט מיט זיך פֿאָרגעשטעלט אַ גאַנצן קאָנגלאָמעראַט פֿון נאַציאָנאַליטעטן און די לייזונג פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע וואָלט געווען אַ זאַך פֿון דער צוקונפֿט.

עס איז אָבער אויך אויף אַזוי פֿיל קלאָר, אַז דערמיט ווערט די פֿראַגע נישט אויסגעשעפּט; אויב די געביטן זענען באַזעצט מיט פֿיל פֿאַרשיידנאַרטיקע נאַציאָנאַליטעטן, דאַרף מען פּרובירן אַן אַנדער לייזונג, וואָס זאָל אַנטשפּרעכן די עטנאָגראַפֿישע סימנים פֿון דער באַפֿעלקערונג. מען האָט אַזעלכע פּרווון געמאַכט און עס האָבן זיך נאַטירלעך באַקומען מער גינסטיקע רעזולטאַטן. אָבער מער גאָרנישט. קיין באַפֿרידיקנדיקע רעזולטאַטן קאָן אַזאַ פֿונאַנדערטיילונג נישט געבן. לאָמיר זי נעענטער באַטראַכטן:

דאָ האַנדלט זיך נישט נאָר וועגן אויסשניידן נייע געביטן פֿון אַנדערע גובערניאַלע שטחים; מען דאַרף די גובערניעס גופֿא צושניידן, ווייל אויך זיי, פֿאַרהעלטנישמעסיק קליינע איינסן, זענען אַלע פֿאַרשיידנאַרטיק לויט זייער נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל. מען דאַרף זיי צעברעקלען לויט קרייזן און פֿון די באַזונדערע קרייזן פֿונדאָסניי צונויפֿשטעלן גאַנצע טעריטאָריעס, צוקלייבנדיק אַזוינע געגנטן, וואָס זענען באַוווינט דורך איין און דער זעלבער נאַציע.

איך באַנוץ זיך מיט די ציפֿערן פֿון ק. פֿאָרטונאַטאָוו וועגן דעם נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל פֿון באַזונדערע קרייזן, וואָס ער ברענגט אין זיין בראָשור: „די נאַציאָנאַלע געביטן פֿון רוסלאַנד". איך באַמי זיך אָבער ווי ווייט מעגלעך אַנטקעגנצוקומען די פֿאַרטיידיקער פֿון טעריטאָריאַליזם און באַקומען דעם מאַקסימום פֿון עטנאָגראַפֿישער אייגנאַרטיקייט. לאָמיר זען, אין וועלכע ציפֿערן דריקן זיך אויס די רעזולטאַטן פֿון דער פֿונאַנדערגרענעצונג, וועלכע איז מער גינסטיק פֿאַרן טעריטאָריאַלן פּרינציפּ.

מיר וועלן אָנהייבן פֿון צפֿון־מערב־געגנט און וועלן פֿון אָנהייב אָנצייכענען די גרענעצן פֿון דער ליטווישער עטנאָגראַפֿישער טעריטאָריע. זי דאַרף באַשטיין פֿון אַלע יענע קרייזן ווו די ליטווינער בילדן אַן אַבסאָלוטע אָדער כאָטש אַ רעלאַטיווע מערהייט. די זשמודעס האַלטן מיר פֿאַר דער זעלביקער ליטווישער נאַציע.

דער ליטווישער געביט באַשטייט פֿון פֿאָלגנדיקע טיילן:

1. די גאַנצע קאָוונער גובערניע; 2. טראָקער קרייז פֿון ווילנער גובערניע; 3. פֿינף קרייזן פֿון סוּוואַלקער גובערניע (פֿינקטלעכער — די גאַנצע גובערניע אויסער סוּוואַלקער און אַוגוסטאָווער קרייזן).

אויפֿן שטח וואָס מיר באַקומען אויף אַזאַ אופֿן מאַכט אויס:

די גאַנצע באַפֿעלקערונג	2.175,500
ליטווינער	1.442,900

אויף אַזאַ אופֿן בילדן די ליטווינער אויף זייער „אייגענער" טעריטאָריע 66 פּראָצענט פֿון דער גאַנצער באַפֿעלקערונג; העכער אַ דריטל באַפֿעלקערונג (34 פּראָצ.) געהער צו אַנדערע נאַציאָנאַליטעטן.

וועגן דער סאָציאַל־געזעלשאַפֿטלעכער וואָג פֿון די 34 פּראָצענט וועלן מיר רעדן באַזונדער. מיר וועלן נאָר באַמערקן אַז די ליטווינער, וואָס וווינען

דאָ, זענען נאָך נישט די גאַנצע ליטווישע נאַציע. איך מיין דאָ נישט די אויסלענדישע ליטווינער, נאָר די רוסלענדישע; אינגאַנצן זענען זיי פֿאַראַן 1.658,500; פֿון יענער זייט גרענעץ פֿון אויטאָנאָמען געביט בלייבט 215,600 אָדער 13 פּראָצענט פֿון דער גאַנצער ליטווישער באַפֿעלקערונג, — דאָס איז פֿאַר אַ קליין פֿאָלק פֿון אַנדערהאַלבן מיליאָן זייער אַ פֿילבאַרער פּראָצענט. צוזאַמען וועלן די „אויסגעשלאָסענע“ (די מינדערהייט פֿון עווענטועלן אויטאָנאָמען געביט פּלוס די ליטווינער, וואָס בלייבן פֿון יענער זייט) אויסמאַכן כּמעט אַ מיליאָן (948,200)!; אין פֿאַרגלייך מיט דער צוויי־מיליאָניקער באַפֿעלקערונג פֿון גאַנצן שטח איז דאָס זייער אַ גרויסע צאָל.

לאָמיר נעמען ווייטער דעם ווייסרוסישן געביט. צום שטח פֿון דער דאָזיקער שוין גרעסערער טעריטאָריע דאַרפֿן געהערן פֿאָלגנדיקע גובערניעס און קרייזן:

1. די גאַנצע מאָהילעווער גובערניע; 2. די גאַנצע מינסקער גובערניע; 3. ווילנער גובערניע, חוץ טראָקער קרייז; 4. גראָדנער גובערניע, חוץ פֿיר קרייזן (ביאַליסטאָקער, ביעלסקער, בריסקער און קאָברינער); 5. וויטעבסקער גובערניע, חוץ דריי קרייזן (דווינסקער, רעזשיצער און לוצינער); 6. קראַסנינער קרייז פֿון סמאָלענסקער גובערניע.

ווען מיר וועלן אויסרעכענען, ווי אויבן, די ציפֿערן, וואָס געהערן אַהער, וועלן מיר באַקומען:

די גאַנצע באַפֿעלקערונג מאַכט אויס: 7.076,800
ווייסרוסן 5.508,100

די ווייסרוסן בילדן אויף אַזאַ אופֿן 77 פּראָצענט פֿון דער באַפֿעלקערונג. אַ פֿאַרהעלטנישמעסיק גרויסע צאָל. מיר וועלן שפּעטער נאָך באַטראַכטן דעם אינהאַלט, וואָס ליגט אין דער דאָזיקער צאָל. אויסער די גרענעצן פֿון שטח בלייבן נאָך איבער אַן ערך 300 טויזנט ווייסרוסן; צוזאַמען מיט די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן פֿון שטח גופֿא מאַכט עס אויס אַ ציפֿער פֿון 1.800,000; דאָס הייסט צוויי מיליאָן אויסגעשלאָסענע! נעמען מיר ווייטער דעם קליינרוסישן שטח (מאַלאָראָסיאַ). איך וועל נישט אויסרעכענען די גרויסע צאָל קרייזן, וועלכע מען וואָלט געדאַרפֿט אויסשניידן פֿון די פֿאַרשיידנסטע גובערניעס אויף צו באַקומען אַן עטנאָגראַפֿישן שטח. איך וועל נאָר אָנווייזן, אַז חוץ די פֿינף ריין אוקראַינישע גובערניעס דאַרפֿן נאָך אַהער געהערן איינצלנע קרייזן פֿון קורסקער און וואָראָניעזשער גובערניעס, פֿון דאָן־געביט, פֿון יעקאַטערינאָסלאַווער, כערסאָנער, טשערניגאָווער, בעסאַראַביער, קובאַנער, טאַווּרישער, גראָדנער, שעדלעצער, לובלינער גובערניעס. אויפֿן דאָזיקן שטח מאַכט אויס די גאַנצע באַפֿעלקערונג (אין קיילעכדיקע ציפֿערן) 25,7 מיליאָן. דערפֿון אוקראַינער — 19,3 מיליאָן.

די אוקראַינער, אַלזאָ, מאַכן אויס 75 פּראָצענט פֿון דער באַפֿעלקערונג. אויסער די גרענעצן פֿון שטח בלייבן נאָך 3 מיליאָן אוקראַינער; די

נאַציאָנאַלע מינדערהייטן אויפֿן שטח גופֿא מאַכן אויס העכער 6 מיליאָן; דאָס הייסט 9 מיליאָן „אויסגעשלאָסענע“.

לאָמיר אַריבער צום באַלטישן געגנט. ס׳איז קלאָר, אַז מיר וועלן די דאָזיקע געגנט מוזן צעטיילן אויף צוויי טיילן — לעטישן און עסטישן. דער לעטישער טייל באַשטייט פֿון פֿאָלגנדיקע געביטן:

1. די קרייזן פֿון דער וויטעבסקער גובערניע (דווינסקער, רעזשיצער און לוצינער); 2. גאַנץ קורלענדער גובערניע; 3. פֿיר דרום־קרייזן פֿון ליפֿלענדער גובערניע.

עס באַקומען זיך פֿאָלגנדיקע ציפֿערן:

די גאַנצע באַפֿעלקערונג (פֿון לעטישן טייל)	1.929,900
לעטן	1.315,900

די לעטן בילדן 68 פּראָצענט, און כמעט אַ גאַנץ דריטל באַפֿעלקערונג, אָדער 614.000 בילדן נאַציאָנאַלע מינדערהייטן.

דער איינציקער געביט (אמת זייער אַ פּיטשינקער), וואָס קאָן פּרעטענדירן אויף אַ מער ווייניקער איינהייטלעכן נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל — דאָס איז עסטאָניע. זי באַשטייט פֿון דער צפֿונדיקער העלפֿט ליפֿלענדער און גאַנץ עסטלאַנדער גובערניעס און ציילט אויף אַ באַפֿעלקערונג פֿון 1.012,200 — 916,600 עסטן, ד״ה 90,5 פּראָצענט; אָבער אויך דאָ בלייבן 9 פּראָצענט עסטן אויסערן שטח פֿון אויטאָנאָמען געביט.

אויף קאַווקאַז קאָן מען, רעכענענדיק זיך מיט עטנאָגראַפֿישע גרענעצן, אויסשניידן 4 טעריטאָריעס.

אַ מער איינהייטלעכן כאַראַקטער וועט האָבן גרוזיע. אָבער דערצו וועט מען דאַרפֿן צורעכענען צו דער גרוזינישער נאַציע אַ גאַנצע ריי שבטים — די גאַנצע אַזוי גערופֿענע קאַרטוועלער שפּראַכן־גרופּע (די גרוזינער, אימערעטינער, מינגרעלער, סוואַנעטן א״אַ). אין וואָס פֿאַר אַ מאָס אַט די אַלע שבטים בילדן אין אמתן איין נאַציאָנאַלע איינהייט — איז אונדז שווער צו אורטיילן. ענטפֿערן מיר דערויף פּאָזיטיוו, באַקומען מיר אַ גרוזינישן אָדער קאַרטוועלישן שטח, וווּהין עס וועלן אַריין:

1. קוטאַיסער גובערניע, חוץ צוויי קרייזן (סוכומער און אַרטווינער);
2. טיפֿליסער, חוץ דריי קרייזן (אַכאַלקאַלאַקער, באָרטשאַלינער און אַכאַלציכסקער).

לויט די אויסרעכענונגען פֿון זאַוואַלאָוו (אין זאַמלבוך „די פֿאָרמען פֿון דער נאַציאָנאַלער באַוועגונג“ מאַכט אויס:

די גאַנצע באַפֿעלקערונג פֿון דאָזיקן שטח	1.593,000
גרוזינער	1.266,000

די גרוזינער אויף דער דאָזיקער טעריטאָריע באַטרעפֿן 97,8 פּראָצענט.

דער צווייטער געביט לויט זיין איינהייטלעכקייט איז דער לעזגינישער. דאָ וועט מען דאַרפֿן צוליב דעם טעריטאָריאַלן פּרינציפּ זיך נאָך מער אַנ־

שטרענגען און אָנערקענען פֿאַר אַ נאַציע אַ גאַנצע גרופע מזרחדיקע בערג־איינוווינער: אַוואַראָ־אַנדיציעס, דאַרגינצעס, קיורינצעס, אודינצעס, קאַזי־קומיקער און אַנדערע לֿעזגינער. לֿאָמיר אָננעמען, אַז זיי בילֿדן אַלֿע איין נאַציע, איר טעריטאָריע איז דער דאַגעסטאַנער געביט (אָן טעמיר־כאַנ־שורער קרייז) און דער טראַנזקאַטאַלֿער קרייז פֿון טיפֿלֿיסער גובערניע.

צוזאַמען מאַכט אויס די באַפֿעלֿקערונג אין דאָזיקן געביט 668.000, לֿעזגינער — 483.000.

די לֿעזגינער בילֿדן 72 פראָצענט. עס פֿאַרשטייט זיך, אַז מען קאָן נישט רעדן וועגן אַ נאַציאָנאַלֿ־טעריטאָריאַלֿער אויטאָנאָמיע פֿון לֿעזגינער געביט, וואָס איז גרויס ווי אַ האַלֿבע גובערניע.

די טאָטערישע טעריטאָריע באַשטייט (דאָ רעדט זיך וועגן די קאַווקאַזער טאָטערן) פֿון:

1. באַקוער גובערניע; 2. יעלֿיסאַוועטפאָלֿער גובערניע (חוץ שושינער קרייז).

די גאַנצע באַפֿעלֿקערונג מאַכט אויס 1.913,000
טאָטערן 1.133,000

די טאָטערן בילֿדן 59,2 פראָצענט פֿון דער באַפֿעלֿקערונג. אויסער דעם שטח, אין אַנדערע געביטן, בלֿייבט נאָך כמעט 700.000 אָדער 26 פראָצענט פֿון אַלֿע קאַווקאַזער טאָטערן.

און לֿסוף די אַרמענער. זייער לֿאַגע איז די ערגסטע. זייער אויטאָנאָמער שטח קאָן צונויפֿגעשטעלֿט ווערן פֿון פֿאָלֿגנדיקע טיילֿן:

1. דריי קרייזן עריוואַנער גובערניע (עטשמיאַדזינער, אַלֿעקסאַנדראָפאָלֿער און נאָוואָ־באַיאַזעטאַיער); 2. צוויי קרייזן פֿון טיפֿלֿיסער גובערניע (אַכאַלֿקאָלֿאַק און באָרטשאַלֿין); 3. צוויי קרייזן פֿון קאַרסקער גובערניע (קאַגיזמאַן און קאַרס); 4. צוויי קרייזן אין יעלֿיסאַוועטפאָלֿער גובערניע (שושין און זאַנגזעגור).

עס באַקומען זיך פֿאָלֿגנדיקע ציפֿערן:

די גאַנצע באַפֿעלֿקערונג 1.090,400
אַרמענער 600,600

די אַרמענער, אויף אַזאַ אופֿן, בילֿדן 55 פראָצענט פֿון דער באַפֿעלֿקערונג אויסער די גרענעצן פֿון שטח בלֿייבן נאָך 572.000, אָדער כמעט אַ העלֿפֿט פֿון אַלֿע רוסלֿענדער אַרמענער.

לֿויט די אויסרעכענונגען פֿון מחבר פֿון אַרטיקלֿ (אַן אַרמענער) אין זאַמלֿבוך „די פֿאָרמען פֿון דער נאַציאָנאַלֿער באַוועגונג", וואָס זענען געמאַכט געוואָרן אויפֿן סמך פֿון אַנדערע מאַטעריאַלֿן (נישט לֿויט די ציפֿערן פֿון דער פֿאָלֿקס־ציילֿונג) באַקומען זיך אַביסלֿ אַנדערע צאָלֿן: ביי אים נעמט אַרום דער אַרמענישער געביט אַן ערך 2 מילֿיאָן איינוווינער; אויסער די גרענעצן פֿון דאָזיקן געביט בלֿייבט נישט 50 פראָצענט, נאָר 30 פראָצענט

פֿון דער גאַנצער צאָל אַרמענער; אָבער אויך לויט זיין חשבון בילדן די אַרמענער 55 פּראָצענט פֿון די איינוווינער אויפֿן גאַנצן געביט. אַזוי זעען אויס די נאַציאָנאַלע געביטן פֿון אייראָפּעישן רוסלאַנד און קאַווקאַז.

לאָמיר מאַכן אַ קורצן ציפֿער־סך־הכל פֿון דעם אַלעם, וואָס איז ביז אַהער געזאָגט געוואָרן. וויפֿיל וועט זיין די סומע פֿון אַלע נאַציאָנאַלע מינדערהייטן, וואָס ווערן אויסגעשלאָסן פֿון די אַלע געביטן און וועלן נישט געניסן פֿון די אַלע גליקן פֿון דער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע.

אַזעלכע נאַציאָנאַלע מינדערהייטן וועלן זיין:

אין אוקראַינישן געביט	6.400,000
אין ווייסרוסישן	1.568,700
אין טאָטערישן	780,000
אין ליטווישן	732,600
אין לעטישן	614,000
אין אַרמענישן	489,800
אין גרוזיגישן	327,000
אין לעזגינישן	185,800
אין עסטישן	95,600
צוזאַמען	11.193,500

העכער 11 מיליאָן ווערן אויף אַזאַ אופֿן אויסגעשלאָסן. אָט די דאָזיקע צאָל איז גלייך דער צאָל ליטווישער, לעטישער, ווייסרוסישער, גרוזינישער און אַרמענישער נאַציע צוזאַמען גענומען. די רעזולטאַטן זענען זייער ווייניק באַפֿרידיקנדיקע. און דאָ האַנדלט זיך וועגן געביטן, וועלכע מיר האָבן געפּרוווט פֿונאַנדערטיילן עטנאָגראַפֿיש, שוין אָפּגערעדט וועגן אַזעלכע, וועלכע ווערן אויסגעשניטן נישט רעכענענדיק זיך מיטן נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל. אָבער אויך די דאָזיקע רעזולטאַטן זענען אַביסל צוגעפּוצט; אויך אין זיי דאַרף מען אַריינטראָגן אויסבעסערונגען, וועלכע וועלן זיי מאַכן נאָך ווייניקער גינסטיק פֿאַר טעריטאָריאַליסטישע אויספֿירן.

איך ווייס, אַ טעריטאָריאַליסט באַגנוגנט זיך מיט ווייניק; ביי אַ טעריטאָריאַליסטיש געשטימטן לייענער וואָלטן באַזונדערע ציפֿערן יאָ געקאָנט איבערלאָזן אַן איינדרוק, אויב נישט אינגאַנצן אַ באַפֿרידיקנדיקן, איז ווייניקסטנס אַ דערטרעגלעכן. אין ווייסרוסלאַנד, למשל, בילדעט די איינגעבוירענע באַפֿעלקערונג ווי נישט איז 77 פּראָצענט; אַ ציפֿער אַ וואָגיקע אויפֿן ערשטן בליק. אָדער 66 פּראָצענט ליטווינער אין ליטע. פֿאַר אַ מענטשן, וואָס איז שוין לכתחילה גוט געשטימט פֿאַרן טעריטאָריאַליזם, קאָן אויך די דאָזיקע ציפֿער זיין אַ גענוגנדיקע: דאָך אַ מערהייט! עס וועט דעריבער זיין נוצלעך צוצוגעבן צו אָט די ציפֿערן געוויסע אויפֿקלערונגען. גראָד אין די צוויי אָקערשט אָנגערופֿענע געביטן וועט זיך אַרויסווייזן אויפֿן קלאָרסטן אופֿן דאָס, וואָס מיר וועלן זאָגן.

3

איינע און די זעלביקע, לויט איר רעלאַטיווער גרייס, מינדערהייט קאָן האָבן ביי פֿאַרשיידענע באַדינגונגען לגמרי נישט דעם זעלביקן באַטייט, נישט די זעלביקע וואָג. עס איז נישט גענוג צו נעמען אַן אַבסטראַקטע אַריטמעטישע צאָל, מען דאַרף זיך אַריינטראַכטן דערין, וואָס די דאָזיקע צאָל שטעלט פֿאָר מיט זיך.

אין דער ליטע בילדעט די פֿרעמדע מינדערהייט כמעט די גאַנצע שטאָטישע באַפֿעלקערונג און דעם פּריצים־קלאַס. די איינגעבוירענע מערהייט בילדעט דאָס פּויערטום. „אין דער אינדוסטריע נעמען די ליטווינער זייער אַ קליינעם אָנטייל — שרייבט א. בולאַט אינם זאַמלבוך, וואָס מיר האָבן שוין אַ פּאָר מאָל ציטירט. אין לאַנד זענען נישט פֿאַראַן קיין גרויסע אינדוסטריע־צענטערס, אָבער אַפֿילו אין די פֿאַבריקן און זאַוואָדן, וואָס זענען יאָ פֿאַראַן, מאַכן אויס די ליטווישע אַרבעטער בלויז אַ קליינעם פּראָצענט. מיטן האַנטוועדק, באַזונדערס מיטן שטאָטישן, פֿאַרנעמען זיך די ליטווינער אויך זייער ווייניק, חוץ אפֿשר מיט שניידעריי”. קיין נאַציאָנאַלן אַדל, קיין שטאָטישן עלעמענט, קיין וועלכע נישט איז וואָגיקע גרויסבורזשואַזיע, — דאָס אַלץ פֿאַרמאָגן נישט די ליטווינער”. אין די ווילנער און סוּוואַלקער גובערניעס ווינען אין די דערפֿער העכער 95 פּראָצענט ליטווינער. אויף די שטעט צוזאַמען מיט די שטעטלעך פֿאַלט אויס אַרום און אַרום 6 טויזנט ליטווינער, וואָס מאַכט אויס אַ נישטיקע גרייס אין פֿאַרגלייך מיט דער גאַנצער שטאָטישער באַפֿעלקערונג. אין די שטעט פֿון ליטע פֿאַרנעמען די ליטווינער, לויט זייער צאָל, דעם פֿערטן אָרט, אין דער ליטע איז נישט פֿאַראַן קיין איין ליטווישע שטאָט, קיין איין שטעטל, ווו ליטווינער זאָלן בילדן כאָטש אַ באַמערקבאַרע מינדערהייט. דאָס זעלבע איז מיטן פּריצישן ערד־אייגנטום. ביי אַזעלכע באַדינגונגען איז זעלבסטפֿאַרשטענדלעך, אַז די אַזוי אויך נישט קליינע 34 פּראָצענט פֿון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן באַקומען אַ געהעריקע געזעלשאַפֿטלעכע וואָג, וואָס זענען פֿעיִק מיט אַן עודף אַריבערצוווען די 66 פּראָצענט פֿון דער דאָרפֿישער מערהייט.

די זעלבע לאַגע איז אין ווייסרוסלאַנד. מיר קלייבן אַדורך איין שטאָט נאָך דער צווייטער — און אומזיסט זוכן מיר אין ווייסרוסלאַנד ווייסרוסישע שטעט. ווילנע — די הויפּטשטאָט פֿון דער געגנט, — קיין איין נאַציע האָט דאָרט נישט קיין אַבסאָלוטע מערהייט, אַ רעלאַטיווע מערהייט האָבן די ייִדן (41,4 פּראָצענט); נאָך דעם גייען די פּאָליאַקן, גרויסרוסן, ליטווינער, — ערשט נאָך זיי די ווייסרוסן. אין מינסק בילדן אַלע קריסטן צוזאַמען — גרויסרוסן, ווייסרוסן און פּאָליאַקן — ווינציקער פֿון אַ העלפֿט באַפֿעלקערונג (47,7), די ווייסרוסן זענען אַ נישטיקע מינדערהייט; אַן ערך דאָס זעלבע איז אין מאָהילעוו, גראָדנע, וויטעבסק. נישטאָ קיין איין גרעסערער צענ־

טער, וועלכער זאָל זיין אויף וויפֿיל נישט איז אַ ווייסרוסישער לויט זיין נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל. נישט פֿיל בעסער איז אין די קלענערע צענטערס, וווּ דעם ערשטן אָרט פֿאַרנעמען דאָרט די ייִדן (אין 39 שטעט פֿון 51); בלויז אין 12 שטעטלעך מאַכט אויס די גאַנצע סומע קריסטלעכע איינוווינער העכער פֿון אַ העלפֿט פֿון דער שטאָטישער באַפֿעלקערונג; אויפֿן חלק פֿון די ווייסרוסן קומט דאָ אויך אויס זייער ווייניק. עס איז באַוווּסט די ראָלע, וואָס עס שפּילט אין דער דאָזיקער געגנט דער פּויליש־פּריצישער ערד־באַזיץ. עס באַקומט זיך דאָס זעלבע בילד וואָס אין ליטע. די אויספֿירן פֿון די געבראַכטע ציפֿערן זענען גענוג קלאָר. איך האָב שוין אָנגעוויזן דערויף, אַז די ווירקונג פֿון שטאָט און פּריצישן ערד־באַזיץ קאָן גאַנץ לייכט פּאַראַליזירן דעם צאָלמעסיקן איבערגעוויכט פֿון דאָרף. איך ווייס נישט צי עס וועלן זיין פֿעיִק אָט די נאַציאָנאַל „פֿרעמדע" קרעפֿטן אָנצוּוואַרפֿן דעם איינגעוואָרצלטן פּויערטום זייער אייגענע נאַציאָנאַליטעט; דאָס איז מער ווי צווייפֿלהאַפֿט שוין צוליב דעם אַליין, וואָס מיר האָבן דאָ אַ קאָנגלאָמעראַט פֿון ייִדן, פּאָליאַקן און רוסן. יעדנפֿאַלס אָוועקרויבן ביי דער געגנט־אויטאָנאָמיע פֿון ליטע איר ליטווישן כאַראַקטער, ביי דער ווייסרוסישער אויטאָנאָמיע דעם ווייסרוסישן — וועלן אָט די „פֿרעמדע" זיכער זיין בכוח.

מען קאָן מיר דערווידערן, אַז דער געוואַלטיקער איבערגעוויכט פֿון „פֿרעמדן" עלעמענט אין די שטעט און אין דעם פּריצישן ערד־באַזיץ איז אפֿשר בלויז אַ פֿאַריבערגייענדיקע צייטווייליקע דערשיינונג, וואָס באַמערקט זיך אויך ביי אַנדערע דערוואַכנדיקע נאַציעס; אַז זיי האָבן אויך נישט פֿאַרמאָגט זייער אייגענע בורזשואַזיע, זייערע אייגענע פּריצים, ווייל די שפּיצן זענען אַוועק, האָבן זיך אַסימילירט. די מאַסן האָבן דערוואַכט — און אונטער זייער ווירקונג האָבן די שפּיצן זיך אומגעקערט צו זיך „אַהיים". צי קומט נישט פֿאָר דאָס זעלביקע אויך דאָ? ניין, נישט דאָס זעלביקע; אָדער יעדנפֿאַלס אין זייער אַ גרויסער מאָס נישט דאָס זעלביקע. וואָס שייך פּריצים, פֿאַרנעמען דאָ דעם אָנגעזעענעם אָרט נישט פֿאַרפּוילישטע ליטווישע אָדער ווייסרוסישע פּריצים, נאָר טאַקע פּוילישע עלעמענטן לויט זייער אָפּשטאַם; זיי האָבן נישט וווּהין זיך אומצוקערן און ס'איז נישטאָ נאָך וואָס. וואָס שייך די שטעט פֿאַרנעמען דאָ דאָס ערשטע אָרט די יידן. מען קאָן האָבן וואָס פֿאַר אַ מיינונג וועגן דער צוקונפֿט פֿון די ייִדן, אָבער אַפֿילו דער סאַמע ענטוזיאַסטישסטער פּריידיקער פֿון אַסימילאַציע וועט זיך געוויס נישט דערלויבן צו פֿאַרזיכערן, אַז די יידן שטייט פֿאָר איינגעשלונגען צו ווערן פֿון אַזעלכע פֿעלקער, ווי די ליטווינער און ווייסרוסן. איך וועל נאָר אָנווייזן אויף איין כאַראַקטעריסטישער קלייניקייט: לויט דער ציילונג פֿון 1897 האָבן פֿון דער גאַנצער צאָל יידן, וואָס וווינען אין ליטע, אָנגעגעבן ליטוויש אַלס זייער מוטער־שפּראַך ווייניקער פֿון 0,3 פּראָ־

צענט, און די ווייסרוסישע — פֿון די שטאָטישע ייִדן בלֿויז 2,88 פראָצענט. די דאָזיקע ציפֿערן רעדן גענוג פֿאַר זיך.

די נישט־גלֿייכמעסיקייט פֿון דער סאָציאַלֿער סטרוקטור ביי פֿאַרשיידענע נאַציעס זעט מען אויך אין אַנדערע געגנטן: אין אוקראַינע, אין באַלֿטישן קאַנט און קאַווקאַז. אין אוקראַינע איז די „איינגעבוירענע״ באַפֿעלֿקערונג קאָנצענטרירט הויפטזעכלעך אין די דערפֿער, אין די שטעט איז איר צאָלֿ קליין און אין געוויסע צענטערס גאָר אַ נישטיקע. די שפראַכלעכע נאָענטקייט פֿון רוסיש און אוקראַיניש העלֿפֿט באַדייטיק דעם רוסיפֿיצירונגס־פראָצעס ביי די שטאָטישע איינוווינער, וועלֿכער איז שוין אַוועק גאָר ווייט. אַ כאַראַקטעריסטישער באַווייז זענען די ציפֿערן וועגן דער שפראַך פֿון די יידן אין די שטעט פֿון אוקראַינע. נישט געקוקט דערויף, וואָס דאָ זענען פֿאַראַן פֿאַרהעלֿטנישמעסיק מער אַסימילירטע ייִדן ווי אין אַנדערע געגנטן פֿון יידישן תחום, איז דאָך די צאָלֿ יידן, וועלֿכע אָנערקענען אוקראַיניש פֿאַר זייער מוטער־שפראַך, ממש אַ נישטיקע: אין אַלֿע שטעט סך־הכּלֿ 654 פערזאָן. דער דאָזיקער פרט באַווייזט די ווירקונג פֿון דער געגעבענער שפראַך: רוסיש האָבן אָנערקענט פֿאַר זייער מוטער־שפראַך אַ באַדייטיק גרעסערע צאָלֿ יידן.

אין באַלֿטישן קאַנט איז באַוווּסט די ספעציפֿישע ראָלֿע פֿון דייטשן אַדלֿ; זיין וואָג איז אויסערגעוויינטלעך. אין קורלאַנד און ליפֿלאַנד געהערט צו די דייטשן אַ סך מער ווי אַ העלֿפֿט פֿון דער גאַנצער ערד, וואָס געפֿינט זיך אין פריוואַט־אייגנטום. די דייטשע פריצים האַלֿטן אין זייערע הענט די גאַנצע געגנט, זיי זענען די באַלֿעבאַטים פֿון דער אָרטיקער אַדמיניסטראַציע און לֿייגן אַרויף זייער האַנט אויפֿן גאַנצן געזעלֿשאַפֿטלעכן לֿעבן. זיי האָבן די איבערהאַנט אין די לֿאַנדטאַגן, אין די כלֿערלֿיי קאָנווענטן און קאָלֿאָניעס. בלֿויז אין אויסנאַם־פֿאַלֿן ווערן צוגעלאָזן צום אָנטייל אין דער זעלֿבסט־פֿאַרוואַלֿטונג — און דאָס אין דער קלֿענסטער מאָס — די שטעט און די פויערים. די אַדמיניסטראַציע פֿון די קרייזן איז אינגאַנצן אָנגעשטאָפט מיט די באַראָנען. די פֿונקציעס פֿון דער גובערניאַלֿער פֿאַרוואַלֿטונג און אין אַ באַדייטיקער מאָס פֿון דער אַזוי גערופֿענער לֿאַנד־פּאָלֿיציי פֿירן זיי אויס. די פריצים (דוואָריאַנעס) געהערט דאָס רעכט צו באַשטימען די גלחים אין די דאָרפֿישע רעלֿיגיעזע געמיינדעס; באַנוצנדיק זיך דערמיט, האָבן זיי אַ גרויסע ווירקונג אויפֿן גאַנצן לֿעבן פֿון דער רעלֿיגיעזער געמיינדע. די סובסידיעס פֿאַר די שולֿן ווערן גענומען ביי די פויערישע געמיינדעס, אָבער די דוואָריאַנעס באַלֿעבאַטעווען מיטן געלֿט ווי זיי געפֿעלֿט, לחלֿוטין אָן קאָנטראָלֿ. אין זייער רשות געפֿינען זיך אויך די קרעדיט־געזעלֿשאַפֿטן פֿאַר דער לֿאַנדווירטשאַפֿט.[3]

---

[3] זע אַרטיקל פֿון פעטערסאָן אין זאַמלבוך: די פֿאָרמען פֿון דער נאַציאָנאַלֿער באַוועגונג״.

אמת, מיטן איבערבויען די אָרטיקע זעלבסט־פֿאַרוואַלטונג אויף דעמאָקראַטישע יסודות וועט זיך אַלץ ענדערן; אָבער אַראָפנעמען פֿון חשבון די דאָזיקע געוואַלטיקע סאָציאַלע — און צוזאַמען מיט דעם אויך נאַציאָנאַלע — קראַפֿט קאָן מען נישט. עס וועט ביי איר אַראָפגענומען ווערן די פֿולע מאַכט, אָבער עס וועט מוזן מיט איר טיילן די מאַכט די לעטישע באַפֿעלקערונג; די „נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע פֿון געביט וועט זיין צעשטערט. אין די שטעט שטייט דער ענין אויב נישט בעסער ווי אין צפֿון־מערב־געגנט, איז דאָך אָבער ווייט נישט אַזוי גוט פֿאַר דער „הערשנדיקער" נאַציע. אין ריגע, למשל, בילדן די לעטן 41,64 פראָצענט פֿון דער גאַנצער באַפֿעלקערונג, אין מיטאַווע — 45,69 פראָצ., אין ליבאַווע — 38,64 פראָצ.

אויף קאַווקאַז זענען די פֿאַרהעלטענישן אויך פֿאַרפלאָנטערט. אין די שטעט שפילן אַ באַדייטיקע ראָלע די אַרמענער; אין אַ ריי שטעט, וואָס ליגן אין „פֿרעמדע" געביטן בילדן זיי אַן אַבסאָלוטע אָדער רעלאַטיווע מערהייט. לויט דער לעצטער פֿאָלקס־ציילונג באַטרעפֿט די צאָל שטאָטישע איינוווינער ביי דער גרוזינישער נאַציע ווייניקער פֿון 10 פראָצענט, ביי די טאָטערן — אַן ערך 12 פראָצענט, ביי די אַרמענער — מער פֿון 21 פראָצענט. דערפֿאַר געפֿינען מיר פונקט אַ פֿאַרקערטע פראָפאָרציע ביי די דוואָריאַנעס (פריצים): למשל, אין דער „אַרמענישער" עריוואַנער גובערניע זענען 44 פראָצענט פֿון די דוואָריאַנעס, וואָס האָבן באַקומען בירושה זייער טיטל — טאָטערן, אַרמענער אָבער — בלויז 15 פראָצענט (זע אַרטיקל „אַרמענער" אין דערמאָנטן זאַמלבוך).

אָט די אַלע ציפֿערן זאָגן איינס און דאָס זעלביקע שוין נישט רייזינדיק וועגן יענע געביטן, ווו די „איינגעבוירענע" באַפֿעלקערונג בילדעט אַ וועלכע נישט איז 50־60 פראָצענט; אַפֿילו דאָרטן ווו דער ווייזער פֿון דער נאַציאָנאַלער אייגנאַרטיקייט איז העכער, איז די פֿאַרפלאָנטערטע סאָציאַל־נאַציאָנאַלע גרופירונג אַזעלכע, אַז ביי אַ פֿאַרהעלטנישמעסיקער הייך פֿון די פֿאָרמעלע פראָצענט־ציפֿערן פֿאַלט פֿאַקטיש אַראָפ דער ווייזער פֿון אייגנאַרטיקייט אין גאָר אַ גרויסער מאָס. עס קאָן אין עצם נישט זיין קיין רייד וועגן „נאַציאָנאַלע" געביטן.

אָבער דאָס איז נאָך נישט אַלץ. מיר האָבן די גאַנצע צייט געהאַט אין זינען די מעגלעכקייט פֿון אַזאַ פֿונאַנדערגרענעצונג, וועלכע וואָלט זיך גערעכנט מער ווייניקער מיט עטנאָגראַפֿישע גרענעצן — און געקומען צום אויספֿיר, אַז אַפֿילו פֿונאַנדערגרענעצונג העלפֿט ווייניק. מיר דאַרפֿן דערצו צוגעבן נאָך עפעס זייער וויכטיקעס: די מעגלעכקייט פֿון פֿונאַנדערגרענעצונג איז מער ווי פראָבלעמאַטיש. געביטן מיט 77 פראָצענט אוקראַינער, 65 פראָצענט ליטווינער, 79 פראָצענט גרוזינער זענען סוף כל סוף בלויז טעאָרעטישע פֿיקציעס. אַזעלכע פֿיקציעס וואָלט מען געקאָנט אויסקאָמבינירן וויפֿל מען וויל און דערביי באַקומען אַ נאָך מער גינציק בילד; מען

וואָלט געקאָנט צעברעקלען נישט בלויז גובערניעס, נאָר אויך קרייזן, בעמען פֿאַרן יסוד אַ וואָלאָסט (דאָרפֿישער קליינער איינס — וו. ש.) און באַקומען אַ נאָך מער „נאַציאָנאַל געדיכטע״ טעריטאָריע. אָבער וואָס וואָלט געווען דער רעאַלער ווערט פֿון אַזעלכע און ענלעכע געאָגראַפֿישע איבונגען? דאָס וועלן מיר באַלד זען.

4

צי שטעלט מיט זיך פֿאָר די באַפֿעלקערונג פֿון אַ וועלכן נישט איז טייל רוסלאַנד אַזאַ שטיק ווייס פאַפיר, איבער וועלכן עס זאָל זיין דערלויבט, נישט שעדיקנדיק אירע אינטערעסן, דורכמאַכן וועלכע נישט איז פֿונאַנדערגרענעצונג־מאַניפולאַציעס, אויסשניידנדיק די אָדער אַנדערע טעריטאָריאַלע שטיקער, רעכענענדיק זיך אויסשליסלעך מיטן נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל, מיט עטנאָגראַפֿישע גרענעצן? מען דאַרף דערביי נעמען אין אַכט וועגן וואָס פֿאַר אַ פֿונאַנדערגרענעצונג עס האַנדלט זיך. דאָ גייט וועגן טעריטאָריאַלער אויטאָנאָמיע, וועגן נייע זעלבסטפֿאַרוואַלטנדיקע און אַדמיניסטראַטיווע איינסן, די פֿון דאָס ניי געשניטענע קרייזן, גובערניעס, וועלן דאַרפֿן נעמען אויף זיך אָנצופֿירן מיטן גאַנצן סכום אָרטיקע ענינים — נישט בלויז פֿון בילדונג און קולטור (פֿאַר אַזעלכע וואָלט זיך יאָ געפּאַסט אַן עטנאָגראַפֿישע פֿונאַנדערטיילונג), נאָר אויך אַדמיניסטראַטיווע אוןווירטשאַפֿטלעכע. עס פֿרעגט זיך, צי האָט עס אַ זינען פֿונאַנדערצושניידן די אַלע טעריטאָריאַלע איינסן, אין גאַנצן נישט רעכענענדיק זיך דערביי מיט די נאַטירלעך אויסגעבילדעטע ווירטשאַפֿטלעכע ראַיאָנען, מיט די נאַטור־באַדינגונגען, מיט יענער גאַנצער סומע עקאָנאָמישע און סאָציאַלע אינטערעסן, וועלכע זענען פֿאַרבונדן מיט דער עקסיסטענץ פֿון אַזעלכע איינסן?

זייער באַלערנדיקע געדאַנקען געפֿינען מיר וועגן דעם ביי די עסטרייכישע טעאָרעטיקער פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. רודאָלף שפּרינגער (קאַרל רענער) צייכנט אָן, למשל, אַזאַ סכעמע פֿון די נאַטירלעך־אויסגעבילדעטע טעריטאָריאַלע איינסן, מיט וועלכע די מלוכה דאַרף זיך רעכענען: 1) פרימיטיווער נאַטירלעכער איינס: ישוב, דאָרף, שטאָט; 2) ראַיאָן, וואָס איז פֿאַראייניקט דורך איין אָרטיקן מאַרק אָדער יאָרמאַרק; אַ שטעטל מיט אַ ריי ישובים אַרום. אין דאָזיקן שטעטל קרייצן זיך די וועגן, אַהער קומען די פויערים פֿון די שכנישע דערפֿער צו פֿאַרקויפֿן זייערע פּראָדוקטן און איינקויפֿן די נייטיקע פֿאַר זיי זאַכן; 3) אַ גרעסערער קרייז, וואָס איז פֿאַראייניקט מיט אַן אַלגעמיינעם גרעסערן מאַרק. אין צענטער — אַ גרויסע פּראָווינץ־שטאָט. דאָ איז דער צופֿיר פֿון פּראָדוקטן פֿון אַנדערע אַזעלכע קרייזן, די פּראָדוקטן זענען קאָנצענטרירט ביי די גרויסע סוחרים, זיי ווערן ווייטער פֿאַרקויפֿט צו די קלענערע סוחרים און ווערן ווייטער פֿונאַנדערגעפֿירט איבער די קלענערע צענטערס און מערק. אַהער ווידער פֿליסן אַריין די סחורות, וואָס ווערן אַרויסגעפֿירט פֿון דאָזיקן קרייז. דער קרייז, אינגאַנצן

גענומען, שטעלט מיט זיך פֿאָר אין ווירטשאַפֿטלעכער הינזיכט, אין אַ געוויסן גראַד, אַן איינהייט.

אַ צווייטער עסטרייכישער מאַרקסיסט, אָטאָ באַוער, איז נישט אינגאַנצן מסכים מיט אָט דער סכעמע; ער האַלט, אַז זי נייטיקט זיך אין געוויסע אויסבעסערונגען. אין די אינדוסטריעלע געביטן, למשל, קען בילדן אַ נאַטירלעכן איינס דער קוילן־גרובן־ראַיאָן אָדער דער ראַיאָן פֿון דער טעקסטיל־פּראָדוקציע. „אָבער — זאָגט אָטאָ באַוער — אַ פֿאַקט איז, אַז עס עקסיסטירן ווירטשאַפֿטלעכע ראַיאָנען, וועלכע זענען נישט אָפּהענגיק פֿון וועלכע נישט איז געזעצלעכע פֿונאַנדערטיילונגען און עס איז אויך אָן שום ספֿק, אַז די אַדמיניסטראַטיווע און יורידישע פֿונאַנדערטיילונגען דאַרפֿן זיך צופאַסן צו די דאָזיקע ראַיאָנען. דער טשעכישער פויער, למשל, וועלכער קומט אַלע וואָך אין דער דייטשער שטאָט, ווייל דאָ פֿאַרקויפֿט ער זיינע פּראָדוקטן און קויפֿט איין די, וואָס זענען פֿאַר אים נייטיק, וויל האָבן די מעגלעכקייט דאָ גופֿא איינצאָלן זיינע שטייערן, דאָ גופֿא פֿירן זיינע געריכטלעכע פּראָצעסן, באַקומען אינפֿאָרמאַציעס פֿון די קאַטאַסטער־ביכער, זיך באַקלאָגן אויף די פֿאַראָרדענונגען פֿון אַ וועלכן נישט איז געמיינדע־תקיף. און דאָס וואָס עס איז די באַדערפֿעניש פֿון דער באַפֿעלקערונג, איז גלייכצייטיק אויך די באַדערפֿעניש פֿון דער מלוכה. עס איז נישט מעגלעך אַן איינגעאָרדנטע מלוכה־פֿאַרוואַלטונג, אויב די אַדמיניסטראַטיווע צעטיילונג צערייסט סאָציאַל אויסגעבילדעטע געביטן און מישט אויס אין איין קנויל געביטן, וועלכע האָבן נישט צווישן זיך קיין שום געמיינזאַמעס".[4]

אָט די געדאַנקען דאַרף מען זייער און זייער נעמען אין אַכט. דאָס הייסט נישט, פֿאַרשטייט זיך (און באַוער באַמערקט דאָס טאַקע), אַז די איצט עקסיסטירנדיקע אַדמיניסטראַטיווע פֿונאַנדערטיילונג קאָן מען נישט ענדערן. ענדערן קאָן מען, אַמאָל איז דאָס אויך נייטיק; די גאַנצע פֿראַגע באַשטייט דערין אין וואָסער ריכטונג מען דאַרף די ענדערונגען מאַכן, מיט וואָס זיך ריכטן דערביי. און זיך ריכטן דאַרף מען אויפֿן ערשטן פּלאַץ מיט ווירטשאַפֿטלעכע אינטערעסן, — מוזן דאַן די ניי געמאַכטע ענדערונגען לגמרי נישט צונויפֿפֿאַלן מיט די עטנאָגראַפֿישע צעטיילונגען. אַ פֿאַרויס איינגעשטעלטע האַרמאָניע איז דאָ נישט פֿאַראַן און קאָן נישט זיין. פֿאַרקערט, קאָנפֿליקטן וועלן זיין אויף יעדן טריט. וויפֿל ספעציאַליסטן עס האָבן נישט געפרוווט מאַכן אַזאַ איינטיילונג פֿון די געביטן פֿון רוסלאַנד לויט נאַטירלעכע און עקאָנאָמישע סימנים, געפֿינען מיר דאָך ביי קיינעם נישט אַזאַ איינטיילונג, וועלכע זאָל כאָטש אַביסל נאָענט צונויפֿפֿאַלן מיט עטנאָגראַפֿישע גרענעצן.

ווי ווייט פֿאַרשידנפֿאַרביק לויטן נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל וואַלט

---

[4] אָטאָ באַוער „די נאַציאָנאַליטעטן־פֿראַגע און סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, ז' 287.

אויסגעזען די באַפֿעלקערונג פֿון די צוגעשניטענע אויטאָנאָמע געביטן, האָבן מיר שוין געזען אויבן. אָט די געבראַכטע ציפֿערן האָבן סוף כל סוף אַ מער רעאַלן ווערט ווי די קינסטלעך אָנגעצייכנטע עטנאָגראַפֿישע טעריטאָריעס. די אויטאָנאָמיע פֿון קאַווקאַז אָדער באַלטישן קאַנט, אָדער פֿון צפֿון־מערב־געגנט האָט אָן אַ פֿאַרגלייך מער וואָרצלען אין לעבן ווי די אויטאָנאָמיע פֿון אַ קורלענדער אָדער האַלב־ליפֿלענדער גובערניע, אָדער פֿון עטלעכע קרייזן פֿון טיפֿליסער און קוטאַיסער גובערניע.

אין צפֿון־מערב־געגנט, למשל, זענען די ווירטשאַפֿטלעכע אויפֿגאַבעס, וואָס ווערן אַרויסגערופֿן צוליבן נידעריקן צושטאַנד פֿון דער אינדוסטריע און לאַנדווירטשאַפֿט אַלגעמיינע פֿאַרן גאַנצן געביט.

„די אינדוסטריע פֿון ביאַליסטאָק — שרייבט אַ. נאָווינאַ אין ציטירטן זאַמלבוך — איז ענג פֿאַרבונדן מיט דער אינדוסטריע פֿון ליטע, וועלכע ליידט פֿון די זעלבע סיבות; און עס איז אינטערעסאַנט, אַז די פֿאַרשיידענע פֿאַרבאַנדן פֿון די אינדוסטריעלער, זייערע סינדיקאַטן, ווי למשל, פֿאַרבאַנד פֿון ברויעריי־אייגנטימער, לעדער־אינדוסטריעלער, וואַלד־סינדיקאַט, שוועבעלעך־סינדיקאַט און אַנדערע, שטרעבן צו פֿאַראייניקן די פּראָדוקציע פֿון גאַנצן צפֿון־מערב־געגנט. און דאָס איז זייער וויכטיק. די יורידישע פֿאָרמען פֿון אויטאָנאָמיע פֿאַרפֿעסטיקן נאָר און פֿאַרפֿיקסירן די „באַזונדערקייטן״ פֿון ווירטשאַפֿטלעכן סיסטעם און פֿון עקאָנאָמישן לעבן, וועלכע זענען געשאַפֿן געוואָרן אין דער פּראַקטיק״.

אויף אַזאַ אופֿן, כדי צו באַקומען יענע באַשיידענע און נישט געלונגענע עטנאָגראַפֿישע טעריטאָריעס, וועלכע מיר האָבן אויבן באַטראַכט, וואָלט מען געדאַרפֿט מאַכן אַ ראַדיקאַלן ברוך אין ווירטשאַפֿטלעכן לעבן — דאָס וואָלט נישט געפֿונען קיין באַרעכטיקונג פֿון קיין שום שטאַנדפּונקט. אויב שוין יאָ ברעכן די ווירטשאַפֿטלעכע זייט פֿון לעבן, איז דאָך שוין קליגער צו מאַכן נאָך אַ טריט און אינגאַנצן זיך אָפּזאָגן פֿון טעריטאָריאַלן פּרינציפּ. מען האַלט זיך דאָך ביים דאָזיקן פּרינציפּ אין צוזאַמענהאַנג מיט דער עקאָנאָמיע; אויב מען רייסט איבער דעם דאָזיקן צוזאַמענהאַנג, טאָ צוליב וואָס בלייבן אויף אַ האַלבן וועג, אויף כלומרשטע נאַציאָנאַלע טעריטאָריעס, וועלכע אין דער ווירקלעכקייט זענען זיי גאָרנישט קיין נאַציאָנאַלע און געבן נישט קיין שום אויסוועג. איז דען נישט בעסער און גלייכער איינצופֿירן אַ ריין נאַציאָנאַלע זעלבסט־פֿאַרוואַלטונג? דערויף קאָן זיין לויט מיין מיינונג נאָר איין ענטפֿער.

מען דאַרף בכן האַלטן פֿאַר פֿעסטגעשטעלט, אַז מען קאָן נישט בויען אויף אַן עטנאָגראַפֿישער פֿונאַנדערטיילונג פֿון דער טעריטאָריע. אַ געגנט־אויטאָנאָמיע איז נייטיק; זי איז נייטיק צוליב די ווירטשאַפֿטלעכע און אַדמיניסטראַטיווע אינטערעסן. אָבער די פֿונאַנדערגרענעצונג, וואָס ווערט דיקטירט דורך די דאָזיקע אינטערעסן, פֿאַלט אין קיין פֿאַל נישט

צונויף מיט אַ נאַציאָנאַלער צעטיילונג. אַ געגנט־אויטאָנאָמיע וועט בשום אופֿן נישט זיין אַ נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע. דוכט זיך, אַז דער פראַקטישער אויספֿיר דערפֿון איז קלאָר גענוג. אין דער ווירקלעכקייט אָבער קומט אויס זיך צו באַגעגענען מיט גאָר אומגעריכטע פֿאַרשלאָגן.

5

אין דער פוילישער ליטעראַטור האָבן זיך באַוויזן מיט אַ צוויי דריי יאָר צוריק אַ ריי אַרטיקלען פֿון ראָזע לוקסעמבורג וועגן דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע. אויך זי אַנערקענט די אוממעגלעכקייט צו לייזן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אויפֿן וועג פֿון טעריטאָריאַלער אויטאָנאָמיע אין אַזעלכע געביטן, ווי די גרענעץ־געביטן פֿון רוסלאַנד, וועגן וועלכע מיר האָבן אויבן גערעדט. אָבער וואָס לייגט זי פֿאָר אַנשטאָט געגנט־אויטאָנאָמיע פֿאַר די דאָזיקע געביטן און די דאָזיקע פֿעלקער? גאָרנישט. אַ ליידיק אָרט. געוויס איז אַלע מאָל פֿאַראַן אַן אויסנאָם, אַ יוצא מן הכלל. און פֿאַרשטענדלעך, אַז דעם דאָזיקן אויסנאָם מאַכט זי פֿאַר פוילן. פוילן — האַלט ראָזע לוקסעמבורג — פֿאַרמאָגט יענע אַלע באַדינגונגען, וועלכע זענען נייטיק פֿאַר אויטאָנאָמיע, און פֿריִער פֿאַר אַלץ — זי פֿאַרמאָגט אַ געדיכטע, איינהייטלעכע, לויטן נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל, באַפֿעלקערונג. דער נאַטירלעך אויסגעבילדעטער ווירטשאַפֿטלעכער געביט פֿאַלט דאָ צונויף מיט אַן עטנאָגראַפֿישער פוילישער גרענעץ. און דעריבער איז פֿאַר פוילן נאַציאָנאַל־טעריטאָריאַלע אויטאָנאָמיע אי נייטיק, אי מעגלעך.

פֿאַר ראָזע לוקסעמבורג שעפט זיך דערמיט אויס אין עצם די גאַנצע רוסלענדער נאַציאָנאַלע פראָגראַם. אויטאָנאָמיע פֿאַר פוילן, און פֿאַר די איבעריקע געביטן און פֿעלקער... אָרטיקע זעלבסט־פֿאַרוואַלטונג. אַלס אויסבעסערונג, כדי צו שיצן די רעכט פֿון דער מינדערהייט, האַלט זי פֿאַר גענוג אַרויסצוגעבן אַן אַלגעמיינעם געזעץ פֿאַר דער גאַנצער אימפעריע, לויט וועלכן די אָרטיקע מאַכט דאַרף עפֿענען פֿאַר די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן שולן אויף זייער מוטער־שפראַך און זיך פֿאַרשטענדיקן מיט דער באַפֿעלקערונג אויף דער דאָזיקער שפראַך.

ווי עס ווייזט אויס איז דער מחבר גענייגט אָנצוּווענדן צוויי מאָסן, און שוין דאָס אַליין רופֿט נישט אַרויס קיין באַזונדערע סימפאַטיע צו אירע אויספֿירן. אָבער לאָמיר די דאָזיקע אויספֿירן נעענטער באַטראַכטן.

אין פֿאַרגלייך מיט אַנדערע געביטן איז פוילן איינהייטלעך לויט איר נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל. מיר הערן אָפֿט אַזאַ דערקלערונג. איך דערלויב מיר פֿעסטצושטעלן, אַז דאָס איז נישט מער ווי אַ לעגענדע. וואָס זאָגן אונז די ציפֿערן? לויט דער ציילונג פֿון 1897 באַטרעפֿט די באַפֿעלקערונג פֿון פוילן אין גלייכע ציפֿערן 9.402,000, דערין פאָליאַקן — 6.751,000; אויף דער טעריטאָריע פֿון קרוין־פוילן בילדן אויף אַזאַ אופֿן די פאָליאַקן

71,8 פּראָצענט פֿון דער באַפֿעלקערונג. דאָס באַטייט, אַז אין דער מינדערהייט בלייבט אַ ביסל ווייניקער ווי אַ דריטל, אָדער אין אַבסאָלוטע ציפֿערן מאַכט עס אויס 2,651,000, אַזוי פֿיל ווי די גרוזינישע און אַרמענישע נאַציעס צוזאַמענגענומען און אַפֿילו מער פֿון זיי.

חוץ די דאָזיקע צוויי מיט אַ האַלבן מיליאָן אַרויסגעוואָרפֿענע אין פּוילן גופֿא, פֿאַרשפּרייט זיך נישט די געגנט־אויטאָנאָמיע אויף אַלע יענע פּאָליאַקן, וועלכע וווינען אויסער די גרענעצן פֿון פּוילן. אַזעלכע פּאָליאַקן אין רוסלאַנד (הויפּטזעכלעך אין די צפֿון־מערב־ און דרום־מערב־גובערניעס) וועט זיין אין קיילעכדיקע ציפֿערן גערעכנט 1.180,000 אָדער 14,8 פּראָצענט פֿון דער גאַנצער צאָל פּאָליאַקן אין רוסלאַנד. איך מיין, אַז פֿאַר אַ נאַציע, וואָס ציילט אין רוסלאַנד ס"ה 8 מיליאָן, קאָן אַ גאַנצער מיליאָן נישט באַדייטן בלויז אַ נישטיקע ציפֿער.

אָבער לאָמיר גיין ווייטער, לאָמיר אַ קוק טאָן, ווי מיר האָבן דאָס געטאָן בנוגע אַנדערע געביטן, אויף דעם נאַציאָנאַלן צוזאַמענשטעל פֿון דער דאָרפֿישער און שטאָטישער באַפֿעלקערונג. אויך דאָ געפֿינען מיר זייער נישט קיין גלייכמעסיקע פֿונאַנדערטיילונג. די דערפֿער זענען טאַקע אין זייער געוואַלטיקער מערהייט פּויליש. אָבער אין די שטעט בייט זיך קלאָר די לאַגע; אינם רוב פּוילישע שטעט בילדן די פּאָליאַקן אַ מינדערהייט.

סך הכל זענען פֿאַראַן איצט אין פּוילן (מיר נעמען די ציפֿערן פֿון וואַרשעווער סטאַטיסטישן קאָמיטעט פֿאַרן יאָר 1907) 116 שטעט. דערין שטעט מיט אַן איבערוויגנדיקער פּוילישער מערהייט אינגאַנצן 24 — אַ ביסל מער ווי אַ פֿינפֿטל. אין די איבעריקע 92 שטעט בילדן די פּאָליאַקן אַ מינדערהייט. נאָך מער: אין 84 פֿון די 92 שטעט בילדן זיי נישט בלויז אַן אַבסאָלוטע נאָר אויך אַ רעלאַטיווע מינדערהייט, ד"ה, נישט נאָר זיי בילדן נישט אַ העלפֿט פֿון דער באַפֿעלקערונג, נאָר זיי זענען ווייניקער ווי באַזונדער גענומענע נישט־פּוילישע גרופּעס. וואַרשע געהער נישט צו אַזעלכע שטעט, אָבער אַפֿילו דאָ אין דער הויפּטשטאָט פֿון פּוילן בילדן די פּאָליאַקן ווייניקער ווי 60 פּראָצענט פֿון דער באַפֿעלקערונג; די איבעריקע גרופּעס בילדן אַ געוואַלטיקע — און אַפֿילו דעצידירנדיקע — מינדערהייט פֿון 300,000 טוין אין לאָדזש, אַ צענטער וואָס גייט נאָך וואַרשע, בילדן די פּאָליאַקן אַפֿילו נישט אַ העלפֿט פֿון דער באַפֿעלקערונג. אין פֿיר גובערניאַלע שטעט בילדן זיי אַן אַבסאָלוטע און רעלאַטיווע מינדערהייט, דאָס זעלבע קאָן מען נאָך זאָגן וועגן 80 קלענערע פּונקטן. אויב אַ געוויסע צאָל גרעסערע צענטערס געפֿינען זיך אין אַ מער גינסטיקער לאַגע, איז דאָך אָבער אַ פֿאַקט, אַז אַן ערך 77 פּראָצענט פֿון דער פּראָווינציעלער (חוץ וואַרשע) שטאָטישער באַפֿעלקערונג אין קרוינפּוילן וווינט אין שטעט ווו פּאָליאַקן דערגרייכן אַפֿילו נישט אַ העלפֿט פֿון דער באַפֿעלקערונג. עס באַקומט זיך אַ לאַגע ענלעך צו דער, ווי מיר האָבן געזען אין צפֿון־מערב־געגנט.

אמת, אויך דאָ קאָן מען געווינטלעך דערווידערן, אַז די גרופּע באַפֿעלקערונג, וואָס דאָמינירט אינם רוב שטעט פֿון פוילן זענען ייִדן: און ווי באַוווּסט, „ייִדן זענען קיין נאַציע נישט”; די ייִדן זענען דאָך כלומרשט די זעלבע פּאָליאַקן, נאָר זיי האָבן נאָך נישט באַוויזן זיך דורכצונעמען מיט דער פּוילישער קולטור. צי איז דאָס נישט אָבער אַ צו איינפֿאַכער מיטל צו לייזן די פֿראַגע? די שמועסן וועגן דער צוקונפֿטיקער אַסימילאַציע פֿון ייִדן מיט פּאָליאַקן קאָנען זיין איבערצייגנדיק פֿאַר איינעם און נישט איבערצייגנדיק פֿאַר אַנדערע; אָבער ביז וואָס ווען זענען עס דאָך יעדנפֿאַלס נישט מער ווי שמועסן, גלאַטע רייד, לחלוטין נישט מער. אויך אין די אויגן פֿון די פֿאַראינטערעסירטע צדדים (סיי ייִדן, סיי פּאָליאַקן) פֿאַרלירן די דאָזיקע רייד מיט יעדן טאָג זייער קרעדיט. זאָגן, אַז ייִדן האָבן שוין זיך אַסימילירט — הייסט אַבסאָלוט נישט זיין באַקאַנט מיט דער פֿראַגע. אויף ווי ווייט דאָס אַנטשפּרעכט נישט דערווירקלעכקייט, קאָן מען אורטיילן לויט די ציפֿערן פֿון דער פֿאָלקס־ציילונג פֿון 1897 וועגן דער מוטער־שפּראַך: בלויז 3,5 פּראָצענט פֿון דער ייִדישער באַפֿעלקערונג האָבן אָנגעגעבן זייער מוטער־שפּראַך פּויליש און 9 צענטל פֿון די דאָזיקע „פּאָליאַקן פֿון משהס גלויבן” פֿאַלט אויס אויף וואַרשע. אָט דאָס איז דער אַסימילאַציע־רעזולטאַט פֿון הונדערטער יאָרן צוזאַמענלעבן. אָבער אויך די השערות בנוגע דער צוקונפֿט זענען מער ווי נעפּלהאַפֿט, מער ווי צווייפֿלהאַפֿט; יעדנפֿאַלס האָבן זיי אין זיבעץ עפּעס גאָר אַ ווייטע זאַך, וואָס ליגט פֿון יענער זייט פֿון אונזער היסטאָרישן האָריזאָנט. דערווייל אָבער איז די פּויליש־ייִדישע פֿראַגע אַוועקגעשטעלט געוואָרן אין פּוילן שוין איצט. און איז אַוועקגעשטעלט געוואָרן ווי אַ נאַציאָנאַלע פֿראַגע. די נביאים פֿון דער אַסימילאַציע חלומען וועגן די „צוקונפֿטיקע צייטן”, אָבער דערווייל האָט דער פּוילישער נאַציאָנאַליזם שוין דערזען אין די ייִדן אַ געפֿאַר פֿאַר זיך, שוין אַרויס אין אַן אַטאַקע און שוין זיך אָנגעשטויסן אויפֿן ווידערשטאַנד פֿון ייִדישן נאַציאָנאַליזם, און נישט בלויז מצד דעם נאַציאָנאַליזם, נאָר פֿון אַלע לעבעדיקע עלעמענטן ביי ייִדן. לויט דער אַסימילאַציע־טעאָריע זענען די ייִדן נישט קיין נאַציע. אָבער אין רעאַלן לעבן פֿון פּוילן טרעט שוין אַרויס אַ נאַציע קעגן אַ נאַציע, און מען קאָן די פֿראַגע נישט מאַכן צונישט פֿאַררופֿנדיק זיך דערויף, אַז מיט דער צייט וועט זיך אַלץ „באַרויִקן”. איצט גייט דער קאַמף יעדנפֿאַלס נישט באַרג אַראָפּ, נאָר באַרג אַרויף. און דער פֿאַקט גופֿא פֿון דאָזיקן קאַמף צעשטערט נישט איין אַסימילאַטאָרישע אילוזיע. איין צד וויל זיך נישט אַסימילירן, דער צווייטער — קאָן זיך נישט אַסימילירן, אויב אַפֿילו ער וואָלט געוואָלט.

דערמיט רעכענען זיך גאַנץ לאָגיש ביידע קעמפֿנדיקע צדדים, און יענע רעשטלעך פֿון דער אַסימילאַציע־באַוועגונג, וועלכע זענען געבליבן נאָך ביז איצט, זענען געצוווּנגען אָדער צו שטיין אין אַ זייט, אָדער אַרויס־

צוטרעטן אין דער ראָלע פֿון באַשטימטע קעגנער פֿון דער יִדישער (נישט אַסימילאַטאָרישער) קולטור־באַוועגונג. דאָס הייסט גיסן וואַסער אויף די מילן פֿון פּוילישן נאַציאָנאַליזם... אָבער איך וויל נישט אַוועק פֿון דער טעמע. דירעקט מיט איר איז פֿאַרבונדן יענע פֿראַגע, אַרום וועלכער עס האָט זיך איצט פֿונאַנדערגעפֿלאַקערט דער פּויליש־יִדישער סכסוך: די פֿראַגע וועגן דער שטאָטישער זעלבסטפֿאַרוואַלטונג אין פּוילן. וואָס איז דער עיקר פֿון דער פֿראַגע?

שטיצנדיק זיך אויף ציפֿערן, וואָס באַווייזן דעם איבערגעוויכט פֿון יִדן, קלאַפּט דער פּוילישער נאַציאָנאַליזם טרעוואָגע: מיר קאָנען נישט אַוועקגעבן די פּוילישע שטאָטישע זעלבסטפֿאַרוואַלטונג אין יִדישע הענט. צי איז נישט פֿאַראַן אין די אָנקלאַגעס פֿון די פּוילישע נאַציאָנאַליסטן כאָטש אַ קערנדל אמת? איך מיין — געוויס יאָ. איך שטרייך אונטער: אין די אָנקלאַגעס, אָבער, פֿאַרשטייט זיך, נישט אין די פּראָיעקטן.

אויף וויפֿיל דער פּוילישער נאַציאָנאַליזם קלאַפּט טרעוואָגע אויף דעם, וואָס אין יִדישע הענט קאָן אַריינפֿאַלן די גאַנצע וואַסער־לייטונג, קאָלאָניזאַציע, באַלייכטונג פֿון די שטעט — זענען די מאָטיוון און סטימולן גענוג קלאָר: מען האָט מורא פֿאַר קאָנקורענץ. אָבער אַנדערש זעט אויס, ווען מיר גייען צו צו נאַציאָנאַל־קולטורעלע פֿראַגן. שאַפֿן שולן, ביבליאָטעקן, סובסידירן טעאַטערן, שטיצן יעטוועדע קולטור־אונטערנעמונג און איניציאַטיוו — דאָס איז שוין נישט קיין נייטראַלע פֿונקציע אין נאַציאָנאַלן זין. דאָ האַנדלט זיך שוין נישט וועגן באַפֿרידיקן אויסער־נאַציאָנאַלע, גלייכגילטיקע אין נאַציאָנאַלן זין באַדערפֿענישן, נאָר וועגן באַדינען אויסדריקלעך נאַציאָנאַלע נויטן. און דאָס איז שוין נישט קיין גלייכגילטיקער ענין, אין וועמענס הענט, אין רשות פֿון וועלכער נאַציע, וועט זיך געפֿינען אָט אַזאַ קרייז פֿון אינטערעסן און ענינים. ס'איז שווער פֿאַראיבל צו האָבן אויף אַ פּאָליאַק, וועלכער ווינטשט זיך, אַז זיין שולוועזן — דער דאָזיקער צענטראַלער פּונקט פֿון נאַציאָנאַלער אַרבעט — זאָל זיך געפֿינען טאַקע אין פּוילישע הענט. אין דער דאָזיקער הינזיכט איז ער פֿולקום גערעכט, פּונקט ווי עס איז גערעכט, פֿון זיין זייט, אַ ייד, וועלכער וויל נישט, אַז זיין שולוועזן זאָל זיך געפֿינען אין די הענט פֿון דער פּוילישער נאַציע, ווי עס וועט זיין גערעכט יעטוועדע נאַציאָנאַלע מינדערהייט, וועלכע וויל נישט איבערגעבן אַ פֿרעמדער נאַציע איר קולטור־אַרבעט. מען קאָן פֿון קיינעם נישט פֿאָדערן אַזאַ מין נאַציאָנאַלן קרבן און קיינעם איז דאָס נישט נייטיק. מען קאָן רעדן וויפֿיל מען וויל וועגן סאָלידאַריטעט פֿון נאַציעס, אָבער מען טאָר נישט פֿאַרגעסן, אַז מיר לעבן אין דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג. ביי די געגעבענע באַדינגונגען איז די דאָזיקע סאָלידאַריטעט נישט מער ווי אַ פּאָסטולאַט. דער דאָזיקער פּאָסטולאַט ווערט פֿאַרווירקלעכט דורך אַ געוויסן טייל פֿון דער היינטיקער געזעלשאַפֿט — דורך דעם אַרבעטער-

קלאַס — אָבער נישט מער. די האָפֿענונג דערויף, אַז מען קאָן צווינגען די בורזשואַזע קלאַסן זיך אָפּצוזאָגן פֿון נאַציאָנאַלע רייסענישן דאָרטן, ווו עס איז דערויף פֿאַראַן אַ געהעריקע אַרענע, איז אַ צו שוואַכע. פאַראַליזירן די רייסענישן קאָן מען נאָר, באַזייטיקנדיק יענע לאַגע, ביי וועלכער עטלעכע נאַציאָנאַלע גרופּעס ווערט צוגעוואָרפֿן איין געמיינזאַמער ביין; פאַראַליזירן די רייסענישן קאָן מען נאָר, שאַפֿנדיק ספּעציעלע פֿאָרמען פֿון נאַציאָנאַלער (און נישט טעריטאָריאַלער) פֿונאַנדערגרענעצונג. מיר וועלן וועגן דעם רעדן שפּעטער. אָבער אַריינזעצן אין איין אַלגעמיינער קאָמער עטלעכע נאַציעס, געבן זיי אַן אַלגעמיינעם בודזשעט, צווינגען זיי צוזאַמען בויען שולן — דאָס הייסט שאַפֿן אַזאַ לאַגע, ביי וועלכער רייסענישן זענען נישט אויסצומיידן. און אויב דאָס איז אַזוי — איז דאָס באַזייטיקן דאָס דרינגענדיק נייטיק. עס איז נישטאָ זיך וואָס צו וווּנדערן, אויב אַ פּאָליאַק וויל נישט, אַז דאָס דיריגענטן־שטעקעלע זאָל זיך געפֿינען אין די הענט פֿון אַ יידישער מערהייט; און דער ייד איז אויך פֿולקום גערעכט, ווען ער וויל נישט, אַז זיינע שולן זאָלן זיך געפֿינען אין רשות פֿון פּאָליאַקן. אָט אין דעם זינען האָבן די פּרעטענזיעס פֿון די פּוילישע נאַציאָנאַליסטן אַ גרונד. איך דאַרף נישט דערקלערן, אַז איך סאָלידאַריזיר זיך נישט מיט יענע אויספֿירן, וועלכע זיי מאַכן פֿון די דאָזיקע פּרעטענזיעס. די אויספֿירן געהערן צו דער שוואַרצסטער רעאַקציע. כּדי די מערהייט זאָל נישט געהערן די יידן, ווילן זיי די יידן אַריינשפּאַרן אין אַ שטייג, אין אַ נאַציאָנאַלער קוריע מיט אַ פֿאָרויס פֿיקסירטער און דערביי נאָך (און דאָס איז די הויפּטזאַך) נישטיקער צאָל דעפּוטאַטן־ערטער. די מערהייט ווערט אויף אַזאַ אופֿן פֿאַרוואַנדלט אין אַ מינדערהייט, די מינדערהייט ווערט אויפֿגעבלאָזן צו אַ לאַגע פֿון אַ מערהייט.

דאָס זענען אַזעלכע שטיק, וועלכע נאָר די רעאַקציע קאָן מאַכן. פֿאַר די, וועלכע וואַרפֿן אָפּ דעם כּבֿוד צו געהערן צו אירע רייען רוקט דאָס לעבן אונטער אַן אַנדער אויסגאַנג: אויסטיילן די נאַציאָנאַל־קולטורעלע ענינים, איבערגעבן זיי אין רשות פֿון די נאַציעס גופֿא, דורכפֿירן אַ פֿונאַנדערגרענעצונג פֿון די נאַציעס. און אויב דער דאָזיקער אויסגאַנג וועט נישט לייזן די פֿראַגע אין איר גאַנצן פֿאַרנעם (נישטאָ אַזאַ אוניווערסאַל מיטל אין דער היינטיקער סאָציאַלער אָרדענונג), אויב ער וועט נישט באַזייטיקן די נאַציאָנאַלע רייבונגען אויף דעם געביט פֿון די אַלע אַלגעמיין־שטאַטישע פֿראַגן, וועט ער יעדנפֿאַלס אָפּצוימען די קולטור־טעטיקייט פֿון די נאַציאָנאַלע רייסענישן, און וועט נאָך דעם — וואָס עס איז באַזונדערס וויכטיק — באַפֿרידיקן די גערעכטע פֿאַרלאַנגען, אַראָפּנעמען דעם אָרעאָל פֿון מאָראַלישן אמת, מיט וועלכן זיי באַדעקן די עגאָיסטישע פּרעטענזיעס פֿון זאָאָלאָגישן נאַציאָנאַליזם, און וועט אויפֿדעקן דעם דאָזיקן נאַציאָנאַליזם אין זיין אמתער געשטאַלט, וועלכער פֿאַרמאָגט טאַקע נישט קיין שמץ פֿון יושר און גע־

רעכטיקייט. אָבער דערצו איז נייטיק אָט דעם דאָזיקן קערנדל אַרויסנעמען און האַנדלען לויט די אמתע נאַציאָנאַלע נויטן.

איך האָב עטוואָס גענויער זיך אָפּגעשטעלט אויף דעם דאָזיקן איינצלנעם פֿאַל, ווייל ער באַווייזט באַשיימפּערלעך, ווי אַזוי שוין איצט שטויסן די לעבנס־פֿאַרהעלטענישן אין דער ריכטונג צו לייזן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אויפֿן עקסטעריטאָריאַלן וועג. און איז דאָס דען נישט אַן איראָניע פֿון גורל, וואָס גראָד אין פּוילן, דעם דאָזיקן כלומרשטן גן־עדן פֿאַר דער טעריטאָריאַלער אויטאָנאָמיע, ווערט דאָס אַרויסגעוויזן מיט דער גרעסטער שאַרפֿקייט פֿון דער טאָג־טעגלעכער ווירקלעכקייט?

6

לאָמיר זיך אומקערן צו אַנדערע געביטן און צום נאַציאָנאַלן פּראָגראַם (אָדער פּראָגראַמלאָזיקייט?) פֿון ראָזע לוקסעמבורג.

וועגן דעם, אַז אין די דאָזיקע געביטן גיט נישט די געגנט־אויטאָנאָמיע קיין ענטפֿער אויף דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע, דאַרפֿן מיר נישט דיסקוטירן; מיר זענען מסכים דערמיט. די פֿראַגע איז נאָר — מיט וואָס פֿאַרבײַטן זי? מיט אַן אַלגעמיין מלוכישן געזעץ זאָגט ראָזע לוקסעמבורג. וואָס איז דאָס פֿאַר אַ געזעץ?

עס האַנדלט זיך וועגן איינשטעלן אַ געוויסע נאָרמע, לויט וועלכער פֿאַר אַ נאַציאָנאַלער מינדערהייט אין אַ געוויסער געגנט, וועלכע פֿאַרמאָגט דעם באַשטימטן מינימום, זענען אַנטשפּרעכנדיקע אינסטאַנצן מחויב צו שאַפֿן שולן אויף דער מוטער־שפּראַך פֿון דער דאָזיקער נאַציאָנאַלער מינדערהייט. פֿון דער צווייטער זייט, דאַרף דער דאָזיקער געזעץ גאַראַנטירן דער נאַציאָנאַלער מינדערהייט דאָס רעכט צו באַנוצן איר שפּראַך אין די אָרטיקע מלוכה־אַנשטאַלטן. אויף דעם דאָזיקן לעצטן פּונקט וועלן מיר זיך דאָ נישט אָפּשטעלן. די פֿראַגע וועגן שפּראַך אין דער אַדמיניסטראַציע, געריכט אאַז״וו — אַ פֿראַגע וואָס איז ענג פֿאַרבונדן מיטן אופֿן פֿון באַזעצן פּאָסטנס — פֿאָדערט ספּעציעל באַהאַנדלט צו ווערן ביי אַלע פֿאָרמען פֿון לייזן די נאַציאָנאַלע פֿראַגע: נישט די טעריטאָריאַלע, נישט די עקסטעריטאָריאַלע אויטאָנאָמיע אַליין פֿאַר זיך לייזן נאָך נישט די דאָזיקע פֿראַגע.

ווי זשע שטייט די פֿראַגע מיט דער שול־נאָרמע? וואָס גיט זי? אַ ריין מעכאַנישע לייזונג פֿון דער פֿראַגע: אויף אַזאַ און אַזאַ צאָל „פֿרעמדע״ קומט אויס אַזאַ און אַזאַ צאָל אָנפֿאַנגס־שולן, אַזאַ און אַזאַ צאָל מיטל־שולן. דאָס איז צום מערסטן, וואָס עס קאָן געבן אַן אַלגעמיין מלוכה־געזעץ. עס איז קלאָר, אַז אַזאַ מין רעגלאַמענטאַציע איז נישט קיין פֿולקומע אין העכסטן גראַד און דאָס צוליב אַ גאַנצע ריי טעמים.

ערשטנס, דאָס נאָרמירן די צאָל שולן קאָן נישט פֿאַרקומען ריין־אויטאָמאַטיש, בלויז אויפֿן סמך פֿון דער צאָל פֿון דער באַפֿעלקערונג. עס

זענען פֿאַראַן פֿאַרשיידענע באַפֿעלקערונגען. ביים פֿעסטשטעלן די צאָל שולן שפילט אַ ראָלע, חוץ דער אַבסאָלוטער צאָל, נאָך אַ גאַנצע ריי פֿאַקטאָרן: די געדיכטקייט פֿון דער באַפֿעלקערונג איר פֿונאַנדערטיילונג צווישן שטאָט און דאָרף, איר סאָציאַלער באַשטאַנד, איר קולטור־ניוואָ. איינשטעלן פֿאַר די דאָזיקע אַלע פֿאַקטאָרן, דורך אַן אַלגעמיינער מלוכהשער געזעץ־געבונג, צאָל־ווייזערס ווי מיטפֿאַקטאָרן איז נישטאָ קיין שום מעגלעכקייט. דאָ איז אַבסאָלוט אומפֿאַרמיידלעך אַ געוויסער ברייטערער שטח און פֿאַרנעם, לויטן איינזען פֿון די אָרטיקע אָרגאַנען. און ווען מען גיט אָט די לעצטע איבער דעם איינזען איז אומפֿאַרמיידלעך, אַז די מינדערהייט זאָל מאַיאָריזירט ווערן; יעטוועדע נייע שול וועט מוזן אויסגעקעמפט ווערן.

צווייטנס — וואָס באַטייט דאָס שולן אויף דער מוטער־שפראַך? צי איז דען פֿאַראַן איין באַשטימטער טיפ פֿון לייזן די שפראַך־פֿראַגע אין דער שול?

פֿאַר קיין פֿאַל נישט. די לעבנס־אינטערעסן פֿאָדערן דאָ אַ גאַנצע ריי פֿאַרשיידענע טיפן און נעמלעך טאַקע אין געגנטן מיט אַ געמישטער באַפֿעלקערונג, וועגן וועלכער מיר רעדן דאָ. אַ געוויס אָרט מוז אָפגעגעבן ווערן דער אַלגעמיין מלוכישער שפראַך; פֿאַרשיידענע ערטער אין פֿאַרשיידענע געביטן; אַ געוויס אָרט מוז מען אָפגעבן דער שפראַך פֿון דער אָרטיקער מערהייט, ווידער אַמאָל אָפהענגיק פֿון איר באַטייט און פֿאַרנעם. עס איז קלאָר, למשל, אַז ביי דער נאַציאָנאַלער מינדערהייט, וועלכע וווינט אין פוילן וועט די פוילישע שפראַך שפילן אַ גרעסערע ראָלע, ווי לאָמיר זאָגן די טאָטערישע שפראַך פֿאַר אַ מינדערהייט, וואָס וווינט אין טאָטערישן געביט. ווייטער גייט די פֿראַגע וועגן דער ראָלע פֿון פֿאַרשיידענע שפראַכן אַלס לימודים און אַלס לימודים־שפראַכן; צי זאָל מען זיך באַגרענעצן בלויז מיט לערנען די שפראַך אָדער באַנוצן זי צו לערנען אויף איר געוויסע לימודים? און אויב יאָ לערנען אויף איר — צי אין אַלע קלאַסן, אָדער בלויז אין עטלעכע? דאָס זענען אַלץ אין העכסטן גראַד רעאַלע פֿראַגן, וועלכע שטייען פֿאַר אונז שוין איצט. לייזן זיי איינהייטלעך, נישט אין צוזאַמענהאַנג מיט די אָרטיקע באַדינגונגען, איז נישטאָ קיין שום מעגלעכקייט. קיין שום אַלגעמיין־מלוכהשער געזעץ וועט דאָ גאָר נישט אויפֿטאָן.

דריטנס, מיט דער פֿראַגע וועגן דער שפראַך שעפט זיך לגמרי נישט אויס דער נאַציאָנאַלער סכסוך אויפֿן געביט פֿון שולוועזן. חוץ דער שפראַך איז נאָך פֿאַראַן אַ פֿראַגע וועגן כאַראַקטער פֿון לערנען, וועגן שול־פראָגראַם, וועגן אָרט, וועלכן מען גיט אָפ אין איר די אַזוי גערופֿענע „אַלגעמיינע“ פֿראַגן און די פֿראַגן, וועלכע זענען ספעציעל נוגע דער געגעבענער נאַציע — לערנען איר געשיכטע, איר ליטעראַטור אד״גל. לסוף שטייט די פֿראַגע וועגן די טיפן שולן, וואָס זענען נייטיק פֿאַר דער געגעבענער גרופע באַפֿעלקערונג — שולן פֿאַר אַלגעמיינער בילדונג, ספעציעלע שולן אד״גל. דאָס אַלץ פֿאָדערט זיך צו אינדיווידואַליזירן, אַ מעכאַנישע לייזונג גיט גאָר נישט.

פֿערטנס, צי דען בלֿויז מיט שולֿן אַלֿיין שעפט זיך אויס די קולטורטעטיקייט פֿון דער מלוכה? איינאָרדענען ביבלֿיאָטעקן, שולֿן פֿאַר דערוואַקסענע, לֿערער־אינסטיטוטן, אויסשטעלֿונגען צולֿיב בילֿדונגס־צוועקן, הויכע לֿערן־אַנשטאַלֿטן, וויסנשאַפֿט־אַנשטאַלֿטן, אַקאַדעמיעס, רייזעס צולֿיב וויסנשאַפֿט־צוועקן, פרעמיעס, מוזעאומס; און לֿסוף דאָס אַלֿגעמיינע פֿאַראיינהייטלֿעכן דעם לֿערן־אופֿן. ווער וועט זיך מיט דעם אַלֿעם פֿאַרנעמען? נישט שוין זשע דאָס בילֿדונגס־מיניסטעריום אין פעטערבורג? וועגן דעם איז אַפֿילֿו נישטאָ וואָס צו טראַכטן. הייסט עס — עס וועלֿן זיך דאַרפֿן פֿאַרנעמען דערמיט די אָרטיקע אָרגאַנען, און אַזוי ווי אַ גאַנצע ריי אויפֿגאַבעס איז נישט פֿאַר די כוחות פֿון די אָרטיקע אָרגאַנען — וועלֿן זיך דערמיט מוזן פֿאַרנעמען די געגנט־אָרגאַנען. עס הייסט, ווידער אַמאָלֿ געגנט־אויטאָנאָמיע! אָבער ראָזע לֿוקסעמבורג אַלֿיין איז דאָך מודה, אַז אין די נאַציאָנאַלֿ־געמישטע געביטן (אַזעלֿכע זענען לֿויט איר מיינונג אַלֿע גרענעצגעביטן, חוץ פוילֿן) קאָן די געגנט־אויטאָנאָמיע נישט זיין אַ ווערקצייג פֿאַר דער נאַציאָנאַלֿ־קולֿטורעלֿער אַרבעט. עס באַקומט זיך אַ טעמפער ווינקלֿ.

טאַקע דער דאָזיקער טעמפער ווינקלֿ שאַפֿט זיך אומפֿאַרמיידלֿעך פֿאַר די אַלֿע, וועלֿכע קאָנען זיך נישט באַפֿרייען פֿונם פעטישיסטישן בוקן זיך פֿאַרן טעריטאָריאַלֿן פרינציפ, וועלֿכער זאָגט: אָדער טעריטאָריאַלֿיזם אָדער גאָרנישט. מיר האָבן אָבער געזען, אַז אויב מען קוקט זיך צו נעענטער, דערפֿירט דער דאָזיקער „גאָרנישט” צום טעריטאָריאַלֿיזם. די דילֿעמע פֿאַלֿט אָפ אויף אַזאַ אופֿן; עס בלֿייבט בלֿויז דער טעריטאָריאַלֿער ענטפֿער, וועלֿכער, ווי מיר האָבן שוין אויבן געזען, און ווי ראָזע לֿוקסעמבורג אַלֿיין זאָגט, איז אויך אוממעגלֿעך. נישטאָ קיין אויסוועג.

געוויס דוכט זיך בלֿויז, אַז קיין אויסוועג איז נישטאָ. ביי ראָזע לֿוקסעמבורג איז עס געקומען דערפֿון, וואָס זי האָט זיך גלֿייך געשטעלֿט קאַטעגאָריש אויף דער זייט פֿון טעריטאָריאַלֿער אויטאָנאָמיע, וועגן אַן אַנדער מעגלֿעכקייט ווילֿ זי אַפֿילֿו נישט טראַכטן. צום באַדויערן האַנדלֿען אַזוי אַ גאַנצע ריי פובלֿיציסטן, מען טוט אַן שפאַרונעס אויף די אויגן; איז דען אַ ווונדער, וואָס דער רעזולֿטאַט איז — אַ טעמפער ווינקלֿ?

אָבער דאָס לֿעבן פֿאָדערט אַן אויסוועג פֿון אַזאַ לֿאַגע און דער אויסוועג בעט זיך ממש מיט אַ באַצווינגענדיקער קראַפֿט. דאָס לֿעבן פֿאָדערט אַן ענטפֿער; די טעריטאָריאַלֿע פֿאָרמען גיבן נישט דעם דאָזיקן ענטפֿער, דאַרף מען אים זוכן אין עקסטעריטאָריאַלֿע פֿאָרמען.

עקסטעריטאָריאַלֿע נאַציאָנאַלֿע אויטאָנאָמיע — אָט דאָס איז דער אויסוועג, וועלֿכן איך האָב אין זינען. איך קאָן זיך נישט אָפשטעלֿן דערויף, וואָס מען דאַרף פֿאַרשטיין אונטער אַזאַ אויטאָנאָמיע. איך שיק אָפ די יעניקע, וואָס אינטערעסירן זיך מיט דער פֿראַגע, צו די אויספֿירלֿעכע אַרבעטן פֿון שפרינגער און באַוער. איר עצם איז — נאַציאָנאַלֿע זעלֿבסט־

פֿאַרוואַלטונג אין אמתן זינען פֿון דאָזיקן וואָרט. זי רייסט איבער מיט דער פֿיקציע פֿון נאַציאָנאַלע טעריטאָריעס; זי נעמט די נאַציע אַזוי ווי זי איז, אַ צעוואָרפֿענע איבער פֿאַרשיידענע שטחים פֿון איין און דער זעלבער מלוכה, צונויפֿגעמישט מיט אַנדערע נאַציעס, און גיט איבער אין אירע הענט דאָס אָנפֿירן מיט אירע אייגענע נאַציאָנאַלע אינטערעסן. אויב דאָס גרונט־קעמערל פֿון געגנט־אויטאָנאָמיע איז די באַפֿעלקערונג פֿון דער געגעבענער געגנט, שטאָט, געמיינדע, ישוב, איז דאָס גרונט־קעמערל פֿון דער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע די סומע איינוווינער פֿון דער געגעבענער געגנט, וועלכע געהערן צו דער געגעבענער נאַציע. פֿון די דאָזיקע נאַציאָנאַלע געמיינדעס (וועלכע זענען, פֿאַרשטייט זיך, מעגלעך נאָר דאָרטן, ווו די געגעבענע נאַציע בילדעט אַ וועלכע נישט איז קאָמפּאַקטע מאַסע) ווערט צוזאַמענגעשטעלט דער בנין פֿון דער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע. אין איר רשות גייען אריבער די נאַציאָנאַלע פֿונקציעס, וועלכע ווערן אויסגעטיילט פֿון דער קאָמפּעטענץ פֿון די אַלגעמיינע אַנשטאַלטן. אין דער ספֿערע פֿון די דאָזיקע פֿונקציעס גרענעצן זיך פֿונאַנדער די נאַציעס צווישן זיך. יעטוועדע פֿאַרנעמט זיך מיט אירע ענינים. נישטאָ קיין פֿאַרכאַפּן, קיין מאַיאָריזירן, נישטאָ קיין קאַמף.

אמת איז — און איך האָב דערויף דרך אַגב אָנגעוויזן, רעדנדיק וועגן דער שטאָטישער זעלבסטפֿאַרוואַלטונג אין פּוילן, — אַז אין דער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע קאָן מען נישט זען אַן אוניווערסאַל היילמיטל קעגן אַלע פּלאָגן. זי נעמט אַרויס פֿון דער פֿאַרוואַלטונג־ספֿערע פֿון די אַלגעמיינע, דאָס הייסט נאַציאָנאַל־פֿאַרשיידענע אָרגאַנען, די קולטור־ענינים; בנוגע אַלע אַנדערע ענינים איז זי מאַכטלאָז. אָבער דאָס איז נישט קיין אַרגומענט קעגן איר, ווייל יעטוועדע אַנדערע לייזונג פֿון דער פֿראַגע איז ערגער. זי לאָקאַליזירט יעדנפֿאַלס דאָס פֿייער פֿון נאַציאָנאַלער שנאה. און דאָס איז אַלץ, וואָס עס קאָן טאָן די אָדער אַנדערע פֿאָרעם פֿון אַ מלוכהשער סיסטעם; ווייל פֿאַרלעשן דאָס דאָזיקע פֿייער אין וואָרצל קאָן די דאָזיקע לייזונג נישט. די נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע גיט דעם מאַקסימום, וואָס איז מעגלעך צו דערגרייכן אין די אַלגעמיינע באַדינגונגען פֿון היינטיקן סאָציאַלן לעבנס־סדר. מער קאָן מען פֿון איר נישט פֿאָדערן. און דאָס, וואָס זי איז ביכולת צו געבן — דאַרף מען פֿאַרווירקלעכן.

דעמאָקראַטיע און ראַטנמאַכט

1

דעם לֿיטעראַרישן טאַלֿענט פֿון לֿענינען וועט קיינער נישט אָפּלֿייקענען. לֿויט די ווערטער פֿון איינעם אַ רוסישן עס־ער ווירקן זיינע אַרטיקלֿען ווי אויפֿרייס־מינען, וואָס באַוועגן זיך אַלֿיין. ער שרייבט מיט אַ מוראדיקן אימפּעט, מיט אַ זעלֿטענער שאַרפֿקייט און קלאָרקייט. און אַפֿילו דער — אין פֿלוג גענומען נישט לֿיטעראַריש אָנגענומענער — מנהג איבערצוחזרן צענדלֿיקער מאָלֿ איינעם און דעם זעלֿבן געדאַנק, באַקומט אין זיינע הענט אַ שטאַרקע ווירקונג: דער געדאַנק ווערט ממש איינגעפּויקט אינם מוח פֿונם לֿייענער.

אָבער אונטער דער פּשוטער און פֿאָלֿקסטימלֿעכער שפּראַך פֿון לֿענינס אַרטיקלֿען באַהאַלֿט זיך אַ זייער קונציקע, אַ זייער ראַפֿינירטע דעמאַגאָגיע.

נעמט טאַקע זיין גרויסן רעפֿעראַט וועגן „דיקטאַטור פֿון בורזשואַזיע און דיקטאַטור פֿון פּראָלֿעטאַריאַט”. אויפֿן ערשטן קוק איז זיך שווער צו כאַפּן, אָבער די גאַנצע ערשטע העלֿפֿט פֿון רעפֿעראַט איז געבויט אויף אַ זייער פֿיפֿיקער דעמאַגאָגישער קונץ.

ס'איז אַן אַלֿטע קונץ פֿון דעמאַגאָגישער אַגיטאַציע: מען הייבט אָן צו דערוויזן מיט דער גרעסטער היץ און מיט דער גרעסטער איבערצייגונגס־קראַפֿט אַזעלֿכע זאַכן, וועלֿכע קיינער לֿייקנט נישט אָפּ. מען שאַפֿט זיך אַ פֿיקטיוון קעגנער — און טאַקע אַ מין לֿיימענעם גולם. דעם גולם צעקלאַפּט מען גרינג און גיך, און נאָך דעם ווי מען האָט מיט אַזאַ לֿייכטן זיג אימפּאָנירט דעם לֿייענער און צוגעצויגן צו זיך זיינע סימפּאַטיעס, ווערט שוין גרינגער אַריינצופּויקן אין זיין מוח די עצם קאָנטראַבאַנדע.

אויף אַ שטח פֿון הונדערטער שורות דונערט לֿענין קעגן דער בורזשואַזער דעמאָקראַטיע, אַנטפּלֿעקט איר אמתן פּרצוף, דערוויזט מיט גרויס היץ, אַז עס איז נישטאָ קיין „דעמאָקראַטיע בכלֿל”, אַז אַ „ריינע דעמאָקראַטיע” איז שווינדלֿ, אַז די בורזשואַזע פֿרייהייט איז נישט קיין אמתע פֿרייהייט, און די בורזשואַזע גלֿייכהייט איז נישט קיין אמתע גלֿייכהייט.

דאָס אַלֿץ איז ריכטיק ווי גאָלֿד. אָבער אַנטקעגן וועמען זאָגט ער דאָס אַלֿץ? די פּאָלֿעמיק, וואָס ער פֿירט דאָ, איז דאָך געווענדט נישט קעגן מילֿיוקאָוון אָדער ראָדזיאַנקאָן, נאָר דווקא קעגן די סאָציאַלֿיסטן. ער רעדט

עפּעס כסדר וועגן דעם בערנער אינטערנאַציאָנאַל; אין דער פּלאַטפֿאָרם פֿון דעם קאָמוניסטישן קאָנגרעס ווערט דירעקט דערמאָנט דער נאָמען פֿון קויטסקי. איז דאָס אַלץ געווענדט אַנטקעגן זיי? דאָס וואָלט געווען נאַיִוו און לעכערלעך, ווען דאָס וואָלט נישט געווען אַ גאַנץ באַוווסטזיניקער מאַנעוור.

לענין זאָגט דאָך אַליין — און חזרט דאָס איבער, לויט זיין שטייגער, עטלעכע מאָל — אַז די סאָציאַליסטן פֿלעגן די אַלע בולטע און אומצווייפֿלהאַפֿטע חסרונות פֿון דער בורזשואַזער דעמאָקראַטיע אַנטפּלעקן „טויזנטער און מיליאָנען מאָל”, ער האָט נאָר פֿאַרגעסן צוצוגעבן, אַז דאָס ווערט געמאַכט אויך איצט, און אַז די אַלטע אמתן פֿון דער סאָציאַליסטישער קריטיק זענען בשום אופֿן נישט קיין חזקה דווקא פֿון די קאָמוניסטן.

וואָס איז אַזוינס די בורזשואַזע פֿרייהייט, די בורזשואַזע דעמאָקראַטיע, דער בורזשואַזער פֿאַרלאַמענטאַריזם, ווייסן מיר פּונקט אַזוי גוט ווי לענין און זיינע לייט. אין זיין מוסר נייטיקן מיר זיך לגמרי נישט, און דער גאַנצער דאָזיקער ענין געהערט אַבסאָלוט נישט צו יענע שטרייט־פֿראַגן, וועלכע אונטערשיידן דעם אינטערנאַציאָנאַלן סאָציאַליזם פֿון דער נייער קאָמוניסטישער תורה.

די פֿראַגע ליגט אויף גאָר אַן אַנדער שטח.

די אמתע שטרייט־פֿראַגע איז אַ דרייפֿאַכיקע.

עס פֿרעגט זיך ערשטנס: צי איז נישט די בורזשואַזע דעמאָקראַטיע — ווי שלעכט, מיאוס און צביעותדיק זי זאָל נישט זיין — פֿאָרט אַ באַקוועמערע מלוכה־פֿאָרם (באַקוועמער פֿאַרן פּראָלעטאַריאַט), ווי די האַלב־פֿעאָדאַלע אַנטי־דעמאָקראַטישע פֿאָרם.

אויף דער דאָזיקער פֿראַגע ענטפֿערט לענין אַליין פּאָזיטיוו. ער זאָגט אַליין, אַז די בורזשואַזע דעמאָקראַטישע איינריכטונגען זענען העכסט פּראָגרעסיוו אין פֿאַרגלייך מיטן מיטלעלטער. מערנישט, וואָס ער האָט צו טון מיט אַ רוסישער ראַטן־רעפּובליק, ווו די רעשטלעך פֿון מיטלעלטער זענען שוין אין גאַנצן נישטאָ. וואָס זשע טוט מען אָבער דאָרט, ווו זיי זענען — ווי דאָ, אין פּוילן — נאָך זייער שטאַרק? צי דאַרף מען זיך טאַקע אַזוי גלייכגילטיק באַציִען צו די פּרוון פֿון די מיטלעלטערלעכע שוואַרצע מחנות איינצושלינגען די שוואַכע שפּראָצונגען פֿון די מינימאַלע בירגערלעכע רעכט? צי מעג מען דערלויבן, אַז די „העכסט פּראָגרעסיווע” פֿאָרמען זאָלן דערדריקט ווערן דורך די העכסט רעאַקציאָנערע? אַזוי שטייט די פֿראַגע ביי אונז, און די דאָזיקע פֿראַגע קאָן נישט אָפּגעפּטרט ווערן מיט אַ דעקלאַמאַציע קעגן דער בורזשואַזער דעמאָקראַטיע.

אַ צווייטע פֿראַגע איז: צי דאַרף מען אויסנוצן די בורזשואַזע דעמאָקראַטיע, כּל־זמן זי איז דאָ.

לענין אַליין שטעלט זיך נישט אָפּ אויף דער פֿראַגע. אונזערע היימישע קאָמוניסטן, וואָס מוזן, ווי דער שטייגער איז, זיין דווקא לינקער ווי די

לֿינקייט אַלֿיין, ענטפֿערן מיט אַ „ניין”. אָבער דאָ טרעפֿן מיר זיך מיט אַ זייער אינטערעסאַנטן אָרט אין דער פלאַטפֿאָרם פֿון דעם קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַלֿ. רעדנדיק וועגן דעם „מעטאָד פֿון קלֿאַסנקאַמף” מיט זיין לֿאָגישן סוף — דעם דירעקטן און אָפֿענעם צוזאַמענשטויס מיט דער בורזשואַזער רעגירונגס־מאַשין, — זאָגט די פלאַטפֿאָרם: „דעם דאָזיקן צילֿ דאַרפֿן אונטערגעוואָרפֿן ווערן אַלֿע אַנדערע מיטלען, ווי לֿמשלֿ (הערט זיך גוט צו!) דאָס רעוואָלוציאָנערע אויסנוצן פֿון בורזשואַזן פאַרלאַמענטאַריזם”.

הערט זיך גוט צו צו די דאָזיקע ווערטער איר אַלֿע, וואָס טענהן, אַז מען טאָר זיך נישט באַטייליקן אין די בורזשואַזע אינסטיטוציעס, אַז מען טאָר נישט זיצן ביי איין טיש מיט די פֿאָרשטייער פֿון פֿאַרמעגלֿעכע קלֿאַסן. הערט זיך צו, איר, וואָס מיינט, לֿמשלֿ, אַז באָיקאָטירנדיק דעם סיים, האָט איר „געראַטעוועט דעם כבוד” פֿון דעם רעוואָלֿוציאָנערן פראָלֿעטאַריאַט, — הערט זשע זיך צו, וואָס עס זאָגט וועגן דעם דער קאָמוניסטישער אינטערנאַציאָנאַלֿ אַלֿיין. דאָס איז דאָך, דוכט זיך, אַ גענוגנדיקער אויטאָריטעט; נישט עפעס אַ „געלֿער” קויטסקי, אָדער דער אַלֿטער מאַרקס! און דער קאָמוניסטישער אינטערנאַציאָנאַלֿ אַלֿיין האָט אַריינגענומען אין דעם אַרסענאַלֿ פֿון זיינע קאַמפֿמיטלען „דאָס אויסנוצן פֿון בורזשואַזן פאַרלֿאַמענטאַריזם”.

אָבער אונזערע פֿריש געבאַקענע קאָמוניסטן האָבן שוין אַזאַ טבע: דאָס ערגסטע וואָס דער קאָמוניזם פֿון זייערע עלֿטערע ברידער האָט נעמען זיי גערן איבער; אויב עס געפֿינט זיך אָבער אין אים אַ שטיקלֿ פֿון געזונטן געדאַנק, וואַרפֿן זיי דאָס אינם מיסטקאַסטן.

די דריטע פֿראַגע אָבער, וועלכע טיילט אונז אָפ פֿון דעם קאָמוניזם, איז: ווי דאַרף אויסזען די מלֿוכה־אָרדענונג נאָכן פראָלֿעטאַרישן זיג: „דעמאָקראַטיע” אָדער „דיקטאַטור” אין זינען פֿון ראַטן־סיסטעם און אויסנאַם־צושטאַנד.

לֿענין רעדט מיט גרויס איראָניע וועגן „דעמאָקראַטיע בכלֿלֿ”. נישטאָ קיין „דעמאָקראַטיע בכלֿלֿ” — טענהט ער — ס׳איז דאָ נאָר אַ בורזשואַזע דעמאָקראַטיע.

אויך אין דעם צווייפֿלֿט קיינער נישט פֿון אונז. די פֿראַגע שטייט אָבער, צי דאַרף מען נישט און צי קאָן מען נישט די בורזשואַזע דעמאָקראַטיע פֿאַרבייטן אויף אַ פראָלֿעטאַרישער דעמאָקראַטיע; נישט אויף אַ „דעמאָקראַטיע בכלֿלֿ”, נאָר אויף אַ פראָלֿעטאַרישער דעמאָקראַטיע. אָט אין וואָס עס באַשטייט די פֿראַגע.

ראַטן־סיסטעם אָדער נישט ראַטן־סיסטעם — די דאָזיקע אַנטקעגנשטעלֿונג קאָן מען אויסדריקן אין אַזאַ פֿאָרם: צי מוז דער פראָלֿעטאַריאַט — דער זיגרייכער פראָלֿעטאַריאַט — דווקא צונעמען דאָס וואַלֿרעכט און די איבעריקע בירגערלֿעכע רעכט ביי דער בורזשואַזיע? צי דאַרף ער דווקא הערשן מיט דער הילֿף פֿון אַן אויסנאַם־צושטאַנד, מיט דעם באַגנעט און

מיט דער קויל? צי קענען נישט די דעמאָקראַטישע פֿאָרמען, וואָס דינען אַלס געווער פֿאַר דער בורזשואַזיע כּל־זמן זי איז אויפֿן פֿערד, פֿאַרוואַנדלט ווערן אין אַ געצייג פֿון פּראָלעטאַרישער באַפֿרייונג, ווען דער פּראָלעטאַריאַט וועט האָבן דערצו די נייטיקע קראַפֿט און מאַכט?

און אָט אויף די דאָזיקע פֿראַגן ענטפֿערן מיר, סאָציאַליסטן, מיט אַ יאָ, בעת די קאָמוניסטן געבן אַ נעגאַטיוון ענטפֿער.

אַ מערקווירדיקע זאַך. לענין זאָגט אַליין אויף איין אָרט, אַז די דיקטאַטור פֿון פּראָלעטאַריאַט אונטערשיידט זיך פֿון דער דיקטאַטור פֿון דער בורזשואַזיע און פֿון די פּריצים מיט דעם, וואָס די לעצטע פֿלעגן מיט גוואַלד אונטערדריקן די קאָלאָסאַלע מערהייט פֿון דער באַפֿעלקערונג, בעת די דיקטאַטור פֿון פּראָלעטאַריאַט איז געווענדט קעגן אַ נישטיקער מינדערהייט — קעגן אַ הייפֿל פּריצים און קאַפּיטאַליסטן.

אָבער אויב אַזוי, צי באַקומט זיך נישט אַ מאָדנע לאַגע? די עקספּלואַטאַטאָרישע מינדערהייט איז יאָ בכּוח צו אונטערדריקן די קאָלאָסאַלע מערהייט, געבנדיק איר דאָך דאָס אַלגעמיינע וואַלרעכט. און אַז די דאָזיקע מערהייט קומט צו דער מאַכט, דאַרף זי מורא האָבן דערפֿאַר, וואָס אַ הייפֿל קאַפּיטאַליסטן וועלן האָבן דאָס רעכט אָפּצוגעבן זייערע שטימצעטלען? נישט שוין זשע מוז דער זיגרייכער פּראָלעטאַריאַט זיין אַזוי קליינלעך שרעקעוודיק בנוגע אַזאַ מין „סכּנה”?

און די זאַך איז טאַקע אַזאַ: אַ „קאָלאָסאַלע מערהייט” נייטיקט זיך נישט אין אַזעלכע מיטלען, כּדי צו אונטערדריקן די מינדערהייט. זי קאָן גאַנץ רויִק צולאָזן צו די אורנעס די עקספּלואַטאַטאָרן, ווייל זיי וועלן דערטרונקען ווערן אינם גרויסן ים פֿון פּראָלעטאַרישע שטימען. און פֿאַרקערט, אויב זי האָט מורא דערפֿאַר, הייסט דאָס, אַז זי איז נאָך נישט קיין „קאָלאָסאַלע מערהייט”, נאָר פֿאַרקערט, אַ הייפֿל מענטשן, וואָס ווילן אויף אייגענער אַחריות אָנוואַרפֿן אַלע איבעריקע זייערע אייגענע פּלענער. אין אַזאַ פֿאַל אָבער באַקומט זיך נישט קיין דיקטאַטור פֿון פּראָלעטאַריאַט איבער דער בורזשואַזיע, נאָר די דיקטאַטור פֿון אַ פּאַרטיי איבערן פּראָלעטאַריאַט.

צי איז דען די דעמאָקראַטיע איצט אַ געווער אין די הענט פֿון דער בורזשואַזיע דערפֿאַר, וואָס ביי די וואַלן ווערן די אַרבעטער מאַיאָריזירט דורך די בורזשואַזע שטימען? עס הייבט זיך גאָר נישט אָן. די גרויסע מערהייט פֿון די וויילער געהערט סיי ווי צו די אַרבעטנדיקע קלאַסן. מערנישט, זיי זענען נאָך נישט באַוווסטזיניק און שטימען נישט אַזוי ווי זיי דאַרפֿן. וואָס זשע וועט דאָ העלפֿן דאָס בייטן די פֿאָרם, דאָס צונעמען וואַלרעכט פֿון דעם הייפֿל בורזשויען? אויב אַן אַרבעטער שטימט פֿאַר אַ ליבעראַל אָדער בורזשואַזן ראַדיקאַל אָדער אַ קריסטלעך־סאָציאַלן בעת די וואַלן צום פּאַרלאַמענט, וועט ער ביי די וואַלן צום אַרבעטער־ראַט שטימען פֿאַר די אייגענע פּאַרשוינען. אין דייטשלאַנד, למשל, האָט אַ קאָלאָסאַלע מערהייט

פֿון די אַרבעטער געשטימט — בעת די וואַלן צו דער קאָנסטיטואַנטע — פֿאַר די שיידעמאַנער, און אויך אין די אַרבעטער־ראַטן האָבן טאַקע די זעלבע שיידעמאַנער די מערהייט.

די הויפּטזאַך איז נישט וווּהין, אין וועלכן אַנשטאַלט מען וויילט, נאָר אויף וויפֿל רייף איז די גרויסע מאַסע וויילער. אַ מאַסע קאָנסערוואַטיווע וויילער וועט נישט ווערן סאָציאַליסטיש צוליב דעם, וואָס עס ווערט געביטן דער אַדרעס ווו אַהין עס דאַרפֿן גיין די אויסגעוויילטע. און וואָלט דער רוב אַרבעטער געווען באמת סאָציאַליסטיש, וואָלטן זיי גאַנץ רויק געקאָנט מאַכן דורכויס דעמאָקראַטישע וואַלן: דער רעזולטאַט וואָלט געווען — זייער קאָנסטיטואַנטע און זייער רעגירונג.

2

די אָפֿיציעלע און אָפֿיציעזע זשורנאַליסטיק האָט אַ שלעכטן שם. ס'איז פֿאַרשטענדלעך. זי מוז פֿאַרטיידיקן דאָס, וואָס די רעגירונג טוט, און ממילא טראָגט זי שוין אויף זיך אַ שטעמפּל פֿון אינערלעכער פֿאַלשקייט.

לענין איז אַ דרייסטער מענטש. ער האָט נישט מורא צו זאָגן אַמאָל זיינע אייגענע לייט אַ ביטערן, ממש אַ ברוטאַלן אמת. ער איז אָבער פֿאָרט אַ שעף פֿון אַ מלוכה. און אַז ער הייבט אָן צו רעדן וועגן זיין רעגירונג־סיסטעם, וועגן זיין מלוכה־פֿאָרם, פֿאַרוואַנדלט ער זיך אין אַ גאַנץ געווינלעכן שרייבער פֿון סקאַרבאָווע שבח־געזאַנגען.

כּל־זמן ער קריטיקירט דעם בורזשואַזן פּאַרלאַמענטאַריזם און די בורזשואַזע דעמאָקראַטיע, רעדט ער גאָלדענע ווערטער. אַי וואָס די ווערטער זענען אַלט און שטאַרק אויסגעדראָשן, מילא — אַלטע אמתן קומען אַלע מאָל צונוץ. קומט ער אָבער צו רעדן וועגן דער סאָוועטן־מאַכט, — און יעדן מענטשן, וואָס האָט כאָטש אַ קליינעם באַגריף וועגן דעם, ווי די דאָזיקע מאַכט זעט אויס אין דער אמתן, ווערט ממש נישט גוט לייענענדיק זיין אָפֿיציעלע מליצה.

לויט לענינס פֿאָרשטעלונג איז די סאָוועטן־מאַכט אַ פֿאָרם פֿון פּראָלעטאַרישער הערשאַפֿט. און אין זיין מויל האָט דאָס וואָרט „פּראָלעטאַרישע הערשאַפֿט" דעם קלאָרן און דייטלעכן זינען: הערשאַפֿט פֿון דער מערהייט איבער דער מינדערהייט.

דאָס חזרט ער איבער, דאָס באַטאָנט ער נישט איין מאָל סיי אין זיינע „טעזיסן", סיי אין אַנדערע ערטער.

אַזוי שרייבט ער, למשל, אין זיין בוך: „מלוכה און רעוואָלוציע" (פּעטראָגראַד, נאָוועמבער 1918):

„ביים איבערגאַנג פֿון קאַפּיטאַליזם צום קאָמוניזם איז די אונטערדריקונג נאָך נייטיק, אָבער דאָס איז שוין אַן אונטערדריקונג פֿון דער מינדערהייט פֿון עקספּלואַטאַטאָרן מצד דער מערהייט פֿון די עקספּלואַטירטע".

מיט אַ פּאָר זייטלעך ווייטער פֿאָדערט ער אַ קאָנטראָל איבער דער גאַנצער ווירטשאַפֿט מצד „דער מערהייט פֿון פֿאָלק". נאָך אין אַן אַנדער אָרט רעדט ער ווידער וועגן דער אונטערדריקונג מצד דער „קאָלאָסאַלער מערהייט".

איך באַטאָן בכיוון די דאָזיקע — אייגנטלעך זעלבסטפֿאַרשטענדלעכע — זאַכן, ווייל עס קומט אויס זיך צו טרעפֿן מיט לעני‍נס אומגעראָטענע תּלמידים, וואָס זענען באָלשעוויסטישער ווי דער באָלשעוויזם אַליין, און וואָס באַהויפּטן, אַז דער גאַנצער ענין מיט דער „מערהייט" און „מינדערהייט" איז מער נישט ווי אַ בורזשואַזער פֿאָראורטייל. איך האָב אַמאָל געהערט אַ רעדנער, וואָס האָט גאַנץ ערנסט (!) געזאָגט, אַז „מיר מאַרקסיסטן" האָבן קיינמאָל נישט געזאָגט, אַז די סאָציאַלע רעוואָלוציע דאַרף זיין אַ רעוואָלוציע פֿון דער מערהייט פֿון פֿאָלק...

אָט קעגן אַזאַ עקסטרעמען ראַדיקאַליזם, וואָס וויל אונז אומקערן צו יענע בלאַנקיסטישע פֿאַרשווערונג־שטותים, וואָס האָבן באַנקראָטירט אין אייראָפּע שוין מיט אַ האַלבן יאָרהונדערט צוריק (ס'איז זייער אַן אָפּטע דערשיינונג, אַז אונטער דער פֿירמע פֿון לעצטן, נייסטן וואָרט פֿון פּאָליטישער חכמה באַהאַלט זיך אַן אָפּגעלעבטע אַרכיוו־סחורה), קעגן אָט די קאַריקאַטור־באָלשעוויקעס וועט אונז אפשר שיצן די מיינונג פֿון זייער רבי, פֿון לענינען אַליין. ער וויל האָבן אַ דיקטאַטור פֿון דער „קאָלאָסאַלער מערהייט" פֿון פֿאָלק.

„די ראַטן־סיסטעם — זאָגט לענין — באַטייט פֿאַר דער גרויסער מערהייט פֿון דער באַפֿעלקערונג אַזאַ פֿאַקטישע מעגלעכקייט זיך צו באַנוצן מיט די דעמאָקראַטישע רעכט און פֿרייהייטן, וועלכע זענען ביז איצט נאָך נישט געווען אין די סאַמע דעמאָקראַטישע בורזשואַזע רעפּובליקן".

אַזוי זאָגט לענין. איך מיין פֿונדעסטוועגן: מען קאָן זיך באַציִען ווי מען וויל צו דער טעטיקייט פֿון דער סאָוועטן־מאַכט; מען קאָן האָבן אַ גינסטיקע אָדער אַ נעגאַטיווע מיינונג וועגן דעם אינהאַלט פֿון דער אַרבעט וואָס זי פֿירט, למשל, אויפֿן ווירטשאַפֿטלעכן געביט, אָבער אַז מען רעדט וועגן דעם באַנוצן זיך מיט „דעמאָקראַטישע (!) רעכט און פֿרייהייט", קלינגט דאָס ממש ווי אַ ביטערער חוזק.

אין אַ ריי פּונקטן קאָנקרעטיזירט לענין די דאָזיקע „רעכט און פֿרייהייט". ער רעדט וועגן דעם, אַז ביי דער ראַטן־סיסטעם האָט דער מלוכה־אַפּאַראַט אַלס איינציקן יסוד די מאַסן־אָרגאַניזאַציע פֿון די אַרבעטער און פּויערים, וועלכע ווערן צוגעצויגן צו אַ „שטענדיקן, אַנטשיידענעם אָנטיילנעמען אין דער דעמאָקראַטישער פֿאַרוואַלטונג פֿון דער מלוכה".

דאָס רעדט זיך וועגן סאָוועטן־רוסלאַנד, וועגן יענעם סאָוועטן־רוסלאַנד, אין וועלכן עס הערשט פֿאַקטיש אַ פֿעסט אויסקריסטאַליזירטע קאָמיסאַרן־ביוראָקראַטיע. אין יענעם רוסלאַנד, ווו די ראַטן, וואָס דאַרפֿן על

פֿי דין זיין די פֿאַרקערפערונג פֿון דער העכסטער מאַכט, ווערן פֿאַקטיש פֿאַבריצירט אויפֿן קונציקסטן אופֿן, אַזוי אַז עס זאָלֿ דאָרט פֿאָרויס גאַראַנטירט ווערן אַ רעגירונגס־טרייע באָלֿשעוויסטישע מערהייט. מיר געדענקען נאָך די באַרימטע „וואַלֿן“ אין פעטראָגראַדער סאָוועט, ווען די באָלֿשעוויסטישע אָפֿיציאָזן האָבן פֿונאַנדערטרומייטערט די ידיעה וועגן דעם גרויסן זיג פֿון דער באָלֿשעוויסטישער פאַרטיי, בעת אין דער אמתן פֿלֿעגט מען דאָרט פשוט אויסשלֿיסן פֿון וואַלֿרעכט גאַנצע זאַוואָדן ווי אַ שטראָף פֿאַר זייער אָפאָזיציאָנעלֿער האַלֿטונג און געגעבן טאָפלֿטע אָדער דרייפֿאַכע וואַלֿרעכט די רויטע אַרמייצעס, וועלֿכע זענען געווען כשר אין די אויגן פֿון די מאַכטהאָבער. ווער רעדט שוין וועגן דער דאָרף־באַפֿעלֿקערונג, וואָס בילֿדעט טאַקע אַ „קאָלֿאָסאַלֿע מערהייט“ און האָט בכלֿל קיין שום צוטריט נישט צו דער ממשלה! און ווידער אַמאָלֿ די שטאָטישע ראַטן: ס'איז דאָך אַ באַוווסטע זאַך, אַז אַפֿילו די געשריבענע סאָוועטן־קאָנסטיטוציע, וואָס לֿאָזט אַלֿיין איבער דאָס ברייטסטע פֿעלֿד פֿאַר די ברייטסטע וואַלֿ־קאָמבינאַציעס, ווערט פֿאַקטיש נישט דורכגעפֿירט, און אַז דער באַשיידענער לֿאָזונג פֿון דער „לֿעגאַלֿער“ אָפאָזיציע איז דאָרט: דעמאָקראַטיזאַציע פֿון די וואַלֿן! דעמאָקראַטיזאַציע — נישט אין דעם „בורזשואַזן“ זין, נאָר אַלֿס פֿאַרלֿאַנג, אַז די אַרבעטער זאָלֿן ענדלֿעך באַקומען וואַלֿרעכט צו זייערע אייגענע פראָלֿעטאַרישע אינסטיטוציעס.

אַ צווייטער ביישפילֿ: פֿרייהייט פֿון פרעסע. די דאָזיקע פֿרייהייט איז אין דער בורזשואַזער אָרדענונג אַ פֿרייהייט פֿון קאַפיטאַלֿ צו קויפֿן די פרעסע. די סאָוועטן־דיקטאַטור אָבער ווילֿ געבן די מעגלֿעכקייט צו באַנוצן זיך מיט דער דאָזיקער פֿרייהייט „יעדן אַרבעטער אָדער יעדער גענוג צאָלֿרייכער גרופע“. אַזוי זאָגט לֿענין. אין דער אמתן איז די גאַנצע פרעסע, חוץ דער באָלֿשעוויסטישער, דערשטיקט, דאָס מוילֿ פֿון די אָפאָזיציאָנעלֿע שרייבער איז הערמעטיש פֿאַרשטאָפט. מען קאָן דאָס באַרעכטיקן אָדער נישט, אָבער אָנרופֿן אַזאַ מין רעגירונגס־מאָנאָפאָלֿ — דעם מאָנאָפאָלֿ פֿון איין פאַרטיי — מיטן נאָמען „פֿרייהייט“ איז ווידער אַ ביטערער חוזק איבער די לֿייענער און די קעגנער, — די פראָלֿעטאַרישע קעגנער, וואָס קאָנען אַפֿילו נישט פראָטעסטירן קעגן דעם דאָזיקן חוזק, ווײלֿ די „פֿרייהייט“ לֿאָזט זיי נישט צו צום וואָרט.

און די פֿרייהייט פֿון די פֿאַרזאַמלֿונגען! ווידער רעדט לֿענין שיינע ווערטער וועגן די בעסטע פאַלֿאַצן, וואָס מוזן אָפגעגעבן ווערן די אַרבעטער. דאָס זענען ווערטער. די טאַטן זענען אָבער — אַ תלֿ פֿון דער קאָאַלֿיציע־פֿרייהייט פֿאַר די, וואָס געהערן נישט צו דער באָלֿשעוויסטישער פאַרטיי.

די „דעמאָקראַטישע רעכט און פֿרייהייטן“ זענען אַ מאָנאָפאָלֿ פֿון דער סאָוועטן־ביוראָקראַטיע און פֿון דער באָלֿשעוויסטישער פאַרטיי. און אויב אַזוי, באַדייטן זיי אַ דיקטאַטור פֿון דער מינדערהייט. וואָרעם לֿענין אַלֿיין

וועט דאָך נישט לייקענען, אַז די מיטגלידער פֿון זיין פּאַרטיי בילדן בלויז אַ קליינע מינדערהייט אין לאַנד. פֿון די רעכט און פֿרייהייטן געניסט אָבער זי אַליין. הייסט דאָס, אַז זי איז דער דיקטאַטאָר.

ווו זשע בלייבט די הערשאַפֿט פֿון דער „קאָלאָסאַלער מערהייט”?

און זאָל מען נישט קומען מיט טענות, אַז דאָס אַלץ זענען מער נישט ווי איינצלנע פֿעלערן, צופֿעליקע חסרונות פֿון אַ פּרינציפּיעל גוטן מעכאַניזם. ס'איז אַ גרויסער טעות. די אידעע אַליין איז שולדיק, זי מוז ברענגען צו אַזעלכע רעזולטאַטן.

וואָרעם כּל־זמן מען האָט זיך געשטעלט אויפֿן וועג פֿון אויסנאָם־צושטאַנדן און אויסנאַם־געזעצן, כּל־זמן מען האָט שוין אָנגעהויבן פֿונאַנדערצוטיילן די בירגער אויף פֿאַרשידענע קאַטעגאָריעס — אַזעלכע וואָס האָבן יאָ רעכט, און אַזעלכע וואָס האָבן נישט קיין רעכט — (און אין דעם באַשטייט דאָך דער עיקר פֿון דער סאָוועטן־סיסטעם), קאָן שוין אויף דעם דאָזיקן וועג נישט זיין קיין אָפּהאַלט. די וואָס זענען ביים רודער קענען זיך שוין נישט איינהאַלטן (יעדע מאַכט האָט איר אייזערנע לאָגיק) און מוזן ביי יעדער געלעגנהייט איבעררוקן די גרענעץ, וואָס טיילט אָפּ די רעכטלאָזע פֿון די פֿול־באַרעכטיקטע, רוקן די גרענעץ אַזוי ווייט, ביז וואַנען זי וועט נישט אַרומנעמען מיטן שטעכיקן דראָט פֿון אויסנאַם־געזעצן אַ הייפֿל פּריווילעגירטע דיקטאַטאָרן.

לענין זאָגט, אַז יעדע געזעלשאַפֿטלעכע עפּאָכע שאַפֿט אַ נייע מלוכה־פֿאָרם. די דעמאָקראַטיע האָט אַנטשפּראָכן דער בורזשואַזער ממשלה, די פּראָלעטאַרישע הערשאַפֿט דאַרף שאַפֿן אַ נייע פֿאָרם.

ס'איז מעגלעך. אָבער יענע פֿאָרם, וואָס דריקט זיך אויס אין דער סאָוועטן־מאַכט, איז ניי נאָר לפּנים. אין דער אמתן איז זי (ווידער די זעלבע אָפּטע דערשיינונג, אויף וועלכער איך האָב פֿריִער אָנגעוויזן) מער נישט ווי אַן אויפֿגעפֿרישטע אויסגאַבע פֿון גאָר אַלטע, פֿאַר־קאַפּיטאַליסטישע פֿאָרמען: אַ מין קאָמבינאַציע פֿון אָליגאַרכיע און „אויפֿגעקלערטן אַבסאָלוטיזם”.

און ביי אַלע חסרונות פֿון די דעמאָקראַטישע אינסטיטוציעס זענען זיי פֿאָרט בעסער — דווקא פֿאַרן פּראָלעטאַריאַט — ווי די אַלט־נייע אָליגאַרכיש־אַבסאָלוטיסטישע סיסטעם. און פֿון די צוויי בייזן מוז מען אויסקלייבן דאָס קלענסטע.

28סטער מערץ — 4טער אַפּריל 1919.

„חבר, אײַל זיך צו!"

די ידיעה וועגן דעם, אַז יודעניטשעס אַרמיי האָט פאַרנומען פעטערבורג, האָט זיך נישט באַשטעטיקט. די לאַגע איז אָבער אַן ערנסטע און אַ קריטישע, און די מעלדונג, וועלכע איז נעכטן געווען אַ פאַלשע, קאָן אין ווייניק טעג אַרום ווערן אַ ריכטיקע. וואָרעם דער גרויסער קאַמף פון די צוויי וועלטן טרעט קענטיק אַרײַן אין אַ פאַרשאַרפטער, אָנגעשטרענגטער תקופה.

מיר זאָגן: אַ קאַמף פון צוויי וועלטן, וואָרעם עס האַנדלט זיך דאָ נישט סתם וועגן אַ מלחמה צווישן די מערב־אייראָפעישע מלוכות און רוסלאַנד, נישט וועגן אַ קאָנפליקט פֿון די לענדער, נישט וועגן אַ שטרייט פון פעלקער. דאָס פירט איר אָפענסיווע די בורזשואַזע וועלט, די וועלט פון נעכטן און פון הײַנט, קעגן דער וועלט פון מאָרגן, קעגן דעם סאָציאַליזם.

נישט אומזיסט זענען אין דעם דאָזיקן גרויסן סיכסוך די סימפאַטיעס פונם גאַנצן באַוווסטזיניקן פראָלעטאַריאַט אָן אונטערשיד פון לאַנד און נאַציע אויף דער זייט פֿון דער רוסישער סאָוועטן־רעפובליק. דער סאָציאַליסטישער אַרבעטער פאַרמאַכט נישט די אויגן אויף די אַלע מוראדיקע חסרונות, פעלערן, טעותן, וואָס עס האָבן באַגאַנגען די באָלשעוויקעס אין משך פון זייער ממשלה און נאָך פריער, בעת זיי האָבן נאָך געפירט דעם קאַמף פאַר דער מאַכט.

די דאָזיקע סאָציאַליסטישע קריטיק האָט אָבער קיין שום געמיינזאַמעס נישט מיט יענעם קרייץ־צוג, וואָס די בורזשואַזע רעגירונגען פֿון אייראָפע און אַמעריקע פֿירן קעגן דער רוסישער סאָוועטן־מאַכט.

די סאָציאַליסטישע קריטיק איז אַרויסגערופן געוואָרן דורך דער גערעכטער מורא, אַז די פעלערן פון דעם באָלשעוויזם וועלן ברענגען אַ שאָדן דעם געמיינזאַמען סאָציאַליסטישן ציל. די בורזשואַזע אָפענסיווע אָבער ווענדט זיך קעגן דעם באָלשעוויזם נישט צוליב זײַנע פעלערן, נאָר פונקט פאַרקערט, דווקא צוליב זײַן סאָציאַליסטישן ציל. די בורזשואַזע וועלט באַקעמפט די באָלשעוויקעס נישט צוליב דעם, וואָס זיי זענען שלעכטע סאָציאַליסטן, נאָר צוליב דעם, וואָס זי קוקט אויף זיי ווי אויף אַ פאַרקערפערונג פונם סאָציאַליזם גופא.

דער באַוווסטזיניקער אייראָפעישער פראָלעטאַריאַט האָט דעריבער פאַרשטאַנען, אַז די מלחמה פֿון די קאָאַליציע־רעגירונגען קעגן דעם באָל־

שעוויזם איז געווענדט פֿאַקטיש קעגן דעם סאָציאַליזם, קעגן דער גאַנצער רעוואָלוציאָנערער אַרבעטער־באַוועגונג, און מיט דעם דערקלערט זיך די אײַנשטימיקע נעגאַטיווע שטעלונג, וואָס עס פֿאַרנעמען אַלע סאָציאַליסטישע פֿאַרטייען פֿון אייראָפּע קעגן די פֿאַרטיליקונגס־אַוואַנטורעס פֿון די קאָאַליציע־מאַכטהאָבער.

די דאָזיקע נעגאַטיווע שטעלונג האָט נאָך דערהײַל נישט געקאָנט ברענגען צו קיין פּראַקטישע רעזולטאַטן. דערווײַל האָט מען זיך באַגנוגנט כּמעט אויסשליסלעך מיט פּראָטעסט־פֿאַרזאַמלונגען, פּראָטעסט־אויפֿרופֿן און פּראָטעסט־רעזאָלוציעס. דאָס זענען אָבער בלויז די ערשטע נויטווענדיקע צוגרייטונגס־טריט.

ווען וועלן די דאָזיקע טריט ווערן פֿעסטער און אַנטשיידענער?

בעת דער ערשטער פֿײַערונג פֿון 1טן מאַי אינם באַפֿרײַטן רוסלאַנד, אין יאָר 1917, בעת די גרויסע שלום־באַשטרעבונגען פֿון רוסישן פּראָלעטאַריאַט פֿלעגן זיך צעברעכן אָן דער גרויסער מאַכט פֿון די דײַטשע מיליטאַריסטן און דער פּאַסיווער האַלטונג פֿון דעם דײַטשן פּראָלעטאַריאַט, האָט מען אין פּעטערבורג איבער די גאַסן געטראָגן אַ פּלאַקאַט מיט אַ בילד. ס׳איז אויסגעמאָלט געווען אַ רוסישער אַרבעטער, וועלכער ציט אויס זײַנע הענט צום דײַטשן פּראָלעטאַריער, און דער אויפֿשריפֿט האָט געטראָגן די ווערטער: „חבר, אײַל זיך צו!“

איצט ציט ווידער אויס דער רוסישער אַרבעטער די הענט צו די אייראָפּעיִשע און אַמעריקאַנער חברים. ער פֿאַרשטייט, אַז אָן זייער הילף וועט ער צעדריקט און צעשמעטערט ווערן פֿון דער גרויסער שוואַרצער כוואַליע. און ווידער זאָגט ער צו זיי, ווי דעמאָלט: „חברים, אײַלט זיך צו!“

דענסטמאָל האָט דער רוף פֿאַרהילכט אָן אָפּקלאַנג. די צײַטן האָבן זיך אָבער געביטן, און מען מוז האָפֿן, אַז דאָס דערוואַכטע באַוווסטזײַן פֿון דעם אַלוועלטלעכן פּראָלעטאַריאַט וועט אים שטופּן צו גרויסע, אַנטשלאָסענע טאַטן, און אַז דער סאָציאַליסטישער פּראָלעטאַריאַט וועט געפֿינען וועגן און מיטלען, כּדי גובר צו זײַן די פֿאַראייניקטע כּוחות פֿון זײַנע געמײנזאַמע קלאַסן־פֿײַנט.

דער גורל פֿון סאָציאַליזם וועט אַנטשידן ווערן אין מערב.

21סטער אָקטאָבער, 1919.

די פֿאַרבלאָנדזשעטע

יעדע ריכטונג, יעדע געזעלשאַפטלעכע באַוועגונג פֿאַרמאָגט אַ געוויסן, מער אָדער ווייניקער באַשטימטן סכום געפילן, וועלכע בילדן סוף־כל־סוף איר אייגנטלעכן מהות. געפֿילן און ווילנס־אימפולסן — דאָס איז דאָס טיפֿע, דאָס איז דאָס אמתע, דאָס איז דער אונטערשלאַק, אידעען און געדאַנקען, לאָגישע ראַיות און חקירות — דאָס איז שוין אַ צווייטע זאַך, וואָס ליגט מער אויף דער אויבערפלאַך. כדי צו פאַרשטיין אַ באַוועגונג, מוז מען זיך אַראָפּלאָזן אין איר אונטערשטן שטאָק און צוהערן זיך צו דעם קלאַפּן פון איר האַרץ.

דער ציוניזם איז אַ קאָמפּליצירטע באַוועגונג; איך מיין — פסיכאָלאָגיש קאָמפּליצירט. צענדליקער נשמות פלאָנטערן זיך צונויף אין אַ בונטן קנויל: די צעבראָכענע נשמה פון אַ פאַרחלומטן אינטעליגענט, דער שמאָלער, טעמפּער פאַנאַטיזם פון אַ פאַרצווייפלטן שלימזלדיקן בעל־הבית, די אַמביטנע פּרעטענזיעס פון פאַנאַטישע וועלט־באַגליקער, דער קרומער מוח פון אַ ישיבה־בחור, און נאָך און נאָך. אָבער איבער אַלע פילפאַרביקע טײַכלעך הערשט איין הויפּט־שטראָם, איין דאָמינירנדיקע שטימונג, איין הויפּט־געפיל: דאָס געפיל פון יתומדיקייט.

ס'איז אַ געפיל פון אַ מענטשן — אָדער פון אַ גרופּע מענטשן, — וואָס שפירט זיך איינזאַם, איזאָלירט, אָפּגעשטויסן, אָן אַ זייט פון גרויסן שטראָם, אַ מין אתּה בחרתּנו אויף דער לינקער זײַט.

די וועלט־געשיכטע גייט מיט איר גאַנג. די וועלט לעבט, לײַדט און פרייט זיך, קעמפט, זיגט, פייערט טריומפן — די וועלט, די גאַנצע וועלט, נאָר נישט מיר. אַלץ — אַ חוץ אונז. אויסער די יידן. מיר זענען אַ וועלט פאַר זיך. אַ טרויעריקע, נידערגעשלאָגענע, אומעטיקע וועלט. מיר זענען אַן אינזל אין ברויזנדיקן ים. מיר זענען צושויער, פאַסיווע צושויער, נישט קיין אָנטיילנעמער. אין בעסטן פאַל — אַן אָביעקט. דער וועלט־ים ברויזט אַרום אונז, באַשפּריצט און באַגיסט אונז מיט זײַנע כוואַליעס. די כוואַליעס זענען זאַלציק און קאַלט. עס טוט וויי. מיר זענען אָבער פאָרט מערנישט אַ פאַסיווער אָביעקט. דער ים איז פרעמד. מיר זענען אין אַ זײַט, פאַראיינזאַמט, פאַריתומט. און אַזוי וועט עס זײַן, ביז וואַנען עס וועט זיך נישט ענדיקן דער גלות.

דאָס איז די גרונט־שטימונג פון ציוניזם. און דעריבער איז ער, אין תּוך גענומען, אַן אידעאָלאָגיע פון מאַכטלאָזיקייט און אָפּהענטיקייט. און

אויב ער פֿאַרמאָגט אין זײַן רעפּערטואַר אויך קלינגענדיקע טרומייטן־טענער, איז עס מערנישט ווי איינע פֿון יענע סתּירות, מיט וועלכע ער איז אַזוי רײַך. זײַן פֿאָטער איז דער יאוש; די דאָזיקע גײַסטיקע ירושה לאַסטעט אויף אים, און אָפּזאָגן זיך פֿון איר קאָן ער נאָר מיטן לעבן.

אויב איך רעד וועגן דעם ציוניזם, האָב איך אין זינען אַלע זײַנע שאַטירונגען. און אויב אין יענעם צווײַג זײַנעם, וואָס טראָגט דעם נאָמען „פּראָלעטאַרישער ציוניזם״, איז די דערמאָנטע גרונט־שטימונג אָממייסטן פֿאַרדעקט — נישט נאָר פֿאַר דער אויסערלעכער וועלט, נאָר אויך פֿאַר זײַנע אָנהענגער — איז עס מער נישט ווי אַ בלינדקייט. זי איז אָבער דאָ פֿאַראַן, טיף און פֿעסט אײַנגעוואָרצלט, און אָן איר הערט ער אויף צו עקסיסטירן.

אין זײַן נײַסטער פּאָזע פּרוּווט דער פּראָלעטאַרישער ציוניזם פֿאַרקניפּן זײַן אידעיִשן בנין מיט דעם געדאַנק פֿון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע.

מיט ווערטער לאָזט זיך אַלץ פֿאַרקניפּן. ווערטער זענען עלאַסטיש און געהאַרכזאַם. אין דער טיפֿעניש איז אָבער אַ תּהום.

דער פּראָלעטאַרישער ציוניזם רעדט וועגן דער סאָציאַלער רעוואָלוציע. ער גיט אָבער באַלד צו: די יידישע סאָציאַלע רעוואָלוציע — דאָס איז דער ציוניזם. און מען האָט מיר דערציילט — אפשר איז עס בלויז אַ קוריאָז, און אפשר נישט, — אַז דאָ נישט לאַנג האָט זיך אַ פּועלי־ציוניסטישער מיטינג אין וואַרשע געענדיקט מיט דעם אויסרוף: „זאָל לעבן די דיקטאַטור פֿון פּראָלעטאַריאַט... אין ארץ־ישראל״.

מען קאָן אַ סך זאָגן וועגן דעם מאָדנעם באַגריף פֿון סאָציאַלער רעוואָלוציע, וואָס ווערט פֿאַרווירקלעכט נישט אויפֿן וועג פֿון קאַמף, נאָר טאַקע אין אַ פֿאָרם פֿון אַ (בוכשטעבלעכן) וועג — פֿון אייראָפּע קיין פּאַלעסטינע, אין אַ פֿאָרם פֿון פֿאָרן, באַזעצן זיך און שאַפֿן קאָלאָניעס. איך וויל אָבער וועגן דעם נישט רעדן. זאָל זײַן, אַז דאָס איז אויך אַ „רעוואָלוציע״.

ווי האַלט עס אָבער מיט יענער אומצווייפֿלהאַפֿטער סאָציאַלער רעוואָלוציע, וועגן וועלכער די פּ. צ. זאָגן — צוגלייך מיט אַנדערע, — אַז זי האָט זיך שוין אָנגעהויבן דאָ אין אייראָפּע?

צי וועט דער יידישער אַרבעטער מיטמאַכן די דאָזיקע רעוואָלוציע? מיטמאַכן אַקטיוו אַלס אַ דירעקט־באַטייליקטע פּערזאָן? אַלס מיטקעמפּער, מיטשאַפֿער, מיטבויער?

אַ קאָנסעקווענטער פּועלי־ציוניסט מוז ענטפֿערן מיט אַ ניין.

ווײַל זײַן גאַנצע געביידע שטיצט זיך דאָך איצט אויף דעם, אַז אין דעם פּראָצעס פֿון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע, וואָס האָט זיך שוין אָנגעהויבן, וועט דער יידישער אַרבעטער ווערן אַרויסגעשטופּט, אַרויסגעשטויסן, אַרויסגעוואָרפֿן; אַז פֿאַר אים איז דאָ נישטאָ און וועט דאָ נישט זײַן קיין אָרט. ווייל אַנדערש דאַרף ער דאָך נישט זוכן קיין צווייטן אָרט אינם ווייטן לאַנד,

אַנדערש צעפֿאַלט ווי אַ קאָרטן־הויז דער גאַנצער סאָציאַליסטישער ציוניזם!

און ווידער שאַפֿט זיך אַ פערספעקטיוו פֿון אַן איינזאַמען טרויעריקן אינזל. די וועלט ווערט איבערגעבויט, די וועלט קעמפט און שאַפֿט אַ נײַע אָרדענונג, און נאָר דער יידישער אַרבעטער אַליין, איזאָלירט, אַרויסגעשטויסן, באַיקאָטירט פון זײַנע קריסטלעכע חברים, וועט זיצן שטום און טרויעריק אויפֿן ברעג פֿון גרויסן ים, אוממעכטיק, קראַפֿטלאָז, אַ צושויער. זיצן און וואַרטן.

אַזוי מוז טראַכטן דער פּראָלעטאַרישער ציוניסט, אַזוי מוז ער זיך פֿאָרשטעלן די סאָציאַלע רעוואָלוציע, ווײַל אַנדערש איז ער נישט קיין ציוניסט. אַן אַנדער פֿראַגע איז: צי קאָן אַזוי טראַכטן אַ סאָציאַליסט...

ס'איז אַ פּסיכאָלאָגיע פון פֿאַרצווייפֿלונג.

און קנאַפּ וועט דאָ העלפֿן אַפֿילו די ארץ־ישראל־פּערספעקטיוו. עס איז איצט נישטאָ קיין איין ערנסטער ציוניסט, וואָס איז נישט מודה, אַז דער פּראָצעס פֿון קאָלאָניזירן פּאַלעסטינע מוז זײַן אַ לאַנג־דויערנדיקער. צענדליקער און איבער צענדליקער יאָרן מוזן פֿאַרגיין. די ציוניסטישע פירער רעכענען, אַז אין משך פון די נאָענטסטע דרײַסיק יאָר וועט מען קאָנען אַרײַנלאָזן קיין פּאַלעסטינע אפשר אַרום אַ מיליאָן יידן.

און דער רעשט?

אויב עס איז ריכטיק, אַז די סאָציאַלע רעוואָלוציע וועט ביזן גרונט אונטערגראָבן דעם עקאָנאָמישן קיום פון די יידישע מאַסן — און דאָס זאָגן די פּ. צ. — וועט דאָך אין משך פון דער צײַט דאָס יידנטום פּשוט פיזיש אונטערגיין. און יענע מאַסן יידישע אַרבעטער, דער גאַנצער איצטיקער דור מיט קליינע אויסנאַמען, וואָס ווערט דאָ פֿאַרמשפּט צום טויט, ווײַל קיין פּאַלעסטינע קאָן ער נישט אַרײַנגעלאָזט ווערן, — דער דאָזיקער דור וועט זיך מוזן טרייסטן מיטן געדאַנק, אַז אַ הײַפֿל אויסדערוויילטע וועלן זיך אַרויסראַטעווען אויף די ברעגעס פון ירדן.

דאָס רופט זיך בײַ זיי: רעוואָלוציאָנערער קלאַסנקאַמף!

דער גאַנצער ציוניסטישער רעוואָלוציאָניזם, די גאַנצע „פּאָזיטיווע״ באַציִונג צו דער סאָציאַלער רעוואָלוציע, איז מער נישט ווי איין גרויסע טראַגי־קאָמישע פֿאַרבלענדעניש, אַ מיספֿאַרשטענדעניש. מיר דאַכט זיך, אַז אַן אויפריכטיקער און ערלעכער פּועלי־ציוניסט, אויב ער וועט זיך פּרוּוון אָפּטרייסלען דעם היפּנאָז פון די פֿראַזן און אַרײַנטראַכטן זיך אַ ביסל טיפֿער אין דער עצם פֿראַגע, וועט מוזן אָנערקענען, אַז עס איז אַזוי.

פֿאַרשטייט זיך, אַז איך רעד דאָ נישט וועגן די פּועלי־ציוניסטישע שרײַבער. איך רעד דאָ אָבער וועגן די אַרבעטער, וועגן יענע אַרבעטער, פֿאַר וועלכע די סאָציאַלע רעוואָלוציע איז נישט קיין וואָרט, נאָר אַ לעבנס־באַדערפעניש.

20סטער יוני, 1919.

ייִדיש

פֿאַראַן אַ מעשהלע וועגן דעם, ווי דער רבונו־של־עולם האָט צעטיילט צווישן פֿאַרשיידענע פֿעלקער די לשונות. יעדעס פֿאָלק איז געקומען לויט דער ריי נאָך, צו באַקומען אַ שפראַך, וואָס אים קומט און איז דערנאָך אַוועק צו זיך אַהיים. בעת עס זענען אָבער געקומען די לעצטע, האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז עס פֿעלן לשונות. געמאַכט אַן אויספֿאָרשונג, לאָזט זיך אויס, אַז דער ייד האָט פֿאַר זיך באַוויזן צו פֿאַרכאַפּן עטלעכע שפראַכן, אַנשטאָט איינער!

די דאָזיקע מציאה איז ביי אונז געבליבן עד־היום, און מיר טראָגן זיך אַרום מיט דעם גאַנצן פאַק שפראַכן און קאָנען בשום אופֿן נישט קומען צו אַ טאָלק. און עד־היום בלייבן מיר מיט אַלע שפראַכן און אין דער אייגענער צייט — אָן אַ שפראַך!

מיר באַרימען זיך מיט אַ טויזנטיאָריקער קולטור. אָבער ווי שטאַרק מקנא דאַרפֿן מיר זיין ייִנגערע, אַפֿילו קלענערע און אָרעמערע פֿעלקער. זיי אַלע האָבן נאַציאָנאַלע קולטור־באַוועגונגען, מיר האָבן — נאַציאָנאַלע מליצות.

יעדעס פֿאָלק שפירט אַ דראַנג נאָך קולטור, און אַזוי ווי די אַנטוויקלונג פֿון דער קולטור נעמט אַלע מאָל אָן נאַציאָנאַלע פֿאָרמען, אַנטשטייען אומעטום נאַציאָנאַלע באַוועגונגען. געוויס, קיין פֿאָלק האָט נישט קיין איינהייטלעכע נאַציאָנאַלע באַוועגונג, יעדער קלאַס פֿון פֿאָלק גייט זיך שאַפֿן און זוכן קולטורעלע אוצרות אויף זיינע אייגענע וועגן. יעדער האָט זיין באַזונדערע פֿאָן. אָבער ביי אַלע פֿעלקער איז פֿאַראַן איין פונקט, וואָס ער איז געשריבן אויף אַלע פֿאָנען: די מוטער־שפראַך — די נאַציאָנאַלע שפראַך איז אַלעמאָל טייער און ליב.

די רוסישע רעגירונג פֿלעגט דריקן און נישט דערלאָזן — האָט מען פֿאָרט געאַרבעט שטילערהייט. אין הונדערטער און טויזנטער טייכלעך, וואָס זענען געווען געצוווּנגען צו זוכן אַ וועג אונטער דער ערד, האָט זיך באַהאַלטן די שאַפֿנדיקע לעבנסקראַפֿט. און פֿלעגט מען זיך דערוואַרטן אַ פֿרייערע צייט — ווי דאָס איז געווען, למשל, אין יאָר 1905, אָדער ווי דאָס איז איצט אין די קאַנטן, ווו די רוסישע פאָליציי האָט אָנגעוואָרן איר דעה, פֿלעגן די טייכלעך מיט אַ סטיכישער קראַפֿט זיך אַרויסרייסן פֿון אונטער דער ערד און דער אַלטער אונטערדריקטער דראַנג פֿלעגט זיך אויסדריקן אין אַ פֿאָרם פֿון אַ ברייטן קולטורעלן שאַפֿן.

וואָס איז געווען ביי יידן? מען האָט גערעדט און געקלאָגט, געקלאָגט און געוואַרט.

און וואָס האָבן יידן געטאָן, בעת זיי האָבן פּלוצלינג באַקומען די מעגלעכקייט צו אַרבעטן און צו שאַפֿן?

דאָ נישט לאַנג איז פֿאָרגעקומען אַ באַראַטונג, אויף וועלכער עס איז געשטעלט געוואָרן נישט מער ווי איין פֿראַגע וועגן דער אונטערריכטס־שפּראַך אין די יידישע פֿאָלקס־שולן. אויף דער באַראַטונג זענען געווען צוועלף יידן. און אָט ביי דעם טוץ מענטשן זענען אַרויסגעזאָגט געוואָרן נישט ווייניקער ווי פֿינף פֿאַרשיידענע מיינונגען! איך געהער נישט צו די, וואָס קלאָגן זיך דערויף, אַז עס איז נישטאָ קיין אחדות צווישן יידן, איך גלויב נישט אין קיין כלל־ישראל־פּאָליטיק. אָבער איך מוז פֿונדעסטוועגן זאָגן: פֿינף פֿאַרשיידענע פֿאָרשלאָגן וועגן דער אונטערריכטס־שפּראַך ביי איין פֿאָלק, — דאָס איז שוין אַ ביסל צו שטאַרק.

די וויכטיקסטע אויפֿגאַבע פֿון דעם מאָמענט אויפֿן געביט פֿון קולטורעלן שאַפֿן איז: פֿאַרפֿעסטיקן די פּאָזיציע פֿון דער מוטער־שפּראַך.

נישט אַלע ווילן דאָס און נישט אַלע פֿאַרשטייען דאָס. צו די, וואָס ווילן דאָס נישט, האָב איך נישט קיין טענות. אויב אַ מענטש שטייט אויפֿן אַסימילאַטאָרישן שטאַנדפּונקט, אויב ער וויל אויסוואָרצלען די יידישע שפּראַך, פֿאַרבייטן זי מיט דער פּוילישער, — איז פֿאַרפֿאַלן. מיר האָבן נישט — אין דער דאָזיקער פֿראַגע, מיין איך — וועגן וואָס מיט אים צו רעדן. וועט ער טאָן דאָס זייניקע, וועלן מיר טאָן דאָס אונזעריקע.

איך וואָלט נישט געהאַט קיין טענות צו די העברעיִסטן, וואָס האָבן געקוקט אויף יידיש ווי אויף אַ שמוציקן גאַס־זשאַרגאָן, און וואָס פֿלעגן באַהאַלטן זייער גאַנצע „יידישקייט" אין די ספֿרים, איבערלאָזנדיק דאָס לעבן פֿונם גאַנצן יאָר אין די הענט פֿון דער אַסימילאַציע; מיט זיי האָבן מיר אויך נישט וועגן וואָס צו רעדן.

צו וועמען איך האָב יאָ טענות, זענען דאָס די אַלע — און זייער צאָל איז זייער גרויס, — וואָס האַלטן זיך פֿאַר יידישיסטן, אָבער זיי שטייען אין דער אמתן ערגעץ אין דער מיט. זיי שטייען אין מיטן צווישן יידיש און העברעיִש. איך וואָלט זיך אויסדריקן בולטער: זיי זענען אין געפֿאַנגענשאַפֿט ביים העברעיִזם. און די דאָזיקע געפֿאַנגענשאַפֿט מוז זיי מאַכן קראַפֿטלאָז און פֿרוכטלאָז.

זיי זענען פֿאַר יידיש, נאָר יידיש אַליין איז פֿאַר זיי פֿאָרט עפּעס צו ווייניק און צו שוואַך. אין זייער „יידישקייט" פֿאַרנעמט די מוטער־שפּראַך אַ גאַנץ גרויסן אָרט. נאָר אינם קדשי־קדשים פֿון זייער יידישקייט געפֿינט זיך פֿאָרט די העברעיִשע שפּראַך.

פֿאַר דער צוקונפֿט ווילן זיי אַרבעטן, נאָר די פֿאַרגאַנגענהייט איז פֿאַר זיי פֿאָרט וויכטיקער און הייליקער פֿאַר דער צוקונפֿט.

יידיש איז פֿאַר זיי די פֿאָלֿקס־שפראַך, אפֿשר אַ נאַציאָנאַלֿע שפראַך, נאָר בשום אופֿן נישט די נאַציאָנאַלֿע שפראַך. דאָס פֿאָלֿקס־לֿעבן זעען זיי אויף דער גאַס, דאָס נאַציאָנאַלֿע לֿעבן — אין די אַלֿטע ספֿרים.

זיי פֿאַרטיידיקן יידיש, ווייל זיי קענען נישט פֿאַרמאַכן די אויגן פֿאַר די פראַקטישע לֿעבנס־באַדערפֿענישן. נאָר די דאָזיקע פראַקטישע לֿעבנס־באַדערפֿענישן זענען פֿאַר זיי פֿאָרט עפעס אַ מין נידעריקע זאַך. דאָס איז פֿאַר זיי די גרויע שווערע שוואַרצע ערד. שוואַרצע ערד אָן לֿיכט, אָן לֿופֿט, אָן זון איז פֿאַר זיי יידיש אָן העברעיִש. יידיש גיט מען אָפ אַ „געהעריק אָרט“, העברעיִש — גיט מען אָפ כבוד.

אויב מען וועט פֿאַרגלֿייכן אַזעלֿכע שטימונגען מיט דער טיפֿער פֿאַראַכטונג, מיט וועלֿכער מען האָט זיך באַצויגן צו דער יידישער שפראַך נאָך מיט אַ צענדלֿיק יאָר צוריק, מוז מען זאָגן: אַ שריט פֿאָרויס איז דאָס געוויס, אָבער טאַקע נישט מער ווי אַ שריט. עס פֿילט זיך אין דעם אַלֿעם נאָך עד־היום די אַלֿטע ירושה, דאָס באַציִען זיך צו דער פֿאָלֿקסשפראַך, ווי צו אַ דינסט. נישט מער ווי צו אַ דינסט.

אָבער די אַלֿע, וואָס פֿאַרשטייען, אַז עס איז געקומען די צייט, וואָס נישט דאָס רעדן וועגן אַ נעבעלֿדיקער „יידישקייט“, אַ מיסטישן „גייסט“ איז אויף דער טאָג־אָרדענונג, נאָר דאָס אַוועקשטעלֿן די יִדישע שפראַך טאַקע אויפֿן געהעריקן אָרט — די אַלֿע מוזן דאָך סוף־כלֿ־סוף פֿאַרשטיין אויך אַ צווייטע זאַך: אַז דאָס דאָזיקע אָרט קען נישט דערגרייכט ווערן, כלֿ־זמן מיר אַלֿיין וועלֿן קוקן אויף דער פֿאָלֿקסשפראַך, ווי אויף אַ דינסט.

מען קען נישט קאָנצענטרירן די אויפֿמערקזאַמקייט, די אַרבעט, דאָס שטרעבן, איך וואָלֿט זאָגן נאָך מער — דעם ענטוזיאַזם, אָן וועלֿכן ס׳קען נישט אויסגעפֿירט ווערן קיין גרויסע אויפֿגאַבע, אַרום צוויי זאַכן גלֿייכצייטיק. מען קען נישט לֿיב האָבן קיין צוויי כלות פֿאַר אַ מאָלֿ, און ווער עס שטעלֿט זיך אַזאַ אוממעגלֿעכע אויפֿגאַבע, דער קען פֿאַרלֿירן ביידע.

און אַחוץ די אויסגעהאַלֿטנקייט פֿון דער שטימונג, דאַרף דאָך יעדע באַוועגונג האָבן אויך אַ לֿאָגישע אויסגעהאַלֿטנקייט. איינס פֿון די בייִדע: אָדער מען שטעלֿט זיך אויפֿן באָדן פֿון רעאַלֿע לֿעבנס־אינטערעסן — און דעמאָלֿט מוז מען זיין פֿאַר יִדיש און קעגן העברעיִש, אָדער מען גייט אַרויס פֿונס שטאַנדפונקט פֿון דער העברעיִשער לֿופֿט־ און ספֿרים־יידישקייט, און דעמאָלֿט פֿאַלֿן אַוועק די וויכטיקסטע מאָטיוון פֿאַר יידיש. איינס איז סותר דאָס צווייטע. די, וואָס ווילן פֿאַראייניקן ביידע שטאַנדפונקטן, מאַכן זיי ביידע צו גאָרנישט.

די באַוווסטזיניקע אַרבעטער שטייען אויפֿן ערשטן שטאַנדפונקט. פֿאַר זיי איז די שפראַכן־פֿראַגע נישט קיין פֿראַגע פֿון אַן אַבסטראַקטן נאַציאָנאַלֿיזם, פֿון אָפהיטן די „יידישקייט“, פֿון אויסהאָדעווען דעם יידישן גייסט. פֿאַר זיי איז די פֿאָלֿקס־שפראַך ענג פֿאַרבונדן מיט זייער גאַנצן

לעבן, מיט זייערע אַלע האָפֿענונגען און שטרעבונגען. זייער באַוועגונג האָט עס אַרויסגערוקט די דאָזיקע שפּראַך אויפֿן ערשטן פּלאַן, געמאַכט פֿון דעם פֿאַראַכטן „זשאַרגאָן“ אַ מעכטיק ווערקצייג פֿון טיפֿער און ברייטער סאָציאַלער און קולטורעלער אַרבעט. די שוץ פֿון זייער מוטער־שפּראַך איז פֿאַר זיי אַ פֿראַגע פֿון גרעסטער פּראַקטישער באַדייטונג און זיי האָבן זי יאָרן־לאַנג פֿאַרטיידיקט קעגן די שווערע מניעות, וואָס די רוסישע רעגירונג פֿלעגט זיי שטעלן. פֿאַרטיידיקט, אַרויסגייענדיק נישט פֿון געוויסע קאָמבינאַציעס פֿון פּאָליטישן מאָמענט, נאָר פֿון זייערע שטענדיקע, טיפֿע לעבנס־אינטערעסן. און אויך אין דעם איצטיקן מאָמענט, וואָס אונטערשיידט זיך אַזוי שטאַרק פֿון דער גאָר נאָענטער פֿאַרגאַנגענהייט, רופֿט דער קלאַסן־אינטערעס פֿון די יידישע אַרבעטער צו דערפֿילן די זעלבע נאַציאָנאַלע אויפֿגאַבע — צו דער אַרבעט לטובת דער יידישער שפּראַך.

זייער פּאָזיציע איז קלאָר. זיי ווייסן, וואָס זיי ווילן און זיי וועלן זיך געוויס נישט זעצן צווישן צוויי שטולן.

ווער ס׳וויל נישט בלויז רעדן, נאָר אויך טאָן, ווער ס׳וויל נישט בלויז חלומען, נאָר אויך שטופּן פֿאָרויס דאָס לעבן, מוז גיין מיט דעם זעלבן וועג.

און נאָר אויף אַזאַ אופֿן קען דערפֿילן זיין אויפֿגאַבע אויך דער בורזשואַזער דעמאָקראַטישער יידישיזם. צי וועט ער געפֿינען אין זיך גענוג לעבנסקראַפֿט דערצו?

פּרץ און מיר

אַ יאָר איז פֿאַרגאַנגען, זייט פּרץ איז אַוועק פֿון דער וועלט. אַ קורצער משך צייט איז דאָס. לאַנגע יאָרן וועלן נאָך פֿאַרגיין, ביז עס וועט אָפּגעשאַצט ווערן די קינסטלערישע ירושה, וואָס ס'האָט אונז איבערגעלאָזן דער אַוועקגעגאַנגענער דיכטער. און לאַנגע יאָרן וועלן נאָך פֿאַרבייגיין, ביז עס וועלן אויפֿשטיין פֿאַר אונזערע אויגן אין זייער גאַנצקייט און פֿולקייט יענע אוצרות פֿון אַ לעבעדיקער גרויסער פּערזענלעכקייט, וואָס ס'האָט אַוועקגעטראָגן מיט זיך אין קאַלטן קבר דער פֿאַרשטאָרבענער מענטש.

ס'איז נאָך נישט געקומען די צייט פֿון אַן ענדגילטיקן סך־הכּל. און צי קאָן מען בכלל ביי אַזאַ דיכטער און אַזאַ מענטש אונטערפֿירן די אונטערשטע שורה?

אָבער איין זאַך ווייסן מיר שוין איצט, איין זאַך האָט דער יידישער אַרבעטער געפֿילט פֿון יענער ערשטער מינוט אָן, בעת עס איז צו אים געקומען די שווערע בשורה.

אַ שטיק אונזער לעבן איז אַוועקגעריסן געוואָרן פֿון אונז אין יענעם טרויעריקן פֿרילינגס־טאָג, בעת עס האָבן זיך אויף אייביק פֿאַרמאַכט די פּאָר שיינע ברענענדיקע אויגן.

אַ שטיק אונזער לעבן איז ער געוואָרן. ער איז נישט געווען אַן „אונזערער” אין שטרענגן, ענגן זין פֿונם וואָרט. קיינעמס איז ער נישט געווען. קיין פּאַרטיי־מענטש, קיין פּראָגראַם־מענטש; אַ זוכנדיקער איז ער געווען; אַ ברייטער, טיפֿער שטראָם, וואָס ברויזט און רוישט און גראָבט אונטער די ברעגן, און שליידערט זיינע כוואַליעס שטענדיק ווייטער, שטענדיק פֿאָרויס — צום ווייטן אומבאַקאַנטן ים.

קיינעמס איז ער נישט געווען. און אין דעם פֿילפֿאַרביקן רייכטום פֿון זיין נשמה, און אין דעם שפּילנדיקן, פּערלדיקן פֿלוס פֿון זיינע געדאַנקען איז מאַנכעס געווען פֿאַר אונז פֿרעמד...

און דאָך איז ער געוואָרן אַ שטיק אונזער לעבן.

ווייל אונזער לעבן איז אויך געווען אַ טייל פֿון אים. אַריינגענומען, אַריינגעזאַפּט האָט ער אין זיך דאָס ברייטע, רייכע פֿאָלקס־לעבן, — מעג זיין נישט דאָס גאַנצע, נאָר אונזער לעבן איז דאָס פֿאָרט געווען. אַריינגעזויגן, באַהאָפֿטן מיט שיינקייט — און ווידער אונז צוריקגעשענקט. פֿון אונז האָט ער גענומען, ביי אונז געשעפּט יענע קאָסטבאַרע מתנות, מיט וועלכע ער האָט אונז באַשאָטן.

און די שיינקייט פֿון די מתנות — צי האָט ער זי אַנטפּלעקט אין אונזער לעבן גופֿא, די באַהאַלטענע שיינקייט, וואָס נאָר אַן אָדלער־אויג פֿון אַ גרויסן קינסטלער קאָן זי דערזען?

אָדער דאָס איז געווען די שיינקייט פֿון זיין אייגענער נשמה, מיט וועלכער ער האָט אונזער לעבן באַשיינט און באַשטראַלט?

אָדערביידנס אויף אַ מאָל? וואָס איז די נפֿקא מינה! אונזערע נשמות זענען געווען אין אים, און ער איז געוואָרן אַ טייל פֿון אונזערע נשמות. און אין דעם זין איז ער „אונזער״.

ער האָט זיך אַריינגעפֿילט אין אונזער לעבן. אָבער ער האָט עס געפֿילט נישט נאָר אַלס מענטשן־לעבן בכלל און נישט בלויז אַלס יידן־לעבן, נישט נאָר אַלס פֿאָלקס־לעבן. ער האָט עס געפֿילט אַלס אַרבעטער־לעבן. די אַרבעטער־נויט און די אַרבעטער־פּיין האָט ער געפֿילט, און אַ דורשט נאָך יושר און אַ געשריי נאָך דערלייזונג הערט זיך אַרויס פֿון זיינע ווערק: אונזער דורשט און אונזער געשריי.

און אויב ער פֿלעגט זיך אומקערן צו דער ווייטער פֿאַרגאַנגענהייט און שעפּן פֿון איר די קאָסטבאַרע שטיינער פֿאַר זיינע קינסטלערישע בנינים, איז דאָס נישט געווען אַ בענקשאַפֿט נאָך פֿאַרגאַנגענהייט, נאָר אַן אויסער־לעכע פֿאָרם פֿאַר זיינע חלומות וועגן דער צוקונפֿט. און אויב דער חלום איז אַרומגעוועבט מיט אַ נעבל, אַרומגעשפּינען מיט וואָלקנס, איז דאָס פֿאָרט געווען דער חלום פֿון אונזער צוקונפֿט, וואָס מיר, וואַכעדיקע און וואָכע־דיקע, גרייטן צו מיט פֿעסטער האַנט, מיט קלאָרן אויג.

מיט קלאָרע אויגן גייען מיר, מיט הילכעדיקע טריט, מיט שווערע האַמערס אין פֿעסטע, שטאַרקע הענט. נאָר כדי דאָס אויג זאָל ליכטיקער גלאַנצן, כדי פֿעסט זאָלן בלייבן אונזערע טריט, נישט פֿאַרמאַטערט ווערן די הענט, דאַרף אויך שלאָגן אין דער ברוסט אַ וואַרעם, רייך, אַ פֿילנדיק האַרץ; אַ האַרץ פֿול זונענשיין און שטורעם, פֿול בענקשאַפֿט און האַס, פֿול מענטשלעכקייט און שטאָלץ. און אפֿשר אויך פֿול שטילער שיינער ליבע.

דער גרויסער דיכטער האָט אונז געגעבן די אוצרות פֿון זיין רייכן, הייסן, שטורעמדיקן האַרץ. און מיר זענען אויך געוואָרן רייכער און שענער און גרעסער, און אַלץ העכער הויבט זיך אויף דער קאָפּ, און שטאַרקער שלאָגט דאָס אויפֿגעוואַכטע האַרץ, און דער אויסגעקרומטער, איינגעבויגענער רוקן פֿונם אַמאָליקן „באָנציען״ ווערט גראָד, פֿעסט און שטאָלץ.

מיט טיפֿן דאַנק און שטילן טרויער געדענקען מיר דעם פֿאַרשטאָר־בענעם דיכטער אין זיין ערשטן יאָרצייט־טאָג.

21טן אַפּריל, 1916

יעקב דינעזאָן

מען זאָגט: אַ מענטש שטאַרבט, אָבער זיינע ווערק בלייבן.

אַ קנאַפע טרייסט. וואָרעם דאָס טייערסטע, וואָס מיר האָבן אין פֿאַרשטאָרבענעם מענטשן, איז נישט דאָס, וואָס ער האָט געטון, נאָר דאָס, וואָס ער איז געווען: די לעבעדיקע אייגנאַרטיקע פערזענלעכקייט.

דינעזאָן איז געשטאָרבן. זיינע ווערק זענען דאָ און שטייען אין ביכערשאַנק. זיינע קינדערהיימען זענען דאָ און וועלן, האָפֿנטלעך, נישט אונטערגיין. עס איז וויכטיק און טייער. אָבער פֿאַר מיר — און איך מיין, אַז אויך פֿאַר יעדן, ווער עס האָט אים געקאָנט און געליבט פערזענלעך, — איז נישט דאָס דאָס וויכטיקסטע און טייערסטע.

טייער און ליב איז מיר געווען דער מענטש. אָט יענער קליינער אַלטיטשקער מיט זיינע ווייסע האָר, מיט זיין שטילער שטים, מיט זיין זיסער „ווילנער״ אויסשפראַך, מיט זיין ליבן שמייכל, מיט זיינע האַרציקע רייד. און דאָס טייערסטע, דער גרעסטער אוצר: יענע שיינע, ריינע, אייגנאַרטיקע נשמה, וואָס האָט זיך בלויז אָפגעשפיגלט און אָפגעשלאָגן אין די אַלע אויסערלעכע שטריכן.

און ווי אַלעמאָל, ווען מען שטייט פֿאַר אַ פֿרישן קבר פֿון אַ מענטשן, וואָס מען האָט ליב געהאַט, שפירט זיך דער ברענענדיקער פֿאַרלאַנג: ווי אַזוי מאַכט מען, אַז אָט דאָס דאָזיקע וויכטיקסטע און טייערסטע, וואָס מיר האָבן אין אים געהאַט, זאָל נישט לאיבוד גיין אין גאַנצן. און עס ווילט זיך, אַז יעדער באַדייטנדער מענטש זאָל האָבן זיין מאָלער צו פֿאַראייביקן די פֿיזישע געשטאַלט, און זיין וואָרט־קינסטלער — צו פֿאַראייביקן זיין נשמה; פֿאַראייביקן, און אַזוי אַרום איבערגעבן דעם לעבעדיקן דור און די קומענדיקע דורות, זי זאָל לעבן ווייטער מיט זיי, אין זיי, אייביק.

איך בין נישט דער קינסטלער. מער נישט, אַ פאָר שטריכן, קליינע, באַשיידענע שטריכן וויל איך אָנוואַרפֿן, אָפהיטן אַ טייל פֿון דער טייערער ירושה.

*

די לעגענדע דערציילט: אליהו הנביא איז געזעסן אין מדבר פֿערציק טעג און פֿערציק נעכט. אַ שטורעם איז געקומען מיט דונערן און בליצן. אָבער נישט אין שטורעם און נישט אין דונערן האָט זיך געהערט די שטים פֿון גאָט. אַ ווירבל־ווינט איז געקומען, אַ ברויזנדער, אַ ווילדער. אויך אין

דעם ווירבל־ווינט איז גאָט נישט געווען. אָבער פּלוצלינג האָט זיך געמאַכט אַ גרויסע, הייליקע שטילקייט. און אין דער שטילקייט האָט דער נביא ענדלעך דערהערט די שטים פֿון זיין גאָט.

אַזוי דערציילט די לעגענדע. ווי ווייט פֿון איר איז דער גרויסער, גרויער, ברייטער יִדישער עולם! און ווי ווייט פֿון דעם עולם איז די גרויסע הייליקע שטילקייט!

דער יִד שרייט. דער יִד שרייט, ווען ער איז גליקלעך, און שרייט, ווען ער ליידט. ער שרייט, ווען ער בעט ביי גאָט רחמים, ער שרייט, ווען ער קלאָגט זיך און דאַנקט.

דער יִד שרייט און טומלט. מיינט נישט, אַז דאָס איז אַ שטורעמדיק ברויזן פֿון אַ קאַמף־נאַטור. ס׳איז אַן אַנדער מין טומל.

דער יִד האָט נישט קיין דרך־ארץ.

איך מיין נישט יענעם דרך־ארץ, וועלכן מען פֿלעגט אונז אַריינפּויקן אין די קינדער־יאָרן, אין דער שול, אין חדר, אין געשעפֿט: זאָלסט זיין געהאָרכזאַם, זאָלסט פֿאָלגן די עלטערן, זאָלסט זיך בויגן און בוקן פֿאַרן פּריץ. אָ, אַ זאַ דרך־ארץ פֿאַרמאָגט דער יִד איבער גענוג.

איך מיין אַן אַנדער זאַך:

ס׳איז דאָ אַ דייטש וואָרט „פּיעטעט". עס לאָזט זיך אַפֿילו נישט איבערזעצן אויף יִדיש (ווו ס׳פֿעלט די זאַך גופֿא, פֿעלט אויך דאָס וואָרט). ס׳איז נישט סתם דרך־ארץ. ס׳איז אַ דרך־ארץ פֿאַר אַ הייליקייט, פֿאַראייניקט מיט אַ ליבשאַפֿט און מיט אַ שטילן זאָרגפֿולן אָפּהיטן.

דאָס איז עס, וואָס עס פֿעלט דעם יִד פֿון אַ גאַנץ יאָר, און דאָס דאַרף האָבן אַ מענטש.

ווייל עס זענען פֿאַראַן הייליקייטן אין לעבן און אין דער מענטשלעכער נשמה, און יעדער מענטש מוז האָבן זיין קָדשי־קדשים. און אין קדשי־קדשים גייט מען אַריין מיט שטילע טריט, מיט אַראָפּגעלאָזטע אויגן און מיט פֿאַרמאַכטע ליפּן.

צי דאַרף איך אייך זאָגן, אַז איך מיין דאָס נישט אין רעליגיעז־מיסטישן זין? איר פֿאַרשטייט דאָס אַליין. אַזאַ הייליקייט קאָן זיין, למשל, אַ געזעלשאַפֿטלעכער אידעאַל, עס קאָן זיין די ליבע, עס קאָן זיין די פֿריינדשאַפֿט און נאָך און נאָך.

דאָס פֿעלט דעם יִדישן עולם. זיין געשריי איז אַן אויסדרוק פֿון פֿאַמיליאַריטעט. ער איז מיט אַלצדינג אויף דו און דו. ער טאַפּט אַלץ אָן מיט די הענט. אַפֿילו מיטן רבונו־של־עולם אַליין (וואָס דאַרף דאָך פֿאַרן רעליגיעזן יִדן געוויס זיין אַ הייליקייט) רעדט ער ווי מיט זיינס גלייכן. ער דינגט זיך מיט אים, ער מאַכט מיט אים קאָמבינאַציעס, ער נאַרט אים. אַפֿילו פֿאַרן טויט האָט ער נישט קיין דרך־ארץ. אַפֿילו אויפֿן בית־עולם הערט ער נישט אויף צו טומלען...

אַנטקעגן וואָס זאָג איך דאָס? כּדי מיר זאָלן בעסער פֿאַרשטיין, וואָס מיר האָבן אָנגעוואָרן מיט דינעזאָנס טויט.

ווייל ער איז געווען דווקא איינער פֿון יענע ווייניקע ייִדן, וועלכע האָבן יאָ פֿאַרמאָגט די דאָזיקע גרויסע, זעלטענע מעלה.

אינמיטן פֿון דעם קליינלעכן טומל פֿון לעבן, אינמיטן פֿון דעם רוישיקן ליטעראַטן־וועלטל, וואָס איז נאָך מער שרייענדיק, ליאַרעמדיק און חוצפהדיק, ווי דער גאַנצער רעשט, איז ער געבליבן שטיל, ריין און איידל. אַ ווייסע טויב צווישן די שוואַרצע קראָען און אָנגעבלאָזענע פֿאַלשע פּאַוועס.

אַ שטילער, ריינער מענטש. אַ מענטש, אין וועמענס האַרצן האָט געלעבט די מילדע, וואַרעמע, ליכטיקע הייליקייט.

דערמאָנט זיך אָן זיין פֿריינדשאַפֿט מיט פרצן. נישט אומזיסט האָט פרצס אלמנה געשריבן דאָס רירנדע, טיפֿע וואָרט: „מיט דינעזאָנס טויט איז מיר פרץ צום צווייטן מאָל געשטאָרבן". ווייל ס'איז טאַקע געווען יענע זעלטענע פֿריינטשאַפֿט, ווען צוויי מענטשן ווערן איינס. ווער עס קאָן זיין אַזאַ פֿריינד, דער האָט אין זיין נשמה אַ קדשי־קדשים.

און זיין ליבע צו די קינדער. ס'איז שוין אַ סימן פֿון שטילער איידלקייט, ווען מען האָט ליב קינדער, — אַזוי ווי דינעזאָן האָט זיי ליב געהאַט.

ווי אַ רויטער פֿאָדעם ציט זיך די דאָזיקע ליבע דורך זיין לעבן, אָנהייבנדיק מיט „יאָסעלען", וועגן וועלכן ער האָט געשריבן, און ענדיקנדיק מיט די הונדערטער יאָסעלעך, פֿאַר וועלכע ער האָט געזאָרגט.

ס'איז נישט קיין צופֿאַל, וואָרעם ער האָט אַליין געהאַט אין זיך אַ שטיקל קינדערשע נשמה, אַ פשוטע, קינדערשע ריינקייט.

און אַ קינדער־נשמה האָט נאָך יענעם גרויסן ליבע־דרך־ארץ, וועגן וועלכן איך האָב פֿריער גערעדט. אַ קינדער־נשמה האָט אין זיך די שטילע ריינקייט און הייליקייט, מיט וועלכער זי באַשטראַלט די אַרומיקע וועלט, מיט וועלכער זי באַליכט און באַאיידלט אונז אַלעמען, אונז, וואָס נייטיקן זיך אין דעם אַזוי ברענענדיק און שמערצלעך.

דער אַלטער, גרייז־גרויער דינעזאָן האָט פֿאַרמאָגט די דאָזיקע קינדערשע נשמה.

„מיר האָבן אים נישט באַמערקט" — האָט זיך ביטער געקלאָגט אַנסקי ביים אָפֿענעם קבר. „מיר באַמערקן די, וואָס נעמען, און נישט די, וואָס געבן". און מיר זענען שולדיק געבליבן אַ נישט־אויסגעצאָלטן חוב.

איצט איז ער אַוועק. און ערשט איצט וועלן מיר זיך נעמען אויסצאָלן דעם אַלטן גרויסן חוב.

נישט אַלס טרוקענע פֿליכט, נאָר אַלס טיפֿער, אינערלעכער פֿאַרלאַנג, און ווייל עס נייטיקט זיך אין דעם אונזער לעבן. עס נייטיקט זיך אונזער פֿינצטער לעבן, אונזער צעקריפלט לעבן, אונזער קליינלעך לעבן, — אַז ס'זאָל נישט לאיבוד־גיין דער אוצר פֿון אַ שיינער, ריינער און גע־

זונטער פערזענלעכקייט. עס נייטיקט זיך אונזער לעבן אין דעם, אַז די ירושה זאָל אָפגעהיט ווערן — אַריבערגיין אין אונזער בלוט און פֿלייש.

און מיר וועלן איינאָטעמען אין זיך די שטילע, ריינע אידלקייט און טראָגן זי אין אונזערע נשמות פֿון דור צו דור.

*

מען האָט נישט געטראָגן קיין בלומען אויפֿן קבר פֿון יעקב דינעזאָן. פשוט און באַשיידן האָט מען געוואָלט מאַכן די לוויה. פשוט און באַשיידן, ווי דער מענטש אַליין איז געווען.

זאָל זשע איצט דאָס ביסל מענטשלעכע ווערטער, געשריבן מיט ליבע, דורכגעפֿלאָכטן מיט טרויער, געטראָגן מיט צאַרטקייט און אַכטונג, — אַראָפנידערן אַלס אַ קראַנץ פֿון מיר אויפֿן טייערן, פֿרישן קבר.

3טן סעפטעמבער, 1919.

טורמע־זכרונות

דאָס לעבן אין אַריאַל קאָן איך דיר נישט דערציילן אויספֿירלעך. איך וואָלט געדאַרפֿט אָנשרייבן וועגן דעם אַ בוך; אפֿשר וועל איך דאָס אַמאָל טאָן. דערווייל אָבער וויל איך דיר זאָגן מער נישט איין זאַך: עס איז געווען — ווייניקסטנס פֿון אָנהייב אָן — אַן אמתע פֿאַרזעצונג פֿון אונזערע רייזע־יסורים. ווייטער האָבן מיר הונגער געליטן, אין שמוץ און פֿאַראַזיטן זיך געוואַלגערט, קיין ברעקל ריינע וועש, קיין באָד נישט באַקומען... און באַזונדערס פּיינלעך זענען געווען די מאָראַלישע יסורים: די אַריאַלער געפֿענגעניש־אַדמיניסטראַציע האָט ביז יענער צייט געהאַט צו טאָן כּמעט אויסשליסלעך מיט קרימינעלע פֿאַרברעכער, מיט גנבים און גזלנים, און זי האָט זיך בשום אופֿן נישט געקאָנט פֿאָרשטעלן, אַז מיט אונז, „פּאָליטיקער”, דאַרף זי זיך באַגיין גאָר אַנדערש. דאָס רויע „דו”, די גראָבע געשרייען, די גאַנצע מושטרע, וואָס מיר האָבן געמוזט אויסשטיין, — דאָס איז געווען פֿאַר אונז דאָס שווערסטע.

און דאָך איז דאָס געווען נאָך נישט דאָס ערגסטע. דאָס ערגסטע פֿון אַלץ איז פֿאָרט דאָס וואַנדערן „פּאָ עטאַפּו” — מיטן „עטאַפּ”. און מיר איז עס געווען באַשערט אויסצוטרינקען דעם דאָזיקן איבערפֿולטן כּוס ביזן גרונט.

איך ווייס נישט, אפֿשר ווענדט זיך דאָס אין מיין פּערזענלעכער פֿעיִקייט צוצופּאַסן זיך צו יעדער, זאָל זיין דער ביטערסטער לאַגע, נאָר בעת עס קומט מיר אויס צו פֿאַרברענגען אַ לענגערע צייט אויף איין אָרט, קען איך מיך צוגעוווינען אַפֿילו צו די ערגסטע באַדינגונגען. מען לעבט זיך פֿאָרט איין. אַפֿילו מיט די ערגסטע געפֿענגעניש־אויפֿזעער קען מען זיך אויך, סוף־כּל־סוף, געבן אַן עצה. זיי זענען דאָך פֿאָרט מענטשן, און אויב מען וועט נישט רעכענען די ווייניקע, וואָס האָבן שוין פֿון פֿאָרויס געהאַט אַ נשמה פֿון אַ תּלין און וואָס זייער „אַרבעט” אין געפֿענגעניש האָט אין זיי אַנטוויקלט געוויסע קרענקלעכע, איך וואָלט זאָגן סאַדיסטישע נייגונגען — צו זוכן אַ פֿאַרגעניגן פֿאַר זיך אין פּייניקן אַנדערע מענטשן, — זענען זיי דאָס רוב פּשוטע רוסישע פּויערים, אויסגעדינטע סאָלדאַטן, וואָס זענען מערסטנטייל אַליין שטאַרק אומצופֿרידן מיט זייער שטעלע. מיט די דאָזיקע קאָן זיך איינשטעלן ביי אַ לענגערער שכנותשאַפֿט אַ גאַנץ בשלומדיק לעבן. מען ווערט אַן איינגעזעסענער, אַ שטענדיקער גאַסט, און מען הייבט איך

אָן צו באַהאַנדלען אַביסל פֿריינדלעכער. גאָר אַנדערש איז עס אָבער אויף דער רייזע.

באַלד ווי עס באַווייזט זיך נאָר אין דער קאַמער דער אויבער־אויפֿזעער און הייבט אָן איבערצולייענען פֿון דעם אָנגעחתמעטן צעטל די נעמען פֿון די, וואָס מען שיקט ערגעץ ווו אַוועק; באַלד ווי עס דערהערט זיך נאָר דער רוף „אַרויס צום עטאַפּ, — אָבער גיך, אָבער שוין, די מינוט״! — ביסטו שוין אויס מענטש. אַ שטויבל, אַ קליין חלקל פֿון אַ גרויסן הויפֿן; אָן באַדייטונג, אָן שטים און אָן פּערזענלעכקייט איז דאָס קלייניטשיקע חלקל פֿונם גרויען הויפֿן וואָס ווערט געבילדעט פֿון גרויען שמוציקן מענטשן־שטויב, מענטשן־מיסט, מענטשן־אָפּפֿאַל. מיט אַן אומגעהייערער אייזערנער שויפֿל ווערט דער דאָזיקער שטויב צונויפֿגעקערט אין אַ פֿאָרמלאָזער הורבע, ערגעץ ווו ווייטער אַריבערגעשליידערט, פֿונאַנדערגעוואָרפֿן, ווידער צונויפֿגעפּרעסט, אין ברודיקע וואַגאָנען אַריינגעשטופּט, ווידער אַרויסגעוואָרפֿן, ווייטער אַוועקגעקערט און ווידער אין אַ נייעם הויפֿן צונויפֿגעוואָרפֿן, און אַזוי גייט עס ווייטער און ווייטער, אָן אַ שיעור, אָן אַ סוף. קיין שום רחמנות איז נישטאָ. אַ קאַלטע, טויטע, גרויזאַמע מאַשין ראָלט און אַרבעט. זי כאַפּט אַריין דעם קליינעם, אומענדלעך קליינעם יחיד מיט אירע שרעקלעך שטאָלענע לעפֿצן, שליידערט אים אין איר אָפּגרונט אַריין, אין איר טיפֿן קעסל אַריין, שטיקט און דריקט און קייט אים, צעמאָלט אים כמעט מיט אירע שווערע מילשטיינער, און אַז זי האָט געענדיקט איר אַרבעט און שפּייט אַרויס איר קרבן ערגעץ ווו, טויזנט מייל ווייט — איז דער דאָזיקער מענטש צעשמעטערט און צעריבן — פֿיזיש אַזוי גוט ווי מאָראַליש.

און אַז עס קומט נאָך דערצו, אַז די דאָזיקע מאַשין איז פֿאַרראָסט און קאַליע, אַז דאָס גאַנצע טרייבן קומט פֿאָר מיט שטערענישן, מיט אָפּהאַלטן, מיט פֿאַרשפּעטיקונגען און מיט אָפּשטעלענישן, דאַן איז עס דאָס ערגסטע, וואָס מען קען זיך נאָר פֿאָרשטעלן.

און אַזוי איז דאָס גראָד געווען. ווייל דער קריג האָט פֿאַרשטעלט די וועגן, אָפּגעהאַלטן דעם לויף פֿון די צוגן, קאַליע געמאַכט, פֿאַרפּלאָנטערט דעם גאַנצן אַפּאַראַט; און אין דער זעלבער צייט האָט ער אַריינגעוואָרפֿן אין דער אייזערנער גרוב אַ קאָלאָסאַלע מאַסע פֿון פֿרישן, נישט געוויינלעכן מענטשן־מאַטעריאַל; און אָט דאָס אייזערנע חיה־פֿאַרזעעניש איז נישט בכוח געווען אָפּצואַרבעטן דעם גאַנצן מאַטעריאַל און עס האָט זיך געוואָרגן און געשטיקט, און יעדער דריי מיט די גרויסע, שווערע רעדער האָט געקאָסט מענטשלעכע לעבנס.

קיינער איז נישט געווען שולדיק, אַלץ איז צעמישט און צעוואָרפֿן געוואָרן: די מלחמה האָט דאָס געמאַכט. אָבער וויי צו די אַלע, וואָס זענען אַריינגעפֿאַלן אונטער די דאָזיקע שרעקלעכע שווערע רעדער. און איך בין אויך אַהין אַריינגעפֿאַלן.

נאָר איך וועל דיר דערציילן אַלץ כסדר.

אַלזאָ, איך זיץ דערווייל אין אָריאָל, אינם אַלטן געפֿענגניש, וואָס פֿון דרויסן זעט עס אויס מיט זיינע ווייסע טורעמס גאַנץ שיין: עפּעס ווי אַן אַלטע רוסישע פֿעסטונג, אַ מין מאָסקווער „קרעמל”. אינעווייניק איז עס אָבער דורכויס נישט שיין.

איך ליג אין אַן עלנטער, שמוציקער, פֿול געפּראַפּטער קאַמער און קלער וועגן דעם, ווי גליקלעך איז אַ מענטש, וואָס האָט די מעגלעכקייט אַלע טאָג אַריינצוציִען אין זיינע לונגען אַ ביסל פֿרישע לופֿט. איך בין נישט אַזאַ גליקלעכער. דערווייל גייט עס נאָך נישקשה. עס איז האַרבסט, בייטאָג בלייבן נאָך די פֿענסטער אָפֿן, אָבער ביינאַכט מוז מען זיי שוין איצט צומאַכן, ווייל עס איז קאַלט און נישט איינער פֿון אונז מוז שלאָפֿן אויף דער פּאָדלאָגע. ווי וועט דאָס ערשט זיין, אַז עס וועט קומען דער ווינטער? און איך קלער: ווי וועט דאָס זיין מעגלעך צו פֿאַרברענגען דאָ, אין אַזעלכע באַדינגונגען, אַ גאַנצן, לאַנגן ווינטער און בלייבן ביים לעבן? דעמאָלט האָט זיך מיר דאָס אויסגעדאַכט, ווי אַן אוממעגלעכע זאַך. און דאָך ווייס איך איצט, אַז זייט יענער צייט זענען שוין פֿאַרגאַנגען 20 חדשים, און צוויי מאָל איז אַריבער דער לאַנגער רוסישער ווינטער און עס זיצן נאָך אַלץ מיינע חברים אין די ענגע קאַמערן פֿונם אָריאָלער געפֿענגעניש... אמת, נישט איינער פֿון זיי האָט זיך טאַקע געמוזט געזעגענען מיטן לעבן.

פֿלוצלינג קומט אָבער אַ בשורה: מען שיקט דיך צוריק קיין וואַרשע; דיין פּראָצעס דאַרף אינגיכן פֿאָרקומען; מאַך דיך גרייט צום וועג. גאַנץ גוט. איך נעם זיך צו דער אַרבעט. עס ווערט גענייט אַ זאַק, איך שטאָפּ אַריין דאָס ביסל וועש, וואָס איך פֿאַרמאָג, אַ שטיק ברויט, אַ ביסל טיי און צוקער, אַ טיי־קענדל, אַ טעפּל, אַ הילצערנעם לעפֿל. פֿאַרטיק. דאַן הויבן מיר אָן אונזער נייע וואַנדערונג — איך און מיינע פֿינף חברים, וואָס געהערן צו דעם זעלבן פּראָצעס.

מען פֿירט אונז אין קאָרידאָר אַרויס. די סאָלדאַטן זענען שוין דאָ און די אַרבעט קאָכט: מען רופֿט אויס די נעמען, מען רעווידירט. רויע הענט קריכן אין אונזערע קעשענעס, טאַפּן אַרום אונזערע קליידער, אונזער וועש, אונזער לייב; באַלד דעם, באַלד יענעם צווינגט מען זיך אויסצוטאָן אָדם־נאַקעט. אַלץ, וואָס איז „פֿאַרדעכטיק” וואַרפֿט מען אַרויס. „פֿאַרדעכטיק” זענען אָבער אַזעלכע זאַכן, ווי למשל: טאַבאַק, שוועבעלעך, ציין־פּולווער (אַ לוקסוס זאַך!). יאָ, אַפֿילו פּוטער, שמאַלץ און פֿעטס. ביז דער לעצטער צייט איז אַפֿילו נישט געווען דערלויבט צו פֿירן מיט זיך זייף! איצט לאָזט מען שוין, אָבער נישט מער ווי איין שטיק...

מיר שטייען אין רייען; די האַנט־קייטעלעך זענען געשלאָסן און מען מאַרשירט ווידער צו דער באַן. דאַן קומט דאָס פֿאָרן אין די ברודיקע אַרעסטאַנטן־וואַגאָנען, און דערנאָך אַ ניי געפֿענגניש, — אַ נייע אונטערזו־

כונג, אַ ניי ברודיק לאָך, מען ליגט ווידער עטלעכע טעג; און ווידער קומען די סאָלדאַטן און ווידער ווערט מען אונטערזוכט און ווידער גייט מען צו דער באַן, און ווידער קומט אַ ברודיקער אַרעסטאַנטן־וואַגאָן און ווידער אַ ניי געפּענגעניש און ווידער אַ נייע באַן. און אַזוי גייט עס אַלץ פֿון דאָס ניי, אַלץ פֿון דאָס ניי — וואָכן־לאַנג; און אויב דער וועג איז אַ ווייטער, קאָן דאָס געדויערן אַפֿילו גאַנצע חדשים.

אָבער איצט איז מלחמה־צייט. און, ווי געזאָגט, האָבן זיך צונויפֿגעקליבן גאָר נייע, ספּעציעלע שטערענישן. און קוים וואָס מיר זענען געקומען צו דעם ערשטן עטאַפּ־פּונקט — דאָס איז געווען די שטאָט סמאָלענסק, — הערן מיר שוין אַ טרויעריקע בשורה: ווייטער פֿאָרט מען בכלל ניט. וואָס הייסט? גאַנץ פּשוט: די אייזנבאַנען, וואָס גייען אין דער ריכטונג פֿון פּוילן זענען פֿאַרנומען מיט מיליטער, די עטאַפּן האָבן זיך אָפּגעשטעלט. יאָ. אָבער ווי לאַנג וועלן מיר דאָ מוזן וואַרטן? דער אַלטער וועכטער שמייכלט: „יאָ, חברה, ביזן סוף מלחמה וועט איר, מסתמא, מוזן האָבן געדולד! נעבן וואַרשע שלאָגט מען זיך".

און אַזוי גייען מיר אַריין אין אונזער נייער דירה, וווּ מיר וועלן מוזן בלייבן ווייס גאָט ווי לאַנג, און אַז מיר דערזעען דאָס בילד, וואָס עפֿנט זיך דאָ פֿאַר אונז, ווערט אונז פֿינסטער אין די אויגן. מיר זענען אַריינגעפֿאַלן אין אַן אמתן גיהנם.

*

מען פֿירט אונז אַריין אין אַ לאַנגן קאָרידאָר, — שוואַרץ און פֿינסטער, ווי אַ קוילנגרוב. דאַן עפֿנט זיך אַ זייטן־טיר, און אַ שטיקנדיקע, עקלהאַפֿטע, פֿייכט־וואַרעמע לופֿט שלאָגט אונז אַנטקעגן. מען שפּאַרט אונז אַריין, די טיר ווערט פֿאַרשלאָסן, און מיר שטייען און קוקן אַן אייגער דעם צווייטן.

שטעל זיך פֿאָר אַ קאַמער — אַכט טריט אין דער לענג. דאָס זעלבע אין דער ברייט. כמעט דער גאַנצער שטח איז אויסגעפֿילט מיט צוויי גרויסע הילצערנע „נאַרעס" — לאַנגע ברעטער, אַרויפֿגעלייגט אויף גראָבע קלעצער. די נאַרעס ציִען זיך פֿון ביידע זייטן ביז צו די ווענט, און מערנישט אין דער מיט בלייבט אַ שמאָלער דורכגאַנג. און אויף די נאַרעס, צווישן די נאַרעס, יאָ, אונטער די נאַרעס איז אַלץ פֿול מיט מענטשלעכע קערפּערס: שטייענדיקע, זיצנדיקע, ליגנדיקע. אין אַ משונהדיקן מישמאַש דערזעען מיר זיי — צונויפֿגעפּרעסטע, ברודיקע, שוויצנדיקע, אָפּגעריסענע . . . אַן עקל! און ווי אויף חוזק הענגט ביי דער טיר אַ טאַבעלע: „אָרט פֿאַר 9 מאַן". פֿאַראַן זענען אָבער גוטע פֿינף און צוואַנציק. און דאָס איז נאָך געווען איינער פֿון די „מזלדיקע" טעג. עס פֿלעגט אויך דערגיין ביז פֿינף און דרייסיק...

שלאָפֿן שלאָפֿט מען אויף די הוילע ברעטער; קיין שטרוי־זעק זענען נישטאָ. און מען מוז נאָך האָבן אַ באַזונדער גליק, צו דערשלאָגן זיך צו אַזאַ מין „געלעגער" אויף אַ פּאָר ברעטער — צוויי אָדער דריי הענט די ברייט;

די אַנדערע מוזן שלאָפֿן אונטער די נאַרעס: אויף דער קאַלטער אַספֿאַלטענער פּאָדלאָגע. אַנשטאָט אַ קישן, נעמט זיך איינער אַ בעזעם, דער צווייטער זיינע פּאָר שטינקנדיקע שטיוול, דער דריטער — לייגט זיך אונטער זיין אייגענע פֿויסט. פֿון עפּעס אַ קאָלדרע קאָן גאָר קיין רייד נישט זיין.

שמוץ, געשטאַנק, פּאַראַזיטן... פֿאַראַן מענטשן, וואָס וואַלגערן זיך שוין דאָ חדשים לאַנג און האָבן פֿאַר דער גאַנצער צייט קיין איין מאָל ניט געביטן די וועש, קיין איין מאָל זיך ניט אויסגעטאָן, קיין איין מאָל ניט געהאַלטן אין די הענט אַ שטיקל זייף. מיליאָנען וואַנצן ליגן אויף די ווענט, ווי קאָמפּאַקטע שוואַרצע קנוילן; בייַנאַכט לאָזן זיי זיך אַראָפּ אויף די נאַרעס און פֿאַלן אָן אויף די מענטשן מיט ווילדער רציחה. און פֿאַרלייזיקט ווערט מען — אומבאַשרייבלעך.

איך האָב ביי זיך איינגעפֿירט אַזאַ מין „טאָג־אָרדענונג": אַלע טאָג בין איך צוויי מאָל געגאַנגען אויף געיעג; מען טוט זיך אויס פֿון קאָפּ ביז די פֿיס און מען קוקט גענוי און סיסטעמאַטיש אַדורך יעדעס שטיק וועש. אָבער וואָס העלפֿט דאָס שחטן? יעדע נאַכט לייגן די עקלהאַפֿטע באַשעפֿענישן טויזנטער אייער, און מיט אַ טאָג שפּעטער מוז מען ווידער אָנהויבן פֿון אָנהויב אָן. ביי דעם דאָזיקן ליבלעכן „יאַגד" פֿלעג איך יעדעס מאָל, אַלזאָ, צוויי מאָל אַ טאָג (דו וועסט לאַכן פֿון מיינע סיסטעמאַטישע „פֿאָרשונגען". ביי מיר איז דאָס אָבער געווען ביטער ערנסט!) אָפּשחטן אַ וואָסערע פֿערציק, פֿופֿציק שטיק, — און מיט עטלעכע שעה שפּעטער זענען געווען אַנדערע.

מער ווי איינער פֿון די חברה־לייט, וועלכע האָבן זיך דאָרטן אַרומגעוואַלגערט, האָבן זיך אַזוי שטאַרק אָפּגעלאָזן, אַז זיי זענען אַריינגעפֿאַלן אין אַ מין טעמפּער גלייכגילטיקייט, אַזאַ מענטש פֿלעגט זיך אָן אַ ווידערשטאַנד אונטערגעבן דער איבערמאַכט פֿון די פּאַראַזיטן. ער פֿלעגט דאָ ליגן און זיך לאָזן אויפֿעסן. אַנדערע פֿלעגן פֿון צייט צו צייט זיך לאָזן אויף געיעג. און שטענדיק פֿלעגט זיך הערן מצד איינעם אָדער אַ צווייטן פֿון די צושויער דער באַליבטער וויץ פֿון די אַרעסטאַנטן: „ר' קרוב, נישט אויסגעקליבן. נישט אַרומגעזוכט די פֿעטסטע! שלאָג כסדר, ווי עס גייט!" און מען פֿלעגט טאַקע שלאָגן כסדר, מעטאָדיש, מיט אַן אמת פֿילאָזאָפֿישער געלאַסנהייט... צייט האָבן מיר געהאַט גענוג...

הונגעריק זענען מיר געווען שטענדיק. דאָס עסן איז געווען שלעכט און קאַרג. אַלע מאָל, בעת מען פֿלעגט אַריינטראָגן די שיסלען, פֿלעגן די מענטשן זיך אַ וואָרף טון ווי ווילדע חיות און אין אַ מינוט איז אַלץ געווען ליידיק. ווער עס האָט נישט געהאַט די פֿעיִקייט, אַרונטער צו שלינגען די הייסע זופּ מיט אַן עקסטרע גיכקייט, האָט געמוזט בלייבן כמעט ווי אָן מיטאָג: געגעסן האָט מען צו זעקס, צו אַכט, אַ מאָל גאָר צו פֿופֿצן מאַן פֿון איין שיסל, און קראַנקע זענען געווען צווישן די עסערס איבערגענוג...

די לופֿט. מען קען אַפֿילו נישט זאָגן, אַז די לופֿט איז געווען אַ שלעכטע: עס איז פשוט אינגאַנצן נישט געווען קיין לופֿט. דער רוסישער „פראָסטער" מענטש האָט מער פֿאַר אַלץ מורא פֿאַר קעלט; אָנגעטאָן זענען זיי אויך געווען — אַז אָך און אַז וויי; און עס האָט דעריבער קיינער נישט געוואָלט דערלאָזן, מען זאָל האַלטן ביינאַכט דאָס פֿענצטער אָפֿן. און דער היסטאָרישער קובל איז דאָרטן אויך געשטאַנען... אָבער גענוג וועגן דעם. נאָר איין זאַך נאָך: דער טעגלעכער שפאַציר פֿלעגט דויערן גאַנצע... פֿופֿצן מינוט!

די וועכטער פֿלעגן זיך מיט אונז באַגיין פשוט ווי מיט בהמות. די עטאַפן־אַרעסטאַנטן שטייען בכלל אויסער דעם געזעץ — פֿאַרשטייט זיך, נישט על־פי־דין, אָבער פֿאַקטיש. אַ גאַנצער האָגל פֿון זידל־ווערטער פֿלעגט שטענדיק זיך שיטן אויף אונזערע קעפ. און וואָס מיינסטו, מען ווערט געווינט. מען פרעסט צונויף די ציין און מען שווייגט. שווייגט איינער נישט, איז אַ פאַטש אין פנים, אַ שטויס אין זייט — נישט קיין זעלטענער רעזולטאַט. אָבער ווי מען זאָל זיך נישט היטן, קען מען זיך פֿאָרט נישט באַוואָרענען פֿון די גראָבקייטן און חוזק־מאַכן. ווערט מען, למשל, קראַנק און מען וויל אַ רוף טאָן דעם פֿעלטשער. ענטפֿערט דער וועכטער — מיט אַ שיינעם „רוסישן וואָרט" און די פֿראַגע איז דערליידיקט. אָדער: מען וויל אָנגעבן אַ בקשה און מען בעט דעם אויפֿזעער, ער זאָל דאָס דערלויבן — דער ענטפֿער: „ברויכסט נישט צו שרייבן קיין בקשות"! — „אָבער..." — „האַלט ס'מויל" — און ווידער אַ פאָר באַוווסטע רוסישע ווערטער.

אַזוי האָט אויסגעזען דער שיינער אינסטיטוט, אין וועלכן מיר זענען אַריינגעפֿאַלן. און מיר פֿלעגן ליגן און פֿרעגן איינער דעם צווייטן, וואָס איז דאָ צו טאָן. געלט האָבן מיר נישט געהאַט — מען טאָר דאָך נישט נעמען מיט זיך קיין געלט אויפֿן עטאַפ. פֿאַר אונזערע קרובים זענען מיר געווען פֿאַרשווונדן — קיינער האָט נישט געהאַט קיין באַגריף וועגן דעם, ווו מיר זענען אַהינגעקומען. געבן צו וויסן? אויסגעשלאָסן; מען האָט נישט דערלויבט צו שרייבן קיין בריוו. און אַזוי זענען מיר געזעסן — אָן הילף און אָן כוח מיט דער איינציקער אויסזיכט: אַוועקצופגרן אין דעם שמוציקן לאָך.

מיר פֿלעגן ליגן און טראַכטן. אַ מענטש, וואָס האָט זיך קיין מאָל ניט געפֿונען אין אַזאַ לאַגע, קען זיך גאָרנישט פֿאַרשטעלן, ווי ווינציק, ווי קליינלעך קאָנען ווערן די געדאַנקען און די מחשבות בעת אַזעלכע באַדינגונגען. אַ שיינער, אַ הערלעכער אידעאַל, וועגן וועלכן מען קאָן בלויז חלומען, איז פֿאַר מיר געווען מיין היים... אין דעם צענטן פאַוויליאָן פֿון דער וואַרשעווער פֿעסטונג. וואָס וואָלט איך איצט נישט געגעבן — פֿלעג איך דעמאָלט זאָגן, און טאַקע גאַנץ ערנסט. — ווען איך וואָלט איצט קאָנען זיצן אין מיין פֿעסטונגס־קאַמער! אָבער אויך דאָס איז געווען אַ צו דרייסטער חלום. געוויינלעך פֿלעגן מיינע פֿאַרלאַנגען זיין אַ סך באַשיידענער. בעת איך פֿלעג

עסן מיין וויעטשערע — זי איז באַשטאַנען פֿון אַ שטיק שוואַרצן ברויט — פֿלעג איך חלומען וועגן דעם, וואָס פֿאַר אַ מחיה וואָלט דאָס געווען, ווען איך וואָלט געקענט האָבן דערצו אַ גאַנץ קליין שטיקל וווּרשט. נישט דערמיט זיך אָנצועסן, ניין, חלילה. איך האָב זיך פֿאַרגעשטעלט אַ גאָר קליינטשיק פּעניצל וווּרשט, אַזוי גרויס, לאָמיר זאָגן, ווי אַ צוויי קאָפּעקענע מטבע: בלויז אַ שמעק צו טון זיין גערוך און אפֿשר, — אפֿשר אויך האַלטן אין מויל אין דער צייט, בעת איך מוז קייען מיין האַרט שטיק שוואַרצן ברויט.

אָבער הינטער די דאָזיקע קליינלעכע גאָרנישטיקע באַגערן פֿלעגט פֿונדעסטוועגן לעבן שטענדיק, אָן אַן אויפֿהער, דער איינער, גרויסער טיפֿער וווּנטש־ניגון: נאָר אויסהאַלטן!

און האָט זיך מיר טאַקע איינגעגעבן אויסצוהאַלטן, איז עס אַן אמתער נס.

*

איצט וויל איך דיר דערציילן וועגן דער געזעלשאַפֿט אין וועלכער איך האָב פֿאַרבראַכט די דאָזיקע טרויעריקע חדשים.

צווישן דער גאַנצער באַפֿעלקערונג פֿון אַ רוסישן געפֿענגעניש זענען די עטאַפּן־אַרעסטאַנטן די עלנטסטע לייט. הונדערטער טויזנטער ווערן יאָר אויס יאָר איין געוואָרפֿן אַהין און אַהער מיטן עטאַפּ. באַשטראָפֿטע אַרעסטאַנטן זענען צווישן זיי פֿאַרהעלטנישמעסיק ווייניק. צום גרויסן טייל זענען דאָס פֿאַרשידענע שלעק, לומפּן, „בראָדיאַגעס“, מענטשן אָן אַ באַשטימטער פּראָפֿעסיע, מענטשן, וואָס האַלטן בסוד זייערע נעמען. אָבער אויך גאַנץ אָרנטלעכע מענטשן טרעפֿט מען דאָ גאָר אָפֿט: מענטשן, וואָס האָבן נישט אַרויסגענומען צו דער רעכטער צייט אַ נייעם פּאַס און מען יאָגט זיי מיטן עטאַפּ אַהיים; מענטשן, וואָס זיי האָט פּשוט געטראָפֿן אַן אומגליק: געהאַט עפּעס אַ קאָנפֿליקט מיט דער פּאָליציי און קיין שמיר־געלט נישט געגעבן, און נאָך און נאָך אַ סך אַנדערע, וואָס ווייסן אַמאָל אַליין נישט, וואָס וויל מען אייגנטלעך פֿון זיי האָבן.

סמאָלענסק איז אַ גרויסער באַן־קנופּ, וווּ עס גייען זיך צונויף עטלעכע אייזנבאַן־ליניעס. און אויף אַזאַ אופֿן פֿלעגן כמעט אַלע טאָג אָנקומען און אַוועקגיין נייע פּאַרטיעס. דער טייל, וואָס האָט באַדאַרפֿט אַוועקגיין אין דער ריכטונג פֿונם מלחמה־געביט, פֿלעגט בלייבן זיצן אין סמאָלענסק גופֿא, די איבעריקע פֿלעגן בלויז אָפּליגן עטלעכע טעג און נאָך דעם אַוועקפֿאָרן ערגעץ וווּ ווייטער. אין אַ לאַנגער ריי, אָן אויפֿהער, אָן אונטערברעכונג פֿלעגן זיך באַוועגן פֿאַר אונזערע אויגן די פֿאַרשידנסטע מעגלעכע טיפּן. אַ מין קינאָמאַטאָגראַפֿישער פֿילם: פֿאַרשידנפֿאַרביק, משונהדיק, אַ מאָל זייער נישט אָנגענעם, אָבער אַלנפֿאַלס שטענדיק אינטערעסאַנט.

אָט זיצן מיט אונז צוזאַמען דריי קליינרוסישע פּויערים — בחורים. ערגעץ פֿון קיִעווער געגנט: געזונטע, שטאַרקע, אַ ביסל ווילדע יונגען.

ביים אָנהויב פֿון דער מלחמה זענען זיי געווען אויף ערד־אַרבעט אין די פֿאָרטן פֿון קאָוונער פֿעסטונג. אין אַ שיינעם אָוונט האָבן זיי זיך אָנגעשיכורט און, ווי דער שטייגער איז, גענומען זיך אַ ביסל שלאָגן איינער מיטן צווייטן. וואָס טוט דער קאָמענדאַנט פֿון פֿעסטונג? לאָזט ער זיי אַרעסטירן, גיט זיי אַ גוטע פּאָרציע שמיץ און שיקט זיי אַרויס אַהיים אַלס „פֿאַרדעכטיקע אין שפּיאָנאַזש”.

אַנשטאָט אָנצוקומען דירעקט אין קיִעווער גובערניע, ווערן זיי עפּעס פֿאַרוואַלגערט אויפֿן וועג, פֿאַלן אַריין קיין סמאָלענסק — און דאָ זיצן זיי שוין גאַנצע דריי חדשים און קאָנען נישט פֿאָרן ווייטער.

דאָ זיצט אַ פּוילישער פויער פֿון לובלינער געגנט. העכער צוויי חדשים וואַלגערט ער זיך דאָ און די גאַנצע צייט האָט ער נאָך נישט אויסגעטון די שטיוול. מען האָט זיך געסודעט וועגן דעם, אַז אין זיינע שטיוול זענען איינגעניט עטלעכע רובל. און דעריבער פֿלעגט ער בלייבן אין די שטיוול אַפֿילו גייענדיק אין באָד.

און גאָר אומגערעכט איז דאָס טאַקע נישט געווען, ווייל מבינים אויף פֿרעמד האָב און גוטס זענען דאָ געווען איבערגענוג: אַ צווייטן, וואָס איז נישט געווען אַזוי פֿאָרזיכטיק, האָט מען בליץ שנעל צוגעגנבעט אַ פּאָר שלייקעס, וואָס זענען געווען זיין איינציק פֿאַרמעגן. יענער האָט געוויינט, ווי אַ קליין קינד, נאָר עס האָט נישט געהאָלפֿן; ערשט אין אַ פּאָר טעג אַרום האָבן די גנבים אים צוריק פֿאַרקויפֿט די שלייקעס פֿאַר צוויי פּעקלעך מאַכאָרקע.

דאָ זיצט אַן אַלטער פּאַסטעך פֿון גראָדנער געגנט. ער האָט געהאַט עפּעס אַ מיאוסע אָפּשטויסנדיקע קרענק: זיין גאַנצער גוף איז געווען באַדעקט מיט וווּנדן און געשווירן און פֿון די דאָזיקע וווּנדן פֿלעגט שטענדיק פֿליסן אַ שטינקנדיקע מאַטעריע. האָט מען אים טאַקע באַהאַנדלט ווי אַ מצורע. דער ערגסטער לומפּ האָט נישט געוואָלט עסן מיט אים פֿון איין שיסל; אַפֿילו אָוועקזעצן זיך אויף דער נאַרע האָט מען אים נישט געלאָזט. און אַזוי פֿלעגט ער ליגן טאָג און נאַכט אונטער דער נאַרע, אויף דער קאַלטער אַספֿאַלטענער פּאָדלאָגע, פֿאַרלאָזט און ברודיק, ווי אַ חיה.

געווען דאָ אויך אַ טויב־שטומער, וואָס איז אויסער דעם געווען ווי עס ווייזט אויס, אויך אַ ביסל משוגע. דריי טעג און דריי נעכט נאָכאַנאַנד איז ער געשטאַנען לעבן דער טיר, נישט גערירט זיך פֿון אָרט, אומבאַוועגלעך, ווי אַ סלופּ, און אַלע מאָל, ווען איך פֿלעג זיך אויפֿכאַפּן ביינאַכט, פֿלעגט מיך טרעפֿן דער גלעזערנער בליק פֿון דעם אָנגענומען שכן, וואָס איז געשטאַנען אויף דער וואַך ביים טויער פֿון אונזער גיהנום.

משוגעים זענען דאָרטן בכלל געווען אָן אַ שיעור. עס טרעפֿט זיך זעלטן אַן עטאַפּ, וואָס זאָל נישט פֿירן עטלעכע אַזעלכע אומגליקלעכע. וווּהין שלעפּט מען זיי אַרום? וואָס וויל מען פֿון זיי? ווער קאָן דערויף ענטפֿערן!

פֿאַראַן צווישן זיי מענטשן, וואָס האָבן נאָך נישט אין גאַנצן אָנגעווירן זייער פֿאַרשטאַנד, אַזוי, אַז מען קען זיך נאָך מיט זיי ווי עס איז צונויפֿרעדן. דאָס זענען דאָס רוב אַזעלכע, וואָס אויף זיי ליגט אַ חשד פֿון אַ פֿאַרברעכן, און מען יאָגט זיי ערגעץ אין אַ גרעסערער שטאָט, וווּ אַ דאָקטוירים־קאָמיסיע דאַרף אויספֿאָרשן זייער גייסטיקן צושטאַנד. מיט דער דאָזיקער קאַטעגאָריע טרעפֿט זיך גאַנץ אָפֿט אַ באַזונדער מעשה: לויטן געזעץ מוז אַזאַ אַרעסטאַנט פֿאָרן אין דער באַגלייטונג פֿון אַ פֿעלדשער. זיצט אַזאַ מענטש אין סמאָלענסק און מוז אָוועקפֿאָרן, למשל, קיין מאָסקווע, נאָר דער פֿעלדשער וועט זיך דאָך נישט מטריח זיין צו מאַכן אַ נסיעה צוליב אַ משוגענעם, — מוז דער אומגליקלעכער וואַרטן ביז וואַנען עס וועט זיך אָנקלייבן אַ גאַנצע קאָלעקציע פֿון צען מאַן. ערשט דעמאָלט שיקט מען זיי אָוועק אַלע צוזאַמען. דערווייל אָבער מוז ער זיצן און וואַרטן און פֿאַרפֿוילט ווערן.

אין מיין קאַמער איז געזעסן אַזאַ פּאַציענט. דאָס איז געווען אַ יונגער בחור, וואָס האָט געליטן פֿון אַ שווערער נערוון־קרענק. יעדע צוויי־דריי שעה פֿלעגט ער באַקומען שווערע אָנפֿאַלן. ער פֿלעגט אַנידערפֿאַלן — האַלב אין חלשות, האַלב אין קראַמפֿן, אַ ביסל ענלעך צו עפּילעפּסיע איז דאָס געווען. ער פֿלעגט אָנהייבן שרייען מיט אַ ווילדן קול, פֿלעגט זינגען און זידלען זיך, אָבער אין אַ פּאָר מינוט אַרום פֿלעגט ער ווידער זיין נאָרמאַל — ביז עס פֿלעגן פֿאַרגיין די וויטערדיקע פּאָר שעה און דער אָנפֿאַל פֿלעגט זיך אָנהייבן פֿון דאָס ניי. און אַזוי איז דאָס געווען שטענדיק, רעגלמעסיק, טאָג און נאַכט. מען קאָן זיך פֿאָרשטעלן, ווי אַזוי אַזאַ בילד האָט געווירקט אויף אונזערע נערוון און וואָס פֿאַר אַ פֿאַרגעניגן דאָס איז געווען צו זיצן מיט אַזאַ שכן אין איין קאַמער און שלאָפֿן מיט אים אויף איין נאַרע.

נאָכדעם ווי איך בין אָוועקגעפֿאָרן פֿון סמאָלענסק, בין איך שפּעטער, אין דריי חדשים אַרום, ווידעראַמאָל אַריינגעפֿאַלן אַהין, פֿאָרנדיק אַ צווייט מאָל פֿון אָריאָל קיין וואַרשע. דער ערשטער אַרעסטאַנט, וועמען איך האָב דאָרטן געטראָפֿן, איז געווען דער אייגענער קראַנקער בחור. ער איז נאָך אַלץ געזעסן און געוואַרט אויף יענע ניין, וואָס האָבן געפֿעלט צום מנין...

דער „בונד“.

אַזאַ געוווינהייט האָבן מיר שוין, אַן אַלטע שיינע בונדישע טראַדיציע. יאָר־אײַן יאָר־אויס טוען מיר דאָס. מיר פּײַערן אונזער פּאַרטיי־יום־טוב, — דעם טאָג ווען ס׳איז געגרינדעט געוואָרן דער „בונד“.

און ווידער איז ער דאָ, דער דאָזיקער טאָג. צום צווייאונצוואַנציקסטן מאָל. און ווידער שטעלן מיר זיך אָפּ אין מיטן טומל, אין מיטן אײַלעניש און שטופּעניש פון לעבן. אַ קליינע רגע אָפּרו, אַ בינטל זכרונות, אויפגעפרישטע טײַערע געשטאַלטן, — און עס ציט זיך און עס וועבט זיך דער אַלטער גאָלדענער פאָדעם.

ער ציט זיך און וועבט זיך, און ער שפּינט זײַן נעץ, און ער פאַרקניפּט דעם נעכטן מיטן הײַנט און דעם הײַנט מיטן מאָרגן און אַ דור מיט אַ דור און אַ מענטש מיט אַ מענטש.

מיט צוויי און צוואַנציק יאָר צוריק איז געשאַפן געוואָרן דער „בונד“.

„געשאַפן געוואָרן“? אַ פאַלשער אויסדרוק. נישט געשאַפן, נאָר געבוירן געוואָרן, אַנטשטאַנען, אויסגעוואַקסן, ווי ס׳אַנטשטייט און וואַקסט אויס יעדער לעבעדיקער אָרגאַניזם. עס האָט זיך פּשוט גענומען אַרויסווײַזן די עלעמענטאַרע, נאַטירלעכע, כמעט ווי פיזישע צוציִונגס־קראַפט פון יחיד צו יחיד, פון אַרבעטער צו אַרבעטער. נאָך פריער, אַ סך פריער האָט זיך געלאָזט שפּירן די דאָזיקע צונויפזאַמלונגס־קראַפט. דער טאָג פון 9טן אָקטאָבער 1897, ווען עס איז זיך צונויפגעקומען אַ מנין מענטשן ערגעץ אין אַ קליינעם חדרל אין אַ ווילנער פאָרשטאָט, — דער גרינדונגס־צוזאַמענפאָר פון „בונד“, — איז געווען מער נישט אַ פאָרמעלע באַשטעטיקונג פון דעם, וואָס איז שוין פריער געשען אין די מאַסן.

נאָך אין די 80ער יאָרן פון פאָריקן יאָרהונדערט האָט זיך אָנגעהויבן דער דאָזיקער צונויפזאַמלונגס־פּראָצעס; ברייט האָט ער זיך פונאַנדערגעבליט אין די 90ער יאָרן, פאַרפעסטיקט און פאַרענדיקט אויף יענער שטילער זיצונג אין דעם באַהאַלטענעם ווילנער חדרל. אַ נאַטירלעכער פּראָצעס פון צונויפשמעלצונג.

ס׳איז נישט געווען קיין בנין, וואָס מען בויט לויט אַ פאָרויס באַשטימטן, טעאָרעטיש אויסגעאַרבעטן פּלאַן. מען האָט נישט געפירט קיין לאַנגע חקירות וועגן דעם, וואָס איז עס אַזוינס, די דאָזיקע נײַע, גאָר נײַע, נאָך קיינמאָל נישט געוועזענע אָרגאַניזאַציע. ס׳איז געווען פּשוט אַ זעלבסטפאַרשטענדלעכקייט.

אין דעם גרויסן נעבל פֿון דעמאָלטיקן לעבן, אין דעם גרויען ים פֿון אומעט, פֿון שווערער האָרעוואַניע, פֿון פּאָליטישער נידערגעשלאָגנקייט, פֿון געזעלשאַפֿטלעכער טויטקייט, האָבן זיך אָנגעהויבן צו באַווײַזן קליינע אינזלען. דאָ אַ הײַפֿל אַרבעטער, דאָרטן אַ הײַפֿל אַרבעטער, דאָ אַ קרײַזל, דאָרטן אַ קרײַזל, דאָ אַ שטרײַק־קאַסע, דאָרטן אַ פֿאַך־פֿאַרבאַנד. און ס'איז געווען אַ זעלבסטפֿאַרשטענדלעכער, כמעט אַן אומבאַוווסטזיניקער זשעסט, וואָס אַ יחיד האָט אויסגעצויגן די האַנט צום יחיד, אַ הײַפֿל צום הײַפֿל, אַ קרײַז צו אַ קרײַז, אַ שטאָט צו אַ שטאָט. ס'איז געווען אַן אינסטינקטיווער דראַנג פֿון אַרבעטער צום אַרבעטער, דאָס צונויפֿוואַקסן זיך פֿון מענטשלעכע זעמדעלעך, פֿון קליינטשיקע שטויבעלעך אין איין גאַנצן גראַניטענעם פֿעלז. יחידים האָבן זיך גענומען באַוועגן, און אַנטשטאַנען איז — אַ קלאַס: דער יידישער אַרבעטער־קלאַס.

און דאָס איז געווען די אַנטשטייונג פֿון „בונד“.

און דאָס איז געווען אַ גרויסע און טיפֿע היסטאָרישע איבערקערעניש.

צום ערשטן מאָל איז אויף דער יידישער גאַס אַנטשטאַנען אַ קאַמף־אָרגאַניזאַציע. צום ערשטן מאָל איז אויף דער יידישער גאַס אַנטשטאַנען אַ פּאָליטישע פּאַרטיי. צום ערשטן מאָל איז די יידישע מאַסע געוואָרן אַ קראַפֿט. פֿון אַ פּאַסיוון, רויען, טויטן מאַטעריאַל, וואָס ווערט געקנאָטן און געוואָרפֿן און געשטויסן לויטן ווילן און קאַפּריז פֿון אַנדערע, איז אַנטשטאַנען אַן אַקטיווע מאַכט, וואָס זאָגט אַרויס איר ווילן, קעמפֿט פֿאַר אירע פֿאַרלאַנגען און וואַרפֿט איר געוויכט אויף דער וואָגשאָל פֿון די היסטאָרישע געשעענישן. דאָס איז געווען דער יידישער אַרבעטער, דאָס איז געווען דער יידישער פּראָלעטאַריאַט. און דער נאָמען פֿון דער דאָזיקער מאַכט איז געווען דער „בונד“.

צענדליקער יאָרן זענען אַריבער פֿון יענער צײַט. גרויס און רײַך און ברייט פֿאַרצווײַגט איז אויסגעוואַקסן דער „בונד“. פֿילזײַטיק און ברייט האָבן זיך פֿונאַנדערגעוויקלט זײַנע אויפֿגאַבן. אויסגעפֿײַנערט און אַנטוויקלט איז געוואָרן זײַן אָרגאַניזאַציע־אַפּאַראַט, עלאַסטיש און צוגעפּאַסט צו די נויטן און פֿאָדערונגען פֿון צײַטגײַסט — די מיטלען און פֿאָרמען פֿון זײַן אַרבעט. קיין איין געביט פֿון פּאָליטישן און געזעלשאַפֿטלעכן לעבן איז נישט געבליבן אויסער זײַן השפּעה: פּאָליטישער קאַמף, פּראָפֿעסיאָנעלע באַוועגונג, קולטור־אַרבעט, קאָאָפּעראַטיווע טעטיקייט, נאַציאָנאַלע אויפֿלעבונג, פּרעסע, פּובליציסטיק, ליטעראַטור, יידישע שפּראַך, ווידערשטאַנד קעגן די פּאָגראָמען — אַלץ האָט דער „בונד“ אַרײַנגענומען אין קרײַז פֿון זײַן אוממיטלבאַרער אַרבעט, אָדער פֿון זיין אומדירעקטער השפּעה. און ערשט שפּעטער האָבן זיך גענומען נאָכשלעפּן נאָך דער פּראָלעטאַרישער מחנה אַנדערע קלאַסן און שיכטן; אונטער דעם גרויסן שטויס, וואָס דער „בונד“ האָט דערלאַנגט

דעם פאַרשלאָפענעם, פאַרגליווערטן יידישן לעבן, האָבן זיי זיך גענומען רירן און טומלען און נאָכטאָן אונזערע טריט.

צענדליקער יאָרן זענען אַריבער. אַנטשטאַנען און פאַרשוווּנדן זענען פאַרשידענע פאַרטייען און פאַרטייעלעך, גרופן, ריכטונגען און שטרעמונגען. חלומות האָבן אויפגעבליט און פאַרוועלקט געוואָרן, פֿאַלשע פֿײַערלעך האָבן אויפגעפלאַקערט און זענען פאַרלאָשן געוואָרן. רעשיק און פאַרפלאָנטערט איז געוואָרן דאָס לעבן. גרויסע קאַטאַסטראָפעס, רעוואָלוציעס, מלחמות זענען געקומען מיט ברויזנדיקן אימפעט. מיט חורבות איז פֿול געוואָרן דאָס לעבן אַרום און אַרום.

דער „בונד" איז געבליבן.

געביטן האָבן זיך די פאָרמען פון לעבן, געביטן האָבן זיך די אומשטענדן, אין וועלכע ס'קומט אויס צו אַרבעטן, און די אויפגאַבן, וועלכע ס'קומט אויס צו לייזן אינעם טאָג־טעגלעכן קאַמף.

דער „בונד" איז אָבער געבליבן דער זעלבער „בונד", וואָס איז געגרינדעט געוואָרן מיט 22 יאָר צוריק, און נישט געביטן האָט זיך די ראָלע, נישט געביטן זײַן באַדײַטונג.

אמת, דעמאָלט, אין די אַלטע צייטן, איז ער געווען — ווי ס'איז שוין פריער באַמערקט געוואָרן — די ערשטע און די איינציקע קאַמף־אָרגאַניזאַציע, די איינציקע פאָליטישע פאַרטיי אויף דער יידישער גאַס. אַרום און אַרום איז געווען אַפהענטיקייט און פחד, פאַסיווקייט, גרויער מענטשלעכער שטויב און אַ ביסל חלומות.

איצט איז דער אײַז דורכגעבראָכן. די גאַס איז אויפגעוואַכט. דער „בונד" איז נישט איינזאַם. ער האָט פאָליטישע שכנים. אַ גאַנצן בינטל פאָליטישע פאַרטייען און געזעלשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס; אַ גאַנצע מחנה קעגנער און פֿיינט.

און פֿונדעסטוועגן האָט זיך בעצם ווייניק וואָס געביטן.

וואָרעם ווו וועט איר דאָס געפינען אויף דער יידישער גאַס אויך היינט צו טאָג אמתע קעמפֿנדיקע מחנות? צי זענען דאָס אפשר די ציוניסטן? אָדער די נישט־עקסיסטירנדיקע פֿאָלקיסטישע פאַרטייען? אָדער אפשר די „שלומי אמוני ישראל"? אָדער גאָר די אַסימילאַטאָרן?

ס'איז גענוג זיי אָנצורופן, כדי צו זען מיט וואָס מיר האָבן דאָ צו טאָן. דאָס יידישע בירגערטום האָט זיך בעצם זייער ווייניק געביטן. מיט צוואַנציק יאָר צוריק איז עס געווען אָפנהאַרציק פאַסיוו און פחדניש. איצט מאַכט מען אַן אָנשטעל פון עפעס אַ „קאַמף", אַן אָנשטעל — און מער נישט. נישט דאָרטן קלאַפט דער דופק פון אמתן לעבן.

און די „פראָלעטאַרישע פאַרטייען"? זייער גאַנץ לעבן באַשטייט דאָך אין איין יאָגעניש נאָכן „בונד". פירנדיק מיט אים אַ פאַרביסענעם קאַמף, האַלטן זיי דאָך פאַקטיש אין איין נאָכטאַנצן, אין איין נאָכשפרינגען, אין

אין נאָכטאָן דעם אייגענעם פאַרהאַסטן „בונד״. מער נישט, אַז זיי מישן אַרײַן אין זײַנע קלאָרע, גראָדע לאָזונגען און צילן אַ צוגאָב פֿון בורזשואַזע חלומות און פאַרלאַנגען; מער נישט, אַז זיי באַמיען זיך אַרײַנצוברענגען אין דער אַרבעטער־גאַס אַ טייכעלע פֿון ציוניסטישער ראָמאַנטיק אָדער טעריטאָריאַליסטישע פֿראַזן. אַן ערזאַץ פֿאַרן „בונד״ אָדער אַ פֿאַרפּאַסטן פֿון בורזשואַזע אידעאַלן אויף דער אַרבעטער־גאַס, — דאָס איז דער אָביעקטיווער זין פֿון זייער עקסיסטענץ.

און אַזוי בלײַבט דער „בונד״ איצט ווי פריער, — איצט נאָך מער ווי פריער — בײַ זײַן גרויסער היסטאָרישער מיסיע צו זײַן די אמתע פאַרקערפּערונג, דער אמתער טרעגער פון שאַרפן, קלאָרן, ריינעם פּראָלעטאַרישן קאַמף. איצט, ווי מיט צוויי און צוואַנציק יאָר צוריק.

*

הער זיך צו צום וואָרט „בונד״. פֿון „בינדן״ שטאַמט דאָס וואָרט. בינדן, פאַראייניקן, פאַרקניפּן, מאַכן פון פילהייט אַ גאַנצקייט, פון שוואַכע ברעקלעך איין מעכטיקע קראַפט.

לייג צו דעם אויער צום האַרץ פון יידישן אַרבעטער; עס קלאַפּט רויִק און פֿעסט. קוק אין די אויגן פֿון חבר : זיי זענען אָפֿן און דרייסט. נעם זײַן האַנט; זי איז שטאַרק און האַרט. ווי קומט דאָס ?

ווי קומט דאָס, אַז אַ מענטש, אַ קליין זאַמדל אין דעם גרויסן וועלט־מדבר, אַ קליינער טראָפּן אין דעם ברויזנדיקן ים פֿון לעבן, וואָס קאָכט און שטורעמט, וואָס רינגלט דיך אַרום מיט טויזנטער גרויזאַמע שונאים, וואָס צעברעכט גאַנצע וועלטן, צערײַבט אין שטויב מדינות און מלוכות, פאַרניכטעט און דערטרינקט אין זיינע כוואַליעס מענטשלעכע עקסיסטענצן אָן אַ שיעור, — ווי קומט עס, אַז עס שטייט אַ מענטש אין מיטן פון דעם גרויסן ווירבל־ווינט, און עס גלאַנצן זײַנע אויגן, און עס הילכט זײַן שטים, און ער האָט נישט קיין מורא פאַרן שטורעם?

קוק אַריין, חבר, אין דיין נשמה, און דו וועסט דאָרט לייענען דעם ענטפער.

דו האָסט אַ היים, און דו האָסט אַ משפחה, דו האָסט אַ באָדן אונטער דײַנע פיס, און דו שפּירסט אַרום דיר, איבער דיר, אין דיר גופא אַ קראַפט, וואָס נעמט דיך אַרום און אַרום, און וואָס טראָגט דיך און שטיצט דיך, און מאַכט דיך שטאַרק און לאָזט דיך נישט פאַלן.

ווייסטו, חבר, ווי ס׳הייסט די דאָזיקע קראַפט? ווייסטו, חבר, ווי ס׳הייסט דאָס דײַן היים, דײַן משפחה, דײַן קיום און דײַן האָפענונג?

שטיי אויף, חבר, און הייב אויף דיין קאָפּ. און זינג דיין אַלטע „שבועה״.

דאָס איז דער „בונד״.

8ער אָקטאָבער, 1919.

ו. שולמאַן

פֿון מעדעמס פּען

ביבליאָגראַפֿישע רשימה פֿון גרעסערע ווערק, אַרטיקלען, אָפּהאַנדלונגען אד"גל.

„די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע און די נאַציאָנאַלע פֿראַגע".

אַ ריי אַרטיקלען אין בונדישן אומלעגאַלן אָרגאַן וויעסטניק בונדא (רוסיש), זשענעווע, אין 1904. שפּעטער איבערגעזעצט אויף ייִדיש, אַרויס (אויף רוסיש און ייִדיש) אין באַזונדערע בראָשורן אין אַ סך אויפֿלאַגעס; איבערגעדרוקט אויך אין זאַמלבוך מאַרקסיזם און די נאַציאָנאַלע פֿראַגע (רוסיש), אונטער דער רעדאַקציע פֿון ראַוויטש—טשערקאַסקי, כאַרקאָוו 1923.

„די פֿאַראייניקונג פֿון „בונד" מיט דער רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער אַרבעטער־פּאַרטיי".

אַ ריי אַרטיקלען אין בונדישן וואָכנבלאַט נאַשע סלאָוואָ (רוסיש) נ"נ 1־4, ווילנע, 1906. די פֿאַראייניקונג־פֿראַגע איז דאַן געשטאַנען אויפֿן ספּעציעל צונויפֿגערופֿענעם (7טן) צוזאַמענפֿאָר פֿון „בונד", לעמבערג, אויגוסט 1906. מעדעם זאָגט זיך אַרויס פֿאַר דער פֿאַראייניקונג.

אין זעלביקן נאַשע סלאָוואָ (1906): 1. „אין דומע" (וועגן פֿונאַנדערלאָזן די דומע, איר באַדייטונג, וועגן וויבאָרגער אויפֿרוף פֿון די דעפּוטאַטן פֿון דער פֿונאַנדערגעלאָזענער דומע); 2. „טאַקטישע נאָטיצן" (וועגן דער טאַקטיק נאָכן פֿונאַנדערלאָזן די דומע, וואָס טון, פּערספּעקטיוון אויף ווייטער).

נאַשאַ טריבונאַ (רוסיש), — וואָכנבלאַט פֿון „בונד", ווילנע, 1907.

אַ ריי אַרטיקלען וועגן די וואַלן צו דער דומע, שאַרפֿע פּאָלעמיק מיט די ייִדישע בירגערלעכע פּאַרטייען און מיט אַנדערע ייִדישע סאָציאַליסטישע גרופּירונגען.

„בריוו וועגן דער ייִדישער אַרבעטער־באַוועגונג", וואָכנבלאַט דער מאָרגנשטערן, (1907), ווילנע, דערשינען 3 נומערן, פֿאַרמאַכט דורך דער רעגירונג.

מעדעם רעדט אַרום דעם אַזוי גערופֿענעם דעמאָלטיקן „קריזיס אין בונד" — די נייע פּאָליטיש־געזעלשאַפֿטלעכע סיטואַציע, וואָס די ליבעראַלע בורזשואַזיע האָט געירשנט פֿון דער רעוואָלוציע, די נייע פֿאָרמען פֿון פּאָליטישן קאַמף, דאָס פֿריִער געזעלשאַפֿטלעך טויטע בירגערטום אויף דער פּאָליטישער אַרענע פֿון היינט, נייע אָרגאַניזאַציאָנעלע פֿאָרמען פֿון אַרבעטער־קלאַס.

אין זעלביקן מאָרגנשטערן — אַ ריי אַרטיקלען: „די דריטע דומע“; „דריי דעקלאַראַציעס“ (וועגן דער דומע); „די דומע פֿון פּאָליטישע עקספּראָפּריאַטאָרן“ (שאַרפֿע פּאָלעמיק מיט די ס. ס.—זיי פּרוּוון אַרויפֿצוּוואַרפֿן אויפֿן „בונד“ אַלע צרות פֿון דער רעאַקציע און קאָנטררעוואָלוציע).

„די נאַציאָנאַלע פֿראַגע און די נאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען“ —זאַמלבוך: די פֿאָרמען פֿון דער נאַציאָנאַלער באַוועגונג (רוסיש), פּעטערבורג, 1910.

אַ גרויסע, אויספֿירלעכע אַרבעט, דערשײַנט אויף ייִדיש צום ערשטן מאָל אין דעם דאָזיקן בוך.

די נײַע צײַט — זאַמלביכער פֿון „בונד“, ווילנע, 1909.

אין די נ"נ 5־6 אַרטיקל: „נאָטיצן וועגן נירנבערגער פּאַרטייטאָג“ (פֿון דער דײַטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי), אונטערן פּסעוודאָנים מ. וויניצקי (מעדעמס פּסעוודאָנים אויף די צוזאַמענפֿאָרן פֿון „בונד“ און פֿון ר. ס. ד. אַ. פּ.); אין נומער 7 אַרטיקל „וועגן רוסישן נאַציאָנאַלן געזיכט“ (אונטער אַזאַ נאָמען איז אין יענע יאָרן אָנגעגאַנגען אַ ברייטע פּאָלעמיק אין דער ליבעראַלער רוסישער פּרעסע וועגן די אייגנשאַפֿטן פֿון רוסישן נאַציאָנאַליזם — דעמאָלט נאָך גאָר אַ נײַע פּראָבלעם.

„די ייִדישע קהילה“ — זאַמלבוך צײַט־פֿראַגן נ' 2, ווילנע, 1910.

די פֿראַגע וועגן כאַראַקטער, קאָמפּעטענץ פֿון די קהילות, באַציִונג פֿון „בונד“ צו זיי — איז נאָך דער רעוואָלוציע־צײַט פֿון 1905 געשטאַנען אויף דער טאָג־אָרדענונג; מעדעם זאָגט זיך אַרויס פֿאַר אויסברייטערן די קאָמפּעטענץ פֿון די קהילות, אַרײַננעמען, למשל, אַזאַ פֿראַגע ווי רעגולירן די עמיגראַציע אאַז"וו.

„נאַציאָנאַליזם אָדער נייטראַליזם“ (דיסקוסיע־אַרטיקל), זאַמלבוך צײַט־פֿראַגן, נ"נ 3־4, ווילנע, 1910, איבערגעדרוקט אין זאַמלבוך זכרונות און אַרטיקלען, וואַרשע, פֿאַרלאַג „ייִדיש“, 1917.

פּאָלעמיק מיט אַ ליטוואַקן (פּובליציסטישע בריוו אין פֿרײַנד, פּעטערבורג, נ' 189, 1910) און בן אַדירן (בראַשור וועגן פּחדנות פֿון געדאַנק ביים „בונד“); דאָס וואָרט „נייטראַליזם“ נישט צוגעפּאַסט צו דער שטעלונג פֿון „בונד“, נייטיק צו האָבן אַ פּראָגנאָז אין דער ייִדיש־נאַציאָנאַלער פֿראַגע.

„אײַן נאַציאָנאַליסטישער פֿאַרשלאַג“, נויע צײַט (דײַטש), וויסנשאַפֿטלעך וואָכנבלאַט פֿון דער דײַטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, רעדאַקציע קאַרל קויטסקי, אויגוסט 1910.

וועגן פֿאַרשלאָג פֿון מ. אַנין (ס. ס. פּאַרטיי) צו רעפֿאָרמירן דעם סטאַטוט פֿון אינטערנאַציאָנאַל לויט פֿאָרשטייערשאַפֿטן פֿון נאַציאָנאַליטעטן, נישט לענדער און מלוכות. דער פֿאַרשלאָג איז געווען אָפּגעדרוקט אין נ' 14 סאָציאַליסטישע מאָנאַטסהעפֿטע“; אַנין פֿאָדערט שאַפֿן אין אינטערנאַציאָנאַל אַ ייִדישע סעקציע פֿון אַלע ייִדישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אין דער וועלט; מעדעם פֿאַרטיידיקט דעם שטאַנדפּונקט פֿון „בונד“ און דעם אַלטן סטאַטוט פֿון אינטערנאַציאָנאַל.

„דער מאָדערנע אַנטיסעמיטיזמוס אין רוסלאַנד“, נויע צײַט, נאָוועמבער 1910 (דײַטש).

מעדעם רעדט אַרום די נייע דערשיינונגען פֿון אַנטיסעמיטיזם אין רוסלאַנד — פּיאָטר סטרוּווּעס לאָזונג וועגן „נאַציאָנאַלן פּנים“, די אַנקעטע אין פּעטערבורגער טעכנאָלאָגישן אינסטיטוט וועגן דער יידישער גלייכבאַרעכטיקונג (4 פּראָצענט סאָציאַל־דעמאָקראַטישע סטודענטן האָבן געענטפֿערט מיט „ניין“, 12 פּראָצ. סאָצ. רעוו., 35 פּראָצ. קאַדעטן; מעדעם שילדערט די קולטור־באַוועגונג ביי די יידישע מאַסן און ווי עס שטייט ביי זיי די נאַציאָנאַלע פֿראַגע).

„נאָטיצן וועגן דער יידישער נאַציאָנאַלער פֿראַגע“, יעווריייסקי מיר, **סעפּטעמבער** 1909, **פּעטערבורג** (רוסיש).

„די אַלוועלטלעכע יידישע נאַציע“ — אין רוסישן זאַמלבוך: טעאָרעטישע און פּראַקטישע פֿראַגן פֿון יידישן לעבן, **פּעטערבורג** 1911.

איבערגעדרוקט אויף יידיש אין דער זאַמלונג זכרונות און אַרטיקלען, פֿאַרלאַג „יידיש“, וואַרשע 1917.

„די נאַציאָנאַלע פֿראַגע אין רוסלאַנד“ — וויעסטניק יעווראָפּי, **אויגוסט—סעפּטעמבער** 1912 (רוסיש).

„די יידן־פֿראַגע אין רוסלאַנד“ — וויעסטניק יעווראָפּי, **אַפּריל**, 1911 (רוסיש).

„דער גורל פֿון דער רוסישער רעוואָלוציע“ — זאַמלבוך אונזער שטימע I, **וואַרשע, אויגוסט**, 1918.

גרויסער אַרטיקל אין 9 קאַפּיטלען, רעדט אַרום דעם גאַנצן פֿאַרלויף פֿון דער רעוואָלוציע, די ראָל פֿון דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, קאַמף צווישן באָלשעוויזם און מענשעוויזם, די סאָציאַליזאַציע און דאָס דאָרף, די פּערספּעקטיוון.

„דער נאַציאָנאַלער סעפּאַראַטיזם“—זאַמלבוך אונזער שטימע, II, **וואַרשע**, 1919.

באַהאַנדלט די פֿראַגן: זעלבסטבאַשטימונג פֿון פֿעלקער, סעפּאַראַטע מלוכות, נאַציאָנאַליטעטן־מלוכה.

„אויף קרומע וועגן“ (**פּסעוודאָנים ג. ר אָ ף**) — **בלעטלעך** געשיכטע, אונזער שטימע, II, וואַרשע, 1919.

וועגן אָפּשפּליטערונגען אין דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג, ערשטע „אָפּאָזיציע“ אין ווילנע, „זובאַטאָווששינע“ און אַנד.

„ציוניזם און פּאַלעסטינע“ — אונזער שטימע, I, וואַרשע, 1918.

מעדעם באַהאַנדלט דריי דערשינענע בראָשורן: 1) בן־צבי (אַבנר) — „ארץ ישראל אַלס לאַנד פֿון קאָלאָניזאַציע“; 2) י. לעווין — „צי איז מעגלעך אַ יידישע קאָלאָניזאַציע אין פּאַלעסטינע“ (זאַמלונג פֿון אַרטיקלען אין ווילנער יידישע וועלט, דערשינען אין אַמעריקע ווי אַ בראָשור מיט אַ הקדמה פֿון אַ. ליטוואַק); 3) אַ. מערעזשין — „בונד און ציוניזם“.

„ביבליאָגראַפֿישע נאָטיצן“ — אונזער שטימע, II, וואַרשע, 1919.

באַהאַנדלט די בראָשורן 1) מ. אַנין — „דער וועג פֿון יידישן פּראָלעטאַריאַט“ (ס״סיזם, טעריטאָריאַליזם); 2) „דער אינטערנאַציאָנאַל און די יידן־פֿראַגע“ — אויסגאַבע פֿון פּועלי־ציון וועגן פּאַלעסטינער קאָלאָניזאַציע, רעזאָלוציע פֿון אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע קערפּערשאַפֿטן וועגן ציוניזם (ענגלישע לייבאָר־פּאַרטיי, האָגער קאָנ־

פֿערענץ פֿון סאָצ. פּאַרטייען פֿון נייטראַלע לענדער אין 1916, האָלענדיש־סקאַנדינאַווישער קאָמיטעט, 1917, אַמעריקאַנער אַרבעטער־פֿעדעראַציע, 1916, און אַנד.).

„נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע“ — אונזער שטימע, I, אויגוסט, וואַרשע, 1918.

קריטישע אָפּהאַנדלונג איבער די בראָשורן: „קהילה־פֿראַגן“ — בן־אַדיר; „אונזערע נאַציאָנאַלע פֿאָדערונגען“ — יעקב לעשטשינסקי; „וואָס איז אַזוינס נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע“ — ש. קאַפּלאַנסקי; מעדעם רעדט אַרום די ס״סישע, סיימיסטישע און פּועלי־ציוניסטישע קאָנצעפּציעס אין דער פֿראַגע פֿון נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע.

„פֿון דער דייטשער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי“ — אונזער שטימע, II, וואַרשע, 1919.

גרינטלעכער איבערזיכט פֿון די טאָג־פּראָבלעמען, וואָס ווערן באַהאַנדלט אין די דייטשע סאָציאַליסטישע זשורנאַלן און צייטונגען: נויע צייט, קאַמף, סאָציאַליסטישע אויסלאַנדס־פּאָליטיק, לייפּציגער פֿאָלקסצייטונג און אַנד.

„דער שלום“ — אונזער צייט, זאַמלהעפֿט, וואַרשע, נאָוועמבער 1920 (פּסעוודאָנים (וו — ק י).

מעדעם רעדט אַרום דעם פּויליש־סאָוועטישן שלום.

„די צעשפּאַלטונג פֿון פּועלי ציון“ — אונזער צייט, וואַרשע, נאָוועמבער 1920 (פּסעוודאָנים: בן דוד).

„די פּאַריזער קאָמונע“ — אַרבעטער־לוח, וואַרשע, 1921 (פּסעוודאָנים וו—ק י).

געשיכטלעכע אָפּהאַנדלונג וועגן דער פּאַריזער קאָמונע צום 50טן יאָרצייט (1871—1921).

„אַהרן ליבערמאַן“ — אַרבעטער לוח, וואַרשע, 1921 (איניציאַלן וו. מ.).

וואָגיקער אַרטיקל וועגן די ערשטע יִדישע סאָציאַליסטן אין די 70ער יאָרן, אַהרן ליבערמאַן, זיין עפּאָכע און טעטיקייט אין ווין און לאָנדאָן; צום 40טן יאָרצייט פֿון אַ. ליבערמאַן.

זכרונות און אַרטיקלען — פֿאַרלאַג „יִדיש“, וואַרשע 1917.

אין דער דאָזיקער זאַמלונג גייען אַריין: 1) „טורמע זכרונות“ (געשריבן אין דער פֿאָרם פֿון בריוו צו אַ פֿריינד, 9 בריוו, 2) „נאַציאָנאַליזם, אַסימילאַציע און סאָציאַל־דעמאָקראַטיע“ (איבערגעאַרבעט אין אַ פֿאַרקירצטער פֿאָרם פֿון דער בראָשור „נאַציאָנאַלע פֿראַגע און סאָציאַל־דעמאָקראַטיע“); 3) „די אַלוועלטלעכע יִדישע נאַציע“; 4) „נאַציאָנאַליזם אָדער נייטראַליזם“; 5) „טיפֿער אין לעבן“ (אויפֿקלערונג וואָס מיינט „נייטראַליזם“, פּראָגראַם־פּונקטן וועגן שול־ און קולטור־פֿראַגעס, רעזאָלוציעס פֿון „בונד“ וועגן די דאָזיקע פֿראַגעס און אַנד.); 6) „נאָך אַמאָל מיר און אונזער נאַציאָנאַליזם“ (דער חילוק צווישן נאַציאָנאַליזם און קלאַסנקאַמף, אונזערע נאַציאָנאַלע פֿאָדערונגען גייען אַרויס פֿון די קלאַסן־אינטערעסן); 7) „יִדיש“ (ראָל פֿון יִדישער שפּראַך פֿאַרן באַוווסטזיניקן יִדישן אַרבעטער).

אין „קליינעם פֿאָרוואָרט“ צו דעם זאַמלבוך שרייבט מעדעם, אַז ער האָט אויסגעקליבן דאָ בלויז יענע אַרטיקלען, וואָס באַהאַנדלען די „פּרינציפּיעלע אָוועקשטעלונג פֿון דער נאַציאָנאַלער פֿראַגע בכלל און פֿון דער יִדישער בפֿרט“.

צו דער זאַמלונג איז צוגעגעבן דאָס בילד פֿון מחבר און זיין ביאָגראַפֿיע (14 זייטן), געשריבן פֿון דוד קאַסעל.

פֿון מיין נאָטיץ־בוך, — זאַמלונג פֿון אַרטיקלען, וואַרשע 1920.

אין דער הקדמה שרייבט מעדעם: „אין משך פֿון די 4 יאָר, וואָס עס האָבן עקסיסטירט די „לעבנספֿראַגן“ — פֿריִער אַלס וואָכנבלאַט, דערנאָך אַלס טעגלעכע צייטונג — האָב איך דאָרטן אָפּגעדרוקט הונדערטער אַרטיקלען, דער גרעסטער טייל געווידמעט די לויפֿנדיקע טאָג־געשעענישן... צווישן די פֿיל אַרטיקלען איז פֿאַראַן אַ היפּשע צאָל אַזעלכע, וואָס האָבן אַ דויערהאַפֿטן אינטערעס און זענען ווערט מען זאָל מאַכן פֿון זיי אַ בוך... דער לעזער וועט דאָ געפֿינען אַרטיקלען וועגן די פֿאַרשידנסטע פֿראַגן; נישט געקוקט אויף די פֿילפֿאַרביקייט פֿון די טעמעס, איז דאָ פֿאָרט פֿאַראַן אַן אינערלעכע איינהייט, אַן אינערלעכע גאַנצקייט, איין אַלגעמיינע ליניע און איין אַלגעמיינע שטימונג... יעדעס בוך האָט זיין נשמה...“

די זאַמלונג איז איינגעטיילט אין פֿיר אָפּטיילונגען: 1) בלעטלעך צייט־געשיכטע, אַנטהאַלט 12 אַרטיקלען: „דאָס היסטאָרישע יאָר“; „אַן אילוזיעס“; „דער ערשטער יאָרטאָג“; „חבר, אייל זיך צו“; „ניי־יאָר מחשבות“; „אַ נייע תקופֿה“; „שאָלעכץ“; „די אויפֿגעוואַכטע חיה“; „צו פֿרי“; „אַן אַ זייט“; „דעמאָקראַטיע און ראַטנמאַכט“; „דאָס נייטיקסטע“. 2) דער ציוניזם, 5 אַרטיקלען: „דאָס איז דער ציוניזם“; „די ציוניסטן זענען גערעכט“; „רייזע־פֿיבער“; „די פֿאַרבלאָנדזשעטע“; „צעשטערטע חלומות“. 3) אויף די פֿרישע קברים, 2 אַרטיקלען: „פּרץ און מיר“; „יעקב דינעזאָן“. 4) ליכט און שאָטנס, 4 אַרטיקלען: „אַן אַלטער פֿעלער“; „אויף אַ גליטשיקן וועג“; „סעקטאַנטן“; „דער בונד“.

פֿון מיין לעבן — אויטאָביאָגראַפֿיע, צוויי בענד, ניו־יאָרק 1923.

די אויטאָביאָגראַפֿיע האָט מעדעם פֿריִער געדרוקט אין „פֿאָרווערטס“; נאָך זיין טויט האָט אַ ספּעציעלער קאָמיטעט זי אַרויסגעגעבן אין צוויי גרויסע בענד (338 און 336 זייטן) מיט אַ ריי בילדער. „פֿון מיין לעבן“ איז געשילדערט אויפֿן פֿאָן פֿון דער יידישער און אַלגעמיינער רוסלענדער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג. נישט אָפּצוטיילן איז מעדעמס פּערזענלעכקייט פֿון די דאָזיקעביידע עלעמענטן, אַזוי אַז ביידע בענד זענען אויך גלייכצייטיק אַ שטיק געשיכטע פֿון „בונד“ און פֿון דער רוסלענדער ס. ד. אַ. פּ. ביזן יאָר 1915.

*

די רשימה נעמט, לײדער, נישט אַרום אַלץ, וואָס מעדעם האָט געשריבן אין משך פֿון זיין קורצן, אָבער אַזוי פֿרוכטבאַרן און אינטענסיוון לעבן; פֿיל בונדישע אויסגאַבן (למשל, אַטקליקי בונדאַ, דערשינען אין זשענעווע אין די יאָרן 1909—1911, אינפֿאָרמאַציאָני ליסטאָק, זשענעווע, 1912—1915), האָב איך, לײדער, דאָ אין ערגעץ נישט געקאָנט באַקומען. עס זענען אויך נישט אויסגערעכנט די צייט־אַרטיקלען אין דער ווילנער בונדישער פֿאָלקסצייטונג, האָפֿנונג, נאַשע סלאָוואָ און נאַשאַ טריבונאַ, ווי אויך די בירגערלעך־דעמאָקראַטישע יעווריעסקי מיר, יעווריעסקאָיע אָבאָזרעניע פֿון די יאָרן 1908—1910 א״אַנד.

אנאנסן

זייט איר און אייער פאַמיליע פאַרזאָרגט אין פאַל פון נויט?

זייט איר פאַראינטערעסירט אין וויכטיקע קולטורעלע און געזעלשאַפטלעכע טעטיקייטן?

זייט איר פאַראינטערעסירט אין אַן אָרגאַניזאַציע וואָס איז זייער אַקטיוו פאַר די יידישע מאַסן דאָ און אומעטום?

מיר זיינען זיכער, אַז איר זייט אין דעם אַלעמען פאַראינטערעסירט!

שליסט זיך אָן אין אַרבעטער־רינג אויב איר באַלאַנגט נאָך ניט. זעט, אַז אויך אייערע באַקאַנטע, קרובים, קינדער, זאָלן זיך אָנשליסן.

דער ארבעטער־רינג

אַ פּראָגרעסיווער יידישע אַרבעטער און פאָלקס־אָרדן

פאַר יונגע און דערוואַקסענע — פאַר פרויען און מענער — פאַר יידיש־שפּרעכנדע און ענגליש שפּרעכנדע — אַן אָרדן פאַר דער גאַנצער משפחה!
מיטגלידער ווערן אויפגענומען אין עלטער פון 16 ביז 55 יאָר.

:: פאַרמאָגט ::

8,500,000 דאלער
72,000 מיטגלידער
760 בראַנטשעס

א סאַניטאַריום אין ליבערטי
160 קינדער שולן

א פאָנד פאַר אלטע מיטגלידער
פאַרשידענע בענעפיטן

נאָך אינפאָרמאַציע זיך ווענדן:

THE WORKMEN'S CIRCLE

175 East Broadway New York, N. Y.

פילאַ א. ר. סיטי און דיסט. קאָמיטע

415 סאַוט 19טע סטריט

א. שארף, טשערמאַן מ. שאַפירא, סעקרעטאַר־קאַסירער

ה. סיגל, פענסילווייניע נאַציאָנאַלער דירעקטאָר

אָרגאַניזאַציאָנס און יוגנט קאָמיטע

מ. לעווינסאָן, טשערמאַן
מ. שאַפירא, סעקרעטאַר

צענטראַלע שול פאַרוואַלטונג

ד. רעוויזין, טשערמאַן
ז. עטינגער, סעקרעטאַר־קאַסירער

געזעלשאַפטלעכע קאָמיטע

ס. טראַכטמאַן, טשערמאַן
ד. בראַגינסקי, סעקרעטאַר

קעמפּ קאָמיטע

פ. קאַץ, טשערמאַן
י. טראַפּאַוער, סעקרעטאַר

קולטור און כאָר קאָמיטע

ל. לעווענסאָן, טשערמאַן
ע. וויימאַן, סעקרעטאַר

מעדיקאַל דעפּאַרטמענט

י. סמעלאָוו, טשערמאַן
י. טאָמאַר, סעקרעטאַר

סאָשעל סורוויס קאָמיטע

ה. בערגער, טשערמאַן
ס. טראַכטמאַן, סעקרעטאַר
א. שארף

פרויען קאָמיטע

מרס. לעווינסאָן, טשערלעידי
מרס. לינעצקי, סעקרעטאַרין

סעמעטערי קאָמיטע

דזשיי. שינדעל, טשערמאַן
ס. ברעסלי, סעקרעטאַר

דזש. גאָספילד, טשערמאַן פון כאָר

די פרויען קאָמיטע פון א. ר.

באַגריסן די לײדיס אָקזילערי מיט די מיטגלידער פון װלאַדימיר מעדעם—מאָריס זיגמאַן ברענטש 124 א. ר., צו זײער יום־טוב פון דעם 20טן יובילײ.

מרס. ר. לעװינסאָן, טשערלײדי
מרס. ר. לינעצקי, סעקרעטאַר
מרס. בראַהינסקי, קאַסירער

אַ גרוס צו די מיטגלידער פון מעדעם־זיגמאַן ברענטש 124 אַרב־רינג צו אײער 20־יאָריקן יובילײ

מעדיקאַל דעפּאַרטמענט

פון אַרבעטער־רינג

י. סמעלאָװ
טשערמאַן

י. טאָמאַר
סעקרעטאַר

זײט געגריסט צו אײער צװאַנציק־יאָריקן יובילײ

ניוספּײפּער קעריערס יוניאָן

פּ. זאָלאָטניצקי —— טשערמאַן
דזש. באַומאַן —— װײס־טשערמאַן
ד. בראַגינסקי —— רעק. סעקרעטאַר
מ. פּערלמוטער —— סעק.־טרעזש.

זײט געגריסט מיטגלידער פון דעם מעדעם־זיגמאַן ברענטש 124 א. ר., צו אײער 20־יאָריקן יובילײ און פירט אָן מיט מער ענערגיע אײער סאָציאַליסטישע און געזעלשאַפטלעכע טעטיקײט.

סענטראַל ברענטש

יידישער סאָציאַליסטישער פאַרבאַנד

ס. טראַכטמאַן, טשערמאַן
ס. ברעסלי, פינאַנס סעקרעטאַר
ה. סיגעל, רעקאָרד. סעקרעטאַר
דזשיי. סעמסער, קאַסירער

פילא. סעמעטערי קאָמיטע

אַרבעטער רינג

דרײ־און־פערציק יאָר א. ר. עקזיסטענץ

מיר באַגריסן די גרױסע משפּחה פון דעם װלאַדימיר מעדעם־מאָריס זיגמאַן ברענטש 124 אַרבעטער־רינג, צו אײער שמחה פון 20 יאָריקן עקזיסטענץ.

אין דער צײט האָט איר באַװיזן צו זײן אַקטיװ אין אַלע טײלן פון דער באַװעגונג. מיר האָפן, אַז די אַקטיװיטעט װעט אָנגעהאַלטן װערן.

דזש. שינדעל, טשערמאַן
ס. ברעסלי, סעקרעטאַר
ד. מילאָװסקי, טרעזשורער

די קעמפּ „האָפנונג“ קאָמיטע

באַגריסט די טוער און מיטגלידער פון דעם װלאַדימיר מעדעם־מאָריס זיגמאַן ברענטש 124 א. ר., צו דעם 20־יאָריקן יובילײ. איר זײנט געװען דערפאָלגרײך אין דער פאַרגאַנגענהײט. מיר װינטשן אײך נאָך מער ערפאָלג אין דער צוקונפט.

פיליפּ קאַטץ, טשערמאַן
איזידאָר טראָפּאױער, סעקרעטאַר

רעגיסטראַציעס פאַר קינדער װערן שױן אָנגענומען. ספּעציעלע פּרײזן פאַר די קינדער װאָס װעלן זיך רעגיסטרירן ביזן 15טן מאַי.

ברענטש 81 אַרבעטער-רינג

צום 20־יאָריקן יובילעאום פון וולאַדימיר מעדעם־מאָרים זיגמאַן ברענטש 124 א. ר., שיקן מיר אונדזער וואַרימען גרוס און ווינטשן דערפאָלג אין דער ווייטערדיקער אַרבעט.

דזש. שינדעל, טשערמאַן
וו. סאלקין, פינאַנס סעקרעטאַר
ס. בראַון, רעקאָרדינג סעקרעטאַר
מ. פלידער, טרעזשורער
ר. בערסאָן, מעדיקאַל אָפטיילונג

ברענטש 138 אַרב. רינג, לײדיס אָקזילערי, שול נו. 6 און דער אָפטאַנער צענטער

באַגריסן דעם מעדעם־זיגמאַן
ברענטש 124 אַרבעטער־רינג
צו זייער 20־יאָריקן יובילעאום.

ברענטש 209 אַרב.-רינג

באַגריסט דעם מעדעם־זיגמאַן ברענטש נו. 124 אַרבעטער־רינג, צו זיין צוואַנציק־יאָריקן יובילעאום.

דזש. באומאַן, טשערמאַן
דר. גרינסטיין, סעקרעטאַר

זייט געגריסט פריינד פון מעדעם־זיגמאַן בר. 124 א. ר., צו אייער 20־יאָריקן יובילעאום. זעצט פאָר אייער טעטיקייט צו העלפן יעדן, און לאָמיר ווייטער פאַרשפרייטן דעם סאָציאַליסטישן געדאַנק פאַר אַ שענערער און בעסערער אָרדנונג אויף דער וועלט.

פריינד און פריינדין
ב. שערמאַן און טאָכטער
5800 פיין סטריט

א הארציקע
באַגריסונג
פון דעם
טשערמאַן
פון דער
צענטראַלער
שול־פאַרוואַלטונג

ד. רעווזין
מעמבער
ברענטש 76 א. ר.

די צענטראַלע שול פאַרוואַלטונג

צוזאַמען מיט די לאָקאַלע שולן

באַגריסן הארציק דעם מעדעם־זיגמאַן ברענטש 124 אַרבעטער־רינג, צו זייער 20־יאָריקן יובילעאום.

מיר האָפן נאָך לאַנגע יאָרן צוזאַמען אַרבעטן פאַר די מענטשלעכע אידעאַלן וועלכע איז אונדז אַלעמען ליב און טייער.

ד. רעווזין, טשערמאַן
ס. עטינגער, סעקרעטאַר־קאַסירער

זייט געגריסט, חברים פון בר. 124 א. ר., צו אייער יום־טוב, און זאָל אייער אַרבעט אַלעמאָל געקרוינט ווערן מיט דערפאָלג.

הערשעל
און מאַשא
טייטעלמאַן
מעמבערס פון שול־קאָמיטעט און מיטגליד פון בר. 273 אַרבעטער־רינג

JOINT BOARD

CLOAK & SKIRT MAKERS' UNION

STEELE BUILDING 124 N. 15th STREET

Phone, RITtenhouse 9988

Greetings

The splendid achievement of the Workmen's Circle is well known to our Union.

In this difficult hour when our children are fighting on the far-flung battlefields for a better and free world, we American soldiers of production, who provide men, material, money and a great deal of morale are happy to extend the warmest Trade Union solidarity to the members of Medem-Sigman Branch 124 W. C.

Let us, combined and united, build a much stronger Trade Union movement and Workmen's Circle organization under the American flag.

Fraternally yours,

HARRY DORDICK, Manager
MORRIS LEVIN, Chairman
SIMON DAVIDSON, Secretary

פילאַדעלפיער קלאָוקמאַכער

מיטגלידער פון ברענטש 124 א. ר.

J. BORNIACK 5525 Pentridge Street—Gra. 5845
B. BLUMENSTOCK 2841 W. Huntingdon Street
L. BULKIN 6104 Locust Street—Gra. 7955
S. BECKER 4936 N. Warnock Street—Gla. 1796
M. DORDICK 2507 N. 31st Street—Sag. 8465
H. DORDICK 2507 N. 31st Street—Sag. 8465
S. DANDY 5947 Christian Street—All. 5328
S. EISENBERG 427 McClellan Street—How. 5031
R. ENGEL 6902 Woodland Avenue—Bel. 0116
H. FINTELL 314 S. Frazier Street—All. 9763
S. FISHER 5850 Catharine Street—All. 7663
S. GREEN 881 N. 7th Street
N. GARBER 2611 N. 30th Street—Sag. 7469
B. ISRAEL 5325 Berks Street—Gre. 1315
E. COBAT 1921 Reed Street—Dew. 7531
B. KASSELMAN 2559 N. Dover Street—Bal. 6775
E. KOLKIN 4608 N. 11th Street—Mic. 6595
I. MATZ 1509 N. Franklin Street—Pop. 0337
J. RUSSEL 3005 W. Susquehanna Avenue—Fre. 3207
G. RUBIN, V. Pres. I.L.G.W.U., 3 W. 16th St., New York
M. CHAITLIN 2503 N. 31st Street
B. STEIN 5254 Lebanon Avenue—Tri. 8272
M. SIEGEL 2454 N. 31st Street—Bal. 2559
F. TRACHTENBERG 2217 N. Wanamaker Street—Tri. 4391
A. WIENER 5424 Tabor Road
E. SALTZMAN 4811 N. 11th Street—Mic. 6976
J. SALTZMAN 4811 N. 11th Street—Mic. 6976

Best Wishes to

MEDEM-SIGMAN BRANCH

Workmen's Circle

MAY YOUR PUBLICATION OF THE LIFE OF TWO GREAT LABOR LEADERS BE CROWNED WITH SUCCESS.

PHILADELPHIA
WAIST & DRESS
JOINT BOARD
I. L. G. W. U.

128 N. TENTH STREET
PHILADELPHIA, PA.

* * *

SAMUEL OTTO
Manager

MILLINERY WORKERS UNION

LOCAL No. 45

Fraternal Greetings on Your Twentieth
Jubilee Anniversary.

BEN COHAN,
Business Manager

CAP MAKERS UNION Local No. 6

PHILADELPHIA

Greetings and best wishes from Officers and
Members of Our Organization

SIMON M. LENO, *Secretary*
MAX BINDER, *Financial Secretary*
WILLIAM SHERLIS, *Treasurer*

JOINT COUNCIL

Ladies' Tailors, Alteration Workers and Custom Dressmakers — Local 79 *and* Sportswear, Ski-Suits and Waterproof Garment Workers Union — Local 246

Steele Building — 124 North 15th Street
RITtenhouse 7005

Greets Its Members to the 20th Jubilee of the Vladimir Medem-Morris Sigman Branch Number 124, Workmen's Circle.

LOUIS BULKIN, *Manager* — LOUIS T. ROMANOLI, *Chairman*

בעקער יוניאָן לאָקאַל 201

International Union Made (REGISTERED)

415 ס. 19טע גאס — טעלעפאָן, קינגסלי 2826

באַגריסט האַרציק דעם וולאַדימיר מעדעם - מאָריס זיגמאַן ברענטש 124 פון אַרבעטער־רינג, צו דער געלעגנהייט פון זיין 20 יאָריקן יובילעאום. ביי דער געלעגנהייט ווילן מיר אויסדריקן אונדזער דאַנקבאַרקייט צו אייך, מיטגלידער פאַר אייער מאָראַלישער הילף צו אונדזער אָרגאַניזאַציע, און מיר האָפן אַז אייערע מעמבערס וועלן אויף ווייטער אָנהאַלטן די זעלבע הילפע—

☛ עסן ברויט מיט דעם יוניאָן לייבעל ☚

מיט גרויס האָפנונג אין אייער ווייטערדיקער אַרבעט—

די אָפיסערס פון דער בעקער יוניאָן לאָקאַל 201

SAMUEL RUDOW

MRS. RUDOW

:: GREETINGS ::

THE PHILA. MEN'S CLOTHING CONTRACTORS' ASSOCIATION

To the Twentieth Jubilee of the
Vladimir Medem-Morris Sigman
Branch 124 — Workmen's Circle

SAMUEL RUDOW - - - - - - - - *Manager*
MARIO RANIERI - - - - - - - - *President*

12 South Twelfth Street
Philadelphia — Penna.

FOR DEFENSE
BUY
UNITED
STATES
SAVINGS
BONDS
AND STAMPS

Greetings from

Children's Dress, Infants' Wear, Housedress and Bathrobe Makers Union

LOCAL 91 I.L.G.W.U.

AMERICAN FEDERATION OF LABOR

932 Broadway New York

Telephone GRamercy 7-3146

HARRY GREENBERG
Manager-Secretary

KNIT GOODS
WORKERS' UNION
LOCAL No. 190

International Ladies' Garment
Workers' Union

●

2158 N. Broad Street
STE. 3811 Park 2841

J. SCHWARTZ, *Manager*

RITtenhouse 3090 Race 3787

ALEXANDER
S. COHEN

INSURANCE

●

1017 City Centre Building
121 N. Broad Street

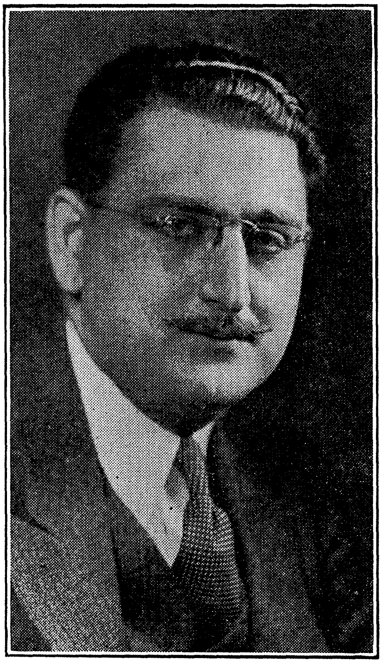

Syme and Simons

Market St. Nat'l Bank Bldg.
LOCust 5330

מ. הערבערט סיים

מעמבער פון ברענטש 124 א. ר.
און באקאנטער ארבעטער-לאָיער

באַגריסט האַרציק די גרויסע משפחה
פון דעם מעדעם - זיגמאַן בר. 124
אַרב.-רינג, צום צוואנציק - יאָריקן
יובילײ און ווינטשט דעם ברענטש
אָנצופירן נאָך לאַנגע יאָרן די גוטע
געזעלשאַפטלעכע טעטיקייטן.

Compliments of

LOUIS EDELSON

Cloak Manufacturer

TWENTY-SECOND AND ARCH STREETS

מיר שיקן אונדזער האַרציקע באַגריסונג צו אַלע מעמבערס פון וולאַדימיר מעדעם־מאָרים זיגמאַן ברענטש 124, ארב. רינג, צום 20־יאָריקן יובילײ.

מיר זײנען זיכער, אַז יעדער אײנער פון ברענטש וועט אויף ווײטער אַלעמאָל בײטראָגן זײן טײל אַרבעט, צו מאַכן דעם אַרבעטער־רינג נאָך שענער און שטאַרקער.

— אײערע נאָענטע פרײנד —

די באָרד אָף דירעקטאָרס

פרענדס מיוטשועל אַסאָסיאײשאָן

FRIENDS MUTUAL ASSOCIATION

415 SOUTH 19th STREET

א פרײנדלעכע פאמיליע קאָאָפּעראטיווע
(אונטער דער פירערשאַפט פון אַקטיווע מיטגלידער פון בר. 124 אַרב.־רינג)

שפּאָרט בײ אונדז געלד—אַבסאָלוט זיכער.

לײט בײ אונדז געלד—ברודערלעכע באַהאַנדלונג.

קויפט בײ אונדז קוילן—אויף דעם געװײנלעכן פרײז פון די גרעסטע קוילן קאָמפּאַניס.

זאָרגט ניט פאר געלד—איר צאָלט דערפאַר װעכנטלעך. אַלע פּראָפיטן װערן אומגעקערט צו די מיטגלידער אײן מאָל אין יאָר.

ווערט א מיטגליד אין אונדזער משפּחה!

מיר מיטן יעדן מאָנטיק אָוונט, אין לײבאָר עדיוקײשאָנאַל צענטער,
415 סאַוט 19טע סטריט

באַאמטע

ל. פּראָטאַס, פּרעזידענט — מ. שאַפּירא, סעקרעטאַר
ל. ליפּין, טרעזשורער — א. גאָלדבערג, געהילפס־סעקרעטאַר

באָרד אָף דירעקטאָרס

וו. רײזבאָרד — סעם באהר — ה. דאנקאָף

BUILD WITH YOUR BUILDERS

I. Shechtman

J. Shechtman

SCHECHTMAN BROTHERS

Builders and Contractors

SINCE 1915

S. W. CORNER
SIXTH STREET AND GIRARD AVENUE
Phones: MARket 0117 :: Park 4313

Residence
Isadore Schechtman
1540 N. 6th Street
STE. 5416

Residence
Joseph Schechtman
1734 N. 7th Street
FRE. 2362

LOMbard 2217-18 Park 4481-84

Atlas Lumber Co.

S. W. Corner
5th and Poplar Streets

Greetings . . .

MAX HERLICH

A Friend of
ISADORE SHECHTMAN

Compliments of

MR. & MRS. J. BUDOFF

ASHER & SONS, INC.

FUNERAL DIRECTORS

1309 NORTH BROAD STREET

ALFRED R. GREENSTEIN, *Treas.* STEVENSON 3700

COMPLIMENTS OF

JOE SCHWARTZ

2158 N. BROAD STREET

Philadelphia, Pa.

Market 5110-5111 *Open Sundays*

Montefiore Cemetery Br. Fox Chase

ART MONUMENT NOVELTY CO.

Monuments in Marble and Granite

Office and Works: 1006 North 4th Street

B. ZOLOTH Evenings Call Waverly 4365

Market 3230 Park 3165

FOX PETROLEUM PRODUCTS, INC.

GULF FUEL OIL — KEROSENE

870 N. FRANKLIN STREET

Philadelphia, Pa.

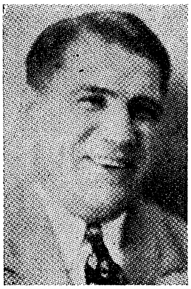

Park 1339 Fre. 3376
Notary Public
Tags, 24-Hr. Serv.
HARRY PICHNEY
Insurance Agency
1851 N. 7th St.
Revoked Driver's License and Bonds Secured
Auto Insurance
North of Diamond Street
Suburban Rates

אונדזער דאַנק
און אַנערקענונג
צו פריינד
א. ליסם
פאַר
אויסצייכנונג
אין זאַמלען
די אַנאָנסן.
בר. 124 א. ר.

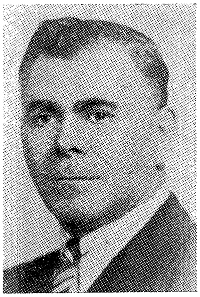

MARket 4090 Park 5368
MARket 4091 Park 5369

CARDONICK'S

Insured Delivery Service

Penna. P. S. C. 33320

DAILY SERVICE TO PHILADELPHIA,
CHESTER AND MARCUS HOOK

S. E. Corner
New Market & Brown Sts.

Compliments of

I. Krasnov & Sons

SURE FIT PRODUCTS CO.

Bethlehem, Pa.

Stevenson 7672 Park 4315

VIC HENDLER

Wholesale Distributor

GILLETTE TRUCKS &
PASSENGER TIRES

LUBER-FINERS

8th & DIAMOND STS.

R. DURST

L. CHESSLER

Manufacturer of

MILITARY HEADWEAR

1007-11 Market Street

Reg. 1271 Park 3843 Main 2109

A. LISSANSKY

Immediate Delivery Service
All Cargoes Insured

2037 North 8th Street

APAX UPHOLSTERY

1936 Germantown Ave.

Greetings from

Columbia Waste Material Co., Inc.

Philadelphia, Pa.

Regent 2915

MEYER BLACK

Roofing — Cornice Work

143 W. Girard Avenue

DAVID RESNICK

"Master Builders" for 30 *Years*

5247 Jefferson St. Gre. 4721

Compliments of

GEORGE SCHECHTMAN,
ESQ.

A. STEIN

. . . *Signs* . . .

710 Morris St. How. 2619

Compliments of

M. FLEISHER

1531 North 8th Street

Compliments of

I. PINCUS

W. C. Branch 150

LOMbard 2390 Main 5010
Residence, Gre. 1770

LOUIS J. GROSS

Director Jewish Program

WHAT

539 Ledger Building
6th & Chestnut Streets

Walnut 5447 Main 0697

GLOBE WINDOW CLEANING CO.

CLEANING OF
ALL DESCRIPTIONS

Established 1910

221 SOUTH 8th STREET

M. ANGERT

Member of Medem-Sigman
Branch 124, Workmen's Circle

LOMbard 5965

Franklin Cushion & Drapery Company

Manufacturers of

Customized Slipcovers

811 Chestnut Street

Main 2109

Goodimade Waist & Dress Company

Manufacturers of

Blouses and Sports Wear

831-33-35 Cherry St.

JACK SELTZER

Manufacturers of

Wool and Cotton Waste

6201 Castor Ave.

Cum. 9160

Warehouse: 412 S. 6th St.

B. C. FRIEDMAN & SONS

מצה בעקעריי

616 to 624 South 7th Street

FOR DELICIOUS SANDWICHES AND FINE DELICATESSEN—STOP AT

H. LIPOFF'S

S. E. Cor. 4th and Monroe Sts.

ADOLA Manufacturing Co.

Blouses, Novelties and Sport Wear

321 North 8th Street

WALnut 5571

SIDILE SPORTSWEAR

Incorporated

1806 E. Venango Street

Compliments from

Med-Vogue Corp.

A FRIEND OF

MR. LISS

Compliments of

A FRIEND

4746 N. Hutchinson St.

Compliments of

KATZ & GOLDMAN

CAPITAL RESTAURANT

631 W. Girard Avenue

Madame DO-RIE'S

CORSET SHOP

Operating Under the Personal Supervision of

Mrs. DORA WEIMAN

We carry a complete line of Popular Brands Foundation Garments.

NEMO
FORMFIT
PRACTICAL FRONT
STYLISH STOUT
FLEXEES
VOGUE
BEAU-SVELTE
CAMP
GOSSARD

We carry a large selection of Popular Brand Brassieres.

BALI

MAIDEN FORM

FORMFIT

W. B. BRASSIERES

Figure Problem Experts

We Are also Equipped to Serve Your Needs —with Surgical, Abdominal Belts and Maternity Garments

DOCTOR'S PRESCRIPTIONS FILLED

805 CHESTNUT STREET
WALnut 2911

אונדזערע האַרציקע באַגריסונג צו אייך— פירער, טוער, און מיטגלידער פון מעדעם־זינגמאַן ברענטש 124 א. ר. צו אונדזער 20טן יובילעאום.

אונדזערע הערצער זיינען אָנגעפילט מיט פרייד, וויסנדיק וואָס פאַר אַ שיינעם רעקאָרד ממשותדיקע רעזולטאַטן אונדזער ברענטש האָט געשאַפן.

מיר שיקן אייך אונדזער האַרציקן מזל־טוב צו אונדזער יום־טוב, און ווינטשן אייך, אַז די ווייטערדיקע אַרבעט זאָל גיין אויף דעם זעלבן וועג, וואָס פירט צו ליכט, אויפקלערונג און פרייהייט.

מר. און מרס.

לואיס און אַנאַ קאָהן

The Schofield Corp.

"The House of Allen-A Underwear"

525 Market Street

Retails at the

'L' & 'A' Toggery Shop

2100 S. 7th Street

Regent 5943 East 7034

Phila. Saw Dust Co.

Floor and Smoking Saw Dust a Specialty

3048-50 Janney Street

SILVER BROS.

Wholesale Hosiery

37 N. 3rd St. Philadelphia

Compliments of

Med-Vogue Corp.

421 Arch Street

REGAL SHIRTS and SPORTSWEAR

420 MARKET STREET

South Philadelphia Distributors

L & A TOGGERY SHOP

2100 SOUTH 7th STREET

צו אייך, מיינע פריינד, טוער און גרינדער פון ברענטש, שיק איך מיינע האַרציקע גרוסן צום 20 יאָריקן יובל. איך דריק אויס מיין צופרידנהייט מיט דער אַרבעט וואָס איז דורך דער צייט פון אייך אויפגעטאָן געוואָרן. אַלס געוועזענער מיטגליד פון מינסקער ברענטש 305, בין איך געשטאַנען ביי דעם וויגעלע פון דער גרינדונג פון מעדעם ברענטש און האָב דורך דעם ערשטן יאָר מיין חלק אַרבעט בייגעטראָגן צו פאַרפעסטיקן דאָס יונגע בוים וואָס איז פון אונדז מיט פיל מי און אָנשטרענגונג פאַרפלאַנצט געוואָרן.

אין די ווייטערדיקע יאָרן בין איך איבער מאַטעריעלע באַדינגונגען ניט געווען קיין פילאַדעלפיער, אָבער מיט האַרץ און נשמה בין איך שטענדיק געווען פאַרבונדן מיט אייך — און אַפילו פון דער ווייטן האָב איך זייער פיל נחת געהאַט פון דער פיינער און פאַרצווייגטער טעטיקייט פון אונדזער מעדעם־זיגמאַן ברענטש, וואָס האָט דורך דער צייט דערגרייכט באַדייטנדיקע אַנערקענונג און ווערט פאַררעכנט צווישן די חשובסטע ברענטשעס אין פילאַדעלפיער דיסטריקט.

אָט פאַר אַלעם וואָס איר האָט געטאָן דאַנק איך אייך.

צוזאַמען מיט אייך האָף איך אויף בעסערע צייטן אויף דער גאַנצער וועלט.

ל. ביללער

איך דריק אויס מיין וואַרימען דאַנק צו אייך פאַר אייער האַרציקייט, וואָס איז מיר געשענקט געוואָרן אין דעם טאָג פון מיין אומגליק — דער טויט פון מיין באַליבטער פרוי דאָרע.

Michigan 6243

ANNE'S CORSET SALON

Hosiery and Lingerie

4858 North Broad Street

Hilda I. Feig   Anne Sussman

Trinity 4749

A. WEXLER

Painting and Decorating

5337 Arlington Avenue

Greetings from

B. KAUFFMAN

***and* FAMILY**

Members of Br. 124

ברענטש 76 אַרבעטער־רינג

באַגריסט ברענטש 124 צום יום־טוב.

ד. רעוויז, טשערמאַן   מ. דאַווידאָוו, סעק.

Both Phones   Hours by Appointment

DR. WILLIAM GREENBERG

. . . *Dentist* . . .

1812 North 7th Street

BROWN'S SHOE SHOP

Started in 1890

731 West Girard Avenue

Florsheim Shoes and other brands.
Specialize in Corrective Shoes
For Men, Women and Children.
Open Every Evening

Compliments of

MR. & MRS. J. HELZNER

and Family

Greetings from

MR. & MRS. S. KELLEM

(Members Br. 124)

KELLEM'S

Cafeteria and Delicatessen

412 South Street

פאַר אַ גוטן מאָלצייט

לייכטן לאָנטש, אָדער א גוטן דעליקאטעסן איבערבייס—קומט צו

קעלעם'ס

412 סאַוט סטריט

FREDA COHEN
2636 N. Napa Street

DAVID SIMAN
4557 N. 13th Street

SGT. JACK H. COHEN
2636 N. Napa Street

EDITH GROCERY STORE
2649 N. 31st Street

Compliments of
ROBERT GLICKER

ROYAL DAIRY RESTAURANT
408 S. 5th Street Market 9934

Compliments of
RUBIN & COREN
3216 W. York Street

Compliments of
J. DYEN

LOUIS C. DONER
S. E. Cor. 22 & Arch Street

Greetings from

ISRAEL STIEFEL, Esq.

STATE SENATOR

of the Fifth Senatorial District

Law Offices — 12 South 12th Street — Walnut 1112

Greetings from

Mr. & Mrs. B. Feldman

Labor Educational Centre

CAFETERIA

415 South 19th Street

Catering - Banquets - Parties

FREEDMAN'S

FAMOUS DELICATESSEN

Cor. 31st & York Streets

Greetings from

MR. & MRS. S. KALIKA

2455 Sargeant St. Bal. 5285

BROWN'S

CAFETERIAS AND BARS

N. E. Cor. Broad & Race Sts.

804 Arch Street

KROPP'S GARAGE

AUTO REPAIRS

2020 North 6th Street

POPlar 1749 PARK 3653

Greetings from

Mr. & Mrs.

William Bluestein

Ethel and Norman

4935 North 10th Street

Davenport 4456

מולטיגראַפירטע בריף, פּאָסטקאַרדס,
א. אַז. וו., פאַר אָרגאַניזאַציעס

THE

MULTI-PRINT CO.

240 South 8th Street

PENnypacker 1541

WILLIAM KAUFMAN

TAP ROOM

43 North 13th Street

LOCust 9531

Walnut 9061 Corsages a Specialty

LENA'S FLOWER SHOP

Wedding Bouquets — Funeral Designs
Potted Plants

248 South Street

Compliments of

SARONY STUDIO

1206 Chestnut St.
PENnypacker 8771

Bell, MARket 1220

Sack's Jewelry Store

DIAMONDS, WATCHES, JEWELRY
and SILVERWARE
Watch and Jewelry Repairing a Specialty

607 Poplar Street

Mr. & Mrs. J. Lupin

6106 Walton Avenue

Members of Br. 124, W. C.

Mr. & Mrs.

Frank Elster

328 E. Roosevelt Blvd.

GLAdstone 1440

Members of Br. 124, W. C.

מיר באגריסן הארציק די גרויסע
משפחה פון אונדזער ברענטש לכבוד
אונדזער צוואנציק יאָריקן יובילײ.

מר. און מרס. ה. שאָר

5827 וועבסטער סטריט

מעמבער פון ברענטש 124 ארב.־רינג

קאָמפּלימענטס פון

מר. און מרס. ס. זיטנער

מעמבער פון

ברענטש 124 ארבעטער־רינג

מר. און מרס. י. קאָלטאָף

און פאמיליע

באגריסן די מעמבערס צום יום־טוב
און ווינטשן גרויס דערפאָלג אין דער
ווייטערדיקער ארבעט.

קאָמפּלימענטס פון

מר. און מרס ד. בראגינסקי

Bell Phone POPlar 3015

B. GALLEN

ACTIVE CORNICE ROOFING WORKS
Cornice and Skylights
Slag and Tin Roofing — Spouting
Sheet Metal Work

1845 N. 7th St. Philadelphia, Pa.

Frank W. Lippenholtz

COLONIAL CAFE

514-16 S. 5th Street

MARket 9390
MARket 9398
Catering a Specialty

Compliments of

**Mr. & Mrs.
Joseph Shenker
and Family**

ROSENTHAL'S RESTAURANT

Cor. Marshal and Girard Ave.

Caterer of Broadwood Hotel

Compliments of

S. SPECTOR

Friend of

I. Schechtman

MR. & MRS. PHILIP KATZ

Member 209

Compliments of

BEN. FELDMAN

Sag. 9854

L. MESHKOV, Ph. G.

S. W. Corner
30th & Cumberland Streets

Compliments of

Friedman & Belack

634 Washington Ave.

Compliments of

B. Medman Sons

616 South 7th Street

S. SKLAROFF & SONS CO.

712-14 South 2nd Street

A. LIPSHITZ

3017 W. York Street

FREDA H. COHEN

2636 N. Napa Street

KOZY KORNER
RESTAURANT

120 South 4th Street

A. MORRISON

MANUFACTURING JEWELER

727 Sansom Street
WALnut 0872

Han. 2555 Estimates Furnished

Samuel Finkelstein

Paperhanging and Painting

1633 Champlost Street

Member of
North Phila. Realty Board

Howard 4816

MOSKOW'S

*Curtains and Draperies
Made to Order*

Knitting Yarns Free Instructions

1927 South 7th Street

דאָרט וואו יידן וואוינען געפינט זיך אַ בּרענטש פון

די פּענסילווייניאַ קאָמפּאַני

עטאַבלירט 1812

THE PENNSYLVANIA COMPANY

FOR INSURANCES ON LIVES AND GRANTING ANNUITIES

Member of Federal Reserve System Member Federal Deposit Insurance Corp.

Compliments of

**PENN HARDWOOD
FLOOR COMPANY**

•

864 N. FRANKLIN STREET

Compliments of

M. FLEISHER

1531 North 8th Street

Bell Phone, Fulton 1207

**LOUIS
DEL BROCCO**

BRICK AND STONE
POINTING

1925 South 12th Street

Compliments of

WILDER BROS.
COMPANY

Paper Merchants

S. W. Cor. 12th and Brown Sts.

Compliments of

MR. & MRS.
M. SHAPIRO

Market 1719

Norman C. Shatz Co.

Selling Agents and Distributors

TRIMMINGS OF
EVERY DESCRIPTION

1019 Filbert Street

Compliments of

MR. & MRS.
SAM TRACHTMAN

ALEX RESTAURANT
N. E. Cor. Franklin & Girard Ave.
. . . *Catering* . . .
Poplar 8770

HOTEL UHR
ORIGINAL
Roumanian Restaurant
507-509 S. 5th St. Lom. 3950

Compliments of

MR. & MRS. MORRIS M. SILVER

Compliments of

MR. & MRS. B. J. KRAKOW

Compliments of

MR. & MRS. ABE EPSTEIN

Compliments of

MR. & MRS. CHAS. LIPSHUTZ

Compliments of

NOVELTY BOOKBINDING CO.

40 NORTH 7th STREET

COMPLIMENTS OF

Enterprise Engraving Co.

815 Sansom Street

◆

ENGRAVERS FOR MID-CITY PRESS

A Friend of

JULIUS L. GROSS

Young Adjustment Co.

LICENSED PUBLIC

FIRE INSURANCE ADJUSTERS

328 Walnut Street

MAURICE SOLOMON
LAWRENCE G. HOROWITZ

Lombard 6734
Main 1180

Compliments of

PHILADELPHIA CARD AND PAPER CO.

526 ARCH STREET

Greetings and

Best Wishes

from

BLESS BINDERY COMPANY

12TH & CHERRY STS.

LOUIS BLESS
SAM BLESS

Compliments of

MR. & MRS. JOSEPH E. FRANKLE

Compliments of

MR. & MRS. HARRY CUTLER

Compliments of

MR. & MRS. BENJAMIN BERSCHLER

Compliments of

MR. & MRS. JOSEPH PLUM

פריינד און פריינדין

דזשוליוס ל. גראָס

און פאמיליע

מיטלידער פון ברענטש 124 א. ר.

באַגריסן האַרציק די משפחה פונעם וולאַדימיר מעדעם - מאָריס זיגמאַן ברענטש צו דעם צוואנציק־יאָריקן יובילײ און ווינטשן, אַז מיר אַלע זאָלן דערלעבן צו פייערן ווייטערדיקע ימים טובים אין אַ בעסערער, שענערער וועלט.

This Book Printed by

MID-CITY PRESS

Union Printers and Publishers

NINTH AND SPRUCE STREETS

●

CIRCULARS
NEWSPAPERS
MAGAZINES—BOOKLETS
DIRECT MAIL ADVERTISING
IDEAS—COPY—LAYOUT
COMMERCIAL FORMS

JULIUS L. GROSS HARRY FELDMAN

MEMBERSHIP *(Continued)*

Shedlower, Katie
407 E. Rockland
Mic. 4059

Shenker, J.
914 N. Franklin St.
Mar. 4626

Sherman, Bertha
4964 Bingham St.

Sherman, L.
1923 N. Myrtlewood

Shmookler, M.
623 N. Marshall St.
Mar. 0509

Shore, H.
5827 Webster
All. 7249

Shwartz, Bessie
732 Norris St.

Siegal, M.
2454 N. 31st St.
Bal. 2559

Sloane, N.
5834 Larchwood Ave.

Slobodsky, A.
2536 S. Beulah
How. 8393

Slonim, Ida
3217 Turner St.
Pop. 7186

Snitzer, Anna
2465 N. 31st St.
Bal. 5993

Snyder, P.
7246 N. 21st St.
Liv. 1992

Spivack, Anna
3318 Kensington Ave.
Neb. 3792

Stein, Beckie
5224 Lebanon Ave.
Tri. 8272

Steinberg, Dora
423 E. Girard Ave.

Steinberg, Ettie
1317 N. Marshall St.

Stelman, M.
1930 N. Stanley
Ste. 2390

Singer, Ethel
1530 N. 8th St.

Straus, A.
509 S. 63rd St.
Gra. 2326

Strokoff, J.
5930 Ogontz Ave.

Syme, Herbert, Esq.
Market St. Nat. Bldg.
Loc. 5330

T

Troppauer, I.
6116 Pine St.
She. 0266

Twer, H.
2326 N. Natrona St.
Bal. 5128

Twer, M.
1623 W. Huntingdon
Bal. 4403

Trachtenberg, Fannie
2217 N. Wanamaker St.
Tri. 4391

Trachtman, Edith
3464 Friendshiu St.

Trachtman, J.
6200 Spruce St.
Al. 7680

Trachtman, Louis
Serving in U. S. Army

Trachtman, Samuel
Serving in U. S. Army

Trachtman, S.
5712 N. Marvine
Liv. 3910

U

Umansky, Gussie
611 S. 63rd St.
She. 4291

V

Vailer, W.
N. W. Cor. 28th and
Columbia Ave.
Pop. 9873

W

Wevetzes, Leah
1238 N. 42nd St.
Tri. 8611

Wagner, M.
c/o Davis
336 E. 4th St.
New York City

Weinberg, B.
2630 N. 31st St.

Weaner, L. B.
6118 Locust St.
Gra. 5291

Weinman, Dora
805 Chestnut St.
Wal. 2911

Weiser, A.
3728 Cuthbert St.
Eve. 6980

Weiss, Clara
2538 N. Hollywood
Sag. 0268

Weissman, Nt.
3144 W. Clifford
Pop. 2460

Weiss, Rebecca
1833 Champlost Ave.

Weiner, Anna
5424 Tabor Rd.

Weissman, Wm.
5161 N. 9th St.
Mic. 2353

Wexler, H.
5223 Arlington
Tri. 7932
Wiener, H.
619 N. 6th St.
Camden, N. J.

Winokur, Esther
1462 Devereaux St.
Jef. 8610

Y

Yellin, I.
2034 N. 29th St.

Z

Zeff, I.
3028 W. Lehigh Ave.
Sag. 2830

Zelmanoff, D.
1724 Bridge St.
Del. 9023

Zeitlyn, B.
1606 W. Susquehanna Av.
Fre. 1893

Zitner, S.
4964 Bingham St.
Mic. 1863

Zucman, S.
717 W. Clearfield

MEMBERSHIP *(Continued)*

P

Perlman, Dr. H.
1904 N. Franklin St.
Fre. 6212

Paul, Rose
891 N. 8th St.
Wal. 2284

Perlman, Pauline
2834 Richmond
Reg. 7223

Perlmutter, S.
6005 Upland St.
Sar. 4762

Pikus, M.
3872 Wyalusing Ave.
Serving in U. S. Army

Pollack, J.
1942 E. 27th St.
Brooklyn

Protas, Evelyn
5252 Arlington
Tri. 8373

Protas, Wm.
613 S. 63rd St.
She. 4519

Protas, Hillman
613 S. 63rd St.

Protas, I.
414 E. Rockland
Dav. 8874

Protas, L.
2018 N. 6th St.
Fre. 5338

Protas, Nt.
2018 N. 6th St.
Fre. 5338

Pustin, D.
4155 Robbins Ave.
May. 0242

Persky, L.
5728 Pine St.
Gra. 3893

R

Ralis, Charles
918 N. 6th St.
Mar. 2480

Ranzer, Gertrude
6007 Reinhard St.
Bel. 0187

Ratner, A.
1225 Ave. R
Brooklyn, N. Y.

Richman, J.
5018 Germantown Ave.
Vic. 6058

Reisbord, W.
4442 Ludlow St.
Eve. 7065

Ripes, W.
5101 Whitaker Ave.

Roberts, Dora
205 S. 13th St.
Kin. 9990

Rodin, Anna
5916 York Rd.
Wav. 5540

Rosen, J.
22 S. Wyoming
Hazleton, Pa.

Rosenbloom, M.
3841 Pennsgrove St.

Rosenthal, Fannie
1638 S. 5th St.
Dew. 8606

Rubin, George
Vice Pres. I. L. G. W. U.
3 W. 16th St.
New York

Rudolph, S.
5106 N. 15th St.

Rush, Sylvia
435 York St.
Gar. 2687

Russel, J.
3005 W. Susquehanna Av.
Fre. 3207

S

Sack, S.
607 Poplar St.
Mar. 1220

Salas, L.
5454 N. 5th St.
Wav. 5111

Saltzman, E.
4811 N. 11th St.
Mic. 6976

Saltzman, J.
4811 N. 11th St.
Mic. 6976

Sanders, Ch.
3126 W. Gordon St.
Bal. 5095

Shechtman, S.
4234 Wyalusing Ave.
Tri. 6019

Shechtman, Sophie
1217 S. 24th St.

Shechter, Lena
5468 Arlington

Schiller, Jennie
1038 N. Palais

Schneer, H.
4169 Germantown Ave.

Schwalb, L.
2133 N. 33th St.

Schwartz, G.
1125 Wagner Ave.
Mic. 9462

Schwartz, J.
7326 N. 21st St.
Wav. 4039

Seering, M.
2465 N. 31st St.
Bal. 5993

Segal, M.
1804 Carpenter St.
Ful. 9261

Sheinis, L.
4134 Leidy Ave.
Tri. 5042

Shapiro, M.
1916 N. Marshall St.
Fre. 3912

Sharlip, O.
3619 Germantown Ave.
Rad. 8229

Shechtman, A.
409 S. Broadway
Camden, N. J.

Shechtman, Ch.
4912 D St.
Gla. 1415

Shechtman, G.
1540 N. 6th St.
Ste. 5416

Shechtman, J.
1734 N. 7th St.
Fre. 2362

Shechtman, I.
1540 N. 6th St.
Ste. 5416

MEMBERSHIP *(Continued)*

K

Kacher, S.
6135 Delancey St.
All. 8034

Kalika, S.
2455 Sargent St.
Bal. 5285

Kolker, S.
Swedesboro, N. J.

Kantor, I.
2075 Grand Concourse
Bronx, N. Y.

Kasselman, B.
2559 N. Dover St.
Bal. 6775

Kassner, Dr. L.
131 S. 5th St.
Lom. 5144

Kastenbaum, B.
1916 N. Marshall St.
Fre. 3912

Kauffman, B.
5455 Belmar Terrace
Sar. 0216

Kathrins, H.
602 Carpenter Lane
Ger. 7499

Kellem, Wm.
Serving in U. S. Army

Kellem, S.
412 South St.
Lom. 1541

Kirness, H.
2937 N. 22nd St.
Sag. 4880

Klein, S.
353 Gladstone St.
Dew. 5131

Kohn, M.
1624 N. 52nd St.
Gre. 9333

Kolkin, E.
4608 N. 11th St.
Mic. 6595

Koller, Manuel
4813 N. 11th St.

Koller, Morris
4546 N. Mervine
Dav. 7887

Kolsky, H.
Swedesboro, N. J.

Kossow, I.
733 S. 60th St.
All. 1084

Krantz, L.
721 Porter St.
How. 4176

Krantz, Minnie
635 Dourfor St.

Krauss, H.
5720 Addison St.
Gra. 5459

Kremer, S.
1801 Cayuga St.
Mic. 6890

L

Lahr, Martin
1805 N. 31st St.
Fre. 1229

Lehrer, J.
251 S. 63rd St.
All. 8974

Lissansky, A.
2037 N. 8th St.

Lemberg, I.
1624 Point Breeze Ave.
Ful. 9044

Leopold, Eva
1916 N. 32nd St.
Fre. 4899

Levitt, Rose
1720 N. Marshall St.

Leback, Yetta
2538 N. 32nd St.

Lieberman, J.
4750 N. 10th St.
Dav. 8957

Lipshutz, Rebecca
7901 Buist Ave.
Sar. 6266

Lockstein, Essie
1723 N. Creighton St.
Tri. 4987

Lockstein, Sarah
1723 N. Creighton St.
Tri. 4987

Lockstein, Hyman
1723 N. Creighton St.

Lorber, J.
6543 N. Cutler
Wav. 2862

Lupin, J.
6106 Walton Ave.
Gra. 1806

Lippin, L.
1635 N. Marshall St.
Fre. 5413

M

Maller, Dora
1425 Grand Concourse
Bronx, N. Y.

Mashen, J.
1540 N. 23rd St.

Matusow, D.
2313 N. 31st St.
Rad. 8144

Matz, I.
1509 N. Franklin
Pop. 0337

Milgrom, M.
4133 E. Roosevelt Blvd.
Del. 5858

Miller, Ida
2549 N. 29th St.

Mizrach, A.
3118 Westmont St.
Ste. 9318

Morrison, A.
727 Sansom St.
Wal. 0872

Moskow, A.
1927 S. 7th St.
How. 4816

Moskow, Ph.
532 Siegal St.
Ful. 6480

Mott, Anna
1540 N. 6th St.
Ste. 5416

N

Nagle, I.
1515 N. 6th St.

Novick, M.
123-11 Rockaway Blvd.
Rockaway, L. I.

Nussbaum, Regina
3956 Pennsgrove St.

O

Ostrofsky, E.
4765 Tampa St.
Mic. 6104

MEMBERSHIP *(Continued)*

Denenberg, M.
2956 Richmond St.
Reg. 7941

Dordick, Milton
2507 N. 31st St.
Sag. 8465

Dash, Mollie
1542 N. 7th St.
Fre. 0134

E

Edelstein, H.
2453 N. Corlies

Edelstein, S.
3039 Fontain St.

Elster, F.
328 Roosevelt Blvd.
Gla. 1440

Engel, R.
6902 Woodland Ave.
Bel. 0116

Emas, M.
727 S. 60th St.
Gra. 1285

Evans, M.
523 E. Wyoming
Dav. 2617

Eikov, Celia
1710 N. Franklin St.
Pop. 2253

F

Feldman, J.
952 Aldus St.
Bronx, N. Y.

Fertel, H.
314 S. Frazier St.
All. 9763

Finkelstein, S.
1633 Champlost Ave.
Han. 2555

Fisgaer, Ph.
3244 W. Allegheny Ave.
Rad. 7257

Fisgaer, S.
1620 W. Columbia Ave.

Fisher, S.
5850 Catharine St.
All. 7663

Fishlow, H.
3015 W. York St.
Bal. 3822.

Fishlow, Harry
Serving in U. S. Army

Freed, A.
1701 N. 33rd St.
Pop. 9401

Freed, I.
630 McKean St.

Freed, J.
6 Elizabeth St.
Pemberton, N. J.

Freed, J.
113 E. Market St.
West Chester, Pa.

Freed, N.
806 S. 60th St.
All. 1578

Friedman, H.
993 N. 7th St.
Mar. 4864

Friedman, M.
1716 N. Marshall St.

Fuchs, I.
727 W. Rockland St.
Dav. 1958

Fuman, J.
2719 W. Columbia Ave.
Fre. 1514

G

Gansky, H.
60 N. 56th St.
She. 9723

Gansky, Ph.
2139 N. Wanamaker St.
Tri. 6685

Garber, N.
2611 N. 30th St.
Sag. 7469

Gardner, I.
5108 N. 12th St.
Mic. 2657

Gershberg, B.
59th and Delancey Sts.
All. 1735

Glass, J.
4174 Leidy Ave.
Gre. 4561

Glassman, M.
5014 C St.

Goldberg, A.
1117 Somerville Ave.
Dav. 1584

Goldberg, I.
3402 Friendship St.
May. 1958

Goldberg, Mildred
435 York St.
Gar. 2687

Goldberg, W.
2533 N. 33rd St.

Goloff, Yetta
Jewish Hospital

Gotlieb, Ph.
2260 Bridge St.
Del. 5164

Green, S.
881 N. 7th St.
Mar. 2010

Gross, J. L.
5726 Woodbine Ave.
Tri. 7244

Gross, L.
1603 N. Marshall St.
Ste. 8213

Gross, L.
Station WHAT
Public Ledger Bldg.

Grossman, B.
2002 Parrish St.
Pop. 0414

Gurevitz, M.
881 N. 7th St.
Mar. 2010

H

Hornick, D.
2534 N. 31st St.

Hymovitz, F.
1216 Columbia Ave.
Ste. 8616

I

Israel, B.
5325 Berks Sts.
Gre. 1315

Isenberg, Sophie
427 McClelan St.
How. 5031

J

Jaffe, Dr. J. K.
2013 Pine St.
Loc. 0319

MEMBERSHIP VLADIMIR MEDEM - MORRIS SIGMAN BRANCH 124 — WORKMEN'S CIRCLE

A

Alterman, M.
1919 N. 31st St.
Ste. 7915

Angart, S.
1965 N. 52nd St.
Gre. 1038

Angart, M.
1996 N. 52nd St.
Gre. 6730

Adelman, J.
335 E. Rockland
Dav. 4034

Alterman, Nt.
2210 N. Natrona
Ste. 3703

B

Bergman, D.
1737 N. 32nd St.
Fre. 6670

Boriskin, Anna
4824 N. Warnock St.
Dav. 3012

Becker, S.
4836 N. Warnock St.
Gla. 1796

Black, M.
143 W. Girard Ave.
Reg. 2915

Belsky, M.
2528 S. 5th St.

Barmack, F.
5525 Pentridge
Gra. 5845

Bick, T.
2440 S. 8th St.
Ful. 6836

Bahr, S.
1053 N. 46th St.

Bulkin, L.
6104 Locust St.
Gra. 7955

Bless, S.
6853 N. 19th St.
Han. 4826

Brickman, M.
1227 Bainbridge St.

Brickman, Jen.
1227 Bainbridge St.

Bloom, J.
6432 Chelwynde Ave.
Sar. 9809

Blumenstock, B.
2841 W. Huntingdon

Bluestein, Wm.
4935 N. 10th St.
Dav. 4456

Ethel Bluestein
4935 N. 10th St.
Dav. 4456

Bush, J.
4412 Old York Rd.
Dav. 1498

Biller, L.
2633 S. Marshall St.

Basser, H.
4234 Stiles St.

Borrow, S.
6015 Catharine St.
She. 6762

Bloomfield, Matilda
5603 N. 10th St.
Han. 9386

Bulkin, L.
Cloakmakers Union
124 N. 15th St.

Britton, L.
3144 W. Clifford
Pop. 2460

Bomze, J.
3230 W. Turner St.
Fre. 0882

Burden, Clara
609 S. 63rd St.
She. 4257

Black, A.
5441 Diamond St.
Gre. 1815

C

Cherry, L.
5234 Heston St.
Gre. 1571

Cobatt, Ester
1921 Reed St.
Dew. 7531

Cohen, L.
2100 S. 7th St.
Ful. 1288

Cohen, S.
1541 N. 7th
Ste. 9268

Cohen, S.
5316 N. Broad St.

Caesar, Sarah
1823 N. Natrona St.
Fre. 5130

Clarfield, Celia
49 N. Millick St.

Chaitlen, M.
2503 N. 31st St.

Charnack, L.
4427 Main St.
Man. 2544-W

Chazen, Dora
2956 Richmond St.
Reg. 7941

Chessin, S.
120 S. 4th St.
Lom. 4474

Cleff, S.
913 S. 24th St.
Dew. 5654

Cohen, Frieda
2636 N. Napa St.
Sag. 1538

Coltoff, I.
1756 Mohican St.
Han. 7416

Cutler, A.
2452 S. American St.
Ful. 0682

Cutler, Sadie
6631 Souder St.
Pil. 6616

D

Dancoff, H.
1005 N. 46th St.

Dandy, J.
5947 Christian St.
All. 5328

Diskan, M.
987 N. 6th St.
Mar. 3245

Dordick, H.
2507 N. 31st St.
Sag. 8465